

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

GADA PĀRSKATS 2008

2008

2008

2008

2008

2008

2008

2008

2008

2008

2008

2008

2008

GADA PĀRSKATS
2008

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

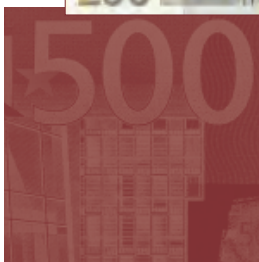

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

Visās ECB 2009. gada publikācijās attēlots 200 euro banknotes motīvs.

**GADA PĀRSKATS
2008**

© Eiropas Centrālā banka, 2009

Adrese

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Germany

Pasta adrese

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Germany

Tālrunis

+49 69 1344 0

Interneta lapa

<http://www.ecb.europa.eu>

Fakss

+49 69 1344 6000

Visas tiesības rezervētas.

*Atļauta pārpublicēšana izglītības un
nekomerciālos nolūkos, norādot avotu.*

Fotogrāfijas:

Klaudio Hilss (Claudio Hils)

Martins Jopens (Martin Joppen)

*Šajā pārskatā iekļautie dati atbilst
stāvoklim 2009. gada 27. februārī.*

ISSN 1830-298-X (interneta versija)

SATURS

IEVADVĀRDI	9	4. STATISTIKA	124
I. NODAĻA		4.1. Jauna vai uzlabota euro zonas statistika	124
TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBA UN MONETĀRĀ POLITIKA		4.2. Citas statistikas norises	125
1. MONETĀRĀS POLITIKAS LĒMUMI	16	4.3. ECB statistikas funkcijas vidēja termiņa darba programma (2009–2012)	126
2. MONETĀRĀS, FINANŠU UN EKONOMISKĀS NORISES	22	5. EKONOMISKIE PĒTĪJUMI	127
2.1. Pasaules makroekonomiskā vide	22	5.1. Pētījumu prioritātes un sasniegumi	127
2.2. Monetārās un finanšu norises	26	5.2. Pētījumu izplatīšana: publikācijas un konferences	128
2.3. Cenu un izmaksu dinamika	54	6. CITI UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES	130
2.4. Produkcijas izlaides, pieprasījuma un darba tirgus norises	63	6.1. Monetārās finansēšanas un privileģētās piekļuves aizlieguma ievērošana	130
2.5. Fiskālās norises	70	6.2. Padomdevēja funkcijas	130
2.6. Valūtas kursu un maksājumu bilances norises	79	6.3. Eiropas Kopienas aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšana	134
3. EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS NORISES ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠAJĀS ES DALĪVALSTĪS	87	6.4. Eurosistēmas rezervju pārvaldīšanas pakalpojumi	134
2. NODAĻA		3. NODAĻA	
CENTRĀLĀS BANKAS OPERĀCIJAS UN DARBĪBA		SLOVĀKIJAS PIEVIENOŠANĀS EURO ZONAI	
1. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS, VALŪTAS MAIŅAS DARĪJUMI UN IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES	100	1. EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS NORISES SLOVĀKIJĀ	138
1.1. Monetārās politikas operācijas	100	2. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA INTEGRĀCIJAS EUROSISTĒMĀ JURIDISKIE ASPEKTI	142
1.2. Valūtas maiņas darījumi	111	3. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA INTEGRĀCIJAS EUROSISTĒMĀ DARBĪBAS ASPEKTI	143
1.3. Ieguldījumu aktivitātes	112	3.1. Monetārās politikas operācijas	143
2. MAKSĀJUMU UN VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMAS	114	3.2. Dalība ECB kapitālā, rezervēs un ārējo rezervju aktīvos	143
2.1. TARGET sistēma	114	4. SKAIDRĀS NAUDAS NOMAIŅA SLOVĀKIJĀ	144
2.2. TARGET2 vērtspapīriem	116		
2.3. Nodrošinātu darījumu norēķinu procedūras	117		
3. BANKNOTES UN MONĒTAS	119		
3.1. Banknotes un monētas apgrozībā un darbības ar naudu	119		
3.2. Banknošu viltošana un viltojumu novēršana	120		
3.3. Banknošu ražošana un emisija	121		

4. NODAĻA		7. NODAĻA	
FINANŠU STABILITĀTE UN INTEGRĀCIJA		ĀRĒJĀ KOMUNIKĀCIJA	
1. FINANŠU STABILITĀTE	148	1. KOMUNIKĀCIJAS POLITIKA	186
1.1. Finanšu stabilitātes uzraudzība	148	2. KOMUNIKĀCIJAS PASĀKUMI	187
1.2. Finanšu stabilitāti veicinoši pasākumi	150		
2. FINANŠU REGULĒŠANA UN UZRAUDZĪBA	152	8. NODAĻA	
2.1. Vispārējie jautājumi	152	INSTITUCIONĀLĀ STRUKTŪRA, ORGANIZĀCIJA	
2.2. Banku darbība	153	UN FINANŠU PĀRSKATI	
2.3. Vērtspapīri	154	1. ECB LĒMĒJINSTITŪCIJAS UN	
3. FINANŠU INTEGRĀCIJA	155	KORPORATĪVĀ VADĪBA	192
4. MAKSĀJUMU SISTĒMU UN TIRGU		1.1. Eurosistēma un Eiropas	
INFRASTRUKTŪRU PĀRRAUDZĪBA	159	Centrālo banku sistēma	192
4.1. Liela apjoma maksājumu sistēmas un infrastruktūru pakalpojumu sniedzēji	159	1.2. Padome	193
4.2. Neliela apjoma maksājumu sistēmas un instrumenti	162	1.3. Valde	196
4.3. Vērtspapīru un atvasināto instrumentu klīrings un norēķini	162	1.4. Ģenerālpadome	198
4.4. Citi pasākumi	164	1.5. Eurosistēmas/ECBS komitejas, Budžeta komiteja, Cilvēkresursu konference un Eurosistēmas IT koordinācijas komiteja	199
5. NODAĻA		1.6. Korporatīvā vadība	200
EIROPAS UN STARPTAUTISKĀS ATTIECĪBAS		2. ORGANIZĀCIJAS AKTUALITĀTES	203
1. EIROPAS JAUTĀJUMI	168	2.1. Cilvēkresursi	203
1.1. Politikas jautājumi	168	2.2. Cilvēkresursu konference	205
1.2. Institucionālie jautājumi	171	2.3. ECB jaunās telpas	205
1.3. Norises ES kandidātvalstīs un attiecības ar tām	171	2.4. Eurosistēmas iepirkumu koordinēšanas birojs	205
2. STARPTAUTISKIE JAUTĀJUMI	173	3. ECBS SOCIĀLAIS DIALOGS	207
2.1. Galvenās norises starptautiskajā monetārajā un finanšu sistēmā	173	4. ECB FINANŠU PĀRSKATI	208
2.2. Sadarbība ar ārpus ES esošajām valstīm	176	Vadības ziņojums par 2008. gadu	209
6. NODAĻA		Bilance 2008. gada	
ATBILDĪBA		31. decembrī	212
1. ATBILDĪBA PRET SABIEDRĪBU UN EIROPAS PARLAMENTU	180	2008. gada peļņas un zaudējumu aprēķins	214
2. ATSEVIŠĶI SANĀKSMĒS AR EIROPAS PARLAMENTU IZVIRZĪTIE JAUTĀJUMI	181	Grāmatvedības politika	215
		Balances skaidrojumi	220
		Peļņas un zaudējumu aprēķina skaidrojumi	232
		Neatkarīga revidenta ziņojums	237
		Peļņas un zaudējumu sadales skaidrojums	239
		5. EUROSISTĒMAS KONSOLIDĒTĀ BILANCE 2008. GADA 31. DECEMBRĪ	240

PIELIKUMI	
ECB APSTIPRINĀTIE JURIDISKIE INSTRUMENTI	244
ECB APSTIPRINĀTIE ATZINUMI	248
EUROSISTĒMAS MONETĀRĀS POLITIKAS PASĀKUMU HRONOLOĢIJA	256
PĀRSKATS PAR ECB KOMUNIKĀCIJU SAISTĪBĀ AR EURO LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANU	259
EIROPAS CENTRĀLĀS BANKAS PUBLICĒTIE DOKUMENTI (SĀKOT AR 2008. GADA JANVĀRI)	267
TERMINU SKAIDROJUMS	273
IELIKUMU SARAKSTS	
1. Finanšu tirgus spriedzes ietekme uz monetārajām norisēm	27
A attēls. Līdzekļu mēneša ieplūde naudas tirgus fondu akcijās un daļās un MFI īstermiņa parāda instrumentos vai aizplūde no tiem	27
B attēls. Līdzekļu mēneša ieplūde skaidrajā naudā apgrozībā un noguldījumos uz nakti vai aizplūde no tiem	28
C attēls. Aizdevumu CFS, MFI veikto parāda vērtspapīru pirkumu un no bilances izslēgto MFI aizdevumu mēneša plūsmas	29
D attēls. Kredītiestāžu aktīvu turējumi un aizdevumi privātajam sektoram	29
2. Euro zonas naudas tirgus norises finanšu satricinājuma apstākļos	31
A attēls. ECB procentu likmes un darījumu uz nakti procentu likme	32
B attēls. Implicētais svārstīgums, kas iegūts no 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgto nākotnes līgumu iespēju līgumiem (ar termiņu 2009. gada marts)	34
3. Svārstīgums un likviditāte kapitāla vērtspapīru un valdības obligāciju tirgos	43
A attēls. Akciju un obligāciju nedēļas ienesīguma reālais svārstīgums	44
B attēls. Akciju un obligāciju nedēļas ienesīguma korelācija	44
C attēls. Biržā tirgto valdības obligāciju nākotnes līgumu tirdzniecības apjoms	45
D attēls. Kapitāla vērtspapīru tirgu tirdzniecības apjoms	45
4. Preču cenas un SPCI inflācija	55
A attēls. Preču cenas	56
B attēls. SPCI inflācija	56
C attēls. SPCI pakalpojumu komponenta atsevišķi apakškomponenti	56
D attēls. No apsekojumiem iegūtās ilgāka termiņa inflācijas gaidas un līdzsvara inflācija	57
5. Euro zonas darba tirgus norises 2008. gadā	66
A attēls. Euro zonas reālā IKP un kopējās nodarbinātības pieaugums	67
B attēls. Nostrādādo stundu skaita pieauguma struktūra	67
C attēls. Nodarbinātības dalījums pēc darba līguma veida	68
D attēls. Nepilna laika nodarbinātība euro zonā	68
6. Euro zonas valstu valdības parāda vērtspapīru emisijas norises un peļņas likmju starpības	71
A tabula. Euro zonas valstu valdību emitēto parāda vērtspapīru gada pieauguma temps	72
B tabula. Euro zonas valstu valdību emitēto apgrozībā esošo parāda vērtspapīru struktūra	72
A attēls. Procentu maksājumu pārmaiņu dalījums (1999–2008)	73
B attēls. Valdības obligāciju un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpība	73

C attēls. Valstu kredītriska mijmaiņas līgumi	73	9. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas maksājumu bilance	91
7. Finanšu krīzes izraisīto problēmu statistiskās grāmatvedības jomā ietekme uz valdības budžeta deficītu un parādu	75	10. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu oficiālās monetārās politikas stratēģijas	94
8. Finanšu krīze un fiskālā politika	77	11. Maksājumu plūsma TARGET	115
9. Jaunākās euro zonas konkurētspējas tendences	82	12. 2008. gadā iedalītais euro banknošu izgatavošanas apjoms	122
A attēls. Euro nominālais un reālais efektīvais kurss	82	13. Slovēnijas galvenie ekonomiskie rādītāji	138
B attēls. Saskaņoto konkurētspējas rādītāju pārmaiņas dažādās euro zonas valstīs	83	ATTĒLU SARAKSTS	
C attēls. Saskaņoto euro zonas iekšējās un ārējās konkurētspējas rādītāju dinamika	84	1. ECB procentu likmes un naudas tirgus procentu likmes	17
10. Monetārās politikas operācijas neseno finanšu tirgu svārstību laikā	101	2.a Svarīgākās norises galvenajās industriālī attīstītajās valstīs	22
A attēls. Likviditātes nodrošinājums, izmantojot atklātā tirgus operācijas un pastāvīgās iespējas	103	2.b Galvenās norises lielākajās attīstības valstīs	24
B attēls. EONIA un GRO procentu likmju starpība	103	3. Svarīgākās norises preču tirgos	25
11. Statistikas pārmaiņas saistībā ar euro zonas paplašināšanos, iekļaujot Slovēniju	140	4. M3 un aizdevumi privātajam sektoram	26
12. EMS 10 gadu pastāvēšana	170	5. M3 galvenās sastāvdaļas	35
TABULU SARAKSTS		6. MFI procentu likmes īstermiņa noguldījumiem un naudas tirgus procentu likme	36
1. Cenu dinamika	54	7. Noguldījumi sektoru dalījumā	36
2. Darbaspēka izmaksu rādītāji	60	8. Kredīts euro zonas rezidentiem	37
3. Reālā IKP pieauguma struktūra	63	9. Beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmes	40
4. Darba tirgus norises	69	10. 3 mēnešu EUREPO, EURIBOR un uz nakti izsniegto kredītu indeksa mijmaiņas darījumi	40
5. Euro zonas un tās dalībvalstu fiskālie rādītāji	71	11. Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes	41
6. Reālā IKP pieaugums ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā	87	12. Euro zonas nulles kupona līdzsvara inflācija	42
7. SPCI inflācija ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā	88	13. Galvenie akciju tirgus indeksi	46
8. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas fiskālie rādītāji	89	14. Implicētais akciju tirgus svārstīgums	47
		15. MFI aizdevumi mājāsaimniecībām	48
		16. Mājāsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu procentu likmes	49
		17. Mājāsaimniecību parāds un procentu maksājumi	49

18. Euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālās izmaksas	50	43. Atbilstošais nodrošinājums aktīvu veidu dalījumā	109
19. Nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālā gada pieauguma tempa dalījums	52	44. Eurosistēmas kredītooperācijās izmantotā nodrošinājuma un monetārās politikas operāciju kredītu atlikuma attiecība	110
20. Euro zonas biržā kotēto nefinanšu sabiedrību peļņas rādītāji	52	45. Nodrošinājumam izmantotie aktīvi (t.sk. kredītprasības) veidu dalījumā	110
21. Nefinanšu sabiedrību finansējuma iztrūkums un galvenie to veidojošie komponenti	53	46. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2008)	119
22. Nefinanšu sabiedrību parāda rādītāji	53	47. Apgrozībā esošo euro banknošu vērtība (2002–2008)	119
23. SPCI inflācijas dalījums: galvenie komponenti	54	48. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2008)	120
24. Galveno komponentu ietekme uz SPCI inflāciju	58	49. No apgrozības izņemto viltoto euro banknošu skaits (2002–2008)	121
25. Ražotāju cenu rūpniecībā dalījums	59	50. 2008. gadā izplatītās viltotās euro banknotes nominālvērtību dalījumā	121
26. Atlīdzība vienam nodarbinātajam nozaru dalījumā	61		
27. Mājokļu cenu dinamika euro zonā	62		
28. Euro zonas valstu patērētāju uztvertās inflācijas un inflācijas gaidu kvalitatīvais rādītājs	62		
29. Ieguldījums reālā IKP ceturkšņa pieaugumā	64		
30. Konfidences rādītāji	65		
31. Bezdarbs	70		
32. Fiskālās norises (1999–2009)	76		
33. Tekošā konta bilance un tās komponenti	81		
34. Euro zonas eksporta apjoms uz atsevišķām tirdzniecības partnervalstīm	81		
35. Ārpus euro zonas veiktais preču imports	85		
36. Euro zonas tiešās investīcijas un portfeļieguldījumi	85		
37. Neto starptautisko investīciju bilance	86		
38. VKM II norises	91		
39. Norises to ES valstu valūtās, kuras nepiedalās VKM II	92		
40. Galvenās ECB procentu likmes un EONIA	100		
41. Likviditātes faktori euro zonā 2008. gadā	106		
42. Banknotes apgrozībā	106		

SAĪSINĀJUMI

VALSTIS

BE	Beļģija
BG	Bulgārija
CZ	Čehijas Republika
DK	Dānija
DE	Vācija
EE	Igaunija
IE	Īrija
GR	Grieķija
ES	Spānija
FR	Francija
IT	Itālija
CY	Kipra
LV	Latvija
LT	Lietuva
LU	Luksemburga
HU	Ungārija
MT	Malta
NL	Nīderlande
AT	Austrija
PL	Polija
PT	Portugāle
RO	Rumānija
SI	Slovēnija
SK	Slovākija
FI	Somija
SE	Zviedrija
UK	Lielbritānija
JP	Japāna
US	Amerikas Savienotās Valstis

CITI

CIF	preces cena, apdrošināšana, vedmaksa
ECB	Eiropas Centrālā banka
ECBS	Eiropas Centrālo banku sistēma
EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EKS 95	Eiropas Kontu sistēma 1995
EMI	Eiropas Monetārais institūts
EMS	Ekonomikas un monetārā savienība
ES	Eiropas Savienība
EUR	euro
EVK	efektīvais valūtas kurss
FOB	franko uz kuģa klāja
IKP	iekšzemes kopprodukts
MBR5	SVF Maksājumu bilances rokasgrāmata (5. izdevums)
MFI	monetārā finanšu iestāde
NCB	nacionālā centrālā banka (valsts centrālā banka)
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PCI	patēriņa cenu indekss
RCI	ražotāju cenu indekss
SDO	Starptautiskā Darba organizācija
SNB	Starptautisko norēķinu banka
SPCI	saskaņotais patēriņa cenu indekss
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
VDIAR	vienības darbaspēka izmaksas apstrādes rūpniecībā

Saskaņā ar Kopienas praksi šajā pārskatā ES dalībvalstis un pievienotās valstis uzskaitītas alfabēta secībā atbilstoši attiecīgo valstu nosaukumiem to nacionālajās valodās.

IEVADVĀRDI

Eiropas Centrālā banka 2008. gadā svinēja 10 gadu jubileju. Euro zonas gada vidējā inflācija tikai nedaudz pārsniedza 2%, tādējādi esam pieredzējuši 10 samērā stabila cenu līmeņa gadus atbilstoši ECB uzdevumam nodrošināt cenu stabilitāti. Arī ilgāka termiņa inflācijas gaidas šajā laikā joprojām bija piesaistītas cenu stabilitātei kopumā atbilstošā līmenī, atspoguļojot ECB monetārās politikas lielo uzticamības pakāpi. Šie panākumi ir arī taustāms pierādījums Eurosistēmas institucionālajai stabilitātei, saskaņotībai un vienotībai – tās spējai darboties patiesi Eiropas garā, pamatojoties uz kopīgām vērtībām, augstiem standartiem un vienotiem principiem. No paša sākuma euro bijusi stabila valūta. Pašlaik to lieto 329 milj. iedzīvotāju 16 euro zonas valstīs, un to plaši atzīst arī starptautiskajos finanšu tirgos. Vēlos izmantot šo iespēju, lai apsveiktu Slovēnijas pilsoņus ar pievienošanās euro zonai. Kipra un Malta ieviesa euro 2008. gadā, bet Slovēnija kļuva par euro zonas 16. dalībnieci 2009. gada 1. janvārī.

2008. gads bija īpašs gads, ko raksturoja neparastas tautsaimniecības un finanšu norises.

Preču cenu straujais kāpums noteica būtisku inflācijas palielināšanos 2008. gada 1. pusgadā, un augšupvērstie cenu stabilitāti apdraudošie riski šajā periodā pastiprinājās. SPCI gada inflācija gada vidū sasniedza rekordlīmeni (4.0% gan jūnijā, gan jūlijā). Īpaši pieauga pazīmes, kas liecināja par darba samaksas spiediena pastiprināšanos. Monetārā analīze apstiprināja vērtējumu, ka cenu stabilitāti apdraud augšupvērsti riski. Lai izvairītos no plašas sekundārās ietekmes un saglabātu inflācijas gaidu stabilo piesaisti, ECB Padome 2008. gada jūlijā paaugstināja galvenās ECB procentu likmes. No septembra vidus finanšu spriedze ievērojami pastiprinājās un arvien plašāk izplatījās reālajā tautsaimniecībā visā pasaulē. Kopā ar enerģijas un citu preču cenu spējo kritumu tas izraisīja inflācijas spiediena mazināšanos pasaulē un euro zonā. Vienlaikus ārkārtīgi pieauga nenoteiktība, ietekmējot likviditāti, aktīvu cenas un bilances. Kopumā šādas norises nozīmēja ievērojami augstākus izaugsmes samazināšanās riskus un būtisku inflācijas spiediena sarukumu vidējā termiņā.

ECB un citas nozīmīgākās centrālās bankas 2008. gada 8. oktobrī koordinēti paziņoja par monetārās politikas procentu likmju samazināšanu. Kopumā no 2008. gada oktobra līdz 2009. gada martam Padome pazemināja galvenās ECB procentu likmes par 275 bāzes punktiem. Naudas tirgus procentu likmes darījumiem uz nakti šajā periodā kritās vēl straujāk, jo ECB būtiski palielināja euro zonas bankām nodrošināto likviditāti. Šādi iepriekš nepieredzēti lēmumi pilnībā atbilda ECB uzdevumam saglabāt cenu stabilitāti, ņemot vērā inflācijas spiediena un risku mazināšanos. Monetārā analīze liecināja, ka augšupvērstie cenu stabilitāti apdraudošie riski pakāpeniski samazinās, monetārās ekspansijas pamattempam (īpaši 2008. gada 2. pusgadā) sarūkot. Gada laikā kritās arī nefinanšu privātā sektora kreditēšanas pieauguma temps, jo finansēšanas nosacījumi kļuva stingrāki un pavājinājās ekonomiskā aktivitāte.

Kopumā, lai gan inflācijas kāpuma temps no 2008. gada vidus nepārprotami samazinājās,

SPCI gada vidējā inflācija 2008. gadā sasniedza 3.3% – augstāko līmeni kopš euro ieviešanas. Salīdzinājumam – iepriekšējos gados tā bija aptuveni 2%. Lai gan inflācijas līmenis krasi svārstījās, ECB monetārajai politikai 2008. gadā izdevās saglabāt stingru vidējā termiņa un ilgtermiņa inflācijas gaidu piesaisti līmenī, kas kopumā atbilst cenu stabilitātei. Vienlaikus reālā IKP pieauguma temps euro zonā 2008. gadā saruka līdz 0.8% salīdzinājumā ar 2007. un 2006. gadā vēroto stabilo kāpumu (attiecīgi 2.7% un 3.0%). Lai gan 2008. gada sākumā euro zonas tautsaimniecības izaugsme bija samērā noturīga, vēlāk pasaules ekonomiskās aktivitātes būtiskā krituma apstākļos tā ievērojami pasliktinājās.

Fiskālās politikas jomā pēdējos gados sasniegtie samērā labvēlīgie fiskālie rezultāti 2008. gadā apvēršās, jo finanšu krīze pastiprinājās un makroekonomiskā vide strauji pasliktinājās. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2009. gada janvāra pagaidu prognozi valdības vidējais budžeta deficīts euro zonā pieauga no 0.6% no IKP 2007. gadā līdz 1.7% no IKP 2008. gadā, un 2009. gadā gaidāms turpmāks būtisks kāpums līdz 4.0% no IKP. 2008. gada oktobrī euro zonas valstis vienojās par koordinētiem pasākumiem, lai stabilizētu banku sistēmu, t.sk. par finanšu iestāžu rekapitalizāciju un aizdevumu un noguldījumu garantijām. Eiropadome 2008. gada decembrī apstiprināja Eiropas Tautsaimniecības atveseļošanās plānu, kas paredzēts tautsaimniecības atveseļošanās atbalstam, veicinot kopējo pieprasījumu un sekmējot Lisabonas stratēģijā paredzēto strukturālo reformu īstenošanu. Fiskālā deficīta un parāda rādītāju pieaugums, kā arī ļoti nenoteiktās perspektīvas rada nopietnas problēmas fiskālās politikas īstenošanai euro zonā. Lai veicinātu sabiedrības uzticēšanos valsts finanšu ilgtspējai, būtiski svarīga ticama apņemšanās veikt konsolidāciju, lai atgūtu stabilu fiskālo stāvokli, pilnībā ievērojot Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumus.

Strukturālās politikas jomā pašreizējā vājā ekonomiskā aktivitāte un augsts nenoteiktības līmenis attiecībā uz tautsaimniecības perspektīvu nosaka nepieciešamību stiprināt euro zonas

tautsaimniecības noturību. Pašreizējos apstākļos svarīgi īstenot tautsaimniecības politiku, kas atbilst atklāta tirgus ekonomikas principam, kurš paredz brīvu konkurenci, nepieļaujot nekādu protekcionisma spiedienu. Turklāt preču un pakalpojumu tirgus reformām vajadzētu veicināt konkurenci. Darba tirgus reformām būtu jāatvieglo atbilstoša darba samaksas noteikšana, tādējādi saglabājot nodarbinātību un veicinot darbaspēka starpnozaru un starpreģionu mobilitāti. Tas būs īpaši svarīgi jomās un nozarēs, kuras spēcīgi ietekmē negatīvā pieprasījuma šoks. Svarīgi arī vairākās valstīs veikt pasākumus pēdējos gados radušos zaudētās konkurētspējas problēmu risināšanai.

***

Finanšu tirgu problēmas 2008. gadā ievērojami pieauga. Euro naudas tirgiem joprojām bija raksturīgas lielas aizdevumu procentu likmju starpības un ļoti mazs tirdzniecības apjoms, lai gan īpašie pasākumi, kuru ieviešanu ECB uzsāka 2007. gadā un turpināja 2008. gadā, šos mainīgos rādītājus ietekmēja stabilizējoši. Šos pasākumus galvenokārt veidoja likviditātes "priekšspieģāde" banku sektoram rezervju prasību izpildes periodos, palielinot Eurosistēmas refinansēšanas operāciju vidējo termiņu un sadarbībā ar Federālo rezervju sistēmu nodrošinot likviditāti ASV dolāros.

Spridzei visos naudas tirgus segmentos un termiņos 2008. gada septembra vidū ļoti būtiski pastiprinoties, Eurosistēma ieviesa turpmākus likviditātes regulēšanas pasākumus, lai nodrošinātu banku pašrefinansēšanās spēju saglabāšanos. Galvenajās refinansēšanas operācijās un visās ilgāka termiņa refinansēšanas operācijās tika ieviesta fiksētas procentu likmes izsoles procedūra ar pilna apjoma piešķirumu, bet refinansēšanas operācijās pieņemtais atbilstošais nodrošinājums – uz laiku paplašināts. Turklāt pastāvīgo iespēju procentu likmju veidotais koridors uz laiku tika sašaurināts. Īstenojot šos pasākumus, bankām kopumā saglabājās plaša pieeja euro likviditātei, lai gan spridze, īpaši ilgākos termiņos, saglabājās.

***

ECB aktīvi veicināja 2008. gadā pieņemto galveno politikas un regulatīvo atbildes pasākumu sagatavošanu, lai novērstu finanšu krīzi un stiprinātu finanšu sistēmu. Pasaules līmenī ECB piedalījās apspriedēs, kuru rezultātā 2008. gada aprīlī tika pieņemti Finanšu stabilitātes foruma ieteikumi G7 finanšu ministriem un centrālo banku vadītājiem. Šo ieteikumu mērķis ir stiprināt uzraudzības prasības, caurredzamības un novērtēšanas principu sistēmu, kā arī uzlabot kredītreitingu izmantošanu, iestāžu reakciju uz riskiem un pasākumus finanšu sistēmas spriedzes mazināšanai. ECB piedalījās arī citos pasaules mēroga politikas pasākumos, proti, rīcības plāna sagatavošanā, par kuru G20 valstis vienojās 2008. gada 15. novembrī.

Eiropas līmenī ECB sniedza konsultācijas par valsts iestāžu pasākumu projektiem, lai veicinātu banku sektora darbību. Euro zonas valstu Parīzes 2008. gada 12. oktobra deklarācija, ko Eiropadome vēlāk apstiprināja 16. oktobrī, noteica koordinētu pasākumu rīcības plānu, lai atjaunotu uzticēšanos un uzlabotu finansēšanas nosacījumus tautsaimniecībā. Šie pasākumi ietvēra valdības garantiju piešķiršanu banku parāda emisijām un banku rekapitalizāciju. Padome publicēja ieteikumus par valdības garantiju un rekapitalizācijas instrumentu galvenajām iezīmēm un cenu noteikšanu. Ieteikumu mērķis bija saglabāt vienlīdzīgus darbības apstākļus finanšu iestādēm, stiprināt finanšu sistēmas stabilitāti, veicināt normālu tirgus apstākļu atjaunošanos un nodrošināt atbilstošu tautsaimniecības finansēšanu. Dalībvalstis pienācīgi ņēma vērā šos ieteikumus savos pasākumos, un tie tika atspoguļoti Eiropas Komisijas sagatavotajos norādījumos par atbilstību Līgumā paredzētajiem valsts atbalsta noteikumiem.

ECB 2009. gada sākumā palīdzēja noteikt vadošos atbrīvošanās no problemātiskiem aktīviem principus, kuru mērķis bija novērst nenoteiktību, kas saistīta ar atsevišķu finanšu iestāžu bilancēs esošo vērtspapīroto aktīvu vērtības noteikšanu. ECB ieguldījums

atspoguļojās Eiropas Komisijas sagatavotajos norādījumos par šādiem pasākumiem.

***

ECB 2008. gadā turpināja aktīvi veicināt Eiropas finanšu integrācijas procesu. ECB nodrošināja konsultācijas par finanšu regulēšanu un uzraudzību, kā arī vērtspapīru klīringa un norēķinu un maksājumu sistēmām. Turklāt ECB turpināja veicināt privātā sektora aktivitātes, sekmējot kolektīvos pasākumus. Vienotās euro maksājumu telpas (SEPA) iniciatīva, ko ECB stingri atbalstījusi kopš tās sākuma, sasniedza pirmo lielo robežšķirtni, 2008. gada janvārī uzsākot SEPA kredītpārvedumus un ieviešot SEPA karšu sistēmu. Kopš tā laika bankas jau baudījušas pirmās SEPA nodrošinātās priekšrocības, un (kas vēl svarīgāk) tās jau sāk izjust maksājumu pakalpojumu galalietotāji.

Centrālo banku pakalpojumu jomā, kas arī veicina finanšu integrāciju, decentralizēto pirmās paaudzes TARGET sistēmu (Eurosistēmas liela apjoma maksājumu sistēma) 2008. gada maijā pilnībā aizstāja ar otrās paaudzes vienotās platformas sistēmu (TARGET2). TARGET2 ir pirmā tirgus infrastruktūra, kas pilnībā tiks integrēta un saskaņota Eiropas līmenī. Turklāt 2008. gada jūlijā Padome nolēma izveidot jaunu vērtspapīru norēķinu platformu – TARGET2 vērtspapīriem (T2S). Piedāvājot saskaņotus un neitrālus pārrobežu norēķinu pakalpojumus euro un citās valūtās, T2S būs nozīmīgs solis ceļā uz integrētu vērtspapīru tirgu Eiropā. 2008. gada jūlijā Padome nolēma arī izveidot vienotu kopējo platformu (CCBM2) nodrošinājuma mobilizācijai, radot likviditātes un nodrošinājuma regulēšanas iespējas Eurosistēmas darījuma partneriem.

***

2008. gada beigās ECB apstiprinātais maksimālais pilna darba laika ekvivalenta amata vietu skaits bija 1 357.5 (2007. gada beigās – 1 348). ECB darbinieki ir no visām 27 ES dalībvalstīm, un tos piesaista, rīkojot atklātu

konkursu vakancu aizpildīšanai, paziņojumu publicējot ECB interneta lapā. Atbilstoši ECB mobilitātes politikai 165 darbinieki 2008. gadā tika pārvietoti iekšēji – uz citām amata vietām –, bet 23 darbinieki tika nosūtīti stažēšanās komandējumā uz citām organizācijām un 30 darbiniekiem tika piešķirts bezalgas atvaļinājums (lielākoties, lai strādātu citās organizācijās). Nemitīga visu darbinieku (t.sk. vadības) prasmju un iemaņu apgūšana un attīstība joprojām bija viens no ECB cilvēkresursu stratēģijas stūrakmeņiem.

Lai ņemtu vērā dzīves ilguma un finanšu stabilitātes jaunākās pārmaiņas, 2008. gadā ECB uzsāka pārskatīt pensiju plānu, ko tā piedāvā saviem darbiniekiem. Paredzams, ka šīs pārskatīšanas rezultāti tiks ieviesti 2009. gada pavasarī.

***

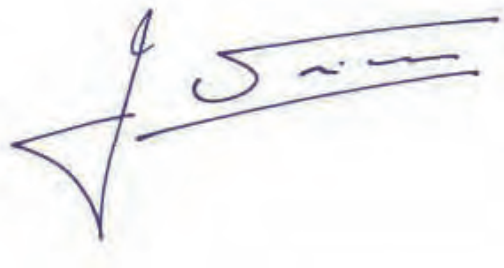
2008. gads nesa jaunus izaicinājumus saistībā ar ECB jauno telpu izbūves projektu, jo publiskā konkursa procedūra ģenerāluzņēmēja piesaistei nedeva apmierinošus ekonomiskos rezultātus. Tādējādi vasaras mēnešos tika rūpīgi izpētīti visi iespējamie varianti, kā arī pārskatītas izmaksu tāmes un konkursa stratēģija. Pamatojoties uz šo analīzi, Padome nolēma sadalīt būvdarbu iepirkumu divos atsevišķos posmos un paketēs un attiecīgi sākt publiskā iepirkuma konkursa procedūru no jauna. Ņemot vērā turpmāko būvniecības tirgū veikto izpēti, ECB joprojām apņēmusies pabeigt projektu apstiprinātā budžeta ietvaros.

***

2008. gadā ECB peļņa bija 2.66 mljrd. euro (2007. gadā – 0.29 mljrd. euro). Padome nolēma 2008. gada 31. decembrī ieskaitīt 1.34 mljrd. euro uzkrājumā valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem. Šā uzkrājuma apjoms, kas pēc 2008. gadā veiktā pārskaitījuma sasniedz 4.01 mljrd. euro, katru gadu tiek pārskatīts. ECB neto rezultāts 2008. gadā pēc pārskaitījuma uzkrājumos veikšanas bija

1.32 mljrd. euro. Šo summu sadalīja euro zonas NCB proporcionāli to ieguldījuma daļai ECB apmaksātajā kapitālā.

Frankfurtē pie Mainas 2009. gada martā

Žans Klods Trišē (*Jean-Claude Trichet*)

Eiropas Centrālās bankas pirmā Padome 1998. gadā

Eiropas Centrālās bankas Padome 2008. gadā

Piezīme. Fotografēšanās brīdī nebija klāt Mario Dragi un Atanasija Orfanida.

I. NODAĻA

TAUTSAIMNIECĪBAS
ATTĪSTĪBA UN MONETĀRĀ
POLITIKA

I. MONETĀRĀS POLITIKAS LĒMUMI

ECB 2008. gadā īstenoja monetāro politiku apstākļos, kad vēl joprojām turpinājās kopš 2007. gada augusta vērojams finanšu satricinājums. Padome galvenās ECB procentu likmes 2008. gada 1. pusgadā nemainīja, jūlijā paaugstināja par 25 bāzes punktiem, bet pēc tam 4. ceturksnī trijās reizēs pazemināja kopumā par 175 bāzes punktiem. Galveno ECB procentu likmju dinamika 2008. gadā atspoguļoja vidējā termiņa cenu stabilitātes risku evolūciju, ko būtiski ietekmēja divas pasaules mēroga parādības: preču, īpaši enerģijas un pārtikas, cenu dinamika starptautiskajos tirgos, kā arī septembra vidū pieaugušā finanšu satricinājuma ekonomiskā ietekme.

2008. gada 1. pusgadā euro zonā pieauga inflācijas spiediens, ko galvenokārt bija izraisījis ļoti straujais preču cenu kāpums starptautiskajos tirgos. Šajā periodā SPCI gada inflācija saglabājās ievērojami virs 2%, pieaugot no 3.2% janvārī līdz 4.0% jūnijā un jūlijā galvenokārt enerģijas un pārtikas cenu kāpumu dēļ. Palielinoties inflācijas spiedienam un pastāvot saspringtiem darba tirgus apstākļiem, pieauga sekundārās ietekmes risks. Turklāt plašās naudas kāpuma temps joprojām bija spēcīgs, kaut arī salīdzinājumā ar 2007. gada 2. pusgadā novēroto rekordaugsto līmeni tas pakāpeniski samazinājās. Lai ierobežotu cenu stabilitātes augšupvērstos riskus un nodrošinātu ilgtermiņa inflācijas gaidu stabilu piesaisti atbilstoši ECB cenu stabilitātes definīcijai, Padome galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi 2008. gada jūlijā paaugstināja par 25 bāzes punktiem (līdz 4.25%).

Līdz septembra vidum pieejamie dati par 3. ceturksni liecināja par joprojām augšupvērstiem vidēja termiņa cenu stabilitātes riskiem. Saglabājās liela nenoteiktība par ekonomiskās aktivitātes perspektīvām, jo arī preču cenas bija ļoti augstas un svārstījās, bet spriedze finanšu tirgos nemazinājās. Kopumā tautsaimniecības perspektīvas pārsvarā apdraudēja lejupvērsti riski.

No septembra vidus būtiski palielinājās finanšu svārstīgums, izraisot nopietnus traucējumus un

likviditātes nepietiekamību daudzos finanšu tirgus segmentos un būtiski pasliktinot pasaules tautsaimniecības perspektīvas. Gada pēdējos mēnešos krasi kritās arī inflācija, un tās spiediens mazinājās. Preču, īpaši naftas, cenām krītoties, SPCI gada inflācija 2. pusgadā saruka, decembrī sasniedzot 1.6%. Monetāro rādītāju tendences 2. pusgadā kļuva mērenākas, apstiprinot viedokli, ka inflācijas spiediens mazinās. Šajos apstākļos, rīkojoties saskaņoti kopā ar vairākām lielākajām centrālajām bankām, galvenā refinansēšanas likme 8. oktobrī tika samazināta par 50 bāzes punktiem (līdz 3.75%). Novembrī galvenā refinansēšanas likme tika samazināta vēl par 50 bāzes punktiem, bet decembrī – par 75 bāzes punktiem, tādējādi gada beigās tā bija 2.50% (sk. 1. att.).

Reālā IKP pieaugums euro zonā bija noturīgs, taču nedaudz zemāks nekā 1. pusgadā novērotā tendence, kaut arī 2. pusgadā ceturkšņa kāpuma temps bija nestabils sakarā ar netipisko laikapstākļu ietekmi uz būvniecību. 2008. gada 2. pusgadā pasliktinājās ekonomiskie apstākļi, īpaši septembra vidū pēc spriedzes pieauguma finanšu tirgos. Finanšu krīze reālajā tautsaimniecībā izvērsās plašāk, nekā bija gaidīts. 3. ceturksnī euro zonā reālais IKP salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni samazinājās par 0.2%, vispirms atspoguļojot neto tirdzniecības lielo negatīvo devumu, ko noteica mazs eksporta pieaugums, vienlaikus būtiski palielinoties importam. 4. ceturksnī, valdot paaugstinātai nenoteiktībai, tautsaimniecībā notika visaptveroša aktivitātes samazināšanās un reālais IKP saruka vēl par 1.5%. Kopumā euro zonas reālais IKP 2008. gadā palielinājās par 0.8% – ievērojami mazāk nekā 2007. gadā (kāpums – 2.6%).

SPCI gada vidējā inflācija 2008. gadā bija ļoti augsta – 3.3% (visaugstākā kopš euro ieviešanas). Iepriekšējos gados tā bija tuvu 2% līmenim (piemēram, 2007. gadā – 2.1%). Inflācija pieauga no 3.2% janvārī līdz 4.0% jūnijā un jūlijā, bet decembrī saruka līdz 1.6%. Šādu inflācijas dinamiku pamatā noteica preču, īpaši enerģijas un pārtikas, cenu pārmaiņas pasaulē. Piemēram, naftas cenas no 100 ASV

I. attēls. ECB procentu likmes un naudas tirgus procentu likmes

(gadā, %; dienas dati)

- galveno refinansēšanas operāciju minimālā pieteikuma procentu likme/fiksētā procentu likme
- ..... noguldījumu procentu likme
- - - - - aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme
- darījumu uz nakti procentu likme (EONIA)

Avots: ECB.

Piezīme. Jaunākie dati attiecas uz 2009. gada 27. februāri.

dolāriem par barelu janvārī palielinājās līdz gandrīz 150 ASV dolāriem par barelu jūlijā, bet decembrī nokritās līdz aptuveni 40 ASV dolāriem par barelu. Gandrīz visu 2008. gadu inflācija bija ievērojami augstāka nekā noteikta ECB cenu stabilitātes definīcijā galvenokārt šīs preču cenu dinamikas dēļ. Turpinājās vienības darbaspēka izmaksu straujš kāpums, ko noteica lielāks algu pieaugums saspringtākos darba tirgus apstākļos un sekundārā ietekme, kā arī cikliska rakstura darba ražīguma kāpuma lejupslīde gada nogalē. Gada vidū ilgtermiņa inflācijas gaidu, kuras gūtas no finanšu tirgus instrumentiem, pieauguma pazīmes kļuva acīmredzamas, taču tās izzuda pēc 2008. gada jūlijā notikušā procentu likmes paaugstinājuma un preču, sevišķi naftas, cenu krituma, kas mazināja bažas par to, ka varētu izpausties sekundārā ietekme. Kopumā, kaut arī inflācija krasi svārstījās sakarā ar būtiskajām preču cenu pārmaiņām, uz apsekojumiem balstīto ilgtermiņa inflācijas gaidu novērtējums kopumā saglabājās līmenī, kas atbilst cenu stabilitātei un ir saskaņā ar ECB monetāro politiku vidējā termiņā.

Monetāro rādītāju pieauguma temps 2008. gadā kļuva gausāks, taču joprojām bija straujš.

Lai gan M3 kāpums, īpaši 1. pusgadā, pārsniedza monetārās dinamikas tendenci lēzenās ienesīguma līknes un citu pagaidu faktoru ietekmē, M3 sastāvdaļu un atbilstošo bilances posteņu izvērsts novērtējums apstiprināja, ka pamatā esošais monetāro rādītāju pieaugums joprojām bija spēcīgs. Gada laikā saruka arī nefinanšu privātajam sektoram izsniegto kredītu pieauguma temps, jo kļuva stingrāki finansēšanas nosacījumi un samazinājās ekonomiskā aktivitāte. Gada beigās monetārajos datos atainojās paaugstinātais stress finanšu sistēmā, ko noteica finanšu spriedzes pastiprināšanās septembrī. Attiecībā uz monetārajiem rādītājiem paaugstinātais stress drīzāk izraisīja pārdali starp M3 sastāvdaļām, nevis ietekmēja pašu M3. Kreditēšanas apšūms gada beigās apliecināja, ka uzņēmumu kreditēšana pēc ilgstoša dinamiskas izaugsmes posma būtiski pavājinājusies. Šīs norises galvenokārt atspoguļoja reālās ekonomiskās aktivitātes samazināšanos, kaut arī, kā liecina Eurosistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojums, nozīmīgi varētu būt arī piedāvājuma faktori. Kopumā monetāro rādītāju tendences apstiprināja viedokli, ka 2008. gada beigās inflācijas spiediens ir mazinājies.

INFLĀCIJAS SPIEDIENS IZRAISĪJA GALVENO ECB PROCENTU LIKMJU PAAUGSTINĀŠANU 2008. GADA JŪLIJĀ

Rūpīgāk aplūkojot 2008. gadā pieņemtos monetārās politikas lēmumus, gadu var sadalīt divās daļās: līdz 2008. gada vasarai, kad tobrīd pieejamie dati liecināja par cenu stabilitātes augšupvērsto risku pieaugumu, un periodā pēc vasaras, kad jauna informācija norādīja uz finanšu satricinājuma un pasaules ekonomiskās izaugsmes apstākļu spēcīgāku ietekmi uz aktivitāti euro zonā, kā arī uz inflācijas spiediena mazināšanos.

1. pusgadā ekonomiskos apstākļus raksturoja liela nenoteiktība attiecībā uz risku pārvērtēšanu finanšu tirgos un tās potenciālo ietekmi uz reālo tautsaimniecību. 2007. gadā kāpums ceturkšņu dalījumā bija kļuvis mērenāks. Sāka kristies uzņēmumu un patērētāju konfidences rādītāji, taču 2008. gada sākumā tie saglabājās līmenī, kas liecināja par stabilu izaugsmi. Tautsaimniecības izaugsmes perspektīvas bija nedaudz samazinājušās, tomēr 2008. gada sākumā tās vēl joprojām bija samērā labvēlīgas. Tika gaidīts, ka iekšzemes un ārējais pieprasījums varētu samazināties, taču joprojām veicināt izaugsmi. Kaut arī augstākajām preču cenām bija negatīva ietekme, patēriņa pieaugumam vajadzēja veicināt ekonomisko izaugsmi atbilstoši nodarbinātības kāpumam, jo bezdarbs bija krities līdz 25 gadu laikā nepieredzēti zemam līmenim. Tika gaidīts, ka stabilā ekonomiskā aktivitāte attīstības valstīs varētu mazināt to ietekmi, kādu ASV ekonomiskā lejupslīde varētu atstāt uz euro zonas ārējo pieprasījumu, tādējādi nodrošinot stabilu atbalstu euro zonas eksporta izaugsmei.

1. pusgada makroekonomiskie rādītāji tiešām liecināja, ka reālā IKP pieaugums mazinās, taču tikai nedaudz. Eurosistēmas speciālistu 2008. gada jūnija makroekonomiskās iespēju aplēses paredzēja, ka vidējais reālā IKP gada pieaugums 2008. gadā būs 1.5–2.1% un 2009. gadā – 1.0–2.0%. Tā kā prognozes 2008. gadam saglabājās 2007. gada decembrī publikotā diapazona apakšējās robežas līmenī, 2009. gada prognozes tika pārskatītas un nedaudz samazinātas. Tautsaimniecības attīstības

perspektīvas ietvēra ievērojama nenoteiktība, un riski tika vērtēti kā lejupvērsti. Šie riski pamatā bija saistīti ar finanšu tirgus norišu potenciālu atstāt plašāku, nekā gaidīts, ietekmi uz finansēšanas nosacījumiem un ekonomisko noskaņojumu, negatīvi ietekmējot pasaules un euro zonas izaugsmi. Lejupvērstus riskus rada arī jauns naftas un citu preču cenu kāpums, bažas sakarā ar protekcionisma spiedienu un neprognozējamu norišu iespējamību globālās nesabalansētības dēļ.

Vienlaikus euro zonā gada inflācija turpināja augt galvenokārt pasaules enerģijas un pārtikas cenu straujā kāpuma ietekmē. SPCI gada inflācija 2008. gada sākumā pārsniedza 3% un pieauga no 3.2% janvārī līdz 3.7% maijā, radot spēcīgu augšupvērstu spiedienu uz inflāciju īstermiņā. Tāpēc jūnijā Padome norādīja, ka vidējā termiņā cenu stabilitātes riski vēl vairāk auguši. Tika gaidīts, ka SPCI inflācija saglabāsies augsta ilgākā periodā, nekā sākumā paredzēts. Pazīmes liecināja arī par ilgtermiņa inflācijas gaidu augšupvērstu gaitu. Eurosistēmas speciālistu 2008. gada jūnija iespēju aplēses paredzēja, ka SPCI gada vidējā inflācija 2008. gadā būs 3.2–3.6% un 2009. gadā – 1.8–3.0%. Tādējādi 2008. un 2009. gada inflācijas prognozes ievērojami pārsniedza speciālistu iepriekš izteiktās un pamatā atspoguļoja augstākas naftas un pārtikas cenas, kā arī inflācijas spiediena pastiprināšanos pakalpojumu sektorā. Valdīja arī bažas, ka darba samaksas pieaugums varētu pārsniegt gaidīto, ņemot vērā jaudu izmantošanas augsto līmeni, saspringto situāciju darba tirgū un sekundārās ietekmes risku.

Monetārā rādītāja M3 gada pieauguma temps, kaut gan nedaudz pierima, joprojām bija spēcīgs. Vairāki pārejoši faktori, īpaši samērā lēzenā ienesīguma likne, liecināja, ka M3 kāpums bijis pārspīlēts salīdzinājumā ar pamatā esošo monetāro ekspansiju. Tomēr, pat ņemot vērā šos faktorus, plašs monetāro datu novērtējums liecināja, ka pamatā esošo monetāro rādītāju un kredītu atlikuma kāpuma temps joprojām bijis straujš. Mājsaimniecību kredīšanas tempa pieaugums bija nedaudz mitējies, atspoguļojot galveno ECB procentu likmju palielināšanu

kopš 2005. gada decembra, kā arī mājokļu tirgus atdzišanu daudzviet euro zonā. Tomēr nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu pieaugums joprojām bija spēcīgs.

Šajā situācijā Padome uzskatīja, ka cenu stabilitātes riski ir nepārprotami augšupvērsti un vēl vairāk auguši. Šie riski īpaši izrietēja gan no iespējamās sekundārās ietekmes uz darba samaksu un cenu noteikšanu, gan no iespējamā naftas un pārtikas cenu turpmāka kāpuma. Inflācijas prognožu augšupvērsto risku rada arī iespējama administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu kāpums, kas pārsniegtu savulaik prognozēto. Šo novērtējumu apstiprināja salīdzinājums ar datiem par monetāro rādītāju un kredītu atlikuma pieaugumu. Ņemot vērā monetāro rādītāju un kredītu atlikuma būtisko pieaugumu, monetārā analīze apliecināja ekonomiskās analīzes norādījumus, ka vidējā un ilgākā termiņā cenu stabilitāti pamatā apdraud augšupvērsti riski. Padome uzsvēra savu apņemšanos vidēja termiņa un ilgtermiņa inflācijas gaidas cieši saistīt ar līmeni, kas atbilst cenu stabilitātei.

Lai vidējā termiņā novērstu vērienīgu sekundāro ietekmi un neitralizētu pieaugošos augšupvērstos cenu stabilitātes riskus, Padome nolēma 2008. gada 3. jūlijā palielināt galvenās ECB procentu likmes par 25 bāzes punktiem. Šīs likmes nebija mainītas kopš 2007. gada jūnija, jo finanšu satricinājuma dēļ nenoteiktības līmenis bija ļoti augsts. Padome uzsvēra savu stingro apņemšanos vidēja termiņa un ilgtermiņa inflācijas gaidas cieši saistīt ar cenu stabilitāti. Tas vidējā termiņā uzturētu pirkjspēju un turpinātu veicināt stabili izaugsmi un nodarbinātību euro zonā.

2008. gada 3. ceturksnī reālā IKP pieauguma rādītāji, kas publiskojami par 2008. gada 2. ceturksni, tika gaidīti krietni vājāki nekā 1. ceturkšņa rādītāji. Kaut arī daļēji tā bija tehniskas dabas reakcija uz gada pirmajos mēnešos vēroto straujo izaugsmi, tomēr tā atspoguļoja arī IKP pieauguma samazināšanos sakarā ar izaugsmes apsīkumu visā pasaulē un augsto un svārstīgo naftas un pārtikas cenu

pazeminošo ietekmi. Saglabājās ievērojama nenoteiktība par tautsaimniecības attīstības perspektīvām, jo arī preču cenas bija ļoti augstas un svārstījās, bet spriedze finanšu tirgos nemazinājās. Kopumā turpināja dominēt lejupvērsti riski.

Vienlaikus augustā un septembrī pieejamā informācija liecināja, ka gada inflācijas rādītāji ilgstoši varētu saglabāties krietni virs cenu stabilitātei atbilstošā līmeņa. Šie dati liecināja arī par to, ka vidējā termiņā cenu stabilitātes riski joprojām ir augšupvērsti. Jūnijā inflācija sasniedza 4.0% un nemainījās arī jūlijā, bet augustā bija 3.8% – galvenokārt pasaules naftas un pārtikas cenu iepriekšējā straujā kāpuma tiešā un netiešā ietekmē. Pie tam apstiprinājās, ka darba samaksas kāpums būtiski paātrinājies. Krītoties darba ražīguma pieauguma tempam, ievērojami pieauga vienības darbaspēka izmaksas.

INFLĀCIJAS SPIEDIENA MAZINĀŠANĀS ĻĀVA 2008. GADA OTRAJĀ PUSĒ NOTEIKT PIELAIDĪGĀKU MONETĀRO POLITIKU

Septembrī finanšu spriedzi pastiprināja galvenokārt notikumi ASV tirgos, īpaši pēc *Lehman Brothers* bankrota 15. septembrī. Tas radīja būtiskas svārstības visos finanšu tirgus segmentos, zemu likviditāti daudzos tirgus segmentos, nozīmīgus vairāku lielu finanšu institūciju pārkārtojumus, finanšu krīzi Īslandē ar negatīvu ietekmi uz citām valstīm un valdību īstenotus nepieredzētus politikas pasākumus. Finanšu tirgus satricinājuma rezultātā arī ievērojami pieauga vēlme izvairīties no riska, par ko, starp citu, liecina ievērojams uzņēmumu un valdību obligāciju procentu likmju starpības pieaugums, kam bija būtiska lejupvērstā ietekme uz reālo tautsaimniecību. Padome 2. oktobra sēdē plaši apsprieda neseno finanšu tirgus satricinājuma pastiprināšanos un tās iespējamās sekas uz ekonomisko aktivitāti un inflāciju, atzīstot, ka pēdējā laika notikumu dēļ nenoteiktība kļuvusi neparasti augsta. Tā kā pasaules tautsaimniecība kopumā cieta no ieilgušā un spēcīgā finanšu tirgus satricinājuma, ekonomiskā aktivitāte kritās arī euro zonā.

Gan euro zonā, gan daudzās lielākajās pasaules valstīs inflācijas spiediens bija sācis mazināties, pamatā atspoguļot enerģijas un citu preču cenu ievērojamu kritumu. Inflācijas gaidas bija mazinājušās un sasniegušas līmeni, kas atbilst ECB cenu stabilitātes definīcijai. Vairojot izaugsmes leņķu riskus, finanšu krīzes pastiprināšanās samazinājusi arī cenu stabilitātes augšupvērstos riskus.

Saskaņoti rīkojoties *Bank of Canada*, *Bank of England*, ECB, Federālo rezervju sistēmai, *Sveriges Riksbank* un Šveices Nacionālajai bankai, 8. oktobrī tika paziņots par politikas procentu likmju samazināšanu. Šajos apstākļos Padome samazināja galvenās ECB procentu likmes par 50 bāzes punktiem, atzīstot, ka euro zonā augšupvērstie inflācijas riski pēdējā laikā samazinājušies un inflācijas spiediens bija sācis mazināties. Padome arī īstenoja divus pagaidu pasākumus, lai veicinātu monetārās politikas īstenošanu: sašaurināja koridoru, ko veido pastāvīgo iespēju procentu likmes, un paziņoja par piedāvātās summas piešķiršanu pilnā apmērā fiksētās procentu likmes izsoles operācijās.

Spridze vērsās plašumā: no finanšu sektora tā pārgāja uz reālo tautsaimniecību un no attīstītajām valstīm – uz attīstības valstīm. Pasaules tautsaimniecības izaugsmes prognozes krasi pasliktinājās, norādot uz ārējā pieprasījuma sarukumu, kas varētu negatīvi ietekmēt aktivitāti euro zonā. Uzņēmumu konfidences rādītāji, kuru kritums bija sācies jau 2007. gada vidū, sāka pasliktināties straujāk un katru mēnesi no jauna uzrādīja visu laiku lielāko kritumu. 4. ceturksnī bija vērojama vispārēja ekonomiskā lejupslīde un liela nenoteiktība, un valdības paziņoja par vērienīgu pasākumu kopumu tautsaimniecības stimulēšanai. Ienākošā informācija par jaunākajām norisēm tautsaimniecībā attaisnoja krietni pesimistiskāko attīstības scenāriju – lielā mērā tāpēc, ka bija īstenojušies jau iepriekš konstatētie riski, kurus radīja spriedze finanšu tirgos. Gaidāms, ka ekonomiskais apsūkums pasaulē un ļoti kūtrais iekšzemes pieprasījums saglabāsies arī dažus nākamus ceturkšņus. Eurosistēmas speciālistu 2008. gada decembra makroekonomiskās iespēju aplēses

euro zonai liecināja, ka perspektīvas ir krietni pasliktinājušās. Tika prognozēts, ka 2009. gadā reālā IKP gada pieaugums būs $-1.0-0.0\%$, bet 2010. gadā $-0.5-1.5\%$. Salīdzinājumā ar iepriekšējām iespēju aplēsēm šie rādītāji ir koriģēti un būtiski samazināti. Ekonomiskās prognozes turpināja ietvert ārkārtīgi liela nenoteiktība, un tautsaimniecības izaugsmes riski joprojām bija leņķu riski.

Pievērtoties cenu dinamikai, SPCI gada inflācija būtiski samazinājās – novembrī tā bija 2.1% (oktobrī -3.2% un septembrī -3.6%). Bija gaidāms, ka inflācija arī turpmākajos mēnešos varētu sarukt. Visticamāk, ka finanšu tirgus satricinājuma pastiprināšanās un vērtības kritums uz ilgu laiku varētu bremsēt pieprasījumu gan pasaulē, gan euro zonā. Šajā situācijā, ievērojot pēdējo mēnešu laikā notikušo preču cenu spējo kritumu, euro zonā gaidāma cenu, izmaksu un darba samaksas spiediena samazināšanās. Eurosistēmas speciālistu 2008. gada decembra iespēju aplēses paredzēja, ka 2009. gadā SPCI gada inflācija varētu būt $1.1-1.7\%$ un 2010. gadā $-1.5-2.1\%$. Šīs aplēses 2009. gadam salīdzinājumā ar iepriekšējām aplēsēm ir koriģētas un būtiski samazinātas, galvenokārt atspoguļojot preču cenu lielo kritumu un pieprasījuma samazināšanās ietekmi. Politikai nozīmīgajā vidējā termiņā cenu stabilitātes riski tika vērtēti kā līdzsvarotāki nekā iepriekšējā ceturksnī.

Atgriežoties pie monetārās analīzes, 2008. gada beigās pieejamie dati liecināja, ka plašās naudas un kredītu atlikuma gada kāpuma temps, kaut arī joprojām bija straujš, turpināja sarukt. Kopš septembra vidus vērojamā finanšu tirgus satricinājuma pastiprināšanās uzskatāma par iespējamo robežšķirtni monetāro norišu evolūcijā, jo oktobra monetāro rādītāju un kredītu atlikuma dati liecina, ka tā būtiski ietekmējusi tirgus dalībnieku rīcību. Tomēr novembrī bija atsevišķas pazīmes, kas liecināja, ka monetārās norises atgriežas pie tendencēm, kādas tās bija pirms *Lehman Brothers* bankrota. Kopumā 2008. gada pēdējos mēnešos gan plašās naudas rādītājs M3, gan īpaši tā sastāvdaļas, kuras visciešāk saistītas ar finanšu spriedzi,

piemēram, naudas tirgus fondu turējumi, bija visai svārstīgi. Raugoties no svārstīguma aspekta, pamatā esošais plašās naudas pieaugums kopš 2007. gadā vērotā rekordaugstā kāpuma pamazām pierima. Tomēr finanšu spriedzes pastiprināšanās kopš 2008. gada septembra radījusi būtisku M3 sastāvdaļu savstarpējo maiņu. Monetārā analīze arī liecināja, ka līdz pat decembrim nefinanšu privātā sektora kreditēšanas pieauguma temps pastāvīgi samazinājies lielākoties mājstarpniecību kreditēšanas (īpaši mājokļa iegādei) apsūkuma dēļ, bet gadu mijā krasi samazinājās arī nefinanšu sabiedrību kreditēšanas pieauguma temps. Šī lēnā kredītu dinamika, šķiet, pamatā atspoguļo reālās ekonomiskās aktivitātes apsūkumu, kaut arī Eurosistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojums vedina uz domām, ka zināma nozīme varētu būt arī piedāvājuma faktoriem. Paaugstinātais stresa līmenis finanšu sistēmā gada beigās atainojās arī monetārajos datos. Kopumā monetārās tendences apstiprināja viedokli, ka inflācijas spiediens turpina samazināties.

Ekonomiskās aktivitātes un tādējādi arī inflācijas perspektīvu pārskatīšana ļāva noteikt krietni pielaidīgāku monetāro politiku. Pamatojoties uz regulārajām tautsaimniecības un monetārajām analīzēm, Padome 6. novembra sēdē nolēma samazināt galvenās ECB procentu likmes vēl par 50 bāzes punktiem, kas atbilst cenu stabilitātes augšupvērsto risku samazinājumam sakarā ar lejupvērsto izaugsmes risku īstenošanos. 4. decembra sēdē Padome nolēma galvenās ECB procentu likmes samazināt vēl par 75 bāzes punktiem. Kopš iepriekšējās sēdes iegūtie dati rādīja, ka inflācijas spiediens vēl vairāk krities un ka nākotnē politikai nozīmīgā periodā inflācija varētu atbilst cenu stabilitātei.

2. MONETĀRĀS, FINANŠU UN EKONOMISKĀS NORISES

2.1. PASAULES MAKROEKONOMISKĀ VIDE

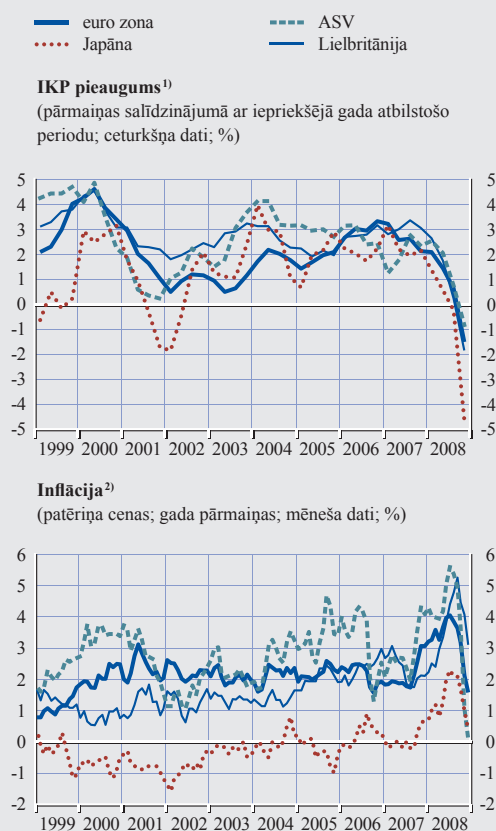
FINANŠU TIRGUS SATRICINĀJUMA IETEKME UZ GLOBĀLO AKTIVITĀTI

Finanšu tirgus svārstības 2008. gadā pastiprinājās, sasniedzot gadu desmitiem nepieredzētu spēku un gada otrajā pusē radot smagas sekas reālajā tautsaimniecībā. 1. pusgadā ekonomiskā lejupslīde ASV no mājokļu sektora pārgāja uz citiem sektoriem, un finanšu satricinājuma globālā ietekme izraisīja ekonomiskās izaugsmes kritumu galvenajās attīstītajās valstīs. Globālo ekonomisko aktivitāti kopumā joprojām diezgan spēcīgi noteica ekonomisko apstākļu noturība attīstības valstīs. Tomēr no septembra vidus, kad finanšu krīzes rezultātā sabruka viena no lielākajām ASV investīciju bankām un vairāki lieli pasaules finanšu sistēmas dalībnieki piedzīvoja krahu, ekonomiskās aktivitātes izaicinājumi kļuva spēcīgāki. Ņemot vērā nestabilo patērētāju un ražotāju konfidenci, stingrākus kredīvērtēšanas nosacījumus visā pasaulē un labklājības samazināšanos mājokļu cenu un kapitāla vērtspapīru vērtības sarukuma dēļ, situācija pasaules tautsaimniecībā strauji pasliktinājās. Lai gan valdības un centrālās bankas visā pasaulē veica svarīgus sistēmisko risku ierobežošanas un finanšu stabilitātes atjaunošanas bezprecedenta pasākumus, finanšu tirgus satricinājuma izraisītā globālā lejupslīde kļuva arvien sinhronāka, pastiprinot finanšu krīzes un reālās tautsaimniecības darbības negatīvās sakarības. Tuvojoties gada beigām, vairākumā attīstīto valstu jau bija iestājusies recesija vai tās atradās uz recesijas sliekšņa. Turklāt ekonomiskās problēmas sāka spēcīgāk izplatīties arī attīstības valstīs. Ekonomiskie apstākļi īpaši strauji pasliktinājās valstīs ar lielu ārējo un iekšzemes nesabalansētību, un tautsaimniecības izaugsme valstīs ar mazu un atvērtu tautsaimniecību ļoti īsā laikā ievērojami palēninājās.

Preču cenu un pasaules ekonomiskās situācijas straujajām svārstībām bija ļoti liela ietekme uz inflācijas norisēm pasaulē. 1. pusgadā globālais inflācijas spiediens pieauga. OECD valstīs 2008. gada jūlijā gada inflācijas līmenis paaugstinājās līdz 4.8%. Tas galveno-

kārt notika augošo pārtikas un enerģijas cenu dēļ. Brent jēlnaftas cena 2008. gada 11. jūlijā sasniedza rekordaugstu līmeni (147.5 ASV dolāri par barelu). Attīstības valstīs, kur pārtikai patēriņa grozā ir lielāks īpatsvars, inflācijas spiediens bija vēl spēcīgāks. Taču 2. pusgadā ar globālo ekonomisko lejupslīdi saistītais krasais preču cenu pavērsiens nozīmīgi pazemināja inflācijas līmeni pasaulē. 2. pusgadā naftas cenas saruka un 2008. gada beigās bija tuvu 40 ASV dolāriem par barelu. Tāpēc pēc jūlijā sasniegtā augstākā līmeņa gada inflācija OECD valstīs decembrī samazinājās līdz 1.5%. Patēriņa cenas, izņemot pārtiku un enerģiju, gada laikā līdz decembrim paaugstinājās par 2.0%.

2.a attēls. Svarīgākās norises galvenajās industriāli attīstītajās valstīs

Avoti: valstu dati, SNB, Eurostat un ECB aprēķini.

1) Par euro zonu un Lielbritāniju izmantoti Eurostat dati; par ASV un Japānu izmantoti attiecīgo valstu dati. IKP dati ir sezonāli izlīdzināti.

2) SPCI – euro zonai un Lielbritānijai; PCI – ASV un Japānai.

ASV

2008. gadā ASV ekonomiskā aktivitāte būtiski pavājinājās. Visā 2008. gadā reālā IKP pieauguma temps bija 1.1%. Lai gan 1. pusgadā bija vērojama pozitīva izaugsme daļēji pagaidu fiskālās stimulēšanas pasākumu un ārējās tirdzniecības dēļ, 2008. gada 2. pusgadā tiešu produkcijas izlaides sašaurināšanos noteica gan augošā finanšu tirgus spriedze un ierobežojošie kredītēšanas nosacījumi, gan arī sarūkošais ārējais pieprasījums. Papildus mājaimniecību labklājības lejupslīdei sakarā ar zemākām mājokļu cenām un kapitāla vērstpapīru novērtējumu privāto patēriņu negatīvi ietekmēja patērētāju noskaņojuma un darba tirgus situācijas pasliktināšanās. Vienlaikus uzņēmumu peļņas sarūkuma, stingrāku kredītēšanas nosacījumu un kopumā sliktākas pieprasījuma prognozes apstākļos samazinājās uzņēmumu ieguldījumi. Notiekošā mājokļu tirgus korekcija, kas pastiprinājās finanšu satricinājuma dēļ, joprojām bija viens no galvenajiem tautsaimniecības attīstības kavēkļiem, ieguldījumiem mājokļos 2008. gadā samazinot IKP izaugsmi par 0.9 procentu punktiem. Gandrīz visā 2008. gadā izaugsmes virzītāja galvenokārt bija ārējā tirdzniecība, atspoguļojot gada sākuma spēcīgo ārējo pieprasījumu un iepriekšējā ASV dolāra kursa krituma novēloto iedarbību. Tomēr, tuvojoties gada beigām, tirdzniecības pozitīvā ietekme mazinājās, jo vairāku ASV tirdzniecības partnervalstu tautsaimniecības izaugsmes straujā lejupslīde ietekmēja ārējo pieprasījumu un eksportu. Neraugoties uz to, 2008. gada pirmajos trijos ceturkšņos tekošā konta deficīts saruka vidēji līdz 5.0% no IKP (2007. gadā – 5.3% no IKP), taču šo uzlabojumu nedaudz ierobežoja augstākas naftas un citu preču cenas gandrīz visā šajā periodā, kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu paaugstināja importēto preču vidējo vērtību.

ASV preču cenu norises liecina, ka PCI gada pārmaiņu vidējais temps 2008. gadā bija 3.8% (iepriekšējā gadā – 2.9%). Inflācija svārstījās plašākā amplitūdā nekā parasti, atspoguļojot naftas un citu preču cenu nepastāvību. 2008. gada 1. pusgadā PCI inflācijas līmenis bija paaugstināts un jūlijā, strauji augot enerģijas

izmaksām, sasniedza 5.6%. Tuvojoties gada beigām, PCI gada pārmaiņu temps decembrī krasī saruka (līdz 0.1%) preču cenu straujās lejupslīdes un augošā tautsaimniecības panīkuma dēļ, padziļinoties recesijai. PCI gada inflācija, izņemot pārtiku un enerģiju, 2008. gadā (tāpat kā 2007. gadā) bija 2.3%. Gada lielākajā daļā novērotā lejupvērstā tendence zināmā mērā bija īpašnieku īres maksai pielīdzināmā PCI komponenta samazinājuma atspulgs.

Federālo rezervju sistēmas Federālā atklātā tirgus komiteja (FOMC) pazemināja federālo fondu mērķa likmi no 4.25% 2008. gada sākumā līdz diapazonam no 0.0% līdz 0.25% gada beigās. 2008. gada decembra sanāksmē komiteja paredzēja, ka sliktie ekonomiskie apstākļi, iespējams, noteiks ārkārtīgi zemas monetārās politikas procentu likmes arī turpmāk. FOMC uzsāka vairākas mērķprogrammas, lai, ņemot vērā situācijas pasliktināšanos, nodrošinātu likviditāti un sniegtu atbalstu finanšu tirgiem.

Fiskālās politikas jomā federālā budžeta deficīts 2008. fiskālajā gadā, kas sākās 2007. gada oktobrī, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu palielinājās. Tā iemesls bija mazāki nodokļu ieņēmumi, palēninoties ekonomiskajai aktivitātei, un lielāki valdības tēriņi daļēji sakarā ar fiskālo stimulēšanas pasākumu ieviešanu. Saskaņā ar Kongresa Budžeta biroja aplēsēm federālā budžeta deficīts 2008. fiskālajā gadā bija 3.2%.

JAPĀNA

2008. gadā Japānas ekonomiskā ekspansija pēkšņi aprāvās un nelielajai pozitīvajai izaugsmei 1. ceturksnī sekoja acīmredzams vispārējs ražošanas panīkums. Reālā IKP pieaugumu 1. ceturksnī veicināja spēcīgs ārējais pieprasījums un iekšzemes investīcijas. Taču neto eksporta un uzņēmumu ieguldījumu – Japānas iepriekšējo gadu atveseļošanās dzinēj spēka – būtisks sarūkums līdz ar ierobežotu patēriņu augošās darba tirgus nenoteiktības un reālo ienākumu samazināšanās dēļ mazināja pozitīvo kāpumu 1. ceturksnī un visa pārējā gada laikā noteica negatīvu IKP izaugsmes tempu. Patēriņa cenu inflācija 1. pusgadā ievērojami pieauga

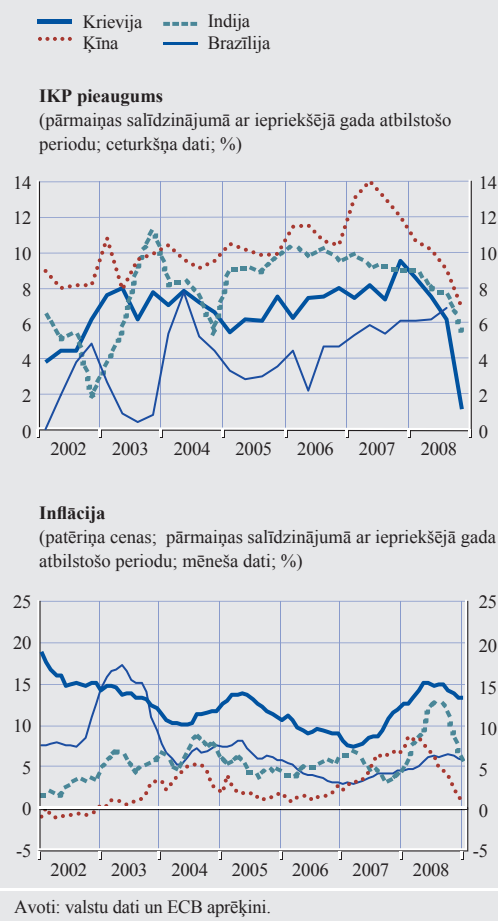
(jūlijā – līdz 2.3%), bet decembrī pazeminājās līdz 0.4%. Lai gan Japānas banku sektors joprojām samērā elastīgi reaģēja uz pasaules finanšu tirgus satricinājumu, būtiskajiem zaudējumiem akciju tirgos un finanšu satricinājuma pastiprinājumam 2. pusgadā bija negatīva ietekme uz uzņēmumu ieguldījumiem un patēriņu. Japānas jenas reālā efektīvā kursa spēcīgais kāpums radīja papildu lejupvērstu spiedienu uz eksporta produkciju ražojošo nozaru pelnītspēju un ieguldījumiem. Ņemot vērā ekonomisko apstākļu straujo pasliktināšanos, Japānas Banka 2008. gada 31. oktobra un 19. decembra sanāksmē nolēma kopumā par 40 bāzes punktiem (līdz 0.1%) pazemināt uz nakti izsniegto nenodrošināto kredītu mērķa procentu likmi, kas nebija mainīta kopš 2007. gada februāra.

ĀZIJAS ATTĪSTĪBAS VALSTIS

2008. gadā Āzijas attīstības valstīs ekonomiskā aktivitāte pakāpeniski pavājinājās. Plašumā ejošās ekonomiskās lejupslīdes un saspringto globālo finanšu nosacījumu apstākļos eksporta pieaugums 2. pusgadā krasi palēninājās, īpaši Singapūrā, Ķīnas Republikā, Taivānā un Honkongas Īpašās pārvaldes apgabalā – valstīs ar mazu un atvērtu tautsaimniecību. Vispārējo ekonomiskās aktivitātes lejupslīdi noteica arī mazāks iekšzemes pieprasījums sakarā ar patērētāju un uzņēmumu konfidences pasliktināšanos un nekustamā īpašuma ieguldījumu sašaurināšanās.

Augošu preču un pārtikas cenu dēļ 1. pusgadā daudzās valstīs paaugstinājās patēriņa cenu inflācija. Dažās valstīs tas izraisīja patērētāju pirkspējas sarukumu un nelielu patēriņa izdevumu samazinājumu. Taču 2. pusgadā naftas un pārtikas preču cenu nozīmīga sarukuma dēļ inflācijas spiediens sāka mazināties. Tā kā šo valstu makroekonomiskā darbība bija samērā stabila un tās tiešā veidā maz ietekmēja ar zemas kvalitātes hipotēku kredītiem saistītie atvasinātie instrumenti, līdz pat septembra vidum finanšu satricinājuma ietekme uz ekonomisko aktivitāti bija vāja. Pēc tam gan pēkšņās pārmaiņas risku novēršanā un spēcīgais aizņemto līdzekļu samazinājums globālā līmenī bija pamats nozīmīgai izpārdošanai kapitāla

2.b attēls. Galvenās norises lielākajās attīstības valstīs

vērtspapīru tirgos un krasam vietējo valūtu kursu sarukumam vairākumā Āzijas attīstības valstu. Dažādās valstīs finanšu tirgus nestabilitātes izpausmes bija atšķirīgas. Ķīnā tās ietekme bija vairāk ierobežota valsts salīdzinoši noslēgtākās un mazāk attīstītās finanšu sistēmas dēļ, bet Korejā un Indonēzijā novērota spēcīgāka finanšu tirgus nestabilitāte, attiecīgi pastāvot bažām par iekšējā parāda augsto līmeni un sarūkot preču cenām.

Runājot par Ķīnas tautsaimniecību, reālā IKP kāpums samazinājās no 13% 2007. gadā līdz 9% 2008. gadā. Ekonomisko lejupslīdi noteica gan ārējie, gan iekšējie faktori. Atspoguļojot tirdzniecības pozitīvo bilanci un naudas ieplūdes,

ko noteica strauja valūtas kursa kāpuma gaidas un pozitīva procentu likmju starpība līdz 2008. gada septembrim, ārējās rezerves turpināja palielināties, 2008. gadā sasniedzot 1.9 trlj. ASV dolāru. Februārī patēriņa cenu inflācija bija 8.7%, bet pēc tam, stabilizējoties iekšzemes pārtikas cenām, tā ievērojami pazeminājās. Septembrī, kad inflācija bija samazinājusies un globālā finanšu krīze padziļinājās, Ķīnas varas iestādes mainīja politikas pasākumus, lai veicinātu tautsaimniecības izaugsmi. Mazinājās Ķīnas Tautas bankas monetārās politikas nostājas stingrība – viena gada aizdevumu un noguldījumu standartlikmes tika pazeminātas attiecīgi 5 un 4 reizes kopumā par 216 un 189 bāzes punktiem un obligāto rezervju norma – par 200–400 bāzes punktiem atkarībā no iestādes. Turklāt 4. ceturksnī beidzās renminbi kursa attiecībā pret ASV dolāru stabilais kāpums.

LATĪŅAMERIKA

2008. gada 1. pusgadā Latīņamerikas ekonomiskās izaugsmes temps bija stabils (aptuveni 5% Dienvidamerikā, bet tikai 2.1% Meksikā), bet inflācijas spiediens bija paaugstināts un gada laikā turpināja pastiprināties, reģiona inflācijas līmenim 2008. gadā paaugstinoties līdz 8.7% (2007. gadā – 6.1%). Inflācija valstīs ar fiksētu vai gandrīz fiksētu valūtas kursu bija augstāka nekā valstīs ar inflācijas mērķa noteikšanas režīmu. 2008. gada 1. pusgadā makroekonomisko pamatnosacījumu uzlabojums, augstās preču cenas un spēcīgais iekšzemes pieprasījums turpināja noteikt tautsaimniecības attīstības perspektīvu, tomēr tādējādi paaugstinājās arī inflācijas spiediens. Taču, sākot ar 2008. gada septembra vidu, ārējie finansiālie apstākļi pasliktinājās, jo padziļinājās globālā finanšu krīze. Latīņamerikas valstu valdības parāda kredītriska mijmaiņas darījumu procentu likmju starpības palielinājās īpaši strauji (sevišķi Argentīnā un Venecuēlā; attiecīgi aptuveni par 4 000 un 3 000 bāzes punktiem gada beigās). Turklāt pazeminājās valūtu kursi attiecībā pret ASV dolāru, būtiski sašaurinājās kapitāla vērtspapīru tirgi (gada laikā aptuveni par 50%) un izveidojās likviditātes nepietiekamība.

Likviditātes trūkums īpaši smagi skāra Brazīliju un Meksiku, jo lielas līdzekļu aizplūdes ietekmēja visa reģiona finanšu stāvokli.

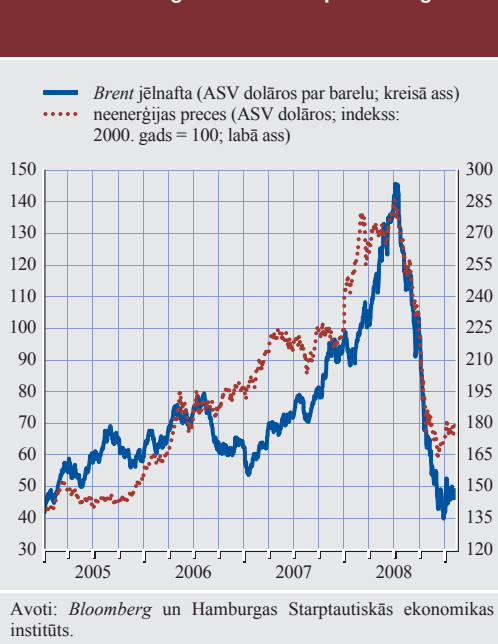
STRAUJŠ PREČU CENU SARUKUMS 2008. GADA

2. PUSGADĀ

Visā 2008. gadā liela uzmanība tika veltīta preču cenu norisēm. 1. pusgadā naftas cenu kāpums turpinājās arvien straujākā tempā, *Brent* jēlnaftas cenai 11. jūlijā sasniedzot 147.5 ASV dolārus par barelu (sk. 3. att.). Pēc tam sākās cenu lejupslīde, un šo lejupvērsto tendenci pastiprināja finanšu tirgus satricinājums. 2008. gada beigās cenas bija samazinājušās līdz 39.5 ASV dolāriem par barelu. Euro izteiksmē šāda cena aptuveni atbilst 2004. gada decembra līmenim. Visa gada vidējā *Brent* jēlnaftas cena bija 98.3 ASV dolāri par barelu jeb par 35% lielāka nekā iepriekšējā gada vidējā cena.

Tirgus situācija 1. pusgadā bija ļoti saspringta. Runājot par piedāvājuma pusi, piegādes rādītāji ārpus OPEC atkārtoti bija zemāki par gaidītajiem. Šāda tendence spieda OPEC palielināt ražošanu atbilstoši pieprasījumam. Tāpēc savukārt OPEC dalībvalstīs ārkārtīgi samazinājās rezerves jaudas, padziļinot bažas par

3. attēls. Svarīgākās norises preču tirgos

ģeopolitisku notikumu izraisītiem iespējamiem piegādes pārtraukumiem. Taču pieprasījums turpināja stabili augt. Lai gan cenu kāpuma dēļ pieprasījums OECD valstīs samazinājās, tas nenotika attīstības valstīs, kur sakarā ar spēcīgu ekonomisko izaugsmi un valdības subsīdijām naftas imports bija apjomīgs. Šādā situācijā OECD valstīs krājumi saruka un cenas asi reaģēja uz visiem jaunumiem vai baumām, kas liecināja par piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvara smagākiem nosacījumiem.

Jūlija vidū ASV sākās sezonai neraksturīga krājumu palielināšana, kam sekoja cenu korekcijas. Lejupslīdi pastiprināja finanšu tirgus satricinājums un tā ietekme uz globālās tautsaimniecības attīstības perspektīvu. Tāpēc pieprasījuma prognozes atkal tika spēcīgi samazinātas (arī attīstības valstīm). Šajos apstākļos OPEC rīkojās, lai ar jūtamiem piegādes ierobežojumiem stabilizētu cenas.

Arī neenerģijas preču cenas visa gada laikā bija ārkārtīgi nestabilas (sk. 3. att.). Galvenokārt lauksaimniecības preču dēļ indekss būtiski paaugstinājās 2008. gada 1. ceturksnī, bet pēc tam novirzījās. Sākoties enerģijas preču cenu sarukumam, arī neenerģijas preču cenas pazeminājās, turpmākajam finanšu tirgus satricinājumam īpaši skarot metālu cenas. Kopējā izteiksmē neenerģijas preču cenas (ASV dolāros) 2008. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu vidēji paaugstinājās aptuveni par 14%.

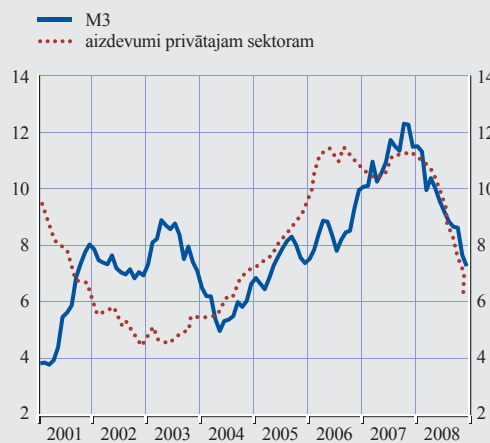
2.2. MONETĀRĀS UN FINANŠU NORISES

PLAŠĀS NAUDAS PIEAUGUMA PAMATTEMPS GADA GAITĀ SAMAZINĀJĀS, TOMĒR JOPROJĀM BIJA SPĒCĪGS

Salīdzinājumā ar 2007. gada 4. ceturksnī sasniegto rekordlīmeni plašās naudas un kredītu atlikuma pieauguma pamattempa euro zonā 2008. gadā kļuva mērenāks. To atspoguļoja plašās naudas rādītāja M3 un privātajam sektoram izsniegto MFI aizdevumu atlikuma gada kāpuma tempa kritums (2008. gada decembrī – attiecīgi līdz 7.3% un 5.8%) – būtiski zemāk

4. attēls. M3 un aizdevumi privātajam sektoram

(sezonāli izlīdzinātas un atbilstoši darbadienu skaitam koriģētas pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

Avots: ECB.

par iepriekšējā gada atbilstošā perioda līmeni (attiecīgi 11.5% un 11.2%; sk. 4. att.).

Lai gan M3 pieauguma temps pastāvīgi samazinājās, 2008. gadā tas joprojām bija stabils. Tas daļēji atspoguļoja euro zonas samērā lēzenās ienesīguma līknes stimulējošo ietekmi, veicinot līdzekļu pārvirzīšanu no ilgāka termiņa aktīviem uz īstermiņa monetārajiem instrumentiem (īpaši MFI termiņnoguldījumiem), kas piedāvāja līdzīga līmeņa atlīdzību, bet bija mazāk pakļauti riskam. Šāda ietekme, ienesīguma līknes slīpumam normalizējoties, visticamāk, neturpināsies. Tomēr, ņemot vērā šos un citus īslaicīgus efektus, veicot plašu monetāro datu analīzi, plašās monetārās ekspansijas tendence gada beigās joprojām bija spēcīga. To atspoguļoja, piemēram, mājsaimniecību noguldījumu atlikuma spēcīgais kāpums.

Plašās naudas un kredītu atlikuma pieauguma tempa mazināšanās 2008. gadā galvenokārt atspoguļoja agrākā procentu likmju kāpuma ietekmi, kopumā stingrākus finansēšanas nosacījumus un ekonomiskās aktivitātes palēnināšanos. Lai gan valdošā finanšu spriedze dažkārt būtiski ietekmēja tās konkrētās M3 sastāvdaļas un M3 neietilpstošos bilances

posteņus, kuri visciešāk saistīti ar satricinājuma raksturu (piemēram, naudas tirgus fondu akciju un daļu turējumi), finanšu satricinājums kopumā neizraisīja plašās naudas un kredītu atlikuma

pieauguma tempa krītošās tendences krasus pārvējumus. Vienlaikus Eurosistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojuma rezultāti liecina par arvien stingrāku kreditēšanas nosacījumu

I. ielikums

FINANŠU TIRGUS SPRIEDZES IETEKME UZ MONETĀRAJĀM NORISĒM

Finanšu spriedze, kas sākās 2007. gada augustā, nopietni ietekmējusi atsevišķu MFI bilances posteņu īsāka termiņa dinamiku, vairākos gadījumos nosakot ievērojami lielākas svārstības un pieauguma virziena maiņu. Šajā ielikumā aplūkoti šādas redzamas ietekmes piemēri dažādos spriedzes perioda posmos. Kā atskaites punkti izmantoti trīs pamatposmi: spriedzes sākumposms, t.i., laika posms no 2007. gada augusta līdz 2008. gada februārim (ietver 2007. gada beigās valdošo nenoteiktību), posms no 2008. gada marta līdz 2008. gada septembra vidum un posms, kurā spriedze pastiprinājās. Tas sākās 2008. gada septembra vidū.

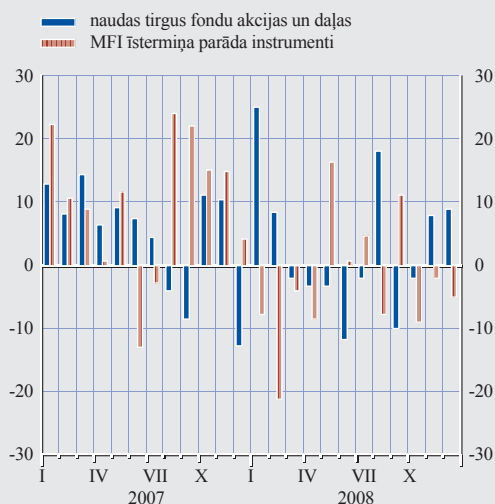
Redzamā ietekme uz M3 sastāvdaļām

Viens no piemēriem, kur parādās finanšu spriedzes skaidra ietekme uz monetārā rādītāja M3 sastāvdaļām, ir tās ietekme uz tirgojamiem finanšu instrumentiem, piemēram, naudas tirgus akcijām un daļām vai īstermiņa MFI parāda vērtspapīriem. Mēneša plūsmu svārstīgums (līdzekļu ieplūde/aizplūde) šiem instrumentiem palielinājies, lai gan vērojami izteikti līdzekļu ieplūdes un aizplūdes periodi (sk. A att.). Šis paaugstinātais svārstīgums bija vērojams vienlaikus ar šo instrumentu atlikuma gada kāpuma tempa ievērojamu samazināšanos.

Nenoteiktības palielināšanos spriedzes pirmajā posmā atspoguļoja ievērojamas līdzekļu aizplūdes no naudas tirgus fondiem pašā spriedzes sākumā 2007. gada augustā un tad atkal 2007. gada decembrī, ko noteica bažas par dažu euro zonas naudas tirgus fondu riska darījumiem ar vērtspapīriem ar aktīvu nodrošinājumu. Tomēr šķiet, ka nākamajos mēnešos šīs plūsmas kļuva pretējas, un 2008. gada janvārī tika reģistrētas lielākās līdzekļu ieplūdes kopš Ekonomikas un monetārās savienības sākuma. Otrajā posmā mēneša plūsmas galvenokārt bija negatīvas, bet nelielas, un šīs kumulatīvās aizplūdes vairāk vai mazāk kompensēja spēcīgā līdzekļu ieplūde augustā tieši pirms spriedzes pastiprināšanās. Pēc tam trešajā posmā (septembrī un oktobrī) bija vērojamas līdzekļu aizplūdes. Pretēji pirmajā posmā vērotajām aizplūdēm tās noteica plašākā mērogā vērojamā pieaugusi vēlme izvairīties no riska

A attēls. Līdzekļu mēneša ieplūde naudas tirgus fondu akcijās un daļās un MFI īstermiņa parāda instrumentos vai aizplūde no tiem

(mljrd. euro; sezonāli izlīdzināti un atbilstoši darbadienu skaitam koriģēti dati)

Avots: ECB.

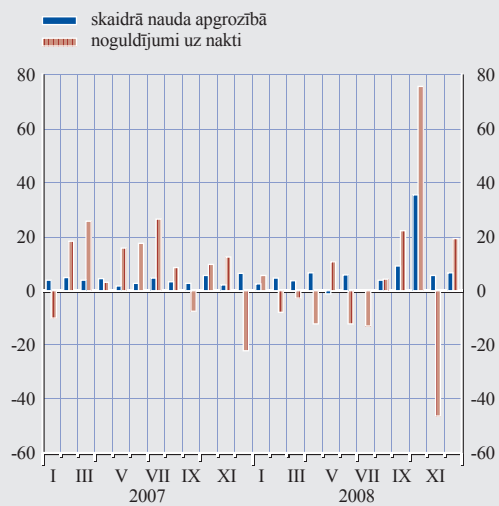
saistībā ar naudas tirgus fondiem, ko izraisīja *Lehman Brothers* sabrukums un zaudējumi ASV naudas tirgus fondos, kas bija veikuši ieguldījumus *Lehman Brothers* īstermiņa obligācijās. To pastiprināja apstākļi, ka banku finansēšanas darbības izraisīja līdzekļu pārvirzīšanu no naudas tirgus fondiem uz banku noguldījumiem ar lielāku atlīdzību. Tomēr 2008. gada pēdējos divos mēnešos, lai gan valdību paziņotās pastiprinātās noguldījumu garantiju shēmas neskar naudas tirgus fondus, atkal reģistrēja pozitīvas plūsmas, liecinot par to, ka euro zonas rezidentu bailes par šādu fondu iespējamo sabrukumu mazinājušās.

Īstermiņa parāda vērtspapīru ar termiņu līdz 2 gadiem dinamika zināmā mērā kā spoguļattēlā ataino naudas tirgus fondos notiekošo, norādot, ka kopējā ietekme uz plašāko naudas rādītāju īsāka termiņa norisēm ir ierobežota. To var skaidrot ar īstermiņa parāda vērtspapīru pievilcīgo atlīdzību, kas, iespējams, likusi (īpaši institucionālajiem ieguldītājiem) sākotnēji turēt šādus vērtspapīrus kā aizstājējus naudas tirgus fondu akcijām, jo valdīja uzskats, ka šīs akcijas pakļautas darījuma partneru kredītriskam. Otrajā posmā uzskati par darījuma partneru kredītrisku esamību pakāpeniski pārvirzījās uz kredītiestādēm, tāpēc naudas līdzekļu turētāji MFI īstermiņa parāda vērtspapīrus iegādājās daudz mazākā apjomā. Trešajā posmā, lai gan septembrī bija vērojamas apjomīgas līdzekļu ieplūdes parāda vērtspapīros, mēneša plūsmas 2008. gada pēdējos trijos mēnešos kļuva negatīvas, neto izteiksmē atspoguļojot to, ka naudas līdzekļu turētāju sektors nelabprāt iegādājās šos instrumentus.

Pretēji tirgojamiem finanšu instrumentiem redzamas ietekmes uz citām M3 sastāvdaļām gandrīz nebija. Ietekme uz M1 bija redzama tikai krīzes trešajā posmā, kad *Lehman Brothers* bankrots izraisīja plašākas bažas par banku sistēmu stabilitāti un tāpēc no euro zonas bankām tika izņemti ievērojami skaidrās naudas līdzekļi (sk. B att.). Skaidrā nauda apgrozībā 2008. gada oktobrī bija aptuveni par 35 mljrd. euro lielāka nekā iepriekšējos mēnešos. Novembrī un decembrī plūsmas atkal normalizējās, lai gan oktobra pieaugums netika kompensēts, liecinot, ka ievērojamais papildu skaidrās naudas apgrozībā daudzums, iespējams, lielā mērā atspoguļo nerezidentu pieprasījumu. Līdzīgas tendences bija vērojamas noguldījumiem uz nakti, kuros oktobrī notika apjomīgas līdzekļu ieplūdes, kad augstais nenoteiktības līmenis lika naudas līdzekļu turētājiem ieguldīt līdzekļus noguldījumos ar ļoti augstu likviditāti. Šajā ziņā noguldījumi uz nakti bijuši kā pagaidu patvērumi līdzekļiem, kas pārvirzīti no citiem noguldījumu veidiem, vai līdzekļiem, kas iegūti ilgtermiņa parāda vērtspapīru un akciju pārdošanas rezultātā. Novembrī šīs plūsmas kļuva pretējas atbilstoši paziņotajiem valdības pasākumiem banku sistēmas atbalstam un tādējādi līdzekļu ieguldīšanā atkal aktualizējoties atlīdzības apsvērumiem. Ieplūdes atjaunojās decembrī, tomēr, iespējams, tas vienkārši norādīja uz naudas līdzekļu turētāju, īpaši nemonetāro finanšu starpnieku, izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus (citu finanšu starpnieku; CFS), izvēli gadu mijā turēt likvidus aktīvus.

B attēls. Līdzekļu mēneša ieplūde skaidrajā naudā apgrozībā un noguldījumos uz nakti vai aizplūde no tiem

(mljrd. euro; sezonāli izlīdzināti un atbilstoši darbadienu skaitam koriģēti dati)

Avots: ECB.

Redzamā ietekme uz M3 neietilpstošajiem bilances posteņiem

No M3 neietilpstošajiem bilances posteņiem finanšu spriedzes rezultātā būtiski nemainījās privātajam sektoram izsniegto kredītu kopapjoma dinamika. Tomēr detalizētākā līmenī pārmaiņas bija jūtamas.

Īpaši CFS izsniegto aizdevumu plūsma spriedzes pirmajā posmā bija spēcīga, atspoguļojot to, ka banku sektora izveidotās un par CFS klasificētās īpašās finansēšanas struktūras (*conduits*), saskaroties ar ieguldītāju augošo nevēlēšanos tās finansēt, izmantoja tās sponsorējošo banku piešķirtās kredītlīnijas (sk. C att.). Plūsma bija ievērojama lielāko otrā posma daļu, tomēr iespējams, ka tas arvien vairāk atspoguļoja ieguldījumu fondu vajadzības saņemt īstermiņa finansējumu un veidot likviditātes drošības rezerves. Pirmajā posmā MFI savām īpašajām finansēšanas struktūrām CFS sektorā nodrošināja finansējumu tieši – izmantojot aizdevumus –, bet otrajā posmā – iegādājoties šo īpašo finansējuma struktūru parāda vērtspapīrus. To arvien biežāk veica kā vērtspapīrošanas darījumus, iegūtos vērtspapīrus paturot, kad MFI pārdeva daļu to aizdevumu portfēļa specifiskiem mērķiem dibinātiem uzņēmumiem (*special purpose vehicles*) un atpirka bāzes vērtspapīrus, lai izmantotu tos kā nodrošinājumu Eurosistēmas operācijās. Tādējādi MFI kredītu kopapjoma pieaugumā samazinājās aizdevumu devums un attiecīgi palielinājās parāda vērtspapīru daļa. Spriedzes trešajā posmā vērtspapīrošanas darījumi, iegūtos vērtspapīrus paturot, un to ietekme uz MFI bilanci kļuva vēl būtiskāka, jo MFI palielināja parāda vērtspapīru izmantošanas apjomus likviditātes saņemšanai no Eurosistēmas. Vienlaikus aizdevumi CFS samazinājās, atspoguļojot starpniecības darījumu sarukumu saistībā ar reālās aktivitātes tempa palēnināšanos.

Lielais vērtspapīrošanas darījumu skaits, īpaši spriedzes otrajā un trešajā posmā, arī ietekmēja privātajam sektoram (sevišķi mājsaimniecībām) izsniegto aizdevumu dinamiku, jo, pārtraucot atzīt vērtspapīrotos aizdevumus bilancē, aizdevumu neto plūsma samazinājās pat par 35 mljrd.

C attēls. Aizdevumu CFS, MFI veikto parāda vērtspapīru pirkumu un no bilances izslēgto MFI aizdevumu mēneša plūsmas

(mljrd. euro; sezonāli izlīdzināti un atbilstoši darbadienu skaitam koriģēti dati)

- MFI veiktie privātā sektora parāda vērtspapīru pirkumi
- no MFI bilances izslēgtie aizdevumi
- MFI aizdevumi CFS

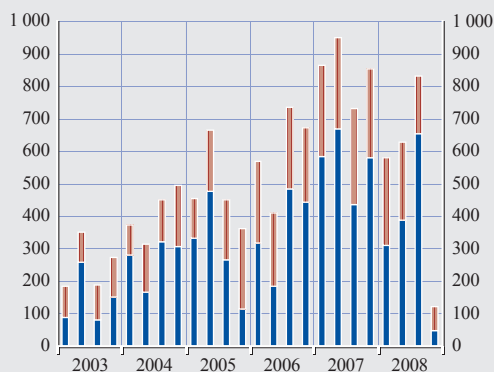

Avots: ECB.

D attēls. Kredītiestāžu aktīvu turējumi un aizdevumi privātajam sektoram

(ceturkšņa plūsmas; mljrd. euro; sezonāli izlīdzināti dati)

- aktīvi
- t.sk. aizdevumi privātajam sektoram (kam veikta korekcija atbilstoši vērtspapīrošanas ietekmei)

Avots: ECB.

euro mēnesī. Kopumā tas norādīja uz spēcīgāku nefinanšu privātajam sektoram pieejamā finansējuma samazināšanos, nekā tas bija patiesībā. Lai gan privātajam sektoram izsniegto aizdevumu atlikuma pieauguma temps samazinājās, to devums MFI kopējos aktīvos ienākošo un izejošo plūsmu pārmaiņās parasti bijis stabils. Vēroto MFI aktīvu plūsmu svārstīgumu galvenokārt noteica aktīvi, kas nav privātajam sektoram izsniegtie aizdevumi (sk. D att.). Tomēr gada pēdējos divos mēnešos tas mainījās, jo tika reģistrēta līdzekļu aizplūde no kredītiestāžu aktīviem, bet decembrī privātajam sektoram izsniegto aizdevumu plūsmas pat pēc korekcijas atbilstoši vērtspapīrošanas ietekmei bija negatīvas. To varētu skaidrot ar pastiprinātu parāda attiecības samazināšanu gada beigās, lai "izskaistinātu" bilances.

Secinājumi

Finanšu spriedzes periods izraisījis ievērojamas īstermiņa pārmaiņas plašās naudas un kredītu atlikuma rādītāju konkrētos apakškomponentos. Tāpēc sagatavot secinājumus par politikai nozīmīgajām monetāro norišu pamatā esošajām tendencēm bija grūtāk, tomēr vienlaikus tas nodrošināja svarīgu ieskatu finanšu tirgus apstākļos un ļāva spriest par nefinanšu sektora pieeju finansējumam.

ieviešanu gada laikā. Sīkāku analīzi par finanšu satricinājuma ietekmi uz monetāro analīzi euro zonas līmenī sk. 1. ielikumā.

FINANŠU SPRIEDZES PASTIRPINĀŠANĀS SEPTEMBRA VIDŪ IETEKMĒJA MONETĀRĀS NORISES

Finanšu tirgus norises pēc *Lehman Brothers* bankrota septembra vidū izraisīja pārmaiņas banku un naudas turētāju sektora darbībā. Ņemot vērā iespēju, ka finanšu satricinājuma pastiprināšanās varētu ietekmēt akciju cenas, līdzekļu uzkrājumus, finanšu iestādes un konfidenci, ietekme uz MFI bilanci, visticamāk, varētu būt daudzveidīga, ar dažādu intensitātes pakāpi un laika nobīdēm. Piemēram, šāda finanšu tirgus spriedzes pastiprināšanās varētu izraisīt portfeļu sastāva pārmaiņas, pārvirzot līdzekļus starp monetārajiem un nemonetārajiem aktīviem un atsevišķiem monetārajiem instrumentiem. Tādējādi kopējo ietekmi grūti paredzēt.

Līdz 2008. gada decembrim pieejamie dati liecina, ka finanšu spriedzei saasinoties, notikusi ievērojama līdzekļu pārvirzīšana starp dažādām plašās naudas sastāvdaļām. Piemēram, septembrī un oktobrī būtiski pieauga līdzekļu ieplūdes M1,

atspoguļojot lielāku vēlmi finanšu nenoteiktības (t.sk. nenoteiktības par banku sektora stabilitāti) apstākļos tos ieguldīt likvīdos aktīvos. Tādējādi kopumā lejupejošā M1 kāpuma tendence kļuva pretēja. Tomēr kopējā ietekme uz M3 pieaugumu bija samērā neliela, īpaši, raugoties no mēneša svārstību viedokļa. Turklāt, lai gan bankām nācās izmantot dažādus finansēšanas mehānismus (kā to atspoguļo banku vērtspapīru emisijas un parāda vērtspapīru turējumi), ir maz pazīmju, kas liecinātu par banku aizdevumu piedāvājuma krasu pārtraukumu pēc septembra vidus, kas nozīmētu nefinanšu privātajam sektoram pieejamo aizdevumu apsīkumu, lai gan mēneša dinamika kopš tā laika mazinājusies. Tomēr Eurosistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojuma rezultāti liecina par arvien stingrāku kreditēšanas nosacījumu ieviešanu aizdevumiem.

M3 SASTĀVDAĻU DINAMIKU GALVENOKĀRT IETEKMĒJA LĒZENĀ IENESĪGUMA LĪKNE

No sastāvdaļām līdz pat 2008. gada 3. ceturksnim turpināja kristies M1 gada pieauguma temps, augustā sasniedzot 0.2% (ievērojami mazāk par 2007. gada 4. ceturksnī reģistrēto pieauguma tempu – aptuveni 6%). Šādu sarukumu galvenokārt noteica noguldījumu uz nakti atlikuma dinamika –

3. ceturksnī gada plūsma bija negatīva. Kopumā M1 turēšanas M1 pieaugumu 2008. gadā joprojām galvenokārt izvēles izmaksu pieauguma bremsējošā ietekme, skāra ar procentu likmju kāpumu kopš 2005. gada decembra saistīto M1 turēšanas izvēles izmaksu pieauguma bremsējošā ietekme, ko, iespējams, daļēji kompensēja vēlme saglabāt

2. ielikums

EURO ZONAS NAUDAS TIRGUS NORISES FINANŠU SATRICINĀJUMA APSTĀKĻOS

Finanšu satricinājums, kas sākās 2007. gada augustā, turpinājās 2008. gadā un pastiprinājās 2008. gada rudenī, radot ievērojamas problēmas starpbanku naudas tirgus darbībā un Eurosistēmas likviditātes vadībā. Šajā ielikumā aprakstītas norises euro zonas naudas tirgus galvenajos segmentos 2008. gadā, šīs norises sasaistītas ar pasaules finanšu tirgu pamatfaktoriem un sniegts skaidrojums par Eurosistēmas likviditātes vadības lēmumiem, reaģējot uz spriedzi.

Krīzes izcelsme

2007. gada augustā pasaules finanšu sistēmā iestājās ievērojamu svārstību periods, ko galvenokārt izraisīja ASV zemas kvalitātes hipotēku kredītu neatmaksāto parādu pieauguma ietekme uz pārvērtēšanu plašā hipotekāro vērtspapīru kategorijā. Strukturēto vērtspapīru sarežģītība un necaurredzamība, kā arī daudzos gadījumos šādu instrumentu tirgus cenas trūkums noteica šo instrumentu novērtēšanas grūtības, negatīvi ietekmējot banku kopējo bilancē novērtējumu. Precīzāk, ieguldītāji izņēma līdzekļus no struktūrieguldījumu instrumentsabiedrībām un īpašām finansēšanas struktūrām (*conduits*), kuru pamatā bija ASV zemas kvalitātes hipotēku vērtspapīrošanas rezultātā iegūtie ar aktīviem nodrošinātie vērtspapīri, un vairs īpaši nevēlējās saglabāt šo ieguldījumu sabiedrību emitēto ar aktīviem nodrošināto īstermiņa obligāciju turējumus vai pagarināt to atmaksas termiņus. Tādējādi bankām radās risks, ka varētu nākties šādas struktūrieguldījumu instrumentsabiedrības ņemt atpakaļ banku bilancē un/vai nodrošināt finansējumu struktūrieguldījumu instrumentsabiedrībām un īpašajām finansēšanas struktūrām, kas emitē ar aktīviem nodrošinātas īstermiņa obligācijas. Pieaugot banku uztraukumam par to likviditāti un bilancēm, tās arvien negribīgāk nodrošināja līdzekļus citām bankām. Daudzu šo produktu sarežģītība un necaurredzamība palielināja banku nevēlēšanos piedalīties starpbanku darījumos gan tāpēc, ka bankas apšaubīja to potenciālo darījuma partneru kredītspēju, gan arī tāpēc, ka bankas nebija drošas par savu riska darījumu apjomu (attiecībā uz kapitālu un likviditāti) saistībā ar īpašajām finansēšanas struktūrām un struktūrieguldījumu instrumentsabiedrībām. Tāpēc bankas uzkrāja likviditāti. Starpbanku naudas tirgū likviditāte mazinājās, īpaši kaitējot darbībai ilgāka termiņa beznodrošinājuma noguldījumu tirgos (jo bankas uztraucās par darījuma partneru iespējamo riska darījumu apjomu), nevaldības *repo* darījumu tirgos, īstermiņa obligāciju tirgos un valūtas mijmaiņas darījumu tirgos.

Lai gan kopš tā laika panākts ievērojams progress, nosakot un novērtējot riska darījumus attiecībā uz sarežģītiem vērtspapīriem tirgus svārstību epicentrā, saglabājas nenoteiktība par galīgajiem zaudējumiem, ko cietīs ieguldītāji un finanšu iestādes visā pasaulē. Tāpēc spriedze naudas tirgos 2007. un 2008. gadā saglabājās.

Krīzes attīstība 2008. gadā

Aplūkojot norises naudas tirgos 2008. gadā, derīgi sadalīt gadu četros plašos periodos – janvāris un februāris, marts–jūnijs, jūnijs–septembris un no septembra līdz gada beigām. Katram no šiem periodiem aprakstīti noteicošie notikumi, tirgus reakcijas un ECB veiktie pasākumi.

2008. gada janvāris un februāris

Pirmais periods aptver 2008. gada pirmos divus mēnešus, kuru laikā euro zonas naudas tirgū nebija lielu graujošu notikumu. Tomēr beznodrošinājuma darījumu naudas tirgi joprojām bija svārstīgi, procentu likmēm salīdzinājumā ar 2007. gada beigu rekordlīmeni kopumā krītoties, jo beidzās gada beigu ietekme (sk. 9. att.). Darījumu ar nodrošinājumu procentu likmes kopumā joprojām bija stabilas, ņemot vērā to, ka netika veiktas ECB monetārās politikas pārmaiņas. Tāpēc darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmju starpība pamatā samazinājās (sk. 10. att.).

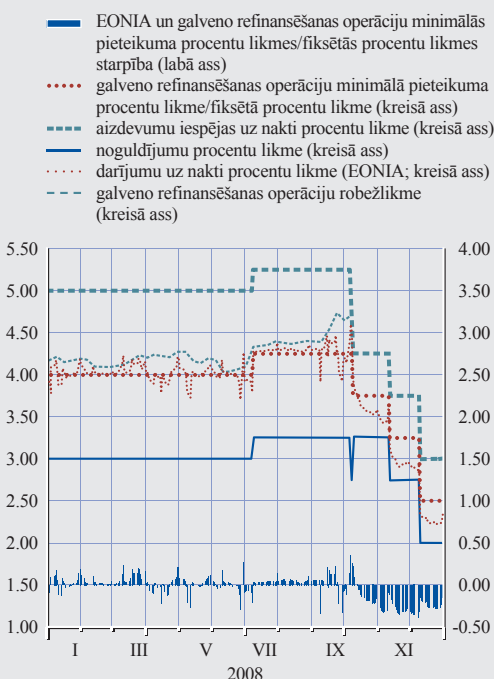
2008. gadā ECB turpināja uzsvērt, ka tā novelk robežu starp monetārās politikas lēmumiem un likviditātes vadību, kas nepieciešams, lai nodrošinātu tirgu raitu darbību. ECB turpināja iesāktu politiku, galvenajās refinansēšanas operācijās piešķirot likviditāti, kas pārsniedz etalonsummu, vienlaikus joprojām cenšoties rezervju prasību izpildes periodu beigās panākt līdzsvarotu likviditāti. Turklāt ECB pagarināja tās operāciju termiņu, palielinot ilgāka termiņa refinansēšanas operācijās piešķirtās summas uz galveno refinansēšanas operāciju rēķina, lai izlīdzinātu apstākļus termiņdarījumu naudas tirgos, un rezervju prasību izpildes periodu beigās veica precizējošās operācijas, lai kompensētu likviditātes nelīdzsvarotību. Kopumā ECB pilnībā izmantoja monetārās politikas īstenošanas sistēmas elastības nodrošinātās iespējas. Šādi likviditātes nosacījumi saglabājās līdz septembrim. Rezultātā EONIA joprojām bija diezgan tuvu minimālajai pieteikuma procentu likmei galvenajās refinansēšanas operācijās, tomēr tas bija samērā svārstīgs (sk. A att.).

2008. gada marts–jūnijs

Bear Stearns, vienas no lielākajām investīciju bankām un vērtspapīru tirdzniecības un brokeru firmām ASV, sabrukums marta vidū ievadīja atjaunojušās tirgus spriedzes periodu, vienlaikus valdot bažām par banku zaudējumu turpināšanos, makroekonomiskās vides pasliktināšanos un naftas cenu kāpumu. Tas ilga aptuveni līdz jūnija vidum. Šajā periodā beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmes (īpaši ilgāka termiņa procentu likmes) ievērojami palielinājās. Šāda norise

A attēls. ECB procentu likmes un darījumu uz nakti procentu likme

(gadā; %; dienas dati)

Avoti: ECB, Bloomberg un Reuters.

daļēji atspoguļoja naudas tirgus spriedzes pastiprināšanos, īpaši ilgāka termiņa darījumiem, kā arī tirgus gaidu kāpumu attiecībā uz galveno ECB procentu likmju nākotnes dinamiku, kas tolaik bija spēcīgākas 2008. gada otrajai pusei, un tādējādi vairāk ietekmēja ilgāka termiņa procentu likmes. Darījumu ar nodrošinājumu procentu likmes joprojām pamatā bija stabilas, tādējādi beznodrošinājuma darījumu un darījumu ar nodrošinājumu procentu likmju starpību atkal galvenokārt noteica beznodrošinājuma darījumu procentu likmju dinamika. Šajā periodā EONIA bija svārstīgāks un nepieciešamība saņemt Eurosistēmas nodrošināto likviditāti – lielāka, kā to liecina augstākas galveno refinansēšanas operāciju robežlikmes. Eurosistēmas likviditātes pasākumu turpināšana lielā mērā palīdzēja apmierināt šīs vajadzības.

2008. gada jūnijs–septembris

Kopumā laiks no 2008. gada jūnija vidus līdz septembra vidum bija tirgus stabilitātes periods. Turpmākie notikumi saistībā ar citu lielāko tautsaimniecību finanšu stabilitāti (piemēram, ASV valdības veiktā valdības sponsorēto uzņēmumu *Fannie Mae* un *Freddie Mac* pārņemšana 7. septembrī) naudas tirgos neizraisīja nekādu satraukumu. Beznodrošinājuma darījumu tirgos, kuros apstākļi tomēr joprojām bija saspringti, bija lielāka stabilitāte, bet darījumu ar nodrošinājumu tirgos procentu likmes nedaudz palielinājās atbilstoši Padomes 3. jūlija lēmumam paaugstināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi līdz 4.25%. Tā rezultātā beznodrošinājuma darījumu un darījumu ar nodrošinājumu procentu likmes 3 mēnešu termiņā kritās, tomēr nesasniedza janvārī un februārī novēroto zemo līmeni. EONIA no jūlija līdz septembra sākumam svārstījās nedaudz, bet tad pirms septembra vidus notikumiem spriedze atjaunojās.

Periods no 2008. gada septembra līdz gada beigām

Septembra vidū sākās trauksmaināks periods, kas būtiski ietekmēja naudas tirgu darbību līdz pat gada beigām. Spriedze septembra vidū atjaunojās un saasinājās līdz nebijušam līmenim, jo dažu dienu laikā tirgi pieredzēja, kā pārdeva *Merryl Lynch* un bankrotēja *Lehman Brothers* (divas no četrām atlikušajām pasaules investīciju bankām), ASV valdība nodrošināja ārkārtas likviditāti ASV lielākajam apdrošināšanas uzņēmumam *AIG* un federālie regulatori pārņēma ASV lielāko krājaizdevu sabiedrību *Washington Mutual*. Oktobrī šo notikumu ietekme plašāk skāra arī euro zonu, bet naudas tirgos spriedze vēl vairāk pastiprinājās, jo makroekonomiskās vides pasliktināšanās apstākļos notika krass cenu kritums kapitāla vērtspapīru tirgos.

Tirgus spriedze būtiski pastiprinājās, un kredītriska prēmija palielinājās līdz līmenim, kas pārsniedza iepriekš finanšu satricinājuma periodā pieredzēto. Euro zonas banku sistēmai pakāpeniski izjūtot *Lehman Brothers* bankrota izraisīto ietekmi, krasi cēlās beznodrošinājuma darījumu, īpaši īstermiņa darījumu, procentu likmes. Implīcētais svārstīgums, ko nosaka pēc 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgoto nākotnes līgumu iespējas līgumiem, kam no marta līdz septembrim bija ilgstošs lejupslīdes periods, septembra vidū krasi pieauga un oktobrī sasniedza vēl nepieredzētu līmeni (sk. B att.).

Reaģējot uz spējo satricinājuma pieauguma atsākšanos, Eurosistēma rīkojās ātri un izlēmīgi. Padome ieviesa vairākas īslaicīgas pārmaiņas likviditātes īstenošanas principu sistēmā, kas bija īpaši vērstas uz tās starpnieka funkcijas stiprināšanu un tirgu nomierināšanu attiecībā uz likviditātes riskiem. Konkrēti 8. oktobrī Eurosistēma pieņēma ārkārtas lēmumu pagaidām veikt tās galvenās refinansēšanas operācijas kā fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna

apjoma piešķirumu un galveno refinansēšanas likmi un samazināt koridoru, ko pastāvīgo iespēju procentu likmes veido ap galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi, no 200 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem (šo lēmumu atcēla 18. decembrī; spēkā ar 2009. gada 21. janvāri). Turklāt 15. oktobrī vienlaikus ar tās nodrošinājuma ietvara paplašināšanu Eurosistēma nolēma līdz 2009. gada 1. ceturksnim palielināt ilgāka termiņa refinansēšanas apjomu. Vienlaikus valdības euro zonā veica koordinētus pasākumus banku maksātspējas atbalstam.

Tādējādi beznodrošinājuma darījumu procentu likmes kopš 2008. gada oktobra atkal saruka, atgriežoties līmenī, kas bija zemāks par iepriekš šajā gadā novēroto. Šādu samazinājumu veicināja tirgus gaidas attiecībā uz galveno ECB procentu likmju turpmāku samazināšanu nākamajos mēnešos. Arī implicētajam svārstīgumam, ko nosaka pēc 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgto nākotnes līgumu iespējas līgumiem, bija tendence samazināties, lai gan salīdzinājumā ar līmeni pirms septembra tas joprojām bija daudz lielāks.

Darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu ar termiņu 3 mēneši tirgus procentu likmju starpība nedēļās pēc *Lehman Brothers* bankrota pieredzēja iespaidīgu un nebijušu kāpumu. Šajā periodā darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu tirgus procentu likmju virzība bija pretēja, un darījumu ar nodrošinājumu procentu likmes spēji samazinājās, paredzot turpmāku galveno monetārās politikas procentu likmju kritumu. Straujš darījumu ar nodrošinājumu procentu likmju sarukums turpinājās no oktobra beigām līdz gada beigām atbilstoši galveno ECB procentu likmju samazināšanai un tirgus gaidām par turpmāku procentu likmju samazināšanu. Vienlaicīgais darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu procentu likmju samazinājums kopš oktobra beigām noteica to, ka šo procentu likmju starpība bija samērā liela un svārstīga.

Visbeidzot, aplūkojot ļoti īsa termiņa procentu likmes, jāsecina, ka satricinājuma periodā no septembra līdz oktobrim būtiski palielinājās banku likviditātes pieprasījums, par ko liecināja ievērojamā starpība, kas izveidojās starp robežlikmi un galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi. Tā rezultātā Eurosistēma dāsni nodrošināja likviditāti, tāpēc EONIA noslīdēja zem galveno refinansēšanas operāciju procentu likmes. Pirms jauno pamatprincipu ieviešanas katra rezervju prasību izpildes perioda beigās kritumu aizstāja kāpums. Tomēr pēc pamatprincipu maiņas oktobra vidū un novembrī EONIA svārstījās līmenī, kas bija zemāks par galveno refinansēšanas operāciju fiksēto procentu likmi, atbilstoši tirgiem bagātīgi nodrošinātajai likviditātei.

B attēls. Implicētais svārstīgums, kas iegūts no 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgto nākotnes līgumu iespēju līgumiem (ar termiņu 2009. gada marts)

(gadā; %; bāzes punktos; dienas dati)

Avoti: Bloomberg, Reuters un ECB aprēķini.

Piezīme. Bāzes punktu rādītājs tiek iegūts kā implicēta svārstīguma (procentos) reizinājums ar attiecīgo procentu likmi (sk. arī 2002. gada maija ECB "Mēneša Biļetena" ielikumu *Measures of implied volatility derived from options on short-term interest rate futures*).

Kopumā euro zonas naudas tirgi 2008. gadā bija samērā svārstīgi un tiem bija jāstāpjas ar būtiskiem izaicinājumiem. Īpaši gada 4. ceturksnī spriedze finanšu tirgos salīdzinājumā ar 2007. gadu ievērojami pieauga, vairākiem nelabvēlīgiem šokiem satricinot banku un finanšu sistēmu. Vienlaikus makroekonomiskie apstākļi nepārtraukti pasliktinājās un ievērojami palielināja slogu jau tā trauslajiem finanšu tirgiem. Tādējādi spriedze naudas tirgos 2008. gada 4. ceturksnī bija daudz spēcīgāka un atstāja daudz ilgstošāku ietekmi uz naudas tirgus procentu likmēm. Tomēr Eurosistēma pastiprināja centienus nodrošināt tirgus dalībniekiem pieeju likviditātei, kas kopā ar valdību pasākumiem palīdzēja izvairīties no turpmākas stāvokļa pasliktināšanās banku sektorā. Šajā ziņā ECB visu gadu pilnībā izmantoja tās monetārās politikas īstenošanas principu sistēmas elastību un savā saziņā turpināja uzsvērt, cik svarīgi ir saglabāt robežu starp monetārās politikas lēmumiem un likviditātes politikas īstenošanu, lai panāktu raitu tirgu darbību. Monetārās politikas nostāja bija vērsta uz cenu stabilitātes mērķa sasniegšanu, bet likviditātes vadības pasākumu mērķis bija atbalstīt naudas tirgu nepārtrauktu un raitu darbību.

M1 turējumus kā drošības rezervi finanšu tirgus satricinājuma apstākļos. Tomēr no septembra vidus M1 turējumu kāpuma temps, šķiet, atkal pieauga, palielinoties finanšu spriedzei (sk. 2. ielikumu).

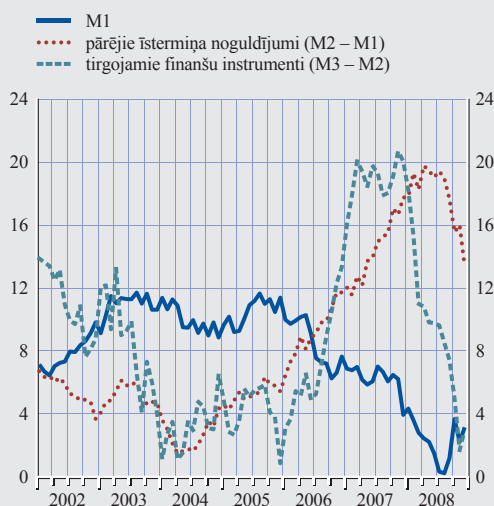
Visdinamiskākā M3 sastāvdaļa 2008. gadā joprojām bija īstermiņa noguldījumi, izņemot noguldījumus uz nakti (t.i., M2 – M1). Tomēr pēc stabilā kāpuma, kas sākās

2004. gada vidū un lēnākā tempā turpinājās 2008. gada 1. pusgadā, īstermiņa noguldījumu, izņemot noguldījumus uz nakti, atlikuma gada pieauguma temps 2. pusgadā samazinājās, 2008. gada decembrī sasniedzot 13.3% (sk. 5. att.). Šo noguldījumu devums M3 gada kāpumā 2008. gadā turpināja palielināties, 3. ceturksnī sasniedzot 7.4 procentu punktus un daļēji kompensējot citām M3 sastāvdaļām vērojamo samazinājumu. Tomēr gada 4. ceturksnī devuma kāpums samazinājās atbilstoši pieauguma tempa sarukumam. Šis lielais kāpums gan slēpj atšķirīgas norises dažādos apakškomponentos – joprojām spēcīgas līdzekļu ieplūdes īstermiņa termiņnoguldījumos (t.i., noguldījumos ar noteikto termiņu līdz 2 gadiem), to atlikuma gada pieauguma tempam 2008. gadā sasniedzot aptuveni 40%, un turpmāku noguldījumu ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu līdz 3 mēnešiem atlikuma samazināšanos, gadā sarūkot vidēji vairāk nekā par 2%.

Līdz pat gada 4. ceturksnim īstermiņa termiņnoguldījumu atlīdzības dinamika kopumā sakrita ar īstermiņa naudas tirgus procentu likmju kāpumu. Tādējādi starpība salīdzinājumā ar īstermiņa krājnoguldījumu un noguldījumu uz nakti atlīdzībām palielinājās, jo šo noguldījumu atlīdzības kopumā auga lēnāk un pieticīgāk (sk. 6. att.). Tas veicināja līdzekļu pārvirzīšanu M3 ietvaros, proti, no M1 un krājnoguldījumiem uz termiņnoguldījumiem. Vienlaikus, saglabājoties

5. attēls. M3 galvenās sastāvdaļas

(sezonāli izlīdzinātas un atbilstoši darbadienu skaitam koriģētas pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, %)

Avots: ECB.

samērā lēzenai ienesīguma līknei, īstermiņa termiņnoguldījumi piedāvā atlīdzību, kas līdzīga ilgāka termiņa aktīvu atlīdzībai. Tā kā ilgāka termiņa aktīvi ir mazāk likvīdi un to turēšana parasti saistīta ar nelielu risku, lēzenai ienesīguma līknei raksturīga tendence palielināt pievilcību, kas piemīt līdzekļu pārvirzīšanai uz monetārajiem aktīviem ārpus M3. Finanšu spriedzes pieaugums gada 4. ceturksnī pastiprināja termiņnoguldījumu pievilcību, un bankas ieguldīja papildu pūles, lai šādus noguldījumus piesaistītu laikā, kad grūti iegūt finansējumu liela apjoma darījumu naudas tirgos, bet banku noguldījumu garantijas palielinātas.

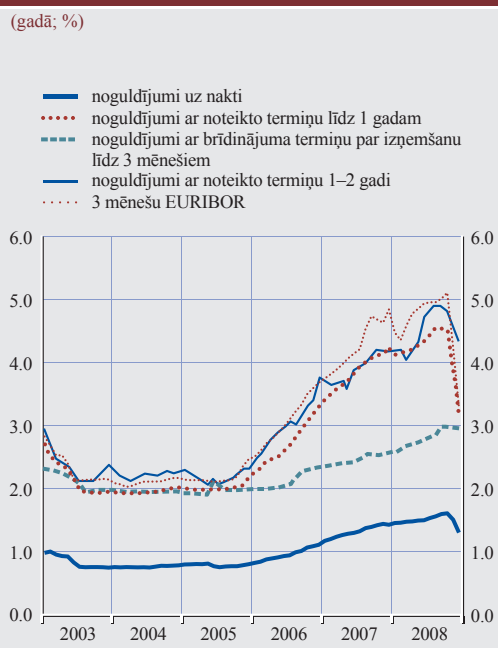
Pēc ilgstošā kāpuma 2007. gadā tirgojamo finanšu instrumentu (t.i., M3 – M2) atlikuma gada pieauguma temps 2008. gadā ievērojami saruka, novembrī sasniedzot zemāko līmeni (1.7%), bet pēc tam nedaudz atjaunojoties (decembrī – 3.0%; 2007. gada decembrī – 20.0%). Šo instrumentu dinamiku galvenokārt noteica naudas tirgus

akciju un daļu un parāda vērtspapīru ar termiņu līdz 2 gadiem atlikuma gada kāpuma tempa ievērojams kritums. Tādējādi tirgojamo finanšu instrumentu devums M3 gada pieauguma tempā samazinājās, 2008. gada 4. ceturksnī sasniedzot 0.6 procentu punktus (2007. gada 4. ceturksnī – 2.7 procentu punkti).

MĀJSAIMNIECĪBU NAUDAS TURĒJUMU KĀPUMS JOPROJĀM BIJA SPĒCĪGS

Plašākais M3 sastāvdaļu apkopojums, par kuru pieejama ticama informācija turētāju sektoru dalījumā, ir īstermiņa noguldījumi un *repo* darījumi (tālāk tekstā – M3 noguldījumi). Mājsaimniecību M3 noguldījumu atlikuma gada kāpuma temps 2008. gada decembrī sasniedza 8.8% (sk. 7. att.), tādējādi nodrošinot lielāko daļu kopējā M3 noguldījumu atlikuma pieauguma. Tāpēc kopš 2004. gada vidus vērotā mājsaimniecību M3 noguldījumu atlikuma pieauguma tempa augšupejas tendence 2008. gadā turpinājās, neraugoties uz pazīmēm,

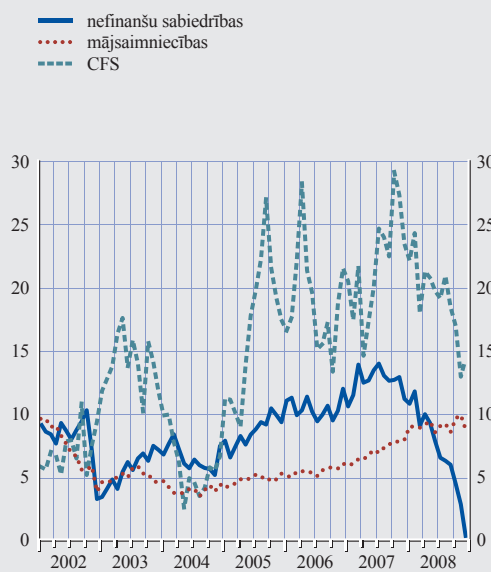
6. attēls. MFI procentu likmes īstermiņa noguldījumiem un naudas tirgus procentu likme

Avots: ECB.

7. attēls. Noguldījumi sektoru dalījumā

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, %; sezonāli neizlīdzināti un atbilstoši darba dienu skaitam nekoriģēti dati)

Avots: ECB.

Piezīme. Aplūkotajā sektorā ietilpst MFI, izņemot Eurosistēmu un centrālo valdību.

kas liecināja par stabilizēšanos atbilstoši ekonomiskās aktivitātes palēninājumam. Mājsaimniecību M3 noguldījumu (sektora sastāvdaļa, kas piesaista vairākumu tradicionālo banku noguldījumu, ko vismazāk skar finanšu jauninājumi) atlikuma vēl arvien stabilais kāpums apstiprina viedokli, ka plašās naudas pieauguma pamattempis 2008. gada beigās joprojām bija spēcīgs.

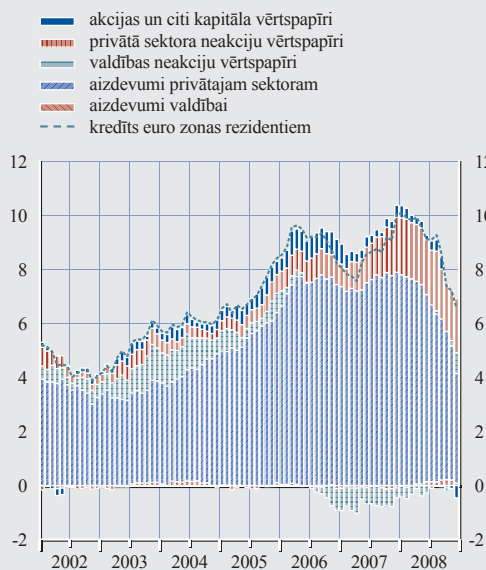
Turpretī nefinanšu sabiedrību veikto M3 noguldījumu atlikuma gada pieauguma temps pēc izlīdzināšanās 2007. gada vidū un nelielas samazināšanās šā gada 2. pusgadā 2008. gadā turpināja sarukt, decembrī sasniedzot 0.3% (2007. gada beigās – 11.3%). Tas varētu atspoguļot joprojām ievērojamu nefinanšu sabiedrību naudas plūsmu pasliktināšanos, ņemot vērā šā sektora naudas pieprasījuma ciklisko raksturu. Tas varētu arī liecināt, ka nefinanšu sabiedrības izmanto savas naudas plūsmas, lai kompensētu aizdevumu pieauguma samazināšanos. Līdzīgi CFS turējumā esošo M3 noguldījumu atlikuma gada kāpuma temps gada laikā ievērojami svārstījās un 2008. gadā samazinājās vairāk nekā par 5 procentu punktiem, decembrī sasniedzot 17.5%. Tomēr CFS veikto M3 noguldījumu atlikuma gada pieaugums joprojām bija ievērojami straujāks nekā kāpums citos sektoros. Tas varētu atspoguļot to, ka, ņemot vērā pašreizējo finanšu vidi, ieguldījumu fondiem vajadzēja uzturēt skaidrās naudas rezerves, lai segtu iespējamās ieguldījumu atmaksas. Šādas rezerves, iespējams, palielinātas, arī izmantojot aizdevumus no mātesuzņēmumiem MFI.

PRIVĀTĀJAM SEKTORAM IZSNIEGTO KREDĪTU ATLIKUMA KĀPUMS KĻUVA MĒRENĀKS

Pēc nostiprināšanās 2007. gadā euro zonas rezidentiem izsniegto MFI kredītu atlikuma gada pieauguma temps 2008. gadā saruka, decembrī sasniedzot 6.5% (2007. gada decembrī – 10.1%; sk. 8. att.). Tas galvenokārt atspoguļoja privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikuma gada kāpuma tempa nozīmīgu samazinājumu, turpretī valdībai izsniegto kredītu atlikuma gada pieauguma temps kļuva pozitīvs. Uz gadu attiecinātais 3 mēnešu kāpuma temps,

8. attēls. Kredīts euro zonas rezidentiem

(gada pārmaiņas; %; ieguldījums procentu punktos)

Avots: ECB.

Piezīme. Aplūkotajā sektorā ietilpst MFI, izņemot Eurosistēmu.

kas liecina par īstermiņa norisēm, samazinājās jūtāmāk, 2008. gada septembrī sasniedzot 6.9%, bet 2008. gada decembrī – 3.9% (2007. gada decembrī – 12.0%).

Īpaši 2. pusgadā nedaudz pieauga valdībai izsniegto MFI aizdevumu atlikums, bet valdības parāda vērtspapīru apjoms MFI portfeļos, kas gada sākumā gan saruka, pēdējā ceturksnī ievērojami palielinājās. Šajā sakarā jāatzīmē arī tas, ka tuvāk gada beigām bija vērojams zināms svārstīgums, septembrī un oktobrī MFI sektora valdības vērtspapīru turējumiem samazinoties. Sarukums saistīts ar to, ka kredītiestādes samazināja aizņemto līdzekļu attiecību, ņemot vērā valdības obligāciju tirgu likviditāti un cenu dinamikas labvēlīgo raksturu. Šo samazinājumu var uzskatīt par norādi uz to, ka kredītiestādes izmantojušas likvidākos aktīvus kā drošības rezerves, lai absorbētu spiedienu uz to kapitāla pozīcijām un finansējumu nolūkā aizsargāt savu pamatdarbību, kas balstās uz attiecībām, t.i., aizdevumu izsniegšanu uzņēmumiem un mājsaimniecībām. Turpretī novembra un

decembra dati liecina par valdības parāda vērtspapīru turējumu ievērojamu kāpumu.

Privātajam sektoram izsniegto MFI kredītu atlikuma gada pieauguma temps 2008. gada sākumā joprojām bija stabils, turpinot 2007. gadā vēroto tendenci, bet 2. pusgadā samazinājās. Privātajam sektoram izsniegtie aizdevumi, kuru atlikums gan būtiski saruka, 2008. gadā joprojām bija galvenais MFI izsniegto kredītu veids, tomēr nedaudz palielinājās MFI veikto neakciju vērtspapīru pirkumu nozīme. Šāds nozīmīgāks ieguldījums lielā mērā atspoguļoja MFI veiktos CFS emitēto vērtspapīru pirkumus saistībā ar vērtspapīrošanas darījumiem.

Privātajam sektoram izsniegto MFI aizdevumu, kas ir lielākā privātajam sektoram izsniegto kredītu sastāvdaļa, atlikuma gada pieauguma temps 2008. gada 4. ceturksnī samazinājās līdz 7.3%, decembrī sasniedzot 5.8% (gada sākumā – aptuveni 11%). Šāds sarukums atbilda kopš 2005. gada beigām notikušās banku aizdevumu procentu likmju celšanas, pašlaik notiekošās mājokļu tirgus aktivitātes palēnināšanās, gada gaitā ieviesto stingrāku kreditēšanas nosacījumu un vispārīgās ekonomiskās aktivitātes dinamikas gaidāmajai ietekmei. Uz gadu attiecinātais 3 mēnešu pieauguma temps 2008. gada beigās krasi samazinājās (no 6.8% septembrī līdz 2.7% decembrī), ņemot vērā vērtspapīrošanas ietekmi.

Privātajam sektoram izsniegto aizdevumu atlikuma kopējais sarukums bija plaši vērojams dažādos naudas līdzekļu turētāju sektoros, lai gan korekcijas līmenis dažādos sektoros bija atšķirīgs. Mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps ievērojami samazinājās, turpinot 2007. gadā vēroto tendenci, bet nefinanšu sabiedrībām un nemonetārajiem finanšu starpniekiem izsniegto aizdevumu atlikuma gada kāpuma tempa palēninājums bija nedaudz mazāks. Būtībā 2008. gada 1. ceturksnī turpinājās 2007. gada beigās vērotais nefinanšu sabiedrībām un nemonetārajiem finanšu starpniekiem izsniegto aizdevumu atlikuma straujais pieaugums, un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu

atlikuma gada kāpuma tempa samazinājums netika reģistrēts līdz pat gada 2. ceturksnim.

Mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikuma gada pieauguma tempa sarukumu galvenokārt noteica mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu atlikuma gada kāpuma tempa kritums, kas atspoguļoja tālāku mājokļu tirgu aktivitātes samazināšanos vairākās euro zonas valstīs, kā arī stingrākus finansēšanas nosacījumus, agrāk veiktās procentu likmju palielināšanas ietekmi un tautsaimniecības perspektīvas pasliktināšanos. Vienlaikus vērtspapīrošanas darbības turpināja zināmā mērā izkropļot priekšstatu par aizdevumu atlikuma pieaugumu. Patiesībā vērtspapīrošanas darbību, iegūtos vērtspapīrus pārdodot, ietekme uz līdzekļu gada plūsmām decembrī samazināja privātajam sektoram izsniegto MFI aizdevumu atlikuma gada pieauguma tempu aptuveni par 1.7 procentu punktiem (nedaudz virs gada vidējā rādītāja). Tomēr šo vērtspapīrošanas darbību raksturs atšķīrās no darbībām, kas tika veiktas pirms tirgus satricinājuma sākuma, jo MFI paturēja vērtspapīros aktīvus savās bilancēs, lai izmantotu kā nodrošinājumu Eurosistēmas operācijās. Tomēr, pat ņemot vērā šo korekciju, aizdevumu atlikuma kāpuma temps gada laikā būtiski samazinājās.

Nefinanšu sabiedrībām izsniegto MFI aizdevumu atlikuma gada kāpuma temps 2008. gadā saruka, lai gan vēsturiskā skatījumā joprojām bija straujš. Šo sabiedrību pieprasījums pēc aizdevumiem 1. pusgadā vēl arvien bija stabils, lai gan Eurosistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojums liecināja par nelielu samazināšanos. Nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps 2008. gada 2. pusgadā sāka sarukt, lai gan joprojām bija straujš. Šādu aizdevumu dinamismu turpināšanos, iespējams, veicina dažādi faktori. Pirmkārt, tas, ka ilgāka termiņa aizdevumi ir visnoturīgākā sastāvdaļa, varētu liecināt par to, ka, sagaidot kredītu pieejamības pasliktināšanos nākotnē, ņemti aizdevumi, kas pagaidām vēl nemaz nav nepieciešami. Turklāt tas varētu arī atspoguļot līdzekļu pārvirzīšanu no parāda vērtspapīriem uz aizdevumiem MFI nodrošinātajā nefinanšu sabiedrību finansējumā. 2008. gada 4. ceturksnā

dati liecina par nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu īstermiņa dinamikas turpmāku samazinājumu, kas atbilst cikliskajai videi un stingrākiem finansēšanas nosacījumiem, lai gan nevar izslēgt, ka sava nozīme, iespējams, bijusi arī piedāvājuma faktoriem.

Jāsecina, ka 2008. gada aizdevumu norises, šķiet, atspoguļo stabilu, tomēr sarūkošu finansējuma plūsmu no bankām uz nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām un ir maz pazīmju, kas liecinātu par to, ka šo sektoru pieeja banku aizdevumiem būtu ievērojami mazinājusies pat pēc finanšu spriedzes pastiprināšanās septembra vidū. Tomēr gada beigās bija vērojams būtisks uzņēmumu kredītēšanas apsīkums. Turklāt Eurosistēmas banku veiktās kredītēšanas apsekojuma rezultāti liecina par daudz stingrāku kredītēšanas nosacījumu ieviešanu.

No citiem M3 neietilpstošajiem bilances posteļiem būtiski samazinājās naudas līdzekļu turētāju sektora rīcībā esošo MFI ilgāka termiņa finanšu saistību (izņemot kapitālu un rezerves) turējumu gada pieauguma temps, 2008. gada 4. ceturksnī sasniedzot 1.0%, bet decembrī – pat –0.1% (2007. gada beigās – 8.5%). Šāda dinamika īpaši raksturīga diviem apakškomponentiem – ilgāka termiņa noguldījumiem un MFI parāda vērtspapīriem. Vērotā ilgāka termiņa noguldījumu turējumu pieauguma tempa samazināšanās varētu atspoguļot līdzekļu pārvirzi uz īsākiem termiņiem, ņemot vērā ienesīguma līknes izliekumu un finanšu spriedzes pastiprināšanos, bet MFI emitēto ilgtermiņa parāda vērtspapīru dinamika liecina par grūtībām iegūt finansējumu, izmantojot šo avotu.

MFI sektora tīro ārējo aktīvu pozīciju 2008. gadā raksturoja divas atšķirīgas tendences. 1. pusgadā bija vērojamas būtiskas kapitāla aizplūdes (vidēji vairāk nekā 30 mljrd. euro mēnesī), bet 2. pusgadā – mazākas ieplūdes. Aizplūdes, iespējams, galvenokārt noteica ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu veiktā euro zonas aktīvu pārdošana (t.i., līdzekļu izņemšana no euro zonas aktīviem), bet ieplūdes atspoguļo to, ka ārējās saistības saruka straujāk

par ārējiem aktīviem. Rezultātā pozitīvās gada plūsmas MFI tīro ārējo aktīvu pozīcijā, ko vēroja 2007. gadā, 2008. gada sākumā kļuva negatīvas. Lielākā līdzekļu gada aizplūde – gandrīz 300 mljrd. euro – tika reģistrēta jūlijā. Pēc tam aizplūde samazinājās. Šāda ilgstoša līdzekļu aizplūde, iespējams, atspoguļo notiekošo līdzsvara maiņu starptautiskajos portfeļos, īpaši saistībā ar euro zonas tautsaimniecības perspektīvas pasliktināšanos un nepieciešamību iegūt likviditāti. Maksājumu bilances monetārais atspoguļojums atklāj, ka gada līdzekļu aizplūde no MFI tīro ārējo aktīvu pozīcijas galvenokārt atspoguļo kapitāla vērtspapīros veikto neto portfeļieguldījumu samazināšanos.

FINANŠU TIRGUS SATRICINĀJUMA APSTĀKĻOS SPRIEDZE NAUDAS TIRGŪ PASTIPRINĀJĀS

Pēc pasaules finanšu satricinājuma sākuma 2007. gada augustā 2008. gadā euro naudas tirgos joprojām bija vērojama stipra spriedze. Starpbanku tirdzniecības apgrozījums vēl arvien bija ļoti pieticīgs, īpaši ilgākos termiņos, un darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmju starpība vēsturiskā skatījumā joprojām bija ļoti liela.

Naudas tirgus beznodrošinājuma darījumu procentu likmes no janvāra līdz oktobra sākumam visiem termiņiem pieauga, bet pēc tam ievērojami saruka. 3 mēnešu EUREPO 2008. gada janvārī bija gandrīz 4%, jūlija beigās – augusta sākumā tas sasniedza augstāko punktu (4.35%). Aptuveni šādā līmenī tas saglabājās līdz septembra vidum, bet pēc tam samazinājās, 2009. gada februāra beigās sasniedzot aptuveni 0.94%. Tas galvenokārt atspoguļoja galveno ECB procentu likmju pārmaiņas un tirgus gaidas par šo procentu likmju paaugstināšanu (sk. šīs nodaļas 1. sadaļu).

Papildus monetārās politikas procentu likmju dinamikai ilgstošās finanšu tirgus spriedzes intensitātes atšķirībām un šīs spriedzes ietekmei gan uz kredītu, gan likviditātes prēmijām arī bija liela nozīme, nosakot naudas tirgus beznodrošinājuma darījumu procentu likmes (sk. 2. ielikumu). Konkrētāk, 3 mēnešu EURIBOR palielinājās no 29. janvārī sasniegtā

zemākā punkta (4.29%) līdz rekordlīmenim 9. oktobrī (5.39%). Kāpums bija īpaši straujš pēc *Lehman Brothers* bankrota septembra vidū (sk. 9. att.). Vēlāk 3 mēnešu EURIBOR saruka, 2008. gada beigās sasniedzot 2.89%. To lielākoties noteica monetārās politikas procentu likmju samazināšanas gaidas, tomēr arī dalībvalstu paziņojumi par valdības pasākumu programmām finanšu iestāžu atbalstam. 2009. gada februāra beigās 3 mēnešu EURIBOR bija 1.83%.

Naudas tirgus ienesīguma līknes izliekums, ko mēra kā 12 mēnešu un 1 mēneša EURIBOR starpību, 2008. gadā bija nedaudz mainīgs – starpība palielinājās no 12 bāzes punktiem, kas ir zemākais 2008. gada janvāra beigās sasniegtais līmenis, līdz 97 bāzes punktu rekordlīmenim jūnijā, bet vēlāk saruka un 2009. gada februāra

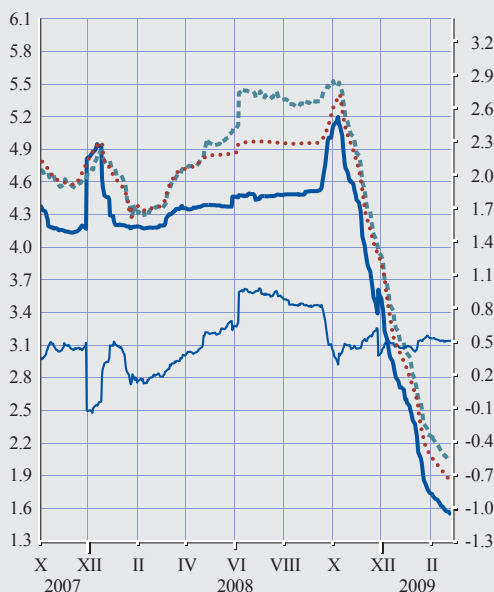
beigās stabilizējās aptuveni 50 bāzes punktu līmenī.

Arī darījumu ar nodrošinājumu un beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmju starpība 2008. gadā bija ļoti svārstīga. Vēsturiskā skatījumā tā joprojām bija augsta un pārsniedza finanšu satricinājuma sākumposmā, 2007. gada 2. pusgadā, vēroto līmeni. 3 mēnešu EURIBOR un EUREPO procentu likmju starpība pieauga no aptuveni 40 bāzes punktiem 2008. gada janvāra vidū līdz aptuveni 70 bāzes punktiem martā pēc tam, kad *JPMorgan Chase* pārņēma *Bear Stearns*. Oktobra sākumā tā sasniedza augstāko līmeni – 184 bāzes punktus –, bet vēlāk saruka, 2009. gada februāra beigās sasniedzot aptuveni 90 bāzes punktu (sk. 10. att.).

9. attēls. Beznodrošinājuma darījumu naudas tirgus procentu likmes

(gadā; %, dienas dati)

- 1 mēneša EURIBOR (kreisā ass)
- ... 3 mēnešu EURIBOR (kreisā ass)
- - - 12 mēnešu EURIBOR (kreisā ass)
- 12 mēnešu un 1 mēneša EURIBOR starpība (labā ass)

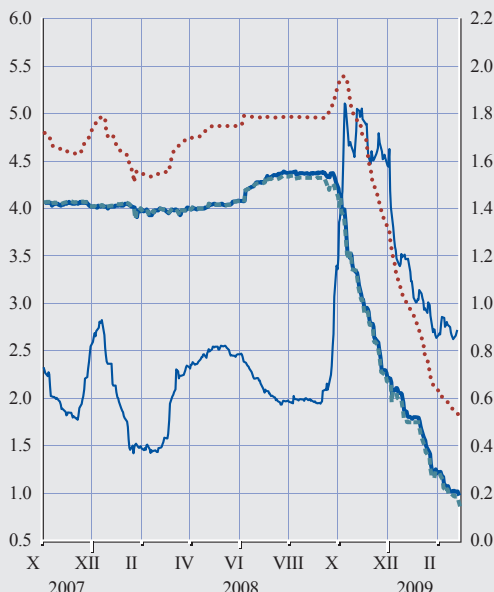

Avoti: ECB un Reuters.

10. attēls. 3 mēnešu EUREPO, EURIBOR un uz nakti izsniegto kredītu indeksa mijmaiņas darījumi

(gadā; %, dienas dati)

- 3 mēnešu EUREPO (kreisā ass)
- ... 3 mēnešu EURIBOR (kreisā ass)
- - - 3 mēnešu uz nakti izsniegto kredītu indeksa mijmaiņas darījumi (kreisā ass)
- 3 mēnešu EURIBOR un EUREPO starpība (labā ass)

Avoti: ECB, Bloomberg un Reuters.

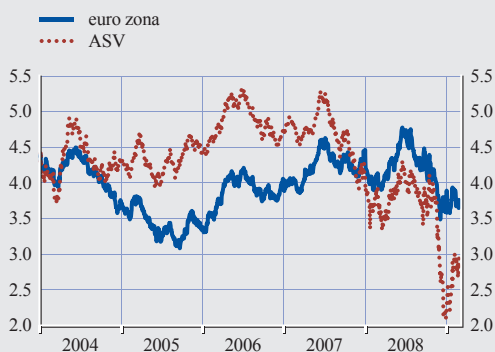
Implicētais svārstīgums, kas iegūts no 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgto nākotnes līgumu iespēju līgumiem, 2008. gadā arī bija ievērojami mainīgs, atspoguļojot naudas tirgus apstākļu svārstīgumu, kā arī nenoteiktību saistībā ar makroekonomisko perspektīvu un tādējādi arī monetārās politikas kursu. *Lehman Brothers* bankrota izraisītās lielās nenoteiktības ietekmē šis procentu likmju svārstīguma rādītājs (t.i., implicētais svārstīgums, kas iegūts no 3 mēnešu EURIBOR biržā tirgotajiem nākotnes līgumiem ar termiņu 2009. gada marts) augstāko līmeni sasniedza 10. oktobrī.

VALDĪBAS OBLIGĀCIJU PEĻNAS LIKMES LIELA SVĀRSTĪGUMA APSTĀKĻOS 2008. GADĀ SAMAZINĀJĀS

2008. gadā valdības obligāciju tirgiem euro zonā un pārējās pasaules valstīs bija raksturīgas lielas peļņas likmju svārstības, ko galvenokārt izraisīja finanšu krīzes pastiprināšanās tiešās un netiešās sekas. Līdztekus būtiskām dienas svārstībām valdības ilgtermiņa vērtspāpīru peļņas likmes euro zonā un ASV 2008. gadā kopumā spēcīgi saruka, lielākoties atspoguļojot investoru izvēli par labu augstas likviditātes un drošiem vērtspāpīriem, būtisko monetārās politikas procentu likmju samazināšanu un vēlāko ekonomiskās aktivitātes un inflācijas perspektīvu kraso pasliktināšanos tirgus dalībnieku skatījumā. Paaugstinātais faktiskais un gaidāmais obligāciju tirgus svārstīgums atspoguļoja ārkārtīgi lielo neskaidrību par finanšu krīzes galīgo ietekmi uz pasaules tautsaimniecības stāvokli nākotnē un sekojošajiem monetārās politikas atbildes pasākumiem, tādējādi ieguldītāju nedrošība spēcīgi pieauga īpaši gada beigās, pēc *Lehman Brothers* bankrota pastiprinoties finanšu spriedzei. Turklāt 2008. gadā turpināja palielināties euro zonas valstu valdības ilgtermiņa obligāciju un Vācijas valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju starpība, atspoguļojot kredītriska un likviditātes prēmiju atšķirības (sīkāku skaidrojumu sk. 6. ielikumā). 2008. gada beigās euro zonas un ASV valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmes bija attiecīgi aptuveni 3.6% un 2.2%, t.i., par 75 bāzes punktiem un

11. attēls. Valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes

(gadā; %, dienas dati)

Avoti: Bloomberg, EuroMTS, Reuters un ECB.

Piezīme. Līdz 2007. gada janvārim euro zonas valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes attiecas uz 10 gadu obligācijām vai uz obligācijām ar tuvāko pieejamo termiņu. Ar 2007. gada janvāri euro zonas 10 gadu obligāciju peļņas likmi atspoguļo 10 gadu nominālā peļņas likme, kas iegūta no valdības obligācijām ar AAA reitingu.

184 bāzes punktiem zemākas nekā iepriekšējā gadā (sk. 11. att.).

Ar finanšu satricinājumu, tā tālāko pastiprināšanos kopš 2008. gada septembra un ietekmi uz reālo tautsaimniecību saistītie notikumi var vismaz daļēji izskaidrot norises galvenajos obligāciju tirgos. 2008. gadā finanšu vide ārkārtīgi būtiski mainījās, norisinoties vairākiem satricinošiem notikumiem. Tāpēc gan ASV, gan euro zonas valstu valdības paziņoja par vairākiem pasākumiem, kuru mērķis bija stiprināt finanšu sistēmu, veicināt patērētāju konfidenci, atbalstīt ekonomisko aktivitāti un nodrošināt kredītu pieejamību majsaimniecībām un uzņēmumiem. Kad martā *JPMorgan Chase* pārņēma *Bear Stearns*, investīciju banku neatkarīgas darbības modelis (*stand-alone business model*) ASV beidza pastāvēt. Finanšu krīzei vasaras beigās un rudenī pastiprinoties, arī ASV valdības sponsorētie uzņēmumi *Fannie Mae* un *Freddie Mac* pārgāja valsts īpašumā, *Lehman Brothers* iesniedza bankrota pieteikumu un Federālo rezervju sistēma izsniedza ārkārtas aizdevumu apdrošināšanas grupai AIG apmaiņā pret 80% līdzdalību kapitālā. Līdz septembra beigām nopietnas finanšu grūtības sākās arī euro zonā, satricinot vairākas finanšu institūcijas.

Tāpēc euro zonā tika veiktas vairākas intervences, lai atvieglotu situāciju banku sistēmā. Kā paziņoja Eiropas Komisija saistībā ar deklarāciju par Eiropas saskaņoto rīcības plānu, ko euro zonas valstis pieņēma augstākā līmeņa sarunās 12. oktobrī, šo intervencu mērķis bija "koordinēt valstu centienus atbalstīt bankas un aizsargāt noguldītājus, un veicināt kredītu plūsmu. Saskaņā ar šo plānu valstu valdības pirks banku kapitāla daļas, lai uzlabotu to finansiālo situāciju, un uz laiku garantēs banku refinansēšanu, lai atvieglotu kredītu krīzi". Šādos apstākļos, ņemot vērā makroekonomiskās perspektīvas pasliktināšanos, gan Federālo rezervju sistēma, gan ECB īstenoja vairākas iniciatīvas, lai uzlabotu savas likviditātes iespējas un sniegtu atbalstu finanšu tirgiem. Turklāt abas centrālās bankas atkārtoti samazināja monetārās politikas procentu likmes, tādējādi ietekmējot obligāciju peļņas likmes. 2008. gada 16. decembrī Federālo rezervju sistēmas veikto pasākumu kulminācija bija monetārās politikas procentu likmju samazināšana līdz rekordzemam līmenim. Federālo fondu mērķa likmei tika noteikts diapazons (0–0.25%), nevis konkrēts līmenis. Turklāt Federālo rezervju sistēma paziņoja arī par iespējamo valdības ilgāka termiņa vērtspapīru pirkšanu, kas arī varētu veicināt obligāciju peļņas likmju kritumu.

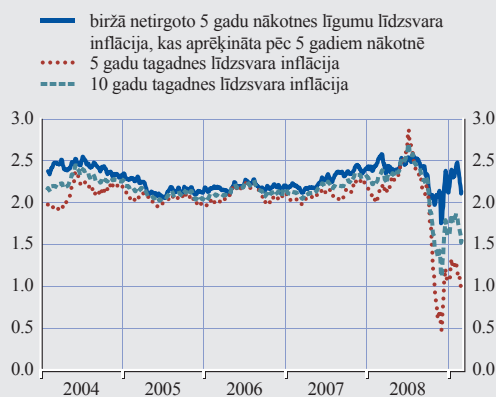
Šajos apstākļos līdz 2008. gada pavasara sākumam abās Atlantijas okeāna pusēs turpinājās valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju pazemināšanās tendence, kas bija sākusies 2007. gada vidū, kad sāka augt bažas par stāvokli ASV nekustamā īpašuma tirgū. Šo notikumu dēļ būtiski samazinājās vēlme riskēt, kas izraisīja portfeļu sastāva pārmaiņas, pārorientējoties no akcijām un citiem riskantiem aktīviem uz valdības obligācijām, un attiecīgi peļņas likmju pazemināšanos. Valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmes pieauga no pavasara līdz vasaras beigām un pēc tam krasi kritās. Peļņas likmju kāpumu var saistīt ar pieņēmumiem par pasaules inflācijas risku paaugstināšanos, ņemot vērā spēcīgo augšupvērsto spiedienu uz preču un pārtikas cenām, savukārt tam sekojošo kritumu var skaidrot ar tiekšanos pēc kvalitātes un likviditātes, atjaunojoties bažām par finanšu

sektoru un, konkrētāk, par finanšu satricinājuma tālāku saasināšanos. Turklāt šo obligāciju peļņas likmju kritumu droši vien veicināja arī rudenī saņemtie makroekonomiskie dati, kas liecināja par spēcīgu pasaules izaugsmes palēnināšanos un pārmaiņām inflācijas risku, kuri tika pārskatīti un samazināti, uztverē. Nav nekāds pārsteigums, ka ASV, kur finanšu krīze bija samērā smaga, obligāciju peļņas likmju samazināšanās bija nozīmīgāka nekā euro zonā. Runājot vispārīgāk, ASV valdības obligācijas tika uzskatītas arī vidēji par likvīdākām nekā euro zonas valstu valdības obligācijas, kas veicināja tālāku valdības obligāciju peļņas likmju kritumu ASV.

Euro zonā no gada sākuma aptuveni līdz septembra vidum reālās valdības obligāciju peļņas likmes svārstījās 2% līmenī. Pēc tam aptuveni līdz oktobra beigām reālās peļņas likmes pieauga. Pēc augstākā līmeņa sasniegšanas oktobrī (aptuveni 3%) biržā netirgoto 5 gadu nākotnes līgumu reālā peļņas likme, kas aprēķināta pēc 5 gadiem nākotnē, samazinājās un gada beigās bija nedaudz zemāka par 2%. Lai gan no septembra līdz oktobrim reālās peļņas likmes pieauga sakarā ar zemu likviditāti un tehniskiem faktoriem, kas noteica pārbīdes inflācijai piesaistīto obligāciju

12. attēls. Euro zonas nulles kupona līdzsvara inflācija

(gadā, %; dienas datu 5 dienu mainīgais vidējais rādītājs; sezonāli izlīdzināts)

Avoti: Reuters un ECB aprēķini.

tirgū, pēc tam tendence kļuva pretēja, ņemot vērā bažas par makroekonomisko perspektīvu.

2008. gadā norises finanšu tirgos un makroekonomiskā perspektīva ietekmēja arī biržā netirgoto 5 gadu nākotnes līgumu līdzsvara inflācijas, kas aprēķināta pēc 5 gadiem nākotnē un raksturo tirgus dalībnieku ilgtermiņa inflācijas gaidas un ar tām saistītās riska prēmijas, dinamiku laika gaitā. Lai gan šis euro zonas tirgus dalībnieku ilgtermiņa inflācijas gaidu un ar tām saistīto riska prēmiju novērtējums pieauga un līdz vasarai bija aptuveni 2.5%, atspoguļojot augstāku preču un pārtikas cenu spiedienu, rudenī tas būtiski samazinājās (sk. 12. att.). 2008. gada beigās šis rādītājs bija aptuveni 2%. Tā kritumu veicināja gan inflācijas gaidu samazināšanās tautsaimniecības perspektīvas pasliktināšanās apstākļos, gan tehniski faktori, kas deformē tradicionālo nominālo obligāciju relatīvās cenas attiecībā pret parasti daudz mazāk likvidajām inflācijai piesaistītajām valdības obligācijām. Tāpēc līdzsvara inflācijas kā tirgus dalībnieku inflācijas gaidu un ar tām saistīto riska prēmiju

rādītāja interpretāciju ļoti apgrūtina specifiski tirgus faktori, īpaši kopš finanšu krīzes pastiprināšanās septembrī.

Tirgus dalībnieku priekšstati par nenoteiktību saistībā ar valdības obligācijām euro zonā un ASV, ko mēra ar implicēto svārstīgumu, visu gadu arvien pieauga, bet īpaši strauji, sākot ar septembri, globālajos finanšu tirgos valdot spēcīgam nemieram. Šajā periodā pēc vairāku finanšu sistēmas lielo dalībnieku sabrukuma un tam sekojošās līdzekļu pārvirzīšanas uz drošiem un likvīdiem aktīviem īpaši būtiski palielinājās obligāciju tirgus svārstīgums ASV. Taču līdz septembra beigām, kad finanšu nestabilitāte pastiprinājās arī Eiropā, obligāciju tirgus svārstīgums pieauga arī šajā Atlantijas okeāna pusē (sīkāku informāciju sk. 3. ielikumā).

2009. gada pirmajos divos mēnešos euro zonas valstu valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes nedaudz palielinājās (aptuveni par 10 bāzes punktiem), savukārt ASV obligāciju peļņas likmju kāpums bija nozīmīgāks – aptuveni

3. ielikums

SVĀRSTĪGUMS UN LIKVIDITĀTE KAPITĀLA VĒRTSPAPĪRU UN VALDĪBAS OBLIGĀCIJU TIRGOS

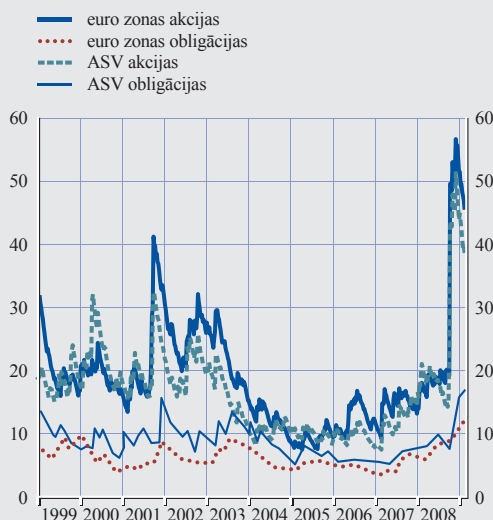
Akciju un obligāciju tirgi finanšu krīzes laikā, kā redzams A attēlā, kļuvuši arvien svārstīgāki.¹ Šādu augstu tirgus svārstīguma līmeni radījusi tādu faktoru kombinācija kā aizņemto līdzekļu pozīciju samazināšanās, liels daudzums informācijas šoku, ar ko nācies saskarties tirgiem, liela nenoteiktība par perspektīvām un paaugstināta tirgus dalībnieku nevēlēšanās uzņemties riskus. Domājams, ka šī paaugstinātā nevēlēšanās uzņemties riskus saasinājusi informācijas šoku un nenoteiktības ietekmi uz cenu attīstību un attiecīgi cenu svārstības ir bijušas lielākas, nekā tās būtu bijušas tad, ja nevēlēšanās uzņemties risku būtu mazāka.

Krīzes laikā ilgstoši pastāvējusi spēcīga negatīva korelācija starp akciju un obligāciju ienesīgumu (sk. B att.). Šo negatīvo korelāciju var interpretēt kā ieguldījumu aizplūšanu no akciju tirgiem uz valdības obligāciju tirgu likvīdākajiem segmentiem ar mērķi nodrošināt drošus ieguldījumus. Šāda spēcīga negatīva korelācija pēdējo reizi novērota ap 2003. gadu, kad akciju tirgū bija zemākais kritums. 2008. gada pēdējos mēnešos negatīvā korelācija starp šiem tirgiem kļuva mazāka, arī obligāciju tirgiem kļūstot svārstīgākiem. Tas notika pēc tam, kad arvien skaidrāk

¹ Sk. ECB 2008. gada novembra "Mēneša Biļetena" ielikumu *Abnormal volatility in global stock markets* ("Ārkārtējs svārstīgums pasaules akciju tirgos").

A attēls. Akciju un obligāciju nedēļas ienesīguma reālais svārstīgums

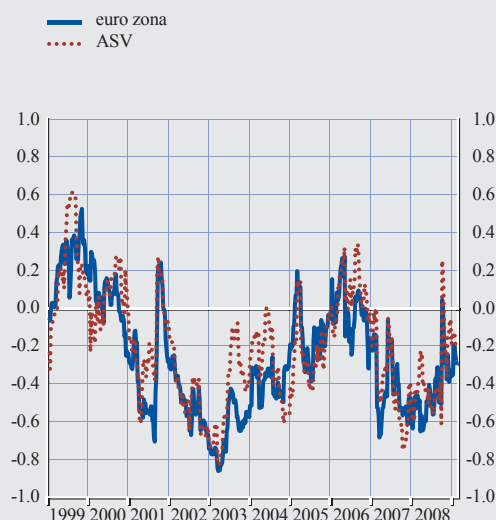
(gadā; %, nedēļas dati)

Avoti: *Bloomberg* un ECB aprēķini.
Piezīmes. Kapitāla vērtspapīru ienesīgums aprēķināts, izmantojot *Dow Jones EURO STOXX* indeksu euro zonai un *Standard & Poor's 500* indeksu ASV. Obligāciju ienesīgums aprēķināts, izmantojot ASV un Vācijas nulles kupona peļņas likmes, kas iegūtas no *Bloomberg*. Svārstīgums aprēķināts, izmantojot eksponenciāli svērtus vidējos mainīgos lielumus.

B attēls. Akciju un obligāciju nedēļas ienesīguma korelācija

(nedēļas dati)

Avoti: *Bloomberg* un ECB aprēķini.
Piezīmes. Ienesīgums iegūts, kā norādīts A attēlā. Korelācija aprēķināta, izmantojot eksponenciāli svērtus vidējos mainīgos lielumus.

bija pierādījusies finanšu tirgos vērojamo norišu būtiskā ietekme uz reālo tautsaimniecību. Domājams, ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju augošo svārstīgumu veicinājis ne vien joprojām lielākais inflācijas gaidu un riska prēmiju mainīgums, bet arī būtiskas pārmaiņas tirgus dalībnieku gaidās attiecībā uz monetārās politikas procentu likmju tendencēm nākotnē.

Sakarā ar augsto svārstīgumu valdības obligāciju tirgū tirgus dalībnieki kopumā kļuvuši mazāk gatavi savstarpēji nodrošināt nepārtrauktu likviditāti, izziņojot tirgojamo obligāciju kotācijas par lielām summām ierobežotas cenas rīkojumu tirgos. Lai gan vislikvīdākās valdības obligācijas, piemēram, ASV un Vācijas valdības emitētās obligācijas, finanšu krīzes laikā kļuvušas investoriem par drošu ieguldījumu, pat šīs aktīvu kategorijas likviditāte bijusi pakļauta spiedienam.² Valdības obligācijas atšķirībā no akcijām tiek plaši tirgotas ārpus biržām, tāpēc priekšstats par tirdzniecības aktivitāti šajos tirgos nenovēršami ir nepilnīgāks. Pieejamā informācija, ko sniedz Eiropas valdības obligāciju tirdzniecībai izmantotās elektroniskās platformas, liecina gan par tirdzniecības apjoma, gan kotēto peļņas likmju dziļuma būtisku kritumu pat vislikvīdākajiem vērtspapīriem. Par tirgus likviditātes samazināšanās pazīmēm liecina arī kotēto pirkšanas un pārdošanas likmju starpības, kas būtiski palielinājušās. Tāpat kā agrākajos likviditātes problēmu gadījumos (piemēram, 1998. gada satricinājuma laikā), likviditātes situācijas pasliktināšanās vissmagāk izpaudusies vērtspapīriem, kas jau pirms finanšu krīzes sākuma bijuši relatīvi nelikvīdi. Piemēram, šķiet, ka dažos tirgos likviditātes prēmijas spēcīgi ietekmējušas inflācijai piesaistīto obligāciju peļņas likmes.³

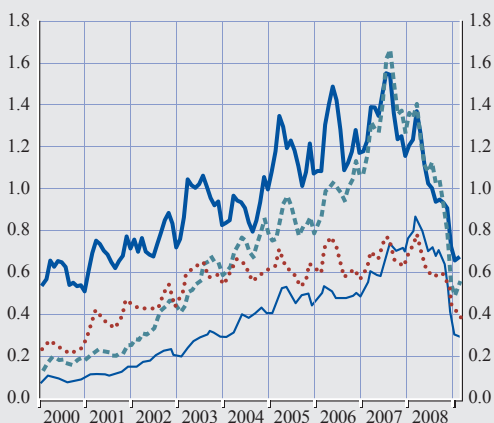
2 Detalizētāku analīzi par līdzekļu pārvirzīšanas uz drošākiem aktīviem ietekmi uz euro zonas valdības obligāciju tirgiem sk. 6. ielikumā.

3 Sk. ECB 2008. gada novembra "Mēneša Biļetena" ielikumu *Recent increases in real yields and their implications for the analysis of inflation expectations* ("Nesenais reālo peļņas likmju kāpums un tā nozīme inflācijas gaidu analīzē").

C attēls. Biržā tirgto valdības obligāciju nākotnes līgumu tirdzniecības apjoms

(milj. līgumu; dienas datu 3 mēnešu mainīgie vidējie rādītāji)

- Vācijas 10 gadu *Euro-Bund* biržā tirgotie nākotnes līgumi
- Vācijas 5 gadu *Euro-Bobl* biržā tirgotie nākotnes līgumi
- - - ASV valdības 10 gadu obligāciju biržā tirgotie nākotnes līgumi
- ASV valdības 5 gadu obligāciju biržā tirgotie nākotnes līgumi

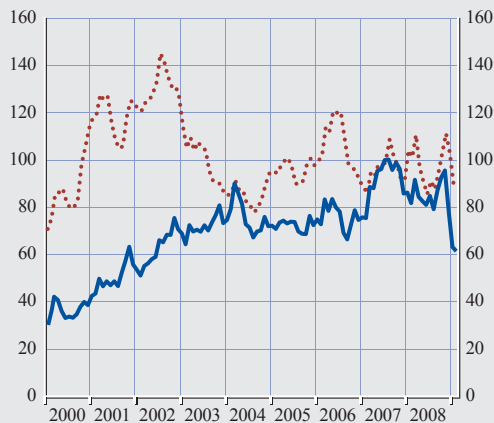

Avoti: *Chicago Mercantile Exchange/Chicago Board of Trade* un *Eurex Deutschland*.
Piezīme. Katra līguma nosacītais apmērs *Euro-Bobl* un *Euro-Bund* biržā tirgotajiem nākotnes līgumiem ir 100 000 euro un ASV valdības 5 gadu un 10 gadu obligāciju biržā tirgotajiem nākotnes līgumiem – 100 000 ASV dolāru.

D attēls. Kapitāla vērtspapīru tirgu tirdzniecības apjoms

(indekss: 2007. gada jūlijs = 100; mēneša datu 3 mēnešu mainīgie vidējie rādītāji)

- *Dow Jones EURO STOXX* indekss
- *Standard & Poor's 500* indekss

Avoti: *Bloomberg* un ECB aprēķini.
Piezīme. Apjomu mēra kā indeksos ietvertu uzņēmumu kopējo tirgto akciju skaitu.

Pēc tirgus dalībnieku ziņām, īpaši lielākos tirdzniecības darījumus arvien vairāk veic starpniekbrokieri, kas darbojas kā dīleru starpnieki, tāpēc kopējais tirdzniecības apjoma kritums, iespējams, nav tik liels, kā liek domāt ar elektronisko platformu palīdzību veikto darījumu apjoma kritums. Taču tirdzniecības aktivitātes līmeni euro zonas valdības obligāciju tirgū var novērtēt arī pēc biržā tirgto nākotnes līgumu tirgus. Biržā tirgotie valdības obligāciju nākotnes līgumi ir viens no visplašāk tirgotajiem instrumentiem pasaulē, un to tirgus ir viens no nedaudzajiem, kurā likviditātes situācija saglabājusies relatīvi nemainīga. Runājot par tirgus aktivitātes novērtējumu, biržā tirgto nākotnes līgumu priekšrocība ir tāda, ka tie ir biržā tirgoti instrumenti un tiem viegli iegūstami dati par kopējo aktivitāti.

Neoficiāla informācija liecina, ka sakarā ar peļņas likmju augošo svārstīgumu un augstākām finansējuma izmaksām obligāciju dīleri ievērojami samazinājuši bilanču apjomu. Tā kā biržā tirgotos nākotnes līgumus ļoti bieži izmanto, lai nodrošinātu dīleru obligāciju portfeļus pret procentu likmju risku, šajā nolūkā tirgto nākotnes līgumu skaits varētu būt sarucis. C attēlā redzams, ka biržā tirgto nākotnes līgumu tirdzniecības apjoms kopš finanšu satricinājuma sākuma 2007. gada vidū tiešām samazinājies. Konkrētāk, biržā tirgto valdības 10 gadu obligāciju pārdoto nākotnes līgumu, kas ir visbiežāk izmantotais instruments, skaits kopš 2007. gada vidus krities vairāk nekā par divām trešdaļām ASV un vairāk nekā par pusi Vācijā. Nedaudz mazāk sarucis biržā tirgto 5 gadu obligāciju nākotnes līgumu tirdzniecības apjoms.

D attēlā redzams, ka akciju tirgos tirdzniecības apjomi, ko mēra kā mēneša vidējo tirgoto akciju skaitu, gan euro zonā, gan ASV saglabājušies relatīvi augsti, neraugoties uz nelielo kritumu 2009. gada sākumā īpaši euro zonā. Kā minēts iepriekš, ievērojamie tirdzniecības apjomi akciju tirgos, iespējams, atspoguļo daudzos informācijas šokus, kas ietekmējuši tirgus. Ja pārējie faktori nemainās, parādotes jaunai informācijai, tirgus cenām jāpielāgojas. Tādējādi, ja tirgus biežāk nekā parasti skar informācijas šoki, aug arī tirdzniecības darījumu biežums. Akciju tirgiem šie informācijas šoki var atspoguļot gan koriģētās gaidas par nākotnes dividendēm, gan diskonta faktora pārmaiņas. Turpretī naudas plūsmas no standarta valdības obligācijām fiksētas nominālā izteiksmē, un tāpēc to novērtējums mainās tikai atkarībā no diskonta faktora pārmaiņām.

Būtiskā makroekonomiskās nenoteiktības palielināšanās 2008. gada laikā apvienojumā ar tirgus dalībnieku bilanču apjoma samazināšanu izraisījusi krasus svārstīguma kāpumus un spēcīgu tirgus likviditātes situācijas pasliktināšanos daudzos finanšu tirgus segmentos. Tas ietekmējis pat tādus tirgus, kurus parasti uzskata par ļoti likvidiem un kuriem parasti raksturīgs minimāls riska līmenis, piemēram, euro zonas valstu valdības obligāciju tirgus. Kad makroekonomiskā nenoteiktība mazināsies un aizņemto līdzekļu apjoma sarūkuma posms būs noslēdzies, panākot zināmu tirgus likviditātes situācijas normalizēšanos, svārstīgumam ar laiku vajadzētu kļūt mērenākam.

80 bāzes punktu. 27. februārī euro zonas valstu un ASV valdības 10 gadu obligāciju peļņas likmes bija attiecīgi aptuveni 3.7% un 3.0%. Ilgtermiņa obligāciju peļņas likmju norises Atlantijas okeāna abos krastos ietekmēja ekonomiskās aktivitātes perspektīvas pavājināšanās, pastiprinātā vēlme izvairīties no riska un ar to saistītā līdzekļu pārvirzīšana uz drošākiem aktīviem, kā arī augošās bažas par obligāciju emitentvalstu nepieciešamību pēc finansējuma. Pirmie divi faktori peļņas likmes samazināja, bet trešais, kas acīmredzot dominēja pār pārējiem diviem faktoriem, īpaši ASV, tās palielināja. Minētajā periodā arī euro zonas inflācijai piesaistīto valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes palielinājās, iespējams, atspoguļojot saglabājušos spriedzi inflācijai piesaistīto obligāciju tirgū.

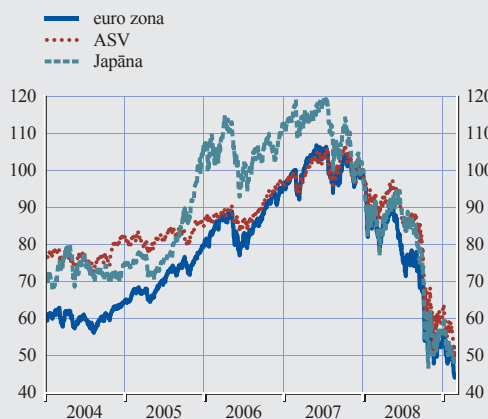
AKCIJU CENAS 2008. GADĀ KRASI KRITĀS

2008. gadam bija raksturīgs augsts svārstīgums un straujš akciju cenu kritums visā pasaulē, risinoties notikumiem, kas pārvērtā finanšu vidi, īpaši ASV, kā arī pasliktināja globālos makroekonomiskos apstākļus. Kopumā 2008. gada beigās euro zonā, ASV un Japānā kapitāla vērtspapīru cenas, kas noteiktas attiecīgi

atbilstoši *Dow Jones EURO STOXX*, *Standard & Poor's 500* un *Nikkei 225* indeksam, bija aptuveni par 46%, 39% un 42% zemākas salīdzinājumā ar 2007. gada beigām (sk. 13. att.). Akciju cenu svārstības kļuva īpaši krasas martā un kopš septembra, atspoguļojot finanšu tirgos valdošo

13. attēls. Galvenie akciju tirgus indeksi

(indekss: 31.12.2007. = 100; dienas dati)

Avoti: Reuters un Thomson Financial Datastream.
Piezīme: Izmantoti *Dow Jones EURO STOXX* broad indekss euro zonai, *Standard & Poor's 500* indekss ASV un *Nikkei 225* indekss Japānai.

nemieru. Turklāt arī faktiskā un gaidāmā peļņas kāpuma samazināšanās abās Atlantijas okeāna pusēs negatīvi ietekmēja akciju tirgu rezultātus. Šīs cenu norises notika liela svārstīguma apstākļos, kas oktobrī un novembrī sasniedza nepieredzēti augstu līmeni.

No gada sākuma līdz 2008. gada marta vidum euro zonā, ASV un Japānā turpinājās kapitāla vērtspapīru cenu krituma tendence. Šo tendenci daļēji nomainīja kāpums, kad pēc finansējuma saņemšanas no Federālo rezervju sistēmas, kas tika piešķirts kā nodrošināts aizdevums bez regresa tiesībām, *JPMorgan Chase* pārņēma *Bear Stearns*. Tirgus dalībnieki pozitīvi uztvēra *Bear Stearns* glābšanas pasākumu kopumu, un to riska uztvere mainījās, tādējādi veicinot kapitāla vērtspapīru tirgu atveseļošanu. Ņemot vērā minētās norises, no marta vidus līdz jūnija sākumam *Dow Jones EURO STOXX* pieauga gandrīz par 10%, *Standard & Poor's 500* – aptuveni par 8.5% un *Nikkei 225* – par 22.5%.

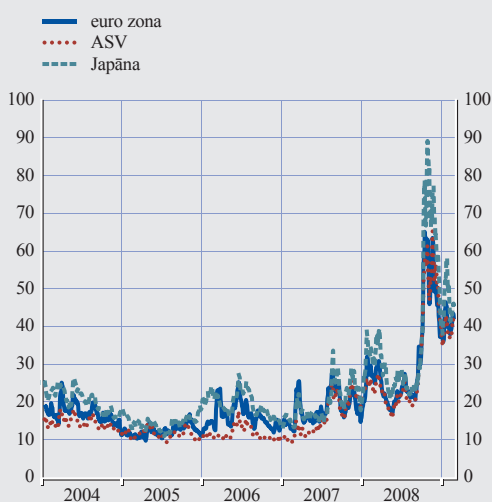
Taču vasarā akciju cenas būtiski samazinājās, atjaunojoties bažām par finanšu sektoru un pasaules tautsaimniecības perspektīvu. Šajā laikā pieauga spiediens uz ASV valdības sponsorētajiem uzņēmumiem *Fannie Mae* un *Freddie Mac*, kā arī uz obligāciju emitentiem. Turklāt vasaras pirmajā pusē strauji palielinājās preču cenas, pasliktinot pasaules tautsaimniecības perspektīvu. Septembrī notikumi finanšu tirgos saasinājās vēl vairāk – jau minētie ASV valdības sponsorētie uzņēmumi pārgāja valsts īpašumā, Federālo rezervju sistēma kopā ar ASV Valsts kasi vienojās par apdrošināšanas grupas *AIG* glābšanu un, bankrotējot *Lehman Brothers*, *Bank of America* pārņemot *Merrill Lynch*, kā arī *Goldman Sachs* un *Morgan Stanley* kļūstot par banku holdingkompānijām, investīciju banku neatkarīgas darbības modelis beidza pastāvēt. Pēc šiem ārkārtas notikumiem un reaģējot uz satricinājuma izplatīšanos pāri ASV finanšu sistēmas robežām, tika uzsākti arī valdības sponsorēti vairāku Eiropas finanšu institūciju glābšanas plāni. Abās Atlantijas okeāna pusēs kā valdības, tā valsts institūcijas veica pasākumus, lai stabilizētu finanšu sistēmu.

Šie pasākumi ietvēra privāto kontu turētāju noguldījumu garantijas, banku rekapitalizācijas un likviditātes nostiprināšanas pasākumus. Turklāt, pastiprinoties finanšu satricinājumam un pasliktinoties makroekonomiskajai perspektīvai, lielākās centrālās bankas samazināja savas monetārās politikas procentu likmes.

Vienlaikus ar akciju tirgu kritumu abās Atlantijas okeāna pusēs norisinājās arī faktiskā un gaidāmā peļņas kāpuma samazināšanās. No 2007. gada decembra līdz 2008. gada decembrim uz gadu attiecinātais faktiskais peļņas pieaugums, ko aprēķina kā *Dow Jones EURO STOXX* indeksā iekļauto sabiedrību vienas akcijas peļņu, kļuva negatīvs (aptuveni –16%). Arī peļņas gaidas tika krasi samazinātas. Prognozētais vienas akcijas peļņas gada kāpuma temps pēc 12 mēnešiem samazinājās no aptuveni 9% 2007. gada decembra beigās līdz aptuveni 1.6% 2008. gada decembra beigās. Euro zonas sabiedrību pelnītspējas sarukums, kā arī makroekonomisko

14. attēls. Implicētais akciju tirgus svārstīgums

(gadā; dienas datu 5 dienu mainīgais vidējais rādītājs, %)

Avots: *Bloomberg*.

Piezīmes. Implicētā svārstīguma datu laukrinda atspoguļo akciju cenu procentuālo pārmaiņu gaidāmo standartnovirzi periodā līdz 3 mēnešiem, par ko liecina akciju cenu indeksu iespēju līgumu cenas. Kapitāla vērtspapīru indeksi, uz kuriem attiecas implicētā svārstīguma rādītāji, ir *Dow Jones EURO STOXX 50* euro zonai, *Standard & Poor's 500* ASV un *Nikkei 225* Japānai.

rādītāju sniegtās negatīvās norādes nelabvēlīgi ietekmējušas akciju tirgus novērtējumu.

Turpinoties nemieram finanšu tirgos un arvien pasliktinoties makroekonomiskajiem apstākļiem, akciju tirgus raksturoja ļoti liela nenoteiktība, ko mēra ar implicēto svārstīgumu, kuru nosaka pēc akciju iespēju līgumiem. Īpaši liels akciju cenu svārstīgums bija vērojams tieši periodos, kas satricināja finanšu tirgus, t.i., martā un kopš septembra (sk. 14. att.). Šajos apstākļos iespējams, ka kapitāla vērtspapīru riska prēmijas gan euro zonā, gan ASV varētu būt palielinājušās, tādējādi veicinot akciju tirgus cenu kritumu.

Sektoru dalījumā gan euro zonā, gan ASV akciju cenas finanšu nozarē vismagākos zaudējumus cieta no 2007. gada decembra līdz 2008. gada decembrim, kad tās pazeminājās attiecīgi aptuveni par 57% un 51%. Arī nefinanšu sektorā akciju cenas būtiski kritās (attiecīgi aptuveni par 41% euro zonā un 36% ASV).

2009. gada sākumā pasaules ekonomiskās attīstības perspektīvas pasliktināšanās un atjaunojušās bažas par finanšu sistēmas stabilitāti vēl vairāk samazināja akciju cenas. No 2008. gada beigām līdz 2009. gada 27. februārim *Dow Jones EURO STOXX* un *Standard & Poor's 500* indeksa kritums bija attiecīgi aptuveni 17% un 19%.

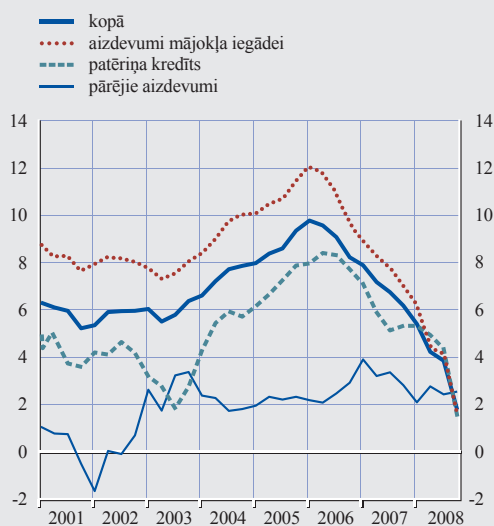
MĀJSAIMNIECĪBU KREDITĒŠANA TURPINĀJA SAMAZINĀTIES

2008. gadā mājsaimniecību kreditēšanas temps turpināja palēnināties, atspoguļojot vairāku faktoru – stingrāku kreditēšanas nosacījumu, tautsaimniecības prognožu pasliktināšanās un mājokļu tirgus dinamikas apsūkuma – ietekmi.

MFI mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu, kas 2008. gadā bija galvenais mājsaimniecību kreditēšanas avots, atlikuma gada pieauguma temps saruka un decembrī bija 1.8% (2007. gada beigās – 6.2%). Vienlaikus ne-MFI (piemēram, CFS, apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu) mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps joprojām apsteidza MFI veiktās mājsaimniecību

15. attēls. MFI aizdevumi mājsaimniecībām

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

Avots: ECB.

kreditēšanas pieauguma tempu, kas 2008. gada 3. ceturksnī bija 10.4%. Tas daļēji atspoguļo vērtspapīrošanas darbības, vērtspapīrus pārdodot, kad kredīti par tādējiem vairs netiek atzīti un tāpēc tos izslēdz no MFI bilancēm, pēc tam grāmatojot kā aizņēmumus no CFS.

MFI aizdevumi mājsaimniecībām mērķu dalījumā norāda, ka sarukumu pamatā veicinājis gausāks mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu atlikuma pieauguma temps. 2008. gada decembrī mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu atlikuma gada kāpuma temps bija 1.7% (2007. gada decembrī – 7.1%; sk. 15. att.). Šis samazinājums atbilda vairākās euro zonas valstīs novērotajam mājokļu cenu pieauguma tempa kritumam un aktivitātes apsūkumam mājokļu tirgū. Eurosistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojuma rezultāti apstiprina šo vērtējumu, jo 2008. gadā bankas atzina mājokļu tirgus perspektīvas un arī patērētāju konfidences samazināšanos par galvenajiem faktoriem, kas veicinājuši mājsaimniecību pieprasījuma kritumu pēc aizdevumiem mājokļa iegādei. Turklāt daļēji arī šo sliktāko mājokļu tirgus perspektīvu dēļ bankas izvirzīja stingrākus

kreditēšanas nosacījumus, kam savukārt bija būtiska nozīme kreditēšanas pieauguma apsīkumā.

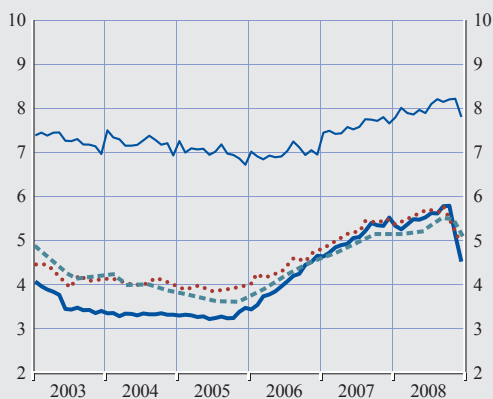
Mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu atlikuma gada pieauguma tempa kritums atspoguļoja arī jau kopš 2005. gada decembra augošo galveno ECB procentu likmju mazinošo ietekmi. MFI mājokļa iegādei izsniegto kredītu procentu likmes no 2007. gada decembra līdz 2008. gada septembrim un oktobrim pieauga par 31 bāzes punktu, tādējādi uzturot, kaut arī lēnākā tempā, 2006. un 2007. gadā novēroto tendenci; turpretī 4. ceturksnī tās samazinājās par 10 bāzes punktiem (sk. 16. att.). Procentu likmju kāpums gada pirmajos trijos ceturkšņos skāra visu termiņu aizdevumus, taču mazliet lielāks tas bija aizdevumiem ar procentu likmes darbības sākotnējo periodu līdz 1 gadam un no 1 gada līdz 5 gadiem.

Samazinājās arī patēriņa kredīta atlikuma gada pieauguma temps – 2008. gada decembrī tas bija 1.5%, aptuveni par 4 procentu punktiem lēnāks nekā 2007. gada beigās. Patēriņa kredīta atlikuma gada kāpuma temps pēdējo ceturkšņu laikā kritās vienlaikus ar patērētāju konfidences mazināšanos un euro zonā vērojamo privātā patēriņa pakāpenisko sarukumu. Turklāt Euro sistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojuma dati liecina, ka bankas 2008. gadā turpināja izvirzīt stingrākus kredītu standartus patēriņam paredzētajiem aizdevumiem, kas atbilst 2007. gada 4. ceturkšņa norisēm, jo bija pasliktinājušās vispārējās ekonomiskās aktivitātes gaidas un pavājinājušies aizdevumu ņēmēju kredīspēja. MFI patēriņa kredīta procentu likmes, kas 2008. bija krietni augstākas nekā mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu procentu likmes, no 2007. gada decembra līdz 2008. gada novembrim pieauga par

16. attēls. Mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām izsniegto aizdevumu procentu likmes

(gadā; %, neskaitot maksas; jauno darījumu procentu likmes)

- nefinanšu sabiedrībām izsniegto īstermiņa aizdevumu procentu likme
- ..... nefinanšu sabiedrībām izsniegto ilgtermiņa aizdevumu procentu likme
- mājsaimniecībām mājokļa iegādei izsniegto aizdevumu procentu likme
- mājsaimniecībām izsniegtā patēriņa kredīta procentu likme

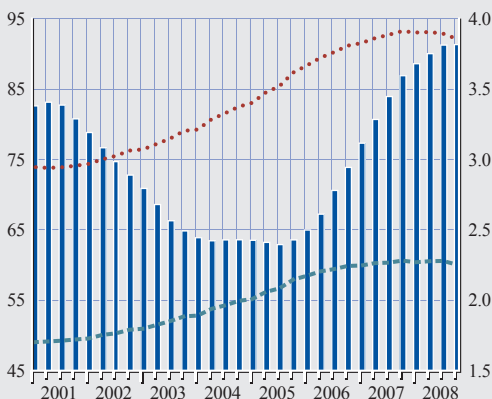

Avots: ECB.

17. attēls. Mājsaimniecību parāds un procentu maksājumi

(%)

- procentu maksājumu slogs; no bruto rīcībā esošajiem ienākumiem; % (labā ass)
- ..... mājsaimniecību parāda attiecība pret bruto rīcībā esošajiem ienākumiem (kreisā ass)
- mājsaimniecību parāda attiecība pret IKP (kreisā ass)

Avoti: ECB un Eurostat.

Piezīmes. Mājsaimniecību parāds ietver visu institucionālo sektoru mājsaimniecībām izsniegtos aizdevumus, t.sk. no pārējām pasaules valstīm. Procentu maksājumi neietver mājsaimniecību finansējuma izmaksas pilnībā, jo nav iekļautas komisijas maksas par finanšu pakalpojumiem. Dati par pēdējo ceturksni daļēji ir aplēses.

56 bāzes punktiem, tādējādi mazinot patēriņa kredītu pieprasījumu. Vēlāk procentu likmes saruka – 2008. gada decembrī salīdzinājumā ar 2007. gada decembri tās bija par 15 bāzes punktiem augstākas.

MĀJSAIMNIECĪBU PARĀDA LĪMENIS STABILIZĒJĀS

2008. gada 2. pusgadā vērojams mājsaimniecību kreditēšanas pieauguma tempa ilgstošais apsīkums, kā arī rīcībā esošo ienākumu pastāvīga palielināšanās 2008. gadā noteica mājsaimniecību parāda attiecības pret rīcībā esošajiem ienākumiem nelielu samazināšanos – tiek lēsts, ka 4. ceturksnī tā varētu būt aptuveni 92% (sk. 17. att.). Šāda pati tendence novērota parāda attiecībai pret IKP – saskaņā ar euro zonas integrēto kontu datiem 2008. gada 4. ceturksnī tā samazinājās līdz aptuveni 60%. Tomēr salīdzinājumā ar ASV un Lielbritāniju euro zonas mājsaimniecību parāda līmenis vēl joprojām ir samērā neliels. Euro zonas mājsaimniecību parāda līmeņa kritums veicinājis ar procentu likmju, ienākumu un aktīvu cenu pārmaiņām saistīto risku stabilizēšanos. Jāpiemin arī, ka euro zonas valstīs pastāv lielas mājsaimniecību parāda līmeņa atšķirības. Īpaši tajās euro zonas valstīs, kur tautsaimniecības izaugsmes lejupslīde ir spēcīgāka vai arī mājokļu tirgus vēl joprojām ir pārvērtēts, mājsaimniecības pakļautas lielākiem riskiem.

Vienlaikus, kaut arī mājsaimniecību parāda līmenis 2008. gadā stabilizējās, iepriekšējais mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu procentu likmju kāpums noteica mājsaimniecību parāda segšanas izmaksu sloga (to izsaka kā procentu maksājumu un pamatsummas samaksas procentuālo attiecību pret rīcībā esošajiem ienākumiem) tālāku pieaugumu. Tiek lēsts, ka 2008. gada 2. pusgadā procentu maksājumu slogs varētu būt sasniedzis 3.8% (2007. gada beigās – 3.6%), tādējādi pārsniedzot iepriekšējo augstāko rādītāju, kas tika novērots 2001. gadā.

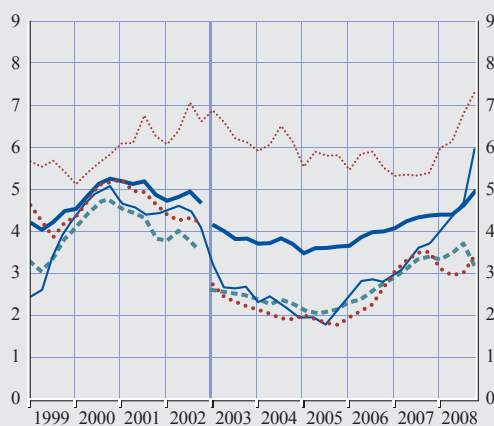
2008. GADĀ NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM BŪTISKI PIEAUGA ĀRĒJĀ FINANSĒJUMA IZMAKSAS

2008. gadā finanšu tirgus satricinājuma apstākļos nefinanšu sabiedrībām ārējā finansējuma

18. attēls. Euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālās izmaksas

(gadā; %)

- kopējās finansējuma izmaksas
- reālās MFI īstermiņa aizdevumu procentu likmes
- reālās MFI ilgtermiņa aizdevumu procentu likmes
- reālās uz tirgus instrumentiem balstīta parāda izmaksas
- reālās kotēto kapitāla vērtspapīru izmaksas

Avoti: ECB, Thomson Financial Datastream, Merrill Lynch un Consensus Economics prognozes.

Piezīmes. Nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālās izmaksas tiek aprēķinātas kā vidējās svērtās banku aizdevumu, parāda vērtspapīru un kapitāla vērtspapīru izmaksas, ko iegūst no attiecīgajiem atlikumiem un deflē ar inflācijas gaidām (sk. ECB 2005. gada marta "Mēneša Biļetena" 4. ielikumu). Pēc saskaņoto MFI aizdevumu procentu likmju ieviešanas 2003. gada sākumā datu laikrindās radās statistiskais lūzums.

reālās izmaksas euro zonā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem būtiski pieaugušas. Kaut gan 2008. gada 1. pusgadā saglabājās noturīga uzņēmumu peļnītspēja, 2. pusgadā, īpaši pēdējā ceturksnī, tā uzrādīja straujas pasliktināšanās pazīmes. Pēc 1. ceturksnī sasniegtā augstā līmeņa, ko galvenokārt noteica spēcīgā MFI izsniegto aizdevumu dinamika, nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma pieaugums samazinājās. Tomēr domājams, ka 2008. gadā nefinanšu sabiedrību aizņemto līdzekļu īpatsvars turpinājis palielināties.

Pēc spriedzes saasināšanās finanšu un kredītu tirgos euro zonas nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma kopējās reālās izmaksas 2008. gadā krasi paaugstinājās (sk. 18. att.). 2008. gada pēdējā ceturksnī kā makroekonomisko apstākļu, tā makroekonomiskās perspektīvas acīmredzamā pasliktināšanās veicināja uzņēmumu ārējā

finansējuma izmaksu spēju sadārdzināšanas, jo pieaugošās maksātspējas gaidas un peļņas prognožu samazināšana negatīvi ietekmēja ieguldītāju vērtējumu attiecībā uz kredītrisku un tirgus risku. Gada laikā sadārdzinājumu lielākoties izraisīja uz tirgus instrumentiem balstīta parāda un kapitāla vērtspapīru finansējuma izmaksu straujais kāpums.

Analizējot uzņēmumu ārējā finansējuma izmaksu sastāvdaļas, redzams, ka reālajā izteiksmē procentu likmes MFI aizdevumiem nefinanšu sabiedrībām salīdzinājumā ar 2007. gada beigām bija samazinājušās (sk. 18. att.). Taču, salīdzinot tikai rādītājus gada beigās, paliek apslēpta būtiska dinamika gada gaitā. Īstermiņa aizdevumu nominālās procentu likmes gada lielākajā daļā kopumā auga, cieši sekojot 3 mēnešu EURIBOR augšupejošajai tendencei, lai gan reālajā izteiksmē procentu likmju kāpumu mazināja līdz pat septembrim vērojamais īstermiņa inflācijas gaidu pieaugums. Novembrī un decembrī īstermiņa procentu likmes būtiski saruka, atspoguļojot monetārās politikas procentu likmju samazinājumu un naudas tirgus procentu likmju kritumu. Tāpēc aizdevumiem ar mainīgo procentu likmi un ar procentu likmes darbības sākotnējo periodu līdz 1 gadam maziem un lieliem aizdevumiem nominālās procentu likmes saruka attiecīgi par 70 bāzes punktiem un 106 bāzes punktiem.

MFI ilgtermiņa aizdevumu procentu likmes līdz 2008. gada septembrim kāpa, bet gada pēdējā ceturksnī samazinājās, turklāt spēcīgāk – lieliem aizdevumiem. Salīdzinājumā ar 2007. gada beigām MFI ilgtermiņa procentu likmes maziem aizdevumiem kopumā palika nemainīgas, bet lieliem aizdevumiem samazinājās par 72 bāzes punktiem. Arī salīdzināma termiņa valdības obligāciju peļņas likmes gada laikā uzrādīja nevienmērīgas tendences: vispirms pieauga, bet pēc tam krasi samazinājās. 2008. gada decembrī kopumā valdības 5 gadu obligāciju peļņas likme bija par 85 bāzes punktiem zemāka nekā 2007. gada beigās. Tādējādi 2. pusgadā banku ilgtermiņa aizdevumu procentu likmju un salīdzināma termiņa tirgus procentu likmju starpība

vidēji palielinājās. Procentu likmju starpību palielināšanās notika vienlaikus ar kapitāla tirgos iegūtā finansējuma krasu sadārdzināšanos bankām.

2008. gadā nefinanšu sabiedrībām uz tirgus instrumentiem balstīta parāda finansējuma reālās izmaksas krietni pieauga, vēl vairāk pastiprinot 2007. gada beigās aizsākušos augšupejošo tendenci. Līdz 2008. gada decembrim izmaksu sadārdzinājums salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu bija 200 bāzes punktu, bet salīdzinājumā ar vēsturiski zemāko līmeni 2005. gadā – 420 bāzes punktu. 2008. gada beigās sasniegtais līmenis ir visaugstākais kopš EMS darbības sākuma un ievērojami pārspēj arī 2000. gadā reģistrēto. Turpretī, kā jau minēts, salīdzināma termiņa valdības obligāciju peļņas likmes samazinājās. Tāpēc 2008. gada 2. pusgadā uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpības būtiski pieauga. Procentu likmju starpību palielināšanās atspoguļo arī stingrākus kredīvērtēšanas nosacījumus un ieguldītāju saasināto uztveri par kredītriska kāpumu.

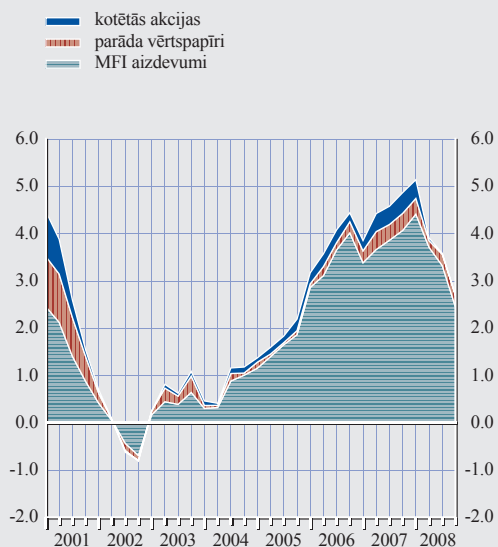
Gada laikā ievērojami pieauga nefinanšu sabiedrību biržā kotēto kapitāla vērtspapīru reālās izmaksas. 2008. gada 2. pusgadā sākās būtiska pasliktināšanās, jo cenas akciju tirgos (kuras raksturo, piemēram, vispārējais euro zonas indekss *Dow Jones EURO STOXX*) spēji samazinājās un vēlme izvairīties no riska sasniedza ārkārtīgi augstu līmeni. Pēc atzīstamā noturīguma 1. pusgadā biržā kotēto uzņēmumu peļņas pieaugums arī krasi samazinājās, novembrī gada izteiksmē kļūstot negatīvs.

NEFINANŠU SABIEDRĪBU ĀRĒJĀ FINANSĒŠANA KĻUVA GAUSĀKA

2008. gadā nefinanšu sabiedrību ārējā finansēšana pakāpeniski kļuva mērenāka. 2008. gada 4. ceturksnī nefinanšu sabiedrību finansējuma reālais gada pieauguma temps bija 2.7%, kas salīdzinājumā ar 2007. gada 4. ceturksni (4.9%) un 2008. gada 1. ceturksni (5.1%) bija samazinājies. Sarukumu (taču no visai augsta līmeņa) galvenokārt noteica MFI izsniegto aizdevumu atlikuma mazāks pieaugums, mazāk – kotēto kapitāla vērtspapīru

19. attēls. Nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma reālā gada pieauguma tempa dalījums¹⁾

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

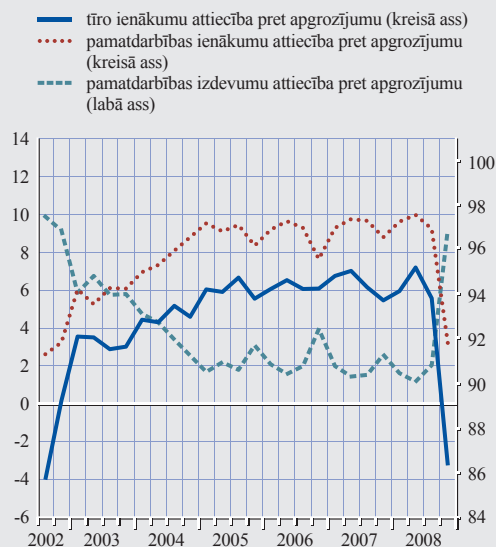

Avots: ECB.

1) Reālais gada pieauguma temps definēts kā faktiskā gada pieauguma tempa un IKP deflatora pieauguma tempa starpība.

20. attēls. Biržā kotēto euro zonas nefinanšu sabiedrību peļņas rādītāji

(ceturkšņa dati; %)

Avoti: Thomson Financial Datastream un ECB aprēķini.

Piezīmes. Aprēķina pamatā ir biržā kotēto euro zonas nefinanšu sabiedrību ceturkšņa kopsavilkuma finanšu pārskati. No datu parauga izslēgti izņēmumi. Pretstatā pamatdarbības ienākumiem, ko definē kā apgrozījumu, no kura atskaitīti pamatdarbības izdevumi, tīrie ienākumi ir pamatdarbības ienākumi un ar pamatdarbību nesaistītie ienākumi pēc nodokļu un ārkārtas posteņu atskaitīšanas.

emisijas kritums, bet parāda vērtspapīru devums kopumā nemainījās (sk. 19. att.).

Saskaņā ar agregētiem uzņēmumu datiem, kas iegūti no biržā kotēto uzņēmumu finanšu pārskatiem, 2008. gada 1. pusgadā peļņa bijusi noturīga (sk. 20. att.). Taču 2008. gada 2. pusgadā uzņēmumu pelnītspējas rādītāji spēji pasliktinājās. Vienlaikus 2008. gada pēdējā ceturksnī peļņas prognozes euro zonā tika pārskatītas un krasi samazinātas. Gada beigās nepieredzēti daudz reižu tika pārskatītas un samazinātas biržā kotēto euro zonas uzņēmumu peļņas prognozes.

2008. gadā saruka MFI veiktās nefinanšu sabiedrību kredītēšanas pieauguma temps. Vispirms nominālā izteiksmē tas 2008. gada martā sasniedza augsto 15.0% atzīmi, bet pēc tam samazinājās līdz 9.4% decembrī. Tomēr šis vēl joprojām spēcīgais gada kāpuma temps

nedaudz slēpj pamatā esošo MFI uzņēmumu sektoram izsniegto aizdevumu pieauguma tempa sarukumu, jo bija vērojama 2008. gada 1. pusgada straujās izaugsmes ietekme. Kā liecina īstermiņa pieauguma rādītāji, gada beigās samazinājums kļuva straujāks un decembrī bija spēcīgāks, jo bija pasliktinājušies finansēšanas nosacījumi. Tempa samazināšanās kopumā atbilst kā Eurosistēmas banku veiktās kredītēšanas apsekojumos gada laikā konstatētajam, ka tiek izvirzīti stingrāki finansēšanas nosacījumi, tā uzņēmumu apvienošanās un pārņemšanas darījumu un ekonomiskās aktivitātes apsīkumam. Varētu būt vairāki skaidrojumi, kāpēc vismaz līdz novembrim MFI kredītēšanas pieaugums, kaut arī kļuvis rimtāks, joprojām bija samērā spēcīgs. Uzņēmējdarbība euro zonā 2008. gada pirmajā pusē joprojām bija samērā spēcīga, tādējādi uzturot kredītu pieprasījumu darbības finansēšanai. Vēl viens faktors varētu būt tādu kredītresursu izmantošana, par kuriem

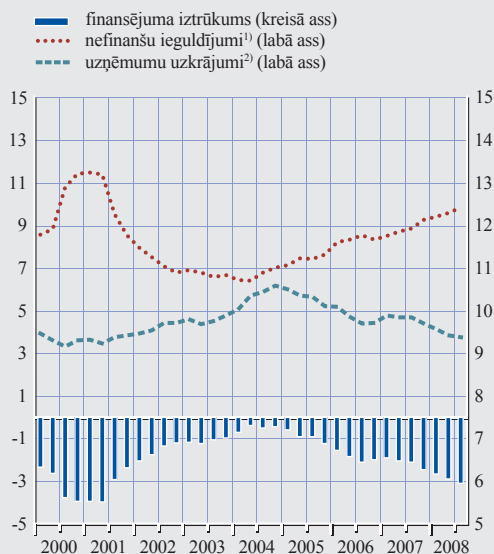
vienošanās panākta labākos laikos. Pieprasījumu pēc banku aizdevumiem varētu būt veicinājis arī aizvietošanas efekts: finansējuma piesaistīšana kapitāla tirgū bija apgrūtināta, iekšēji radītie līdzekļi sarukuši un tirdzniecības kredīti samazinājušies. Turklāt īstermiņā uzņēmumus no izmaksu koriģēšanas mēdz atturēt tas, ka nav iespējams nekavējoties pārkārtot ražošanas jaudas un īstenot izmaksu samazināšanas programmas. Tas daļēji varētu izskaidrot noturīgo kredītu pieprasījumu 2. pusgadā, kaut arī izaugsmes prognozes pasliktinājās.

Uz tirgus instrumentiem balstītu instrumentu – gan parāda, gan kapitāla vērtspapīru – finansējuma pieaugums kļuva gausāks, turklāt šo finansējuma avotu izmaksas sadārdzinājās. Nefinanšu sabiedrību emitēto parāda vērtspapīru gada pieauguma temps samazinājās no aptuveni 9.0% gada sākumā līdz 6.6% 2008. gada decembrī. Pakāpeniski rimās arī īstermiņa parāda vērtspapīru emitēšana, kas bija pieaugusi pēc finanšu satricinājuma aizsākšanās 2007. gada vasarā. Šo tendenci apstiprina sezonāli izlīdzināto datu īstermiņa dinamika. Minētās norises veicināja uzņēmumu obligāciju ienesīguma likmju starpības pieaugumu un, iespējams, turpināja atspoguļot uzņēmumu apvienošanās un pārņemšanas darījumu aktivitātes apskumu. Nefinanšu sabiedrību emitēto biržā kotēto akciju gada pieauguma temps 2008. gadā būtiski samazinājās, decembrī sasniedzot nulli. Niecīgais kotēto akciju devums euro zonas uzņēmumu sektora neto finansējumā skaidrojams ar kapitāla vērtspapīru reālo izmaksu ievērojamo sadārdzināšanos un ļoti svārstīgo situāciju kapitāla vērtspapīru tirgū.

Lai gan nefinanšu sabiedrību ārējais finansējums vairs nepalielinājās tik strauji, tomēr tas saistīts ar lielāku finansējuma iztrūkumu jeb neto aizņēmumiem, ko aprēķina kā starpību starp bruto ietaupījumiem un kopējā kapitāla veidošanu (sk. 21. att.). Nefinanšu sabiedrību finansējuma iztrūkums, kas euro zonā bija vērojams 2007. gadā un līdz 2008. gada 3. ceturksnim, radies sakarā ar uzņēmumu ietaupījumu samazināšanos un – mazāk – reālo ieguldījumu attiecības pret IKP pieaugumu. 2008. gada

21. attēls. Nefinanšu sabiedrību finansējuma iztrūkums un galvenie to veidojošie komponenti

(% no IKP; četrus ceturkšņus mainīgie vidējie rādītāji)

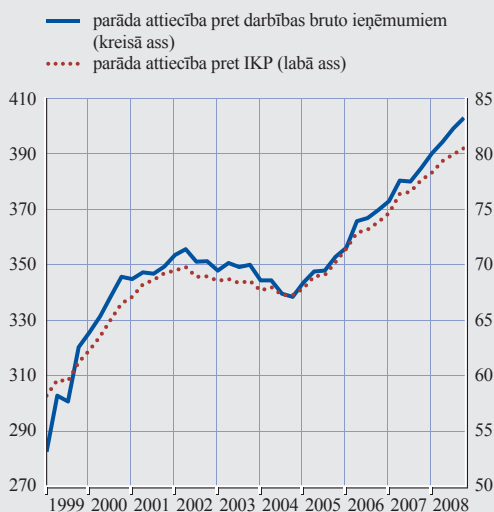
Avots: ECB.

1) Ietver krājumus un nefinanšu aktīvu uzkrājumus.

2) Ietver neto kapitāla pārvedumus.

22. attēls. Nefinanšu sabiedrību parāda rādītāji

(%)

Avoti: ECB, Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīmes. Dati par parādu ņemti no Eiropas sektoru kontu ceturkšņa statistikas un ietver aizņēmumus, emitētos parāda vērtspapīrus un pensiju fondu rezerves. Informācija ir par periodu līdz 2008. gada 4. ceturksnim.

pirmajā pusē uzņēmumu ietaupījumi saruka galvenokārt augošo procentu maksājumu dēļ.

TĀLĀKS UZŅĒMUMU PARĀDA KĀPUMS

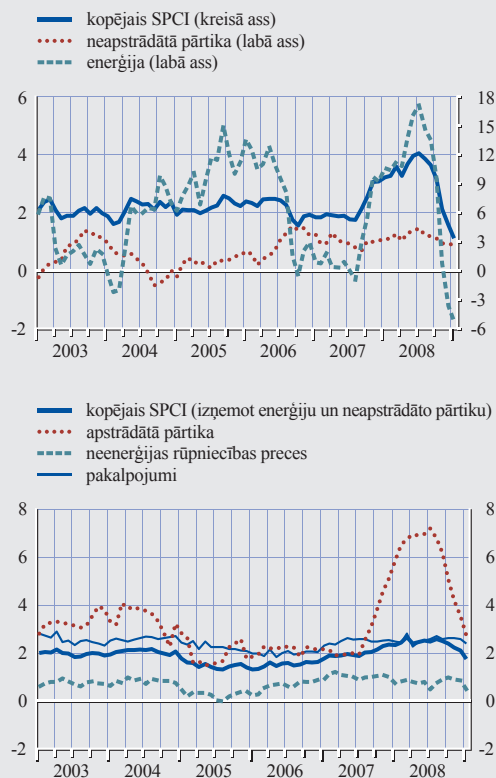
Euro zonas nefinanšu sabiedrību bilances liecina, ka ilgstošais parāda finansējuma pieaugums izraisījis turpmāku parāda rādītāju kāpumu (sk. 22. att.). 2008. gada 4. ceturksnī parāda attiecības pret IKP un parāda attiecības pret bruto darbības rezultātiem rādītāji pieauga attiecīgi aptuveni līdz 80.5% un 403%. Pēc konsolidācijas perioda, kas ilga no 2002. gada līdz 2004. gadam, nefinanšu sabiedrību parāda rādītāji pēdējos četros gados nemitīgi auguši. Nefinanšu sabiedrību parāda attiecība pret finanšu aktīviem gandrīz visu 2008. gadu auga, pārtraucot kopš 2003. gada 1. ceturkšņa vērojamo samazināšanās tendenci. 2008. gadā parāda palielināšanās apvienojumā ar procentu likmju kāpumu nefinanšu sabiedrībām neto procentu likmju slogu padarīja vēl smagāku.

2.3. CENU UN IZMAKSU DINAMIKA

Kopējā SPCI inflācija 2008. gadā vidēji bija 3.3%. Tas bija krass kāpums salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, kad gada inflācija

23. attēls. SPCI inflācijas dalījums: galvenie komponenti

(gada pārmaiņas; mēneša dati; %)

Avots: Eurostat.

1. tabula. Cenu dinamika

(gada pārmaiņas, ja nav norādīts citādi; %)

	2006	2007	2008	2007 4. cet.	2008 1. cet.	2008 2. cet.	2008 3. cet.	2008 4. cet.	2008 XII	2009 I
SPCI un tā komponenti										
Kopējais indekss	2.2	2.1	3.3	2.9	3.4	3.6	3.8	2.3	1.6	1.1
Enerģija	7.7	2.6	10.3	8.1	10.7	13.6	15.1	2.1	-3.7	-5.3
Neapstrādātā pārtika	2.8	3.0	3.5	3.1	3.5	3.7	3.9	3.0	2.8	2.6
Apstrādātā pārtika	2.1	2.8	6.1	4.5	6.4	6.9	6.7	4.3	3.5	2.7
Neenerģijas rūpniecības preces	0.6	1.0	0.8	1.0	0.8	0.8	0.7	0.9	0.8	0.5
Pakalpojumi	2.0	2.5	2.6	2.5	2.6	2.4	2.6	2.6	2.6	2.4
Citi cenu un izmaksu rādītāji										
Ražotāju cenas rūpniecībā ¹⁾	5.1	2.8	6.2	4.0	5.4	7.1	8.5	3.7	1.6	.
Naftas cenas (euro par barelu) ²⁾	52.9	52.8	65.9	61.0	64.2	78.5	77.6	43.5	32.1	34.3
Preču cenas ³⁾	24.8	9.2	4.4	1.6	11.9	7.1	8.6	-10.7	-17.1	-20.7

Avoti: Eurostat, Thomson Financial Datastream, Hamburgas Starptautiskās ekonomikas institūts un ECB aprēķini.

Piezīme. Dati par ražotāju cenām rūpniecībā attiecas uz euro zonu, t.sk. Slovēniju.

1) Izņemot būvniecību.

2) Brent Blend (piegādei pēc viena mēneša).

3) Izņemot enerģiju (euro).

bija aptuveni 2.2%, un būtiski tika pārsniegta ECB cenu stabilitātes definīcija vidējā termiņā (sk. 1. tabulu). Pieaugumu 2008. gadā kopumā noteica divas krasas SPCI pārmaiņu tendences – 2007. gada beigās inflācija jau bija augsta (3.1%), pēc tam gada inflācija turpināja palielināties, 2008. gada jūnijā un jūlijā sasniedzot augstāko līmeni (4.0%), bet tad dažos pēdējos gada mēnešos saruka īpaši strauji un decembrī bija 1.6%.

Kopējās SPCI inflācijas būtiski atšķirīgās norises 2008. gadā noteica preču (enerģijas, kā arī citu preču, t.sk. pārtikas) cenu tendences pasaulē (sk. 23. att.). Augošais pasaules pieprasījums gada pirmajā pusē joprojām veicināja preču cenu kāpumu, tām sasniedzot ļoti augstu līmeni, bet straujais aktivitātes samazinājums gada otrajā pusē, kas gada beigās bija vēl spēcīgāks, atkal noteica šo cenu krasu sarukumu. Sevišķi naftas cenas pēc straujā kāpuma 2007. gadā turpināja augt 2008. gada 1. pusgadā un jūlija sākumā saspringtajos

piedāvājuma un pieprasījuma apstākļos sasniedza rekordaugstu līmeni. Naftas cenas 2. pusgadā spēji saruka, sasniedzot būtiski zemāku līmeni nekā gada sākumā vērotais. Apstrādātās pārtikas cenu inflācijas norises bija līdzīgas – 2007. gada beigās tā jau bija augsta, 2008. gada 1. pusgadā strauji palielinājās pasaulē sarūkošo pārtikas preču krājumu dēļ, bet gada beigās krasi pazeminājās. Turpretī SPCI inflācija, izņemot enerģiju un pārtiku (gan apstrādāto, gan neapstrādāto), joprojām pamatā nemainījās (2008. gadā – 1.9%; 2007. gadā – 1.8%).

Darba ražīguma kāpumam spēcīgi cikliski samazinoties, būtiska augšupvērsta spiediena uz vienības darbaspēka izmaksām ietekmē darbaspēka izmaksas 2008. gada 1. pusgadā pieauga. Šī norise izraisīja nopietnas un augošas bažas par nozīmīgu netiešās ietekmes riska rašanos euro zonā, gada vidū sasniedzot kulmināciju. Šīs bažas samazinājās rudenī, tautsaimniecībā sākoties krasa sarukuma posmam.

4. ielikums

PREČU CENAS UN SPCI INFLĀCIJA

Plaša preču klāsta cenas no 2005. gada sākuma līdz 2008. gada jūlijam krasi pieauga (sk. A att.). Būtiski pasliktinoties ekonomiskajai aktivitātei pasaulē, cenas kopš tā laika strauji mazinājušās. Šīs norises (īpaši naftas un pārtikas cenu pārmaiņas) euro zonā galvenokārt ietekmējušas patēriņa cenas, un tas lielā mērā izskaidro kopējās SPCI inflācijas kraso kāpumu 2008. gadā. Šajā ielikumā analizēta preču cenu ietekme uz euro zonas inflāciju.¹

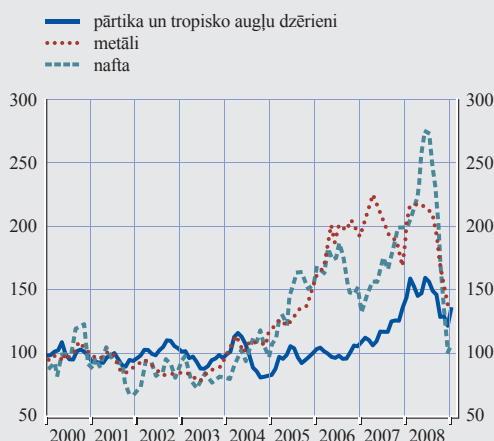
Tiešā un netiešā ietekme

Preču cenu pieaugums ietekmē SPCI inflāciju tieši, tam izpaužoties tūlītējā ietekmē uz enerģijas un pārtikas preču patēriņa cenām, kas veido gandrīz 30% no kopējā SPCI. Tas var arī netieši ietekmēt patēriņa cenas ar ražotāju cenu starpniecību, jo uzņēmumi, saskaroties ar augstākām ražošanas izmaksām, iekļauj šīs augošās izmaksas pārdošanas cenās, lai saglabātu vai atjaunotu peļņas maržas.

¹ Sk. ECB 2004. gada novembra "Mēneša Biļetena" rakstu *Oil prices and the euro area economy* ("Naftas cenas un euro zonas tautsaimniecība") un ECB 2004. gada jūlija "Mēneša Biļetena" ielikumu *Recent oil price developments and their impact on euro area prices* ("Jaunākās naftas cenu tendences un to ietekme uz euro zonas cenām").

A attēls. Preču cenas

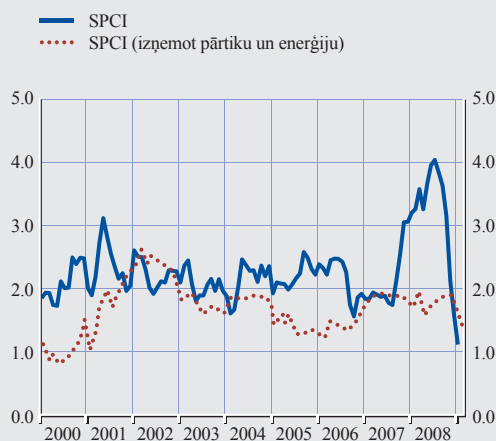
(mēneša dati; euro; indekss: 2000. gads = 100)

Avoti: Hamburgas Starptautiskās ekonomikas institūts un ECB aprēķini.

B attēls. SPCI inflācija

(gada pārmaiņas; mēneša dati; %)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

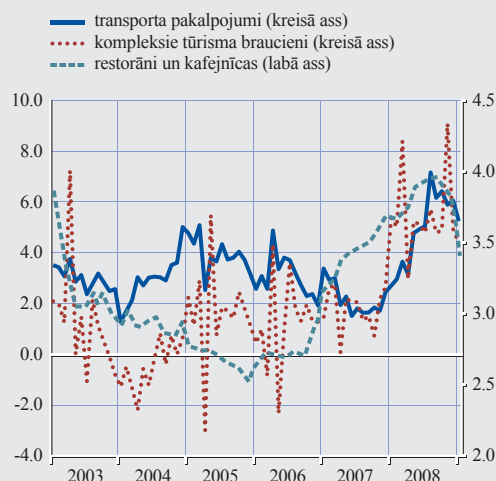
Apmērs, kādā izmaksu kāpums ietekmē ražošanas turpmākos posmus un patērētājus, atkarīgs no vairākiem faktoriem, t.sk. konkurences spiediena tirgū un ekonomiskās attīstības cikla apstākļiem. Tā kā vajadzīgs laiks, lai piegādes ķēdē izplatītos izmaksu šoki, tiek uzskatīts, ka netiešie šoki īstenojas ar ilgākām laika nobīdēm un turpinās ilgāk nekā tiešā ietekme.

Pievēršoties datiem, lielāko daļu SPCI inflācijas kāpuma, sākot ar 2007. gada augustu, izraisīja preču cenu šoka tiešā un netiešā ietekme. Atbilstoši šīm norisēm līdz 2008. gada jūlijam būtiski pieauga vistiešāk šokam pakļauto SPCI komponentu – apstrādātās un neapstrādātās pārtikas un enerģijas – cenas, bet inflācijas, izņemot pārtiku un enerģiju, rādītāji šajā periodā lielā mērā joprojām nemainījās (sk. B att.).

Netiešā ietekme, šķiet, parādījusies arī citos SPCI komponentos, kas ražošanas procesa izejvielām izmanto naftu un neapstrādāto pārtiku. Piemēram, 2008. gadā preču cenām krasi augot, pakalpojumu komponentā būtiski palielinājās cenas ar transportu saistītajiem pakalpojumiem, kompleksajiem tūrisma braucieniem un restorāniem, kuri naftu un pārtiku izmanto kā ražošanas procesa izejvielas (sk. C att.). Tomēr papildus naftas un pārtikas cenu pieaugumam šie kāpumi, īpaši 1. pusgadā, varētu atspoguļot arī citus faktorus, piemēram, darba samaksas pārmaiņas un patērētāju pieprasījuma noturīgumu.

C attēls. SPCI pakalpojumu komponenta atsevišķi apakškomponenti

(gada pārmaiņas; mēneša dati; %)

Avots: Eurostat.

Sekundārā ietekme

Papildus tiešajai un netiešajai ietekmei, ko parasti uzskata par sākotnējām sekām, preču cenu šoks ietver arī t.s. sekundārās ietekmes risku, kas var izraisīt turpmāku augšupvērstu spiedienu uz preču cenām. Sekundārā ietekme parasti attiecas uz patēriņa cenu pieaugumu, kas pārsniedz sākotnējās sekas sakarā ar šoka ietekmi uz vienošanos par darba samaksu un cenu noteikšanas tendencēm. Inflācijas pieaugums preču cenu šoka tiešās un netiešās ietekmes dēļ var izraisīt sekundāro ietekmi, ja tautsaimniecības dalībnieki (īpaši cenu un darba samaksas veidotāji) centīsies kompensēt reālo ienākumu zaudējumus, ko izraisījuši iepriekšējie inflācijas šoki. Tas savukārt var ietekmēt inflācijas gaidas un turpmāk arī cenu un darba samaksas noteikšanas procesu. Tādējādi pārejošam inflācijas šokam var būt liela ietekme, un tāpēc sadārdzinās tā novēršana.

Preču cenu šoks, kas izraisa sekundāro ietekmi, iespējams, atkarīgs no vairākiem faktoriem, t.sk. tautsaimniecības cikliskajām pozīcijām, preču un darba tirgu elastības (īpaši automātiskās indeksācijas mehānismiem, kas ietekmē vienošanos par darba samaksu un cenu veidošanas procesu), inflācijas gaidu veidošanas mehānisma un (vissvarīgāk) uzticības centrālajai bankai.

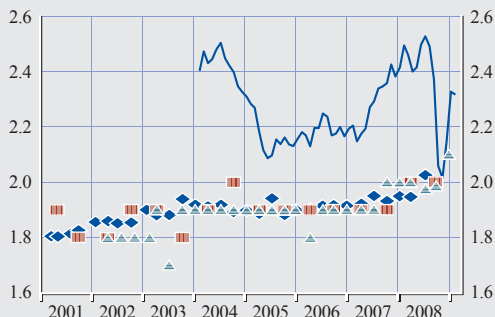
Inflācijas gaidas un darbaspēka izmaksu pārmaiņas var izmantot, lai kontrolētu sekundārās ietekmes risku. Profesionālo prognožu sniedzēju apsekojumos iegūtās inflācijas gaidas no 2007. gada vidus līdz 2008. gada vidum nedaudz pieauga. Šajā periodā gaidām, ko raksturo no obligāciju peļņas likmēm iegūtie līdzsvara inflācijas rādītāji, bija nepārprotama kāpuma tendence, bet, pastiprinoties finanšu satricinājumam un tam sekojot naftas cenu kritumam, šī tendence kļuva pretēja (sk. D att.). Informācija par vienošanos par darba samaksu tendencēm 2008. gadā liecina arī par strauju darba samaksas kāpumu dažādās euro zonas valstīs, lai gan grūti precīzi noteikt, kāda pieauguma daļa attiecināma uz sekundāro ietekmi (sīkāku informāciju par jaunākajām darba samaksas tendencēm euro zonā sk. 5. ielikumā).

Lai gan preču cenu šoka tiešā, "mehāniskā" ietekme uz patēriņa cenām ir nenovēršama un netiešā ietekme ir iespējama atkarībā no šoka transmisijas cenu ķēdē, noteikti jāizvairās no plaša inflācijas spiediena saistībā ar sekundāro ietekmi. Uz cenu stabilitātes saglabāšanu vidējā termiņā vērstās monetārās politikas uzdevums ir nodrošināt to, ka preču cenu šoks neietekmē ilgāka termiņa inflācijas gaidas un neizraisa plašāku cenu spiedienu. Tādējādi, lai augoša inflācijas spiediena apstākļos stabilizētu inflācijas gaidas, ECB nolēma 2008. gada jūlijā paaugstināt galvenās procentu likmes. Tomēr vēlāk gada laikā, kad kļuva skaidrs, ka krasais preču cenu kritums un tautsaimniecības izaugsmes lejupslīde būtiski mazinās inflācijas spiedienu, procentu likmes tika pazeminātas.

D attēls. No apsekojumiem iegūtās ilgāka termiņa inflācijas gaidas un līdzsvara inflācija

(gada pārmaiņas; %)

- ◆ *Survey of Professional Forecasters*
- *Consensus Economics* (2013. gadam)
- ▲ *Euro Zone Barometer* (2012. gadam)
- biržā netirgoto 5 gadu nākotnes līgumu līdzsvara inflācija, kas aprēķināta pēc 5 gadiem nākotnē (sezonāli izlīdzināta)

Avoti: *Consensus Economics*, *Euro Zone Barometer*, ECB, *Reuters* un ECB aprēķini.

Piezīme. Ilgāka termiņa inflācijas gaidas *Consensus Economics* parasti apseko katru pusgadu, bet ECB *Survey of Professional Forecasters* un *Euro Zone Barometer* – katru ceturksni.

Jaunākie novērojumi: līdzsvara inflācija – 2009. gada 27. februāris; *Survey of Professional Forecasters* un *Euro Zone Barometer* – 2009. gada janvāris; *Consensus Economics* – 2008. gada oktobris.

Patērētāju uztvertā inflācija un inflācijas gaidas, kas 1. pusgadā bija būtiski kāpušas, sasniedzot augstāko līmeni kopš euro ieviešanas, gada beigās kļuva mērenākas.

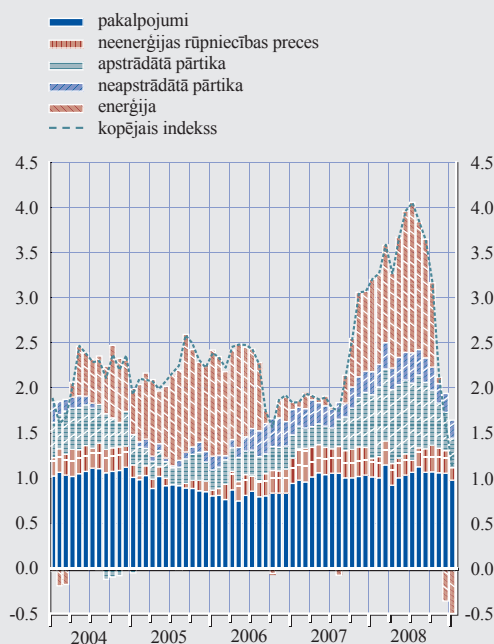
NOZĪMĪGA ENERĢIJAS UN PĀRTIKAS CENU DINAMIKAS IETEKME UZ SPCI INFLĀCIJU

Euro zonas SPCI inflācijas krasās svārstības 2008. gadā galvenokārt noteica preču cenu svārstīgums. Nepieredzēts enerģijas, rūpniecības un pārtikas preču cenu (sk. 4. ielikumu) pieaugums novērots pēc gada tempa straujā kāpuma, jūnijā un jūlijā tam sasniedzot rekordaugstu līmeni (4.0%). Turpretī turpmāko SPCI inflācijas kraso kritumu (gada beigās – līdz 1.6%) noteica būtiskais jēlnaftas cenu sarukums un plaša citu preču klāsta (t.sk. pārtikas) cenu samazinājums pasaulē, kā arī labvēlīgais bāzes efekts ekonomiskās aktivitātes straujas pasliktināšanās apstākļos.

SPCI enerģijas komponenta, kura īpatsvars kopējā SPCI ir 9.8%, spēcīgā dinamika atspoguļoja šķidrā kurināmā (piemēram, degvielas, dīzeļdegvielas un kurināmās degvielas) cenu pēkšņās pārmaiņas, ko noteica naftas cenas pasaulē, un enerģijas, kas nav iegūta no naftas (piemēram, elektroenerģijas un gāzes) komponentu novēlotā reakcija, kas seko jēlnaftas cenu svārstībām ar laika nobīdi (sk. 24. att.). 2008. gada jūnijā naftas cenas euro bija aptuveni par 63% augstākas nekā iepriekšējā gadā, bet 2008. gada decembrī tās bija par 49% zemākas nekā pirms gada, sarūkot aptuveni par 63% salīdzinājumā ar 2008. gada jūnijā sasniegto rekordaugsto līmeni. Šis nozīmīgās gada datu atšķirības pastiprināja arī pārstrādes izmaksu starpības būtiskas svārstības. SPCI enerģijas cenu gada pārmaiņas 2008. gada jūlijā salīdzinājumā ar 2007. gada decembri (9.1%) sasniedza rekordaugstu līmeni (17.0%), bet tad strauji samazinājās un decembrī kļuva pat negatīvas (-3.6%).

24. attēls. Galveno komponentu ietekme uz SPCI inflāciju

(gada ietekme; mēneša dati; procentu punktos)

Avots: Eurostat.

Piezīme. Noapaļošanas kļūdu dēļ ietekmju summa var precīzi neatbilst kopējam indeksam.

Euro zonas SPCI apstrādātās pārtikas komponenta gada pieauguma temps attīstījās ļoti līdzīgi enerģijas komponenta kāpuma tempam, 2007. gada rudenī nozīmīgi pieaugot, bet no 2008. gada vidus būtiski samazinoties. Apstrādātās pārtikas cenu gada pārmaiņu temps 2008. gada jūlijā sasniedza maksimumu (7.2%; 2007. gada jūlijā – 2.0%), bet 2008. gada decembrī atkal saruka līdz 3.6%. Krasais apstrādātās pārtikas cenu kāpums un tam sekojošais samazinājums bija lielā mērā saistīts ar komponentiem, kurus spēcīgi ietekmē lauksaimniecības produktu (piemēram, maizes un labības produktu, piena produktu, eļļas un tauku) cenas pasaulē. Apstrādātās pārtikas cenu inflācija kopumā 2008. gadā vidēji sasniedza 6.1% (2007. gadā – 2.8%). Turpretī neapstrādātās pārtikas cenas 2008. gadā palielinājās par 3.5% (2007. gadā – par 3.0%).

SPCI (izņemot enerģiju un pārtiku – gan apstrādāto, gan neapstrādāto) inflācija 2008. gadā pamatā bija stabila. Augsto preču (enerģijas un neenerģijas) cenu radīto būtiski lielāku ražošanas izmaksu ietekmi kompensēja zemāku importa cenu spiediena bremsējošā

ietekme līdz gada vidum vērojamās euro kursa paaugstināšanās un spēcīgas starptautiskās konkurences apstākļos, kā arī labvēlīgais bāzes efekts, kas saistīts ar to, ka 2007. gada 1. janvārī Vācijā īstenotā PVN likmes paaugstināšana (par 3 procentu punktiem) 2008. gada sākumā vairs neatbilda gada inflācijas līmenim.

Neenerģijas rūpniecības preču cenas 2008. gadā palielinājās par 0.8%, liecinot par nelielu samazinājumu salīdzinājumā ar 2007. gadā reģistrēto līmeni (1.0%). Neraugoties uz ražošanas izmaksu spiedienu, uz ko norādīja iekšzemes ražotāji, un augsto apstrādes rūpniecības jaudu izmantošanas pakāpi, 2008. gada 1. pusgadā neenerģijas rūpniecības preču cenu inflācija kļuva mērenāka. Sākot ar jūliju, tā atkal nedaudz palielinājās sakarā ar 2. pusgadā novēroto ASV dolāra kursa pēkšņo pieaugumu un dažām ārkārtējam sezonālām atlaidēm, kas vasarā ietekmēja tekstilizstrādājumu cenas.

Pēc būtiska kāpuma 2007. gadā pakalpojumu cenu inflācija, lai gan joprojām samērā augsta (aptuveni 2.5%), 2008. gada lielākajā daļā pamatā bija stabila. Pasaules preču (īpaši naftas un pārtikas) cenu kāpuma netiešai ietekmei, iespējams, bija ilgstošs augšupvērstis iespaids uz dažiem pakalpojumu komponentiem, piemēram, transporta pakalpojumiem un restorāniem un kafējnīcām, bet to lielā mērā kompensēja citu pakalpojumu komponentu (piemēram, sakaru) krass samazinājums.

AUGSTĀKA VIDĒJĀ RAŽOTĀJU CENU INFLĀCIJA 2008. GADĀ UN SPĒCĪGS LEJUPVĒRSTS SPIEDIENS GADA BEIGĀS

Ņemot vērā augsto preču cenu inflāciju un augošās bažas par inflāciju, pavasara beigās piegādes ķēdes izraisītais cenu spiediens sasniedza ārkārtīgi augstu līmeni. Tomēr vasarā šis spiediens vienmērīgi saruka, un tad, dažos pēdējos gada mēnešos, tas notika daudz straujāk, indeksa cenām (izņemot enerģiju un būvniecību), sākot ar oktobri, pazeminoties, jo preču cenas sāka krasi sarukt un spiediens uz ražošanas faktoriem (gan kapitālu, gan darbaspēku) mazinājās.

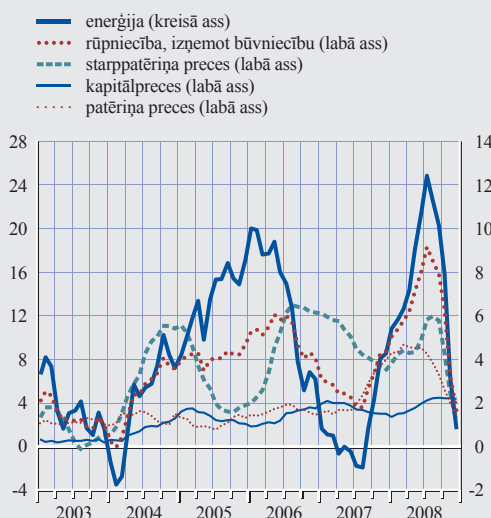
Euro zonas valstīs ražotāju cenu rūpniecībā (izņemot būvniecību) gada pārmaiņu temps 2008. gadā bija vidēji 6.2% – ievērojami augstāks nekā 2007. gadā (2.8%). Pēc rekordaugstā līmeņa (9.2%) sasniegšanas 2008. gada jūlijā ražotāju cenu inflācijas līmenis decembrī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu krasi saruka līdz 1.7% galvenokārt enerģijas un pārtikas cenu dinamikas dēļ. Enerģijas ražotāju cenu gada pārmaiņu temps 2008. gada jūlijā sasniedza maksimumu (24.9%), bet decembrī samazinājās līdz 1.6%.

Ražotāju cenu rūpniecībā (izņemot būvniecību un enerģiju) gada kāpuma temps jūlijā sasniedza 2008. gada augstāko punktu (4.4%), bet decembrī saruka līdz 1.6%. Šīs nozīmīgās pārmaiņas ietekmēja starppatēriņa un patēriņa preces (lai gan atšķirīgā līmenī un dažādā laikā), bet mazākā mērā – kapitālpreces (sk. 25. att.).

Gada pirmajos astoņos mēnešos pieauga starppatēriņa preču cenu inflācija, augustā sasniedzot rekordaugstu līmeni (6.0%). Starppatēriņa preču cenas 1. pusgadā joprojām ietekmēja būtiski augstāku rūpniecības izejvielu

25. attēls. Ražotāju cenu rūpniecībā dalījums

(gada pārmaiņas; mēneša dati; %)

Avots: Eurostat.
Piezīme. Dati par euro zonu, t.sk. Slovākiju.

un enerģijas cenu radītais augšupvērstais spiediens. Enerģijas cenu kritums pasaules tirgos 2. pusgadā un aktivitātes pavājināšanās mazināja daudzu starppatēriņa preču sektora produkcijas izlaides cenu dinamiku. Krasa aktivitātes samazinājuma apstākļos daudzas produkcijas izlaides cenas līdz gada beigām pazeminājās.

Kapitālpreču cenu gada kāpuma tempa pārmaiņas aizkavējās un bija mērenākas, septembrī tām nedaudz pieaugot (līdz 2.2%, kompensējot 2007. gadā novēroto samazinājuma tendenci), bet gada beigās, strauja pieprasījuma sarūkuma apstākļos pastiprinoties konkurencei, izlīdzinoties.

Dažos pēdējos 2007. gada mēnešos tālākajos ražošanas procesa posmos novērotais patēriņa preču cenu krasais kāpums turpinājās 2008. gada 1. pusgadā. Kopējo patēriņa preču cenu gada pārmaiņu temps 2008. gada martā palielinājās līdz 4.7%, sasniedzot augstāko līmeni kopš Ekonomikas un monetārās savienības izveides 1999. gadā. Šo norisi galvenokārt noteica īslaicīga lietojuma patēriņa preču cenas, kas atspoguļoja pārtikas cenu spiedienu pasaulē. Patēriņa preču cenu (izņemot tabakas un pārtikas cenas) gada pārmaiņu temps gada laikā nemainījās.

Kopumā euro zonā vispārējs pieprasījuma samazinājums līdz gada beigām

dažādos ražošanas posmos radīja būtiski konkurētspējīgāku situāciju tirgū. Šāda konkurētspējīgāka vide un preču cenu sarūkums pasaulē atspoguļojās plašos ziņojumos par ražošanas izmaksu, kā arī par produkcijas izlaides cenu kritumu (vai cenu stabilizēšanos) gan apstrādes rūpniecībā, gan pakalpojumu sektorā.

DARBASPĒKA IZMAKSU NOZĪMĪGS PIEAUGUMS

Pēc vairākus gadus ilgušās darba samaksas mērenības euro zonā pieejamie darbaspēka izmaksu rādītāji liecina par būtisku tās kāpumu 2007. gada beigās un 2008. gada sākumā. Gada pirmajos trijos ceturkšņos atlīdzības vienam nodarbinātajam vidējais gada kāpuma temps bija 3.3% – būtiski augstāks nekā vidējais no 2005. gada līdz 2007. gadam reģistrētais pieauguma temps (1.8–2.5% robežās; sk. 2. tabulu). Stundas atlīdzība liecina par līdzīgu situāciju, lai gan 1. ceturkšņa rādītāju ietekmēja 2008. gada agrās Lieldienu brīvdienas, ceturkšņa datu laikrindā radot krasu kāpumu. Vienošanās ceļā noteiktā darba samaksa, kas iepriekšējos gados svārstījās 2.1–2.3% robežās, 2008. gadā arī turpināja palielināties, 1. pusgadā paaugstinoties līdz 2.9%, 3. ceturksnī – līdz 3.4% un 4. ceturksnī sasniedzot 3.5%.

Darba samaksas kāpums 1. pusgadā papildus zināmām dažādos darba samaksas līmeņos sastopamām nodarbinātības pieauguma tempa atšķirībām, iespējams, liecina par dominējošo

2. tabula. Darbaspēka izmaksu rādītāji

(gada pārmaiņas, ja nav norādīts citādi; %)

	2006	2007	2008	2007 4. cet.	2008 1. cet.	2008 2. cet.	2008 3. cet.	2008 4. cet.
Vienošanās ceļā noteiktā darba samaksa	2.3	2.1	3.2	2.1	2.8	2.9	3.4	3.5
Kopējās darbaspēka stundas izmaksas	2.5	2.6	.	2.9	3.5	2.8	4.0	.
Atlīdzība vienam nodarbinātajam	2.2	2.5	.	2.9	3.1	3.4	3.5	.
<i>Papildposteņi</i>								
Darba ražīgums	1.3	0.8	.	0.4	0.5	0.2	-0.1	.
Vienības darbaspēka izmaksas	0.9	1.7	.	2.5	2.6	3.2	3.6	.

Avoti: Eurostat, valstu dati un ECB aprēķini.

sasprindzinājumu darba tirgū un iepriekšējo SPCI tendenču tiešo vai netiešo ietekmi. Ņemot vērā preču cenu būtisko kāpumu pasaulē, ļoti saspringto situāciju darba tirgū un lielo laika nobīdi, kas nepieciešama, lai ekonomiskās aktivitātes pārmaiņām būtu izšķiroša ietekme uz darbaspēka izmaksām, 2008. gada vidū bija liels risks, ka sekundārā ietekme, kas īpaši izriet no darba samaksas indeksācijas atbilstoši augstai inflācijai (pat ja tā ir tikai īslaicīga), varētu kompensēt jebkādu iespējamo mazinošo ietekmi uz darba samaksas izmaksām, ko izraisa tajā laikā paredzētā pakāpeniskā aktivitātes pavājināšanās.

Globālā inflācijas spiediena strauja mazināšanās, SPCI inflācijai līdz 2008. gada decembrim sarūkot zem 2%, un euro zonas aktivitātes pēkšņs un spēcīgāks, nekā gaidīts, kritums būtiski pavājināja plašas sekundārās ietekmes īstenošanās risku. Ņemot vērā ar euro zonas perspektīvu saistīto nenoteiktību, tika prognozēts, ka uzņēmumi īstenos darbaspēka izmaksu samazināšanas pasākumus, un krasā situācijas pasliktināšanās darba tirgū arī veicināja darba samaksas izmaksu spiediena pazemināšanos.

Dati sektoru dalījumā liecina par sektoru nesaskaņoto rīcību. Visu darbaspēka izmaksu rādītāju kāpuma temps 2008. gadā īpaši augsts bija būvniecībā, iespējams, atspoguļojot zināmu struktūras ietekmi, darbinieku atlaišanā koncentrējoties uz strādājošajiem ar zemiem ienākumiem, ņemot vērā krasas reģionālās atšķirības. Pakalpojumu sektorā arī strauji palielinājās atlīdzība vienam nodarbinātajam, īpaši netirgojamo pakalpojumu sektorā (sk. 26. att.). Turpretī rūpniecības sektorā darbaspēka izmaksu inflācija vidēji tikai nedaudz pieauga un 2008. gadā būtiski svārstījās.

Ņemot vērā aktivitātes pavājināšanos un gaidāmo nelabvēlīgo ciklisko ietekmi uz darba ražīgumu, vienības darbaspēka izmaksas strauji pieauga, tādējādi mazinot uzņēmumu uzcenojumus. Salīdzinājumā ar 2006. un 2007. gadā vēroto gada pieauguma tempu (vidēji aptuveni 1%)

26. attēls. Atlīdzība vienam nodarbinātajam nozaru dalījumā

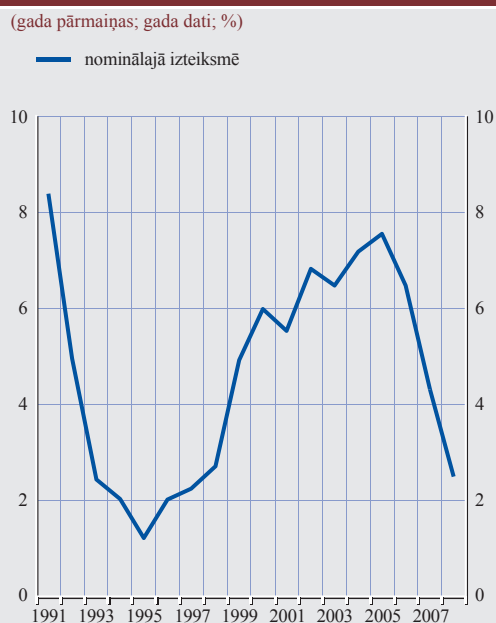
(gada pārmaiņas; ceturkšņa dati; %)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.
Piezīme: Dati par euro zonu, t.sk. Slovākiju.

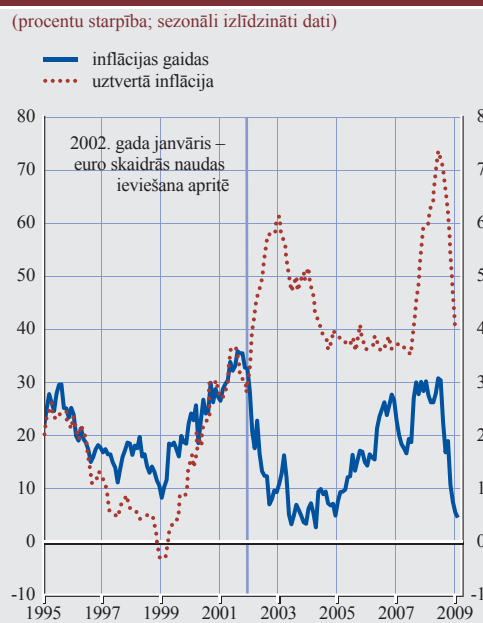
darba ražīguma gada kāpums 2008. gada pirmajos trijos ceturkšņos vidēji samazinājās līdz 0.2%, bet 3. ceturksnī bija pat negatīvs. Tā vienības darbaspēka izmaksas līdz 2008. gada 3. ceturksnim krasī palielinājās (līdz 3.6%; 2007. gada 3. ceturksnī gada kāpuma temps – 1.6%). Vienības darbaspēka izmaksu gada pieauguma temps 2008. gada pirmajos trijos ceturkšņos bija 3.2% salīdzinājumā ar 2007. un 2006. gada vidējo kāpuma tempu (attiecīgi 1.7% un 0.9%). Vienības darbaspēka izmaksu krasais palielinājums 2008. gadā mazināja peļņu, jo uzņēmumi nevarēja pilnībā iekļaut cenā šīs augstākās ražošanas izmaksas. Pēc vairāku gadu kāpuma kopējā peļņas pieauguma rādītājs, ko mēra kā IKP deflatora un vienības darbaspēka izmaksu kāpuma tempa starpību, liecina par peļņas maržas kritumu. Pēc kāpuma 2007. gadā (0.9 procentu punkti) peļņas pieauguma rādītāji 2008. gada pirmajos trijos ceturkšņos salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu saruka vidēji par 0.9 procentu punktiem.

27. attēls. Mājokļu cenu dinamika euro zonā

Avots: ECB aprēķini, pamatojoties uz nesaskaņotiem valstu datiem.
Piezīme. 2008. gada dati ir 1. pusgada dati.

28. attēls. Euro zonas patērētāju uztvertās inflācijas un inflācijas gaidu kvalitatīvais rādītājs

Avots: Eiropas Komisijas uzņēmumu un patērētāju apsekojumi.
Piezīme. Dati par euro zonu, t.sk. Slovēniju.

MĀJOKĻU CENU PIEAUGUMS TURPINĀJA SAMAZINĀTIES

Mājokļu cenas, kas nav iekļautas SPCI noteikšanā, 2008. gada 1. pusgadā pazeminājās, turpinot kopš 2005. gada 2. pusgada novēroto samazinājuma tendenci. Saskaņā ar jaunākajām aplēsēm 2008. gada 1. pusgadā mājokļu cenu gada kāpuma temps euro zonā kopumā saruka līdz 2.7% (2007. gada 2. pusgadā – 3.9%; sk. 27. att.). Valstu dati apstiprina, ka euro zonā mājokļu cenu inflācijas pakāpeniskais samazinājums 2008. gada 1. pusgadā bija samērā plašs, lai gan šajās valstīs ir zināmas atšķirības. Mājokļu cenu pieaugums salīdzinājumā ar 2006. un 2007. gadu nozīmīgi mazinājās Beļģijā, Spānijā un Francijā. Mājokļu cenas 2007. gada 2. pusgadā sāka sarukt Īrijā un 2008. gada 1. pusgadā – Maltā. Tomēr mājokļu cenu kāpums Itālijā, Nīderlandē, Portugālē un Austrijā 2008. gada 1. pusgadā bija pamatā salīdzināms ar 2007. gadā vēroto. Pēc niecīgu pārmaiņu perioda dati liecināja par mājokļu cenu nelielu pieaugumu Vācijā 2008. gadā.

UZTVERTĀS INFLĀCIJAS UN INFLĀCIJAS GAIDU DINAMIKA

Lai novērtētu nākotnes inflācijas norises, inflācijas krasais kāpums 2008. gada 1. pusgadā lika pievērst lielāku uzmanību uztvertajai inflācijai un inflācijas gaidām. Eiropas Komisijas patērētāju uztvertās inflācijas kvalitatīvais rādītājs par iepriekšējiem 12 mēnešiem turpināja palielināties, līdz 2008. gada vidum sasniedzot līmeni, kas būtiski pārsniedz to, kāds novērots, 2002. gada janvārī ieviešot euro skaidrās naudas aprītē (sk. 28. att.).

Līdz gada beigām šie pieņēmumi bija nedaudz mazinājušies. Līdzīgi 2008. gada pirmajos mēnešos (līdz vasarai) palielinājās patērētāju inflācijas gaidas nākamajiem 12 mēnešiem (aptaujā sniegtās gaidas jāvērtē atbilstoši norādītajai uztvertajai inflācijai), bet līdz gada beigām tās pietuvojās zemākam līmenim. Tomēr Eiropas Komisijas apsekojums sniedz īstermiņa gaidu rādītāju, kas ir tuvu novērotajai inflācijai. Apsekojumā netiek novērtētas ilgtermiņa gaidas,

kas ir svarīgākas monetārās politikas veidošanai. No profesionālajiem prognožu sniedzējiem iegūtā informācija norāda, ka uz apsekojumu pamatotās ilgtermiņa inflācijas gaidas (pēc 5 gadiem nākotnē) joprojām bija tuvu 2%, lai gan gada vidū pazīmes liecināja par zināmu to palielinājumu un augošu risku, kas vēlāk gada gaitā saskaņā ar *Consensus Economics*, *Euro Zone Barometer* un *ECB Survey of Professional Forecasters* apsekojuma datiem sāka mazināties. Līdzsvara inflācijas līmenis, kas iegūts no inflācijai piesaistītajām obligācijām un mijmaiņas darījumiem (izmantojot biržā netirgoto 1 gada nākotnes līgumu līdzsvara inflāciju, kas aprēķināta pēc 4 gadiem nākotnē), līdz 2008. gada vidum pakāpeniski pieauga vairāk nekā līdz 2.5%, bet rudenī pazeminājās, līdz gada beigām sarūkot aptuveni līdz 1.8%. Tomēr tajā laikā šos uz tirgus instrumentiem balstītos rādītājus (īpaši rādītājus, kas pamatojas uz obligācijām) izkropļoja pēkšņas ieguldītāju

prioritāšu un portfeļu sastāvu pārmaiņas. Kopumā līdz 2008. gada vidum vairāki uz apsekojumiem un tirgus instrumentiem balstīti rādītāji liecināja par nepārprotamu risku, ka inflācijas gaidas kļūst nevadāmas, tāpēc ECB bija jāsniedz skaidrs, bet līdzsvarots signāls, un līdz gada beigām inflācijas gaidas samazinājās, sasniedzot apmierinošāku līmeni.

2.4. PRODUKCIJAS IZLAIDES, PIEPRASĪJUMA UN DARBA TIRGUS NORISES

EKONOMISKĀS AKTIVITĀTES KRASA LEJUPSLĪDE

Pēc stabilā pieauguma 2007. gadā (2.7%) un 2006. gadā (3.0%) euro zonas reālā IKP izaugsme 2008. gadā saruka līdz 0.8% (sk. 3. tabulu). Lai gan gads sākās ar samērā spēcīgu aktivitāti, gada vidū sekoja straujš tās atslābums, pavājinoties iekšzemes pieprasījumam un pastiprinoties pasaules

3. tabula. Reālā IKP pieauguma struktūra

(pārmaiņas; %, ja nav norādīts citādi; sezonāli izlīdzināti dati)

	Gada pieauguma temps ¹⁾								Ceturkšņa pieauguma temps ²⁾				
	2006	2007	2008	2007	2008	2008	2008	2008	2007	2008	2008	2008	2008
				4. cet.	1. cet.	2. cet.	3. cet.	4. cet.	4. cet.	1. cet.	2. cet.	3. cet.	4. cet.
Reālais iekšzemes kopprodukts <i>t.sk.</i>	3.0	2.7	0.8	2.2	2.1	1.5	0.7	-1.2	0.3	0.7	-0.2	-0.2	-1.5
Iekšzemes pieprasījums ³⁾	2.9	2.4	.	2.1	1.7	1.1	0.8	.	0.1	0.6	-0.3	0.4	.
Privātais patēriņš	2.1	1.7	.	1.3	1.3	0.4	0.1	.	0.2	0.0	-0.2	0.1	.
Valdības patēriņš	1.9	2.2	.	2.0	1.4	2.0	2.2	.	0.3	0.3	0.8	0.7	.
Kopējā pamatkapitāla veidošana	5.8	4.2	.	3.2	3.7	2.6	0.9	.	1.0	1.4	-0.9	-0.6	.
Krājumu pārmaiņas ⁴⁾	0.0	0.0	.	0.2	-0.1	-0.2	0.1	.	-0.3	0.2	-0.2	0.4	.
Neto eksports ⁵⁾	0.2	0.3	.	0.1	0.4	0.4	-0.1	.	0.3	0.1	0.1	-0.6	.
Eksports ⁵⁾	8.6	6.0	.	4.0	5.3	3.9	2.0	.	0.5	1.7	-0.1	0.0	.
Imports ⁵⁾	8.4	5.4	.	3.9	4.4	3.1	2.2	.	-0.2	1.6	-0.5	1.4	.
Reālā bruto pievienotā vērtība <i>t.sk.</i>													
Rūpniecība, izņemot būvniecību	3.9	3.6	.	3.3	2.7	1.3	-1.1	.	0.5	0.2	-0.6	-1.3	.
Būvniecība	3.0	3.2	.	1.7	2.8	1.6	0.4	.	0.9	2.6	-1.8	-1.2	.
Tikai ar tirgu saistītie pakalpojumi ⁶⁾	3.6	3.2	.	2.7	2.6	1.9	1.2	.	0.4	0.6	0.2	0.0	.

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīmes. Sniegtie dati ir izlīdzināti sezonāli un daļēji arī pēc darbadienu skaita, jo ne visas euro zonas valstis sniedz nacionālo kontu ceturkšņa datu laikrindas, kas izlīdzinātas pēc darbadienu skaita. Dati par euro zonu, t.sk. Slovēniju.

1) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu (%).

2) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni (%).

3) Ieguldījums reālā IKP pieaugumā (procentu punktos).

4) Ietverot vērtlietu iegādi un neietverot to pārdošanu.

5) Eksports un imports aptver preces un pakalpojumus, ieskaitot iekšējo pārrobežu tirdzniecību euro zonā. Tā kā no nacionālo kontu importa un eksporta rādītājiem nav izslēgti dati par euro zonas valstu iekšējo tirdzniecību, šie dati nav pilnībā salīdzināmi ar maksājumu bilances datiem.

6) Ietver tirdzniecību un remontu, viesnīcas un restorānus, transportu un sakarus, finanšu starpniecību, operācijas ar nekustamo īpašumu, nomu un citus komercpakalpojumus.

ekonomiskajai lejupslīdei. Gads noslēdzās ar krasu aktivitātes kritumu, atjaunojoties finanšu satricinājumam pēc faktiski nepieredzēta globālās aktivitātes un pieprasījuma sarukuma.

Ceturkšņa izaugsmes tempu noteica atsevišķi tehniskie faktori. 1. ceturkšņa IKP spēcīgais kāpuma temps (0.7%) daļēji atspoguļoja neparasti silto ziemu daudzās Eiropas vietās, kura veicināja būvniecību un tādējādi arī ieguldījumus, kā arī gada sākumā novērotās krājumu paplašināšanās pozitīvo ieguldījumu izaugsmē. Šo faktoru pasliktināšanās ietekmē IKP 2008. gada 2. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni saruka par 0.2%. Neraugoties uz šiem tehniskajiem faktoriem, 2008. gada 1. pusgadā kopumā ir norādes par vērojamās aktivitātes mērenās lejupslīdes turpināšanos, IKP ceturkšņa izaugsmes tendencei no 0.5% noslīdot līdz 0.25%. Tikai pusi no ceturkšņa pieauguma 1. pusgadā deva iekšzemes pieprasījums, jo patēriņš bija īpaši

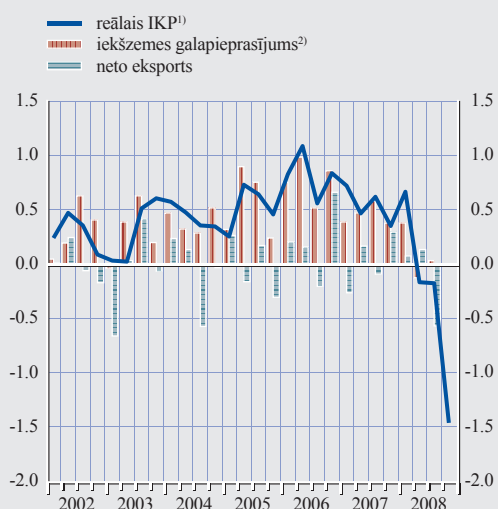
sarucis un samazinājās ieguldījumi mājokļos, bet otru pusi nodrošināja neto eksports.

Tomēr vasarā līdz ar ASV tautsaimniecības problēmu atjaunošanos un aktivitātes sarukumu attīstības valstīs, kuras iepriekš uzskatīja par aizsargātām no globālās lejupslīdes ietekmes, sāka parādīties svarīgas ārējā pieprasījuma sašaurināšanās pazīmes (sk. 29. att.).

Kopš 2008. gada septembra finanšu satricinājuma pēkšņā un ārkārtējā pastiprināšanās un paplašināšanās, kā arī ar to saistītā paaugstinātā nenoteiktība izraisīja strauju euro zonas IKP kritumu (-1.5% salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni). Uzņēmumi sāka spēcīgi reaģēt uz pasūtījumu straujo sarukumu, atceļot paplašināšanas plānus un samazinot krājumus dārgāka un nepieejamā finansējuma apstākļos, bet mājsaimniecības, reaģējot uz augošo neskaidrību par nodarbinātības īstermiņa perspektīvām un labklājības negatīvo ietekmi, pastiprināti veidoja uzkrājumus.

29. attēls. Ieguldījums reālā IKP ceturkšņa pieaugumā

(ceturkšņa ieguldījums; procentu punktos; sezonāli izlīdzināti dati)

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

1) Pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni (%).

2) Definēts kā iekšzemes pieprasījums, izņemot krājumu pārmaiņas.

VISPĀRĒJA IKP IZAUGSMES PALĒNINĀŠANĀS

2008. gadā IKP komponentus skāra vispārējs pieprasījuma sarukums. Ārējais pieprasījums samazinājās, jo aktivitāte attīstītajās valstīs zaudēja dinamiku un attīstības valstīs arvien vairāk ietekmēja finanšu satricinājums. Ievērojami saruka arī iekšzemes pieprasījums. 1. pusgadā kāpjošās preču cenas būtiski ietekmēja mājsaimniecību reālos ienākumus, bet mājokļu tirgus aktivitātes krituma dēļ strauji sašaurinājās ieguldījumi mājokļos. Izzūdošā jaudu spiediena, atsākušās nenoteiktības un stingrāku finansēšanas nosacījumu dēļ samazinājās uzņēmumu ieguldījumi.

Lēnāka reālo ienākumu pieauguma, finanšu līdzekļu sarukuma, stingrāku kreditēšanas nosacījumu un sliktākas darba tirgus perspektīvas apstākļos mājsaimniecību tēriņi gada laikā ievērojami samazinājās, privātajam patēriņam 2008. gadā kopumā (salīdzinājumā ar 1.7% 2007. gadā) pieaugot aptuveni par 0.6% pilnībā sakarā ar 2007. gada kāpuma tempa

ietekmi, jo 2008. gadā patēriņš palielinājās tikai vienā ceturksnī. Lai gan sakarā ar nodarbināto atlīdzības spēcīgo kāpumu (atlīdzības pieauguma vienam nodarbinātajam un joprojām stabilās nodarbinātības dēļ) gandrīz visa gada laikā mājsaimniecību nominālo ienākumu kāpums bija noturīgs, mājsaimniecību reāli rīcībā esošos ienākumus būtiski samazināja augošā SPCI inflācija. Lielais preču cenu kāpums paaugstināja tradicionālā mājsaimniecību patēriņa groza izmaksas, un salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu mājsaimniecību reāli rīcībā esošo ienākumu pieauguma temps noslīdēja līdz zemākajām līmenim kopš 2003. gada (vidēji līdz aptuveni 0.7% 2008. gada pirmajos trijos ceturkšņos). Mājsaimniecību reakcija bija piesardzīga, un tās izšķīrās nevis par patēriņa izlīdzināšanu un uzkrājumu samazināšanu, bet gan par tēriņu ierobežošanu.

Lai gan neseno ciklu kopumā raksturo samērā ierobežoti mājsaimniecību izdevumi, iespējams, ka esošais finanšu satricinājums bijis papildu faktors, kas izraisīja mājsaimniecību nevēlēšanos tērēt. Lielais līdzekļu vērtības sarukums sakarā

ar akciju tirgus kritumu lika mājsaimniecībām vai nu pieņemt, ka atsevišķi zaudējumi ir ilgstoši, vai saasinoties neizpratnei par ekonomisko perspektīvu, samazināt izdevumus un veikt piesardzības ietaupījumus. Arī darba tirgus perspektīvas pasliktināšanās veicināja patērētāju noskaņojuma lejupslīdi. Patērētāju konfidences rādītāji, kas 2007. gada vidū bija sasnieguši augstāko līmeni, 2008. gada pirmajos mēnešos pazeminājās līdz ilgtermiņa vidējam līmenim, bet, turpmāk pasliktinoties strauji, līdz gada beigām sasniedza ļoti zemu līmeni (sk. 30. att.).

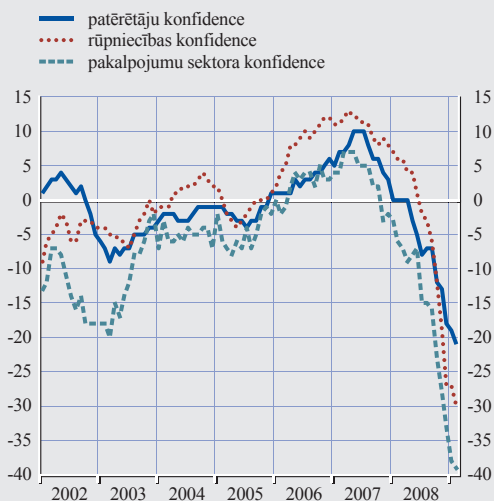
Pēc divu gadu dinamiskā pieauguma (2006. gadā – 5.8% un 2007. gadā – 4.2%) kopējais ieguldījumu kāpums zaudēja tempu, krasi sarūkot aptuveni līdz 0.6% 2008. gadā, pēdējo triju ceturkšņu kritumam salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni kompensējot pozitīvo 2007. gada ietekmi un 1. ceturkšņa spēcīgo devumu neparasti labvēlīgu laika apstākļu dēļ (mehāniski vājinot 2. ceturkšņa rādītājus). Šis palēninājums mājokļu ieguldījumos bija nozīmīgāks nekā citos privāto ieguldījumu veidos.

2008. gadā ieguldījumi mājokļos tiešām saruka, jo 2007. gadā mājokļu cenu kāpuma palēninājuma apstākļos beidzās mājokļu būvniecības augšupejas posms. Tempa kritums bija vairāk jūtams valstīs, kurās iepriekšējo gadu attīstība bijusi ļoti strauja. Eurosistēmas banku veiktās kreditēšanas apsekojums arī liecina, ka kopš finanšu satricinājuma sākuma 2007. gada vasarā pieprasījums pēc aizdevumiem mājokļu iegādei būtiski krities, atspoguļojot mājokļu tirgus lejupslīdi. Vienlaikus būtiski palielinājās kreditēšanas nosacījumu stingrība.

Pēc dinamiska 2008. gada 1. pusgada arī uzņēmumu ieguldījumi, kas 2007. gadā bija strauji auguši, liecinot par lielu pelnītspēju un augstu jaudu izmantošanas līmeni, 2. pusgadā būtiski saruka. Šādu pavērsienu uzņēmumu ieguldījumu jomā atšķirīgā līmenī noteica vājāks pieprasījums un izzūdošais jaudu spiediens, samazināta pelnītspēja preču cenu šoka nepilnīgas transmisijas rezultātā gada

30. attēls. Konfidences rādītāji

(procentu starpības; sezonāli izlīdzināti dati)

Avots: Eiropas Komisijas uzņēmumu un patērētāju apsekojumi. Piezīme. Sniegtie dati aprēķināti kā novirzes no vidējā rādītāja periodā kopš 1985. gada janvāra (patērētāju un rūpniecības konfidences rādītājam) un periodā kopš 1995. gada aprīļa (pakalpojumu sektora konfidences rādītājam).

pirmajā pusē un vienības darbaspēka izmaksu kāpums gada laikā, kā arī stingrāki kreditēšanas nosacījumi.

Stingrāku finansēšanas nosacījumu ieviešana, kas notika kopš finanšu satricinājuma sākuma, negaidīti pastiprinājās 2008. gada septembrī, ievērojami paaugstinot uz tirgus instrumentiem balstīta finansējuma izmaksas un finansējuma kopējās reālās izmaksas (apkopojošs rādītājs, kas ietver tirgus parāda, kapitāla un banku izsniegtā finansējuma izmaksas). Tomēr to uzņēmumu īpatsvars, kuri atsaucās uz finansējumu kā ražošanu ierobežojošu faktoru, 2008. gadā joprojām bija mazs. To galvenokārt noteica stingrāku kreditēšanas nosacījumu novēlotā ietekme, jo uzņēmumi varēja paļauties uz iepriekš atvērtajām kredītlīnijām, un iekšēji radītā finansējuma joprojām augstais līmenis. Turklāt to rūpniecības uzņēmumu īpatsvars, kuri uzskatīja iekārtu vai telpu trūkumu par ražošanu ierobežojošiem faktoriem, pēc kāpuma 2007. gada 3. ceturksnī strauji saruka, un 2008. gada oktobrī rūpniecības jaudu izmantošana atgriezās vidējā ilgtermiņa līmenī. Uzņēmumi arī izjuta pastiprinātu neziņu par ekonomiskās attīstības perspektīvu. To apstiprina finanšu tirgu ārkārtīgi lielā nestabilitāte, īpaši 2008. gada dažos pēdējos mēnešos, un neparasti plašais IKP prognožu diapazons ECB *Survey of Professional Forecasters* par 2008. gada 4. ceturksni.

2008. gadā euro zonas eksporta pieaugums būtiski samazinājās (gada pieauguma temps – aptuveni 1.8%; 2007. gadā – 6.0%) un gada pēdējos trijos ceturkšņos kļuva negatīvs. Finanšu krīzes ietekmē 2008. gadā nopietni pasliktinājās ārējā vide, izaugsmei attīstītajās valstīs sarūkot un attīstības valstu tirgiem kļūstot ļoti ietekmējamiem. Dažu gada pēdējo mēnešu laikā dažādi apsekojumu indeksi, kas raksturo rūpniecības preču eksporta pasūtījumus vai pasūtījumus vispār, noslīdēja vēsturiski zemā līmenī. Arī euro zonas imports 2008. gadā samazinājās, atspoguļojot vājo iekšzemes pieprasījumu. Neto tirdzniecībai, kuras devums pēdējos divos gados bija pozitīvs, 2008. gadā bija neitrāla ietekme uz izaugsmi, un 2. pusgada ļoti negatīvie rādītāji mazināja 1. pusgadā reģistrētos pozitīvos guvumus un 2007. gada ietekmi.

Sektoru dalījumā aktivitātes kritums bija vērojams gandrīz visur, tomēr spēcīgāks tas bija rūpniecības sektorā, kam ir tendence asāk reaģēt uz ekonomiskajiem cikliem. Apstrādes rūpniecības aktivitāte 2. pusgadā pēkšņi samazinājās, īpaši attiecībā uz kapitālprecēm, jo pavājinājās ārējais pieprasījums, strauji saruka iepriekšējo pasūtījumu apjoms un automobiļu ražošanā bija krass aktivitātes kritums. Neraugoties uz īslaicīgu kāpumu 1. ceturksnī labvēlīgo laika apstākļu dēļ, būvniecības nozare vēl arvien bija ļoti neaktīva, situācijai mājokļu būvniecībā, kas dažās valstīs bija ļoti smaga, turpinot pasliktināties. Lai gan

5. ielikums

EURO ZONAS DARBA TIRGUS NORISES 2008. GADĀ

Pēc triju gadu strauja nodarbinātības kāpuma un būtiska bezdarba līmeņa sarūkuma euro zonas darba tirgū 2008. gadā iestājās krass palēninājums. 2. ceturksnī sāka paaugstināties bezdarba līmenis, gada beigās sasniedzot 8.1%, bet 3. ceturksnī nodarbinātības gada pieauguma temps palēninājās līdz 0.8% (par vairāk nekā 1 procentu punktu zemāks nekā vidēji iepriekšējā gadā). Šajā ielikumā aplūkoti euro zonas darba tirgus situācijas pasliktināšanos veicinošie faktori.

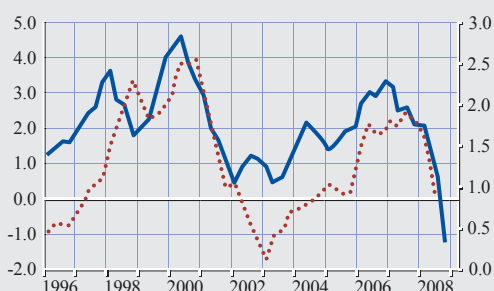
Norisēm darba tirgū vispār ir tendence atpalikt no ekonomiskās aktivitātes norisēm. A attēlā skaidri redzams, ka nodarbinātības pieaugums atpaliek no ekonomiskās izaugsmes. Kad pirmo

A attēls. Euro zonas reālā IKP un kopējās nodarbinātības pieaugums

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu; %)

- reālā IKP pieaugums (kreisā ass)
- ..... kopējā nodarbinātība (labā ass)

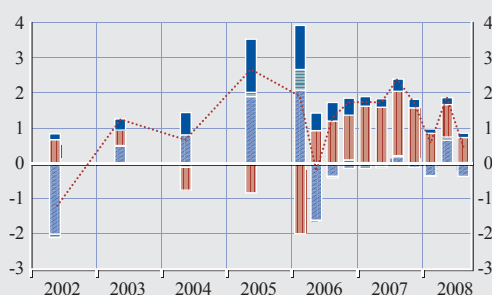

Avots: Eurostat.

B attēls. Nostrādāto stundu skaita pieauguma struktūra

(procentu punktos, ja nav norādīts citādi)

- nepilna laika nodarbinātība
- ..... pilna laika nodarbinātība
- nepilna laika strādājošo nostrādāto stundu skaits
- ..... pilna laika strādājošo nostrādāto stundu skaits
- ..... nostrādāto stundu skaits (pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu; %)

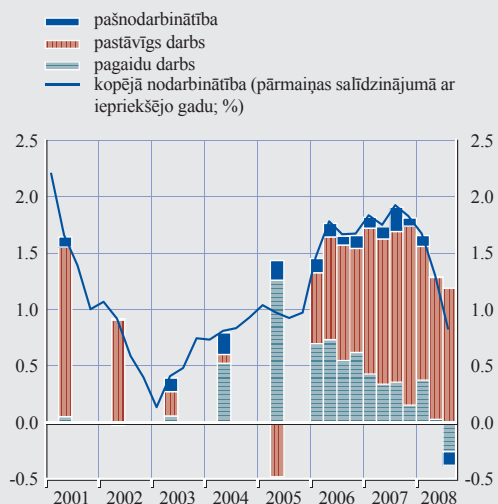
Avots: Eurostat.

reizi parādās pieprasījuma sarukums, uzņēmumiem nav skaidrs, vai tas būs īslaicīgs vai, iespējams, ilgstošāks. Tāpēc tie sliecas saglabāt esošo ražošanas apjomu un nodarbinātības līmeni un veidojas nerealizētu preču krājumi. Ja ilgākā laikā pieprasījums turpina samazināties, uzņēmumiem jāpārtrauc pārmērīgu krājumu veidošana un jāsāk sašaurināt ražošanu. Tomēr tie joprojām kopumā saglabā nodarbināto skaitu. Ja darba devēji neizprot lejupslīdes varbūtējo dziļumu vai ilgumu, viņi, iespējams, centīsies koriģēt ieguldījumus darbaspēkā, ieviešot atšķirīgas darba stundas, nevis samazinot darbinieku skaitu. Šādas rīcības iemesli ir skaidri – ņemot vērā darbinieku atlases, darbā pieņemšanas, atbrīvošanas no darba un apmācības lielās izmaksas, darba devēji nevēlas vienkārši "norakstīt" savu ieguldījumu darbiniekos, kamēr nav pārliecināti, ka lejupslīde produktu tirgos acīmredzot būs ilgstoša. Tāpēc uzņēmumi izšķiras par nodarbinātības līmeņa saglabāšanu un ražošanas sašaurināšanu, samazinot jaudu izlietojumu (piemēram, ieviešot īsāku darba laiku vai samazinot viena strādnieka saražotās produkcijas daudzumu). Lai gan no visjaunākajiem ceturkšņa datiem uzreiz netop skaidrs (2008. gada agro Lieldienu traucējošās ietekmes dēļ), šķiet, ka 2008. gadā nostrādāto stundu skaita kāpums nedaudz palēninājies (sk. B att.). Aprēķinot vidējo nostrādāto stundu skaitu 2007. gada un 2008. gada 1. pusgadā, atklājas kopējo nostrādāto stundu skaita pieauguma krasa samazināšanās (no aptuveni 1.7%, attiecinoši uz gadu, 2007. gada 1. pusgadā līdz nedaudz vairāk par 1.2% 2008. gada 1. pusgadā; sk. punktoto līniju). Turklāt šķiet, ka 2008. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem tieši darba laika, nevis nodarbinātības līmeņa, nozīme kopējā nostrādāto stundu skaita kāpuma norisēs arvien palielinājusies.

Tikai tad, kad gaidāms ilgstošs un plašs pieprasījuma un ar to saistīts ražošanas sarukums, var novērot būtisku nodarbinātības līmeņa kritumu, jo uzņēmumi cenšas samazināt darbaspēka izmaksas. Šķiet, ka ievērojams darbaspēka pieprasījuma kritums vispirms skar strādājošo kategorijas ar elastīgākiem darba nosacījumiem, piemēram, pagaidu nodarbinātos, kuru atbrīvošanas izmaksas nav tik lielas. Tagad iegūti svarīgi empīriski pierādījumi tam, ka aktivitātes mazināšanās un ekonomiskās lejupslīdes periodos pagaidu un pastāvīgas nodarbinātības norises ir

C attēls. Nodarbinātības dalījums pēc darba līguma veida

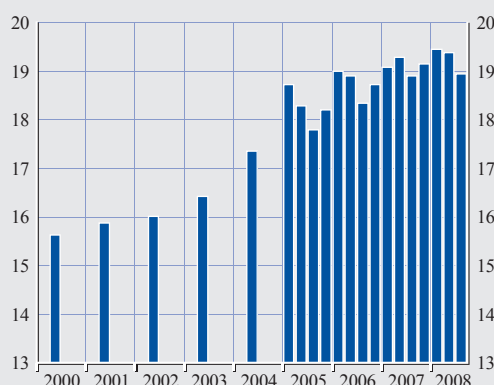
(procentu punktos, ja nav norādīts citādi)

Avots: Eurostat.

D attēls. Nepilna laika nodarbinātība euro zonā

(procentos no kopējās nodarbinātības)

Avots: Eurostat.

atšķirīgas.¹ Kā bieži gadās ekonomiskās krīzes sākumposmā, 2008. gadā pagaidu nodarbinātības pieauguma temps saruka straujāk nekā pastāvīgās nodarbinātības kāpuma temps (sk. C att.).

Vairāku iemeslu dēļ lejupslīdes laikā varētu novērot arī nepilna laika nodarbinātības palielināšanos. Pirmkārt, ekonomiskās aktivitātes pierimšanas rezultātā var mainīties tautsaimniecības struktūra, t.sk. par labu tiem sektoriem, kas tradicionāli izmanto nepilna laika darba vietas. Otrkārt, darba devēji atbilstoši produkcijas pieprasījuma pārmaiņām var mainīt darba laiku pat tādējādi, ka iepriekšējās pilna laika darba vietas tiek pārvērstas par nepilna laika darba vietām.² Treškārt, nodarbinātie, kas dotu priekšroku pilnam darba laikam, var būt spiesti apsvērt nepilna laika darba iespējas, jo viņi nevar atrast pilna laika darbu. Visbeidzot, darba tirgū var ienākt jauni nodarbinātie, jo mājsaimniecību locekļi uzņemas nepilna laika darbu, lai kompensētu mājsaimniecības galvenā strādājošā nokļūšanu bezdarbnieka vai nepietiekami nodarbinātā statusā.³ Tomēr šādus cikliskos efektus dotos ne vienmēr var viegli noteikt, tā kā nepilna laika nodarbinātības pieaugumam euro zonā ilgu laiku bijusi skaidra augšupvērsta tendence lielā mērā darba tirgus reformu dēļ, kuras nosaka arvien augstāku darbaspēka līdzdalības līmeni (sk. D att.).

Vienlaikus potenciālais darbaspēka piedāvājums ekonomiskās lejupslīdes rezultātā varētu pieaugt lēnāk. Ir plaši zināma parādība, ka daži strādnieki zaudē stimulu meklēt darbu, redzot, ka, samazinās brīvo darba vietu skaits. Šā brīža lejupslīdes rezultātā varētu notikt zināma strādājošo pārvietošana no krīzes visvairāk skartajiem sektoriem (piemēram, finanšu pakalpojumi, nekustamais īpašums un būvniecība, kā arī automobiļu rūpniecība), bet radušās neatbilstības dēļ – cilvēku pārkvalificēšana un pārvietošana prasa laiku – varētu samazināties darbaspēka

1 Sk., piemēram, S. Bentolila un G. Saint-Paul, *The macroeconomic impact of flexible labor contracts, with an application to Spain*, *European Economic Review*, Vol. 36, 1992, 1013.–1047. lpp.; B. Holmlund un D. Storrie, *Temporary work in turbulent times: the Swedish experience*, *Economic Journal*, Vol. 112, 2002. gada jūnijs, F245.–F269. lpp.

2 Eurostat Darbaspēka apsekojumā nepilna un pilna laika nodarbinātība nošķirta, galvenokārt balstoties uz respondentu vērtējumu.

3 Sk., piemēram, H. Buddelmeyer et al., *Why do Europeans work part-time? A cross-country panel analysis*, *Working Paper Series*, No 872, ECB, 2008. gada februāris.

pieāvājums. Raugoties nākotnē, cikliskās lejupslīdes var ilgstoši negatīvi ietekmēt pieāvājuma pieaugumu, zūdot darbaspēka profesionālajām iemaņām. Šī problēma kļūst īpaši aktuāla, ja personas bez darba ir ilgu laiku; jo ilgāks bezdarba periods, jo straujāk zūd saikne ar darba tirgu. Tā kā šādiem cilvēkiem atrast darbu kļūst arvien grūtāk, iespējams, ka ilgstoša bezdarba līmenis paaugstināsies.

Šādos apstākļos ar darba tirgus pasākumiem jāizvairās no bezdarba līmeņa strukturāla pasliktinājuma un ilgtermiņa darbaspēka līdzdalības samazināšanas. Šiem pasākumiem būtu jāiekļauj politika atalgojuma elastības un mērenības veicināšanai, īpaši izmantojot algu indeksēšanas shēmu atcelšanu vai tikai pārlūkošanu. Tādai politikai vajadzētu samazināt uzņēmumu izdevumu spiedienu, palielināt konkurētspēju un veicināt nodarbinātību. Reformas, ar kurām paaugstina aktīva darba tirgus politikas efektivitāti un lietderību, ļautu bezdarbniekiem vieglāk pārkvalificēties un atrast jaunu darbu. Attiecībā uz nodarbinātajiem politika, kas pieļauj lielāku elastību darba stundu skaita precizēšanā, varētu uzņēmumiem sniegt iespējas saīsināt darba stundas un nezaudēt cilvēkkapitālu, atlaižot darbiniekus. Darba tirgus reformas jāveic, lai uzlabotu euro zonas tautsaimniecības izturību pretoties krīzei un radītu labvēlīgu atveseļošanās, ilgtermiņa ekonomiskās izaugsmes un jaunu darbavietu radīšanas vidi.

pakalpojumu sektors bija elastīgāks, pieauguma temps tajā vāja privātā patēriņa un atslābstošas uzņēmumu aktivitātes apstākļos bija vislētākais kopš 2004. gada.

KRITUMS DARBA TIRGŪ

Pēc divu gadu būtiska uzlabojuma euro zonas darba tirgū situācija 2008. gadā pasliktinājās.

Dažus iepriekšējos gadus euro zonas darba tirgos situācija bija ļoti laba, spēcīgi pieaugot

nodarbinātībai, paaugstinoties līdzdalības līmenim un saglabājoties nelielam bezdarbam, kas 2008. gada sākumā sasniedza zemāko līmeni kopš 20. gs. 80. gadiem (7.3%). Tādējādi ap 2007. gada beigām darba tirgi bija īpaši piesātināti un sāka veidoties darba samaksas spiediens. Taču 2008. gadā šīs tendences apvērās, 2. pusgadā samazinoties nodarbinātībai un bezdarba līmenim no 2. ceturkšņa paaugstinoties un tuvāk gada beigām paātrinoties tā kāpuma tempam (sīkāk sk. 5. ielikumā).

4. tabula. Darba tirgus norises

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu; %)

	2005	2006	2007	2006	2006	2006	2007	2007	2007	2007	2008	2008	2008
				2. cet.	3. cet.	4. cet.	1. cet.	2. cet.	3. cet.	4. cet.	1. cet.	2. cet.	3. cet.
Darbaspēks	1.0	1.0	0.9	0.3	-0.0	0.2	0.2	0.3	0.4	0.2	0.3	0.3	0.1
Nodarbinātība	1.0	1.6	1.8	0.6	0.3	0.4	0.5	0.5	0.5	0.3	0.4	0.2	-0.0
Lauksaimniecība ¹⁾	-0.7	-1.9	-1.2	0.8	-1.3	-0.3	0.4	-0.5	-1.0	-0.4	0.5	-1.2	-0.8
Rūpniecība ²⁾	-0.0	0.6	1.4	0.2	0.3	0.5	0.6	0.3	0.0	0.1	0.2	-0.3	-0.7
– izņemot būvniecību	-1.1	-0.3	0.3	0.1	0.1	0.1	0.0	0.1	0.0	0.1	0.3	0.1	-0.3
– būvniecība	2.7	2.7	3.9	0.5	0.8	1.5	1.8	0.6	-0.1	0.0	0.0	-1.2	-1.5
Pakalpojumi ³⁾	1.4	2.2	2.1	0.7	0.3	0.4	0.5	0.7	0.7	0.4	0.4	0.4	0.2
Bezdarba līmenis⁴⁾													
Kopā	9.0	8.4	7.5	8.5	8.2	8.0	7.7	7.5	7.4	7.3	7.3	7.4	7.6
Līdz 25 gadiem	17.5	16.3	14.9	16.5	15.9	15.9	15.2	14.8	14.8	14.7	14.6	15.1	15.5
25 gadi un vairāk	7.9	7.4	6.6	7.5	7.2	7.0	6.8	6.6	6.5	6.4	6.4	6.5	6.6

Avoti: Eurostat un ECB aprēķini.

Piezīme. Dati par euro zonu, t.sk. Slovākiju.

1) Ieskaitot zvejniecību, medniecību un mežsaimniecību.

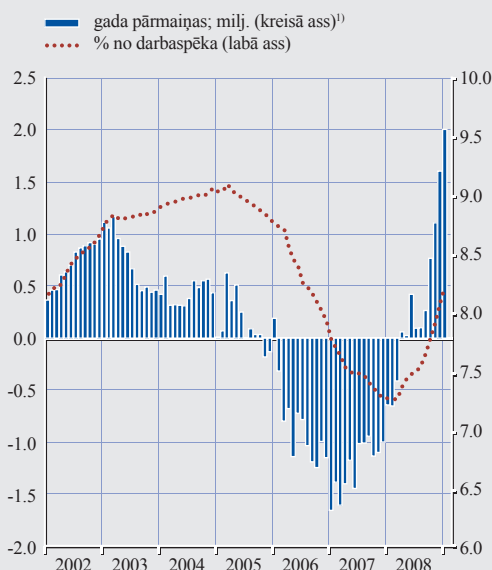
2) Ieskaitot apstrādes rūpniecību, būvniecību, ieguves rūpniecību un karjeru izstrādi, elektroenerģiju, gāzes un ūdens apgādi.

3) Izņemot eksteritoriālās iestādes un organizācijas.

4) Darbaspēks saskaņā ar SDO rekomendācijām (%).

31. attēls. Bezdarbs

(mēneša dati; sezonāli izlīdzināti)

Avots: Eurostat.

1) Gada pārmaiņas nav sezonāli izlīdzinātas.

Sektoru dalījumā nodarbinātības gada sarukuma temps būvniecībā līdz 2008. gada 3. ceturksnim bija 2.7% (pēc 2007. gada augustā kāpuma par 3.9%; sk. 4. tabulu). 1. pusgadā nodarbinātība rūpniecībā, izņemot būvniecību, palielinājās, turpinoties neparastajai tendencei, kas sākās 2007. gadā pēc vairākiem darba vietu skaita samazināšanās gadiem, tomēr 2. pusgadā vēsturiski lejupvērstā nodarbinātības tendence atjaunojās. Nodarbinātības kāpums pakalpojumu sektorā bija samērā noturīgs, 1. pusgadā salīdzinājumā ar iepriekšējo ceturksni uz gadu attiecinātajam pārmaiņu tempam sasniedzot 1.6%.

Nodarbināto personu skaita mēneša vidējais pieaugums 2008. gadā bija aptuveni 170 000. 2008. gada decembrī bezdarba līmenis bija 8.1% (sk. 31. att.).

Darba ražīguma kāpums, ko nosaka, IKP dalot ar kopējo nodarbināto personu skaitu, vidēji 2008. gadā noslīdēja gandrīz līdz nullei (ar kritumiem 2. pusgadā; 2007. gadā – 1%).

Šāds spējš darba ražīguma pieauguma sarukums radās galvenokārt ekonomiskās attīstības cikla dēļ. Darbinieku pieņemšana un atbrīvošana, īpaši tad, ja noslēgti pastāvīgie darba līgumi, uzņēmumiem izmaksā dārgi, jo to bieži saista ar uzņēmumiem specifiskā cilvēkkapitāla lieliem zudumiem. Tādējādi iespējams, ka sākuma posmā, ja uzņēmumi cer, ka lejupslīde būs mērena vai samērā īsa, vai ja tie vēlas nogaidīt, lai novērtētu tās spēku, darbinieki netiek atlaisti.

2.5. FISKĀLĀS NORISES

BUDŽETA POZĪCIJAS PASLIKTINĀŠANĀS 2008. GADĀ

Pēdējos gados sasniegtie samērā labvēlīgie fiskālie rezultāti 2008. gadā daļēji pavājinājās, un to noteica finanšu krīze un strauja makroekonomiskās vides pasliktināšanās. Saskaņā ar Eiropas Komisijas 2009. gada janvāra pagaidu prognozi euro zonas vidējā valdības budžeta bilance pasliktinājās no –0.6% no IKP 2007. gadā līdz –1.7% no IKP 2008. gadā (sk. 5. tabulu). Lejupslīdes apstākļos budžeta deficīta kāpumu nosaka zemāki ieņēmumi (arī nodokļu likmju pazemināšanas dēļ) un lielāki sākotnējie izdevumi. Finanšu sistēmas stabilizēšanas nolūkā veikto valdības intervenču ietekme uz 2008. gada budžeta deficītu bija nenozīmīga.

Īrijas, Grieķijas, Spānijas, Francijas un Maltas valdības budžeta deficīts 2008. gadā pārsniedza atsauces vērtību 3% no IKP, lai gan 2007. gadā vienīgi Grieķijas budžeta deficīts bija augstāks nekā 3% no IKP. Eurostat 2008. gada rudens paziņojuma apstiprinājumā tika veikta Grieķijas 2007. gada budžeta deficīta augšupvērstā korekcija (līdz 3.5% no IKP) salīdzinājumā ar 2008. gada pavasara paziņojumā ietvertu rādītāju (2.8% no IKP). Šo korekciju noteica ES dāvinājumu pareiza reģistrācija un uzlabota papildu budžeta līdzekļu, vietējo valdību un sociālās apdrošināšanas fondu atspoguļošana. Salīdzinot 2008. gada rādītājus ar 2007. gada beigās un 2008. gada sākumā iesniegtajās aktualizētajās stabilitātes programmās

5. tabula. Euro zonas un tās dalībvalstu fiskālie rādītāji

(% no IKP)

Valdības budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-)

	2006	2007	2008
Beļģija	0.3	-0.3	-0.9
Vācija	-1.5	-0.2	-0.1
Īrija	3.0	0.2	-6.3
Grieķija	-2.8	-3.5	-3.4
Spānija	2.0	2.2	-3.4
Francija	-2.4	-2.7	-3.2
Itālija	-3.4	-1.6	-2.8
Kipra	-1.2	3.4	1.0
Luksemburga	1.3	3.2	3.0
Malta	-2.3	-1.8	-3.5
Nīderlande	0.6	0.3	1.1
Austrija	-1.5	-0.4	-0.6
Portugāle	-3.9	-2.6	-2.2
Slovākija	-3.5	-1.9	-2.2
Slovēnija	-1.2	0.5	-0.9
Somija	4.1	5.3	4.5
Euro zona	-1.3	-0.6	-1.7

Valdības bruto parāds

	2006	2007	2008
Beļģija	87.8	83.9	88.3
Vācija	67.6	65.1	65.6
Īrija	24.7	24.8	40.8
Grieķija	95.9	94.8	94.0
Spānija	39.6	36.2	39.8
Francija	63.6	63.9	67.1
Itālija	106.9	104.1	105.7
Kipra	64.6	59.4	48.1
Luksemburga	6.6	7.0	14.4
Malta	63.8	61.9	63.3
Nīderlande	47.4	45.7	57.3
Austrija	62.0	59.5	59.4
Portugāle	64.7	63.6	64.6
Slovākija	30.4	29.4	28.6
Slovēnija	26.7	23.4	22.1
Somija	39.2	35.1	32.8
Euro zona	68.3	66.1	68.7

Avots: Eiropas Komisija.

Piezīmes. Dati pamatojas uz EKS 95 definīcijām. Komisijas prognozē euro zonas vidējais rādītājs ietver Slovākiju, kas pievienojās euro zonai 2009. gada 1. janvārī.

6. ielikums

EURO ZONAS VALSTU VALDĪBAS PARĀDA VĒRTSPAPĪRU EMISIJAS NORISES UN PEĻŅAS LIKMJU STARPĪBAS

Apdzīvībā esošo valdības parāda vērtspapīru gada kāpuma temps euro zonā 2008. gadā bija 8.0%. Lai gan šis rādītājs ir ievērojami augstāks nekā 2007. gadā (2.8%; sk. A tabulu)¹, tas salīdzināms ar iepriekšējos lēnākas tautsaimniecības izaugsmes periodos novērotajiem rādītājiem. Par šo valdības parāda vērtspapīru neto emisijas kāpumu un 2008. gadā vērojamā IKP

¹ Pieauguma tempi aprēķināti, pamatojoties uz finanšu darījumiem, tāpēc tajos nav ietvertas pārklasificēšanas, pārvērtēšanas, valūtas kursa svārstību un citas ar darījumiem nesaistītas pārmaiņas. Sīkāku informāciju sk. ECB "Mēneša Biļetena" tehniskajās piezīmēs, kas attiecas uz nodaļu "Euro zonas statistika" 4.3. un 4.4. sadaļu.

A tabula. Euro zonas valstu valdību emitēto parāda vērtspapīru gada pieauguma temps

(%; perioda beigās)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Valdība kopā	3.4	2.7	3.3	5.0	5.5	5.8	4.7	2.4	2.8	8.0
<i>Ilgtermiņa vērtspapīri</i>	5.6	3.6	2.8	3.9	4.8	6.2	5.5	3.4	2.3	3.6
Fiksētā procentu likme		5.2	5.6	4.6	5.7	6.4	5.4	3.4	2.0	3.6
Mainīgā procentu likme		-2.5	-13.4	-4.5	-1.6	7.0	8.3	3.0	5.4	3.5
<i>Īstermiņa vērtspapīri</i>	-16.5	-7.1	8.7	18.5	13.6	2.1	-4.0	-8.8	9.5	62.6

Avots: ECB.

pieauguma krasi palēnināšanos liecināja arī valdības parāda attiecības pret IKP pasliktināšanās euro zonā (tā palielinājās no 66.1% 2007. gadā līdz 68.7% 2008. gadā).²

Aplūkojot neto emisijas struktūru 2008. gadā, euro zonas īstermiņa parāda vērtspapīru emisijas apjoma pieaugums sākotnējā tirgū bija nozīmīgs, daļēji atspoguļojot to, ka ienesīguma līkne 2008. gadā kļuva stāvāka, relatīvi atvieglot īstermiņa finansēšanu. Šādu situāciju var novērot arī citos lēnākas tautsaimniecības izaugsmes gadījumos, kad īstermiņa procentu likmes samazinājās. Tāpēc ilgtermiņa parāda vērtspapīri 2008. gadā veidoja aptuveni 88.7% no apgrozībā esošajiem parāda vērtspapīriem (zemākais līmenis kopš EMS trešā posma sākuma; sk. B tabulu).

A attēlā parādītās procentu maksājumu pārmaiņas var sadalīt šādi: 1) ar valdības parāda pārmaiņām saistītā ietekme; 2) ar procentu likmju pārmaiņām saistītā ietekme un 3) atlikusī savstarpējā ietekme.³ Procentu izdevumi 2008. gadā palielinājās aptuveni par 0.2 procentu

2 Aplēsts, ka izziņotā banku sektoram sniegtā valdības atbalsta iespējamā tiešā ietekme uz euro zonas valstu valdības parādu 2009. gada janvārī bija 284.6 mljrd. euro (aptuveni 3% no euro zonas IKP).

3 Nominālo procentu maksājumu pārmaiņas (I) var sadalīt šādi:

$$\Delta I = \Delta B \times i + \Delta i \times B + \Delta B \times \Delta i$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{Parāda} \\ \text{pārmaiņu} \\ \text{efekts} \end{array} \right. \left\{ \begin{array}{l} \text{Procentu} \\ \text{likmju} \\ \text{pārmaiņu efekts} \end{array} \right. \left\{ \begin{array}{l} \text{Atlikusī} \\ \text{savstarpējā} \\ \text{ietekme} \end{array} \right.$$

kur B ir nominālais valdības parāds un i – implicētā vidējā procentu likme (I/B).

B tabula. Euro zonas valstu valdību emitēto apgrozībā esošo parāda vērtspapīru struktūra

(% no valdības emitēto parāda vērtspapīru kopējuma; perioda beigās)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Centrālās valdības vērtspapīri	96.9	96.7	96.3	95.5	94.7	94.3	93.8	93.4	93.2	93.5
<i>Ilgtermiņa vērtspapīri</i>	89.3	89.8	89.0	87.3	85.9	85.8	86.0	86.5	86.1	82.7
<i>Īstermiņa vērtspapīri</i>	7.6	6.9	7.2	8.2	8.9	8.5	7.8	6.8	7.1	10.8
Pārējie valdības vērtspapīri	3.1	3.3	3.7	4.5	5.3	5.7	6.2	6.6	6.8	6.5
<i>Ilgtermiņa vērtspapīri</i>	3.0	3.2	3.6	4.4	5.2	5.6	6.0	6.4	6.4	6.0
<i>Īstermiņa vērtspapīri</i>	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.2	0.4	0.5
Valdības vērtspapīri kopā										
<i>Ilgtermiņa vērtspapīri</i>	92.3	93.0	92.6	91.7	91.0	91.4	92.1	92.9	92.5	88.7
Fiksētā procentu likme	79.2	81.1	82.5	82.1	82.2	82.7	83.2	84.0	83.3	79.9
Mainīgā procentu likme	10.6	10.0	8.8	8.1	7.5	7.6	7.9	8.0	8.2	7.8
<i>Īstermiņa vērtspapīri</i>	7.7	7.0	7.4	8.3	9.0	8.6	7.9	7.1	7.5	11.3
Valdības vērtspapīri kopā (mljrd. euro)	3 453.4	3 549.1	3 775.5	3 949.4	4 151.7	4 386.7	4 604.8	4 706.6	4 836.7	5 239.6

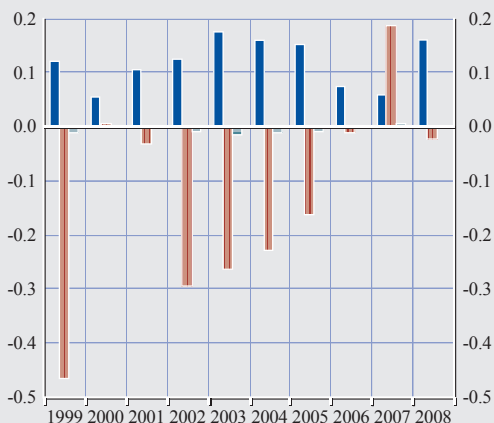
Avots: ECB.

A attēls. Procentu maksājumu pārmaiņu dalījums (1999–2008)

(% no IKP; gada dati)

- parāda pārmaiņas
- procentu likmes pārmaiņas
- savstarpējā ietekme

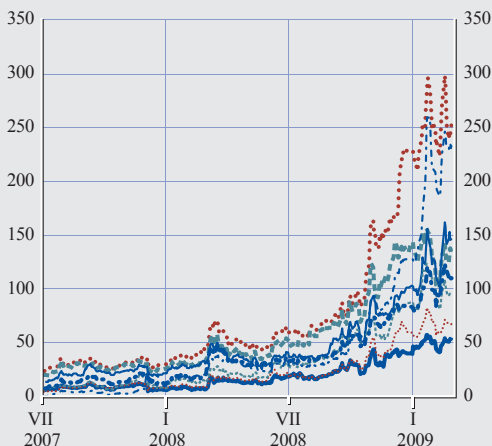

Avots: Eiropas Komisija (AMECO datubāze).

B attēls. Valdības obligāciju un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpība

(dienas dati; bāzes punktos)

- Francija
- Grieķija
- Itālija
- Portugāle
- Nīderlande
- Spānija
- Beļģija
- Īrija

Avots: Thomson Financial Datastream.
Piezīme: Valdības 10 gadu obligācijas.

punktiem no IKP. Tas galvenokārt atspoguļoja parāda līmeņa kāpumu, savukārt procentu likmju krituma un savstarpējā ietekme bija nenozīmīga.

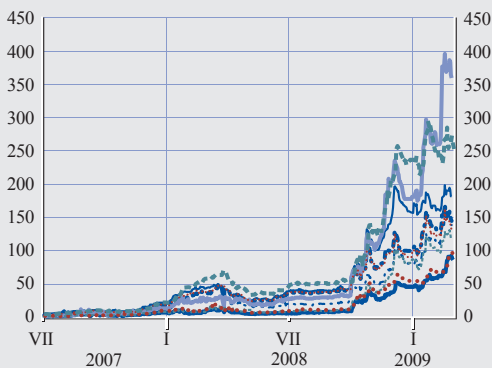
Pēc 2007. gada augusta finanšu satricinājuma izraisītajām norisēm euro zonas valstu valdības ilgtermiņa obligāciju un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpības 2008. gadā, īpaši 2. pusgadā, ievērojami palielinājās. To ilustrē B attēls, kurā parādītas astoņu euro zonas valstu (Beļģijas, Īrijas, Grieķijas, Spānijas, Francijas, Itālijas, Nīderlandes un Portugāles) un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpības. Atšķirības starp valdības obligāciju peļņas likmēm euro zonas valstīs galarezultātā atspoguļo kredītriska un likviditātes atšķirības.

Pirmkārt, reaģējot uz finanšu satricinājuma pastiprināšanos 2008. gada 2. pusgadā, euro zonas valstu galotņu tikšanās laikā 12. oktobrī Parīzē tika izziņots saskaņotu glābšanas pasākumu kopums, kas ietver garantijas, ko izsniedz banku parādiem, kapitāla ieplūdes bankās un tiešu banku riskanto aktīvu pirkšanu. Prognozētais šādu pasākumu izraisītais

C attēls. Valstu kredītriska mijmaiņas līgumi

(dienas dati; bāzes punktos)

- Vācija
- Francija
- Grieķija
- Itālija
- Portugāle
- Nīderlande
- Spānija
- Beļģija
- Īrija

Avots: Thomson Financial Datastream.
Piezīme: 5 gadu kredītriska mijmaiņas līgumi.

fiskālais slogs, iespējams, palielinājis valdības obligāciju saistību neizpildes varbūtību. C attēls, kurā parādītas valstu kredītriska mijmaiņas līgumu procentu likmju starpības, ilustrē kredītriska prēmiju pieaugumu visās euro zonas valstīs (lai gan tas bija atšķirīgs).⁴

Otrkārt, euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmju pārmaiņas gandrīz visu 2008. gadu liecināja arī par investoru tiekšanos pēc kvalitātes. Šo procesu raksturoja arī augošā diskriminācija investoru vidū, tiecoties pēc kvalitatīva iznākuma. Vācijas valdības obligācijas kopumā tiek uzskatītas par viskvalitatīvākajām euro zonas valstu valdības obligācijām, tāpēc tās piesaistīja vairākuma investoru interesi, ar ko daļēji var skaidrot valdības obligāciju peļņas likmju kāpumu salīdzinājumā ar Vācijas valdības obligācijām, pat ja tika uzskatīts, ka valstīm ir tādas pašas vai pat labākas fiskālās perspektīvas.⁵

4 Valstu kredītriska mijmaiņas līgumu procentu likmju starpības priekšrocības ir šādas: tās neskar attiecīgo valstu etalonobligāciju peļņas likmju pārmaiņas, tās neietekmē termiņstruktūras nesabalansētību un tās spēj labāk reaģēt uz tirgus pārmaiņām.
5 Sk. ECB 2008. gada novembra "Mēneša Biļetena" ielikumu *Recent widening in euro area sovereign bond yield spreads* ("Nesenā euro zonas valstu valdības obligāciju peļņas likmju starpību palielināšanās").

noteiktajiem mērķiem, euro zonas vidējā budžeta bilance pasliktinājās par 0.8 procentu punktiem no IKP.

Pasliktinoties ekonomiskajai un fiskālajai situācijai un valdībām veicot intervences finanšu sistēmas stabilizēšanai, vidējā valdības parāda attiecība pret IKP euro zonā pieauga no 66.1% no IKP 2007. gadā līdz 68.7% no IKP 2008. gadā. Parāda kāpums varētu būt vēl lielāks atkarībā no Eurostat finanšu glābšanas pasākumu statistiskās klasifikācijas, kuras izstrāde vēl jāpabeidz (sk. 7. ielikumu). Īpaši valdības parāds būtiski palielinājās valstīs, kuras veica nozīmīgas intervences finanšu institūcijās vai kurās strauji pasliktinājās makroekonomiskā situācija. Euro zonas valstu valdības emitēto parāda vērtspapīru gada kāpuma temps 2008. gadā būtiski palielinājās salīdzinājumā ar 2007. gadu, savukārt dažās valstīs nozīmīgi pieauga obligāciju peļņas likmju starpības ar Vācijas valdības obligācijām (sk. 6. ielikumu).

Saskaņā ar Eiropas Komisijas aplēsēm euro zonas vidējā strukturālā budžeta bilance (cikliski koriģētā bilance, izņemot vienreizējos un citus pagaidu pasākumus) 2008. gadā pasliktinājās par 0.7 procentu punktiem (līdz -2.3% no IKP). Strukturālo bilanču samazinājums atbilda vairāk nekā pusei vidējā valdības budžeta deficīta pieauguma, liecinot, ka (vidēji) ciklisko nosacījumu ietekme bija ierobežotāka. Turklāt

bija vērojama labvēlīga "strukturāla ietekme". Lai gan vispārējā ekonomiskā situācija pasliktinājās, ar lieliem nodokļiem apliktās darba samaksas un (nominālā) privātā patēriņa pieaugums joprojām veicināja nodokļu ieņēmumu palielināšanos dažās valstīs. Taču jāatzīmē, ka pašreizējā situācijā strukturālās budžeta bilances aplēses pakļautas lielai nenoteiktībai un vēlāk var tikt koriģētas. Aplūkojot atsevišķas valstis, tikai četras euro zonas valstis (Kipra, Luksemburga, Nīderlande un Somija) sasniedza vidēja termiņa budžeta mērķi, savukārt Spānija un Slovēnija no tā novirzījās.

PASĀKUMI, REAĢĒJOT UZ FINANŠU KRĪZI UN EKONOMISKO LEJUPSĻĪDI

2008. gada oktobrī euro zonas valstis un Lielbritānija vienojās par koordinētu darbību finanšu sektora stabilizēšanai, t.sk. par finanšu institūciju rekapitalizāciju un aizdevumu un noguldījumu garantijām, ko pēc tam apstiprināja Eiropadome. Grūti novērtēt šo intervencu ietekmi uz valsts finansēm euro zonā (sk. arī 7. ielikumu). Aplēsts, ka izziņotā banku sektoram sniegtā valdības atbalsta iespējamā tiešā ietekme uz euro zonas valdības parādu 2009. gada 1. janvārī bija 284.6 mljrd. euro (aptuveni 3% no euro zonas IKP) un uz valdības iespējamām saistībām – aptuveni 19% no IKP. Tika arī lēsts, ka šo intervencu ietekme uz euro zonas valstu valdības budžeta deficītu 2008. gadā bijusi nenozīmīga.

Reaģējot uz būtisko ekonomisko lejupslīdi, Eiropadome 2008. gada 11. un 12. decembra sanāksmē apstiprināja Eiropas Tautsaimniecības atveseļošanās plānu. Saskaņā ar šo plānu atsevišķas ES dalībvalstis fiskālajam stimulam (200 mljrd. euro; 1.5% no ES IKP) novirzīs 170 mljrd. euro, pārējam finansējumam izmantojot ES budžeta un Eiropas Investīciju bankas līdzekļus. Paredzēts, ka šie koordinētie dalībvalstu centieni veicinās tautsaimniecības atveseļošanos, nostiprinot kopējo pieprasījumu un sekmējot Lisabonas stratēģijā paredzēto strukturālo reformu īstenošanu. Atkarībā no situācijas valstī pasākumi varētu izpausties kā izdevumu palielināšana, nodokļu sloga vai sociālās apdrošināšanas iemaksu samazināšana un palīdzība konkrētām uzņēmumu vai mājsaimniecību kategorijām. Vienlaikus Eiropadome apstiprināja apņemšanos īstenot Stabilitātes un izaugsmes paktu un nodrošināt stabilas valsts finanses. Dalībvalstis tika aicinātas pēc iespējas ātrāk atgriezties pie vidēja termiņa budžeta mērķu sasniegšanas.

Daudzas euro zonas valstis veica fiskālos pasākumus kopējā pieprasījuma stimulēšanai. Vācijas valdība 2008. gada rudenī pieņēma pasākumu kopumu (galvenokārt budžeta ieņēmumu pusē; 1.3% no IKP 2009. un 2010. gadā). 2009. gada sākumā tā izziņoja otro stimulējošo pasākumu kopumu, kas sasniedz aptuveni 2% no IKP un ietver papildu pasākumus šajos divos gados. Francijā 2008. gada beigās tika izziņoti pasākumi 2009.–2011. gadam aptuveni 1.5% no IKP vērtībā, t.sk. valsts ieguldījumu palielināšana un mazo uzņēmumu un atsevišķu nozaru atbalsts. Itālijas valdība 2008. gadā īstenoja plašus pasākumus (galvenokārt izdevumu pusē), kas 2009. un 2010. gadā sasniegtu 0.5 procentu punktus no IKP. Plānots, ka to ietekmi uz neto aizņēmumiem lielā mērā atsvērs kompensējošie pasākumi. Spānijā vairāki ieņēmumu pasākumi tautsaimniecības stimulēšanai tika īstenoti 2008. gada 1. pusgadā un novembrī tika izziņoti papildu valsts investīciju plāni, aptverot vairāk nekā 3% no IKP 2008.–2010. gadā. Arī vairākums citu valstu īstenoja vērienīgus fiskālos stimulējošos pasākumus.

7. ielikums

FINANŠU KRĪZES IZRAISĪTO PROBLĒMU STATISTISKĀS GRĀMATVEDĪBAS JOMĀ IETEKME UZ VALDĪBAS BUDŽETA DEFICĪTU UN PARĀDU

Reaģējot uz pasaules finanšu krīzi un tās ietekmi uz Eiropas finanšu institūcijām, Eiropas valstu valdības, centrālās bankas un citas valsts institūcijas īsteno pasākumus, lai stabilizētu finanšu tirgus un tautsaimniecību kopumā. Šīs valdības operācijas ietver (daļēju) nacionalizēšanu, kapitāla ieplūdes (rekapitalizāciju), finanšu aktīvu pirkšanu un/vai apmaiņu un garantiju sniegšanu (noguldījumiem un jauniem banku emitētiem parāda vērtspapīriem, kā arī starpbanku aizdevumiem).

Valdības budžeta deficīts un parāds, kas ir galvenie fiskālie mainīgie lielumi, kuri tiek kontrolēti saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu, tiek uzraudzīti saskaņā ar Eiropas statistiskās grāmatvedības noteikumiem (Eiropas Kontu sistēma 1995 (EKS 95)) un EKS 95 Rokasgrāmatu par valdības budžeta deficītu un parādu. Eiropas Komisija (*Eurostat*) turpinājusi veidot metodoloģiskos norādījumus par minēto valdības veikto pasākumu grāmatošanu, pamatojoties uz EKS 95 un Rokasgrāmatu, lai nodrošinātu, ka dalībvalstis konsekventi un vienoti apkopo valdības budžeta deficīta un parāda statistiku. Šajā procesā *Eurostat* konsultējās Monetārās, finanšu un maksājumu bilances statistikas komiteju, kurā pārstāvētas ES dalībvalstu nacionālās

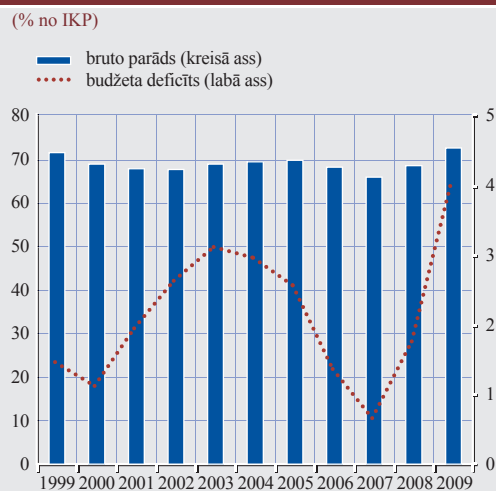
statistikas iestādes un centrālās bankas, kā arī Eiropas Komisija un ECB, lai noteiktu, kā piemērojami grāmatvedības noteikumi. Lai izlemtu par atbilstošu grāmatošanu, katrā atsevišķā situācijā būs jāatbild uz vairākiem jautājumiem.

- Vai vienības, kas izveidotas, lai rekapitalizētu finanšu institūcijas vai sniegtu tām garantijas, nacionālajos kontos ietvertas valdības sektorā? Ja jā, to budžeta deficīts un parāds palielinās valdības budžeta deficītu un parādu.
- Vai valdības iegādājušās finanšu institūciju akcijas par tirgus cenām, kas norāda uz finanšu aktīva iegādi (neietekmējot budžeta deficītu), vai daļa finanšu institūcijās ieludināto līdzekļu jāuzskata par kapitāla pārvedumu (subsīdiju)?
- Ja valdība aizdod naudu finanšu institūcijai, vai tai jāmaksā procenti un jāatmaksā aizdevums? Ja nē, tas jāuzrāda kā kapitāla pārvedums, bet ne kā finanšu darījums.
- Ja valdība pārņem daļu finanšu institūcijas saistību un pretī iegūst tās daļu, vai šīs daļas vērtība ir tāda pati kā saistību vērtība? Ja nē, (daļa) pārņemto saistību tiek uzskatīta par kapitāla pārvedumu, kas negatīvi ietekmē valdības budžeta bilanci.
- Kad varētu tikt pieprasītas valdības garantijas, tādējādi, iespējams, ietekmējot budžeta deficītu un parādu to sniegšanas brīdī? Parasti garantijām ir ietekme uz budžeta deficītu un parādu tikai to pieprasīšanas brīdī.
- Ja finanšu institūcija ir pilnībā nacionalizēta, vai tā jāpārklasificē uz valdības sektoru? Tā parasti kļūs par valsts sabiedrību, bet ne par valdības iestādi. Tomēr, ja valdība izveido speciālu struktūrvienību, lai iegādātos finanšu institūcijas akcijas, šo struktūrvienību, iespējams, vajadzētu klasificēt valdības sektorā (ja tā nav autonoma vai netiek uzskatīts, ka tā iesaistījies tirgus aktivitātēs).

Eurostat 2009. gada aprīļa otrajā pusē publicēs ES dalībvalstu 2008. gada valdības budžeta deficīta un parāda provizorisko statistiku.

Lai rūpīgāk izvērtētu stimulu politiku, jānogaida, līdz būs zināmi konkrētie pasākumi un to īstenošanas process, taču skaidrs, ka pašreizējie valdības nodomi rada dažus riskus (sk. arī 8. ielikumu). Budžeta deficīta kāpums var mazināt uzticēšanos fiskālajai stabilitātei, īpaši ņemot vērā, ka daudzos gadījumos netiek pievērsta vajadzīgā uzmanība stimulējošo pasākumu negatīvajai ietekmei, un tas var izrādīties ļoti smagi. Valdības obligāciju un Vācijas valdības obligāciju peļņas likmju starpību krasais pieaugums ir brīdinājuma zīme, ka finanšu tirgos tiek ļoti rūpīgi vērotas iespējamo risku attīstības tendences. Tā kā paredzēti ļoti daudzi pasākumi, dažkārt to efektivitāte ir apšaubāma. Ne visi pasākumi nepārprotami saistīti ar pašreizējo ekonomisko problēmu cēloņiem, un daži var vairāk atspoguļot politiskus kompromisus nekā ekonomiskus apsvērumus. Arī valdības intervences rada risku, ka tautsaimniecības dalībnieku rīcība tiks negatīvi ietekmēta.

32. attēls. Fiskālās norises (1999–2009)

Avots: Eiropas Komisija (AMECO datubāze).
Piezīmes. Euro zonas vidējais rādītājs ietver 16 valstis (atbilstoši stāvoklim 2009. gada 1. janvārī). EKS 95 definīcija; budžeta deficīts neietver UMTS licenču pārdošanas ieņēmumus.

2009. GADĀ GAIDĀMA TURPMĀKA FISKĀLĀS SITUĀCIJAS PASLIKTINĀŠANĀS

Paredzams, ka fiskālā perspektīva euro zonas valstīs 2009. gadā turpinās pasliktināties. Saskaņā ar Eiropas Komisijas pagaidu prognozi, kas ietver 2008. gada beigās un 2009. gada sākumā iesniegtos stabilitātes programmu grozījumus, gaidāms, ka vidējais euro zonas valstu valdības budžeta deficīts palielināsies par 2.3 procentu punktiem (līdz 4.0% no IKP; sk. 32. att.). Valdības izdevumi pieaugs par 2.1 procentu punktu no IKP un ieņēmumi saruks par 0.1 procentu punktu no IKP. Paredzams, ka vidējā euro zonas valstu valdības parāda attiecība pret IKP 2009. gadā palielināsies par 4.0 procentu punktiem (līdz 72.7% no IKP).

Saskaņā ar Komisijas pagaidu prognozi paredzams, ka visu euro zonas valstu (izņemot Maltu) valdības budžeta bilance pasliktināsies. Prognozēts, ka Īrijas, Grieķijas, Spānijas, Francijas, Itālijas, Portugāles un Slovēnijas budžeta deficīts 2009. gadā pārsniegs atsauces vērtību 3% no IKP vai saglabāsies šajā līmenī (dažos gadījumos pārsniegums būs ievērojams). Paredzams, ka Beļģijas un Austrijas budžeta deficīts sasniegs atsauces vērtību 3% no IKP, savukārt Vācijas un Slovākijas – būs mazliet zemāks par šo rādītāju. Ir nepārprotami riski, ka faktiskie rezultāti varētu būt pat sliktāki, nekā prognozēts.

BŪTISKI KONCENTRĒTIJS UZ FISKĀLO STABILITĀTI

Fiskālo rezultātu pasliktināšanās un ļoti nenoteiktā perspektīva rada nopietnas problēmas fiskālās politikas īstenošanai euro zonā. Četras norises rada spiedienu uz valsts finansēm. Pirmkārt, būtiski pieaug budžeta deficīts, un to nosaka automātisko stabilizatoru darbība makroekonomiskās situācijas pasliktināšanās apstākļos. Otrkārt, papildus pēdējos gados gūtajiem neplānotajiem papildu ieņēmumiem finanšu aktīvu cenu straujais kritums un mājokļu krīze dažās valstīs kopā ar citiem faktoriem var veicināt ieņēmumu deficīta kāpumu. Treškārt, valdības intervences finanšu sektorā, lai novērstu sistēmisku banku krīzi un daudz nopietnākas makroekonomiskās problēmas, rada nopietnus fiskālos riskus. Ceturtkārt, stimulējošie pasākumi ekonomiskās lejupslīdes ierobežošanai izraisa spiedienu uz fiskālo perspektīvu.

Šajā problemātiskajā vidē būtiski saglabāt fiskālo disciplīnu un vidēja termiņa perspektīvu. Lai saglabātu sabiedrības ticību valsts finanšu stabilitātei, jāsargā uz normatīvajiem aktiem balstītās ES fiskālās struktūras integritāte. Tāpēc svarīgi, lai visas iesaistītās puses īstenotu apņemšanos pilnībā piemērot Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumus, kas nodrošina nelabvēlīgu ekonomisko apstākļu novēršanai nepieciešamo elastību.

8. ielikums

FINANŠU KRĪZE UN FISKĀLĀ POLITIKA

Politikas galvenais uzdevums ir panākt, lai finanšu krīze un turpmākā ekonomiskā lejupslīde nemazinātu valsts finanšu uzticamību un ilgtspēju. ES piemērotu fiskālās politikas vadīšanas un koordinēšanas struktūru gan labvēlīgā, gan nelabvēlīgā periodā nodrošina Stabilitātes un izaugsmes pakts. Lai gan pirmajos 10 gados ne vienmēr tika nodrošināta pilnīga atbilstība paktam, ES vispārējais fiskālais sniegums, izvairoties no liela budžeta deficīta un valdības parāda pieauguma, bija daudz labāks nekā iepriekšējos gadu desmitos pirms pakta.¹

¹ Sk. ECB 2008. gada oktobra "Mēneša Biļetena" rakstu *Ten years of the Stability and Growth Pact* ("Stabilitātes un izaugsmes pakta 10 gadi").

Neizmantota iespēja, kas nevajadzīgi sarežģī fiskālo uzdevumu

Sākoties finanšu krīzei un ekonomiskajai lejupslīdei, daudzu euro zonas valstu fiskālā pozīcija bija vāja. Valdības nebija izmantojušas iespēju, ko sniedza pēdējos gados gūtie neplānotie papildu ieņēmumi, lai konsolidētu budžetus. Tāpēc ECB 2007. gada pārskatā ietvertie argumenti joprojām ir aktuāli, un to nozīme pašlaik patiešām palielinājusies.² ECB savulaik uzsvēra svarīgu fiskālo mācību, kas būtu jāgūst no 2000. un 2001. gada, proti, ka ieņēmumu perspektīvas īsā laikā var būtiski mainīties. Pieredze patiešām rāda, ka valdības ieņēmumu svārstīgums ir lielāks nekā izdevumu svārstīgums un arī lielāks nekā ekonomiskās attīstības cikla svārstīgums. Tā kā vienlaikus arī grūti prognozēt IKP pieauguma pagrieziena punktus, šis ir būtisks iemesls, lai labvēlīgā periodā palielinātu piesardzību, t.i., lai neplānotus papildu ieņēmumus novirzītu uz ātrāku budžeta deficīta un parāda samazināšanu, nevis papildu izdevumiem.³ Tas valstīm ļautu nodrošināt budžeta manevrēšanas iespējas, lai absorbētu ieņēmumu deficītu un samazinātu papildu izdevumus gadījumā, ja apstākļi mainītos. Viena no fiskālās politikas kļūdām 2000. un 2001. gadā un pirms tam ir labvēlīgā perioda budžeta uzlabojumu kļūdaina atzīšana par strukturālo uzlabojumu pierādījumu, ko bieži izmanto, lai veicinātu izdevumu palielināšanu vai nodokļu pazemināšanu.

Automātisko stabilizatoru nozīme

Fiskālā korekcija, reaģējot uz ekonomisko lejupslīdi, lielā mērā atspoguļo automātisko fiskālo stabilizatoru darbību, kas veicina ekonomisko svārstību izlīdzināšanos. Tas nepieciešams, jo šis fiskālās reakcijas veids ir savlaicīgs un aizsargāts no politekonomijas riskiem, kas var mazināt saprātīgu fiskālo pasākumu efektivitāti. Īpaši automātiskie stabilizatori nav pakļauti laika nobīdēm pasākumu noteikšanā vai politisko lēmumu pieņemšanas un īstenošanas procesā. Turklāt ieņēmumu automātiskā reakcija un (mazākā mērā) cikla izdevumi padara automātiskos stabilizatorus pašapvērstus. Visbeidzot, konkrētu interešu grupu ietekme noteiktu guvumu sasniegšanā ir zema. Tās euro zonas valstis, kuras ievēro Stabilitātes un izaugsmes paktu, var izmantot samērā lielos automātiskos stabilizatorus.

Fiskālās aktivitātes riski finanšu krīzes laikā

Attiecībā uz saprātīgu fiskālās politikas pasākumu piemērošanu, lai stimulētu pieprasījumu, panākta vienprātība par to, ka šādiem pasākumiem jābūt savlaicīgiem un vēršoties uz efektivitātes nodrošināšanu un īslaicīgu izvairīšanos no papildu risku radīšanas fiskālajai ilgtspējai. Īpaši, ja vien netiek prognozēta deficītu palielinošu fiskālo pasākumu pretēja tendence, šādi pasākumi var mazināt sabiedrības uzticēšanos valsts finanšu ilgtspējai un veicināt piesardzības uzkrājumu palielināšanos vai negatīvas finanšu tirgus reakcijas un augstākas procentu likmes, tādējādi kompensējot paredzēto ekspansīvo ietekmi. Tāpēc fiskālās aktivitātes pieredze naftas krīzes laikā 20. gs. 70. gados jāuztver kā brīdinājums: tā nevis palielināja pieprasījumu, bet galarezultātā veicināja reālās tautsaimniecības destabilizēšanu un inflācijas spiediena un valdības parāda palielināšanos, gūstot nelielu neto peļņu (ja vispār tāda bija).

Attiecībā uz mērķiem jāveic darbības, ja elastības līmenis ir visaugstākais un negatīvā ietekme uz stimuliem vismazāk apgrūtināša. Tāpēc jāizvērtē fiskālo stimulu kvalitāte, lai varētu veikt

² Sk. sīkāk ECB 2007. gada pārskata ielikumā "Mācīšanās no 2000. un 2001. gadā īstenotās fiskālās politikas pieredzes".

³ Sk. precizitātes prognožu un ar pagrieziena punktiem saistīto grūtību pārskatu M. Blix, J. Wadeford, U. Wienecke un M. Ådahl, *How good is the forecasting performance of major institutions?*, *Economic Review*, 2001:3, Sveriges Riksbank, 38.–68. lpp.

visveicinošākās darbības stabila pamata izveidošanai, kas nepieciešams, lai notiktu atveseļošanās un ilgtermiņa izaugsme. Būtiska nozīme ir savlaicīgumam, jo pagātnes pieredze rāda, ka saprātīgas politikas pasākumi bieži izvēršas procikliski, jo tie kļūst efektīvi tikai ar ievērojamu laika nobīdi.

Fiskālās politikas kvalitātei ir būtiska nozīme daudzējādā ziņā. Lai gan jautājums par valdības optimālo lielumu ir diskutējams⁴, euro zonas valstu pilsoņi varētu būt vismaz tik pārtikuši, cik šodien, bet maksāt mazākus nodokļus, ja valsts sektora izdevumu kvalitāte būtu labāka. Turklāt atsevišķas pazīmes liecina, ka agrāk valdības sektors, iespējams, palielinājies uz lēnākas tautsaimniecības izaugsmes rēķina.⁵ Proti, ja euro zonas valstu valdības ievēro Stabilitātes un izaugsmes paktu, tās, visticamāk, izmantos ilgtermiņa priekšrocības un to iedzīvotāju labklājības līmenis būs augstāks.⁶

4 Atsevišķas pazīmes liecina, ka daudzu industriāli attīstītu valstu valdības sektors palielinājies, neraugoties uz to, kas noteikts galveno uzdevumu izpildei. Sk., piemēram, A. Afonso, L. Schuknecht un V. Tanzi, *Public sector efficiency: an international comparison*, *Public Choice*, Vol. 123 (No 3–4), 2005, 321.–347. lpp. un A. Afonso un D. Furceri, *Government size, composition, volatility and economic growth*, *Working Paper Series*, No 849, ECB, 2008.

5 Sk. A. Afonso, W. Ebert, L. Schuknecht un M. Thöne, *Quality of public finances and growth*, *Working Paper Series*, No 438, ECB, 2005.

6 Valdību samazināšanas izmaksas var būt diezgan ierobežotas, ja samazināšana tiek pareizi plānota un īstenota. Sk., piemēram, S. Hauptmeier, M. Heipertz un L. Schuknecht, *Expenditure reform in industrialised countries: a case study approach*, *Working Paper Series*, No 364, ECB, 2006.

Vērienīgu stimulējošo pasākumu kopums, kas pieņemts 2008. gadā un 2009. gada sākumā, veicina fiskālo nesabalansētību euro zonā. Lai nezaudētu uzticēšanos valsts finanšu stabilitātei, nepieciešama ticama apņemšanās atcelt stimulējošos pasākumus pēc iespējas ātrāk. Īstenojot stimulējošo pasākumu kopumu, lai nodrošinātu šo pasākumu efektivitāti, rūpīgi jāizvērtē to kvalitāte. Turpmākajos gadu desmitos nepieciešams mazināt iedzīvotāju novecošanas izraisīto izdevumu spiedienu, tāpēc vēlami noteikti euro zonas valstu centieni sasniegt un saglabāt stabilas valsts finanses. Saistoša, pareizi izstrādāta un konsekventi ieviesta valsts vidēja termiņa fiskālā struktūra var papildināt Stabilitātes un izaugsmes paktā nostiprināto Eiropas fiskālo struktūru, lai ātri atgrieztos pie vidēja termiņa budžeta mērķu sasniegšanas (sk. arī 8. ielikumu).

2.6. VALŪTAS KURSU UN MAKSĀJUMU BILANCES NORISES

EURO KURSS EFEKTĪVAJĀ IZTEIKSMĒ 2008. GADĀ NEDAUDZ PALIELINĀJĀS

Finanšu satricinājums naudas un kredītu tirgos, kas sākās 2007. gada augustā, un tā sekojošās izpausmes reālajā tautsaimniecībā visā pasaulē 2008. gadā būtiski ietekmēja norises valūtas

tirgos. Precīzāk, 2008. gada pirmajos četros mēnešos turpinājās kopš 2000. gada beigām vērojamā euro kursa kāpuma tendence, ko veicināja samērā optimistiskās tirgus gaidas attiecībā uz euro zonas tautsaimniecības relatīvajām perspektīvām. Pēc aprīlī sasniegtā vēsturiski augstākā līmeņa nominālais EEK līdz augustam kopumā stabilizējās. Pēc tam notika krass euro kursa kritums, tikai triju mēnešu laikā tam samazinoties līdz 2007. gada vidū novērotajam līmenim. Spēcīgais euro kursa sarukums galvenokārt bija saistīts ar tirgus gaidu attiecībā uz euro zonas tautsaimniecības perspektīvas pārskatīšanu, finanšu krīzei turpinot attīstīties un pakāpeniski arvien vairāk atklājoties tās globālajam raksturam, un tas norisinājās apstākļos, ko raksturoja paaugstināta tirgus nenoteiktība un pasaulē vērojamā nevēlēšanās uzņemties riskus. Gada beigās atsākās spēcīgs euro kursa pieaugums, 2008. gada 18. decembrī tam sasniedzot jaunu vēsturiski augstāko līmeni. Līdz 2008. gada beigām euro kurss nominālajā efektīvajā izteiksmē bija aptuveni par 2.5% augstāks nekā gada sākumā un aptuveni par 7% augstāks nekā tā 2007. gada vidējais līmenis. Euro kursa kāpums nominālajā efektīvajā izteiksmē 2008. gadā skaidrojams galvenokārt ar euro kursa būtisko pieaugumu attiecībā pret

Lielbritānijas sterliņu mārciņu, ko tikai daļēji kompensēja euro kursa samazināšanās attiecībā pret ASV dolāru un Japānas jenu.

Euro kurss attiecībā pret ASV dolāru nozīmīgi pieauga gada pirmajos astoņos mēnešos, jūlija vidū sasniedzot augstāko līmeni, kad euro atbilda 1.60 ASV dolāriem. Šo kursa kāpumu galvenokārt noteica procentu likmju starpības palielināšanās gaidas par labu euro zonas aktīviem, atspoguļojot tirgus pārliecību, ka finanšu satricinājums euro zonu ietekmēs daudz mazāk nekā ASV. Taču, sākot no šā perioda, datu publikojumi sāka liecināt, ka finanšu satricinājums, kas 2007. gada augustā bija sācies ASV zemas kvalitātes hipotēku tirgū, izpaudās vienlaicīgā tautsaimniecības lejupslīdē visās galvenajās ekonomiskajās zonās. Tādējādi euro kurss attiecībā pret ASV valūtu augustā sāka strauji kristies. Rudenī, atsākoties spriedzei globālajos naudas un kredītu tirgos, lejupvērstais spiediens uz euro kursu kļuva spēcīgāks, un oktobrī euro atbilda 1.25 ASV dolāriem. Šī būtiskā kursa pazemināšanās daļēji skaidrojama ar ASV dolāru likviditātes deficītu visā pasaulē, kas izraisīja plašu ārvalstu ieguldījumu repatriāciju un lika centrālajām bankām veikt vienotus politikas pasākumus. Šādos apstākļos, kad bija vērojama ārkārtīgi liela nevēlēšanās uzņemt riskus un norisinājās aizņemto līdzekļu apjoma samazināšanās, ASV dolāra starptautiskais statuss palīdzēja tā vērtībai pieaugt. Šķiet, ka arī citi tehniski (un, iespējams, pārejoši) faktori valūtas tirgos veicinājuši ASV dolāra kursa kāpumu, par to liecina arī tas, ka šajā periodā pavājinājusies saikne starp procentu likmju starpībām un euro kursa attiecībā pret ASV dolāru dinamiku. Taču decembrī, minētajiem necikliskajiem faktoriem, kas rudenī labvēlīgi ietekmēja ASV dolāra kursu, pavājinoties un valūtas tirgiem atkal koncentrējot uzmanību uz izaugsmes perspektīvām un procentu likmju starpībām galvenajās tautsaimniecības zonās, atsākās krass euro kursa kāpums. 31. decembrī euro atbilda 1.39 ASV dolāriem (t.i., euro kurss bija aptuveni par 5% zemāks par tā līmeni 2008. gada sākumā un aptuveni par 6% augstāks nekā tā 2007. gada vidējais līmenis).

Tāpat kā euro kurss attiecībā pret ASV dolāru, arī euro kurss attiecībā pret Japānas jenu 2008. gadā nozīmīgi svārstījās neparasti plašā diapazonā (euro atbilda 115.75–169.75 Japānas jenām). Euro kursa svārstības attiecībā pret Japānas jenu, šķiet, atspoguļoja ne tikai tirgus novērtējuma pārmaiņas attiecībā uz relatīvo tautsaimniecības perspektīvu, bet, pats galvenais, arī tirgus gaidas saistībā ar aktīvu cenu svārstīgumu. Tāpēc šīs gaidas ietekmēja tādu tirdzniecības darījumu, kuru pamatā ir dažādu valūtu procentu likmju starpība, t.i., tirdzniecības darījumu, kas ietver aizņemšanos zema ienesīguma valūtā (piemēram, Japānas jenās) un ieguldīšanu augsta ienesīguma valūtā, gaidīto ienesīgumu. Kopumā Japānas jenas kursa gaidāmā svārstīguma pieaugums samazina tās kā finansējuma valūtas pievilcību darījumos, kuru pamatā ir dažādu valūtu procentu likmju starpība, tādējādi radot augšupvērstu spiedienu uz Japānas jenu un lejupvērstu spiedienu – uz augsta ienesīguma valūtām. Euro kursa attiecībā pret Japānas jenu implicētais svārstīgums, ko nosaka, izmantojot uz iespēju līgumu cenām balstītus rādītājus, 2008. gada laikā būtiski mainījās, sasniedzot augstāko punktu oktobrī un pēc tam pazeminoties. Šie ārkārtīgi svārstīgie apstākļi valūtas tirgos galvenokārt noteica euro kursa attiecībā pret Japānas jenu sākotnējo pieaugumu un tam sekojošo kraso kritumu 2008. gadā. 2008. gada 31. decembrī euro atbilda 126.14 Japānas jenām (t.i., euro kurss bija par 23% zemāks nekā gada sākumā un aptuveni par 22% zemāks nekā tā 2007. gada vidējais līmenis).

2008. gadā turpināja pieaugt arī euro kurss attiecībā pret Lielbritānijas sterliņu mārciņu, līdz gada beigām būtiski palielinoties (par 28.5%; 2007. gadā – par 9%). 29. decembrī euro atbilda 0.98 Lielbritānijas sterliņu mārciņām, kas bija augstākais līmenis kopš vienotās valūtas ieviešanas 1999. gadā. Lielbritānijas sterliņu mārciņas kursa nozīmīgā samazināšanās, īpaši 2008. gada pēdējos mēnešos, saistīta ar spēcīgo ekonomiskās aktivitātes lejupslīdi Lielbritānijā. Tā izraisīja būtiskus monetārās politikas nosacījumu atvieglojumus un ar tiem saistītu ilgāka termiņa peļņas likmju kritumu.

No janvāra sākuma līdz 31. decembrim nozīmīgi pieauga euro kurss attiecībā pret vairāku ES tirdzniecības partnervalstu valūtām, piemēram, attiecībā pret Zviedrijas kronu (par 15.3%), Polijas zlotu (par 15.3%), Rumānijas leju (par 12.3%), Ungārijas forintu (par 5.3%) un Čehijas kronu (par 1.9%). Spēcīgs kāpums bija vērojams arī attiecībā pret Korejas vonu (33.6%), Norvēģijas kronu (22.1%) un Austrālijas un Kanādas dolāru (attiecīgi 21.0% un 17.1%). Euro kursa pieaugumu attiecībā pret šīm valūtām daļēji kompensēja tā kritums attiecībā pret vairāku Āzijas partnervalstu valūtām, kuras piesaistītas ASV dolāram, t.i., attiecībā pret Ķīnas renminbi (11.4%) un Singapūras un Honkongas dolāru (attiecīgi 5.2% un 6%). Euro kurss samazinājās arī attiecībā pret Šveices franku (par 10.2%), mainoties tā nozīmei tirdzniecības darījumos, kuru pamatā ir dažādu valūtu procentu likmju starpība, ņemot vērā, ka Šveices franks (tāpat kā Japānas jena) šāda veida finanšu darījumos izmantots par finansējuma valūtu.

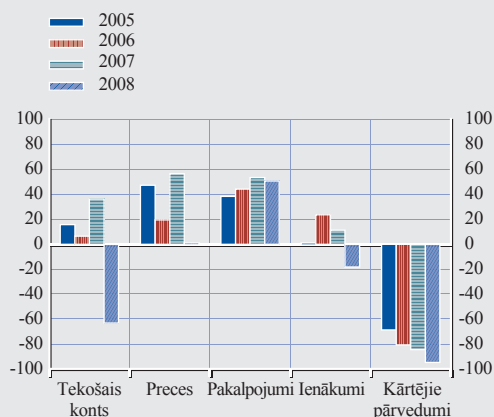
Reālais EEK, kas balstās uz dažādiem izmaksu un cenu rādītājiem, 2008. gada pirmajos četros mēnešos pieauga un tad līdz augustam stabilizējās. Līdz novembrim tas samazinājās, bet 2008. gada pēdējā mēnesī atsākās neliels kāpums. 2008. gada 4. ceturksnī reālais EEK, pamatojoties uz patēriņa cenām, bija par 2% zemāks nekā tā 2007. gada vidējais līmenis un par 4% zemāks nekā 2007. gada atbilstošā ceturksņa vidējais līmenis.

2008. GADĀ TEKŠĀ KONTA SALDO KĻUVA NEGATĪVS

Euro zonas tekošā konta negatīvais saldo 2008. gadā bija 63.2 mljrd. euro jeb 0.7% no euro zonas IKP salīdzinājumā ar pozitīvo saldo (36.3 mljrd. euro) 2007. gadā. To galvenokārt noteica preču pozitīvā saldo maiņa uz negatīvo saldo. 2008. gadā preču negatīvais saldo bija 0.6 mljrd. euro salīdzinājumā ar pozitīvo saldo (56.6 mljrd. euro) 2007. gadā. Šo norisi noteica galvenie faktori – eksporta samazināšanās, īpaši 2. pusgadā, un spēcīgais importa cenu kāpums gada pirmajos astoņos mēnešos. Arī lielāks kārtējo pārvedumu negatīvais saldo un ienākumu komponenta maiņa no pozitīvā

33. attēls. Tekošā konta balance un tās komponenti

(mljrd. euro; gada dati)

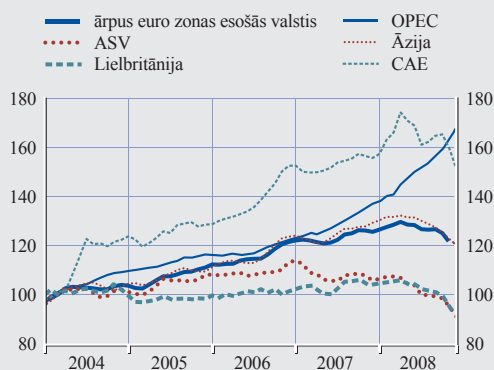
Avots: ECB.
Piezīme. 2008. gada dati sniegti par periodu līdz 2008. gada oktobrim.

saldo uz negatīvo saldo veicināja tekošā konta vispārējais pasliktināšanās. Vienlaikus pakalpojumu pozitīvais saldo (50.6 mljrd. euro) 2008. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās tikai nedaudz (par 2.6 mljrd. euro; sk. 33. att.).

Preču eksporta sarukums 2008. gadā galvenokārt skaidrojams ar globālā pieprasījuma

34. attēls. Euro zonas eksporta apjoms uz atsevišķām tirdzniecības partnervalstīm

(indekss: 2004. gada 1. cet. = 100; sezonāli izlīdzināti dati; 3 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs)

Avots: ECB.
Piezīmes. Pēdējie novērojumi attiecas uz 2008. gada decembri, izņemot ārpus euro zonas esošās valstis un Lielbritāniju (novembris). CAE – Centrālās Eiropas un Austrumeiropas valstis.

JAUNĀKĀS EURO ZONAS KONKURĒTSPĒJAS TENDENCES

Euro zonas starptautiskās cenu un izmaksu konkurētspējas novērtējums, kas atspoguļo arī atsevišķu euro zonas valstu konkurētspēju, var sniegt svarīgu informāciju euro zonas tautsaimniecības pārraudzībai. Tāpēc šajā ielikumā aplūkotas euro zonas konkurētspējas norises, kas mērītas, izmantojot dažādus reālos EEK gan visas euro zonas, gan atsevišķu dalībvalstu līmenī. Apkopojot var teikt, ka šie rādītāji liecina par euro zonas cenu un izmaksu konkurētspējas kritumu pēdējos 10 gados, kas galvenokārt skaidrojams ar euro nominālā kursa paaugstināšanos šajā laika posmā. Lai gan šis rezultāts ir patiess neatkarīgi no lietotajiem deflatoriem, atsevišķās euro zonas valstīs vērojama būtiska norišu neviendabība konkurētspējas attīstībā.

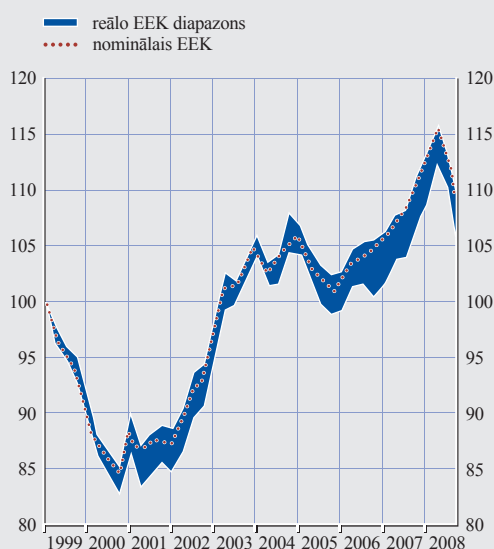
Aplūkojot euro zonu kopumā, A attēlā salīdzināts, kā attīstījies nominālais EEK un diapazons, kas iegūts, izmantojot piecus uz dažādiem deflatoriem balstītus reālā EEK indeksus.¹ Kopumā dažādie rādītāji liecina, ka, balstoties gan uz reālo, gan nominālo EEK, 1999.–2008. gadā konkurētspēja samazinājusies aptuveni par 5–10%.

Tādējādi pastāv ievērojama atbilstība starp nominālā un reālā EEK pārmaiņām, kas atspoguļo līdzīgu cenu dinamiku euro zonā un tās tirdzniecības partnervalstīs. Euro zonas konkurētspējas vispārējais kritums tāpēc galvenokārt skaidrojams ar nominālā kursa pārmaiņām, ko var iedalīt vairākos posmos. Pirmajā posmā 1999.–2001. gadā bija vērojams konkurētspējas pieaugums, kas atspoguļoja euro kursa pazemināšanos šajā laikā. Tad sekoja konkurētspējas krituma periods, ko galvenokārt noteica euro kursa kāpums 2002.–2004. gadā un kopš 2006. gada. Pēdējā laikā euro zonā bija vērojams konkurētspējas pieaugums sakarā ar euro kursa samazināšanos 2008. gada 2. pusgadā.

Cenu konkurētspējas dinamika euro zonā kopumā var neatklāt pilnīgi atšķirīgas norises atsevišķās valstīs. Lai tās analizētu, ECB izmanto konsekventu metodiku, par katru euro zonas valsti apkopojot saskaņotu konkurētspējas rādītāju kopumu attiecībā pret citām euro zonas valstīm un ārpus euro zonas esošo tirdzniecības partnervalstu grupu.² Ir trīs saskaņoti konkurētspējas rādītāji, ko aprēķina kā divpusējo valūtas kursu vidējo svērtu rādītāju, pamatojoties uz

A attēls. Euro nominālais un reālais efektīvais kurss

(indekss: 1999. gada 1. cet. = 100; ceturkšņa dati)

Avots: ECB aprēķini.

Piezīme. Jaunākie novērojumi attiecas uz 2008. gada 4. ceturksni. Reālais EEK 2008. gada pēdējā ceturksnī pieejams, tikai balstoties uz PCI un RCI.

1 Izmantoti šādi pieci deflatori: PCI, ražotāju cenas, IKP, vienības darbaspēka izmaksas apstrādes rūpniecībā un vienības darbaspēka izmaksas visā tautsaimniecībā.

2 Detalizētāku saskaņoto konkurētspējas rādītāju analīzi sk. *F. di Mauro un K. Forster, Globalisation and the competitiveness of the euro area* ("Globalizācija un konkurētspēja euro zonā") ECB speciālo pētījumu sērijā Nr. 97, 2008. gada septembris, un ECB 2008. gada novembra "Mēneša Biļetena" rakstā *Monitoring labour cost developments across euro area countries* ("Darbaspēka tirgus norišu pārraudzība euro zonas valstīs").

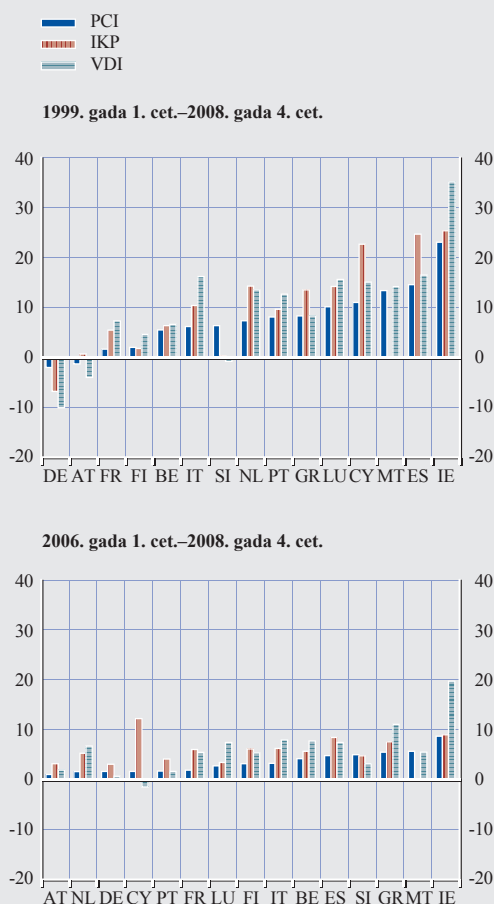
tirdzniecības svāriem (kuri atspoguļo atsevišķas valsts galveno konkurentu relatīvo svarīgumu), deflējot ar PCI, IKP vai vienības darbaspēka izmaksu deflatoru. Šķiet, ka no šiem saskaņotajiem konkurētspējas rādītājiem visplašāk izmantotais ir uz PCI balstītais rādītājs, kas daļēji skaidrojams ar to, ka PCI definīcija dažādās valstīs ir visai viendabīga, kā arī nenotiek būtiska datu pārskatīšana un dati ir pieejami ar samērā īsu aizkavēšanos. Savukārt uz IKP deflatoriem un vienības darbaspēka izmaksām balstītie rādītāji sniedz alternatīvu konkurētspējas novērtējumu, vairāk koncentrējoties uz tautsaimniecības ražošanas, nevis patēriņa pusi.

Interpretējot šos rādītājus, ieteicams ņemt vērā dažādus ierobežojumus. Uz indeksiem balstītie konkurētspējas rādītāji neietver sākotnējo cenu līmeņu atšķirības, un tādējādi nav iespējams izdarīt secinājumus par to, kura valsts absolūtā izteiksmē ir konkurētspējīgāka. Secinājumi, kas izdarīti, pamatojoties uz šādiem rādītājiem, arī var mainīties atkarībā no attiecīgā perioda izvēlēta sākuma un beigu datuma. Turklāt saskaņotie konkurētspējas rādītāji raksturo tikai ierobežotus konkurētspējas aspektus. Lai gūtu plašāku priekšstatu, var veikt detalizētāku analīzi, ņemot vērā citus faktorus, piemēram, tirdzniecības specializāciju vai vispārējo uzņēmējdarbības vidi, kā arī to, cik lielā mērā cenas tiek noteiktas atbilstoši tirgus cenām un cik lielā mērā tirdzniecības cenas reaģē uz valūtas kursa pārmaiņām.³ Turklāt pašreizējais apstākļos šo rādītāju aprēķināšanas metodika pilnībā neņem vērā pakalpojumu sektora produktivitātes atšķirības dažādās valstīs. (Šā sektora tirdzniecības tendences netiek atspoguļotas tirdzniecības partneru svērumā.)

Runājot par saskaņoto konkurētspējas rādītāju pagātnes dinamiku, B attēls atklāj būtisku konkurētspējas attīstības nevienādību dažādās euro zonas valstīs. Izmantojot uz PCI balstītu saskaņoto konkurētspējas rādītāju, visspēcīgākais konkurētspējas samazinājums kopš 1999. gada noticis Īrijā (vairāk nekā par 20%), tai seko Kipra, Malta, Luksemburga un Spānija

B attēls. Saskaņoto konkurētspējas rādītāju¹⁾ pārmaiņas dažādās euro zonas valstīs

(ceturkšņa dati; procentu punktos)

Avots: ECB aprēķini.

1) Balstoties uz PCI, IKP vai kopējo vienības darbaspēka izmaksu (VDI) deflatoru un ietverot euro zonas iekšējo un ārējo tirdzniecību.

Piezīmes. Negatīvs (pozitīvs) skaitlis nozīmē cenu konkurētspējas pieaugumu (zudumu). Jaunākie novērojumi attiecas uz 2008. gada 4. ceturksni (balstoties uz PCI deflatoru) un 2008. gada 3. ceturksni (balstoties uz IKP un VDI deflatoru). Periodam no 2006. gada 1. ceturkšņa līdz 2008. gada 4. ceturksnim tika mainīts saskaņoto konkurētspējas rādītāju indekss (2006. gada 1. cet. = 100). ECB nepublicē Maltes un Kipras deflatoru balstīto saskaņoto konkurētspējas rādītāju.

³ Šādu plašāku konkurētspējas aspektu analīzi sk. ECBS Monetārās politikas komitejas speciālās darba grupas rakstā *Competitiveness and the export performance of the euro area* ("Konkurētspēja un eksporta rādītāji euro zonā"), ECB speciālo pētījumu sērijā Nr. 30, 2005. gada jūnijs, un U. Baumann un F. di Mauro, *Globalisation and euro area trade: interactions and challenges* ("Globalizācija un euro zonas tirdzniecība: mijiedarbība un problēmas"), ECB speciālo pētījumu sērijā Nr. 55, 2007. gada marts.

(par 10–20%). Vismazākais konkurētspējas kritums vai pat neliels pieaugums tajā pašā periodā vērojams Austrijā, Francijā, Somijā un Vācijā. Vēršot uzmanību uz visnesenāko euro kursa pieauguma periodu, t.i., kopš 2006. gada sākuma, atšķirības šķiet mazākas – visās valstīs cenu konkurētspēja samazinājusies. Lai gan konkurētspējas pārmaiņu apjoms dažādās valstīs reizēm mainās atkarībā no tā, kāds deflators izmantots, kvalitatīvie secinājumi atšķirīgu rādītāju gadījumā paliek nemainīgi.

Saskaņotie konkurētspējas rādītāji ļauj valstu līmenī atsevišķi aplūkot arī euro zonas un ārējās konkurētspējas dinamiku. Tas ir noderīgs dalījums, jo nominālā valūtas kursa pārmaiņas kopš euro ieviešanas ir svarīgas tikai attiecībā uz ārējo konkurētspēju, tādējādi cenu konkurētspēju starp euro zonas valstīm ietekmē tikai izmaksu un cenu dinamikas atšķirības. Kopumā cenu konkurētspējas mazināšanās valstu līmenī ir raksturīgāka attiecībā uz ārpus euro zonas esošajiem tirdzniecības partneriem, kā liecina regresijas līnija, kas parāda attiecību starp euro zonas un ārējiem rādītājiem (sk. C att.). Tas lielākoties atspoguļo kopējo euro nominālā kursa paaugstināšanos 1999.–2008. gadā. Tāpēc tādās valstīs kā Īrija, kuru tirdzniecības daļa ar ārpus euro zonas esošajiem partneriem ir samērā liela, arī vērojams relatīvi lielāks ārējās konkurētspējas kritums. Tomēr lielākajai valstu daļai spēcīgā korelācija starp euro zonas un ārējo konkurētspēju arī liecina, ka atsevišķo euro zonas valstu relatīvās konkurētspējas pozīcijas galvenokārt nosaka iekšzemes izmaksu un cenu attīstība. Kopumā Austrija ir vienīgā valsts, kas uzlabojusi konkurētspēju gan euro zonā, gan ārpus tās. Arī Francijas, Somijas un Vācijas konkurētspēja euro zonas iekšienē palielinājusies, bet attiecībā pret ārpus euro zonas esošajiem tirdzniecības partneriem tā mazinājusies. Pārējo euro zonas valstu konkurētspēja gan euro zonā, gan ārpus tās mazinājusies.

Apkopojot var teikt, ka saskaņā ar dažādiem reālo EEK rādītājiem euro zonā aptuveni pēdējo 10 gadu laikā notikusi cenu un izmaksu konkurētspējas pazemināšanās, ko galvenokārt noteicis euro nominālā kursa pieaugums. Tomēr dažādās euro zonas valstīs vērojama būtiska konkurētspējas attīstības neviendabība, galvenokārt atspoguļojot iekšzemes izmaksu un cenu attīstības atšķirības, kā arī šo valstu ārējās tirdzniecības ģeogrāfisko specializāciju.

samazināšanos un, iespējams, ar tirdzniecības finansēšanas nosacījumu pasliktināšanos visā pasaulē. Pēc īslaicīgas kāpuma atjaunošanās 1. ceturksnī euro zonas eksports uz ASV un citām OECD valstīm, kā arī uz Ķīnu un citām Āzijas valstīm kritās, un arī eksports uz tām

C attēls. Saskaņotā euro zonas iekšējās un ārējās konkurētspējas rādītāju dinamika¹⁾

(kumulētās pārmaiņas; procentu punktos; 1999. gada 1. cet.–2008. gada 4. cet.)

x ass: saskaņotā euro zonas ārējās konkurētspējas rādītāja pārmaiņas
y ass: saskaņotā euro zonas iekšējās konkurētspējas rādītāja pārmaiņas

Avots: ECB aprēķini.

1) Balstoties uz PPI.

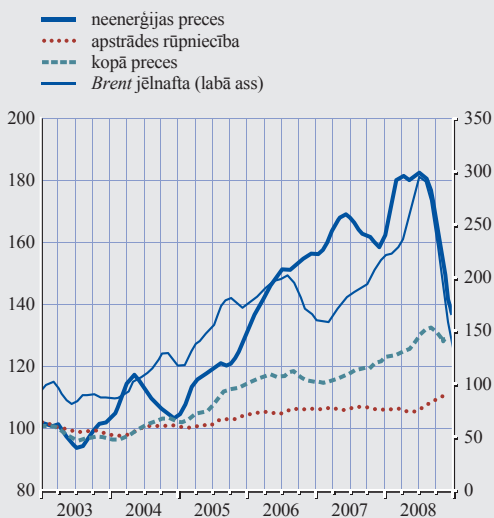
Piezīmes. Pozitīvs (negatīvs) skaitlis nozīmē cenu konkurētspējas zudumu (pieaugumu). Euro zonai reālais EEK attiecībā pret euro zonas 22 tirdzniecības partnervalstu valūtām attēlā parādīts, balstoties tikai uz euro zonas ārējo tirdzniecību.

ES dalībvalstīm, kuras pievienojās ES kopš 2004. gada, saruka. Turpretī eksports uz OPEC valstīm visa gada laikā bija stabils, ņemot vērā spēcīgo tautsaimniecības izaugsmi šajās valstīs un no naftas gūto ieņēmumu bagātības efektu (sk. 34. att.).

35. attēls. Ārpus euro zonas veiktā importa cenas

(indekss: 2003. gada 1. cet. = 100; sezonāli izlīdzināti dati; 3 mēnešu mainīgais vidējais rādītājs)

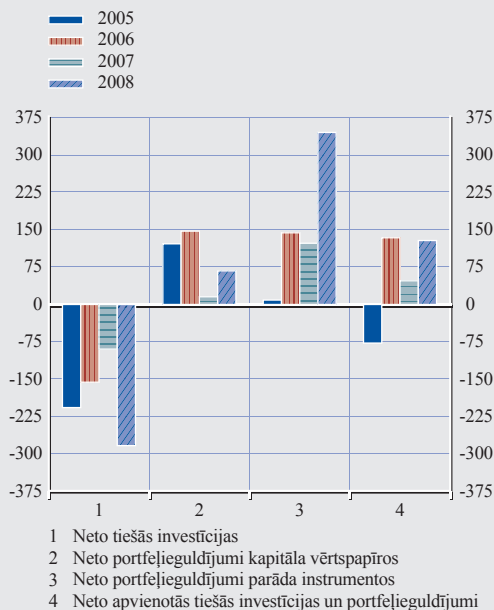
Avots: ECB.

Euro zonas cenu un izmaksu konkurētspējas mazināšanos, kas bija vērojama kopš 2001. gada, no 2008. gada vidus euro kursa krituma dēļ daļēji nomainīja pretēja tendence. Euro zonas eksporta cenu pieauguma sarukums 1. pusgadā varētu norādīt, ka euro zonas uzņēmumi koriģējuši peļņas maržas, lai kompensētu cenu un izmaksu konkurētspējas kritumu (sk. arī 9. ielikumu).

2008. gadā preču, īpaši starppatēriņa preču, importa apjoms saruka. Vienlaikus importa cenas līdz 2008. gada 3. ceturksnim stabili pieauga, bet pēdējā ceturksnī kāpums mazinājās. Tā kā cenu pārmaiņas vairāk nekā kompensēja importa apjoma sarukumu, kopējā importa vērtība gada pirmajos trijos ceturkšņos būtiski palielinājās. Dati par cenām preču kategoriju dalījumā liecina, ka importa cenu stabilo pieaugumu līdz vasarai un tam sekojošo kāpuma palēnināšanos galvenokārt noteica naftas un neenerģijas preču cenu dinamika (sk. 35. att.). Tomēr, neraugoties

36. attēls. Euro zonas tiešās investīcijas un portfeļieguldījumi

(gada dati; mljrd. euro)

Avots: ECB.

Piezīme. 2008. gada dati sniegti par periodu līdz 2008. gada oktobrim.

uz naftas cenu kritumu kopš vasaras, kumulētajā 12 mēnešu periodā līdz 2008. gada novembrim naftas tirdzniecības negatīvais saldo bija 223.6 mljrd. euro, kas ievērojami pārsniedza jau tā augsto līmeni 2007. gada beigās (vairāk nekā 170 mljrd. euro).

APVIENOTO TIEŠO INVESTĪCIJU UN PORTFEĻIEGULDĪJUMU POZITĪVAIS SALDO 2008. GADĀ PALIELINĀJĀS

2008. gadā finanšu kontā euro zonas apvienotais tiešo investīciju un portfeļieguldījumu pozitīvais saldo bija 128.5 mljrd. euro (iepriekšējā gadā – 47.3 mljrd. euro). Šis pieaugums atspoguļoja parāda instrumentu un kapitāla vērtspapīru portfeļieguldījumu pozitīvā saldo kāpumu. Šis pārmaiņas daļēji kompensēja tiešo investīciju negatīvā saldo pieaugums (sk. 36. att.).

Finanšu satricinājums 2008. gadā radīja paaugstinātu svārstīgumu visos finanšu tirgu segmentos un, ņemot vērā finanšu krīzes

ietekmi uz reālo tautsaimniecību, lielu globālās perspektīvas nenoteiktību. Šādos apstākļos tam sekojošā likviditātes samazināšanās svarīgākajos tirgus segmentos ietekmējusi lēmumus par portfeļu izvietojumu pasaulē, savukārt iespaidojot euro zonas pārrobežu portfeļieguldījumu plūsmas. Kapitāla vērtspapīru tirgū starptautiskie investori veica euro zonas finanšu instrumentu un euro zonas investori – ārvalstu kapitāla vērtspapīru neto pārdošanas darījumus neparasti lielos apjomos. Šķita, ka starptautiskie investori samazinājuši savu ārvalstu ieguldījumu apjomu, kas, iespējams, atspoguļo piesardzīgāku investīciju stratēģiju un kapitāla vērtspapīru cenu kritumu pasaulē.

Turklāt finanšu satricinājuma ietekmē gan euro zonā veiktās ārvalstu tiešās investīcijas, gan euro zonas investīciju plūsmas uz ārvalstīm 2008. gadā būtiski samazinājās, liecinot, ka priekšroka tiek dota vietējiem tirgiem. Nerezidentu investīciju aizplūde no euro zonas bija lielāka nekā euro zonas investīciju aizplūde no ārvalstīm, tāpēc euro zonas tiešo investīciju negatīvais saldo kopumā bija lielāks.

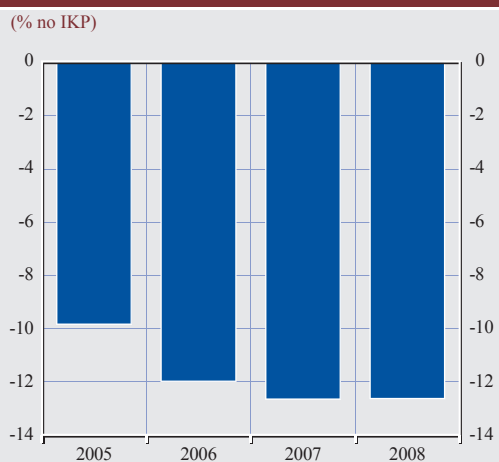
Visbeidzot, parāda vērtspapīru pozitīvā saldo palielināšanās (līdz 345.6 mljrd. euro; 2007. gadā – 122.8 mljrd. euro) veicināja finanšu

konta pozitīvā saldo pieaugumu. Šo tendenci, iespējams, noteica pastiprināta nevēlēšanās uzņemties riskus, paaugstinātas likviditātes vajadzības un īstermiņa procentu likmju starpības. Naudas tirgus instrumentu pozitīvais saldo būtiski palielinājās un 2008. gada septembrī un oktobrī sasniedza augstāko līmeni kopš 1999. gada. Šīs norises, iespējams, atspoguļo centienus palielināt likviditāti apstākļos, kad pastiprinās finanšu satricinājums.

STARPTAUTISKO INVESTĪCIJU BILANCE 2008. GADĀ

Euro zonas starptautisko investīciju bilances dati attiecībā pret pārējām pasaules valstīm, kas pieejami par periodu līdz 2008. gada 3. ceturksnim, norāda, ka euro zonas neto saistības attiecībā pret pārējām pasaules valstīm ir 1 158 mljrd. euro jeb 12.5% no euro zonas IKP (neto saistības 2007. gada beigās – 1 131 mljrd. euro jeb arī 12.5% no IKP; sk. 37. att.). Šo neto saistību nelielo pieaugumu 2008. gadā galvenokārt noteica citu ieguldījumu un portfeļieguldījumu neto saistību pozīciju palielinājums (attiecīgi 191 mljrd. euro un 76 mljrd. euro), ko gandrīz pilnībā kompensēja euro zonas tiešo investīciju ārvalstīs un atvasināto finanšu instrumentu neto aktīvu pozīcijas pieaugums (attiecīgi 182 mljrd. euro un 35 mljrd. euro). Rezerves aktīvi arī palielinājās tikai nedaudz, pārvērtēšanas ietekmei, ko rada aktīvu cenu pārmaiņas un valūtas kursu svārstības, veicinot šīs norises.

37. attēls. Neto starptautisko investīciju bilance

Avots: ECB.
Piezīme. Gada beigu dati (2008. gadam – 3. ceturksnis).

3. EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS NORISES ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠAJĀS ES DALĪBVALSTĪS

EKONOMISKĀ AKTIVITĀTE

Lielākajā daļā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu tautsaimniecības izaugsme 2008. gadā pēc vairāku gadu ilga stabila kāpuma samazinājās (sk. 6. tabulu).¹ Lai gan šāda ekonomiskās aktivitātes pavājināšanās tendence bija vērojama gandrīz visās valstīs, IKP gada kāpuma temps un palēnināšanās apjoms būtiski atšķīrās.

Viskrasākā lejupslīde bija Baltijas valstīs – Lietuvā gada vidējais pieauguma temps salīdzinājumā ar pagājušo gadu samazinājās vairāk nekā uz pusi, bet Igaunijā un Latvijā kļuva negatīvs. Visās trijās valstīs lejupslīde bija vērojama pēc vairākus gadus ilgušas ļoti spēcīgas ekonomiskās aktivitātes izaugsmes, kā arī pēc ārkārtīgi spēcīga darba samaksas, kredītu atlikuma un inflācijas kāpuma un ļoti liela tekošā konta deficīta. Baltijas valstīs 2008. gadā, neraugoties uz gada laikā notikušo daļējo korekciju, joprojām saglabājās liela makroekonomiskā nesabalansētība.

IKP kāpuma tempa samazināšanos lielākajā daļā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu galvenokārt noteica ārējās vides pasliktināšanās un gada otrajā pusē pieaugušās finanšu krīzes tiešā ietekme. Stingrāki finansēšanas nosacījumi

un aktīvu cenu sarukums vājināja patērētāju un rūpniecības konfidenci un mazināja iekšzemes pieprasījumu.

Ekonomiskās izaugsmes tempa palēnināšanās Slovēnijā (no 10.4% 2007. gadā līdz 6.4% 2008. gadā) daļēji bija normalizēšanās pēc īpaši straujas izaugsmes iepriekšējā gadā. Ungārijā ļoti zemais gada kāpuma temps (2008. gadā – 0.5%) atspoguļo 2007. gadā veikto apjomīgo fiskālās konsolidācijas pasākumu novēloto ietekmi, no kuras tautsaimniecība sāka lēnām atveseļoties 2008. gadā, apvienojumā ar sekojošo finanšu krīzes ietekmi uz tautsaimniecību. Trijās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs, kas pievienojās ES pirms 2004. gada, finanšu krīzes ietekme bija tikpat spēcīga, tādējādi IKP gada kāpuma temps 2008. gadā bija 0.7% Lielbritānijā, –0.2% Zviedrijā un –1.3% Dānijā. Šķiet, Polijā un Čehijas Republikā ietekme uz ekonomisko aktivitāti bijusi nedaudz mazāka, kāpuma tempam 2008. gadā sarūkot attiecīgi

1 To ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu grupā, kuras aplūkotas šajā sadaļā, ietilpst 12 līdz 2008. gada decembra beigām ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis (t.i., Bulgārija, Čehijas Republika, Dānija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Ungārija, Polija, Rumānija, Slovēnija, Zviedrija un Lielbritānija).

6. tabula. Reālā IKP pieaugums ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, %)									
	2004	2005	2006	2007	2008	2008 1. cet.	2008 2. cet.	2008 3. cet.	2008 4. cet.
Bulgārija	6.6	6.2	6.3	6.2	6.0	7.0	7.1	6.8	3.5
Čehijas Republika	4.5	6.3	6.8	6.0	3.2	4.4	4.4	4.0	0.2
Dānija	2.3	2.4	3.3	1.6	-1.3	-0.7	0.8	-1.6	-3.9
Igaunija	7.5	9.2	10.4	6.3	-3.6	0.2	-1.1	-3.5	-9.7
Latvija	8.7	10.6	12.2	10.0	-4.6	0.5	-1.9	-5.2	-10.3
Lietuva	7.4	7.8	7.8	8.9	3.1	7.0	5.2	2.9	-2.0
Ungārija	4.8	4.0	4.1	1.1	0.5	1.7	2.0	0.8	-2.3
Polija	5.3	3.6	6.2	6.6	5.4	6.2	5.8	5.2	2.3
Rumānija	8.5	4.2	7.9	6.2	7.1	8.2	9.3	9.2	2.9
Slovākija	5.2	6.5	8.5	10.4	6.4	9.3	7.9	6.6	2.5
Zviedrija	4.1	3.3	4.2	2.6	-0.2	0.9	3.0	0.3	-4.9
Lielbritānija	2.8	2.1	2.8	3.0	0.7	2.3	3.2	1.8	.
ES9 ¹⁾	5.8	4.9	6.7	6.2	4.3	5.7	5.5	4.7	0.9
ES12 ²⁾	3.6	2.9	3.9	3.6	1.3	2.7	3.5	2.2	.
Euro zona	2.1	1.7	2.9	2.6	0.8	1.9	2.0	0.8	-1.4

Avoti: Eurostat un valstu dati.

Piezīme. Dati visām valstīm nav sezonāli izlīdzināti.

1) ES9 kopējais rādītājs ietver deviņas ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis, kuras pievienojās ES 2004. gada 1. maijā vai 2007. gada 1. janvārī.

2) ES12 kopējais rādītājs ietver 12 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis 2008. gada 31. decembrī.

līdz 5.4% un 3.2%. Lai gan Rumānijā un Bulgārijā 2008. gadā attīstības rādītāji bija stabili (attiecīgi 7.1% un 6.0%), pēc ilga ļoti straujas izaugsmes perioda, ko noteica spēcīgais iekšzemes pieprasījums, straujš kreditēšanas un darba samaksas kāpums un būtisks ārvalstu tiešo investīciju ieplūdums, arī šajās valstīs ekonomiskā aktivitāte gada beigās ievērojami palēninājās.

CENU NORISES

2008. gadā visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs (izņemot Ungāriju) gada vidējā inflācija palielinājās un būtiski pārsniedza inflācijas mērķus valstīs, kurām ir inflācijas mērķrādītāju režīms. Šāds pieaugums 1. pusgadā lielākajā daļā valstu atspoguļo sākotnējo augšupvērsto inflācijas tendenci, ko vēlāk nomainīja kritums. 2008. gada decembrī inflācija lielākajā daļā valstu bija zemāka nekā gada sākumā.

Augstākā inflācija bija Baltijas valstīs un Bulgārijā, kur SPCI gada vidējā inflācija bija 10.6–15.3%. Čehijas Republikā, Ungārijā un Rumānijā SPCI gada vidējā inflācija bija 6.0–7.9%, bet pārējās valstīs – Dānijā, Polijā, Slovākijā, Zviedrijā un Lielbritānijā – inflācija sasniedza 3.3–4.2%.

Viens no galvenajiem faktoriem, kas noteica plašu inflācijas kāpumu, bija kopīgs gandrīz visām ārpus euro zonas esošajām ES valstīm, proti, spēcīgs pasaules pārtikas un enerģijas cenu pieaugums. Dažas valstis īstenoja ievērojamu administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu paaugstināšanu, un vairākās valstīs inflācijas kāpumu veicināja arī valūtas kursa samazināšanās. Visbeidzot, dažos gadījumos spēcīgs iekšzemes pieprasījums, arvien lielāki jaudas ierobežojumi un lauksaimniecības produkcijas piedāvājuma satricinājumi arī radīja spēcīgu augšupvērstu spiedienu uz darba samaksu un cenām.

Faktori, kas noteica būtisku inflācijas kāpuma sarukumu vēlāk 2008. gadā, lielākajai daļai valstu arī bija kopīgi. Pirmkārt, gada inflācija sāka samazināties, pavājinoties 2007. gada un 2008. gada sākuma pasaules preču cenu šoka ietekmei un būtiski sarūkot naftas cenām pasaulē. Otrkārt, iekšzemes pieprasījuma spiediens samazinājās vienlaikus ar tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanos iepriekš visstraujāk augošajās tautsaimniecībās un, pastiprinoties finanšu krīzei, vēlāk arī lielākajā daļā pārējo ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu. Tomēr vairākās valstīs, kurās reālās darba samaksas

7. tabula. SPCI inflācija ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs un euro zonā

(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, %)

	2004	2005	2006	2007	2008	2008 1. cet.	2008 2. cet.	2008 3. cet.	2008 4. cet.
Bulgārija	6.1	6.0	7.4	7.6	12.0	12.4	14.0	12.5	9.0
Čehijas Republika	2.6	1.6	2.1	3.0	6.3	7.6	6.7	6.5	4.4
Dānija	0.9	1.7	1.9	1.7	3.6	3.2	3.7	4.6	3.0
Igaunija	3.0	4.1	4.4	6.7	10.6	11.3	11.5	11.0	8.7
Latvija	6.2	6.9	6.6	10.1	15.3	16.3	17.5	15.6	11.9
Lietuva	1.2	2.7	3.8	5.8	11.1	10.8	12.3	12.0	9.4
Ungārija	6.8	3.5	4.0	7.9	6.0	6.9	6.8	6.3	4.2
Polija	3.6	2.2	1.3	2.6	4.2	4.5	4.3	4.4	3.6
Rumānija	11.9	9.1	6.6	4.9	7.9	8.0	8.6	8.2	6.9
Slovākija	7.5	2.8	4.3	1.9	3.9	3.4	4.0	4.5	3.9
Zviedrija	1.0	0.8	1.5	1.7	3.3	3.1	3.6	4.0	2.7
Lielbritānija	1.3	2.1	2.3	2.3	3.6	2.4	3.4	4.8	3.9
ES9 ¹⁾	5.3	3.8	3.3	4.2	6.4	6.8	7.0	6.7	5.2
ES12 ²⁾	2.6	2.6	2.6	2.9	4.7	4.2	4.9	5.5	4.3
Euro zona	2.1	2.2	2.2	2.1	3.3	3.4	3.6	3.8	2.3

Avots: Eurostat.

1) ES9 kopējais rādītājs ietver deviņas ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis, kuras pievienojās ES 2004. gada 1. maijā vai 2007. gada 1. janvārī.

2) ES12 kopējais rādītājs ietver 12 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis 2008. gada 31. decembrī.

kāpums joprojām bija lielāks nekā darba ražīguma pieaugums, saglabājās spēcīgs darba samaksas spiediens, izraisot būtisku vienības darbaspēka izmaksu palielināšanos.

FISKĀLĀ POLITIKA

2008. gadā ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs fiskālā situācija attīstījās ļoti nevienmīgi. Tikai Bulgārijā, Dānijā un Zviedrijā joprojām bija fiskālais pārpalikums,

bet pārējās valstīs dažos gadījumos bija liels fiskālais deficīts (sk. 8. tabulu). Latvijā, Rumānijā un Lielbritānijā deficīta rādītājs pārsniedza 3% no IKP, bet Lietuvā bija tuvu šim līmenim. Ungārijā 2008. gadā samazināja deficītu līdz 3.3% no IKP (2007. gadā – 5.0% no IKP). Baltijas valstīs, Rumānijā, Lielbritānijā un – mazāk – Zviedrijā budžeta izpildes rādītāji 2008. gadā neatbilda 2007. gada beigās un 2008. gada sākumā iesniegtajās aktualizētajās konverģences

8. tabula. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas fiskālie rādītāji

(% no IKP)						
Valdības budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-)						
	2005	2006	2007	Aktualizētās 2007. gada	Eiropas Komisijas	
				konverģences programmas dati	2009. gada prognoze	
				2008	2008	
Bulgārija	1.9	3.0	0.1	3.0	3.2	
Čehijas Republika	-3.6	-2.7	-1.0	-2.9	-1.2	
Dānija	5.2	5.2	4.5	3.0	3.1	
Igaunija	1.5	2.9	2.7	1.3	-2.0	
Latvija	-0.4	-0.2	0.1	0.7	-3.5	
Lietuva	-0.5	-0.4	-1.2	-0.5	-2.9	
Ungārija	-7.8	-9.3	-5.0	-4.0	-3.3	
Polija	-4.3	-3.8	-2.0	-2.5	-2.5	
Rumānija	-1.2	-2.2	-2.5	-2.9	-5.2	
Slovākija	-2.8	-3.5	-1.9	-2.3	-2.2	
Zviedrija	2.4	2.3	3.6	2.8	2.3	
Lielbritānija	-3.4	-2.7	-2.7	-2.9	-4.6	
ES9 ¹⁾	-3.7	-3.5	-2.0	-2.4	-2.6	
ES11 ²⁾	-2.3	-1.8	-1.5	-1.8	-2.8	
Euro zona	-2.5	-1.3	-0.6	-0.9	-1.7	

Valdības bruto parāds						
	2005	2006	2007	Aktualizētās 2007. gada	Eiropas Komisijas	
				konverģences programmas dati	2009. gada prognoze	
				2008	2008	
Bulgārija	29.2	22.7	18.2	18.3	13.8	
Čehijas Republika	29.8	29.6	28.9	30.3	27.9	
Dānija	36.4	30.7	26.3	21.6	30.3	
Igaunija	4.5	4.3	3.5	2.3	4.3	
Latvija	12.4	10.7	9.5	8.3	16.0	
Lietuva	18.4	18.0	17.0	17.2	17.1	
Ungārija	61.7	65.6	65.8	65.8	71.9	
Polija	47.1	47.7	44.9	44.2	45.5	
Rumānija	15.8	12.4	12.7	13.6	15.2	
Slovākija	34.2	30.4	29.4	30.8	28.6	
Zviedrija	50.9	45.9	40.6	34.8	34.8	
Lielbritānija	42.3	43.4	44.1	44.8	50.1	
ES9 ¹⁾	38.5	37.4	35.5	35.6	36.6	
ES11 ²⁾	41.9	41.4	40.5	39.6	43.4	
Euro zona	70.0	68.3	66.1	65.1	68.7	

Avoti: Eiropas Komisijas dati (2005.–2008. gads), aktualizētās 2007. gada konverģences programmas, Eiropas Komisijas starpposma prognoze 2008. gadam un ECB aprēķini.
Piezīmes. Dati pamatojas uz EKS 95 definīcijām. 2008. gada skaitļi konverģences programmās ir valstu valdību aplēses, un tāpēc tie var atšķirties no galīgā rezultāta.
1) ES9 kopējais rādītājs ietver deviņas ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis, kuras pievienojās ES 2004. gada 1. maijā vai 2007. gada 1. janvārī.
2) ES12 kopējais rādītājs ietver 12 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis 2008. gada 31. decembrī.

programmās noteiktajiem mērķrādītājiem. Baltijas valstīs un Lielbritānijā to daļēji noteica ievērojami nelabvēlīgāki makroekonomiskie apstākļi, tādējādi plānotais izdevumu pieaugums bija nenoturīgs un destabilizēja 2008. gada budžetu. Pārējās ārpus euro zonas esošajās ES valstīs (t.i., Bulgārijā, Čehijas Republikā, Dānijā, Polijā, Slovākijā un Ungārijā) 2008. gada budžeta izpildes rādītāji kopumā atbilda konverģences programmas mērķrādītājiem vai tos pārsniedza.

Slovākija, Zviedrija un Lielbritānija ekonomiskajā un fiskālajā vidē, kas kopumā turpināja pasliktināties, 2008. gada beigās plānoja vai īstenoja stimulējošu fiskālo pasākumu kopumu, bet vairākas citas ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis paziņoja par fiskālās konsolidācijas plāniem (dažos gadījumos – vērēnīgiem) 2009. gadā. Latvija un Ungārija, kas saņēma ārkārtas finanšu palīdzību, t.sk. no ES un SVF, uzņēmās ievērojamu fiskālās konsolidācijas pasākumu kopumu 2009. gadam un tālākai nākotnei.

2008. gada beigās Ungārija un Lielbritānija bija pakļautas pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanai. ECOFIN jūnijā pārtrauca pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu Čehijas Republikā un Slovākijā, bet jūlijā – Polijā. Jūnijā Rumānija saņēma Eiropas Komisijas ieteikumu sakarā ar risku, ka tā varētu pārsniegt valsts budžeta deficīta atsaucēs vērtību 3% no IKP spēcīga IKP pieauguma tempa apstākļos.

Valdības parāda attiecība 2008. gadā lielākajā daļā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu saglabājās daudz mazāka par atsaucēs vērtību 60% no IKP. Vienīgi Ungārijā parāda attiecība pārsniedza 60% no IKP. Dažādās valstīs norises tomēr bija ļoti atšķirīgas. Parāda attiecība palielinājās Dānijā, Igaunijā, Latvijā, Lielbritānijā, Polijā, Rumānijā un Ungārijā, bet citās valstīs samazinājās vai kopumā nemainījās. Parāda attiecības kāpums galvenokārt atspoguļo IKP pieauguma tempa un budžeta bilances pasliktināšanos, bet Lielbritānijā parāda attiecības palielināšanās zināmā mērā saistīta arī ar finanšu institūcijām sniegtās ārkārtas palīdzības ietekmi uz budžetu. Dānijā tās

pieaugums atspoguļo obligāciju emisiju, kas pārsniedza finansējuma prasības.

MAKSĀJUMU BILANCES DINAMIKA

2008. gadā apvienotā tekošā un kapitāla konta rādītāji būtiski atšķīrās dažādās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs (sk. 9. tabulu). Dānijā un Zviedrijā saldo bija pozitīvs, bet visās pārējās valstīs – negatīvs. Daudzās valstīs, kas pievienojās ES 2004. gadā vai vēlāk, deficītu varēja uzskatīt par normālu izlīdzināšanas procesa iezīmi tādā ziņā, ka tas atspoguļo labvēlīgās ieguldījumu iespējas un tagadnes un pagātnes patēriņa izlīdzināšanos. Tomēr lielu tekošā un kapitāla konta deficītu dažās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs noteica arī spēcīgs iekšzemes pieprasījums, labvēlīgi finansēšanas nosacījumi pasaulē un straujš kredītu atlikuma pieaugums. Pasaules finanšu satricinājums 2008. gadā un tā ietekme uz reālo tautsaimniecību izraisīja iekšzemes pieprasījuma pieauguma tempa palēnināšanos vai samazināšanos, tādējādi veicinot deficīta sarukumu vairākās ārpus euro zonas esošajās ES valstīs.

Runājot par valstīm ar lielu deficītu, visbūtiskākā tekošā un kapitāla konta deficīta samazināšanās bija vērojama Igaunijā un Latvijā, lai gan 2008. gada beigās deficīts šajās valstīs joprojām bija ļoti liels. Lietuvā deficīts saruka ievērojami mazāk, un Rumānijā tas saglabājās kopumā nemainīgs, bet Bulgārijā vēl pieauga. Visās minētajās valstīs deficīts joprojām pārsniedza 10% no IKP (Bulgārijā – vairāk nekā 20% no IKP).

Runājot par valstīm ar mazāku ārējo deficītu, 2008. gadā deficīts saruka tikai Lielbritānijā. Čehijas Republikā un Polijā deficīts kopumā nemainījās, bet Ungārijā un Slovākijā tas nedaudz pieauga. Lielākajā daļā valstu ārējo nesabalansētību radīja preču tirdzniecības negatīvais saldo, izņemot Čehijas Republiku, Ungāriju un Slovākiju, kurās būtiskākais faktors bija ienākumu negatīvais saldo. 2008. gadā salīdzinājumā ar 2007. gadu dažās valstīs samazinājās tiešo investīciju pozitīvais saldo. Pamatbilances saldo (t.i., apvienotā tekošā un

9. tabula. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu un euro zonas maksājumu bilance

(% no IKP)

	Apvienotā tekošā konta un kapitāla konta bilance				Neto tiešās investīcijas				Neto portfeļieguldījumi			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
Bulgārija	-11.3	-17.1	-20.6	-22.7	14.7	23.3	21.8	18.0	-4.7	1.3	-1.6	-2.4
Čehijas Republika	-1.2	-2.3	-1.2	-1.4	9.4	2.8	4.5	4.9	-2.7	-0.8	-1.5	1.3
Dānija	4.5	2.9	0.7	1.6	-1.3	-2.1	-2.8	-3.6	-4.5	-6.3	-2.0	-6.2
Igaunija	-9.2	-14.6	-16.9	-10.5	15.7	4.2	5.3	5.5	-16.0	-8.0	-2.4	0.5
Latvija	-11.2	-21.3	-20.6	-13.0	3.6	7.5	6.7	4.4	-0.8	0.2	-2.3	1.2
Lietuva	-5.8	-9.5	-12.8	-12.4	2.6	5.1	3.6	2.5	-1.0	-0.8	-0.8	0.7
Ungārija	-6.7	-7.1	-5.1	-5.7	5.0	1.0	3.2	1.7	3.9	5.5	-1.6	1.7
Polija	-0.9	-2.1	-3.6	-3.7	2.3	3.1	4.3	2.8	4.1	-0.9	-1.2	0.7
Rumānija	-7.9	-10.5	-13.1	-13.2	6.6	8.9	5.8	6.3	1.0	-0.2	0.4	-0.2
Slovākija	-8.5	-7.8	-4.7	-5.2	4.8	7.5	3.8	2.8	-2.0	2.9	-1.0	1.3
Zviedrija	7.0	7.8	8.4	8.0	-4.5	0.6	-3.7	2.0	-0.1	-5.2	2.2	-2.0
Lielbritānija	-2.5	-3.4	-2.7	-1.3	4.4	2.6	-2.7	-2.8	-1.5	1.1	8.4	20.5
ES9 ¹⁾	-4.1	-5.5	-5.5	-5.6	5.9	4.4	4.9	4.0	0.7	0.7	-1.2	0.9
ES12 ²⁾	-1.0	-1.8	-1.5	-0.8	3.1	2.4	-1.1	-0.6	-1.0	-0.4	4.5	10.7
Euro zona	0.3	0.2	0.6	-0.2	-2.6	-1.9	-1.0	-1.9	1.6	3.5	1.5	1.6

Avots: ECB.

Piezīme. 2008. gada dati ir četru ceturkšņu summa līdz 2008. gada 3. ceturksnim.

1) ES9 kopējais rādītājs ietver deviņas ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis, kuras pievienojās ES 2004. gada 1. maijā vai 2007. gada 1. janvārī.

2) ES12 kopējais rādītājs ietver 12 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis 2008. gada 31. decembrī.

kapitāla konta bilances un tiešo investīciju summa) lielākajā daļā ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu bija negatīvs, vairākās valstīs pārsniedzot 4% no IKP. Portfeļieguldījumu saldo visās ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs, izņemot Lielbritāniju, 2008. gadā bija negatīvs vai kopumā neitrāls. Neto citi ieguldījumi lielākajā daļā valstu, kas pievienojās ES 2004. gadā vai vēlāk, pārsvarā joprojām bija pozitīvi, galvenokārt atspoguļojot ārvalstu mātesbanku aizdevumus saviem reģionālajiem meitasuzņēmumiem.

VALŪTAS KURSA DINAMIKA

Valūtas kursa dinamiku ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs 2008. gadā lielākoties spēcīgi ietekmēja atsevišķu valstu valūtas kursa režīmi.

Dānijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas un Slovākijas valūtas piedalījās VKM II ar $\pm 15\%$ standarta svārstību koridoru ap attiecīgās valūtas centrālo kursu attiecībā pret euro, izņemot Dānijas kronu, kam noteikts šaurāks svārstību koridors ($\pm 2.25\%$; sk. 38. att.). Dalība VKM II atsevišķos gadījumos bija saistīta ar attiecīgo valstu vienpusējām saistībām piemērot šaurākus

svārstību koridorus. Šīs vienpusējās saistības nerada ECB nekādus papildu pienākumus. Tika panākta vienošanās, ka Igaunijas krona

38. attēls. VKM II norises

(dienas dati; novirze no centrālā kursa; procentu punktos)

Avots: ECB.

Piezīmes. Pozitīva vai negatīva novirze no centrālā kursa attiecībā pret euro norāda, ka valūta ir koridora augšējā vai apakšējā daļā. Dānijas kronai svārstību koridors ir $\pm 2.25\%$; visām pārējām valūtām tiek piemērots standarta svārstību koridors $\pm 15\%$. Taču ar vienpusēju apņemšanos Latvijas lata svārstību koridors ir $\pm 1\%$ un gan Lietuvas litam, gan Igaunijas kronai tiek saglabāts valūtas padomes mehānisms. Slovākijas kronas centrālais kurss 2007. gada 16. martā tika pārvērtēts par 8.5% un 2008. gada 29. maijā – par 17.6472%.

un Lietuvas lits var pievienoties VKM II, saglabājot jau izveidoto valūtas padomes kārtību. Latvijas institūcijas pieņēma lēmumu saglabāt centrālajam kursam attiecībā pret euro atbilstošu lata kursu, nosakot $\pm 1\%$ svārstību koridoru. Vienošanās par to valstu dalību, kuru valūtas pievienojās VKM II pēc 2004. gada vai vēlāk (t.i., visas minētās valstis, izņemot Dāniju), arī balstījās uz vairākiem attiecīgo valstu varas iestāžu politikas lēmumiem, kas skāra arī stabilas fiskālās politikas īstenošanu, algu mērenības un tādu algu norišu veicināšanu, kuras atbilstu produktivitātes kāpumam, stingrākas kredītpolitikas ievērošanu un tālāku strukturālo reformu ieviešanu.

Pirms *Lehman Brothers* sabrukuma 2008. gada septembrī lielākajā daļā no minētajām valstīm naudas tirgus procentu likmju starpības bija relatīvi stabilas (lai gan Latvijas tirgū bija zināms svārstīgums). Valūtas kursa dinamikai turpinot atspoguļot valstu oficiālo valūtas kursa režīmu iezīmes, 2008. gada 4. ceturksnī pasaules finanšu krīzes pastiprināšanās, tautsaimniecības perspektīvas pasliktināšanās, investoru bažas par dažu valstu aizsargātību pret ārējiem notikumiem vienlaikus ar Latvijas un Lietuvas kredītreitinga pazemināšanu un aģentūru lēmumiem pārskatīt Igaunijai piešķirto reitingu ar mērķi to pazemināt veicināja strauju un ievērojamu obligāciju un naudas tirgus procentu likmju starpību palielināšanos attiecībā pret euro zonu visās VKM II valstīs, izņemot Slovākiju. Latvijā, kurā naudas tirgus procentu likmju starpības palielināšanās bija īpaši krasa, un Dānijā centrālā banka atbalstīja savu valūtu, īstenojot valūtas intervenci un paaugstinot oficiālo procentu likmju starpību attiecībā pret euro zonu. Ņemot vērā strauju ekonomiskās aktivitātes kritumu un finanšu sistēmas spriedzi, Latvija nacionalizēja lielāko Latvijas rezidentiem piederošo banku un 2008. gada decembrī vienojās par kopīgu starptautiskās finanšu palīdzības programmu 7.5 mljrd. euro apjomā. Programmā ir pasākumi finanšu sektora stabilizācijai, būtiskas iekšzemes ekonomiskās reformas, fiskālā konsolidācija un ievērojama darba samaksas samazināšana valsts sektorā. Programmas

pamatā ir pašreizējais valūtas kursa šaurais piesaistes koridors kā Latvijas politikas mērķis, lai pēc iespējas ātrāk pievienotos euro zonai.

Savukārt prognoze, ka Slovākija pievienosies euro zonai, acīmredzot pasargājusi Slovākijas kronu no pasaules finanšu krīzes negatīvās ietekmes. 2008. gada 1. pusgadā Slovākijas kronas kurss būtiski paaugstinājās attiecībā pret euro. 29. maijā Slovākijas kronas centrālais kurss attiecībā pret euro tika pārvērtēts par 17.6472% (30.1260 Slovākijas kronu pret 1 euro). Pēc ES Padomes lēmuma 2008. gada jūlijā, atļaujot Slovākijai ieviest euro, Slovākijas kronas kurss saglabājās tuvu tās centrālajam kursam. Pēc šā kursa Slovākijas kronu konvertēja euro, kad tas tika ieviests 2009. gada 1. janvārī.

Runājot par ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu valūtām, kas nepiedalās VKM II, norises dažādās valstīs būtiski atšķirās (sk. 39. att.). Lielākā daļa valūtu 2008. gada 1. pusgadā pamatā bija stabilas, bet dažu, piemēram, Čehijas kronas, Polijas zlota un Ungārijas forinta, kurss palielinājās un sasniedza rekordaugstu līmeni attiecībā pret euro. Tomēr

39. attēls. Norises to ES valstu valūtās, kuras nepiedalās VKM II

(dienas dati; indekss: 2008. gada 2. janvāris = 100)

Avots: ECB.

no septembra finanšu krīzes pastiprināšanās, pastāvot būtiskam globālam aizņemto līdzekļu apjoma kritumam un nopietniem starpbanku tirgu darbības traucējumiem pasaulē, izraisīja strauju un krasu vairāku valūtu, īpaši Polijas zolta, Ungārijas forinta, Rumānijas lejas un – mazāk – Čehijas kronas, kursa sarukumu.

Kopējā starptautiskās finanšu palīdzības programma Ungārijai, kuras mērķis bija mazināt spriedzi finanšu tirgū, sākotnēji (2008. gada oktobra beigās un novembrī) palīdzēja mazināt lejupvērsto spiedienu gan uz Ungārijas forintu, gan citām reģiona valūtām. Tomēr sliktāka ekonomiskā perspektīva, investoru bažas par dažu valstu aizsargātību pret ārējiem notikumiem un arī Bulgārijas, Ungārijas un Rumānijas kredītreitinga pazemināšana oktobrī un novembrī izraisīja Polijas zolta, Ungārijas forinta un Rumānijas lejas kursa vēl krasāku pazemināšanos, bet Čehijas kronas kurss saruka mazāk. Atspoguļojot uz euro balstītu valūtas padomes mehānismu, Bulgārijas levas kurss attiecībā pret euro saglabājās stabils, kaut gan procentu likmju starpība attiecībā pret euro zonu pieauga. Lielbritānijas sterliņu mārciņas kurss attiecībā pret euro strauji pazeminājās 2008. gada 4. ceturksnī, palielinoties bažām par ekonomisko lejupslīdi Lielbritānijā un pieaugot procentu likmju starpībai attiecībā pret euro zonu. 2009. gada pirmajos divos mēnešos augsta svārstīguma apstākļos Lielbritānijas sterliņu mārciņas kurss attiecībā pret euro nedaudz palielinājās. 2008. gada laikā Zviedrijas kronas kurss attiecībā pret euro būtiski pazeminājās.

FINANŠU NORISES

2008. gadā valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs (izņemot Igauniju, kurai nav pieejamas salīdzināmas ilgtermiņa procentu likmes) spēcīgi ietekmēja pasaules finanšu krīze. Ieguldītājiem kopumā arvien vairāk izvairoties no riska, portfeļu sastāva pārmaiņas bija būtisks faktors, kas noteica obligāciju tirgus norises šajās valstīs. Valdības obligāciju peļņas likmju dinamika lielākajā daļā ārpus euro zonas esošo ES valstu bija līdzīga euro zonas dinamikai 2008. gada pirmajā pusē, kad peļņas likmes bija relatīvi

stabilas. Pēc tam sāka palielināties ārpus euro zonas esošo ES valstu ekonomiskās darbības atšķirības. Dažās valstīs, tāpat kā euro zonā, peļņas likmes saruka, bet citās valstīs strauji pieauga. 2008. gada decembrī ilgtermiņa procentu likmes ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs vidēji bija aptuveni par 85 bāzes punktiem augstākas nekā 2008. gada sākumā (kritums euro zonā – 34 bāzes punkti). Lielākais kāpums bija Lietuvā un Latvijā (attiecīgi 430 un 330 bāzes punktu), galvenokārt atspoguļojot šo valstu valdību pastiprinātās grūtības finansējuma vajadzību īstenošanā, strauji palēninoties tautsaimniecības izaugsmei.

No 2008. gada janvāra līdz decembrim valdības obligāciju peļņas likmju starpības ārpus euro zonas esošajās ES dalībvalstīs salīdzinājumā ar euro zonu caurmērā pieauga. Lietuvā un Latvijā tās sasniedza rekordaugstu līmeni (decembrī – aptuveni 500 bāzes punktu).

Tāpat kā obligāciju tirgū 2008. gadā visu ārpus euro zonas esošo ES valstu biržu indeksus negatīvi ietekmēja lielāka nenoteiktība, negatīvs noskaņojums attiecībā uz nākotnes ekonomiskajām norisēm un ziņas par jauniem zaudējumiem finanšu sektorā. Akciju tirgiem kopumā bija raksturīgs liels svārstīgums un būtiska samazināšanās – vidēji par 50% no 2007. gada decembra līdz 2008. gada decembrim. Akciju cenas visnozīmīgāk (vairāk nekā par 70%) saruka Bulgārijā un Rumānijā, galvenokārt atspoguļojot augstāku risku, ko ieguldītāji piešķīra šo valstu kapitāla tirgiem.

MONETĀRĀ POLITIKA

Cenu stabilitāte ir visu ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu monetārās politikas galvenais mērķis. Tomēr monetārās politikas stratēģija dažādās valstīs ievērojami atšķiras (sk. 10. tabulu).

2008. gadā lielākās daļas ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu monetārā politika un valūtas kursa režīms pamatā nemainījās. Taču Ungārija 2008. gada februārī nomainīja valūtas kursa attiecībā pret euro koridoru ar brīvi peldošu valūtas kursu un atbrīvoja esošo inflācijas mērķrādītāju režīmu. Vienlaikus dažās valstīs,

10. tabula. Ārpus euro zonas esošo ES dalībvalstu oficiālās monetārās politikas stratēģijas

	Monetārās politikas stratēģija	Valūta	Raksturojums
Bulgārija	Valūtas kursa mērķis	Bulgārijas leva	Valūtas kursa mērķis: piesaiste euro, nosakot, ka 1 EUR = 1.95583 BGN valūtas padomes mehānisma ietvaros.
Čehijas Republika	Inflācijas mērķis	Čehijas krona	Inflācijas mērķis: 3% ±1 procentu punkts līdz 2009. gada beigām; pēc tam 2% ±1 procentu punkts. Pārvaldīts peldošs valūtas kurss.
Dānija	Valūtas kursa mērķis	Dānijas krona	Dalība VKM II, nosakot ±2.25% pieļaujamo svārstību koridoru ap DKK centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 7.46038 DKK).
Igaunija	Valūtas kursa mērķis	Igaunijas krona	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap EEK centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 15.6466 EEK). Igaunija saglabā valūtas padomes mehānismu kā vienpusējas saistības.
Latvija	Valūtas kursa mērķis	Latvijas lats	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap lata centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = Ls 0.702804). Latvija saglabā ±1% pieļaujamo svārstību koridoru kā vienpusējas saistības.
Lietuva	Valūtas kursa mērķis	Lietuvas lits	Dalība VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap LTL centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 3.45280 LTL). Lietuva saglabā valūtas padomes mehānismu kā vienpusējas saistības.
Ungārija	Inflācijas mērķis	Ungārijas forints	Inflācijas mērķis: 3% ±1 p.p. vidējā termiņa mērķis kopš 2007. gada. Brīvi peldošs valūtas kurss.
Polija	Inflācijas mērķis	Polijas zlots	Inflācijas mērķis: 2.5% ±1 p.p. (PCI 12 mēnešu kāpuma temps). Brīvi peldošs valūtas kurss.
Rumānija	Inflācijas mērķis	Rumānijas leja	Inflācijas mērķis – 3.8% un 3.5% ±1 p.p. attiecīgi 2008. un 2009. gada beigās. Pārvaldīts peldošs valūtas kurss.
Slovākija	Inflācijas mērķa noteikšana atbilstoši VKM II nosacījumiem	Slovākijas krona	Piedalījās VKM II, nosakot ±15% pieļaujamo svārstību koridoru ap SKK centrālo kursu attiecībā pret euro (1 EUR = 35.4424 SKK; no 29. maija – 1 EUR = 30.1260 SKK). Inflācijas mērķis bija noteikts zem 2% 2008. gada beigās. 2009. gada 1. janvārī ieviesa euro.
Zviedrija	Inflācijas mērķis	Zviedrijas krona	Inflācijas mērķis: PCI kāpums 2% ar ±1 p.p. pielaides koridoru. Brīvi peldošs valūtas kurss.
Lielbritānija	Inflācijas mērķis	Lielbritānijas sterliņu mārciņa	Inflācijas mērķis: 2% (PCI 12 mēnešu kāpums). ¹ Ja novirze pārsniedz 1 p.p., Monetārās politikas komitejai jāraksta atklāta vēstule finanšu ministram. Brīvi peldošs valūtas kurss.

Avots: ECBS.
1) PCI ir vienāds ar SPCI.

domājot par monetāro integrāciju nākotnē, tika veikti monetārās politikas pamatnostādņu uzlabojumi.

Pasaules finanšu satricinājuma pastiprināšanās 2008. gada rudenī radījusi vairākas problēmas monetārās politikas jomā lielākajā daļā ārpus euro zonas esošo valstu, jo vairākās valstīs starpbanku tirgū bija vērojami likviditātes ierobežojumi, kā arī spriedze valūtas tirgū. NCB šīs problēmas risināja dažādi atkarībā no

ekonomiskajiem apstākļiem un pastāvošajām monetārās politikas pamatnostādņēm.

Runājot par 2008. gadā pieņemtajiem monetārās politikas lēmumiem, lielākā daļa centrālo banku, kas piedalās VKM II, pieņēma tādus monetārās politikas pasākumus, kas bieži atspoguļoja ECB veiktās pārmaiņas. Jūlijā ECB par 25 bāzes punktiem paaugstināja Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, iekams gada pēdējā ceturksnī

trijos posmos samazināja galveno procentu likmi kopumā par 175 bāzes punktiem.

Tā kā *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālajai bankai), *Lietuvos bankas* un *Eesti Pank* sakarā ar valūtas padomes mehānismu nav oficiālu monetārās politikas procentu likmju, tās automātiski piemērojas ECB noteiktajam procentu likmēm. Turklāt, ņemot vērā iekšzemes banku savstarpējās uzticēšanās samazināšanos un likviditātes spiedienu starpbanku tirgū, divas pirmās minētās centrālās bankas pazemināja obligāto rezervju prasības, lai mazinātu likviditātes ierobežojumus.

Runājot par valstīm, kuras piedalās VKM II un kurās nav valūtas padomes mehānisma, Latvijas Banka, kas ievēro svārstību koridoru $\pm 1\%$ no lata centrālā kursa kā vienpusējas saistības, visu gadu saglabāja 6% galveno procentu likmi. Taču tā paaugstināja noguldījumu iespējas uz nakti procentu likmi par 100 bāzes punktiem (līdz 3%) un piemēroja dažādas aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmes atkarībā no tā, cik dienu iepriekšējā 30 dienu periodā izmantota aizdevumu iespēja uz nakti. Latvijas Banka arī piecos posmos kopumā par 500 bāzes punktiem (līdz 3%) samazināja obligāto rezervju normu banku saistībām ar termiņu ilgāku par 2 gadiem un kopumā par 300 bāzes punktiem (līdz 5%) – citām saistībām, lai atvieglotu likviditātes ierobežojumus banku sektorā. 2008. gada decembrī Latvijas Banka arī noslēdza valūtas mijmaiņas darījuma līgumu ar *Sveriges Riksbank* un *Danmarks Nationalbank*, kas tai ļāva aizņemt līdz 500 milj. euro kā īstermiņa finansējumu, lai saglabātu makroekonomisko un finanšu stabilitāti.

Danmarks Nationalbank no 2008. gada maija līdz oktobrim četros posmos paaugstināja galveno monetārās politikas procentu likmi kopumā par 125 bāzes punktiem. Viens lēmums (jūlijā) tika pieņemts pēc tam, kad ECB par 25 bāzes punktiem paaugstināja procentu likmi, bet citi pasākumi tika veikti, kad ECB nemainīja vai pat pazemināja procentu likmi Eurosistēmas galvenajām refinansēšanas operācijām, lai

palielinātu monetārās politikas procentu likmju starpību attiecībā pret euro zonu. *Danmarks Nationalbank* paaugstināja procentu likmes, lai ierobežotu Dānijas kronas kursa kritumu laikā, kad valūtas tirgos valda spriedze. Oktobrī *Danmarks Nationalbank* un ECB paziņoja par pasākumiem euro īstermiņa tirgu likviditātes uzlabošanai, izveidojot mijmaiņas darījumu līniju 12 mljrd. euro apjomā. Pirms tam septembrī *Danmarks Nationalbank* noslēdza līdzīgu vienošanos ar Federālo rezervju sistēmu. Pēc tam kad spriedze Dānijas finanšu tirgos nedaudz samazinājās, *Danmarks Nationalbank* līdzīgi ECB novembrī un decembrī divos posmos pazemināja galveno monetārās politikas procentu likmi kopumā par 125 bāzes punktiem.

Ņemot vērā paredzēto euro ieviešanu Slovēnijā, *Národná banka Slovenska* atbilstoši ECB 2008. gada oktobra monetārās politikas lēmumiem trijos posmos pazemināja *repo* darījumu procentu likmi kopumā par 175 bāzes punktiem (līdz 2.5%). Tā arī sašaurināja procentu likmju darījumiem uz nakti koridoru ap *repo* darījumu procentu likmi līdz 100 bāzes punktiem.

Lielākā daļa NCB, kurām ir inflācijas mērķa režīms un kuras nepiedalās VKM II, 2008. gada sākumā pieņēma stingrāku monetārās politikas nostāju, lai ierobežotu inflācijas spiedienu, ko galvenokārt izraisīja pārtikas un enerģijas cenu pieaugums un dažās valstīs – arī stabils darba samaksas kāpums. 2008. gada pirmajos trijos ceturkšņos *Sveriges Riksbank*, *Magyar Nemzeti Bank* un *Narodowy Bank Polski* vairākos posmos paaugstināja galvenās monetārās politikas procentu likmes kopumā par 100 bāzes punktiem, bet *Banca Națională a României* sešos posmos paaugstināja galveno procentu likmi par 275 bāzes punktiem. *Česká národní banka* tikai vienreiz februārī paaugstināja galveno monetārās politikas procentu likmi par 25 bāzes punktiem, augustā to atkal pazeminot par 25 bāzes punktiem. *Bank of England*, kas sāka pazemināt monetārās politikas procentu likmes jau 2007. gada decembrī, turpināja pazemināt procentu likmes 2008. gada pirmajos trijos ceturkšņos.

Krītoties preču cenām, pasliktinoties tautsaimniecības perspektīvai un pastiprinoties pasaules finanšu krīzei, mazinājās inflācijas spiediens, un lielākā daļa NCB, kurām ir inflācijas mērķa režīms, 2008. gada 4. ceturksnī samazināja monetārās politikas procentu likmes. 8. oktobrī *Bank of England* un *Sveriges Riksbank* pazemināja procentu likmes par 50 bāzes punktiem saskaņotā rīcībā ar ECB un citām centrālajām bankām ārpus ES, bet 22. oktobrī *Magyar Nemzeti Bank* paaugstināja galveno monetārās politikas procentu likmi par 300 bāzes punktiem, reaģējot uz finanšu tirgu norisēm. Savukārt *Bank of England* un *Sveriges Riksbank* 4. ceturksnī vairākos posmos turpināja pazemināt procentu likmi attiecīgi par 300 un 275 bāzes punktiem. Čehijas Republikas, Polijas un Ungārijas centrālā banka novembrī un decembrī arī vairākkārt pazemināja monetārās politikas procentu likmi kopumā attiecīgi par 125, 100 un 150 bāzes punktiem.

Bijušais ECB prezidents Vilems F. Duisenbergs ar sievu Grētu un Vācijas kanclers Helmūts Kols ierodas ceremonijā par godu ECB inaugurācijai 1998. gada 30. jūnijā

2. NODAĻA

**CENTRĀLĀS
BANKAS
OPERĀCIJAS UN
DARBĪBA**

I. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS, VALŪTAS MAIŅAS DARĪJUMI UN IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES

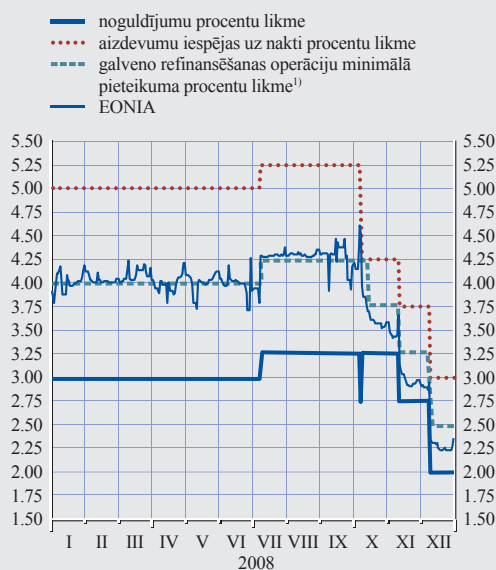
I.1. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS

Eurosistēmas monetārās politikas operācijas, no vienas puses, ietver atklātā tirgus operācijas, piemēram, galvenās refinansēšanas operācijas (GRO), ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas (ITRO) un precizējošās operācijas, bet, no otras puses, – pastāvīgās iespējas. Monetārās politikas īstenošanas darbības principu ietvaros, kas balstās uz obligāto rezervju prasību sistēmu, šie instrumenti tiek izmantoti, lai pārvaldītu likviditāti starpbanku naudas tirgū, ar mērķi tuvināt ļoti īsa termiņa procentu likmes galvenajai ECB monetārās politikas procentu likmei.

2008. gadā četras reizes tika pieņemti Padomes lēmumi, kas ietekmēja galvenās ECB procentu likmes. 3. jūlijā Padome nolēma paaugstināt galvenās ECB procentu likmes par 25 bāzes punktiem (līdz 4.25%). 8. oktobrī, 6. novembrī un 4. decembrī tika pieņemts lēmums pazemināt galvenās ECB procentu likmes attiecīgi līdz 3.75%, 3.25% un 2.50%. Turklāt 8. oktobrī Padome nolēma samazināt koridora diapazonu ap GRO procentu likmi, ko veido pastāvīgo iespēju procentu likmes, no 200 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem (lēmums stājās spēkā 9. oktobrī). Tādējādi tika noteikta aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme, kas par 50 bāzes punktiem pārsniedza GRO procentu likmi, un noguldījumu iespējas uz nakti procentu likme, kas bija par 50 bāzes punktiem zemāka nekā GRO procentu likme. 18. decembrī Padome nolēma atjaunot koridora diapazonu iepriekšējā līmenī, kāds bija noteikts pirms oktobra, un lēmums stājās spēkā ar 2009. gada 21. janvāri.

2008. gadā monetārās politikas īstenošanu noteica Eurosistēmas centieni rast risinājumu ar finanšu satricinājumu saistītajai spriedzei naudas tirgos. Pirmajā pasākumu kārtā (līdz septembrim) Eurosistēma veica likviditātes priekšpiegādi rezervju prasību izpildes perioda sākumā, ļaujot bankām izpildes periodā nedaudz agrāk izpildīt obligāto rezervju prasības, un samazināja to vēlāk, tādējādi visā rezervju prasību izpildes periodā saglabājot nemainīgu

40. attēls. Galvenās ECB procentu likmes un EONIA

Avots: ECB.

1) Minimālā pieteikuma procentu likme līdz 14.10.2008.; fiksētā procentu likme, sākot ar 15.10.2008.

kopējo likviditātes piedāvājumu. Vienlaikus atklātā tirgus operāciju vidējais termiņš tika pagarināts, palielinot to likviditātes īpatsvaru, ko nodrošina ilgāka termiņa operācijās.

2008. gada oktobrī, kad pēc *Lehman Brothers* kraha ievērojami pasliktinājās situācija finanšu tirgos, ECB veica otru pasākumu kārtu. Tie ietvēra pāreju uz fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilna apjoma piešķirumu atklātā tirgus operācijās, pastāvīgo iespēju koridora sašaurināšanu no 200 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem, kā arī atbilstošu aktīvu, ko var izmantot kā nodrošinājumu Eurosistēmas kredītooperācijās, saraksta paplašināšanu.

Visu šo pasākumu mērķis bija nodrošināt maksātspējīgajām bankām nepārtrauktu pieeju likviditātei, tādējādi palīdzot uzlabot naudas tirgus pavājināto funkcionēšanu, vienlaikus arī virzot īstermiņa procentu likmes (vairāk sk. 10. ielikumā).

MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS NESENO FINANŠU TIRGU SVĀRSTĪBU LAIKĀ

Finanšu tirgus satricinājums ietekmēja monetārās politikas operāciju veikšanu visu 2008. gadu. Šajā ielikumā sniegts ECB saistībā ar satricinājumu veikto monetārās politikas operāciju apraksts. Tas veltīts likviditātes vadības pasākumiem gan attiecībā uz euro operācijām, gan operācijām ārvalstu valūtās un raksturo, kā šajā periodā nodrošinājuma ietvars palīdzēja īstenot monetāro politiku.

2008. gadā var konstatēt divas likviditātes regulēšanas fāzes. Pirmais ir periods no janvāra līdz septembrim, kad ECB kopumā turpināja tos pasākumus, ko tā bija apstiprinājusi 2007. gada 2. pusgadā. Otrā fāze sākās septembrī, sabrūkot *Lehman Brothers*, kas izraisīja pastiprinātu spriedzi naudas tirgū un jaunus likviditātes regulēšanas pasākumus.

Likviditātes regulēšana 2008. gada janvārī–septembrī

ECB pasākumus spriedzes novēršanai naudas tirgū 2008. gada janvārī–septembrī var grupēt trijās tēmās.

1. Agrāka likviditātes nodrošināšana rezervju prasību izpildes periodā

Minētajā periodā ECB palielināja likviditātes piedāvājumu rezervju prasību izpildes perioda sākumā un to samazināja perioda beigās. Šāda likviditātes "priekšpiegāde" ļāva darījuma partneriem izpildīt rezervju prasības nedaudz agrāk rezervju prasību izpildes periodā, bet nemainīja vidējo likviditātes piedāvājumu visā rezervju prasību izpildes periodā kopumā. Šķiet, lielas nedrošības un sarūkoša apgrozījuma apstākļos kredītiestādes deva priekšroku agrai rezervju prasību izpildei, īpaši naudas tirgus ilgāka termiņa segmentos. Dažos gadījumos ECB veica precizējošas operācijas rezervju prasību izpildes periodā ietilpstošajās dienās, lai virzītu īstermiņa procentu likmes tuvu monetārās politikas procentu likmei.

2. Papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas

Šajā periodā ilgāka termiņa operācijās nodrošinātā refinansējuma atlikums, kas bija palielinājies no aptuveni 30% pirms satricinājuma sākuma 2007. gada jūlijā līdz aptuveni 60% 2008. gada janvārī, kopumā tika saglabāts nemainīgā apjomā. 2008. gada 7. februārī Padome nolēma¹ atjaunot abas 3 mēnešu papildu operācijas, kas tika ieviestas 2007. gadā, lai veicinātu naudas tirgus normalizēšanu (vispirms izsolot 60 mljrd. euro, bet pēc tam samazinātu apjomu – 50 mljrd. euro). Vienlaikus, ieviešot papildu ITRO ar 3 un 6 mēnešu termiņu, refinansējuma atlikuma vidējais termiņš vēl vairāk palielinājās. 2008. gada 28. martā Padome nolēma ieviest 3 mēnešu papildu operācijas, izsolot 50 mljrd. euro, kā arī 6 mēnešu operācijas. Norēķins par pirmajām 6 mēnešu operācijām tika veikts 3. aprīlī un 10. jūlijā, katrā par 25 mljrd. euro. 2008. gadā visas šīs operācijas, pienākot to termiņam, tika atjaunotas.

1 Pilnu ECB paziņojumu sarakstu sk. <http://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/omo/html/communication.en.html>.

3. Operācijas saistībā ar ASV dolāru termiņizsoļu iespēju

Lai Eiropas ASV dolāru finansējuma tirgos novērstu problēmas, ko izraisīja finanšu tirgus satricinājums, 2007. gadā ECB noslēdza abpusēju valūtu darījumu (valūtu mijmaiņas līniju) ar Federālo rezervju sistēmu. Saistībā ar Federālo rezervju sistēmas ASV dolāru termiņizsoļu iespēju un ciešā sadarbībā ar pārējām centrālajām bankām Eurosistēma saviem darījuma partneriem nodrošināja ar šīs valūtu mijmaiņas līnijas palīdzību pret Eurosistēmas kredītooperācijām atbilstošu nodrošinājumu saņemto finansējumu ASV dolāros.

Pirmo reizi Eurosistēma nodrošināja ASV dolāru likviditāti 2007. gada decembrī divās operācijās, kas tika atjaunotas 2008. gada janvārī. Ņemot vērā pēc šīm operācijām sarukušo pieprasījumu pēc ASV dolāriem, februārī Eurosistēma uz laiku pārtrauca savas ASV dolārus nodrošinošās operācijas. Taču likviditātes spiediens finansējuma tirgos februārī un marta sākumā atkal palielinājās un vairākas centrālās bankas veica saskaņotus pasākumus, lai novērstu atjaunojušos spriedzi. Šīs saskaņotās rīcības ietvaros Padome nolēma 11. martā atkal aktivizēt ASV dolāru finansējuma nodrošināšanu Eurosistēmas darījuma partneriem.

ASV dolāru finansējums tika nodrošināts reizi divās nedēļās ar termiņu 28 dienas un izsolot 15 mljrd. ASV dolāru katrā izsolē. Taču, ņemot vērā ar naudas tirgu saistītas spriedzes saglabāšanos dažos finansējuma tirgos (par to liecina augstās noguldījumu procentu likmes darījumiem, kas ilgāki par darījumiem uz nakti (piemēram, 1 nedēļa) dažādās valūtās, neparasti augstās ASV dolāru procentu likmes, kas implicētas atbilstoši valūtas mijmaiņas darījumu procentu likmēm) un spēcīgo pieprasījumu Eurosistēmas ASV dolāru operācijās, reizi divās nedēļās notiekošo izsoļu apjoms 2. maijā tika palielināts līdz 25 mljrd. euro.

Lai labāk apmierinātu banku vajadzības pēc ASV dolāru finansējuma, Eurosistēmas esošās ASV dolāru finansējuma iespējas 30. jūlijā tika vēl vairāk paplašinātas. ECB, saskaņojot ar Federālo rezervju sistēmu, paziņoja par 84 dienu termiņizsoļu iespējas ieviešanu papildus jau esošajam 28 dienu ASV dolāru finansējumam. Taču kopējais atlikuma apjoms saglabājās nemainīgs (50 mljrd. ASV dolāru).

Likviditātes regulēšana 2008. gada oktobrī–decembrī

2008. gada septembra vidū spriedze visos naudas tirgus segmentos vēl vairāk saasinājās, un ECB apstiprināja piecus papildu likviditātes regulēšanas pasākumus.

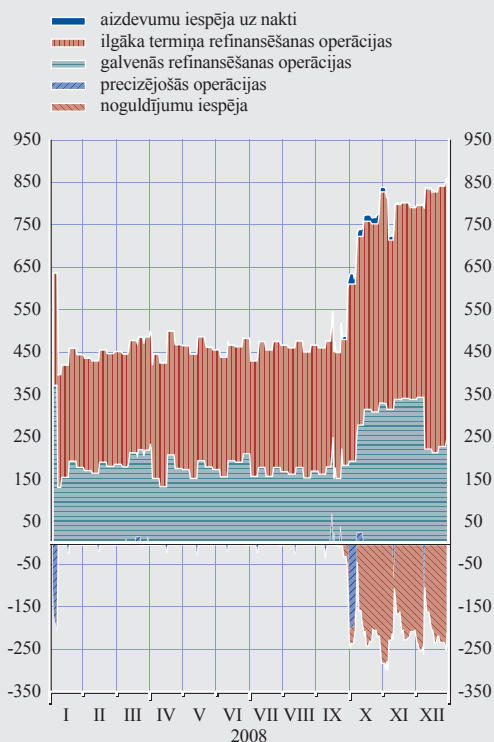
1. Fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu

Paaugstināts spiediens finanšu tirgos 2008. gada septembra otrajā pusē un oktobra sākumā izraisīja papildu traucējumus naudas tirgos, tāpēc kredītiestādēm bija arvien grūtāk saņemt finansējumu naudas tirgū. Reaģējot uz šīm norisēm, Padome 8. oktobrī nolēma, ka, sākot ar 15. oktobri un vismaz līdz rezervju prasību izpildes perioda, kas beidzas 2009. gada 20. janvārī, beigām visas GRO tiks veiktas kā fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu. Šā pasākuma mērķis bija norādīt tirgus dalībniekiem, ka ECB vēlas piedāvāt tik lielu likviditātes apjomu, cik nepieciešams, lai izvairītos no likviditātes krīzes. Šā pasākuma rezultātā būtiski palielinājās euro denominēto atklātā tirgus operāciju kopapjoms, jo likviditātes piedāvājumu tagad noteica darījuma partneru pieteikumu kopsūma (sk. A att.). Pilna apjoma piešķiruma politika *de facto* tika ieviesta 9. oktobrī, izmantojot likviditāti palielinošu precizējošu operāciju, kurā visi pieteikumi tika apmierināti.

A attēls. Likviditātes nodrošinājums, izmantojot atklātā tirgus operācijas un pastāvīgās iespējas

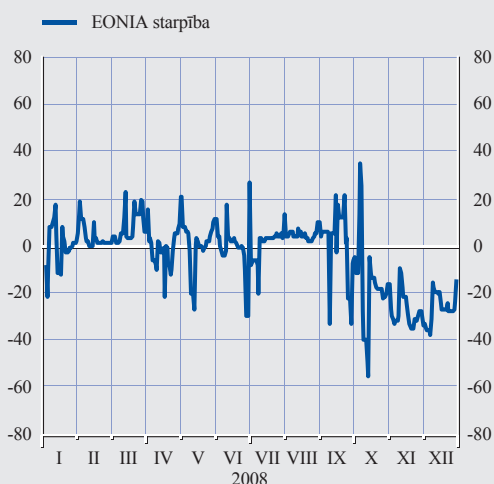
(mljrd. euro)

Avots: ECB.

B attēls. EONIA un GRO procentu likmju starpība

(līdz 14. oktobrim – minimālā pieteikuma procentu likme, sākot ar 15. oktobri – fiksētā procentu likme)

Avots: ECB.

Turklāt 15. oktobrī Padome nolēma izmantot fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu arī ITRO (un papildu ITRO), sākot ar 30. oktobri un vismaz līdz 2009. gada 1. ceturkšņa beigām.

Šāda pastiprināta likviditātes nodrošināšana būtiski mazināja spriedzi saistībā ar euro naudas tirgus visīsākā termiņa procentu likmēm, un tādējādi, sākot ar paziņojumu dienu, EONIA kopumā saruka (sk. B att.). No oktobra vidus līdz 2008. gada beigām EONIA visu laiku bija mazāks par GRO procentu likmi. Turklāt EONIA samazinājās katrā rezervju prasību izpildes periodā atbilstoši darījuma partneru pakāpeniskai rezervju prasību izpildei, kopumā palielinot noguldījumu iespējas izmantošanu.

2. Pastāvīgo iespēju procentu likmju veidotā koridora sašaurināšana

Padome 8. oktobrī nolēma arī samazināt abu pastāvīgo iespēju (t.i., aizdevumu iespējas uz nakti un noguldījumu iespējas uz nakti) veidotā koridora diapazonu no 200 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem. Tādējādi tika noteikta aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme, kas par 50 bāzes punktiem pārsniedza GRO procentu likmi, un noguldījumu iespējas procentu likme, kas bija par 50 bāzes punktiem zemāka par GRO procentu likmi. Koridora samazināšanas mērķis bija vēl vairāk atvieglot banku likviditātes regulēšanu, piedāvājot banku sektoram lētāku centrālās bankas starpniecību. Šis rādītājs stājās spēkā 9. oktobrī un saglabājās līdz 2009. gada 20. janvārim, kad koridora diapazons atkal tika paplašināts līdz 200 bāzes punktiem.

3. Papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas

Pēc Padomes 15. oktobra lēmuma ilgāka termiņa refinansējuma nodrošināšanu veicināja, atjaunojot esošās operācijas un veicot jaunas operācijas. Tādējādi katrā rezervju prasību izpildes periodā notika četras ilgāka termiņa operācijas – viena izpildes

perioda ilgumā (speciāla termiņa refinansēšanas operācija), divas ar 3 mēnešu termiņu un viena ar 6 mēnešu termiņu. Tādējādi līdz 2008. gada beigām GRO īpatsvars kopējā refinansēšanas apjomā bija samazinājies līdz aptuveni 28%, savukārt ITRO, papildu ITRO un speciālā termiņa refinansēšanas operācija veidoja atlikušos 72% (sk. A att.).

4. Papildu ASV dolārus un Šveices frankus nodrošinošās operācijas

Eurosistēmas ASV dolārus nodrošinošās operācijas

Kopš 2008. gada septembra vidus situācija ASV dolāru tirgos būtiski pasliktinājās. ASV dolāru noguldījumu procentu likmes darījumu veikšanas laikā Āzijas un Eiropas tirgos un agri ASV tirgos bija ļoti augstas, dažkārt pārsniedzot 10%. Arī valūtas mijmaiņas darījumu tirgus likviditāte bija neparasti maza, ņemot vērā pastiprināta stresa un tirgus segmentācijas pazīmes, tādējādi ārpus ASV esošām iestādēm pieeja ASV dolāru finansējumam kļuva ārkārtīgi sarežģīta. Reaģējot uz to, Eurosistēma turpināja pastiprināt ASV dolāru likviditātes nodrošinājumu Eurosistēmas darījuma partneriem, papildus jau esošajām operācijām ar 28 dienu un 84 dienu termiņu veicot operācijas ar 7 dienu termiņu un pēc tam – ar termiņu uz nakti. Turklāt tā vēl vairāk palielināja darījuma partneriem piedāvātos apjomus šajās ASV dolārus nodrošinošajās operācijās divās kārtās, katru reizi palielinot arī valūtu mijmaiņas līniju ar Federālo rezervju sistēmu. Oktobra sākumā maksimālais apjoms Eurosistēmas ASV dolāru likviditāti nodrošinošajās operācijās bija 50 mljrd. ASV dolāru operācijās uz nakti, 40 mljrd. ASV dolāru – operācijās ar 28 dienu termiņu un 20 mljrd. ASV dolāru – operācijās ar 84 dienu termiņu.

15. oktobrī, ņemot vērā banku sistēmā saglabājušos augsto nenoteiktības līmeni, ECB, saskaņojot ar Federālo rezervju sistēmu, apņēmas apmierināt visus pieteikumus par fiksētu procentu likmi operācijās ar 7 dienu, 28 dienu un 84 dienu termiņu, bet operācijas uz nakti tika pārtrauktas.

Lai mazinātu potenciālo problēmu saistībā ar nepietiekamu atbilstošā nodrošinājuma pieejamību, ņemot vērā pilna apjoma piešķiruma procedūru gan euro, gan ASV dolāros likviditāti palielinošās operācijās, ECB 2008. gada 15. oktobrī paziņoja, ka Eurosistēma veiks arī ASV dolāru likviditāti palielinošās operācijas euro un ASV dolāru mijmaiņas darījumu veidā. Šīs valūtas mijmaiņas darījumu operācijas, kas tika veiktas paralēli esošajām ASV dolāru *repo* operācijām ar nodrošinājumu, arī tika finansētas, izmantojot ar Federālo rezervju sistēmu noslēgto mijmaiņas līgumu, kas bija pagarināts līdz 2009. gada 30. aprīlim.

Eurosistēmas ASV dolāru *repo* operācijas joprojām bija samērā daudz pieprasītas, ar lieliem pieteikuma apjomiem un daudziem izsoļu dalībniekiem, taču kopumā saglabājās ļoti neliela dalība ASV dolāru valūtas mijmaiņas operācijās gan pieteikumu apjoma, gan dalībnieku skaita ziņā.

Eurosistēmas Šveices frankus nodrošinošās operācijas

2008. gada oktobrī starptautiskajos naudas tirgos vērotā paaugstinātā spriedze izraisīja augšupvērstu spiedienu arī uz Šveices franku īstermiņa naudas tirgus procentu likmēm. Vienlaikus to banku vajadzības pēc Šveices franku finansējuma, kurām nebija tiešas pieejas Šveices Nacionālās bankas operācijām, īpaši euro zonā, palielinājās. Tāpēc 15. oktobrī Šveices Nacionālā banka un ECB kopīgi paziņoja par pasākumiem likviditātes uzlabošanai Šveices franku īstermiņa naudas tirgos, ar kuru palīdzību Eurosistēma nodrošinātu saviem darījuma partneriem Šveices franku finansējumu, kas saņemts, izmantojot valūtu mijmaiņas līniju ar Šveices Nacionālo banku.

Eurosistēma likviditāti Šveices frankos nodrošināja euro un Šveices franku mijmaiņas darījumu veidā par fiksētu cenu un ar maksimālo piešķiruma apjomu, ko noteica ECB, saskaņojot ar Šveices Nacionālo banku. Sākumā tika ieviesti mijmaiņas darījumi tikai ar 7 dienu termiņu, bet vēlāk tiem tika pievienoti darījumi ar 3 mēnešu termiņu, kuru mērķis bija samazināt spriedzi šajā Šveices franku naudas tirgus segmentā.

Tika noteikts maksimālais apjoms katrai no šīm izsolēm – 20 mljrd. euro operācijām ar 7 dienu termiņu un 5 mljrd. euro operācijām ar 84 dienu termiņu. Pieprasījums pēc euro un Šveices franku mijmaiņas darījumiem bija visai mērens, un pieteikuma apjomi visās operācijās bija mazāki par maksimālo apjomu. Pieteikumu seguma koeficients bija stabils – aptuveni 0.6 mijmaiņas darījumiem ar 7 dienu termiņu un aptuveni 0.1 operācijām ar 84 dienu termiņu.

ECB euro likviditātes nodrošināšana dažām ES centrālajām bankām

2008. gada oktobrī un novembrī ECB parakstīja līgumus ar vairākām ārpus euro zonas esošām ES centrālajām bankām par euro likviditātes nodrošināšanu. Noslēdzot šos līgumus, ECB nodoms bija atbalstīt dažādus minēto centrālo banku veiktos pasākumus ar mērķi uzlabot euro likviditāti savos attiecīgajos iekšzemes finanšu tirgos.

Šis atbalsts bija *repo* darījumu veidā līdz 5 mljrd. euro apjomā *Magyar Nemzeti Bank* un līdz 10 mljrd. euro apjomā *Narodowy Bank Polski*. ECB un *Danmarks Nationalbank* noslēdza abpusēju valūtu mijmaiņas darījumu līdz 12 mljrd. euro apjomā.

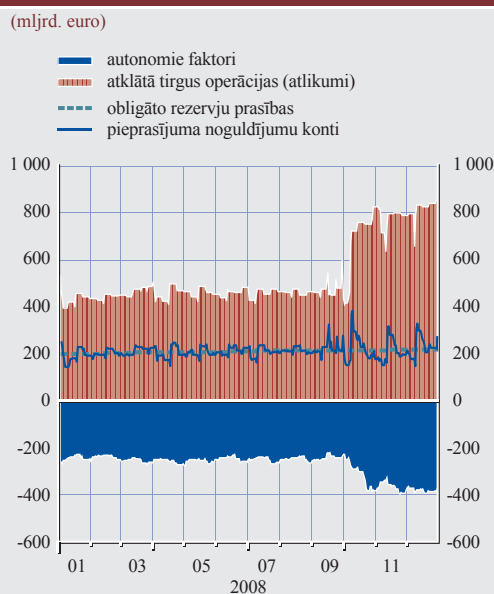
5. Nodrošinājuma saraksta paplašināšana

Padome 15. oktobrī nolēma uz laiku līdz 2009. gada beigām paplašināt atbilstošā nodrošinājuma sarakstu. Nodrošinājuma pieejamība gandrīz visu 2008. gadu nebija šķērslis, jo bija plašs Eurosistēmas nodrošinājuma ietvars. Tomēr, ņemot vērā likviditātes paplašināšanu ar dažādu termiņu euro un ASV dolāros un fiksētas procentu likmes izsoļu ieviešanu ar pilna apjoma piešķirumu, nodrošinājuma ietvars tika uz laiku paplašināts šādi.

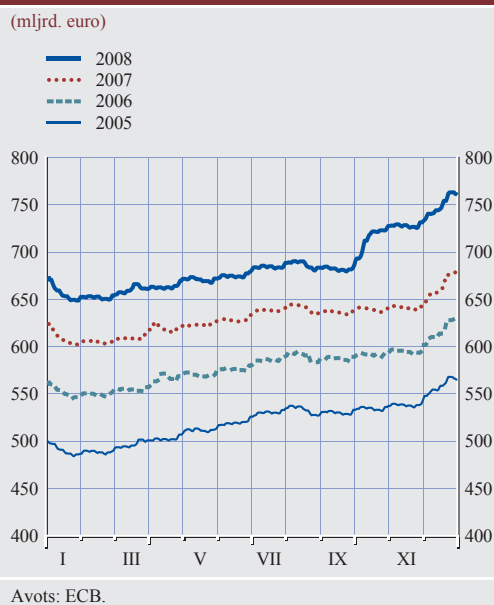
- No 2008. gada 22. oktobra kredītsliksnis tirgojamiem un netirgojamiem aktīviem tika pazemināts no "A-" uz "BBB-", izņemot ar aktīviem nodrošinātus vērtspapīrus, kuriem kredītu kvalitātes sliekšnis "A-" palika spēkā. Turklāt kopš 2008. gada 22. oktobra Eurosistēma pieņēma arī kredītiestāžu emitētus parāda instrumentus, t.sk. noguldījumu sertifikātus, kas nav iekļauti biržas sarakstos regulētā tirgū, bet tiek tirgoti dažos neregulētos tirgos, kurus ECB uzskata par pieņemamiem. Subordinētos tirgojamus parāda instrumentus, ko aizsargā pieņemama garantija un kas atbilst visiem pārējiem atbilstības kritērijiem, arī var izmantot kā nodrošinājumu.
- Kopš 14. novembra Eurosistēma pieņem arī tirgojamus parāda instrumentus, kas emitēti euro zonā un denominēti ASV dolāros, Lielbritānijas sterliņu mārciņās un Japānas jenās, ar nosacījumu, ka emitents reģistrēts EEZ.

Lai izpildītu Eurosistēmas ar likumu noteikto pienākumu nodrošināt, ka tās bilance tiek aizsargāta pret finanšu risku, paplašinātajam atbilstošā nodrošinājuma lokam tiek piemēroti riska kontroles pasākumi. Tādējādi atbilstības kritēriju paplašināšana tiek apvienota ar modru ietvara izmantošanas kontroli.

41. attēls. Likviditātes faktori euro zonā 2008. gadā

42. attēls. Banknotes apgrozībā

BANKU SISTĒMAS LIKVIDITĀTES VAJADZĪBAS

Nodrošinot likviditāti ar atklātā tirgus operāciju palīdzību, Eurosistēma ņem vērā katru dienu veikto apvienotās euro zonas banku sistēmas likviditātes vajadzību novērtējumu. Likviditātes vajadzības nosaka obligāto rezervju prasību, kredītiestāžu pieprasījuma noguldījumu Eurosistēmas kontos papildus rezervju prasībās paredzētajam apjomam glabāto finanšu līdzekļu (virsrezervju) un autonomo faktoru summa. Autonomie faktori ir tādi Eurosistēmas bilances posteņi, piemēram, banknotes apgrozībā un valdības noguldījumi, kuri ietekmē kredītiestāžu pieprasījuma noguldījumu kontu turējumus, bet nav tiešā Eurosistēmas likviditātes pārvaldības kontrolē.

2008. gadā euro zonas banku sistēmas vidējais dienas likviditātes vajadzību apjoms bija 487.1 mljrd. euro (par 10.3% lielāks nekā 2007. gadā; sk. 41. att.). Viens no kāpuma iemesliem bija nepārtrauktā rezervju prasību palielināšanās (par 12.5%; līdz 210.8 mljrd. euro). Vēl viens svarīgs iemesls bija ārkārtīgi lielais banknošu pieprasījums, kas nebija saistīts ar sezonāliem faktoriem. 42. attēlā redzams, ka banknošu apjoms apgrozībā ievērojami palielinājās – no 2008. gada septembra līdz novembra sākumam vairāk nekā par 6%, veicinot likviditātes vajadzību kopējo pieaugumu. Kopumā 2008. gadā autonomo faktoru apjoms pieauga par 8.9% (līdz 274.5 mljrd. euro). Lai gan to rezervju prasību izpildes periodu, kas beidzās 2008. gadā, vidējās virsrezerves salīdzinājumā ar 2007. gadu palielinājās par 0.2 mljrd. euro (līdz 1.1 mljrd. euro), tās joprojām bija samērā nenozīmīgas (0.5% no rezervju prasībām).

OBLIGĀTO REZERVJU SISTĒMA

Euro zonas kredītiestādēm obligātās rezerves jātur Eurosistēmas pieprasījuma noguldījumu kontos. Tāpat kā līdz šim (kopš 1999. gada) obligāto rezervju prasību apjoms 2008. gadā bija 2% no kredītiestāžu rezervju bāzes (vidēji 210.8 mljrd. euro). Tieši rezervju bāzes pieaugums, ko nosaka atbilstoši konkrētām kredītiestāžu bilancu īstermiņa saistībām, izskaidro minēto rezervju prasību kopējuma 2008. gada kāpumu (12.5%). Tā kā par katru

rezervju prasību izpildes periodu Eurosistēma atlīdzina par rezervju turējumiem ar vidējo GRO robežlikmi (ja GRO veiktas kā mainīgas procentu likmes izsoles) vai fiksēto GRO procentu likmi (fiksētas procentu likmes izsoļu gadījumā), obligāto rezervju sistēma banku sektoram nerada būtiskas izmaksas. Vienlaikus tā nodrošina monetārās politikas ieviešanas darbības principu divu svarīgu funkciju izpildi. Pirmkārt, tā stabilizē naudas tirgus īstermiņa procentu likmes, jo rezervju prasības jāizpilda tikai vidēji visā rezervju prasību izpildes periodā, ļaujot kredītiestādēm izlīdzināt pagaidu un pēkšņas likviditātes ieplūdes un aizplūdes. Otrkārt, tā palielina banku sistēmas likviditātes deficītu, t.i., banku vispārēju refinansēšanas vajadzību, izmantojot Eurosistēmu.

ATKLĀTĀ TIRGUS OPERĀCIJAS

Lai pārvaldītu likviditāti naudas tirgū, Eurosistēma izmanto GRO, ITRO un precizējošās operācijas. Visām likviditāti palielinošām operācijām jābūt pilnībā nodrošinātām ar ķīlu. GRO ir regulāras operācijas, kas tiek veiktas katru nedēļu, parasti ar 1 nedēļas termiņu. Tās ir galvenais instruments, lai paustu monetārās politikas nostāju.

Līdz 2008. gada 8. oktobrim GRO tika veiktas kā mainīgas procentu likmes izsoles ar minimālo pieteikuma procentu likmi, bet, sākot ar 15. oktobri, – kā fiksētas procentu likmes izsoles, kurās tika apmierināti visi pieteikumi. 2008. gadā atbilstošo darījuma partneru skaits palielinājās no 1 693 līdz 2 099. Šis skaits galvenokārt palielinājās oktobrī un novembrī, kad dažas bankas nolēma pieteikties atbilstības statusam, jo naudas tirgū bija ierobežotas aizņemšanās iespējas. 2008. gadā GRO vidēji piedalījās 443 darījuma partneri, t.i., par 31% vairāk nekā 2007. gadā, kad vidējais dalībnieku skaits bija 338. Arī šis palielinājums bija saistīts ar pastiprinātu spiedienu naudas tirgū, kas nozīmēja, ka daudziem darījuma partneriem likviditātes vajadzību nodrošināšanai bija jāaizņemas ECB, nevis tirgū. GRO izsoļu dalībnieku skaits vēl vairāk pieauga pēc tam, kad oktobrī ECB pārgāja uz fiksētas procentu

likmes izsolēm ar pilna apjoma piešķirumu (no vidēji 354 dalībniekiem mainīgas procentu likmes izsolēs līdz 747 dalībniekiem fiksētas procentu likmes izsolēs).

Līdz 8. oktobrim GRO mainīgas procentu likmes izsolēs Eurosistēma piešķirta vidēji 175 mljrd. euro. Šajā periodā piešķirtais apjoms ievērojami mainījās priekšpiegādes politikas dēļ, kuras rezultātā katrā rezervju prasību izpildes periodā bija vērojama piešķirtuma apjoma samazināšanās tendence, kā arī sakarā ar lielāku likviditātes nodrošināšanu, izmantojot ITRO. Pēc tam, kad 2008. gada 15. oktobrī ieviesa fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu, piešķirtuma apjoms būtiski palielinājās (vidēji līdz 291 mljrd. euro). Līdz 2008. gada beigām GRO nodrošinātā likviditāte veidoja 28% no kopējā refinansēšanas apjoma (ievērojami mazāk nekā iepriekšējos gados, kad tā bija aptuveni 65–75%).

ITRO ir likviditāti palielinošas operācijas ar 3 mēnešu termiņu, kas tiek veiktas katru mēnesi. Vienlaikus ar šīm operācijām 2008. gadā pakāpeniski tika ieviestas vairākas papildu ITRO. Līdz gada beigām katrā rezervju prasību izpildes periodā tika veiktas divas papildu ITRO (viena – ar 3 mēnešu termiņu un viena – ar 6 mēnešu termiņu), kā arī viena speciālā termiņa refinansēšanas operācija, kuras termiņš vienāds ar rezervju prasību izpildes perioda ilgumu. Līdz oktobra vidum ITRO un papildu ITRO tika veiktas kā vienkāršas mainīgas procentu likmes izsoles (t.i., bez minimālās pieteikuma procentu likmes). Šajā periodā ITRO un 3 mēnešu papildu ITRO piešķirtuma summa bija 50 mljrd. euro (izņemot divas papildu ITRO, par kurām norēķins veikts 21. februārī un 13. martā – tajās katrā tika piešķirts 60 mljrd. euro). Divās 6 mēnešu papildu ITRO tika izsolīti 25 mljrd. euro (2. aprīlī un 9. jūlijā), bet vienā – 50 mljrd. euro (8. oktobrī).

Kopš 2008. gada 30. oktobra arī ilgāka termiņa operācijas tika veiktas kā fiksētas procentu likmes izsoles ar pilna apjoma piešķirumu. Visās operācijās tika piemērota GRO procentu likme.

Pārejot uz fiksētas procentu likmes izsolēm, kopumā pieauga arī ilgtermiņa operāciju piešķiruma apjoms. Taču, ņemot vērā spēcīgās galveno ECB procentu likmju samazinājuma gaidas (īpaši ap 2008. gada beigām), šajās izsolēs piemērotās fiksētās procentu likmes dēļ ilgāka termiņa papildu ITRO bija vērojams tikai mērens piešķiruma summu palielinājums. 2008. gada beigās visu ilgāka termiņa operāciju (ITRO, papildu ITRO un speciāla termiņa refinansēšanas operāciju) atlikums bija 617 mljrd. euro (visu laiku lielākais ECB refinansējuma īpatsvars banku sektorā; aptuveni 72% no visām atklātā tirgus operācijām).

ITRO drīkst piedalīties tas pats darījuma partneru loks, kas GRO (no tiem 2008. gadā vidēji piedalījās 157 dalībnieki; 2007. gadā – 145). Fiksētas procentu likmes izsoļu ieviešana samazināja vidējo ITRO izsoles dalībnieku skaitu no 161 (mainīgas procentu likmes izsolēs) līdz 146 (fiksētas procentu likmes izsolēs). Speciālā termiņa refinansēšanas operācijās, kurās arī ir tas pats darījuma partneru loks, 210 darījuma partneru piedalījās mainīgas procentu likmes izsolē, par kuru norēķins veikts 30. septembrī, bet divās nākamajās fiksētas procentu likmes izsolēs piedalījās vidēji 97 darījuma partneri.

ECB pēc nepieciešamības var veikt likviditāti palielinošas un likviditāti samazinošas precizējošas operācijas, lai pārvaldītu likviditāti tirgū un virzītu procentu likmes. Līdz 2008. gada 5. oktobrim Eurosistēma izvēlējās ierobežotu darījuma partneru skaitu, kas bija visaktīvākie šo operāciju veicēji naudas tirgū (2008. gada 30. septembrī – 136). Saskaņā ar Padomes lēmumu, sākot ar 2008. gada 6. oktobri, piekļuve precizējošajām operācijām tika paplašināta, piešķirot atbilstības statusu visiem tiem darījuma partneriem, kuri ir atbilstoši, lai piedalītos Eurosistēmas atklātā tirgus operācijās, ko veic kā standarta izsoles, un kuri turklāt atbilst attiecīgo NCB noteiktajiem atlases kritērijiem.

2008. gadā ECB veica 25 precizējošas operācijas. Visu gadu saglabājās prakse veikt precizējošas operācijas rezervju prasību izpildes perioda beigās, un 12 no šīm operācijām notika

rezervju prasību izpildes perioda pēdējā dienā. Pārējās 13 operācijas tika veiktas, reaģējot uz likviditātes situāciju un naudas tirgus īstermiņa procentu likmēm. 2. un 3. janvārī, kad samazinājās ar gada beigām saistītā spriedze, pastāvot likviditātes pārpalikumam, tika veiktas likviditāti absorbējošas precizējošas operācijas. 20. un 31. martā ar precizējošo operāciju palīdzību likviditāte tika palielināta sakarā ar spriedzi naudas tirgū saistībā ar Lieldienu brīvdienām un *Bear Stearns* bankrotu. Lai novērstu paaugstināto spiedienu naudas tirgos septembrī, ECB no 15. septembra līdz 9. oktobrim veica deviņas precizējošas operācijas, no kurām piecas bija likviditāti palielinošas, bet četras – likviditāti samazinošas operācijas.

PASTĀVĪGĀS IESPĒJAS

Darījuma partneri pēc savas iniciatīvas var izmantot divas pastāvīgās iespējas, lai saņemtu likviditāti darījumos uz nakti pret atbilstošu nodrošinājumu vai arī lai Eurosistēmā veiktu noguldījumus uz nakti. 2008. gada beigās aizdevumu iespēju uz nakti drīkstēja izmantot 2267 darījuma partneri, bet noguldījumu iespēju – 2 802 darījuma partneri. Šo iespēju procentu likmes pamatā veido darījumu uz nakti procentu likmes augstāko un zemāko robežu un tādējādi veic svarīgu funkciju, īstenojot monetāro politiku.

2008. gada oktobrī pēc Padomes lēmuma koridora diapazons, ko veido abas minētās procentu likmes, tika samazināts no 200 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem simetriski ap GRO procentu likmi, lai atvieglotu spriedzi naudas tirgū. Šis pasākums kopā ar liela apjoma piešķirumu fiksētas procentu likmes atklātā tirgus operācijās radīja būtisku noguldījumu iespējas izmantošanas pieaugumu (sk. 10. ielikuma A att.). Līdz 8. oktobrim vidējais dienā izmantotais noguldījumu iespējas apjoms bija 2.5 mljrd. euro (2007. gadā – 0.5 mljrd. euro). No 9. oktobra līdz pat gada beigām šis skaitlis dramatiski palielinājās (līdz 208.5 mljrd. euro). Šajā periodā noguldījumu iespējas izmantošanas tendence kopumā bija līdzīga katrā rezervju prasību izpildes periodā vērotajai – katra perioda sākumā apjoms bija samērā neliels,

bet pēc tam pieauga, jo arvien vairāk darījuma partneru izpildīja savas rezervju prasības.

Līdz 2008. gada 8. oktobrim vidējais dienā izmantotais aizdevumu iespējas uz nakti apjoms sasniedza 0.9 mljrd. euro (2007. gadā – 0.2 mljrd. euro), bet pēc tam palielinājās līdz 6.7 mljrd. euro. Kāpums atspoguļo šīs iespējas zemāku procentu likmi relatīvā izteiksmē, kas veidojas samazinātā koridora diapazona dēļ, bet zināmā mērā var būt saistīts arī ar palielināto nenoteiktību attiecībā uz atsevišķu banku likviditātes vajadzībām.

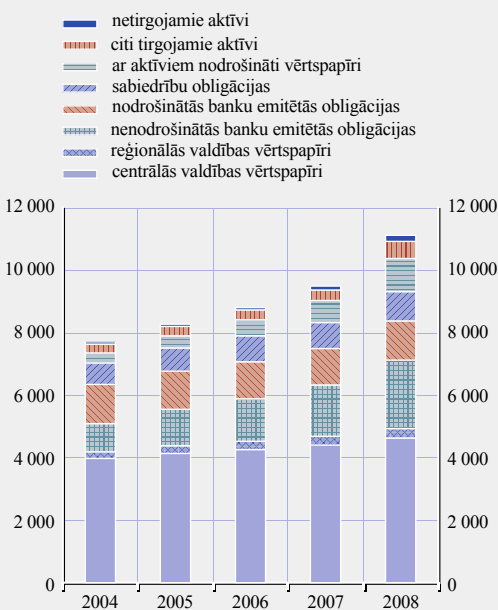
MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJU ATBILSTOŠIE AKTĪVI

Saskaņā ar centrālo banku praksi visā pasaulē visām Eurosistēmas kredītooperācijām jābūt ar pietiekamu nodrošinājumu. Pietiekamības koncepcija, pirmkārt, nozīmē, ka Eurosistēma lielā mērā ir pasargāta no zaudējumiem, veicot kredītooperācijas, un, otrkārt, ka plašam darījuma partneru lokam jābūt iespējai saņemt pietiekamu nodrošinājumu, lai Eurosistēma gan ar monetārās politikas, gan ar maksājumu sistēmu operāciju palīdzību varētu nodrošināt tādu likviditātes apjomu, kādu tā uzskata par nepieciešamu. Lai to veicinātu, Eurosistēma visās savās kredītooperācijās kā nodrošinājumu pieņem plašu aktīvu klāstu. Šī Eurosistēmas nodrošinājuma sistēmas iezīme kopā ar faktu, ka pieeja Eurosistēmas atklātā tirgus operācijām nodrošināta plašam darījuma partneru lokam, bijusi būtiska, veicinot monetārās politikas īstenošanu spriedzes laikā. Darbības principiem piemītošā elastība ļāvusi Eurosistēmai nodrošināt nepieciešamo likviditāti, lai uzlabotu naudas tirgus pavājināto funkcionēšanu, 2008. gadā parasti nesastopoties ar lieliem nodrošinājuma šķēršļiem. Tikai gada nogalē, ņemot vērā refinansējuma darījuma termiņu pagarināšanu euro un ASV dolāros uz ilgāku laiku nekā uz nakti, kā arī fiksētas procentu likmes izsoles procedūras izmantošanu ar pilna apjoma piešķirumu, Padome nolēma līdz 2009. gada beigām paplašināt atbilstošā nodrošinājuma sarakstu (sk. 10. att.).

2008. gadā atbilstošā nodrošinājuma vidējais apjoms salīdzinājumā ar 2007. gadu palielinājās par 17.2% (līdz 11.1 trlj. euro; sk. 43. att.). Valdības parāds (4.9 trlj. euro) veidoja 44% no kopējuma, bet atlikušo tirgojamā nodrošinājuma daļu – banku nenodrošinātās obligācijas (2.2 trlj. euro jeb 20%) un banku nenodrošinātās obligācijas (1.2 trlj. euro jeb 11%), ar aktīviem nodrošināti vērtspapīri (1.1 trlj. euro jeb 9%), uzņēmumu obligācijas (0.9 trlj. euro jeb 8%) un citas obligācijas, piemēram, starpvalstu organizāciju emitētās obligācijas (0.6 trlj. euro jeb 5%). 2008. gada beigās sakarā ar pagaidu pasākumiem atbilstošā nodrošinājuma saraksta paplašināšanai kopējais atbilstošo tirgojamo aktīvu apjoms bija aptuveni 870 mljrd. euro. Atbilstošā nodrošinājuma sarakstā ietilpst arī netirgojamie aktīvi, galvenokārt kredītprasības (t.i., banku aizdevumi). Pretstatā tirgojamiem aktīviem netirgojamo aktīvu atbilstība tiek vērtēta tikai to pieņemšanas laikā. Šā iemesla dēļ potenciāli atbilstošo netirgojamo

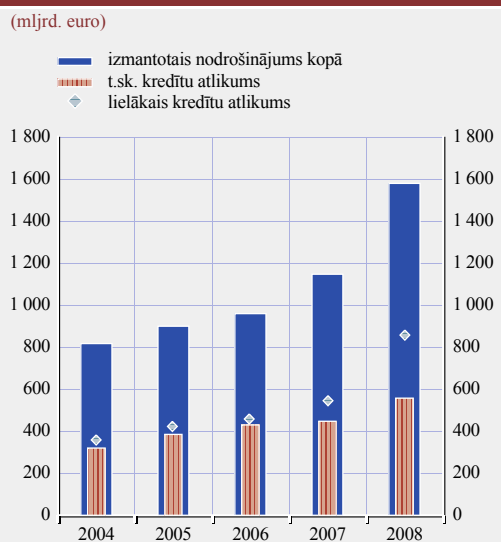
43. attēls. Atbilstošais nodrošinājums aktīvu veidu dalījumā

(mljrd. euro; gada vidējie rādītāji)

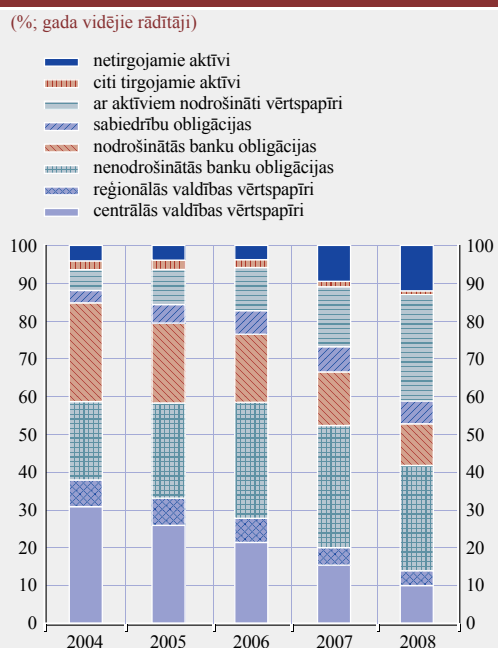
Avots: ECB.

44. attēls. Eurosistēmas kredītooperācijās izmantotā nodrošinājuma un monetārās politikas operāciju kredītu atlikuma attiecība

Avots: ECB.
Piezīme. Izmantotais nodrošinājums nozīmē aktīvus, kas noguldīti kā nodrošinājums valstīs, kur darbojas pūla sistēma, un aktīvus, kas izmantoti kā nodrošinājums valstīs, kur darbojas iezīmēšanas sistēma.

45. attēls. Nodrošinājumam izmantotie aktīvi (t.sk. kredītprasības) veidu dalījumā

Avots: ECB.

aktīvu apjomu nevar tik vienkārši noteikt. Netirgojamo aktīvu apjoms, ko darījuma partneri izmanto kā nodrošinājumu Eurosistēmas kredītooperācijās, 2008. gadā sasniedza 0.2 trlj. euro jeb 2% no Eurosistēmas kopējā atbilstošā nodrošinājuma. Uz laiku ieviestais pazeminātais kredītspējas sliekšnis, lai paplašinātu atbilstošā nodrošinājuma sarakstu (sk. 10. ielikumu), arī tika piemērots netirgojamiem aktīviem.

Tirgojamo un netirgojamo aktīvu, ko darījuma partneri izmantoja kā nodrošinājumu Eurosistēmas kredītooperācijās, vidējā vērtība būtiski palielinājās – no vidēji 1 148 mljrd. euro 2007. gadā (koriģēta, palielinot no 1 101 mljrd. euro) līdz 1 579 mljrd. euro 2008. gadā. Šo pieaugumu galvenokārt noteica liels nodrošinājuma papildu apjoms, ko darījuma partneri izmantojuši Eurosistēmā pēc finanšu satricinājuma sākšanās (sk. 44. att.). Kā liecina nodrošinājuma un Eurosistēmas darījuma partneru kredītu atlikuma salīdzinājums, noguldītā nodrošinājuma, kas netiek izmantots monetārās politikas kredītooperāciju nodrošināšanai, īpatsvars kopumā tikai nedaudz palielinājās. Tas norāda, ka nodrošinājuma pietiekamība nav bijusi sistēmisks šķērslis Eurosistēmas darījuma partneriem, neraugoties uz to, ka refinansēšanas operācijās saņemtās likviditātes apjoms pieauga.

Kas attiecas uz izmantotā nodrošinājuma struktūru, ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru vidējais īpatsvars palielinājās no 16% 2007. gadā līdz 28% 2008. gadā, pārspejot nenodrošinātās banku obligācijas kā lielākā aktīvu kategorija, kas izmantota Eurosistēmā kā nodrošinājums. Nenodrošināto banku obligāciju īpatsvars vidēji veidoja nedaudz mazāk par 28% no 2008. gadā izmantotā nodrošinājuma. Netirgojamo aktīvu vidējais īpatsvars palielinājās no 10% 2007. gadā līdz 12% 2008. gadā. Savukārt centrālās valdības obligāciju vidējais īpatsvars saruka no 15% 2007. gadā līdz 10% 2008. gadā. Jaunās aktīvu kategorijas, kuras uz laiku bija atbilstošas, veidoja 3% no kopējā izmantotā tirgojamā nodrošinājuma.

RISKA VADĪBAS JAUTĀJUMI

Eurosistēma mazina darījuma partneru saistību neizpildes risku Eurosistēmas kredītooperācijās, pieprasot darījuma partneriem sniegt pietiekamu nodrošinājumu. Tomēr Eurosistēma joprojām ir pakļauta vairākiem finanšu riskiem, t.sk. kredītriskam, tirgus un likviditātes riskam, ja kāds darījuma partneris nespēj pildīt savas saistības. Turklāt Eurosistēma pakļauta valūtas riskam likviditāti palielinošās operācijās ārvalstu valūtās pret euro denominētu nodrošinājumu, piemēram, tādās, kuras veiktas 2008. gadā. Lai samazinātu šos riskus līdz pieņemamam līmenim, Eurosistēma nosaka augstus kredītstandartus aktīviem, kurus pieņem par nodrošinājumu, katru dienu novērtē nodrošinājumu un piemēro atbilstošus riska kontroles pasākumus. Eurosistēma kā piesardzības pasākumu izveidojusi drošības rezervi potenciāla deficīta gadījumiem, ko varētu radīt ar tādu nodrošinājumu saistītu problēmu risināšana, kas saņemts no pieciem konkrētiem darījuma partneriem, kuri 2008. gadā nespēja izpildīt savas saistības. Drošības rezerves apjoms katru gadu tiks pārskatīts līdz nodrošinājuma atsavināšanai un saskaņā ar sanācības prospekta noteikumiem.¹ Kopumā kredītooperāciju finanšu riskus novērtē kvantitatīvi un par tiem regulāri ziņo ECB lēmējinstīcijām.

Reizi divos gados tiek pārskatīti Eurosistēmas kredītooperāciju riska kontroles pasākumi. Šie riska kontroles pasākumi tiek piemēroti aktīviem, ko Eurosistēmas darījuma partneri izmanto kā nodrošinājumu kredītiem, ko Eurosistēma nodrošina savās atklātā tirgus operācijās un aizdevumu iespējas uz nakti un dienas ietvaros izsniegtā kredīta veidā maksājumu sistēmas vajadzībām. Pilnībā saglabājot principu, ka tiek pieņemts plašs nodrošinājumu klāsts, pēc 2008. gada pārskata, ko sniedz reizi divos gados, tika veikti daži tehniski Eurosistēmas kredītooperāciju riska kontroles sistēmas uzlabojumi. Tie atspoguļo arī metodoloģijas principu uzlabojumus, atbilstošu aktīvu tirgus un likviditātes riska iezīmju novērtējumu, to, kā darījuma partneri reāli izmanto atbilstošos aktīvus, un jaunās norises attiecībā uz finanšu

instrumentiem. Tie tika izsludināti 2008. gada 4. septembrī un stājās spēkā 2009. gada 1. februārī.

Minēto uzlabojumu kontekstā tika pārskatīti ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru un nenodrošinātu banku obligāciju novērtējuma diskonti. Turklāt tika paplašināts aizliegums iesniegt nodrošinājumu, ko izdevuši vai garantējuši ar darījuma partneri – iesniedzēju cieši saistīti uzņēmumi, ietverot īpašas ciešo saikņu formas, kādas var rasties, par nodrošinājumu izmantojot ar aktīviem nodrošinātus vērtspapīrus. Sākot ar 2009. gada 1. februāri, tiek pieprasīta pastiprināta caurredzamība ar aktīviem nodrošinātu vērtspapīru kredītnovērtējumiem, ko izsniedz atbilstoša ārējā kredītnovērtējuma iestāde.

Visbeidzot, Eurosistēmai, ja nepieciešams, ir iespēja ierobežot vai izslēgt noteiktu aktīvu izmantošanu par nodrošinājumu tās kredītooperācijās (arī atsevišķu darījuma partneru līmenī), lai nodrošinātu pietiekamu Eurosistēmas aizsardzību pret risku saskaņā ar ECBS Statūtu 18.1. pantu.

1.2. VALŪTAS MAIŅAS DARĪJUMI

Eurosistēma 2008. gadā valūtas tirgū neveica ar monetāro politiku saistītas intervences. ECB valūtas maiņas darījumi bija saistīti tikai ar ieguldījumu aktivitātēm. Turklāt ECB neveica valūtas maiņas darījumus ar tām valūtām, kuras piedalās VKM II. Pastāvīgā vienošanās starp ECB un SVF par SVF Speciālo aizņēmuma tiesību (SDR) darījumu veikšanas ECB vārdā veicināšanu ar citiem SDR turētājiem 2008. gadā tika izmantota 17 gadījumos.

2008. gadā turpinoties finanšu tirgus svārstībām, Eurosistēma veica arī 73 operācijas saistībā ar Federālo rezervju sistēmas ASV dolāru termiņizsoļu iespēju (57 reversos darījumus pret atbilstošu nodrošinājumu un 16 euro un ASV dolāru mijmaiņas darījumus), nodrošinot

1 Sīkāku informāciju sk. 2009. gada 5. marta paziņojumā presei.

Eurosistēmas darījuma partneriem likviditāti ASV dolāros, un 15 Šveices frankus nodrošinošas operācijas sadarbībā ar Šveices Nacionālo banku (sīkāku informāciju sk. 10. ielikumā).

I.3. IEGULDĪJUMU AKTIVITĀTES

ECB ieguldījumu aktivitātes tiek organizētas tā, lai nodrošinātu, ka, pieņemot lēmumus par ieguldījumiem, nevar izmantot nekādu iekšējo informāciju par centrālās bankas politikas īstenošanas pasākumiem. Noteikumu un procedūru kopums, t.s. Ķīnas mūris, nošķir ieguldījumu aktivitātēs iesaistītās struktūrvienības no pārējām struktūrvienībām.

ĀRĒJO REZERVJU PĀRVALDĪŠANA

Sākotnēji ECB ārējo rezervju portfelis tika izveidots, izmantojot euro zonas NCB ārējo rezervju aktīvu pārvedumus. Laika gaitā portfeļa sastāvs atspoguļo ieguldīto aktīvu tirgus vērtības pārmaiņas, kā arī ECB valūtas maiņas un zelta operācijas. ECB ārējo rezervju galvenais mērķis ir nodrošināt, lai Eurosistēmai nepieciešamības gadījumā vienmēr būtu pietiekami daudz likvidu resursu valūtas politikas operāciju veikšanai to valstu valūtās, kuras nav ES dalībvalstis. ECB ārējo rezervju pārvaldīšanas mērķi to svarīguma secībā ir likviditāte, drošība un atdeve.

ECB ārējo rezervju portfelī ietilpst ASV dolāri, Japānas jenas, zelts un SDR. ECB un euro zonas NCB kā ECB aģenti aktīvi pārvalda ASV dolāru un Japānas jenas rezerves. Lai palielinātu Eurosistēmas ieguldījumu operāciju efektivitāti, kopš 2006. gada janvāra darbojas "valūtu specializācijas modelis". Saskaņā ar šo modeli katrai NCB iedalīta kāda daļa no ASV dolāru vai Japānas jenu portfeļa, bet divas NCB pašlaik pārvalda divas daļas.² 2008. gadā tika īstenotas tādas divas jaunas vienošanās, kas ļauj konkrētām NCB apvienot savu ECB ārējo rezervju daļu pārvaldīšanas aktivitātes – kopš 2008. gada janvāra *Central Bank of Cyprus* tās apvienojusi ar *Bank of Greece* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* – ar *Central Bank and Financial Services Authority of Ireland*. Kopš 2009. gada janvāra *Národná*

banka Slovenska kā ECB aģents pārvalda ASV dolāru portfeli.

2008. gada laikā ECB kopumā pārdeva 30 t zelta. Tas pilnībā atbilda ECB 2004. gada 27. septembrī parakstītajam Centrālo banku nolīgumam par zeltu. Visi ieņēmumi no zelta pārdošanas tika pievienoti ASV dolāru portfelim.

ECB tīrie ārējo rezervju aktīvi³ saskaņā ar pašreizējiem valūtu kursiem un tirgus cenām palielinājās no 42.8 mljrd. euro 2007. gada beigās līdz 49.5 mljrd. euro 2008. gada beigās (t.sk. 38.5 mljrd. euro bija ārvalstu valūtās – Japānas jenas un ASV dolāros –, bet 11 mljrd. euro – zeltā un SDR). Piemērojot 2008. gada beigu valūtu kursus, ASV dolāros denominētie aktīvi veidoja 77.5% no ārvalstu valūtas rezervēm, savukārt Japānas jenas denominēto aktīvu īpatsvars sasniedza 22.5%. Ārvalstu valūtu portfeļa vērtības pieaugums par 19.9% galvenokārt atspoguļoja portfeļa pārvaldīšanas pasākumu rezultātā gūto kapitāla pieaugumu un procentu ienākumus, īpaši attiecībā uz ASV dolāros denominētiem aktīviem. Japānas jenas un ASV dolāra kursa palielināšanās attiecībā pret euro (attieciņi par 30.8% un 5.8%) arī veicināja valūtu portfeļa vērtības kāpumu. Visbeidzot, ECB ārvalstu valūtas rezerves pieauga arī tāpēc, ka tika ieguldīti jau minētie ieņēmumi no zelta pārdošanas. Gan zelta, gan SDR turējumu vērtība 2008. gadā palielinājās aptuveni par 2.6%, lai gan gada laikā tika pārdots 30 t zelta. Šo palielinājumu galvenokārt noteica zelta kursa paaugstināšanās 2008. gadā aptuveni par 9.4% euro izteiksmē. ECB ārējās rezervēs nebija zaudējumu sakarā ar ieguldījumu darījuma partneru saistību neizpildi.

2 Sīkāku informāciju sk. ECB 2006. gada aprīļa "Mēneša Biļetena" rakstā *Portfolio management at the ECB* ("ECB portfeļu pārvaldība").

3 Tīrie ārējo rezervju aktīvi tiek aprēķināti šādi: oficiālie rezervju aktīvi mīnus valūtas mijmaiņas darījumu tīrā faktiskā tirgus vērtība plus rezidentu piesaistītie noguldījumi ārvalstu valūtā mīnus nākotnē paredzētās neto pārmaiņas ārvalstu valūtas turējumos saistībā ar *repo* un nākotnes darījumiem. Sīkāku informāciju par datu avotiem sk. www.ecb.europa.eu/stats/external/reserves/templates/html/index.en.html.

2008. gadā to atbilstošo instrumentu saraksts, kuros var ieguldīt ECB ārējās rezerves, saglabājās nemainīgs. 2008. gadā tika regulāri izmantoti procentu likmju mijmaiņas darījumi, ko ieviesa 2007. gada beigās. 2008. gadā tika pabeigts sagatavošanās darbs, lai izveidotu automātisku vērtspapīru aizdevumu programmu ECB ASV dolāros denominētiem aktīviem. Paredzams, ka programma tiks uzsākta 2009. gadā, lai gan tas atkarīgs no attiecīgās tirgus situācijas.

PAŠU LĪDZEKĻU PĀRVALDĪŠANA

ECB pašu līdzekļu portfeli veido ECB apmaksātā kapitāla ieguldītās daļas, kā arī laiku pa laiku vispārējo rezervju fondā turētās summas un uzkrājumi valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem. Šā portfeļa mērķis ir nodrošināt ECB ar ienākumiem darbības izdevumu segšanai. Pašu līdzekļu pārvaldīšanas mērķis ir palielināt gaidāmos ienākumus saskaņā ar bezzaudējumu nosacījumu noteiktā konfidences līmenī. Portfelis ir ieguldīts euro denominētos fiksēta ienākuma aktīvos.

Portfeļa vērtība faktiskajās tirgus cenās pieauga no 9.3 mljrd. euro 2007. gada beigās līdz 10.2 mljrd. euro 2008. gada beigās. Tirgus vērtības palielināšanos noteica 2005. gadā izveidotā ECB uzkrājuma valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem ieguldīšana pašu līdzekļu portfelī, kā arī ienākumi no ieguldījumiem un *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* iemaksas ECB kapitālā un rezervēs pēc euro ieviešanas Kiprā un Maltā.

2008. gadā tika nedaudz paplašināts nodrošināto obligāciju un nenodrošināto seniorobligāciju atbilstošo emitentu saraksts, turklāt nebija zaudējumu sakarā ar ieguldījumu darījuma partneru saistību neizpildi.

RISKA VADĪBAS JAUTĀJUMI

Finanšu riski, kam ECB pakļauta, veicot ieguldījumu aktivitātes, tiek stingri kontrolēti un vērtēti, lai tie nepārsniegtu ECB lēmējinstītūciju noteiktos līmeņus. Šādam nolūkam pastāv detalizēta ierobežojumu struktūra, un šie ierobežojumi katru dienu tiek kontrolēti.

Regulāra pārskatu sniegšana nodrošina to, ka visi akcionāri saņem pietiekamu informāciju par šo risku līmeni.

2008. gadā ECB turpināja uzlabot savu ieguldījumu operāciju riska vadības sistēmu, modernizējot IT sistēmas un precizējot kredītriska metodoloģiju. Izrādījās, ka kopējā sistēma, sākoties finanšu krīzei, ir noturīga un nav piedzīvoti nekādi zaudējumi sakarā ar darījuma partneru vai emitentu saistību neizpildi. Turklāt daļa no centieniem atbalstīt modernās aktīvu stratēģiskās izvietojuma metodoloģijas attīstību centrālajās bankās bija ECB sadarbībā ar Pasaules Banku un Starptautisko norēķinu banku 2008. gada 24. un 25. novembrī Frankfurtē centrālo banku un valsts investīciju fondu vadītājiem organizētā pirmā konference par aktīvu stratēģisko izvietojumu.

Viens no rādītājiem, ko izmanto tirgus riska kontrolei, ir valūtas riska kvantitatīvais rādītājs (*Value-at-Risk*; VaR), kas nosaka aktīvu portfeļa zaudējumus, kuri netiks pārsniegti noteikta perioda beigās ar noteiktu varbūtību. Šā rādītāja vērtība ir atkarīga no vairākiem tā aprēķinā izmantotajiem parametriem, konkrēti, konfidences līmeņa, laika posma ilguma un aplūkotā perioda, kas izmantots, lai noteiktu aktīvu cenu svārstīgumu. Piemēram, aprēķinot šo rādītāju ECB ieguldījumu portfelim 2008. gada 31. decembrī, par parametriem izmantojot 95% konfidences līmeni, viena gada laika periodu un viena gada aplūkoto periodu aktīvu cenu svārstīgumam, rezultātā iegūst VaR 9 185 milj. euro. Aprēķinot šo pašu rādītāju, bet viena gada aplūkotā perioda vietā ņemot piecus gadus, rezultāts ir VaR 5 823 milj. euro. Lielāko daļu tirgus riska nosaka valūtas un zelta cenas risks. Zemais procentu likmju riska līmenis atspoguļo ECB ieguldījumu portfeļu samērā zemo koriģēto procentu riska indeksu 2008. gadā.

2. MAKSĀJUMU UN VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMAS

Statūtos Eurosistēmai noteikts uzdevums veicināt maksājumu sistēmu raitu darbību. Eurosistēmas galvenais šā uzdevuma (papildus pārraudzības funkcijai; sk. 4. nodaļas 4. sadaļu) izpildes instruments ir maksājumu un vērtspapīru norēķinu veikšanas iespēju nodrošināšana. Tāpēc Eurosistēma izveidoja Eiropas Vienoto automatizēto reālā laika bruto norēķinu sistēmu, kas pazīstama kā TARGET, liela apjoma un steidzamiem maksājumiem euro. Tehniski decentralizēto pirmās paaudzes sistēmu pakāpeniski aizstāja ar otrās paaudzes sistēmu (TARGET2), kuras darbība pamatojas uz vienotu tehnisko infrastruktūru (vienoto platformu; SSP). Eurosistēmas trīs centrālās bankas – *Banca d'Italia*, *Banque de France* un *Deutsche Bundesbank* – kopīgi nodrošina SSP un Eurosistēmas vārdā organizē tās darbību. Migrācija uz TARGET2 sākās 2007. novembrī un tika pabeigta 2008. gada maijā.

Nodrošinājuma mobilizācijas jomā Eurosistēma un tirgus piedāvā vairākas iespējas, lai veicinātu nodrošinājuma izmantošanu ārpus atsevišķu valstu robežām. Eurosistēma kopā ar tirgus dalībniekiem 2008. gadā turpināja darbu pie TARGET2 vērtspapīriem (T2S) izstrādes, lai sniegtu vērtspapīru norēķinu pakalpojumus, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus un Eiropas vienoto tehnisko platformu ar saskaņotiem procesiem un procedūrām. Padome šo projektu apstiprināja 2008. gada jūlijā, un pašlaik tiek precizētas projekta tehniskās detaļas. T2S euro zonā saskaņos vērtspapīru darījumu iekšzemes un pārrobežu norēķinu veikšanu, izmantojot centrālo banku naudas līdzekļus.

2.1. TARGET SISTĒMA

TARGET ir svarīga nozīme vienotas monetārās politikas īstenošanā un euro naudas tirgus darbībā. TARGET sniedz norēķinu pakalpojumus reālajā laikā, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus, un nodrošina plašu tirgus segumu. Šajā sistēmā tiek apstrādāti liela apjoma un steidzami darījumi un piesaistīti arī dažādi citi maksājumi. TARGET pieejama maksājumu veikšanai euro starp šīs sistēmas

dalībniecēm bankām, nenosakot maksimālā vai minimālā apjoma limitu. Šādus pārvedumus var veikt gan starp vienas dalībvalsts bankām (dalībvalsts iekšzemes maksājumu plūsma), gan starp dažādu dalībvalstu bankām (starp dalībvalstīm veikto maksājumu plūsma).

MIGRĀCIJA UZ TARGET2

TARGET sistēma sāka darbību pēc euro ieviešanas – 1999. gada 4. janvārī. Sākotnēji šo sistēmu veidoja 15 valstu reālā laika bruto norēķinu sistēmas (RTGS) un ECB maksājumu mehānisms (EMM). Neraugoties uz TARGET veiksmīgo darbību, šai sistēmai bija daži trūkumi, ko izraisīja tās neviendabīgais tehniskais risinājums un decentralizētā struktūra. Lai risinātu šos jautājumus un rūpētos par turpmāko euro zonas paplašināšanos, Eurosistēma 2002. gada oktobrī uzsāka TARGET2 projektu.

Izstrādājot TARGET2, Eurosistēmas mērķis bija radīt racionālu sākotnējās TARGET sistēmas versiju, kas labāk atbilstu lietotāju vajadzībām, nodrošinot saskaņotu pakalpojumu līmeni un saskaņotu cenu noteikšanas mehānismu un izmaksu efektivitāti. TARGET2 tika arī izstrādāta, lai elastīgi un laikus reaģētu uz nākotnes norisēm, piemēram, euro zonas un ES paplašināšanos.

TARGET2 sistēma sāka darbību 2007. gada 19. novembrī, kad pirmās grupas valstis (Austrija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Slovēnija un Vācija) veica migrāciju, pievienojoties SSP. Šis pirmais posms bija ļoti veiksmīgs un apstiprināja uzticamību TARGET2 platformai, kurā pēc sākotnējās migrācijas skaita un apjoma ziņā tika veikti jau attiecīgi 50% un 30% no TARGET kopējās maksājumu plūsmas.

Migrācijas otrās grupas valstis (Beļģija, Francija, Īrija, Nīderlande, Portugāle, Somija un Spānija) veiksmīgi pievienojās SSP 2008. gada 18. februārī un pēdējās grupas valstis (Dānija, ECB, Grieķija, Igaunija, Itālija un Polija) – 19. maijā. Centrālo banku īstentās rūpīgās kontroles rezultātā visi ar migrāciju saistītie visu lietotāju testēšanas pasākumi tika veiksmīgi un laikā pabeigti. No 2007. gada novembra līdz

2008. gada maijam tika izstrādātas procedūras, lai tiem lietotājiem, kam migrācijas datums noteikts vēlāk (un tāpēc tie vēl joprojām darbojas pirmās paaudzes TARGET sistēmā), nodrošinātu efektīvu sadarbību ar lietotājiem, kas jau pievienojušies TARGET2 vienotajai platformai. Sešu mēnešu migrācijas process bija ļoti raīts un neizraisīja nevienu darbības traucējumu.

TARGET DARBĪBA

2008. gadā TARGET sistēma funkcionēja raiti un turpinājās euro veikto maksājumu skaita pieaugums. Sistēmas tirgus daļa bija stabila. TARGET veikti 90% no liela apjoma euro maksājumu sistēmās veikto maksājumu kopapjoma. TARGET sistēmā vidēji katru dienu apstrādāto maksājumu skaits un apjoms palielinājās attiecīgi par 1% un 10% (attiecīgi līdz 369 966 un 2 667 euro). 2008. gada 22. decembrī TARGET sasniedza maksimumu (576 324 darījumi) – sistēmas visu laiku augstāko līmeni. 11. tabulā sniegts pārskats par maksājumu plūsmu TARGET sistēmā 2008. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējā gada plūsmu.

2008. gadā TARGET kopējā pieejamība, t.i., apjoms, kādā dalībnieki varēja izmantot TARGET sistēmu tās darba laikā bez darbības traucējumiem, sasniedza 99.79%. Jāatzīmē, ka šis ir augstākais rādītājs kopš TARGET darbības sākuma 1999. gadā un migrācijai uz TARGET2 nebija negatīvas ietekmes uz sistēmas pieejamību. TARGET2 vienotajā platformā piecās minūtēs apstrādāti vairāk nekā 99.76% maksājumu. TARGET2 lietotāju sniegtais sistēmas darbības novērtējums ir ļoti pozitīvs.

Līdz 2008. gada decembrim 900 tiešo dalībnieku TARGET2 vienotajā platformā uzturēja RTGS kontu. Tas ir mazāk nekā 1 072 tiešie dalībnieki, kuriem migrācijas sākumā bija konti pirmās paaudzes TARGET sistēmā. To nosaka divi galvenie iemesli. Pirmkārt, vairākas kredītiestādes pārskatīja savu tiešo dalību migrācijas laikā un tā vietā izvēlējās pievienoties netieši, izmantojot tiešo dalībnieku.

11. tabula. Maksājumu plūsma TARGET¹⁾

Darījumu skaits	2007	2008	Pārmaiņas (%)
Kopumā			
Kopā	93 375 701	94 711 380	
Dienas vidējais rādītājs	366 179	369 966	1.03
Dalībvalstu iekšzemes maksājumi²⁾			
Kopā	72 574 446	69 212 880	
Dienas vidējais rādītājs	284 606	270 363	-5.00
Starp dalībvalstīm veiktie maksājumi			
Kopā	20 801 255	25 498 500	
Dienas vidējais rādītājs	81 574	99 604	22.10
Apjoms (mljrd. euro)			
Kopumā			
Kopā	616 731	682 780	
Dienas vidējais rādītājs	2 419	2 667	10.28
Dalībvalstu iekšzemes maksājumi²⁾			
Kopā	395 412	466 572	
Dienas vidējais rādītājs	1 551	1 823	17.54
Starp dalībvalstīm veiktie maksājumi			
Kopā	221 319	216 208	
Dienas vidējais rādītājs	868	845	-2.69

Avots: ECB.
1) 2007. gadā bija 255 darbadienas un 2008. gadā – 256 darbadienas.
2) Ietverti attālinātie dalībnieki.

Otrkārt, TARGET2 bankām radīja spēcīgu stimulu racionalizēt banku euro likviditātes pārvaldību, centralizējot to mazākā skaitā RTGS kontu. Kopējais to banku (t.sk. filiāļu un meitasuzņēmumu) skaits, pie kurām visā pasaulē var vērsties, izmantojot TARGET2, joprojām ir stabils (aptuveni 52 000).

ATTIECĪBAS AR TARGET2 LIETOTĀJIEM

Izstrādes gaitā TARGET2 labvēlīgi ietekmēja Eurosistēmas un nākamo sistēmas lietotāju aktīvā sadarbība. Tā nozīmīgi uzlaboja izpratni par tirgus prasībām un bija būtiska, nodrošinot raitu migrācijas procesu un to, ka liela daļa lietotāju šo sistēmu pieņēma.

Sadarbība turpinājās arī pēc migrācijas posma beigām. Eurosistēma uztur ciešas saiknes ar TARGET2 lietotājiem – 2008. gadā notikušas regulāras euro zonas NCB un attiecīgo valstu

TARGET2 lietotāju grupu sēdes. Turklāt TARGET2 darbības jautājumu apspriešanai notika regulāras Eurosistēmas TARGET2 darba grupas un Eiropas Banku nozares TARGET darba grupas kopīgās sēdes. Stratēģiskos jautājumus risināja diskusijā Euro maksājumu stratēģijas kontaktgrupā, ko veido komercbanku un centrālo banku augstākie pārstāvji.

ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU PIEVENOŠANĀS TARGET

Visas euro zonas valstis piedalās TARGET, jo šīs sistēmas lietošana ir obligāta, veicot euro operācijas ar Eurosistēmu. TARGET arī ir brīvprātīgi pieejama ārpus euro zonas esošajām dalībvalstīm, lai šajās valstīs veicinātu euro denominētu darījumu norēķinus.⁴ Kad Kipra un Malta 2008. gada 1. janvārī ieviesa euro, *Central Bank of Cyprus*, *Bank Ċentrali ta' Malta*/*Central Bank of Malta* un šo valstu attiecīgie lietotāji jau izmantoja TARGET sistēmu. Saistībā ar Slovērijas pievienošanos euro zonai 2009. gada 1. janvārī *Národná banka Slovenska* arī pievienojās šai sistēmai.

TURPMĀKĀS NORISES

Paredzēts katru gadu nodrošināt jaunu SSP versiju, kas TARGET2 lietotājiem sniegs dažādus uzlabojumus un jaunas iezīmes. Šo gada programmatūras versiju saturu noteiks pēc plašas sabiedriskās apspriešanās ar lietotājiem. Pirmo SSP gada versiju ieviesa 2008. gada 17. novembrī. Tās saturu galvenokārt noteica SWIFT jaunā standarta versija, ko ieviesa tajā pašā dienā. Pieļaujot izņēmumu, 2009. gadā plānots izstrādāt divas versijas. Pirmā (maijā) uzlabos sadarbību ar specializētajām sistēmām, īpaši ļaujot veikt norēķinus starp centrālajiem vērtspapīru depozitārijiem (CVD). Otrajā programmatūras versijā novembrī tiks iekļauti dažādi citi uzlabojumi, ko lūguši lietotāji.

2.2. TARGET2 VĒRTSPAPĪRIEM

Eiropas vērtspapīru norēķinu tirgus vēl joprojām ir ļoti sadrumstalots, lai gan vērojamas zināmas pozitīvas tendences – lielāka konsolidācija un sadarbība. Daudzu norēķina sistēmu esamība

arī nozīmē, ka ES pārrobežu darījumu norēķinu izmaksas ir daudz augstākas, nekā tās ir iekšzemes darījumiem vai darījumiem ASV. Vienlaikus pieaug pieprasījums pēc integrētas Eiropas vērtspapīru norēķinu infrastruktūras.

Eurosistēma 2006. gadā sniedza priekšlikumu par T2S kā esošās norēķinu infrastruktūras sadrumstalotības risinājumu. Šī sistēma būs vairāku valūtu norēķinu sistēma. Tā būs Eurosistēmas īpašums, un Eurosistēma to izmantos; šī sistēma ļaus Eiropas CVD veikt vērtspapīru darījumu norēķinus, izmantojot centrālo banku naudas līdzekļus. CVD, kas tajā piedalīsies, uzturēs tiesiskas attiecības ar saviem klientiem un turpinās pildīt vērtspapīru glabāšanas un notariālās funkcijas. T2S nodrošinās vienotu tehnisko platformu, kas ļaus visus ES vērtspapīrus apmainīt pret euro un citām valūtām, kas tajā piedalās, izmantojot standartizētus procesus un saziņas līdzekļus. Turklāt T2S būtiski samazinās dalībnieku likviditātes vajadzības un pakļautību finanšu riskiem, sniedzot tādas iespējas kā automatisku nodrošinājumu (t.i., pret nodrošinājumu automatiski dienas ietvaros izsniegtu kredītu, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus, ja pircējam nav pietiekami daudz līdzekļu, lai veiktu vērtspapīru darījumu norēķinus), nepārtrauktu optimizāciju, apstrādes mehānismus un iespēju veikt norēķinus nakts laikā. Iespēja vienā vienotajā platformā veikt visu ES vērtspapīru darījumu norēķinus, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus, novērsīs finanšu risku īstenošanos, ar ko dalībnieki pašlaik var saskarties, veicot norēķinus starp CVD. Tādējādi T2S palielinās nodrošinājuma pārvaldības efektivitāti, ļaus dalībniekiem optimizēt savu finansējumu visos ES aktīvos un veicinās finanšu sistēmas stabilitāti.

T2S Konsultatīvā grupa⁵ 2007. gada decembrī pabeidza T2S lietotāju prasību projekta pirmo versiju, kurā aprakstītas īpašības, kādas T2S jānodrošina CVD un finanšu tirgus dalībniekiem.

4 2008. gadā TARGET pievienojās šādas ārpus euro zonas esošas valstis: Dānija, Igaunija, Latvija, Lietuva un Polija.

5 T2S Konsultatīvo grupu veido NCB un CVD pārstāvji, kā arī tirgus dalībnieki.

ECB saskaņoja šo procesu un projekta izstrādē uzņēmās galveno lomu. Sabiedriskai apspriešanai Eurosistēma 2007. gada 18. decembrī publicēja šo lietotāju prasību projektu un ekonomiskās ietekmes analīzes metodoloģiju.

Pamatojoties uz sabiedriskās apspriešanas gaitā saņemtajām atsauksmēm, Konsultatīvā grupa pabeidza lietotāju prasību izstrādi. Padome 2008. gada 23. maijā uzaicināja visus Eiropas CVD pievienoties T2S iniciatīvai, sniedzot tiem sīku informāciju par līdz šim veikto darbu.

Visi euro zonas CVD pauda vēlmi atkarībā no konkrētiem nosacījumiem izmantot T2S platformu, tiklīdz tā uzsāks darbību. Turklāt Dānijas CVD un *Danmarks Nationalbank* norādīja, ka tie vēlas izmantot T2S gan Dānijas kronās, gan euro denominētu vērtspapīru darījumu norēķiniem. Zviedrijas, Šveices un Lielbritānijas CVD izteikuši nodomu piedalīties euro norēķinos. Ņemot vērā Eiropas CVD pausto plašo atbalstu, Padome 2008. gada 17. jūlijā oficiāli uzsāka T2S projektu, paredzot T2S platformas ieviešanu (vēlākais) līdz 2013. gadam. Padome arī apstiprināja lietotāju prasību galīgo versiju un uzdeva *Deutsche Bundesbank*, *Banco de España*, *Banque de France* un *Banca d'Italia* veikt T2S tehnisko izstrādi un nodrošināt tās darbību.

Kā paredzēts specifikāciju posma vadības pamatprincipos, pēc tam tika izveidota jauna Konsultatīvā grupa, kas ietvēra centrālo banku, CVD un lietotāju pārstāvjus vienādā skaitā. Grupas sēde pirmo reizi notika 2008. gada oktobrī, kad tā izveidoja sešas apakšgrupas T2S darba plūsmas organizēšanai. Divas apakšgrupas pievērsušās saskaņošanas jautājumiem, viena – procesa efektivitātei un citas – korporatīvajai darbībai. Tiek arī nodrošināta koordinācija ar esošajām saskaņošanas iniciatīvām, īpaši ar Eiropas Komisijas (piemēram, Klīringa un norēķinu konsultatīvās uzraudzības ekspertu grupā II un Juridiskās noteiktības grupā) veikto darbu.

Tāpat arī 2008. gadā saistībā ar T2S lietotāju prasībām ieviests pārmaiņu vadības process un,

pamatojoties uz lietotāju prasībām, sāks T2S vispārējo funkcionālo specifikāciju noteikšanas process. ECB sniedza konsultācijas ārpus euro zonas esošo valstu centrālajām bankām, lai palīdzētu tām kopā ar vietējiem CVD un tirgus dalībniekiem izlemt, iekļaut vai neiekļaut savas valūtas T2S. Lietuvas CVD un *Lietuvos bankas* līdz 2008. gada beigām bija apliecinājuši savu nodomu T2S sistēmā veikt vērtspapīru darījumu litos un euro norēķinus. Bulgārijas, Igaunijas un Rumānijas CVD arī norādīja, ka vēlas izmantot T2S savu euro veikto darījumu norēķiniem. Tiesiskas un līgumiskas vienošanās tiek gatavotas arī starp iesaistītajiem CVD un Eurosistēmu.

2.3. NODROŠINĀTU DARĪJUMU NORĒĶINU PROCEDŪRAS

Atbilstošos aktīvus var izmantot ne tikai iekšzemes darījumiem, bet arī ārpus atsevišķu valstu robežām, lai nodrošinātu Eurosistēmas visu veidu kredītooperācijas. Kopš euro ieviešanas nepārtraukti pieaug pārrobežu nodrošinājuma izmantošana. 2008. gada decembrī Eurosistēmas turējumā esošā pārrobežu nodrošinājuma apjoms pieauga līdz 861 mljrd. euro (iepriekšējā gada decembrī – 683 mljrd. euro). Pārrobežu nodrošinājums 2008. gada beigās kopumā veidoja 45.0% no kopējā Eurosistēmai sniegtā nodrošinājuma.

Nodrošinājuma pārrobežu mobilizācijai pieejami divi galvenie kanāli. Tie ir – centrālo banku korespondentattiecību modelis (CCBM), ko nodrošina Eurosistēma, un atbilstošās saiknes starp euro zonas vērtspapīru norēķinu sistēmām (VNS).

EUROSISTĒMAS NODROŠINĀJUMA PĀRVALDĪBAS PAKALPOJUMI

CCBM joprojām ir galvenais pārrobežu nodrošinājuma pārveduma kanāls Eurosistēmas monetārajā politikā un dienas ietvaros izsniegtā kredīta operācijās. Tā ieguldījums bija 36.7% no kopējā Eurosistēmai 2008. gadā sniegtā nodrošinājuma. 2008. gada beigās to aktīvu apjoms, kuri atrodas glabāšanā, izmantojot

CCBM, sasniedza 713 mljrd. euro (2007. gada beigās – 558 mljrd. euro).

CCBM struktūra pārskatīta, lai tajā varētu integrēties jaunās euro zonas valstis. Šajā sakarā, Slovērijai pievienojoties euro zonai, parakstīts CCBM līgums ar *Národná banka Slovenska*.

Neraugoties uz CCBM veiksmīgo darbību un finanšu integrācijas būtisku veicināšanu, tā mehānismam ir daži trūkumi, kas galvenokārt saistīti ar apstākli, ka tas bija veidots kā pagaidu risinājums un tā pamatā ir minimālas saskaņotības princips. Šo trūkumu un pārrobežu nodrošinājuma nozīmes palielināšanās dēļ Padome 2007. gada 8. martā nolēma pārskatīt Eurosistēmas pašreizējās nodrošinājuma pārvaldības īstenošanas procedūras un izveidot Eurosistēmai jaunu vienotas platformas nodrošinājuma pārvaldības sistēmu, sauktu par Centrālo banku nodrošinājuma pārvaldību jeb CCBM2. Izmantojot sabiedrisko apspriešanu un *ad hoc* sēdes, CCBM2 principu un lietotāju prasību definēšanā iesaistīja tirgus dalībniekus.

Ņemot vērā Eurosistēmas iniciatīvas pozitīvo novērtējumu, Padome 2008. gada 17. jūlijā nolēma īstenot CCBM2 projektu. Eurosistēmas vārdā *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* un *De Nederlandsche Bank* uzdeva veikt CCBM2 izstrādi un nodrošināt sistēmas darbību, lai tā tiktu ieviesta pirms vai (vēlākais) vienlaikus ar T2S.

CCBM2 mērķis ir nodrošinājuma pārvaldībai konsolidēt Eurosistēmas iekšējās sistēmas, tādējādi uzlabojot to efektivitāti. Īpaši tās mērķis ir novērst pašreizējās sistēmas trūkumus, ja tas iespējams, optimizējot nodrošinājuma mobilizācijas izmaksas un uzlabojot likviditātes pārvaldību. CCBM2 darbības apjoms pārsniedz pašreizējās CCBM darbību, jo šī sistēma nodrošinās vienotu procedūru kopumu ar saskaņotiem pakalpojumiem, lai sniegtu un pieņemtu visus iekšzemes un pārrobežu darījumus izmantotos atbilstošos nodrošinājumus (vērtspapīrus un netirgojamus aktīvus).

Euro zonas valstu NCB dalība CCBM2 būs brīvprātīga, un tiks īstenota modulāra pieeja. CCBM2 ietvers vairākus moduļus, bet tikai viens no tiem – ziņojuma maršrutēšana – būs obligāts tām NCB, kas piedalās CCBM2. Šis obligātais modulis nodrošinās standartizētu Eurosistēmas un darījuma partneru sadarbību. Joprojām būs iespēja izvēlēties citus moduļus, kas nodrošina tirgojamo un netirgojamo aktīvu faktisko apkalpošanu. Šāda modulāra pieeja nodrošina NCB elastību, izvēloties tos CCBM2 moduļus, kas atbilst konkrēto banku un attiecīgā tirgus vajadzībām. CCBM2 varēs piemēroties Eurosistēmas nodrošinājuma un darbības principu pārmaiņām, kā arī raiti un laikus pielāgoties tirgus norisēm.

Projekta pašreizējā posmā Eurosistēma izstrādā detalizētas specifikācijas lietotājam, pamatojoties uz apstiprinātajām lietotāju prasībām⁶. Nākamajos CCBM2 projekta posmos Eurosistēma uzturēs atklātu dialogu ar tirgus dalībniekiem.

NACIONĀLO VĒRTSPAPĪRU NORĒĶINU SISTĒMU ATBILSTOŠĀS SAIKNES

Nacionālās VNS var saistīt līgumiskas vienošanās un operatīva kārtība, kas sistēmās ļauj veikt atbilstošo vērtspapīru pārrobežu pārvedumu. Kad, izmantojot šādas saiknes, veikts atbilstošo vērtspapīru pārvedums uz citu VNS, tos ar iekšējo procedūru palīdzību var izmantot tāpat kā jebkuru iekšzemes nodrošinājumu. Pašlaik darījuma partneriem pieejamas 60 tiešās un 6 daudzpusējās saiknes, no kurām aktīvi izmantots tiek tikai ierobežots skaits. Turklāt šīs saiknes aptver tikai daļu euro zonas. Saiknes kļūst piemērotas Eurosistēmas kredītooperācijām, ja tās atbilst Eurosistēmas lietotāju standartiem (sk. 4. nodaļas 4. sadaļu).

Ar saikņu palīdzību turējumā esošā nodrošinājuma apjoms 2008. gada decembrī pieauga līdz 148 mljrd. euro (2007. gada decembrī – 125 mljrd. euro), tomēr tas veidoja tikai 8.3% no kopējā (pārrobežu un iekšzemes) Eurosistēmas turējumā 2008. gadā esošā nodrošinājuma (salīdzinājumā ar 8.9% 2007. gadā).

⁶ Sk. http://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2008/html/pr080717_1_en.html.

3. BANKNOTES UN MONĒTAS

3.1. BANKNOTES UN MONĒTAS APGROZĪBĀ UN DARBĪBAS AR NAUDU

EURO BANKNOŠU UN MONĒTU PIEPRASĪJUMS

2008. gada beigās apgrozībā atradās 13.1 mljrd. euro banknošu 762.8 mljrd. euro vērtībā. Salīdzinājumā ar 2007. gada beigām banknošu skaits pieauga par 8.3% un to vērtība – par 12.7% (12.1 mljrd. banknošu 676.6 mljrd. euro vērtībā).

Pēc finanšu tirgus satricinājuma pastiprināšanās 2008. gada oktobra pirmajā pusē bija vērojams liels apgrozībā esošo euro banknošu skaita pieaugums (35–40 mljrd. euro vērtībā).

2008. gada pēdējā ceturksnī īpaši liels bija 100 un 500 euro banknošu pieprasījums, un to galvenokārt noteica ārpus euro zonas radies pieprasījums. Tādējādi gada beigās apgrozībā esošās banknotes vidējā vērtība bija pieaugusi līdz 58.15 euro (iepriekšējā gada beigās – 55.85 euro).

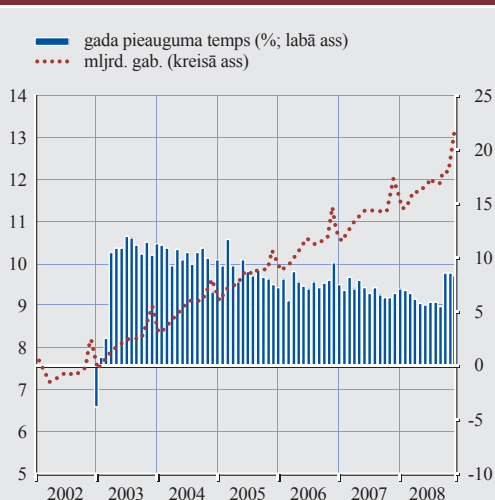
Statistika liecina, ka euro zonas kredītiestādes līdz 2008. gada decembrim uz galamērķiem

ārpus euro zonas nosūtījušas euro banknotes aptuveni 96 mljrd. euro vērtībā (neto izteiksmē), kas veido 13% no apgrozībā esošo euro banknošu kopējās vērtības. Šie sūtījumi bija nepieciešami tāpēc, ka bija pieaudzis ārvalstu rezidentu pieprasījums. Ņemot vērā arī papildu iemeslus, kāpēc euro banknotes aizceļo ārpus euro zonas (piemēram, tūrisms vai viesstrādnieku naudas pārvedumi), tiek lēsts, ka gandrīz 20% no apgrozībā esošajām euro banknotēm (vērtības izteiksmē) ir ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu turējumā.

46. un 47. attēls ilustrē apgrozībā esošo euro banknošu skaita un vērtības stabilu kāpumu un gada pieauguma tempu.

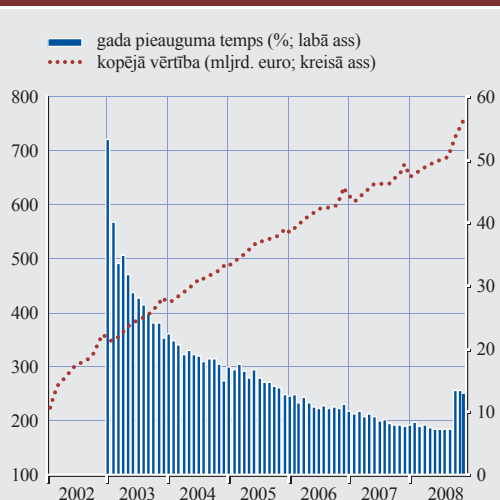
Nominālvērtību dalījumā apgrozībā visstraujāk palielinājās 500 euro banknošu skaits, 2008. gada beigās salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu augot par 17.1%, jo tās visvairāk izmanto uzkrājumu veidošanai. Nākamais straujākais bija 100, 50 un 200 euro banknošu skaita palielinājums (attiecīgi 14.2%, 10.6% un 9.3%). Apgrozībā esošo mazāko nominālvērtību banknošu skaita kāpums svārstījās no 3% līdz 6% (sk. 48. att.).

46. attēls. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2008)

Avots: ECB.

47. attēls. Apgrozībā esošo euro banknošu vērtība (2002–2008)

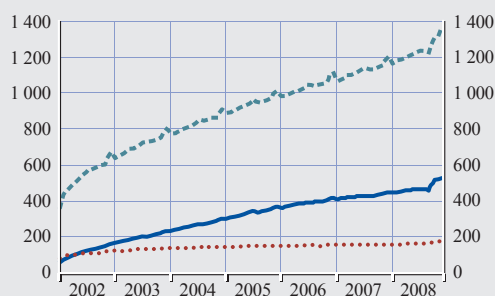

Avots: ECB.

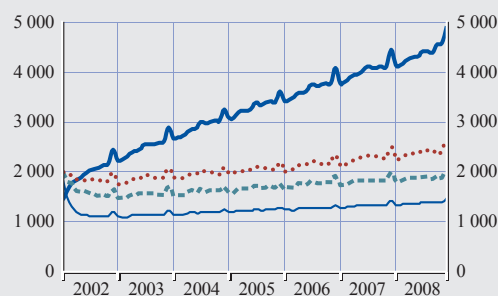
48. attēls. Apgrozībā esošo euro banknošu skaits (2002–2008)

(milj.)

— 500 euro
- - - 200 euro
- - - 100 euro

— 50 euro
- - - 20 euro
- - - 10 euro
— 5 euro

Avots: ECB.

2008. gadā kopējais euro monētu skaits apgrozībā (t.i., kopējais apgrozījums bez NCB krājumiem) palielinājās par 7.9% (līdz 82.3 mljrd.), bet to vērtība auga par 5.7% (līdz 20.4 mljrd.). Palielinājumu galvenokārt veidoja 1 centa un 2 centu monētas. Mazas nominālvērtības – 1 centa un 2 un 5 centu – monētu īpatsvars apgrozībā esošo monētu kopējā skaitā nemainījās (59%).

DARBĪBAS AR BANKNOTĒM EUROSISTĒMĀ

2008. gadā euro zonas NCB emitēja 34.1 mljrd. banknošu, bet 33.2 mljrd. banknošu nonāca tajās atpakaļ. Apgrozībā esošo banknošu nonākšanas atpakaļ biežums⁷ tikpat kā nemainījās (2.79). Tas nozīmē, ka euro zonas NCB, izmantojot pilnībā automatizētas banknošu apstrādes iekārtas, katras banknotes autentiskumu un derīgumu apgrozībai pārbaudīja vidēji reizi četros mēnešos.

Kopš 2004. gada Eurosistēma organizē gadskārtējus apsekojumus, lai euro zonas līmenī pārbaudītu apgrozībā esošo euro banknošu stāvokli. 2008. gadā bija vērojama tendence, ka apgrozībā esošo euro banknošu stāvoklis uzlabojas. Banknošu stāvoklis euro zonā kļuvis viendabīgāks, atspoguļojot Eurosistēmas koordinēto šķirošanas un emitēšanas politiku. NCB par apgrozībai nederīgām atzina un nomainīja aptuveni 5.6 mljrd. banknošu.

Nederīguma rādītājs⁸ (aptuveni 17.0%) bija gandrīz tāds pats kā iepriekšējā gadā.

3.2. BANKNOŠU VILTOSĀNA UN VILTOSĀNĀNU NOVĒRŠANA

VILTOTĀS EURO BANKNOTES

2008. gadā nacionālajos analīzes centros⁹ kopumā nonāca aptuveni 666 000 viltosānā¹⁰ – salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samērā stabilo līmeni to skaits audzis. Taču 2008. gadā apgrozībā būtiski palielinājies arī īsto banknošu skaits. Salīdzinājumā ar apgrozībā esošo īsto banknošu skaitu, kas 2008. gada beigās bija 13.1 mljrd., viltoto banknošu skaits tiešām ir ļoti mazs. Tādējādi iespēja nejausi saņemt viltotu banknoti ir samērā neliela. 49. attēlā redzama no apgrozības izņemto viltoto banknošu skaita tendence; rādītāji aprēķināti katru pusgadu kopš euro banknošu laišanas apgrozībā. 2008. gadā visbiežāk viltotas 20 un 50 euro banknotes, kopā veidojot aptuveni trīs ceturtdaļas no visu

7 Aprēķina, dalot attiecīgajā periodā NCB atpakaļ nonākušo banknošu kopējo skaitu ar banknošu vidējo skaitu apgrozībā šajā periodā.

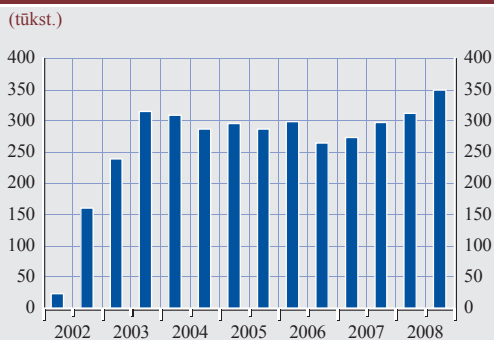
8 Aprēķina, dalot attiecīgajā periodā par apgrozībai nederīgu atzīto banknošu skaitu ar kopējo šajā periodā šķiroto banknošu skaitu.

9 Centri, kas izveidoti katrā ES dalībvalstī sākotnējai viltoto euro banknošu analīzei valsts līmenī.

10 Šis skaitlis var nedaudz mainīties vēlu iesniegto datu (īpaši ārpus euro zonas esošo valstu datu) dēļ.

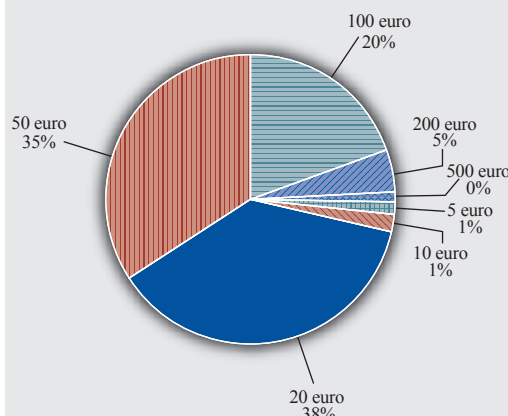

49. attēls. No apgrozības izņemto viltoto euro banknošu skaits (2002–2008)

Avots: ECB.

50. attēls. 2008. gadā izplatītās viltotās euro banknotes nominālvērtību dalījumā

Avots: ECB.

Piezīme. Skaitļi noapaļoti līdz veseliem procentam.

viltojumu skaita. 50. attēlā redzama viltojumu izplatība nominālvērtību dalījumā.

Sabiedrība joprojām var uzticēties euro drošumam – tā pierādījusi sevi kā labi aizsargātu valūtu gan sarežģīto pretviltošanas elementu, gan Eiropas un nacionālo tiesībsargājošo iestāžu darbības efektivitātes ziņā. Tomēr šai uzticībai nekad nevajadzētu radīt bezrūpību, un ECB iesaka sabiedrībai rēķināties ar viltojumu iespēju un neaizmirst par naudas pārbaudi, to "aptaustot, apskatot un pagrozot".¹¹ Eurosistēma pastāvīgi velta lielas pūles, lai nodrošinātu, ka gan sabiedrība, gan profesionālie skaidrās naudas apstrādātāji būtu labi informēti, kā atpazīt viltotas banknotes.

VILTOJUMU NOVĒRŠANA

Eurosistēma 2008. gadā turpināja ciešu sadarbību ar Eiropu un Eiropas Komisiju (īpaši ar Eiropas Krāpšanas apkarošanas biroju (*European Anti-Fraud Office; OLAF*)) cīņā pret euro viltošanu. Eurosistēma aktīvi darbojas gan ES, gan ārpus tās robežām, lai apmācītu profesionālos skaidrās naudas apstrādātājus noteikt viltotas banknotes un rīkoties ar tām.

Eurosistēma aktīvi piedalās Centrālo banku viltojumu novēršanas grupas (*Central Bank Counterfeit Deterrence Group; CBCDG*) darbā;

darba grupā pārstāvēta 31 centrālā banka un banknošu spiestuves, kas sadarbojas G10 valstu pārraudzībā. Grupas sponsori pēta paņēmienus, kas paredzēti banknošu nelikumīgas reproducēšanas novēršanai. Starptautiskais Viltojumu novēršanas centrs (*International Counterfeit Deterrence Centre; ICDC*), kas darbojas kā visu CBCDG locekļu tehniskais centrs, izvietots ECB telpās. Tā galvenais uzdevums ir nodrošināt visu organizāciju, kas iesaistītas viltojumu novēršanas sistēmu jomā, tehnisko atbalstu un centralizētas komunikācijas sistēmas darbību. ICDC arī uztur publiski pieejamu interneta lapu¹², kurā atrodama informācija un norādes par banknošu attēlu reproducēšanu, kā arī saites uz valstu attiecīgajām interneta lapām.

3.3. BANKNOŠU RAŽOŠANA UN EMISIJA

BANKNOŠU IZGATAVOŠANAS KĀRTĪBA

2008. gadā kopumā tika izgatavoti 6.4 mljrd. (2007. gadā – 6.3 mljrd.) euro banknošu.

Euro banknotes joprojām tika izgatavotas pēc decentralizētās izgatavošanas scenārija ar

¹¹ Sīkāku informāciju sk. <http://www.ecb.europa.eu/euro/banknotes/security/html/index.en.html>.

¹² Sīkāku informāciju sk. <http://www.rulesforuse.org>.

2002. gadā apstiprināto kopīgo fondu. Saskaņā ar šo kārtību katra euro zonas NCB atbild par tai no noteiktas nominālvērtības banknošu kopīgā pieprasījuma iedalītās daļas izgatavošanu. 12. tabulā sniegts 2008. gadā iedalītā banknošu izgatavošanas apjoma kopsavilkums.

PAPLAŠINĀTO PĀRRAUDZĪTO KRĀJUMU PILOTPROGRAMMA

2007. gadā iedibinātās paplašināto pārraudzīto krājumu (PPK) pilotprogrammas ietvaros 2008. gadā veiksmīgi darbojās divas lielas, banknošu liela apjoma darījumu tirgū aktīvas Āzijas komercbankas. PPK ir skaidrās naudas krājumi komercbankā, kurai nauda nodota pārraudzībā. PPK uzdevums ir veicināt euro banknošu starptautisko izplatību un nodrošināt statistiskos datus par euro banknošu apgrozību ārpus euro zonas, kā arī informēt par reģionā konstatētajiem viltojumiem. Tā kā pilotprogramma bija veiksmīga, Padome 2008. gada martā nolēma, balstoties uz pilotprogrammā gūto pieredzi, uzsākt triju gadu PPK programmu. Pēc sarunu procedūras trīs banknošu liela apjoma darījumu tirgū aktīvas komercbankas pieteicās triju gadu PPK programmai. Viena sāka veikt PPK operācijas Honkongā 2009. gada februārī, otra – Singapūrā, un paredzēts, ka trešā sāks veikt PPK operācijas Honkongā 2009. gada vidū. Tie ir galvenie loģistikas centri euro banknošu izplatīšanai Austrumāzijā – reģionā, kur, izņemot Eiropu, euro banknošu apgrozība ir vislielākā. *Deutsche Bundesbank* būs PPK banku loģistikas un administratīvais partneris. Pirms triju gadu

termiņa beigām Eurosistēma novērtēs, vai un kur PPK programma būtu turpināma.

PLĀNS NCB SKAIDRĀS NAUDAS PAKALPOJUMU LIELĀKAI KONVERĢENCEI

Eurosistēma 2008. gadā turpināja darbu saskaņā ar Padomes 2007. gadā pieņemto plānu, kura mērķis ir vidējā termiņā sasniegt lielāku euro zonas NCB piedāvāto skaidrās naudas pakalpojumu konverģenci. Lielāka konverģence ir svarīga, jo ļaus iesaistītajām pusēm, īpaši tām, kuras aktīvi veic pārrobežu skaidrās naudas darījumus, pilnībā izmantot vienotās valūtas priekšrocības un visiem konkurentiem nodrošinās vienlīdzīgus apstākļus. Tā kā valstu ekonomiskie un ģeogrāfiskie apstākļi ir atšķirīgi, Eurosistēma neparedz skaidrās naudas piegādes sistēmu pēc principa "viens izmērs der visiem". Konverģences procesā būs nepieciešama elastīga pieeja attiecībā uz klientu prasībām, skaidrās naudas infrastruktūru un ieviešanas pārejas periodiem.

Eurosistēma arī strādāja pie vairākiem nākamajiem soļiem, t.sk. datu apmaiņas elektroniskā veidā ar kredītiestādēm par skaidrās naudas pieņemšanu un izmaksām, kā arī vienotu banknošu paciņu standarta ieviešanas NCB bezmaksas skaidrās naudas pakalpojumiem. Konsultēšanās ar iesaistītajām pusēm notikusi gan valstu, gan Eiropas līmenī, īpaši par vienotu banknošu paciņu standarta ieviešanu, ņemot vērā tā iespējamo ietekmi uz darbību un izmaksām.

Banknošu apstrādes iekārtu tehnoloģiju attīstība tagad ļauj banknotes noteikt un apstrādāt neatkarīgi no to ievadīšanas virziena. Kā plānā paredzēts, ar laiku NCB šos uzlabojumus ieviešs bez maksas.

EURO BANKNOŠU OTRAIS IZLAIDUMS

2005. gadā ECB uzsāka jaunās euro banknošu sērijas izstrādi. Tika noteiktas funkcionālās un tehniskās prasības un izstrādāti jaunajā banknošu sērijā iekļaujamie pretviltošanas elementi. 2008. gadā galvenokārt veikta banknošu dizaina un pretviltošanas elementu tālāka attīstīšana, kā arī pretviltošanas elementu iestrādāšana dizainā. 2008. gadā uzsākta arī banknošu izgatavošanā izmantojamo tehnisko materiālu izstrāde.

12. tabula. 2008. gadā iedalītais euro banknošu izgatavošanas apjoms

Nominālvērtība	Apjoms (milj. banknošu)	Izgatavošanas pasūtītāja NCB
5 euro	1 370.0	DE, ES, FR, PT
10 euro	2 130.0	DE, GR, FR, AT
20 euro	1 755.0	ES, FR, IE, IT, LU, NL, SI, FI
50 euro	1 060.0	BE, DE, ES, IT, NL
100 euro	130.0	IT
200 euro	—	—
500 euro	—	—
Kopā	6 445.0	

Avots: ECB.

Euro banknošu otrās sērijas dizaina pamatā būs "Eiropas laikmetu un stilu" tēma; tiks izmantoti arī būtiskākie pirmās banknošu sērijas dizaina elementi. Tā kā dizaina un tehnisko materiālu izstrāde ir process, kas jāatkārto, darbs turpināsies arī 2009. gadā. Notiek konsultācijas ar visām nozīmīgākajām skaidrās naudas aprites ciklā iesaistītajām pusēm, kas arī tiek informētas par procesu norisi. Jauno sēriju laidīs apgrozībā vairāku gadu laikā, un pirmās nominālvērtības emisija gaidāma pēc dažiem gadiem. Konkrēts ieviešanas datums tiks noteikts vēlāk. ECB laikus informēs sabiedrību par jauno banknošu ieviešanas kārtību. NCB pieņems atpakaļ pirmās sērijas euro banknotes neierobežotu laiku.

4. STATISTIKA

Ar NCB atbalstu ECB veido, vāc, apkopo un izplata plašu statistisko datu klāstu, kas atbalsta euro zonas monetāro politiku un dažādus ECBS uzdevumus. Šos datus arvien biežāk izmanto arī finanšu tirgi, plašsaziņas līdzekļi un sabiedrība. 2008. gadā euro zonas statistisko datu vākšana norisēja raiti un laikus. Svarīgs sasniegums bija Padomes apstiprinātais uzlabotais tiesiskais regulējums, kas nozīmīgi bagātinās euro zonas monetāro un finanšu statistiku, īpaši – lielākas kredītu pārdošanas un vērtspapīrošanas datu pieejamības dēļ. Vēl viena svarīga norise bija ECB statistikas funkcijas vidēja termiņa darbības programmas apstiprināšana, saskaņā ar kuru notiks ECBS statistikas veidošana 2009.–2012. gadā. Visbeidzot, ECB ciešā sadarbībā ar NCB turpināja veicināt Eiropas statistisko koncepciju tālāku saskaņošanu un galveno pasaules un Eiropas statistikas standartu pārskatīšanu.

4.1. JAUNA VAI UZLABOTA EURO ZONAS STATISTIKA

Monetārās un finanšu statistikas vākšanas tiesiskais ietvars tika uzlabots, izdodot jaunu ECB Regulu par vērtspapīrošanas darījumos iesaistīto finanšu instrumentsabiedrību aktīvu un pasīvu statistiku¹³. Turklāt ECB tiesību akti par MFI statistikas vākšanu tika grozīti, ietverot jaunās prasības, kas izvirzītas (piemēram, sakarā ar finanšu jaunievedumiem) bilances statistikai¹⁴, no mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām piesaistīto noguldījumu un tām izsniegto aizdevumu procentu likmju statistikai¹⁵ un vērtspapīrošanas statistikai¹⁶. Šie noteikumi attiecas arī uz papildu prasībām statistiskajiem datiem, kas radušās finanšu satricinājuma rezultātā, īpaši attiecībā uz sintētiskās vērtspapīrošanas kā kredītriska nodošanas līdzekļa novērtēšanu. Plānots, ka šādu papildu statistisko datu sniegšana sāksies 2010. gada vidū (lai NCB un ziņotājiestādēm sniegtu vajadzīgo laiku jauno pārskatu veidlapu ieviešanai), izņemot MFI vērtspapīrošanas un finanšu instrumentsabiedrību datus, kuri jāziņo, sākot ar 2009. gada decembri. Šo noteikumu izstrāde prasīja vispusīgu jauno statistisko datu

priekšrocību un izmaksu aplēšu novērtēšanu gan ziņotājiestādēm, gan NCB, lai nodrošinātu, ka vissvarīgākās lietotāju prasības var apmierināt ar saprātīgām izmaksām.

Padome apstiprināja arī pilnveidotu pamatnostādni par monetāro, finanšu iestāžu un tirgus statistiku, kas nostiprina iepriekšējos grozījumus un tagad ietver šo statistisko datu papildu nosacījumus. Turpmākie ECB tiesiskā ietvara uzlabojumi paredz grozījumus ECB pamatnostādnēs par statistikas pārskatu sniegšanas prasībām valdības finanšu statistikas (atceļot atlikušos izņēmuma statusa gadījumus) un ceturkšņa finanšu kontu (lai uzlabotu datu plūsmas efektivitāti) jomā.

Runājot par ieguldījumu fondu aktīvu un pasīvu statistiku, no 2009. gada februāra NCB sāka sniegt ECB jaunus saskaņotus datus, izmantojot 2008. gada decembri par atsaucē periodu.¹⁷

Kopš 2008. gada jūnija ECB interneta lapas statistikas sadaļā sniegti jaunākie euro banknošu un monētu apgrozības statistiskie dati (piemēram, apgrozībā esošo euro banknošu un monētu atlikuma un plūsmu mēneša dati, kā arī dati par to banknošu skaitu un vērtību, kurām veikta autentiskuma un apgrozības derīguma pārbaude). Pašlaik Eurosistēmas vienotajā informācijas izplatīšanas sistēmā regulāri tiek publicēti uzlaboti euro zonas valstu saskaņotie konkurētspējas rādītāji, pamatojoties uz patēriņa cenu indeksiem, IKP deflatoriem un vienības darbaspēka izmaksām. To publicēšanas nolūks ir euro zonas valstīs nodrošināt salīdzināmus cenu

13 Jau izveidots finanšu instrumentsabiedrību provizorisks saraksts, kas jāva uzsākt salīdzināšanu ar citām datu kopām un veikt šīs jomas jaunāko norišu ierobežotu sākotnējo analīzi.

14 2008. gada 19. decembra Regula ECB/2008/32 par monetāro finanšu iestāžu nozares bilanci (pārstrādāta redakcija).

15 Drīz tiks publicēta jauna regula, ar ko grozīs Regulu ECB/2001/18 par statistiku attiecībā uz procentu likmēm, ko monetārās finanšu iestādes piemēro mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumiem un aizdevumiem.

16 2008. gada 19. decembra Regula ECB/2008/30 par vērtspapīrošanas darījumos iesaistīto finanšu instrumentsabiedrību aktīvu un pasīvu statistiku.

17 Ieguldījumu fondi sniegs NCB saskaņotus datus no 2009. gada sākuma (2008. gada decembris kā atsaucē datums), kā noteikts Regulā ECB/2007/8 par ieguldījumu fondu (izņemot naudas tirgus fondus) aktīvu un pasīvu statistiku.

un izmaksu konkurētspējas norišu rādītājus, kas atbilstu arī euro reālā efektīvā kursa pārmaiņām.

ECB turpināja pilnveidot Eiropas īstermiņa vērtspapīru (STEP) statistiku. Tā atspoguļo tādu īstermiņa parāda vērtspapīru apgrozījumu un ienesīguma likmes sākotnējā tirgū, kuri izlaisti saskaņā ar programmām, kam piešķirts STEP apzīmējums (sk. arī 4. nodaļas 3. sadaļu). Paredzams, ka sīkāki plūsmu un apjoma dati, t.sk. atsevišķu STEP programmu apgrozībā esošā apjoma dati, tiks publicēti 2009. gada 1. pusgadā.

Monētārās analīzes veicināšanai tiek publicēta arī jauna MFI bilanču statistika. Piemēram, pēc finanšu kontu datu pieejamības uzlabošanas ECB sākusī publicēt sektoru statistiskos datus par nefinanšu sabiedrību, mājsaimniecību (t.sk. mājsaimniecības apkalpojošo bezpeļņas organizāciju), citu finanšu starpnieku (t.sk. ieguldījumu fondu) un apdrošināšanas sabiedrību un pensiju fondu M3 instrumentu turētājiem. No 1999. gada 1. ceturkšņa pieejamas arī datu lairkindas.

Padome 2008. gada septembrī apstiprināja Eurosistēmas apsekojumu par euro zonas mājsaimniecību finansēm un patēriņu. Šā projekta mērķis ir novērst līdz šim nepietiekamo datu pieejamību par mājsaimniecību sektora segmentu finanšu stāvokli, tādējādi papildinot makroekonomisko datu statistiku (piemēram, sniedzot informāciju par mājsaimniecību finanšu aktīviem un pasīviem visā euro zonā). Tiek gatavots arī apsekojums par finanšu pieejamību maziem un vidējiem uzņēmumiem. To plāno veikt sadarbībā ar Eiropas Komisiju. ECBS turpināja pilnveidot Centralizēto vērtspapīru datubāzi (*Centralised Securities Database; CSDB*). CSDB ietver pamatinformāciju par visiem vērtspapīriem, kas svarīgi ECBS statistisko uzdevumu izpildei un kuriem ir izšķiroša nozīme, ieviešot "vērtspapīrs pret vērtspapīru" datu sniegšanu. Sistēmas, ar kuru palīdzību notiek atsevišķu posteņu datu vākšana, var ievērojami atvieglot respondentu pārskatu sniegšanas slogu, vienlaikus uzlabojot euro zonas statistisko datu kvalitāti un elastību.

Šo datubāzi jau lieto vairākas NCB, apkopojot nacionālo finanšu statistiku, un pašlaik notiek citas ar to saistītas norises.

4.2. CITAS STATISTIKAS NORISES

Tiek aktualizētas abas ietvaru regulas par Eiropas statistisko datu vākšanu, apkopošanu un izplatīšanu, kuras attiecīgi sagatavojuši Eiropas Statistikas sistēma (ESS; *Eurostat* un nacionālo statistikas iestāžu sadarbības organizācija) un ECBS. ECBS un ESS ciešās sadarbības rezultātā abu tiesību aktu projektos iekļauti vairāki vienādi nosacījumi, īpaši par konfidencialas statistiskās informācijas apmaiņu starp ECBS un ESS. 2008. gada septembrī ECB sagatavoja rekomendāciju Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2533/98 par statistikas informācijas vākšanu, ko veic ECB.¹⁸

Kopš 2007. gada ECB un *Eurostat* regulāri publicē euro zonas sektoru integrētus ceturkšņa nefinanšu un finanšu kontus. 2008. gadā tika uzsākts darbs, lai uzlabotu šīs plašās makroekonomisko rādītāju kontu sistēmas savlaicīguma, pilnīguma un atbilstības rādītājus.

Statistisko datu izplatīšanu uzlaboja tas, ka tika publicētas euro zonas un visu valstu attiecīgo statistisko datu papildu tabulas gan ECB, gan NCB interneta lapās. Papildu tabulas ietvēra: 1) MFI sarakstu, 2) MFI procentu likmju statistiku, 3) maksājumu statistiku un 4) sīkākus SPCI un IKP datus. ECB Statistisko datu noliktava (SDN) tiek arvien plašāk lietota euro zonas statistisko datu iegūšanai internetā. 2008. gadā SDN tika iekļauta plašāka finanšu tirgus statistika un SDN lietotāju skaits mēnesī palielinājās divas reizes (līdz aptuveni 40 000). Jauna interaktīva vizualizēšanas instrumenta ieviešana inflācijas kontrolei ECB interneta lapā ietilpst uzlabotajā euro zonas statistikas komunikācijas stratēģijā. Visbeidzot, dažādie ECB regulārie izdevumi, t.sk. *Euro money market survey* ("Euro naudas tirgus

¹⁸ Sk. http://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_25120081003en00010005.pdf.

apsekojums"), ziņojums *Financial integration in Europe* ("Finanšu integrācija Eiropā") un *Financial Stability Review* ("Finanšu Stabilitātes Pārskats") sniedz plašāku statistisko datu un rādītāju klāstu.

2008. gadā publicēti vairāki dokumenti, lai palielinātu informētību par ECB un ECBS statistiku, tās pārvaldību un kvalitāti. *ECB Statistical Quality Framework* ("ECB statistikas kvalitātes sistēma") un kvalitātes nodrošināšanas procedūras¹⁹, aktualizētais izdevums *ECB statistics – an overview* ("Pārskats par ECB statistiku")²⁰ un 4. ECB statistikai veltītās konferences materiāli²¹ ir piemēri, kas apliecina ECB darbības caurredzamību šajā jomā.

ECB turpināja ciešu sadarbību ar *Eurostat* un citām starptautiskajām organizācijām (piemēram, sagatavojot 2008. gada kopīgo *Status report on information requirements in EMU* ("Progresa ziņojums par informācijas prasībām EMS") un pārskatot *Eurostat ESA95 manual on government deficit and debt* ("EKS 95 rokasgrāmata par valdības deficītu un parādu")), un tai bija svarīga loma pasaules statistikas standartu (Nacionālo kontu sistēmas 93, SVF Maksājumu bilances rokasgrāmatas un OECD sniegtās ārvalstu tiešo investīciju etalondefinīcijas) atjaunināšanā. ECB atbalsta *Eurostat*, pārskatot EKS 95. EKS 95 nosaka virkni Eiropas līmeņa politikas lēmumu. ECB arī atbalsta un ievēro datu apmaiņas pasaules tehniskos standartus. Sadarbībā ar NCB, SVF un SNB tā izstrādājusi vērtspapīru statistikas rokasgrāmatu. Visbeidzot, ECB publiskojusi atjauninātu *Government finance statistics guide* ("Valdības finanšu statistikas rokasgrāmata")²².

Euro zonas statistika tika pielāgota, lai atspoguļotu Kipras un Maltas pievienošanos ES 2008. gada 1. janvārī. Tā kā šīs valstis pat pirms pievienošanās ES bija tam ar ECB un pārējo ES dalībvalstu atbalstu ilgstoši gatavojušās, nekādas problēmas neradās. Turklāt, tāpat kā iepriekšējos gados, statistika bija nozīmīgs euro zonai nepiederošo ES dalībvalstu konverģences procesa kontroles instruments. ECB kopā ar šo dalībvalstu centrālajām bankām palīdzēja *Eurostat*

nodrošināt ilgtermiņa procentu likmju un valūtas kursu statistiku, kā arī vāca un apkopoja citus statistiskos datus papildus jau esošajiem četriem galvenajiem konverģences rādītājiem ECB 2008. gada Konverģences ziņojuma sagatavošanai (sk. 3. nodaļas 1. sadaļu).

4.3. ECB STATISTIKAS FUNKCIJAS VIDĒJA TERMIŅA DARBA PROGRAMMA (2009–2012)

ECB statistikas funkcijas vidēja termiņa darba programma (2009–2012) publicēta ECB interneta lapā 2008. gada jūlijā.²³ Tā tapusi detalizētas analīzes rezultātā, un tās mērķis ir vēl vairāk paaugstināt euro zonas statistikas vākšanas un apkopošanas lietderību un efektivitāti, lai gūtos pozitīvos rezultātus izmantotu dažu nepilnību novēršanai. Paredzēts arī panākt: 1) detalizētāku vērtspapīru turējumu statistiku, 2) kvalitatīvākus datus par kredītu atvasinātajiem instrumentiem, 3) laikus apkopotus ceturkšņa statistiskos datus par apdrošināšanas sabiedrībām un pensiju fondiem un 4) pieejamo mikrodatu uzlabotu atkārtotu izmantošanu statistikas vajadzībām. Pēdējā pozīcija attiecas uz nacionālo centrālo kopsavilkuma bilanču iestāžu rīcībā esošajiem uzņēmumu finanšu pārskatu datiem un pieejamo centrālo kredītu reģistru informāciju. Turklāt kopā ar Eiropas Banku uzraugu komiteju tiek veikts darbs, lai, ja iespējams, panāktu zināmu atbilstību uzraudzības un statistikas prasībās kredītiestādēm. ECBS turpina analizēt finanšu satricinājuma izvirzītās prasības statistikai. Vidēja termiņa stratēģijas īstenošanai būs nepieciešama visu iesaistīto pušu – NCB statistikas pārvalžu un ECB –, kā arī ārējo sadarbības partneru, t.sk. statistikas institūtu, uzraugu un finanšu nozares pārstāvju, sadarbība.

19 Sk. <http://www.ecb.europa.eu/stats/html/sqf.en.html>.

20 Sk. <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecbstatisticsanoverview2008en.pdf>.

21 Sk. <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/strategicvisionstatistics2008en.pdf>.

22 Sk. <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/governmentfinancestatisticsguide200812en.pdf>.

23 Sk. <http://www.ecb.europa.eu/stats/html/workprogramme.en.html>.

5. EKONOMISKIE PĒTĪJUMI

ECB un visas Eurosistēmas pētījumu galvenais uzdevums ir nodrošināt pētījumu rezultātus, kas svarīgi monetārās politikas un citu Eurosistēmas uzdevumu ieteikumu formulēšanā, izstrādāt un ieviest atbilstošus modeļus un analītiskos instrumentus, saglabāt un izmantot ekonomiskajai prognozēšanai un alternatīvas politikas ietekmes salīdzināšanai nepieciešamos ekonometriskos modeļus un uzturēt sakarus ar akadēmiskajām aprindām, piemēram, izmantojot pētījumu rezultātu publikācijas recenzētajos zinātniskajos žurnālos un organizējot zinātniskās konferences.

5.1. PĒTĪJUMU PRIORITĀTES UN SASNIEGUMI

ECB ekonomisko pētījumu process ir decentralizēts – visas uzņēmējdarbības jomas var īstenot pētniecības projektus atbilstoši savām vajadzībām un pieredzei. Pētniecības ģenerāldirektorātam, kas arī veic augstas kvalitātes pētījumus, ir svarīga loma pētījumu koordinēšanā. Direktorāts vada Pētniecības koordinēšanas komiteju, kas saskaņo ECB zinātniskās aktivitātes ar iestādes prasībām. Komiteja nosaka prioritārās pētījumu jomas katram gadam.

2008. gada pētījumu galvenās prioritātes bija šādās jomās: prognozēšana un modeļu veidošana, monetārās analīzes pilnveidošana, monetārās politikas transmisijas mehānisma izpratne, finanšu stabilitāte, Eiropas finanšu sistēmas efektivitāte un starptautiskie un fiskālie jautājumi.

Prognozēšanas un modeļu veidošanas jomā 2008. gadā tika turpināti vairāki iepriekšējie, kā arī uzsākti daži jauni projekti. Iespēju aplēšu sagatavošanā tika ieviests jaunais visas zonas modelis (JVZM; *New Area-Wide Model*; NAWM); to izmantoja gan galveno aplēšu veidošanā, gan scenāriju analīzē. Kristiano–Moto–Rostanjo (*Christiano-Motto-Rostagno*) modelis tika attīstīts tālāk, un to izmantoja vairākos politikas pasākumos saistībā ar finanšu tirgu notikumiem. Abi pārstāv dinamiskos stohastiskos vispārējā līdzsvara

(DSVL) modeļus, un to izmantošana centrālo banku politikas veidošanas darbā kļūst arvien ierastāka. Specifisku politikas jautājumu risināšanai tika izstrādāti iekšējie DSVL modeļi. 2006. un 2007. gadā uzsāktais darbs ar īstermiņa prognozēšanas instrumentiem tika pabeigts 2008. gadā, kad šos instrumentus ieviesa sistemātiskajā ekonomiskās analīzes un politikas izstrādes procesā. Pētījumi par jau esošajiem un jauniem prognozēšanas rīkiem turpināsies 2009. gadā.

2008. gadā tika ieviesta jauna iespēju aplēšu diapazonu noteikšanas metode, ko izmantoja ECB un Eurosistēmas speciālistu septembra un decembra makroekonomiskajās iespēju aplēsēs. Prognožu nenoteiktība arī 2009. gadā būs pētījumu objekts.

Monetārajai analīzei veltīto pētījumu uzmanības centrā bija monetārās analīzes kvantitatīvo metožu izstrādāšana un izmantošana ar uzsvaru uz politikas lēmumu sagatavošanai nepieciešamo augstas kvalitātes analītisko instrumentu nodrošināšanu. Darbs galvenokārt tika virzīts uz inflācijas analīzei nepieciešamo uz naudas rādītājiem balstīto modeļu attīstību un naudas pieprasījuma analīzi, kā arī uz monetāro scenāriju radīšanu strukturālā skatījumā. Šādā kontekstā plaši tika lietots Kristiano–Moto–Rostanjo modelis. Īpaša uzmanība tika pievērsta dažādu strukturālo modeļu un citu instrumentu savstarpējās salīdzināšanas iespēju izmantošanai.

Monetārās politikas transmisijas mehānisma pētījumu jomā Algu dinamikas pētījumu struktūra (*ADS; Wage Dynamics Network*; WDN), kurā darbojas ECBS pētnieki, 2008. gada jūnijā konferencē prezentēja sava darba rezultātus. ADS gan agregētu datu, gan mikrodatu līmenī veic pētījumus par euro zonas algu dinamikas iezīmēm un avotiem, kā arī to saikni ar cenām. Viens no struktūras svarīgiem sniegumiem 2008. gadā bija apsekojums par algām, darbaspēka izmaksām un cenu noteikšanas tendencēm uzņēmumu līmenī 17 valstīs.

Visas euro zonas mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojums (sk. šīs nodaļas 4. sadaļu), ko gatavo viena no Eurosistēmas struktūrām, ietvers mikrodatu par plašu mājsaimniecību lēmumu loku attiecībā uz reālajiem un finanšu aktīvu turējumiem, parādsaistību uzņemšanos, attieksmi pret risku, nodarbinātību, ienākumiem, pensijām, kopīgas mantas starppaaudžu sadali, dāvinājumiem, patēriņu un uzkrājumiem. Datu apkopošanu vairākās euro zonas valstīs paredzēts sākt 2009. gada sākumā. Gaidāms, ka anonīmi euro zonas mikrodati par mājsaimniecību finansēm un patēriņu pētniekiem būs pieejami arī turpmāk. Radniecīgs pētījums par mājsaimniecību finansēm un patēriņu tika prezentēts konferencē, ko 2008. gada septembrī organizēja Finanšu studiju centrs un ECB. Šīs pētījumu jomas citi analizētie jautājumi skāra centrālo banku komunikācijas politiku, finanšu tirgu uzraudzību, mājokļu tirgus, banku un kredītēšanas lomu monetārās transmisijas mehānismā un neviendabību euro zonā, raugoties no dažādām perspektīvām.

Tika pētīti arī finanšu stabilitātes jautājumi un to ietekme uz monetāro politiku, īpaši ECB "Finanšu Stabilitātes Pārskata" sagatavošanai veiktā darba kontekstā. Finanšu sistēmas analīze norisēja divos virzienos, pētot tās integrācijas pakāpi un kapitāla tirgu attīstību. Tika aplūkota arī kredītriska un tirgus riska mijiedarbība.

Maksājumu un norēķinu sistēmu pētījumu jomā ECB sadarbojās ar vairāku ieinteresētu centrālo banku pārstāvjiem (no *Bank of England*, Austrālijas Rezervju bankas, Ņujorkas Federālo rezervju bankas, Čikāgas Federālo rezervju bankas, Kanādas Bankas un *De Nederlandsche Bank*) un akadēmiskajām aprindām, lai izveidotu neformālu Maksājumu ekonomisko struktūru (*Payment Economics Network*). Šī struktūra veicina izpratni par pētījumiem maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmu jomā un nostiprina saikni starp attiecīgo pētniecisko darbību un praksi. Struktūras interneta lapa²⁴ rāda saites uz pētījumiem un attiecīgajiem politikas dokumentiem, kā arī sniedz sīkāku informāciju par gaidāmajām un jau notikušajām konferencēm un zinātniskajiem projektiem šajā jomā.

Starptautisko jautājumu prioritātes jomā galvenās tēmas bija globālā nesabalansētība, kurai 2008. gadā tika veltīts augsta līmeņa seminārs, un euro starptautiskā nozīme. Otrās tēmas pētnieciskā darbība koncentrējās uz sakarībām starp norēķinu valūtu un valūtas kursa transmisiju. Šā darba rezultāti tiks ietverti ziņojumā *Review of the international role of the euro* ("Euro starptautiskās nozīmes pārskats"). Šīs prioritārās pētījumu jomas kontekstā notika JVZM starptautiskā paplašināšana.

5.2. PĒTĪJUMU IZPLATĪŠANA: PUBLIKĀCIJAS UN KONFERENCES

Tāpat kā iepriekšējos gados, ECB speciālistu pētījumi tika publicēti ECB pētījumu sērijā un speciālo pētījumu sērijā. 2008. gadā publicēts 141 pētījums un 22 speciālie pētījumi. Kopumā 116 pētījumu izstrādāja ECB speciālisti patstāvīgi vai tie tapuši sadarbībā ar viņiem, daudzi veikti sadarbībā ar Eurosistēmas ekonomistiem, bet pārējos sarakstījuši viesi – konferenču un darbsemināru dalībnieki, kas darbojās pētnieciskajās struktūrās vai ilgāku laiku uzturējās ECB, lai pabeigtu kādu zinātnisko projektu. Atbilstoši pašlaik iedibinātajai praksei gaidāms, ka lielākā daļa pētījumu tiks publicēta vadošajos recenzētajos akadēmiskajos žurnālos. 2008. gadā ECB speciālisti akadēmiskajos žurnālos publicēja vairāk nekā 30 rakstu.

Research Bulletin ir regulārs ECB izdevums, kas plašai auditorijai piedāvā vispārēja rakstura pētījumus. 2008. gadā tas aplūkoja kredītu tirgus satricinājumu, euro zonas ekonomiskā cikla iezīmes, mājsaimniecību labklājību un patēriņu un inflācijas reģionālo dinamiku.

ECB organizēja vai piedalījās aptuveni 15 konferencē vai darbsemināru par pētījumu tēmām organizēšanā. Konferences tika rīkotas kopā ar Ekonomiskās politikas pētījumu centru (EPPC; *Centre for Economic Policy Research*; CEPR) un citām Eurosistēmas un ārpus tās esošajām centrālajām bankām. Turklāt daudz

24 Sk. www.paymenteconomics.org.

darbsemināru un semināru tika organizēts, lai publiskotu pētījumus ECB. Tāpat kā iepriekšējos gados, vairākums konferenču un darbsemināru bija saistīts ar prioritārajām pētījumu jomām; šo pasākumu programmas un tajos sniegtie ziņojumi pieejami ECB interneta lapā.

Konferencēs un darbsemināros tika aplūkots plašs tematu loks. Septiņos no tiem liela uzmanība tika pievērsta finanšu tēmām: divos semināros, vienu no kuriem līdzfinansēja Čikāgas Federālo rezervju banka, tika apspriesta finanšu satricinājuma ietekme, otrs seminārs bija veltīts finanšu integrācijai, bet pārējie – naudas un neliela apjoma pārvedumu tirgus darbības dažādiem aspektiem. Monetārās politikas starptautisko pētījumu foruma 5. konference 2008. gada jūnijā, ko kopā sponsorēja Federālo rezervju sistēmas Valde, Džordžtaunas Universitāte un Frankfurtes Universitāte, analizēja monetārās politikas problēmas. Citas konferences bija veltītas datu jautājumiem (sponsorēta kopā ar EPPC Euro zonas ekonomiskā cikla organizācijas ietvaros), darba tirgiem un euro pastāvēšanas pirmajiem 10 gadiem.

Semināru sēriju organizēšana kļuva par pētījumu rezultātu izplatīšanas papildu mehānismu. Divas semināru sērijas – *Joint Lunchtime Seminars* (Kopīgie pusdienlaiku semināri), kas tika organizēti kopā ar *Deutsche Bundesbank* un Finanšu studiju centru, un *Invited Speaker Seminars* (Pieaicināto referentu semināri) – bija īpaši nozīmīgas. Abās sērijās katru nedēļu notiek semināri, pieaicinot ārējos pētniekus jaunāko darbu prezentēšanai ECB. Papildus šīm divām sērijām ECB organizē arī *ad hoc* zinātniskos seminārus.

6. CITI UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

6.1. MONETĀRĀS FINANSĒŠANAS UN PRIVILEĢĒTĀS PIEKĻUVES AIZLIEGUMA IEVĒROŠANA

Saskaņā ar Līguma 237. panta d) punktu ECB uzticēts uzdevums uzraudzīt, kā 27 ES NCB un ECB ievēro Līguma 101. un 102. pantā, kā arī Padomes Regulās (EK) Nr. 3603/93 un Nr. 3604/93 noteiktos aizliegumus. 101. pants aizliedz ECB un NCB nodrošināt konta pārtēriņa vai jebkāda cita veida kredīta iespējas valdībām un Kopienas institūcijām vai struktūrām, kā arī tieši iegādāties no tām parāda instrumentus. 102. pants aizliedz jebkurus pasākumus (ja vien to pamatā nav piesardzības apsvērumu), kuri nodrošina valdībām un Kopienas institūcijām vai struktūrām privileģētu piekļuvi finanšu institūcijām. Vienlaikus ar Padomi minēto nosacījumu ievērošanu dalībvalstīs uzrauga Eiropas Komisija.

ECB uzrauga arī ES centrālo banku veiktās tādu parāda instrumentu iegādes otrreizējā tirgū, kurus izlaiž iekšzemes valsts sektors, citu dalībvalstu valsts sektors un Kopienas institūcijas un struktūras. Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 3603/93 apsvērumu daļu valsts sektora parāda instrumentu iegādi otrreizējā tirgū nedrīkst izmantot, lai apiētu Līguma 101. pantā noteikto mērķi. Šādas iegādes nedrīkst kļūt par valsts sektora netiešas monetārās finansēšanas veidu.

Par 2008. gadu veiktais uzraudzības pasākums, kas balstīts uz ECBS 27 NCB un ECB sniegto informāciju, liecina, ka pārskata periodā Līguma 101. un 102. panta un ar to saistīto Padomes Regulu prasības kopumā ievērotas un bijis tikai viens prasību neizpildes gadījums.

De Nederlandsche Bank ziņoja par konta dienas pārtēriņa iespējas radītu vienu dienu ilgu Līgumā noteiktā monetārās finansēšanas aizlieguma neizpildi; šī situācija tika nekavējoties labota.

6.2. PADOMDEVĒJA FUNKCIJAS

Saskaņā ar līguma 105. panta 4. punktu ar ECB jākonsultējas par katru ierosināto Kopienas vai

nacionālo tiesību aktu, kas ir ECB kompetencē.²⁵ Pienākumu konsultēties ar ECB nemazina scenārijs, saskaņā ar kuru likumprojekta norma jāapstiprina ar paātrinātu procedūru. Turklāt tiesību normu pieņemšana ļoti īsā laikā pēc konsultācijas pieteikuma pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos, kāds, piemēram, ir esošā tirgus satricinājuma periods. Visi ECB atzinumi tiek publicēti ECB interneta lapā.

ECB 2008. gadā apstiprināja 92 atzinumus – 11, atbildot uz ES iestāžu ierosinātajām konsultācijām, un 81 sakarā ar valstu iestāžu ierosinātajām konsultācijām (2007. gadā – 43 konsultācijas). Šā gada pārskata pielikumā pievienots 2008. gadā un 2009. gada sākumā apstiprināto atzinumu saraksts.

Īpaši svarīgi ir šādi ECB atzinumi, kas sniegti pēc ES Padomes pieprasījuma.

ECB publicēja atzinumu²⁶ par priekšlikumu grozīt Direktīvu par norēķinu galīgumu²⁷ un Direktīvu par finanšu nodrošinājumu²⁸. Grozījumu priekšlikumi attiecas uz nakts norēķinu un savstarpēji saistīto sistēmu aizsardzību Direktīvā par norēķinu galīgumu sakarā ar to, ka Direktīvas par finanšu instrumentu tirgu un Eiropas Klīringa un norēķinu ētikas kodeksa (*European Code of Conduct for Clearing and Settlement*) rezultātā gaidāma sistēmu sadarbības paplašināšanās. Attiecībā uz finanšu nodrošinājuma kategorijām, kuras var izmantot saskaņā ar Direktīvu par finanšu nodrošinājumu, priekšlikums paredz iekļaut arī kredītprasības, kas ir atbilstošas centrālo banku kredītooperāciju nodrošināšanai, lai veicinātu to izmantošanu visā ES. ECB atzinumā šāds priekšlikums atbalstīts, īpaši piedāvājot paplašināt jēdziena "sistēma"

25 Saskaņā ar Protokolu par atsevišķiem nosacījumiem Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienotajai Karalistei (pievienots Līgumam) pienākums konsultēties ar ECB neattiecas uz Apvienoto Karalisti (OV C 191, 29.07.1992., 87. lpp.).

26 CON/2008/37.

27 Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 19. maija Direktīva 98/26/EK par norēķinu galīgumu maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmās (OV L 166, 11.06.1998., 45. lpp.).

28 Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 6. jūnija Direktīva par finanšu nodrošinājuma darījumiem (OV L 168, 27.06.2002., 43. lpp.).

definīciju, lai tā 1) skaidri ietvertu ar ECB tiesību aktu izveidotas sistēmas un 2) ļautu ECB pašai noteikt šādas ECB sistēmas. ECB arī ierosināja kredītpasības iekļaut Direktīvā par finanšu nodrošinājumu pēc vienotas vispārējās definīcijas, kas nav saistīta ar centrālās bankas atbilstību, un rekomendēja saskaņot dažas konfliktējošas likuma normas attiecībā uz kredītpasībām ES.

ECB tika arī lūgta konsultācija par priekšlikumu direktīvai, ar kuru groza Kapitāla prasību direktīvu²⁹ attiecībā uz bankām, kas ir centrālo iestāžu meitasbankas, un atsevišķiem pašu kapitāla posteņiem.

ECB publicēja atzinumu³⁰ par priekšlikumu direktīvai, ar kuru groza E-naudas direktīvu³¹, kuras mērķis ir paplašināt elektroniskās naudas izlaišanas tirgu, izmantojot elektroniskās naudas iestādes (ELNI). ECB atbalstīja pārskatīšanu, tomēr pauda nopietnas bažas par ELNI statusa maiņu, tās saskaņā ar pārstrādāto Direktīvu 2006/48/EK³² pārvēršot par "finanšu iestādēm", jo tam būs tālejošas sekas monetārās politikas īstenošanas gaitā. No uzraudzības pozīcijām Direktīvas grozījumu priekšlikums rada bažas, jo ELNI uzraudzības režīma stingrība mazinās, vienlaikus paplašinoties aktivitāšu apjomam, kuras ELNI varētu uzņemt.

Attiecībā uz Lamfalusī principu sistēmu³³ 3. līmeņa komiteju (Eiropas Banku uzraugu komiteja (CEBS), Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju uzraugu komiteja (CEIOPS) un Eiropas Vērtspapīru regulatoru komiteja (CESR)) veicamo uzdevumu jomu skaidrošanas un paplašināšanas procesa ietvaros ECB tika lūgta konsultācija par Komisijas lēmuma projektu, ar kuru, aizstājot Komisijas lēmumu 2004/10³⁴, tiek dibināta CEBS. ECB atzinumā³⁵ izvirzītie grozījumi atbalstīti un uzsvērts, ka atzinuma īpašie komentāri neierobežo plašāku debašu iespēju nākotnē, piemēram, attiecībā uz Žaka de Larosjēra (*Jacques de Larosière*) vadīto augsta līmeņa grupu. ECB ierosināja dažus likumprojekta labojumus, īpaši attiecībā uz ECB un Banku uzraudzības komitejas iesaistīšanos noteiktu CEBS uzdevumu īstenošanā. ECB rekomendēja

nodrošināt likumprojekta un CEBS nolikuma noteikumu atbilstību attiecībā uz balsošanas procedūru un ierosināja Komisijai tos ņemt vērā, ja iespējams, uz abām pārējām 3. līmeņa komisijām attiecināmajos lēmumu projektos, par kuriem ECB nav lūgtas konsultācijas.

ECB arī sagatavoja atzinumu³⁶ par priekšlikumu pārrobežu maksājumu regulai, ar ko aizstāt Regulu (EK) Nr. 2560/2001³⁷. Atzīstot pārrobežu tiešā debitā darījumu iekļaušanu ierosinātajā regulā, ECB brīdināja, ka tas prasīs maksājumu bilances pārskatu jautājumu rūpīgu analīzi. Šādā kontekstā ir būtiski apmierināt lietotāju vajadzības pēc euro zonas un nacionālo maksājumu bilanču statistikas, kā arī nodrošināt savlaicīgu SEPA ieviešanu. SEPA izveidošana nozīmē, ka maksājumu bilances pārskatu sistēmas, kas galvenokārt balstās uz maksājumu datiem, nevar saglabāt, jo tās atspoguļo euro maksājumus ES iekšienē. Šādu sistēmu reformas var nozīmēt samazinātas pārskatu sniegšanas saistības bankām un lielāku pārskatu sniegšanas slogu nebankām, kam vajadzētu būt minimālā līmenī. Tāpat arī jānodrošina, lai joprojām tiktu apkopota ECB monetārās politikas īstenošanai nepieciešamā augstas ticamības, regulāra periodiskuma un savlaicīga maksājumu bilances statistika.

29 Kapitāla prasību direktīva sastāv no Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīvas 2006/48/EK attiecībā uz kredītiestāžu darbības sākšanu un veikšanu (pārstrādāta; OV L 177, 30.06.2006., 1. lpp.) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Direktīvas Nr. 2006/49/EC par ieguldījumu sabiedrību un kredītiestāžu kapitāla pietiekamību (pārstrādāta; OV L 177, 30.06.2006., 201. lpp.).

30 CON/2008/84.

31 Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. septembra Direktīva 2000/46/EK par elektroniskās naudas iestāžu darbības sākšanu, veikšanu un uzraudzību (OV L 275, 27.10.2000., 39. lpp.).

32 Sk. Direktīvas 2006/48/EK 4. panta 1. un 5. punktu (atsauce 30. zemsvītras piezīmē).

33 Sīkāk sk. 4. nodaļas 2. sadaļu.

34 Komisijas 2003. gada 5. novembra Lēmums 2004/10, ar kuru izveido Eiropas Banku komiteju (OV L 3, 07.01.2004., 36. lpp.).

35 CON/2008/63.

36 CON/2009/1.

37 Eiropas Parlamenta un Komisijas 2001. gada 19. decembra Regula (EK) Nr. 2560/2001 par pārrobežu maksājumiem euro (OV L 344, 28.12.2001., 13. lpp.).

ECB publicēja atzinumu³⁸ par grozījumiem Direktīvā par noguldījumu garantiju sistēmām³⁹, lai uzlabotu noguldītāju konfidenci, palielinot noguldījumu garantiju sistēmu minimālo seguma līmeni un samazinot maksimālo izmaksu aizkavējumu. ECB atzinīgi novērtēja šos mērķus, tomēr uzsvēra, ka uzticība noguldījumu garantiju sistēmām jāsauglabā, īstenojot efektīvu procedūru prasību pārbaudei un atlīdzību izmaksai, nodrošinot pietiekama finansējuma pieejamību un paaugstinot noguldītāju informētību par noguldījumu aizsardzības noteikumiem un nosacījumiem. Katram pasākumam jārespektē Līguma 101. pantā noteiktie monetārās finansēšanas aizliegumi.⁴⁰ ECB paredz 2009. gadā turpināt darbu šajā jomā.

Turpinājās ECB konsultācijas ar valstu pārvaldes iestādēm par jautājumiem, kas attiecas uz NCB, kur īpaši svarīgas bija konsultācijas par Beļģijas, Bulgārijas, Čehijas, Vācijas, Igaunijas, Spānijas, Luksemburgas, Ungārijas, Rumānijas un Zviedrijas NCB statūtu pārmaiņām.⁴¹ Attiecībā uz piedāvātajiem grozījumiem likumā "Par *Deutsche Bundesbank*" ECB norādīja, ka dalībvalsts nedrīkst pasliktināt savas NCB iespējas nodarbināt un saglabāt kvalificētus darbiniekus, kuri nepieciešami, lai NCB varētu neatkarīgi pildīt Līgumā un ECBS Statūtos tai noteiktos uzdevumus, un ka NCB nedrīkst nonākt apstākļos, kad valdība var ietekmēt tās personāla politiku.⁴² ECB norādīja, ka atbalstīs sagatavoto grozījumu pārskatīšanu, kas paplašinātu *Deutsche Bundesbank* Valdes pilnvaras pieņemot noteikumus attiecībā uz amata vietām. Saistībā ar ierosinātajiem *Banca Națională a României* Statūtu grozījumiem ECB puda viedokli, ka tie būtiski ierobežotu centrālās bankas neatkarību, sevišķi sakarā ar prasību parlamentā apstiprināt *Banca Națională a României* gada pārskatu un iespēju prasīt personīgu atbildību par zaudējumiem no centrālās bankas darbiniekiem.⁴³ Atzinumā par *Sveriges Riksbank* finansiālo neatkarību kapitāla struktūras un peļņas sadales kontekstā ECB uzsvēra, ka Zviedrijai nepieciešamā pielāgošanās, lai panāktu atbilstību Līguma un ECBS Statūtu nosacījumiem attiecībā uz centrālās bankas neatkarību, bija jāveic līdz ECBS izveidei 1998. gada 1. jūnijā.⁴⁴ Turklāt ECB uzsvēra, ka visām

tiesiskā regulējuma reformām būtu pakāpeniski jāpanāk atbilstība Eurosistēmas standartiem. Turklāt ECB pēc savas iniciatīvas iesniedza atzinumu par Grieķijas sociālās nodrošināšanas sistēmas reformu, jo uzskatīja, ka ierosinājumi varētu ietekmēt *Bank of Greece* kā neatkarīgas institūcijas statusu.⁴⁵ *Bank of Greece* pensiju fondu iekļāva valsts pārvaldītā pensiju fondā, un bankai tika izvirzīta prasība 15 gadu katru gadu iemaksāt 23 milj. euro. Attiecīgās likuma normas būtu nepieciešams apspriest saistībā ar to iespējamo ietekmi uz centrālās bankas neatkarību, t.sk. finanšu neatkarību, un monetārās finansēšanas aizliegumu.

Luksemburga divas reizes konsultējās ar ECB par likumprojektu, ar kuru uzlabot Luksemburgas kā finanšu centra tiesisko regulējumu un izdarīt grozījumus likumā "Par monetāro statusu" un likumā "Par *Banque centrale du Luxembourg*".⁴⁶ Atzinumos pozitīvi novērtēta *Banque centrale du Luxembourg* lomas nostiprināšanās finanšu stabilizēšanā un tiesiskā pamata izveidošana iespējamai bankas ārkārtas likviditātes nodrošināšanas funkcijas paplašināšanai.

Maksājumu un norēķinu sistēmu jomā ar ECB konsultējās Polija par likumprojektu, ar kuru groza likumu "Par finanšu instrumentu tirdzniecību" un citus tiesību aktus.⁴⁷ Tāpat kā iepriekšējos atzinumos, ECB rekomendēja skaidri formulētas normas attiecībā uz NCB kompetenci maksājumu un norēķinu sistēmu pārraudzības jomā.

38 CON/2008/70.

39 Eiropas Parlamenta un Komisijas 1994. gada 30. maija Direktīva 94/19/EK par noguldījumu garantiju sistēmām (OV L 135, 31.05.1994., 5. lpp.).

40 Interpretēts atbilstoši Padomes 1993. gada 13. decembra Regulai (EK) Nr. 3603/93, kas precīzē definīcijas Līguma 104. pantā un 104.b panta 1. punktā minēto aizliegumu piemērošanai (OV L 332, 31.12.1993., 1. lpp.).

41 CON/2008/33, CON/2008/73, CON/2008/2, CON/2008/21, CON/2008/9, CON/2008/14, CON/2008/82, CON/2008/17, CON/2008/83, CON/2008/31, CON/2008/4 un CON/2008/34.

42 CON/2008/9.

43 CON/2008/31.

44 CON/2008/34.

45 CON/2008/13.

46 CON/2008/17 un CON/2008/42.

47 CON/2008/20.

Somija lūdza ECB konsultāciju finanšu uzraudzības jautājumā attiecībā uz tiesību akta projektu par finanšu un apdrošināšanas uzraudzības integrāciju.⁴⁸ ECB atbalstīja uzraudzības struktūras nostiprināšanu, tomēr uzsvēra budžeta pasākumu, līdzekļu izmaksas mehānisma, audita un pārskatu sniegšanas aizsardzības nepieciešamību. Atbilstoši iepriekšējiem atzinumiem ECB paziņoja, ka sadarbība un informācijas apmaiņa starp uzraudzības iestādēm un centrālajām bankām ir svarīga makrolīmeņa uzraudzības veikšanai un maksājumu sistēmu uzraudzībai. Polija konsultējās ar ECB finanšu stabilitātes jomā par likumprojektu, ar kuru groza likumu "Par banku garantiju fondu".⁴⁹ ECB atkārtoti norādīja uz kritērijiem, saskaņā ar kuriem NCB drīkst izsniegt aizdevumus nacionālajām noguldījumu aizsardzības sistēmām, un uzsvēra šādu sistēmu efektīvas koordinācijas nozīmi.

Globālās finanšu krīzes situācijā ECB publicēja lielu skaitu atzinumu⁵⁰ par nacionālajiem glābšanas pasākumiem saistībā ar valsts garantijām, cietušo banku rekapitalizāciju, banku aktīvu pirkšanu un noguldījumu garantiju sistēmām. Šajā sakarā ECB uzsvēra koordinētas pieejas nozīmi atbilstoši saskaņotajam rīcības plānam, kuru euro zonas valstu vai valdību vadītāji apstiprināja 2008. gada 12. oktobrī, un Kopienas tiesību aktiem (īpaši attiecībā uz valsts atbalstu), kā arī norādīja, ka valsts kā akcionāra līdzdalībai jābūt laikā ierobežotai.⁵¹

Euro ieviešanas jomā Slovākija konsultējās ar ECB par nacionālajiem tiesību aktiem attiecībā uz cenu paralēlu norādīšanu un noapaļošanas noteikumiem.⁵² ECB atgādināja cenu neitralitātes un tiesisko mehānismu nepārtrauktības principu nozīmi, kā arī ieteica izvēlēties pieeju atbilstoši salīdzinošiem noapaļošanas metodoloģijas un prakses gadījumiem.

Sākot ar 2008. gadu, pārskatā tiek iekļauta informācija par skaidriem un nopietniem gadījumiem, kad netiek izpildīta prasība konsultēties ar ECB par nacionālo un Kopienas tiesību aktu projektiem. Papildus Grieķijas sociālās nodrošināšanas sistēmas reformai, par

kuru ECB sniedza atzinumu pēc savas iniciatīvas (minēts iepriekš), 2008. gadā tika reģistrēti seši ECB nacionālo tiesību aktu konsultāciju saistību neizpildes gadījumi.

Bulgārijas un Kipras pārvaldes iestādes divos gadījumos nekonsultējās ar ECB par tiesību aktu normām papildus ECBS Statūtu noteikumiem attiecībā uz pamatojumu centrālās bankas prezidenta atbrīvošanai no amata. Bulgārijas 2008. gada 16. oktobra likumā "Par interešu konfliktu novēršanu un atklāšanu" noteikts, ka tā normu neievērošana un interešu konflikta esamība ļauj atbrīvot no amata valsts amatpersonas, t.sk. *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālās bankas) prezidentu, viceprezidentus un Padomes locekļus. Kipras likums nosaka ierobežojumus attiecībā uz noteiktām ekonomiskajām darbībām un guvumiem, kuru neizpilde veido pamatu *Central Bank of Cyprus* prezidenta atbrīvošanai no amata. Ja ar ECB būtu notikušas konsultācijas, tā būtu iesniegusi nopietnus kritiskus komentārus par šo normu atbilstību ECBS Statūtu 14. panta 2. punktam.

Francijas pārvaldes iestādes nekonsultējās ar ECB par diviem tautsaimniecības modernizācijas likumprojekta grozījumiem, kas vēl vairāk vienkāršotu *Banque de France* statūtus, t.sk. likvidējot tās Padomes Monetāro komiteju un nosakot prezidenta atbildību par ECB vadlīniju ieviešanu. Lai gan nebūtu iebildumu pret ierosinātajām institucionālajām pārmaiņām, ar ECB tomēr vajadzēja konsultēties, jo normas attiecas uz *Banque de France*.

Nīderlandes pārvaldes iestādes nekonsultējās ar ECB par likumu, ar kuru groza likumu

48 CON/2008/16.

49 CON/2008/32.

50 CON/2008/44, CON/2008/46, CON/2008/48, CON/2008/50, CON/2008/51, CON/2008/52, CON/2008/54, CON/2008/55, CON/2008/56, CON/2008/57, CON/2008/58, CON/2008/59, CON/2008/60, CON/2008/61, CON/2008/62, CON/2008/65, CON/2008/66, CON/2008/67, CON/2008/68, CON/2008/69, CON/2008/74, CON/2008/75, CON/2008/76, CON/2008/79, CON/2008/80, CON/2008/81, CON/2008/88, CON/2008/89 un CON/2008/92.

51 Sīkāk sk. 5. nodaļā.

52 CON/2008/23, CON/2008/25 un CON/2008/27.

par finanšu uzraudzību. Likums nosaka, ka izņēmuma gadījumos *De Nederlandsche Bank* un finanšu tirgus uzraudzības institūcijas *Autoriteit Financiële Markten* ir tiesīgas pieņemt pagaidu noteikumus, lai veicinātu finanšu sektora stabilitāti. Vēstulē Nīderlandes finanšu ministram ECB pauda, ka tiesību aktu projekts attiecas uz NCB un finanšu iestāžu normām, kas būtiski ietekmē finanšu iestāžu un tirgu stabilitāti, tāpēc konsultācijas ar ECB bija nepieciešamas.

Portugāles pārvaldes iestādes nelūdza ECB konsultāciju par trim tiesību aktiem, kas tika pieņemti finanšu satricinājuma kontekstā. Viens paredzēja *Banco de Portugal* noteikt uzdevumu novērtēt kredītiestāžu iesniegumus par pašu kapitāla apjoma palielināšanu un pārraudzīt atbilstību rekapitalizācijas plāniem. Abi pārējie tiesību akti paredzēja Portugāles valdības tiesības garantēt Portugālē reģistrētu finanšu iestāžu finansēšanu, *Banco de Portugal* nesot atbildību par finansējuma pieprasījumu novērtēšanu un uzraugot izsniegto valsts garantiju piemērošanu. Tā kā pieņemtie tiesību akti attiecas uz NCB un nosaka finanšu iestādēm piemērojamās normas, kas būtiski ietekmē finanšu iestāžu un tirgu stabilitāti, konsultācijas ar ECB bija nepieciešamas.

Rumānijas pārvaldes iestādes nelūdza ECB konsultāciju par tiesību akta projektu, ar kuru Rumānijas tiesību aktos tiek iestrādāta Direktīva 2006/43/EK par finanšu pārskatu un konsolidēto pārskatu obligātajām revīzijām. Lai gan projekts attiecās uz EK Direktīvas ieviešanu, ar ECB vajadzēja konsultēties, jo normas skāra *Banca Națională a României*.

6.3. EIROPAS KOPIENAS AIZŅĒMUMU UN AIZDEVUMU OPERĀCIJU ADMINISTRĒŠANA

Saskaņā ar Līguma 123. panta 2. punktu un Padomes 2002. gada 18. februāra Regulu (EK) Nr. 332/2002 Vidēja termiņa finansiālās palīdzības mehānisma ietvaros ECB joprojām ir atbildīga par Eiropas Kopienas aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšanu.

2008. gadā ECB no kreditoriem saņēma aizdevuma pamatsummu Kopienai un izmaksāja aizdevuma summu kredītņēmējai valstij (Ungārijai). Kopienas aizdevuma operāciju apjoma kopējais atlikums Ungārijai 2008. gada 31. decembrī bija 2 mljrd. euro (2007. gada beigās bilances atlikumi neveidojās).

6.4. EUROSISTĒMAS REZERVJU PĀRVALDĪŠANAS PAKALPOJUMI

2005. gadā izveidotās Eurosistēmas klientu euro dominēto rezerves aktīvu pārvaldīšanas sistēmas ietvaros 2008. gadā joprojām tika piedāvāts daudzpusīgs pakalpojumu klāsts. Atsevišķas Eurosistēmas centrālās bankas (Eurosistēmas pakalpojumu sniedzējas) piedāvā centrālajām bankām, monetārajām iestādēm un valdības aģentūrām ārpus euro zonas, kā arī starptautiskajām organizācijām pilnu pakalpojumu kopumu, kas pamatojas uz saskaņotiem noteikumiem un nosacījumiem atbilstoši vispārējiem tirgus standartiem. ECB veic koordinatora funkcijas, nodrošinot sistēmas raitu darbību. 2008. gadā to klientu skaits, kuriem bija darījuma attiecības ar Eurosistēmu, saglabājās stabils. Attiecībā uz pašiem pakalpojumiem īpaši 2. pusgadā novērots klientu kopējo naudas līdzekļu un vērtspapīru turējumu būtisks pieaugums. Pēc 2007. gadā veiktās klientu aptaujas, kas apstiprināja vispārēju klientu apmierinātību, Eurosistēma 2008. gadā sāka darbu, lai vēl vairāk paplašinātu sistēmā pieejamo pakalpojumu klāstu un uzlabotu piedāvāto pakalpojumu kvalitāti.

Kasieru mācības Suomen Pankki – Finlands Bank Helsinkos 2001. gada septembrī

3. NODAĻA

SLOVĀKIJAS PIEVIENOŠANĀS EURO ZONAI

I. EKONOMISKĀS UN MONETĀRĀS NORISES SLOVĀKIJĀ

ECOFIN 2008. gada 8. jūlijā pieņēma lēmumu atļaut Slovērijai 2009. gada 1. janvārī pievienoties euro zonai, palielinot euro zonas valstu skaitu no 15 līdz 16. Padomes lēmums, kas pieņemts pēc ES Padomes diskusijas, kurā piedalījās valstu vai valdību vadītāji, pamatojās uz ECB un Eiropas Komisijas 2008. gada maijā sagatavotajiem konverģences ziņojumiem, Eiropas Parlamenta viedokli un Eiropas Komisijas priekšlikumu. Tajā pašā dienā ECOFIN pieņēma regulu, kas neatsaucami fiksēja Slovērijas kronas konversijas kursu attiecībā pret euro (30.1260), kas ir VKM II centrālais kurss lēmuma pieņemšanas brīdī. Konversijas kursa noteikšanas dienā Slovērijas kronas tirgus kurss bija tuvu šim kursam. Kopš 2005. gada 28. novembra, kad Slovērijas krona pievienojās VKM II, divas reizes tika pārvērtēta tās centrālā paritāte attiecībā pret euro (par 8.5% 2007. gada martā un par 17.6472% 2008. gada maijā).

Pēc lēnās ekonomiskās izaugsmes (zem 2%) 20. gs. 90. gadu beigās Slovērijas tautsaimniecība pēdējos gados attīstījusies ļoti

stabili. Pēdējos 10 gados vēroto izaugsmes kāpumu veicinājušas dziļas strukturālās reformas un tām sekojošā ārvalstu kapitāla ieplūde. Reālā IKP pieaugums maksimumu (vairāk nekā 10%) sasniedza 2007. gadā, bet 2008. gadā kāpums bija mērenāks (6.4%; sk. 13. tabulu). Slovērijas ekonomiskais sniegums dažos pēdējos gados bijis cieši saistīts ar būtiskiem ražošanas jaudas uzlabojumiem, īpaši rūpniecības sektorā. Vairākums jauno rūpnīcu, kas koncentrētas mašīnbūves un elektronikas nozarēs, orientētas uz eksportu. Runājot par ārējo vidi, Slovērijas apvienotajā tekošā un kapitāla kontā pēdējos 10 gados pārsvarā bija nozīmīgs deficīts. Šo negatīvo saldo lielā mērā finansēja ārvalstu tiešās investīcijas, bet parādu radošajām plūsmām bija tikai sekundāra nozīme. Pēdējā gadu desmita pirmajā pusē lieli ieguldījumu projekti sākotnēji izraisīja tekošā un kapitāla konta saldo pasliktināšanos, īpaši atspoguļojot jauno tehnoloģiju importu. Taču šis efekts bija īslaicīgs, jo nozares eksporta jaudas būtisks uzlabojums veicināja negatīvā saldo sarukumu. Pēdējos piecos gados vidējais tekošā un kapitāla konta deficīts bijis 5.5% no IKP.

13. tabula. Slovērijas galvenie ekonomiskie rādītāji

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
(pārmaiņas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, ja nav norādīts citādi; %)										
Reālā IKP pieaugums	0.0	1.4	3.4	4.8	4.7	5.2	6.5	8.5	10.4	6.4
<i>Ieguldījums reālā IKP pieaugumā (procentu punktos)</i>										
Iekšzemes pieprasījums, izņemot krājumus	-6.7	-0.6	7.5	4.0	1.1	3.3	8.7	7.6	6.0	5.8
Neto eksports	6.9	0.3	-5.0	0.4	5.7	-0.8	-2.2	2.2	4.6	0.0
SPCI inflācija ¹⁾	10.5	12.3	7.2	3.5	8.4	7.5	2.8	4.3	1.9	3.9
Atlīdzība vienam nodarbinātajam	6.9	13.3	5.8	8.7	8.2	8.4	9.7	7.7	8.8	9.0
Nominālās vienības darbaspēka izmaksas (visa tautsaimniecība)	4.1	9.6	2.9	3.9	4.4	2.9	4.3	1.5	0.6	5.2
Importa deflators (preces un pakalpojumi)	0.3	14.1	6.0	1.0	1.9	2.1	1.7	3.6	1.6	3.0
Tekošā un kapitāla konta bilance (% no IKP)	..	..	-1.8	-5.3	-4.1	-5.7	-6.7	-6.3	-4.2	-4.8
Kopējā nodarbinātība	-2.5	-2.0	0.6	0.1	1.1	-0.2	1.4	2.3	2.1	2.8
Bezdarba līmenis (% no darbaspēka)	16.4	18.8	19.3	18.7	17.6	18.2	16.3	13.4	11.1	9.6
Valdības budžeta pārpalikums (+)/deficīts (-)	-7.4	-12.3	-6.5	-8.2	-2.7	-2.3	-2.8	-3.5	-1.9	-2.3
Valdības bruto parāds	47.8	50.3	48.9	43.4	42.4	41.4	34.2	30.4	29.4	28.8
3 mēnešu procentu likme (% gadā) ¹⁾	15.7	8.6	7.8	7.8	6.2	4.7	2.9	4.3	4.3	4.2
Valdības ilgtermiņa 10 gadu obligāciju peļņas likme (% gadā) ¹⁾	..	..	8.0	6.9	5.0	5.0	3.5	4.4	4.5	4.7
Valūtas kurss attiecībā pret euro ^{1),2)}	44.1	42.6	43.3	42.7	41.5	40.0	38.6	37.2	33.8	31.3

Avoti: ECB un Eurostat.

1) Perioda vērtību vidējais rādītājs.

2) Slovērijas kronas kurss attiecībā pret euro.

Pēdējos 10 gados Slovēkijas tautsaimniecības inflācijas rādītāji bijuši relatīvi mainīgi. Šo mainīgumu nozīmīgi veicināja administratīvi regulējamo cenu un netiešo nodokļu pārmaiņas. Pēc augstas inflācijas perioda SPCI gada inflācija kopš 2004. gada pakāpeniski samazinājās, 2007. gadā sasniedzot zemāko vērtību (1.9%), lai gan 2006. gadā bija vērojams neliels kāpums. Šo sarukumu izraisīja *Národná banka Slovenska* ieviestā inflācijas mērķrādītāju sistēma. Inflācijas mazināšanos veicināja Slovēkijas kronas kursa pakāpeniskais pieaugums attiecībā pret euro. Pēc tam Slovēkijas SPCI inflācija atkal palielinājās, 2008. gada septembrī sasniedzot maksimumu (4.5%), lielā mērā atspoguļojot pasaules enerģijas un pārtikas cenu norises. Apstākļos, kad preču cenas pasaulē būtiski sarūk, 2008. gada pēdējos mēnešos un 2009. gada sākumā inflācija atkal sāka kristies. 2008. gadā kopumā SPCI inflācija bija 3.9%.

Lai gan bija vērojami būtiski uzlabojumi, darba tirgum joprojām raksturīga liela strukturālā neelastība. Šā gadu desmita sākumā situācija darba tirgū neuzlabojās, neraugoties uz relatīvi stabilo ekonomisko izaugsmi. Situācija mainījās 2004. gadā, kad tika īstenotas būtiskas nodokļu, sociālo pabalstu un darba tirgus reformas, kas kopā ar joprojām nozīmīgo ārvalstu kapitāla ieplūdi veicināja aktīvu jaunu darba vietu radīšanu. Samazinājās arī bezdarba līmenis, jo pēc Slovēkijas pievienošanās ES 2004. gada maijā darbaspēks aizplūda uz ārvalstīm. Lai gan vērojami šādi uzlabojumi, bezdarba līmenis joprojām ir tuvu 10%, atspoguļojot darba tirgus esošo neelastību. Šī neelastība īpaši veicina augstu ilgstošā bezdarba līmeni, nelabvēlīgu bezdarbnieku iemaņu sadalījumu un būtiskas reģionālo darba tirgu atšķirības.

Slovēkijas fiskālā politika dažos pēdējos gados kļuvusi labvēlīgāka cenu stabilitātes panākšanai. Sākotnēji valdības budžeta deficīta attiecība pret IKP bija ļoti augsta (2000. gadā – 12.3% no IKP), bet pēc tam tā samazinājās un 2008. gadā bija 2.3% no IKP. 2008. gada jūnijā atcēla pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru, kas tika uzsākta pēc Slovēkijas pievienošanās ES 2004. gadā. Pēdējos gados samazinājusies arī valdības parāda

attiecība pret IKP, sarūkot no 50.3% no IKP 2000. gadā līdz 28.8% no IKP 2008. gadā. Taču Slovēkijas fiskālais deficīts ir liels, ņemot vērā pēdējos gados vērojamo ļoti spēcīgo ekonomisko izaugsmi. Nākotnes perspektīvā Slovēkijai jānodrošina, lai tās budžeta deficīts pastāvīgi būtu mazāks par 3% no IKP, veicot drošus un ilgtspējīgus konsolidācijas pasākumus, kas ļautu valstij sasniegt arī vidējā termiņa budžeta mērķi.

Svarīga nozīme Slovēkijas tautsaimniecības stabilizēšanā bija monetārajai politikai. 1998. gada rudenī tika noteikts Slovēkijas kronas kontrolējami mainīgais kurss attiecībā pret euro kā atsauces valūtu (spēkā ar 1999. gada janvāri), un *Národná banka Slovenska* pieņēma implicētu monetārās politikas inflācijas mērķa noteikšanas stratēģiju. 2005. gada 1. janvārī *Národná banka Slovenska* modificēja monetārās politikas stratēģiju, lai tā kļūtu par "inflācijas mērķrādītāju, atrodoties VKM II". Slovēkijas krona pievienojās VKM II 2005. gada 28. novembrī, un tās centrālais kurss attiecībā pret euro sākotnēji tika noteikts 38.4550. Tika piemērots standarta svārstību koridors ($\pm 15\%$). Atspoguļojot makroekonomisko pamatrādītāju uzlabošanu, Slovēkijas kronas kurss būtiski pieauga, un periodā, kad Slovēkijas krona piedalījās VKM II, tās centrālā paritāte attiecībā pret euro tika divas reizes pārvērtēta.

Ņemot vērā inflācijas mērķrādītāju sistēmu, kas bija spēkā no 2005. gada līdz 2008. gadam, *Národná banka Slovenska* monetārā politika bija vērsta uz cenu stabilitātes saglabāšanu. Tādējādi augošais inflācijas spiediens, kas bija vērojams, sākot ar 2005. gada beigām, iezīmēja stingrākas monetārās politikas perioda sākumu. *Národná banka Slovenska* vairākos posmos paaugstināja tās politikas procentu likmi kopumā par 175 bāzes punktiem, un 2006. gada septembrī tā bija 4.75%. Šo īslaicīgo ekonomisko nestabilitāti palīdzēja pārvarēt sekojošā inflācijas stabilizēšanās un jaunievēlētās valdības stingrā apņemšanās ievērot sākotnējo euro ieviešanas laika plānu. Turklāt atjaunotā uzticēšanās euro ieviešanas plānam un spēcīgā makroekonomiskā attīstība atbalstīja Slovēkijas kronas kursu,

kas pakāpeniski sāka augt attiecībā pret euro. 2007. gadā *Národná banka Slovenska* mīkstināja monetārās politikas nostāju, politikas procentu likmi pazeminot divos posmos kopumā par 50 bāzes punktiem (līdz 4.25%). Ņemot vērā gaidāmo euro ieviešanu, kopš 2008. gada oktobra *Národná banka Slovenska* sekoja ECB lēmumiem par procentu likmēm, samazinot *repo* darījumu procentu likmi trijos posmos kopumā par 175 bāzes punktiem (līdz 2.5%). Naudas tirgus procentu likmes Slovērijā lielā mērā atbilda centrālās bankas politikas procentu likmei. Slovērijas banku sektorā bija vērojams likviditātes pārpalikums, tāpēc naudas tirgus procentu likmes 2008. gada pēdējos mēnešos bija zemākas par euro zonas naudas tirgus procentu likmēm. Pēdējos gados samazinājušās valdības ilgtermiņa obligāciju peļņas likmes, atspoguļojot spēcīgu tirgus uzticēšanos Slovērijas ekonomiskajām norisēm.

Tagad, kad Slovērija ieviesusi euro, tā vairs nevar izmantot priekšrocības, ko sniedz valūtas

kursa paaugstināšanās attiecībā pret euro, kas iepriekš veicināja inflācijas ierobežošanu. Pēc euro ieviešanas varas iestādēm visās jomās vajadzētu ievērot vērienīgāku ekonomisko politiku. Par prioritāti uzskatāma vēl noturīgākas tautsaimniecības konverģences panākšana. Šajā ziņā būtiska nozīme ir zemas inflācijas vides saglabāšanai. Īpaši liela nozīme inflācijas spiediena ierobežošanā tautsaimniecībā ir fiskālās politikas stingrai un ticamai īstenošanai atbilstoši Stabilitātes un izaugsmes paktam. Neraugoties uz neseno ekonomisko lejupslīdi, varas iestādēm arī turpmāk būtu jāvairās no pārmērīga fiskālā deficīta un jāturpina fiskālā konsolidācija tā, lai pēc iespējas ātrāk sasniegtu vidējā termiņa budžeta mērķi. Slovērijai jāturpina stiprināt ārējo konkurētspēju un tautsaimniecības noturību. Jāpilnveido Slovērijas darba tirgus funkcionēšana, un jāiegulda pūles, lai pazeminātu augsto strukturālo bezdarba līmeni. Jāuzlabo arī uzņēmējdarbības vide, lai veicinātu ražīguma kāpumu un nodrošinātu to, ka valsts ir pievilcīga ārvalstu kapitālam.

II. ielikums

STATISTIKAS PĀRMAIŅAS SAISTĪBĀ AR EURO ZONAS PAPLAŠINĀŠANOS, IEKĻAUJOT SLOVĀKIJU

Slovērijas pievienošanās euro zonai 2009. gada 1. janvārī ir ceturrtā reize, kad sakarā ar papildu dalībvalstu iekļaušanu bija jāizdara grozījumi euro zonas statistisko datu laikrindās. Kad tas nepieciešams, paplašinātās euro zonas statistikas sagatavošana tiek saskaņota ar Eiropas Komisiju.

Slovērijas pievienošanās euro zonai nozīmē, ka Slovērijas rezidenti kļuvuši par euro zonas rezidentiem. Tas skar statistiku, kurā euro zonas apkopotie dati nav tikai valstu datu – monetāro rādītāju, maksājumu bilances un starptautisko investīciju bilances statistikas, kā arī finanšu kontu – summa, jo tagad jākonsolidē Slovērijas un citu euro zonas rezidentu veiktie darījumi.

Tādējādi Slovērijai ar 2009. gada janvāri jāizpilda visas ECB statistikas prasības, t.i., jāsniedz pilnībā saskaņoti un salīdzināmi valsts dati.¹ *Národná banka Slovenska* un ECB sāka gatavoties statistikas sniegšanai laikus, jau pirms Slovērijas pievienošanās ES, jo jaunās statistikas sagatavošanai nepieciešams ilgs laiks. Lai izpildītu ECB prasības monetārajā, banku, maksājumu bilances, valdības finanšu, finanšu kontu un citās finanšu statistikas jomās, *Národná banka Slovenska*, kļūstot par ECBS dalībnieci, pastiprināja šo gatavošanos. Turklāt tai bija jāveic

1 ECB statistikas prasības apkopotas 2008. gada aprīlī publicētajā dokumentā *ECB statistics: an overview* ("ECB statistika: apskats").

nepieciešamā gatavošanās Slovēkijas kredītiestāžu integrācijai ECB obligāto rezervju sistēmā un jāizpilda attiecīgās statistikas prasības.

Cītu euro zonas valstu datu sniedzējiem un NCB euro zonas paplašināšanās nozīmē to, ka ar 2009. gada janvāri tiem jāsniedz ar Slovēkijas rezidenti veikto darījumu (vai plūsmu) un pozīciju pārskats kā daļa no euro zonas datiem, nevis kā ar ārpus euro zonas esošo valstu rezidenti veikto darījumu un pozīciju pārskats.

Turklāt Slovēkijai un pārējām euro zonas valstīm bija jāsniedz iepriekšējie dati ar atbilstoši detalizētu informāciju ģeogrāfiskā un sektoru līmenī, sākot vismaz ar 2004. gadu, kad Slovēkija pievienojās ES.

Euro zonas statistikas publicēšanas jomā ECB nodrošinājusi lietotājiem tiešsaistes piekļuvi divām datu laukrindu kopām – viena ietver pašreizējās euro zonas visus pieejamos iepriekšējos datus (t.i., iekļaujot Slovēkiju), un otra apkopo datus atbilstoši euro zonas sastāva pārmaiņām, sākot ar 11 valstīm 1999. gadā.

2. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA INTEGRĀCIJAS EUROSISTĒMĀ JURIDISKIE ASPEKTI

Saskaņā ar Līguma 122. panta 2. punktu ECB pārskatīja *Národná banka Slovenska* statūtu un citu attiecīgo Slovākijas tiesību aktu atbilstību Līguma 109. panta nosacījumiem. Kā norādīts 2008. gada maijā publicētajā Konverģences ziņojumā, ECB pozitīvi novērtēja Slovākijas tiesību aktu atbilstību Līgumam un ECBS Statūtiem.

ECB un *Národná banka Slovenska* ieviesa vairākus juridiskos instrumentus, lai nodrošinātu *Národná banka Slovenska* integrāciju Eurosistēmā 2009. gada 1. janvārī. Eurosistēmas tiesisko regulējumu pielāgoja atbilstoši ECOFIN 2008. gada 8. jūlija lēmumam par to, ka Slovākija vairs nav uzskatāma par valsti, uz kuru attiecas izņēmums¹. Euro ieviešana Slovākijā un tās centrālās bankas integrācija Eurosistēmā arī noteica nepieciešamību mainīt dažus Slovākijas juridiskos instrumentus.

Līdz 2007. gada beigām *Národná banka Slovenska* statūti tika saskaņoti ar ECB 2004. un 2006. gada Konverģences ziņojumā sniegtajiem ieteikumiem. 2007. gada 20. jūlijā Slovākija lūdza ECB konsultāciju par *Národná banka Slovenska* statūtu grozījumu projektu, un ECB pieņēma atzinumu, ierosinot vairākus grozījumus, kas tika atspoguļoti statūtu galīgajā versijā².

ECOFIN 2008. gada 8. jūlija lēmuma ietekmē tika veikti Padomes Regulas (EK) Nr. 974/98 grozījumi, lai nodrošinātu euro ieviešanu Slovākijā³, un pieņemta Padomes Regula (EK) Nr. 694/2008⁴, ar ko grozīta Regula (EK) Nr. 2866/98, kas noteica neatsaucamo fiksēto euro kursu attiecībā pret Slovākijas kronu. Padome lūdza ECB konsultāciju par priekšlikumiem saistībā ar abām regulām, par kurām ECB pieņēma atzinumu⁵. ECB tika lūgta arī konsultācija par nacionālajiem tiesību aktiem, kas regulē euro ieviešanu, maksājumu un norēķinu sistēmas, noapaļošanas noteikumus un skaidrās naudas apriti Slovākijā⁶.

Saistībā ar tiesisko gatavošanos *Národná banka Slovenska* integrācijai Eurosistēmā ECB ieviesa nepieciešamos juridiskos instrumentus, lai

nodrošinātu atlikušās kapitāla daļas samaksu un ārējo rezervju nodošanu ECB⁷. ECB arī pārskatīja tās tiesisko regulējumu un, ja bija nepieciešams, ieviesa grozījumus sakarā ar *Národná banka Slovenska* dalību Eurosistēmā. Šajā sakarā pārskatīti Slovākijas tiesību akti, ar ko tiek ieviests Eurosistēmas monetārās politikas un TARGET2 tiesiskais regulējums, ļaujot Slovākijas darījuma partneriem ar 2009. gada 2. janvāri piedalīties Eurosistēmas atklātā tirgus operācijās. ECB arī pieņēma lēmumu par pārejas noteikumiem ECB veiktajai obligāto rezervju piemērošanai pēc euro ieviešanas Slovākijā⁸. Visbeidzot, ar *Národná banka Slovenska* tika pārtraukts līgums par dalību VKM II⁹.

1 Padomes 2008. gada 8. jūlija lēmums 2008/608/EK saskaņā ar Līguma 122. panta 2. punktu par vienotās valūtas ieviešanu Slovākijā 2009. gada 1. janvārī, OV L 195, 24.07.2008., 24. lpp.

2 CON/2007/43.

3 Padomes 2008. gada 8. jūlija Regula (EK) Nr. 693/2008, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 974/98, par euro ieviešanu Slovākijā, OV L 195, 24.07.2008., 1. lpp.

4 Padomes 2008. gada 8. jūlija Regula (EK) Nr. 694/2008, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2866/98, par euro konversijas kursu Slovākijas kronai, OV L 195, 24.07.2008., 3. lpp.

5 CON/2008/28.

6 CON/2008/18, CON/2008/23, CON/2008/25, CON/2008/27, CON/2008/40 un CON/2008/86.

7 2008. gada 31. decembra Lēmums ECB/2008/33 par to, kā *Národná banka Slovenska* apmaksā kapitālu, nodod ārējo rezervju aktīvus un veic iemaksas Eiropas Centrālās bankas rezervēs un krājumos, OV L 21, 24.01.2004., 83. lpp.

8 2008. gada 28. oktobra Lēmums ECB/2008/14 par pārejas noteikumiem ECB veiktajai obligāto rezervju piemērošanai pēc euro ieviešanas Slovākijā, OV L 319, 29.11.2008., 73. lpp.

9 2008. gada 8. decembra ECB un ārpus euro zonas esošo dalībvalstu centrālo banku līgums, ar ko groza 2006. gada 16. marta ECB un ārpus euro zonas esošo dalībvalstu centrālo banku līgumu, ar kuru nosaka valūtas kursa mehānisma darbības procedūras Ekonomikas un monetārās savienības trešajā posmā, OV C 16, 22.01.2009., 10. lpp.

3. NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA INTEGRĀCIJAS EUROSISTĒMĀ DARBĪBAS ASPEKTI

Pēc ECOFIN 2008. gada 8. jūlija lēmuma par euro ieviešanu Slovākijā 2009. gada 1. janvārī ECB veica tehnisko sagatavošanos pilnīgai *Národná banka Slovenska* integrēšanai Eurosistēmā. Saskaņā ar Līguma noteikumiem *Národná banka Slovenska* pievienojās Eurosistēmai ar tieši tādām pašām tiesībām un pienākumiem, kā to ES dalībvalstu NCB, kurās euro jau ieviests.

Tehniskā sagatavošanās *Národná banka Slovenska* integrēšanai Eurosistēmā aptvēra visdažādākās jomas, īpaši finanšu pārskatu sniegšanu un grāmatvedību, monetārās politikas operācijas, ārējo rezervju pārvaldīšanu un valūtas operācijas, maksājumu sistēmas, statistiku un banknošu izgatavošanu. Darbības jomā sagatavošanās ietvēra apjomīgu monetārās politikas īstenošanas instrumentu, procedūru un tehnisko sistēmu, kā arī valūtas operāciju testēšanu.

3.1. MONETĀRĀS POLITIKAS OPERĀCIJAS

Pēc euro ieviešanas Slovākijā 2009. gada 1. janvārī 26 Slovākijas kredītiestādēm, kuru saraksts publicēts ECB interneta lapā, ar šo dienu jāievēro Eurosistēmas rezervju prasības. Slovākijas pievienošanās euro zonai tikai nedaudz mainīja likviditātes stāvokli Eurosistēmā. Euro zonas kredītiestāžu kopējās rezervju prasības pieauga mazāk nekā par 0.5% (740 milj. euro). No 2009. gada 1. janvāra līdz 20. janvārim neto autonomie likviditātes faktori Slovākijā bija likviditāti palielinoši, samazinot visas euro zonas banku sektora likviditātes vajadzības vidēji par 7.21 mljrd. euro. Šis likviditāti palielinošais efekts veidojās, neraugoties uz faktu, ka par autonomiem faktoriem tika uzskatītas arī likviditāti samazinošās monetārās politikas operācijas, kuras *Národná banka Slovenska* uzsāka pirms pievienošanās euro zonai un kuru dzēšanas termiņš bija 2009. gada 6.–13. janvāris, kā arī centrālās bankas emitētie parāda sertifikāti, kuru dzēšanas termiņš bija 20. janvāris. Ņemot vērā visus šos faktorus, Slovākijas pievienošanās euro zonai samazināja euro zonas banku sektora kopējās likviditātes vajadzības par

11 mljrd. euro, kas veido aptuveni 1% no kopējām likviditātes vajadzībām.

Tā kā bija likviditātes pārpalikums, Slovākijas darījuma partneri 2009. gada sākumā veiktajās atklātā tirgus operācijās iesniedza pieteikumus par relatīvi nelielām summām: 1 milj. euro 14. janvārī veiktajā galvenajā refinansēšanas operācijā un 15 milj. euro abās 8. janvārī veiktajās 3 un 6 mēnešu ilgāka termiņa refinansēšanas operācijās.

Pievienojoties euro zonai, *Národná banka Slovenska* arī ieviesa Eurosistēmas nodrošinājuma sistēmu un paziņoja, ka Slovākijā izvietoto ar 2009. gada 1. janvārī Eurosistēmas kredītooperācijām atbilstošo aktīvu vērtība ir 17.6 mljrd. euro.

3.2. DALĪBA ECB KAPITĀLĀ, REZERVĒS UN ĀRĒJO REZERVJU AKTĪVOS

2004. gada 1. maijā, pievienojoties ECBS, *Národná banka Slovenska* samaksāja 7% no tās ECB parakstītā kapitāla daļas ECB darbības izmaksu segšanai. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.1. pantu un Padomes 2008. gada 31. decembrī pieņemtajiem tiesību aktiem *Národná banka Slovenska* 2009. gada 1. janvārī iemaksāja atlikušo ECB parakstītā kapitāla daļu. Tās kopējā parakstītā kapitāla daļa ir 39.9 milj. euro (0.6934% ECB parakstītā kapitāla, kas 2009. gada 1. janvārī bija 5.761 mljrd. euro).

2009. gada sākumā saskaņā ar ECBS Statūtu 30. un 49.1. pantu *Národná banka Slovenska* atbilstoši tās līdzdalībai ECB parakstītajā kapitālā nodeva ECB ārējo rezervju aktīvus, kuru kopējā vērtība bija 443.1 milj. euro (t.sk. ASV dolāros denominētie aktīvi – 85% un zelts – 15%). *Národná banka Slovenska* izvēlējusies individuāli pārvaldīt savu daļu no ECB rezervju aktīviem ASV dolāros kā atsevišķu ASV dolāros denominētu rezervju pārvaldības portfeli. Tā kā *Národná banka Slovenska* nodeva ārējo rezervju aktīvus ECB, tai saskaņā ar ECBS Statūtu 30.3. pantu tika kreditēta prasība euro pret ECB.

4. SKAIDRĀS NAUDAS NOMAIŅA SLOVĀKIJĀ

SKAIDRĀS NAUDAS NOMAIŅAS LOĢISTIKA

2009. gada 1. janvārī Slovēnija ieviesa euro kā savu valūtu. Pēc divu nedēļu vienlaicīgas apgrozības perioda euro pilnīgi aizstāja Slovēnijas kronu.

Lai nodrošinātu raitu euro banknošu un monētu ieviešanu, visi attiecīgie tirgus dalībnieki, īpaši banku sektors, tika iesaistīti sagatavošanās pasākumos skaidrās naudas nomaiņai. Nacionālais skaidrās naudas nomaiņas plāns nodrošināja visiem uzņēmumiem un sabiedrībai grafiku jau labu laiku pirms euro ieviešanas. Pamatojoties uz skaidrās naudas nomaiņas pieredzi Slovēnijā 2007. gadā un Maltā un Kiprā 2008. gadā, Padome pieņēma jaunu ECB Pamatnostādni par dažiem sagatavošanās pasākumiem euro ieviešanai skaidrās naudas aprītē un euro banknošu un monētu priekšpiegādi un priekšpiegādes otro fāzi ārpus euro zonas.¹⁰ Tā, piemēram, nodrošina iespēju euro skaidro naudu iepriekš sadalīt mikrouzņēmumiem saskaņā ar ļoti vienkāršām procedūrām papildus iepriekšējos skaidrās naudas nomaiņas procesos piemērotajai standartā procedūrai. Katra NCB, kas pievienojas Eurosistēmai, var izlemt, vai izmantot Pamatnostādnē ietvertos nosacījumus.

Saskaņā ar ECOFIN 2008. gada 8. jūlija lēmumu par euro ieviešanu Slovēnijā 2009. gada 1. janvārī *Národná banka Slovenska*, gatavojoties euro ieviešanai skaidrās naudas aprītē un banknošu pieprasījumam 2009. gadā, kļuva tiesīga aizņemties banknotes no Eurosistēmas. Pieprasītās 196.2 milj. banknotes ar 8.3 milj. euro nominālvērtību Eurosistēmas vārdā ģeogrāfisku un loģistisku iemeslu dēļ piegādāja *Oesterreichische Nationalbank*.

Sākotnēji Slovēnijas Kaltuve Kremnicā izgatavoja 499 milj. euro monētu ar 165.22 milj. euro nominālvērtību.

Euro monētu un banknošu priekšpiegāde finanšu institūcijām tika uzsākta attiecīgi 2008. gada septembrī un oktobrī. Priekšpiegādes otrā fāze – piegāde uzņēmumiem – tika uzsākta 2008. gada novembrī. *Národná banka Slovenska*, bankas un pasta nodaļas 2008. gada 1. decembrī piedāvāja

sabiedrībai arī monētu sākotnējos komplektus (katrā komplektā ietvertas monētas ar 16.60 euro nominālvērtību). Tie deva iespēju veikt precīzus maksājumus neliela apjoma darījumos, tādējādi samazinot sīknaudas daudzumu, kas nepieciešams pēc skaidrās naudas nomaiņas datuma.

Priekšpiegādes un priekšpiegādes otrās fāzes operācijas deva iespēju piegādāt euro banknotes un monētas ilgākā laika periodā, tādējādi izvairoties no piegādes sastrēgumiem. Priekšpiegādātais naudas daudzums lielākoties tika izmantots bankomātu pielāgošanai euro. Faktiski visi bankomāti 2009. gada 1. janvārī izsniedza euro banknotes.

Saistībā ar euro ieviešanu Slovēnijā euro zonas valstu NCB ar 2009. gada pirmo darbadienu līdz 2009. gada 28. februārim mainīja Slovēnijas kronas pret euro par nominālvērtību, – tas bija bezmaksas pakalpojums.¹¹ Summa, kādu katra attiecīgā persona vai katrā darījumā jebkurā dienā varēja apmainīt, tika noteikta 1000 euro apmērā. *Národná banka Slovenska* turpinās pieņemt Slovēnijas kronu banknotes neierobežotu laiku un monētas – līdz 2013. gada beigām.

EURO IEVIEŠANAS INFORMĀCIJAS KAMPAŅA

ECB cieši sadarbojās ar *Národná banka Slovenska*, lai, gatavojoties euro ieviešanai Slovēnijā 2009. gada 1. janvārī, organizētu plašu informācijas kampaņu.

Logo "€ – MŪSU nauda", kura pamatā ir 2002. gadā Eurosistēmas euro informācijas kampaņā izmantotais logo, *Národná banka Slovenska* izmantoja komunikācijas pasākumos saistībā ar euro ieviešanu Slovēnijā.

¹⁰ Pamatnostādne ECB/2008/4, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2006/9 par dažiem sagatavošanās pasākumiem pārejai uz euro skaidro naudu un par euro banknošu un monētu priekšpiegādi un priekšpiegādes otro fāzi ārpus euro zonas.

¹¹ ECBS Statūtu 52. pantā noteikts, ka ECB Padomei jāveic nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu euro neatsaucami piesaistītās valūtās denominētu banknošu apmaiņu euro zonas NCB par nominālvērtību. Tāpēc Padome 2006. gada 24. jūlijā pieņēma Pamatnostādni par šādu banknošu apmaiņu.

ECB un *Národná banka Slovenska* organizētās informācijas kampaņas mērķis bija iepazīstināt skaidrās naudas apstrādes iestādes un sabiedrību ar euro banknošu un monētu vizuālo noformējumu un pretviltšanas elementiem, kā arī ar skaidrās naudas nomaiņas kārtību.

Apvienojot kampaņā izmantotos saziņas līdzekļus, tika ņemta vērā iepriekšējos skaidrās naudas nomaiņas procesos gūtā pieredze, un tie ietvēra 17 dažādu publikāciju, t.sk. mācību materiālus profesionāliem skaidrās naudas apstrādātājiem. *Národná banka Slovenska* 2008. gada 4. ceturksnī izplatīja vairāk nekā 7 milj. dažādu publikāciju eksemplāru (t.sk. lapiņu sabiedrības informēšanai, euro konversijas kartītes un citas publikācijas četrās valodu versijās). 2008. gada decembrī katra Slovākijas mājsaimniecība saņēma vienu lapiņu sabiedrības informēšanai un divas euro konversijas kartītes. Atkarībā no leņķa, kādā šīs kartītes tika skatītas, tajās parādījās dažādi attēli. Kartīšu priekšpusē bija redzamas 28 cenas euro un Slovākijas kronās, savukārt aizmugurē – 20 euro banknotes galvenie pretviltšanas elementi.

Tika organizēti vairāki plašsaziņas līdzekļu un sabiedrisko attiecību pasākumi, t.sk. ECB plašsaziņas līdzekļu seminārs 2008. gada 4. septembrī, euro banknošu un monētu izstāde, kuru 2008. gada 21. septembrī atklāja *Národná banka Slovenska*, euro konference 2008. gada 22. septembrī Bratislavā un valsts svinības 2009. gada 8. janvārī.

ECB līdzfinansēja lielāko transparentu, kāds jebkad izgatavots Slovākijā, un tas rotāja *Národná banka Slovenska* ēkas fasādi Bratislavā, savukārt tā mazāka izmēra kopijas parādījās uz visu centrālās bankas filiāļu ēkām visā valstī. Vairāk nekā 100 partneriem, galvenokārt bankām un valsts institūcijām, tika nodrošināta pieeja būtisku ECB publikāciju augstas kvalitātes drukas failiem, kurus tās varēja pielāgot un izmantot saviem komunikācijas pasākumiem.

Pēc sazināšanās ar neredzīgo asociācijām ECB izgatavoja euro audiokartīti cilvēkiem ar redzes traucējumiem, kurā iestrādātais MP3 fails atskaņoja ierakstu ar pamatinformāciju par euro banknotēm un monētām.

Vilems F. Duisenbergs saņem euro piešķirto Kārļa Lielā balvu 2002. gada 9. maijā Āhenē

4. NODAĻA

**FINANŠU
STABILITĀTE UN
INTEGRĀCIJA**

I. FINANŠU STABILITĀTE

Eurosistēma veicina kompetento nacionālo iestāžu īstenotās ar kredītiestāžu uzraudzību un finanšu sistēmas stabilitāti saistītās politikas raitu izpildi. Tā piedāvā šīm iestādēm un Eiropas Komisijai arī konsultācijas par Kopienas tiesību aktu darbību un to īstenošanu attiecīgajās jomās.

I.1. FINANŠU STABILITĀTES UZRAUDZĪBA

Sadarbojoties ar ECBS Banku uzraudzības komiteju (BSC), ECB mērķis ir nosargāt finanšu sistēmas stabilitāti.¹ Pamatdarbības jomas ir finanšu stabilitātes risku uzraudzība un finanšu sistēmas šoku absorbēšanas spēju novērtēšana. Galvenā uzmanība tiek pievērsta bankām, jo tās joprojām ir nozīmīgākie līdzekļu starpnieki. Vienlaikus, pieaugot finanšu tirgu un citu finanšu institūciju nozīmei un to saiknēm ar bankām, ECBS uzraudzība aptver arī šo finanšu sistēmas komponentu vājās puses.

CIKLISKĀS NORISES

2008. gadā euro zonas finanšu sistēmā pastiprinājās spriedze, ko izraisīja zaudējumi, kurus 2007. gadā cieta finanšu institūcijas visā pasaulē saistībā ar vērtspapīriem, kas nodrošināti ar zemas kvalitātes ASV hipotēku kredītiem. Gada gaitā euro zonas bankām nācās veikt turpmākus norakstījumus aktīvu pārvērtēšanas dēļ, paaugstinājās ar aizdevumu vērtības samazināšanos saistītās un kredītu izmaksas, kā arī būtiski saruka tirdzniecības ienākumi. Galvenās norises un mācības, ko var gūt no šīs epizodes, aplūkotas citur šajā pārskatā (sk. 1. nodaļas 2. sadaļu), kā arī vairākās citās ECB publikācijās, īpaši "Finanšu Stabilitātes Pārskatā".

Pieaugot nenoteiktībai par pasaules tautsaimniecības perspektīvu, kā arī riskiem arvien vairāk kļūstot lejuvēršiem, finanšu tirgus dalībnieku vēlme izvairīties no riska palielinājās, un tāpēc samazinājās vairākuma finanšu aktīvu cenas. Gada gaitā būtiski pasliktinājās kredītu tirgus likviditāte un finansēšanas nosacījumi un vērtspapīrošanas tirgi kļuva diezgan neaktīvi. Ilgstoši saspringti likviditātes apstākļi visbeidzot

izraisīja nopietnākas bažas par kredītpēju un kapitāla drošības rezervju pietiekamību. Šādos apstākļos ieguldītāji un kreditori sāka zaudēt ticību atsevišķu finanšu uzņēmumu spējai izpildīt saistības. Tādējādi daudziem lieliem finanšu uzņēmumiem kļuva arvien grūtāk piesaistīt īstermiņa finansējumu un izmantot kapitāla tirgu. Dažām pasaules lielākajām finanšu iestādēm tika pazemināts kredītreitings, un to akciju cenas krasī kritās. Šādas norises galarezultātā lika vairākām euro zonas un starptautiskajām finanšu iestādēm konsolidēties vai lūgt papildu atbalstu no akcionāriem vai valdības. Tomēr vairākas starptautiskās finanšu iestādes nespēja izvairīties no bankrota.

Finanšu satricinājuma sākumā euro zonas banku maksātspējas rādītāji kopumā nozīmīgi pārsniedza obligātās regulatīvās prasības, jo pelnītspēja vairākus gadus bija ļoti augsta. Lai gan dažas lielas euro zonas bankas būtiski skāra norakstījumi sakarā ar strukturētajiem kredītiem piesaistīto vērtspapīru pārvērtēšanu un to radītā tirgus spriedze, kas ilga vairāk nekā gadu, tās kopumā, šķiet, bija noturīgas pret nelabvēlīgām svārstībām, līdz situācija ievērojami pasliktinājās 2008. gada septembrī.

Euro zonas banku kapitāla atdeve, ņemot vērā ar pārvērtēšanu pēc tirgus cenas saistītos zaudējumus, 2008. gada 1. pusgadā kopumā samazinājās. Turklāt būtiski palielinājās ar aizdevumu un vērtspapīru vērtības kritumu saistītie izdevumi, bet komisijas maksas ieņēmumi un tirdzniecības ienākumi, ņemot vērā grūtus apstākļus kapitāla tirgos, saruka. Lai gan pelnītspēja mazinājās, regulatīvie kapitāla rādītāji 2008. gada 1. pusgadā palielinājās. Šāds uzlabojums atspoguļoja atsevišķu banku izvēli samazināt parādu, atbrīvojoties no riska svērtiem aktīviem, plašu kapitāla piesaisti pat

¹ Kopš 2004. gada beigām ECB reizi pusgadā publicē ziņojumu par euro zonas finanšu sistēmas stabilitāti *Financial Stability Review*. 2008. gadā tā publicēja arī ziņojumu *EU banking structures* un īpašos ziņojumus *Commercial property markets*, *The incentive structure of the 'originate and distribute' model*, *Covered bonds in the EU financial system* un *EU banks' liquidity stress testing and contingency funding plans*. Šīs publikācijas aplūko BSC veiktās banku sektora uzbūves un stabilitātes uzraudzības galvenos konstatējumus. Tās pieejamas ECB interneta lapā.

grūtajos uzņēmējdarbības apstākļos un zināmā mērā gan Bāzeles II principu sistēmas, gan stingrākas uzraudzības ieviešanu.

Īstermiņā izredzes, ka pelnītspēja varētu atgriezties līmenī, kāds bija vērojams pirms satricinājuma, nav pārāk daudzsološas. Nevar izslēgt turpmāku citu strukturēto finanšu produktu (t.sk. ASV patērētāju ar aktīviem nodrošināto vērtspapīru un euro zonas ar mājokļa ķīlu nodrošināto vērtspapīru) vērtības nozīmīgu kritumu. Lēnāks mājsaimniecībām un uzņēmumiem izsniegto aizdevumu atlikuma pieauguma temps, faktiskais vērtspapīrošanas aktivitātes apstākums un mazāki komisijas maksas un tirdzniecības ienākumi, visticamāk, apgrūtinās banku finanšu darbību 2009. gadā. Reaģējot uz to, bankas ieviešas stingrākus kredītēšanas nosacījumus un samazinājušas izmaksas. Šādos apstākļos Eurosistēma un euro zonas valstu valdības veica svarīgus politikas pasākumus, lai uzlabotu tirgus likviditāti un konfidenci un palielinātu kapitāla drošības rezerves.

Euro zonas lielo apdrošināšanas uzņēmumu finanšu sniegums 2008. gada 1. pusgadā pasliktinājās, un vairākiem apdrošinātāju nācās salīdzinājumā ar 2007. gada atbilstošo periodu samazināt riska prēmijas. Tā būtisks iemesls bija dzīvības apdrošināšanas produktu pieprasījuma kritums pēc satricinājuma kapitāla vērtspapīru un kredītu tirgū. Finanšu tirgus spriedze un ķēdes reakcija reālajā tautsaimniecībā turpinās radīt grūtības daudziem apdrošināšanas uzņēmumiem. Turklāt apdrošināšanas uzņēmumi, kas piedāvā banku pakalpojumus vai ietilpst kādā finanšu konglomerātā, joprojām saskaras ar problēmām, kādas jārisina banku sektoram.

2008. gada septembra beigās pasaules nodrošinājuma fondu ienākumi bija ar lielu negatīvu vērtību gandrīz visās ieguldījumu stratēģijās. Šo vājo sniegumu veicināja svārstīgo aktīvu cenu kritums, piespiedu kārtā veiktā aizņemto līdzekļu attiecības samazināšana un papildu nodrošinājuma pieprasījumi, pēkšņais valsts iestāžu aizliegums veikt īso pārdošanu un ieguldījumu atmaksāšana investoriem. Lai

gan zināms, ka nodrošinājuma fondu sektors kopš tirgus satricinājuma sākuma būtiski samazinājis aizņemto līdzekļu attiecību, tādējādi arī ievainojamību no turpmākiem papildu nodrošinājuma pieprasījumiem vai negaidītiem banku kredītliniju samazinājumiem, šķiet, ka nodrošinājuma fondu ievainojamība, kas saistīta ar risku, ka ieguldītāji varētu prasīt ieguldīto līdzekļu atmaksu, 2008. gadā pieaugusi, jo ieguldītāji parasti jutīgi reaģē uz fondu darbības rezultātiem. Ja nodrošinājuma fondiem būs arvien grūtāk saglabāt ieguldītājus, nākotnē iespēja, ka sektors vēl pārdos lielus aktīvu apjomus, var vērā ņemami apdraudēt finanšu tirgu stabilitāti.

STRUKTURĀLĀS NORISES

Galvenās strukturālās tendences ES banku sistēmā atbilst iepriekšējos gados vērotajām.² Konsolidācija turpinājās, lai gan tās temps nedaudz palēninājās. ES15 valstīs tendences bija atšķirīgas, bet valstīs, kas pievienojās ES kopš 2004. gada, kredītiestāžu skaits kopumā nemainījās. Nozīmīgs izņēmums bija Kipra, kur notika korporatīvā banku sektora konsolidācija. Kopumā kredītiestāžu skaits ES 2007. gadā samazinājās par 166 (no 8 514 līdz 8 348; samazinājums iepriekšējā gadā – 175).

Vienlaikus ES banku sektorā joprojām dominēja iekšzemes kredītiestādes (to tirgus daļa – 71.3%), bet atlikusī daļa bija vienmērīgi sadalīta starp ārvalstu iestāžu filiālēm un meitasuzņēmumiem. Tomēr jāatzīmē, ka starp valstīm ir būtiskas atšķirības, un jaunākās dalībvalstis raksturo ārvalstu struktūru, īpaši tādu, kuru mātesuzņēmums atrodas kādā no vecākajām ES dalībvalstīm, ievērojama klātbūtne. Jāatzīmē, ka pretstatā situācijai 2006. gadā ārvalstu iestāžu filiāles ES palielināja kopējo aktīvu tirgus daļu. Tas īpaši attiecas uz valstīm, kas ES pievienojās kopš 2004. gada. Ārvalstu filiāļu tirgus daļa šajās valstīs palielinājusies aptuveni par 1 procentu punktu, bet ārvalstu meitasuzņēmumu daļa sarukusi aptuveni par 4 procentu punktiem.

2 Šajā sadaļā izmantoti dati no ECB ziņojuma *EU banking structures*, kur tie pieejami līdz 2007. gadam.

Runājot par apvienošanās un pārņemšanas darījumu aktivitāti, to kopskaits 2007. gadā samazinājās. Tomēr ES kredītiestāžu veikto ārpus ES valstīm esošu banku iegādes darījumu skaits būtiski pieauga, pārsniedzot iekšzemes darījumu skaitu pēdējos trijos gados. Apvienošanās un pārņemšanas darījumu vērtība kopš 2003. gada augusti, un 2007. gads bija otrais gads pēc kārtas, kad apvienošanās un pārņemšanas darījumu kopējā vērtība pārsniedza 2000. gadā reģistrēto rekordlīmeni. Palielinājās koncentrācijas līmenis, no vienas puses, atspoguļojot turpmāku tirgus konsolidāciju, bet, no otras puses, – noteiktu banku grupu dinamisko izaugsmi, ko daļēji noteica to apvienošanās un pārņemšanas darījumu aktivitāte. Jāatzīmē, ka mazāku valstu banku sektora koncentrācijas līmenis parasti ir augstāks. Nozīmīgs izņēmums ir Austrija un Luksemburga – Austrijā izveidojies spēcīgs krājbanku un kooperatīvo banku sektors, bet Luksemburgā darbojas daudz ārvalstu kredītiestāžu.

Visbeidzot, palielinājās banku starpniecības pakalpojumi, par ko liecina tas, ka kredītiestāžu aktīvu kopapjoms pieauga straujākā tempā nekā IKP. Tomēr aktīvu kopapjoma kāpums 2007. gadā (10.7%) ES līmenī salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem samazinājās (2005. gadā – 13.7%; 2006. gadā – 11.9%).³ Jāatzīmē, ka šāds kopējais rādītājs neatklāj lielas svārstības – jaunākajās dalībvalstīs bija vērojams par vidējo pieaugumu lielāks kāpums (gandrīz 25% nominālajā izteiksmē), bet Lielbritānijā, kuras finanšu sektors veido aptuveni ceturto daļu no ES banku sektora aktīviem, reģistrētais kopējo aktīvu palielinājums bija tikai 2.3%. Ņemot vērā finanšu sistēmas strukturālās pārmaiņas un ieguldījumu fondu un nodrošinājuma fondu sarukumu, komercbankas, kas sniedz pamatpakalpojumus, vairāk pievērsīsies kredītu starpniecībai.

1.2. FINANŠU STABILITĀTI VEICINOŠI PASĀKUMI

Lai novērstu kopējās finanšu stabilitātes nodrošināšanas sistēmas trūkumus, ko atklāja

finanšu satricinājums, tika uzsāktas starptautiska un ES mēroga iniciatīvas.

Finanšu stabilitātes forums (FSF) 2008. gada aprīlī sniedza ieteikumus, kā uzlabot tirgus un iestāžu pretestības spējas. Šādos apstākļos valsts iestādēm jāprecizē un jāstiprina valstu un pārrobežu pasākumi darbam ar vājām bankām, kā arī jāpārskata un pēc vajadzības jāveic stingrāki noguldījumu apdrošināšanas pasākumi. Bāzeles Banku uzraudzības komiteja (BCBS) veica valstu prakses pārbaudi grūtībās nonākušo banku situācijas risināšanas pasākumu un pārrobežu krīzes vadības jomā. FSF pašlaik gatavo augsta līmeņa principu kopumu finanšu krīzes vadības jomā.

ECOFIN 2008. gada maijā aktualizēja 2007. gada oktobrī pieņemto ES plānu finanšu stabilitātes pasākumu stiprināšanai. Saskaņā ar šo plānu 2008. gada 1. jūnijā stājās spēkā ES banku uzraudzības iestāžu, finanšu ministriju un centrālo banku Saprāšanās memorands (SM) par pārrobežu finanšu stabilitāti.⁴ Izveidojot īpašu darba grupu, BSC palīdzējusi attiecīgajām iestādēm šā SM īstenošanā, pievēršot galveno uzmanību kopīgās analītisko principu sistēmas ieviešanai finanšu krīzes sistēmisko seku novērtēšanai. Turklāt BSC atkārtoti izskatījusi pašlaik noteiktās krīzes vadības galvenās funkcijas dalībvalstīs, piedaloties pasākumos, kas pārskata valsts iestāžu rīcībā esošos līdzekļus.

2008. gada oktobrī ES dalībvalstis veica vairākus pasākumus, lai nodrošinātu, ka valsts stabilizācijas pasākumi, kas vērsti uz finanšu satricinājuma novēršanu, nerada negatīvu satricinājuma ietekmes paplašināšanos un ka valstīs tiek nodrošināti vienlīdzīgi darbības apstākļi.

3 Jāatzīmē, ka šīs analīzes pamatā ir bilances atlikumu dati. Aktīvu kopapjoma tendenču analīzi būtu iespējams uzlabot, ja būtu pieejami plūsmu dati par vērtspapīrotajiem (gan privāti, gan publiskā piedāvājuma) aktīviem. Datu trūkums par vērtspapīrotajiem aktīviem mazāk ietekmē to valstu datu analīzi, kuras ES pievienojušās kopš 2004. gada, jo tajās vērtspapīrošana ir mazāk attīstīta. Turklāt ārpus euro zonas esošo valstu dati nav koriģēti atbilstoši valūtas kursam, tāpēc dinamiku daļēji varētu būt ietekmējušas vietējo valūtu kursa pārmaiņas attiecībā pret euro.

4 <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/mou-financialstability2008en.pdf>.

Pirmkārt, ECOFIN 7. oktobrī nolēma vismaz uz gadu palielināt privātpersonu noguldījumu minimālo garantēto atlīdzību ES līdz 50 000 euro. Tāpēc 2008. gada 15. oktobrī Komisija pieņēma priekšlikumu par grozījumiem Direktīvā par noguldījumu garantiju sistēmām. Gaidāms, ka Direktīva ar Eiropas Parlamenta un ES Padomes apstiprinātiem grozījumiem tiks publicēta Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī 2009. gada martā. Direktīva īpaši palielinās obligāto garantēto atlīdzību privātpersonu noguldījumiem līdz 50 000 euro ar 2009. gada jūniju un līdz 100 000 euro ar 2010. gada beigām, ja vien Komisija neziņos, ka tas varētu būt neatbilstoši.

Otrkārt, tika noteikts "ES kopīgo principu" kopums, ko papildināja precīzākas pamatnostādnes, par kurām panāca vienošanos euro zonas valstu galotņu tikšanās laikā 12. oktobrī Parīzē un ko vēlāk Eiropadomes 15. un 16. oktobra sanāksmē apstiprināja visas 27 dalībvalstis. Tās noteica arī dalībvalstu intervenču kopīgās iezīmes, t.sk. garantijas, ko lieto banku finansēšanā un rekapitalizācijā.

Runājot par pasākumiem, lai sniegtu atbalstu "maksāspējīgām bankām, kam radušās likviditātes grūtības", tika panākta vienošanās, ka valdības garantijas varētu izsniegt jaunām vidējā termiņa (ar termiņu līdz 5 gadiem) banku nesubordinētā parāda emisijām. Kritēriji, uz kuriem pamatojoties tiks noteikts, kuras finanšu iestādes ir tiesīgas piedalīties garantiju shēmā, nedrīkst būt diskriminējoši, un tiem jāietver ārvalstu iestāžu meitasuzņēmumi, kas veic būtiska apjoma darbību kādā ES dalībvalstī. Shēmas ietvaros garantētajai summai arī jābūt ierobežotai, un tās darbībai jābeidzas 2009. gada 31. decembrī. Ir svarīgi, ka Parīzes deklarācija nosaka – valdībām "jāstrādā, sadarbojoties ar Eiropas Centrālo banku, lai nodrošinātu atbilstību Eurosistēmas veiktajai likviditātes vadībai un Eurosistēmas darbības principu sistēmai".

Saistībā ar rekapitalizācijas pasākumiem dalībvalstis nolēma nodrošināt pirmā līmeņa kapitāla pieejamību attiecīgajām finanšu iestādēm, piemēram, iegādājoties priekšrocību

akcijas. Lai gan valdības apņēmās vajadzības gadījumā nodrošināt atbilstošu kapitāla daudzumu, tās kopumā dos priekšroku privātā kapitāla piesaistei.

Eiropadome 15. un 16. oktobra sanāksmē uzsvēra sadarbības mehānismu nozīmi un paziņoja par "finanšu krīzes grupas" izveidi. Šīs grupas, kurā piedalās ECB prezidents, mērķis ir uzlabot krīzes vadību ES dalībvalstīs, izmantojot tādus pasākumus, kas ietver neformālus brīdinājumus, informācijas apmaiņu un novērtēšanas mehānismu. Eiropadome arī uzsvēra valstu uzraudzības iestāžu pārstāvju regulāru tikšanos nozīmi.

Visbeidzot, ECOFIN 2008. gada 2. decembra sanāksmē uzsvēra nepieciešamību nekavējoties izveidot valstu garantiju sistēmas banku sektora atbalstam, īpaši rekapitalizācijas plānus. Eiropas Komisijai tika lūgts šajā jautājumā cieši sadarboties ar ECB.

Lai stiprinātu finanšu sistēmas stabilitāti un saglabātu vienlīdzīgus darbības nosacījumus, Eurosistēma sagatavoja ieteikumus valdības garantijām, ko izsniedz banku parādiem, un ieteikumus banku rekapitalizācijas cenas noteikšanai. Eiropas Komisija 2008. gada decembrī pieņēma paziņojumu par finanšu institūciju rekapitalizāciju, kas arī atspoguļoja ECB ieteikumus šajā jautājumā.⁵

2009. gada februārī ECOFIN vienojās, ka, lai nosargātu banku sektora stabilitāti, valdības garantijas banku parādiem un rekapitalizācijas pasākumus konkrētos gadījumos varētu papildināt pasākumi saistībā ar vērtību zaudējušiem aktīviem. Šiem pasākumiem joprojām jāatbilst 2008. gada oktobrī noteiktajiem principiem, īpaši saistībā ar 1) finanšu stabilitātes nosargāšanu un tautsaimniecības kreditēšanas atjaunošanu, 2) vienlīdzīgu darbības nosacījumu nodrošināšanu vienotajā tirgū un 3) ietekmes uz valsts finansēm ierobežošanu. Komisija sadarbībā ar ECB šajā jomā nodrošinājusi pamatnostādņu elementus ES līmenī.

5 Paziņojums publicēts 2009. gada janvārī (OV C 10, 15.01.2009., 2.–10. lpp.).

2. FINANŠU REGULĒŠANA UN UZRAUDZĪBA

2.1. VISPĀRĒJIE JAUTĀJUMI

Pēc Lamfalusi⁶ finanšu regulēšanas un uzraudzības principu sistēmas pārskatīšanas, ko, piedaloties Eurosistēmai, veica Eiropas Komisija, 2008. gadā galvenais darbs bija īstenot ieteikumus, ko ECOFIN pieņēma 2007. gada decembrī.

Pirmkārt, 3. līmeņa komitejas⁷ veica grozījumus statūtos, lai ieviestu iespēju izmantot kvalificēta balsu vairākuma balsojumu. Lai gan komiteju lēmumi to locekļiem nav juridiski saistoši, locekļiem, kas šādiem lēmumiem nepakļaujas, vajadzētu vismaz publiski pamatot savus lēmumus.

Otrkārt, 3. līmeņa komitejas nostiprināja savu atbildību, sākot nosūtīt gada darba programmas Eiropas Komisijai, ES Padomei un Eiropas Parlamentam, lai šīs iestādes varētu izteikt viedokli par galvenajām prioritātēm un sniegt politiskas konsultācijas par uzraudzības konverģenci un sadarbību.

Treškārt, dalībvalstis tika aicinātas valstu uzraudzības iestāžu pilnvarās ieviest Eiropas dimensiju. ECB piedalījās dažādu Eiropas komiteju apspriedēs par to, kā īstenot ECOFIN ieteikumus. 2008. gada 14. maijā ECOFIN lūdza Komisijai pārstrādāt lēmumus, saskaņā ar kuriem nodibinātas 3. līmeņa komitejas, lai iekļautu konkrētus uzdevumus uzraudzības konverģences un sadarbības veicināšanai. Eurosistēma 2008. gada 7. novembrī pieņēma atzinumu par lēmuma, saskaņā ar kuru izveido Eiropas Banku uzraugu komiteju (CEBS), pārstrādāšanu. Tajā ECB sniedza arī komentāru par atbilstošo darba sadalījumu starp CEBS un BSC ES banku sektora riska novērtējuma jomā. BSC atbilstoši tās pilnvarām koncentrējas uz finanšu sistēmas un banku sektora galveno uzraudzības risku noteikšanu, bet CEBS pievēršas konkrēto risku proaktīvai noteikšanai, uzraudzības jautājumu risināšanai un iespējamiem politikas pasākumiem.

Papildus Lamfalusi principu sistēmas nostiprināšanai iestādes uzsākušas vairākus

konkrētus pasākumus gan starptautiskajā, gan Eiropas līmenī, lai novērstu sistēmiskās bažas un noteiktu ar pašreizējās regulatīvās un uzraudzības principu sistēmas pārstrādāšanu saistīto politikas ieteikumu iespējamo ilgtermiņa ietekmi. Starptautiskajā līmenī FSF veica to problēmu analīzi, ar kurām saskaras uzraudzības iestādes un regulatori saistībā ar finanšu iestāžu izmantotā kapitāla pietiekamības režīma, uzkrājumu sliktajiem kredītiem veidošanas prakses, kompensācijas kārtības un novērtēšanas metožu iespējamo prociklisko ietekmi.

ES līmenī Eiropas Komisijas prezidents 2008. gada oktobrī izveidoja neatkarīgu augsta līmeņa ES finanšu uzraudzības grupu, kas 2009. gada februārī sniedza ieteikumus Eiropas uzraudzības pasākumu stiprināšanai, aptverot visus finanšu sektorus.⁸ Neformālā ECOFIN sanāksme 12. un 13. septembrī izveidoja darba grupu, kurā pārstāvēta ECB, ar pilnvarojumu novērtēt vairākus politiskus atbildes pasākumus, kas varētu palīdzēt mazināt cikliskās svārstības, kādas piemīt finanšu sistēmas aktivitātēm. Turklāt ECB bija regulāri jāsagatavo ziņojums par Kapitāla pietiekamības direktīvā noteikto kapitāla prasību iespējamo procikliskumu. Tāpēc ECB cieši sadarbojas ar BSC un CEBS, un 2008. gada nogalē tika sagatavots provizorisks ziņojums, kura pamatā, kamēr nav pieejamas uzraudzības datu laikrindas, ir kompetento iestāžu sniegtā kvalitatīvā informācija.

6 Lamfalusi pieeja ir četru līmeņu process, lai apstiprinātu tiesību aktus vērtspapīru, banku un apdrošināšanas jomā. Sīkāku informāciju sk. 2001. gada 15. februāra ziņojumā *Final report of the Committee of Wise Men on the regulation of European securities markets*, kas pieejams Eiropas Komisijas interneta lapā. Sk. arī ECB 2003. gada pārskata 111. lpp.

7 Lamfalusi principu sistēmas 3. līmenis pievēršas uzraudzības konverģences un sadarbības stiprināšanai. Šo darbu veic trīs komitejas – Eiropas Banku uzraugu komiteja (CEBS), Eiropas Vērtspapīru regulatoru komiteja (CESR) un Eiropas Apdrošināšanas un pensiju fondu uzraugu komiteja (CEIOPS).

8 http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/statement_20090225_en.pdf.

2.2. BANKU DARBĪBA

KAPITĀLA PRASĪBU DIREKTĪVA

Kapitāla prasību direktīvas (KPD) mērķis ir nosargāt banku un ieguldījumu sabiedrību finanšu stabilitāti, cieši saskaņojot regulatīvās kapitāla prasības ar risku, kādam pakļautas šīs iestādes. 2008. gada oktobrī Eiropas Komisija pieņēma priekšlikumu par atsevišķu KPD normu grozījumiem, ņemot vērā arī finanšu krīzes laikā gūto pieredzi. Runājot par liela riska darījumu režīmu, banku riska darījumu apjoms ar vienu darījuma partneri tiks ierobežots, tādējādi veicinot ierobežojumus arī starpbanku tirgū. Turklāt tiks ieviesti skaidri ES mēroga kritēriji hibrīdkapitāla atbilstības novērtēšanai, lai uzlabotu banku pašu līdzekļu kvalitāti. Riska vadības jomā pārstrādāti noteikumi par likviditātes riska vadību un pieeju vērtspapīrotiem produktiem. Likviditātes riska vadībā ieviesti vairāki nosacījumi atbilstoši BCBS un CEBS noteikojumiem darbam. Noteikumu par vērtspapīrotajiem produktiem mērķis ir uzlabot caurredzamību, vienādā mērā stiprināt darījuma iniciatoru un ieguldītāju riska vadības procesus, kā arī panākt labāku pasākumu saskaņotību visā vērtspapīrošanas ķēdē. Visbeidzot, Komisijas priekšlikums paredz t.s. uzraugu kolēģiju izveidi visām pārrobežu bankām un kompetento iestāžu lomas precizēšanu, lai stiprinātu pārrobežu banku grupu uzraudzību. ECB sniedza atzinumu par Komisijas priekšlikuma projektu. Sniedzot ieguldījumu, ECB izmantoja BSC veikto darbu saistībā ar 2008. gada 4. ceturksnī publicētiem diviem ziņojumiem.

Novembrī BSC publicēja ziņojumu par ES banku likviditātes stresa testu rezultātiem un neparedzēto izdevumu finansēšanas plāniem. Ziņojumā sīki aprakstīti likviditātes stresa testēšanas paņēmieni un neparedzētu likviditātes izdevumu finansēšanas plāni, kas ES bankās ir ļoti atšķirīgi. Analizēta arī likviditātes stresa testēšanas paņēmieni un neparedzētu likviditātes izdevumu finansēšanas plānu piemērotība likviditātes šoku absorbēšanai, īpaši tirgus satricinājuma laikā, secinot, ka abās jomās iespējami uzlabojumi.

Decembrī BSC sagatavoja ziņojumu par "radi un izdali" modeli, pētot modeļa attīstību gan laikā, kad pieauga tā popularitāte, gan finanšu tirgu satricinājuma kontekstā. Ziņojumā aprakstīta pasākuma uzbūve un dažādi modelī iesaistīto pušu interešu konflikti. Ierosināti vairāki tirgus risinājumi un politikas pasākumi, kam varētu būt liela nozīme interešu konfliktu ietekmes mazināšanā.

GRĀMATVEDĪBA

Finanšu tirgus satricinājums apstiprinājis grāmatvedības standartu nozīmi finanšu stabilitātes aspektā. Gan ECOFIN plāns, gan FSF īpaši noteica, ka jāpievērš uzmanība jautājumiem, kas saistīti ar sīkākas informācijas sniegšanu par riska darījumiem ar strukturētajiem produktiem, ārpusbilances instrumentsabiedrību atspoguļojumu un uzskaiti patiesajā vērtībā, tirgiem kļūstot neaktīviem vai nelikvīdiem.

Atsaucoties uz FSF pieprasījumu, Starptautisko grāmatvedības standartu padome (SGSP) izveidoja Ekspertu konsultatīvo grupu, kurā piedalās ECB un kas 2008. gada oktobra beigās sagatavoja pamatnostādnes patiesās vērtības uzskaites piemērošanai apstākļos, kad tirgi kļūst neaktīvi.

Vēl viens jautājums saistīts ar to, cik svarīgi nodrošināt vienlīdzīgus nosacījumus visā pasaulē grāmatvedības standartu jomā, īpaši Atlantijas okeāna abos krastos. Šajā kontekstā SGSP pieņēma lēmumus, kuru mērķis bija panākt konsekveni starptautiskajiem finanšu pārskatu standartiem (SFPS) un ASV vispārpieņemtajiem grāmatvedības principiem (GAAP) jautājumā par posteņu pārklasificēšanu, mainot kontus. Turklāt SGSP izveidoja augsta līmeņa konsultatīvo grupu, lai palīdzētu nodrošināt, ka pārskatu sniegšanas jautājumi, ko izraisījusi pasaules tautsaimniecības krīze, tiktu izskatīti starptautiski koordinēti. Tāpat arī Eiropas Komisija noteica SFPS un GAAP galvenās atšķirību jomas un aicināja grāmatvedības standartu izstrādātājus vispirms pievērsties tām. Saņēmusi pozitīvu ECOFIN, Eiropas Parlamenta un Eiropas Vērtspapīru komisijas atzinumu, Eiropas Komisija

2008. gada 12. decembrī nolēma, ka ASV, Japānas, Ķīnas, Kanādas, Dienvidkorejas un Indijas vispārpieņemtos grāmatvedības principus ar 2009. gada janvāri var pielīdzināt SFPS. Komisija arī paziņoja, ka tā turpinās vērot situāciju un vēlākais līdz 2011. gadam sagatavos ziņojumu par secinājumiem par pēdējām četrām minētajām valstīm. ECB rūpīgi seko šīm norisēm.

2.3. VĒRTSPAPĪRI

Kopš finanšu tirgus satricinājuma sākuma kredītreitingu aģentūras plaši kritizētas par sākotnējiem reitingiem, ko tās bija piešķirušas strukturētā finansējuma vērtspapīriem, jo uzskatīja, ka piešķirtie kredītreitingi pilnībā neatspoguļo šiem vērtspapīriem piemētošos riskus. FSF 2008. gada 7. aprīļa ziņojums par tirgus un iestāžu noturības veicināšanu⁹ pievērsa uzmanību dažām reitinga piešķiršanas modeļu un metodiku nepilnībām un sniedza vairākus ieteikumus turpmākiem reitingu piešķiršanas procesa kvalitātes uzlabošanas pasākumiem. Lai risinātu šādus jautājumus, Eiropas Komisija 2008. gada 31. jūlijā publicēja apspriešanai kredītreitingu aģentūru regulas projektu. Tajā aplūkoti kredītreitingu aģentūru pilnvarojuma, darbības un uzraudzības nosacījumi, un tā mērķis ir nodrošināt, lai šādas aģentūras savu uzdevumu veikšanā atbilstu augstiem neatkarības, godīguma un kvalitātes standartiem. Eurosistēma iesaistījās sabiedriskajā apspriešanā 2008. gada 25. septembrī¹⁰, kopumā atbalstot priekšlikuma projektu. Tā uzsvēra, ka ES regulai par kredītreitingu aģentūrām būtu jānodrošina caurredzamības palielināšana saistībā ar reitingu piešķiršanu un notiekošo reitingu pārraudzību, jāpanāk, lai regulatīvā bāze neparedzētu iejaukšanos reitingu satura noteikšanā, un jānosargā aģentūru godīgums un neatkarība, atrisinot interešu konflikta situācijas. Eurosistēma ieteica izveidot ES regulatīvo un uzraudzības struktūru, saskaņā ar kuru kredītreitingu aģentūras joprojām oficiāli pilnvarotu un uzraudzītu valstu uzraudzības iestādes, tomēr šāda pilnvarošana un uzraudzība būtu pakļauta kopējam novērtējuma un arī

uzraudzības procesam. CESR varētu piedalīties kompetento valsts iestāžu pilnvarošanas un ieviešanas darbību īstenošanas koordinācijā.

Visbeidzot, Eurosistēma uzsvēra, ka koordinācijas pasākumi kredītreitingu aģentūru regulēšanai un uzraudzībai jāveido tā, lai pietiekami iesaistītu Eurosistēmu, ņemot vērā to, ka tā jau izveidojusi Eurosistēmas kredītnovērtējuma sistēmu, kas kontrolē aģentūru darbību un aktivitātes monetārās politikas operāciju īstenošanas kontekstā.

Pēc sabiedriskās apspriešanas Komisija 2008. gada novembrī publicēja priekšlikumu regulai par kredītreitingu aģentūrām.

9 Sk. http://www.fsforum.org/publications/r_0804.pdf.

10 Sk. <http://www.ecb.int/pub/pdf/other/regulationcreditratingagencies2008en.pdf>.

3. FINANŠU INTEGRĀCIJA

Eurosistēma ir īpaši ieinteresēta Eiropas finanšu integrācijā, jo labi integrēta finanšu sistēma veicina raitu un efektīvu monetārās politikas impulsu izplatīšanu euro zonā, turklāt tai ir nozīme, pildot Eurosistēmas uzdevumu nosargāt finanšu stabilitāti. Finanšu integrācija veicina arī raitu maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmu darbību. Turklāt finanšu integrācija kā viens no ES prioritārajiem mērķiem var palīdzēt veicināt finanšu sistēmas attīstību, tādējādi uzlabojot tautsaimniecības izaugsmes potenciālu.

Eurosistēma izšķir četru veidu pasākumus, kurus īstenojot tā veicina Eiropas finanšu integrācijas uzlabošanu: 1) izpratnes vairošana par finanšu integrāciju un tās uzraudzība, 2) privātā sektora darbības stimulēšana, veicinot kolektīvo rīcību, 3) konsultācijas par finanšu sistēmas un tiešās lēmumu pieņemšanas juridisko un regulatīvo ietvaru un 4) finanšu integrāciju veicinošu centrālo banku pakalpojumu sniegšana. 2008. gadā ECB turpināja darboties visās četrās minētajās jomās.

IZPRATNES VAIROŠANA PAR FINANŠU INTEGRĀCIJU UN TĀS UZRAUDZĪBA

2008. gada aprīlī ECB publicēja otro gada ziņojumu *Financial integration in Europe* ("Finanšu integrācija Eiropā").¹¹ Šā ziņojuma galvenais mērķis ir veicināt Eiropas finanšu integrāciju un vairo sabiedrības izpratni par Eurosistēmas nozīmi finanšu integrācijas procesa atbalstīšanā. Ziņojumā vispirms izklāstīts ECB euro zonas finanšu integrācijas stāvokļa novērtējums, pamatojoties uz kvantitatīvu rādītāju kopumu, ko reizi pusgadā publicē arī ECB interneta lapā. 2008. gadā vairāki rādītāji tika paplašināti, lai aptvertu Eiropas tirgus infrastruktūru. Ziņojumā sniegta arī padziļināta analīze par jautājumiem, kas izvēlēti, pamatojoties uz to nozīmi ES finanšu integrācijas aktuālo jautājumu aspektā un ECB uzdevumu izpildē. 2008. gadā šāda īpaša analīze tika sagatavota par četrām tēmām – finanšu attīstības koncepcijas un rādītāji, Eiropas īstermiņa vērtspapīru (STEP) iniciatīva, Eiropas hipotēku tirgu integrācija un attīstība, kā arī liela apjoma maksājumu un vērtspapīru darījumu

integrācija. Visbeidzot, ziņojums sniedz apskatu par Eurosistēmas ieguldījumu Eiropas finanšu tirgu integrācijas un attīstības veicināšanā pagājušajā kalendārajā gadā.

Ņemot vērā finanšu integrācijas paredzamo ietekmi uz finanšu sistēmas attīstību un tautsaimniecības izaugsmi, ECB darbs finanšu integrācijas jomā cieši saistīts ar tās veikto plašāku to faktoru analīzi, kuri stimulē finanšu sistēmu darbību. 2008. gadā darbs šajā jomā turpinājās,¹² lai izveidotu konceptuālo principu sistēmu, kas nepieciešama, lai regulāri uzraudzītu un novērtētu iespējamus spriedzes momentus finanšu sistēmās.

2008. gadā ECB turpināja darboties arī Eiropas Kapitāla tirgu un finanšu integrācijas pētniecības tīklā, kuru tā Frankfurtes pie Mainas Universitātē vada sadarbībā ar Finanšu pētījumu centru. NCB aktīvi iesaistoties, tika turpināta konferenču sērija ar akadēmisko aprindu pārstāvju, tirgus dalībnieku un politikas veidotāju piedalīšanos. 2008. gadā tika pabeigts tīkla otrais posms, kura kulminācija bija otrais simpozījs "Kapitāla tirgi un finanšu integrācija Eiropā", kas 13. un 14. februārī notika Frankfurtē. Trešo posmu aizsāka tīkla 11. konference, ko Prāgā 2008. gada 20. un 21. oktobrī rīkoja *Česká národní banka* un kuras tēma bija "Maza apjoma finanšu pakalpojumu tirgus – attīstība, integrācija un ietekme uz tautsaimniecību". Tāpat kā iepriekšējos gados, 2008. gadā pētniecības tīkla ietvaros ECB piešķīra piecas *Lamfalussy Fellowships* stipendijas jaunajiem pētniekiem. Pašreizējās tīkla prioritātes ir: 1) finanšu sistēmas kā riska pārvaldītājas, riska sadalītājas un riska radītājas, 2) maza apjoma finanšu pakalpojumu integrācija un attīstība un jauninājumu izmantotāju uzņēmumu veicināšana un 3) finanšu modernizācija un pārvaldība un Eiropas finanšu sistēmas integrācija pasaules kapitāla tirgos.

11 Sk. <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/financialintegrationineurope200804en.pdf>.

12 Sīkāku informāciju sk. ziņojuma *Financial integration in Europe*, 2008. gada aprīlis, 2. nodaļas sadaļā *Financial development: concepts and measures*.

PRIVĀTĀ SEKTORA DARBĪBAS STIMULĒŠANA

Eiropas finanšu integrācijas gaita lielā mērā atkarīga no privātā sektora iniciatīvām, kas vērstas uz esošo pārrobežu darījumu iespēju izmantošanu. Valsts sektors atbalsta šādus privātā sektora centienus.

2008. gadā Eurosistēma turpināja aktīvi atbalstīt Vienotās euro maksājumu telpas (SEPA) iniciatīvu, kas ļauj privātpersonām, sabiedrībām un valsts pārvaldes iestādēm veikt bezskaidrās naudas maksājumus euro visā euro zonā un citās SEPA valstīs no viena konta jebkurā vietā SEPA, izmantojot vienu maksājumu instrumentu paketi, tikpat vienkārši, efektīvi un droši kā pašlaik vienā valstī. SEPA ir solis ceļā uz integrēta maksājumu tirgus izveidi Eiropā, kas nodrošinās būtisku ekonomisku labumu sabiedrībai. SEPA ir euro ieviešanas (pašlaik – 16 valstīs Eiropā) loģisks rezultāts.

Veiksmīga SEPA kredīta pārvedumu uzsākšana 2008. gada janvārī iezīmēja iniciatīvas pirmo lielo robežšķirtni. Kopš tā laika pirmās SEPA nodrošinātās priekšrocības jau izmantojušas bankas un, kas ir vēl svarīgāk, tās jau sāk izjust maksājumu pakalpojumu galalietotāji. Eurosistēma aicinājusi infrastruktūru operatorus regulāri novērtēt to atbilstību SEPA. Vairākums automatizēto klīringa centru, kas euro zonā apstrādā kredīta pārvedumus, tagad atbilst kredīta pārvedumu shēmai, un vairāki jau pārgājuši no tikai iekšzemes operāciju piedāvāšanas uz pakalpojumu sniegšanu Eiropas mērogā. Tomēr, kā minēts sestajā SEPA progresā ziņojumā, ko Eurosistēma publicēja 2008. gada novembrī, migrācijas process joprojām ir pārāk lēns un nepieciešami pasākumi tā paātrināšanai.

2008. gada janvārī tika izveidota arī SEPA principu sistēma karšu maksājumiem, tomēr šajā jomā vēl daudz kas jāpaveic. Karšu maksājumiem paredzētajai SEPA principu sistēmai būtu jānodrošina lielāka izvēle un efektivitāte, pakāpeniski novēršot juridiskos, tehniskos un ar shēmu saistītos šķēršļus, kā arī palielinot konkurenci karšu izsniegšanas, iegādes, pieņemšanas un apstrādes jomā. 2008. gadā tika panākts ievērojams progress

migrācijā uz viedkartēm ar personīgo identifikācijas numuru (PIN), kas ir svarīga SEPA veidojošā sastāvdaļa. Vairākas karšu shēmas pielāgoja savus noteikumus SEPA prasībām. Tomēr vēl arvien ir šaubas par to, vai visas karšu shēmas spējušas efektīvi nodalīt to apstrādes darbības no shēmas vadības funkcijām. Eurosistēma paredz, ka nākamajos gados papildus parādīsies vismaz viena Eiropas karšu shēma, kas spēs izpildīt Eurosistēmas, kā arī karšu turētāju, banku, komersantu un konkurences regulatoru prasības. Eurosistēma šo jautājumu apspriedusi ar lielākajām Eiropas bankām un citām ieinteresētajām pusēm kopš 2008. gada aprīļa un novērojusi, ka atbalsts pieaug. Tiek veikti vairāki tirgus pasākumi, lai radītu šādu Eiropas karšu shēmu, un Eurosistēma uzskata, ka tas nepārprotami liecina par to, ka tirgus atzīst šāda veida shēmas nepieciešamību.

Gatavošanās SEPA tiešā debeta shēmas atklāšanai 2009. gada 1. novembrī turpinājās, tāpēc tika izdoti divi pamatpakalpojumu un uzņēmumu savstarpējo pakalpojumu noteikumu krājumi. Tomēr shēmas darbības uzsākšana vēl joprojām saistīta ar lielu nenoteiktību, kas steidzami jānovērš, īpaši nenoteiktība par daudzpusējā savienojuma maksas piemērošanu. Lai veicinātu shēmas darbības uzsākšanu laikā, ECB 2008. gada septembrī pēc nopietnas apspriešanās ar Eiropas Komisiju ierosināja starprisinājumu, saskaņā ar kuru SEPA tiešajam debitam tiktu piemērotas pašreizējās daudzpusējā savienojuma maksas. Pārejas periodā, kas ilgtu tikai dažus gadus, bankām būtu jāmaina to darbības modeļi un atbilstoši jāinformē klienti. Eurosistēma turpināja darbu, lai nodrošinātu šo jauno maksājumu pakalpojumu savlaicīgu uzsākšanu Eiropas līmenī. Šajā kontekstā sestais SEPA progresā ziņojums iesaka prioritātes un mudina turpināt darbu projektā.

Eiropas īstermiņa vērtspapīru tirgus lielā mērā ir iekšzemes tirgus. STEP iniciatīva, ko Eiropas Banku federācijas un Finanšu tirgu asociācijas (ACI) aizbildnībā un STEP Tirgus komitejas vadībā īsteno tirgus dalībnieki, novērš šo finanšu integrācijas trūkumu, izstrādājot tirgus standartu

un prakses paņēmieni pamatkopumu, par kuru panākta vispārēja vienošanās un ko brīvprātīgi ievēro tirgus dalībnieki.

Eurosistēma sniegusi atbalstu STEP iniciatīvai kopš tās uzsākšanas 2001. gadā, veicinot tirgus dalībnieku mijiedarbību, piedaloties STEP Tirgus konvencijas izstrādē un informējot sabiedrību par šo iniciatīvu. Pēc veiksmīgas STEP tirgus atklāšanas 2006. gada jūnijā Eurosistēma turpinājusi sniegt atbalstu iniciatīvas īstenošanai divās galvenajās jomās. Pirmkārt, ECB nodrošina statistiskos datus par STEP tirgu. Otrkārt, Eurosistēma palīdz STEP Sekretariātam STEP apzīmējumu piešķiršanas procesā. Otrais pasākums ir pagaidu pasākums, kas darbosies līdz 2010. gada jūnijam.

STEP Tirgus komiteja sākusī STEP Tirgus konvencijas pārskatīšanu, lai atvieglotu tās piemērošanu no tehniskā viedokļa daudziem tirgiem, vienlaikus saglabājot vai pat nostiprinot Tirgus konvencijas standartus. ECB atbalsta šādu pārskatīšanu. Pirmkārt, tirgiem attīstoties, Tirgus konvencija attiecīgi jākorģē. Otrkārt, tā ir laba iespēja veikt kopš STEP tirgus atklāšanas 2006. gada jūnijā piemēroto procesu un procedūru inventarizāciju un pēc vajadzības uzlabot Tirgus konvenciju.

ECB gatavo dienas statistiku par euro denominēto STEP vērtspapīru jauno emisiju ienesīguma likmēm un arī STEP parāda vērtspapīru mēneša atlikumiem. Lai gan tirgus apstākļi ir saspringti, STEP parāda vērtspapīru kopējais apgrozībā esošais apjoms 2008. gada 4. ceturksnī salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu pieauga par 24%.

KONSULTĀCIJAS PAR FINANŠU SISTĒMAS UN TIESĀS LĒMUMU PIEŅĒMŠANAS TIESISKO UN REGULATĪVO BĀZI

Eurosistēma regulāri piedalās ES tiesiskās un regulatīvās bāzes pilnveidē, sniedzot konsultācijas par galvenajām uzsāktajām politikas iniciatīvām.

2008. gadā finanšu uzraudzības ES aktivitātes, kurās piedalījās Eurosistēma, bija turpmāki ar

iepriekš veikto Lamfalusi principu sistēmas pārskatīšanu saistītie pasākumi (sk. arī šīs nodaļas 2. sadaļu). Turklāt atbilstoši Līguma 105. panta 4. punktā noteiktajai konsultatīvajai lomai ECB regulāri sniedz konsultācijas par Eiropas Komisijas tiesību aktu priekšlikumiem (sk. arī 2. sadaļu).

ECB sniedza konsultācijas ar vērtspapīru norēķinu sistēmu un maksājumu sistēmu integrāciju saistītu jautājumu risināšanā. ECB bija īpaši cieši iesaistīta ar Klīringa un norēķinu ētikas kodeksu (*Code of Conduct for Clearing and Settlement*) saistītā darbā. Kodeksa mērķis ir veicināt konkurenci, uzlabojot cenu caurredzamību, pieeju un savietojamību, kā arī nodrošinot pakalpojumu sadalīšanu un grāmatvedības nošķirtību. Ņemot vērā, ka kodekss ir pašregulācijas instruments, izveidots stingrs uzraudzības mehānisms, lai nodrošinātu visu pasākumu pienācīgu un savlaicīgu ieviešanu. Mehānisma darbību nodrošina ārējie auditori un *ad hoc* Uzraudzības grupa, ko veido Eiropas Komisija, CESR un ECB. 2008. gadā Uzraudzības grupa tikās četras reizes. ECB un Eiropas Centrālo vērtspapīru depozitāriju asociācija (*European Central Securities Depositories Association*) veica cenu caurredzamības analīzi un sniedza priekšlikumus, kā uzlabot cenu salīdzināmību.

Tā kā ētikas kodeksa galamērķis ir nodrošināt izvēles brīvību, vienlīdz nepieciešams pilnībā atcelt t.s. Džovanīni barjeras efektīva klīringa un norēķinu veikšanā (nosauktas grupas vārdā, kas šīs barjeras 2001. gadā atklāja), ko izraisa tehnisko standartu un uzņēmējdarbības prakses atšķirības, tiesiskās neskaidrības un nodokļu kārtības atšķirības. ECB turpināja piedalīties Klīringa un norēķinu konsultatīvās uzraudzības ekspertu grupā (CESAME), kas nodarbojas ar pirmo barjeru novēršanu. ECB arī turpināja darboties Juridiskās noteiktības grupā, kas 2008. gada augustā iesniedza 15 ieteikumus par to, kā novērst juridiskos šķēršļus, kas saistīti ar darījuma slēgšanai sekojošo posmu.

Tā kā Eiropas tiesiskās bāzes saskaņošana ir SEPA pamats, Eurosistēma aktīvi interesējusies

par Kopienas tiesību aktiem šajā jomā. Maksājumu pakalpojumu direktīvu¹³ oficiāli pieņēma 2007. gada novembrī. Eiropas Komisija uzskata, ka dalībvalstu darbs saistībā ar direktīvas transponēšanu valstu tiesību aktos pirms termiņa 2009. gada 1. novembrī notiek saskaņā ar grafiku. ECB piedalās Komisijas transponēšanas darba grupā. Arī Regulas (EK) Nr. 2560/2001 par pārrobežu maksājumiem eiro¹⁴ pārskatīšana būtiski ietekmē SEPA, īpaši SEPA tiešā debeta shēmu. Plaši atzīts, ka šī regula noteica banku sektora lēmumu 2002. gadā sākt SEPA izstrādi. Komisijas priekšlikuma¹⁵ mērķis ir pielāgot regulas normas pašreizējai maksājumu videi, piemēram, paplašinot tās darbības jomu, lai ietvertu tiešā debeta darījumus. Tas nozīmēs, ka pārrobežu SEPA tiešā debeta darījumu cenas nevar būt augstākas par atbilstošo valsts robežās veikto tiešā debeta darījumu cenām. ECB bija iesaistīta arī Komisijas regulas projekta izstrādē un sakarā ar to publicējusi atzinumu.¹⁶

ECB bija iesaistīta arī Komisijas sagatavošanās darbā, lai veiktu E-naudas direktīvas pārskatīšanu, kura nosaka e-naudas iestāžu darbības tiesisko bāzi.¹⁷ Komisija apgalvo, ka e-naudas nodrošināšana un izmantošana neattiecas tā, kā bija gaidīts, un tāpēc ierosina direktīvas grozījumus. Saskaņā ar ECB viedokli pārskatīšana ir atbalstāma, tomēr atsevišķas Komisijas priekšlikuma daļas izraisa bažas, īpaši saistībā ar uzturēšanās bāzi un e-naudas iestāžu institucionālo statusu.¹⁸

FINANŠU INTEGRĀCIJU VEICINOŠU CENTRĀLO BANKU PAKALPOJUMU SNIEGŠANA

Eurosistēmas liela apjoma maksājumu otrās paaudzes sistēma TARGET2 uzsāka darbību 2007. gada 19. novembrī un 2008. gada 19. maijā pilnībā aizstāja pirmās paaudzes TARGET sistēmu. Jaunā sistēma nodrošina euro naudas un finanšu tirgiem efektīvu un drošu izpildes mehānismu reālā laika maksājumu norēķiniem euro, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus. TARGET2 ir izšķirošs Eurosistēmas ieguldījums Eiropas finanšu integrācijā. Tā ir pirmā tirgus infrastruktūra, kas tiks pilnībā integrēta un saskaņota Eiropas līmenī, un tā novērsusi iepriekšējo sadrumstalotību centrālo

banku likviditātes vadībā un liela apjoma maksājumu veikšanā. Jaunās sistēmas iezīmes ļāvušas veikt noteikušas organizatoriskas pārmaiņas kredītiestādēs, kas darbojas vairākās Eiropas valstīs, ļaujot šīm iestādēm racionalizēt ar klientu apkalpošanu nesaistītās funkcijas un konsolidēt to euro likviditātes vadību (sk. 2. nodaļas 2.1. sadaļu).

Turklāt Eurosistēma un tirgus dalībnieki turpinājuši darbu TARGET2 vērtspapīriem (T2S) projektā. T2S būs vairāku valūtu norēķinu sistēma Eiropas centrālo vērtspapīru depozitāriju vērtspapīru darījumu norēķinu veikšanai, izmantojot centrālo banku naudas līdzekļus. Padome 2008. gada 17. jūlijā pieņēma lēmumu par T2S izveidi un uzdeva *Deutsche Bundesbank*, *Banco de España*, *Banque de France* un *Banca d'Italia* veikt tās izstrādi un nodrošināt tās darbību. Piedāvājot saskaņotus un neitrālus pārrobežu norēķinu pakalpojumus euro un citās valūtās, T2S būs nozīmīgs solis ceļā uz integrētu vērtspapīru tirgu un svarīgs ieguldījums Eiropas finanšu integrācijā (sk. 2. nodaļas 2.2. sadaļu).

Visbeidzot, nodrošinājuma vadības jomā 2008. gada jūlijā Padome nolēma izveidot vienotu kopējo platformu (CCBM2) euro zonas NCB, lai konsolidētu Eurosistēmas iekšējās sistēmas un palielinātu to efektivitāti, kā arī stiprinātu darījuma partneru likviditātes un nodrošinājuma vadību. Padome uzdeva *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* un *De Nederlandsche Bank* izstrādāt platformu Eurosistēmas vārdā un nodrošināt tās darbību. Platformu izstrādā ciešā sadarbībā ar tirgus dalībniekiem (sk. 2. nodaļas 2.3. sadaļu).

13 Eiropas Parlamenta un Padomes 2007. gada 13. novembra Direktīva 2007/64/EK par maksājumu pakalpojumiem iekšējā tirgū, ar ko groza Direktīvu 97/7/EK, 2002/65/EK, 2005/60/EK un 2006/48/EK un atceļ Direktīvu 97/5/EK.

14 Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 19. decembra Regula (EK) Nr. 2560/2001 par pārrobežu maksājumiem euro.

15 Sk. http://ec.europa.eu/internal_market/payments/crossborder/index_en.htm.

16 Atzinums par pārrobežu maksājumu jauno regulējumu Kopienā (CON/2009/1).

17 Sk. http://ec.europa.eu/internal_market/payments/emoney/index_en.htm.

18 Atzinums par Direktīvu par elektroniskās naudas iestāžu darbības sākšanu, veikšanu un uzturēšanu (CON/2008/84).

4. MAKSĀJUMU SISTĒMU UN TIRGU INFRASTRUKTŪRU PĀRRAUDZĪBA

Maksājumu un vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmas ir galvenās tirgus ekonomikas atbilstošai funkcionēšanai nepieciešamās infrastruktūras. Tās vajadzīgas, lai nodrošinātu efektīvu par precēm, pakalpojumiem un finanšu aktīviem veikto maksājumu plūsmu, un šo sistēmu raita funkcionēšana ir ļoti būtiska centrālās bankas monetārās politikas īstenošanai un lai saglabātu stabilitāti un uzticēšanos valūtai, finanšu sistēmai un tautsaimniecībai kopumā.

Pildot pārraudzības funkciju, Eurosistēmas mērķis ir nodrošināt maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmu un centrālo darījuma partneru, kas veic darījumus euro, drošību un efektivitāti, piemērojot arī minimālos standartus un prasības. Pārraudzības funkcija īpaši paredz saglabāt maksājumu sistēmas sistēmisko stabilitāti, samazinot tās pakļautību sistēmiskajam riskam. Šajā sakarā pārraugus parasti interesē gan atsevišķas maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmas, gan, ņemot vērā šo sistēmu savstarpējo atkarību, tirgus infrastruktūra kopumā. Maksājumu instrumenti arī atbilst Eurosistēmas pārraudzības, kas īpaši vērsta uz to drošību un efektivitāti, diapazonam.

Pārraudzības jomā Eurosistēmas pienākumi noteikti Līgumā. Efektīvas pārraudzības nolūkā ECB un Eurosistēmas valstu NCB veic šos pienākumus tā, lai Eurosistēma gūtu labumu no decentralizētās struktūras, vienlaikus nodrošinot pārraudzības pasākumu koordināciju un vienādu politikas piemērošanu. Eurosistēmas pārraudzības politika un prasības atspoguļo starptautiski atzītus standartus, kuru normas piemērotas konkrētiem Eurosistēmas nosacījumiem un vajadzībām.

4.1. LIELA APJOMA MAKSĀJUMU SISTĒMAS UN INFRASTRUKTŪRU PAKALPOJUMU SNIEDZĒJI

Eurosistēma pārrauga visas liela apjoma maksājumu sistēmas, kurās tiek veikti darījumu euro norēķini, t.sk. tās, kuras Eurosistēma pārvalda pati. Eurosistēma piemēro vienus un tos pašus pārraudzības standartus gan savām, gan privātā sektora sistēmām. Šie standarti ir *Core*

Principles for Systemically Important Payment Systems ("Sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu pamatprincipi"). Tos izstrādāja G10 valstu Maksājumu un norēķinu sistēmu komiteja (CPSS) un 2001. gadā apstiprināja Padome. Šie standarti papildināti ar Padomes 2006. gadā apstiprinātajām Eurosistēmas sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu darbības nepārtrauktības pārraudzības gaidām, un visām euro zonas sistēmiski nozīmīgām maksājumu sistēmām tie jāievieš līdz 2009. gada jūnijam.

Galvenās maksājumu infrastruktūras, kas veic euro denominētu darījumu norēķinus (TARGET2, EURO1 un CLS), infrastruktūru pakalpojumu sniedzēji (piemēram, SWIFT) un vērtspapīru klīringa un norēķinu euro infrastruktūras veiksmīgi pārvarēja tirgus satricinājuma, kas turpinājās 2008. gadā, izraisītās problēmas. Pārraudzības skatījumā no šiem notikumiem varētu gūt vairākas mācības, īpaši attiecībā uz sistēmas operatoru īstenoto atbilstošo jaudas vadību un vispārāzītiem principiem krīzes paziņojumu sniegšanai starp pārraugiem, citām attiecīgajām institūcijām un tirgus infrastruktūras nodrošinātājiem.

TARGET2

Pakāpeniskā 2007. gada novembrī uzsāktā pāreja no TARGET uz TARGET2 tika pabeigta raiti un saskaņā ar plānu, kad trešā un pēdējā attiecīgo valstu banku grupa 2008. gada 19. maijā veiksmīgi pievienojās TARGET2. ECB vada un koordinē visus TARGET2 pārraudzības pasākumus, cieši sadarbojoties ar iesaistītajām NCB. NCB veic TARGET2 lokālo funkciju pārraudzību un brīvprātīgi palīdz TARGET2 galveno funkciju pārraudzībā.

TARGET2 pārraugi 2007. gada sākumā, kad TARGET2 sistēmu vēl tikai izstrādāja, sāka gatavot TARGET2 projekta vispusīgu novērtējumu salīdzinājumā ar "Sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu pamatprincipiem" un Eurosistēmas sistēmiski nozīmīgu maksājumu sistēmu darbības nepārtrauktības pārraudzības gaidām. Pirmie novērtējuma rezultāti bija iepriecinoši, un 2007. gada beigās TARGET2 pārraugi secināja, ka TARGET2,

iespējams, pilnībā atbildīs visiem būtiskajiem pamatprincipiem, ja 2008. gadā, pamatojoties uz saskaņoto rīcības plānu, sistēmas operatori pievērsīsies vairākiem pārraudzības gaitā konstatētajiem secinājumiem. Sistēmas operators 2008. gada novembrī sniedza pārraugiem ziņojumu, sīki norādot, kā risināti rīcības plānā iekļautie jautājumi. TARGET2 pārraugi pārskatīja ziņojumu un TARGET2 operatora veiktās darbības, un 2009. gada martā sniedza galaziņojumu ECB lēmēj institūcijām par TARGET2 projekta pārraudzības novērtējumu. Novērtējuma ziņojuma versija būs publiski pieejama.

TARGET2 pārraugi uzskata, ka sistēmas darbība atbilst gaidām. Īpašu uzmanību TARGET2 pārraugi pievērsa tikai vienam svarīgam darbības traucējumam 2008. gada 30. jūnijā un veica atbilstošus pasākumus. Ar sistēmas operatoru apspriesti daži pārraudzības ieteikumi saistībā ar šo darbības traucējumu, un ieviesti traucējumu mazināšanas pasākumi.

EURO1

EURO1 ir liela apjoma maksājumu sistēma pārrobežu un iekšzemes euro darījumu norēķiniem starp bankām, kas veic operācijas ES. To apkalpo Euro banku asociācijas klīringa uzņēmums EBA CLEARING. EURO1 darbojas saskaņā ar daudzpusēju neto norēķinu principu. Galarezultātā EURO1 dalībnieku dienas beigu pozīciju norēķini tiek veikti TARGET2 sistēmā, izmantojot centrālās bankas naudas līdzekļus un ECB pildot norēķinu aģenta funkcijas. Pārraudzības pasākumi 2008. gadā bija vērsti uz EURO1 dalībnieku dienas beigu pozīciju norēķinu migrāciju uz TARGET2 2008. gada maijā, kad darbību beidza iepriekšējā TARGET2 sistēma. Norēķinu migrācija uz TARGET2 tika paveikta bez jebkādam problēmām.

EBA CLEARING 2008. gada 7. jūlijā EURO1 ieviesa divas papildu likviditātes sadales iespējas saskaņā ar *Flexible Settlement Capability* ("Elastīgu norēķinu iespēja"; dēvēta arī par nepieciešamās likviditātes nodrošināšanu) – vienu plkst. 13.00 un otru plkst. 15.30. Nepieciešamās likviditātes nodrošināšanas

iespēja veicina to maksājumu apstrādi, kas citādi tiktu atlikti, jo bankas EURO1 sistēmā sasniegušas debeta vai kredīta griestus. Divu papildu likviditātes sadales iespēju mērķis ir samazināt EURO1 pirmsnorēķinu kontā TARGET2 turēto atlikumu un palielināt priekšfinansētās likviditātes (ienākošo maksājumu) izmantošanu par finansējuma avotu. Gan EURO1, gan TARGET2 pārraugi perspektīvā pozitīvi novērtēja šo iespēju ieviešanu.

PASTĀVĪGA PIESLĒGUMA NORĒĶINU SISTĒMA

Pastāvīga pieslēguma norēķinu (*Continuous Linked Settlement*; CLS) sistēma sniedz pakalpojumu vairākās valūtās vienlaicīgiem norēķiniem (maksājums pret maksājumu; Pvp), nodrošinot maksājuma rīkojumu galīgumu saistībā ar valūtas maiņas darījumiem. Izmantojot maksājuma pret maksājumu mehānismu, CLS faktiski novērš ar norēķiniem ārvalstu valūtā saistīto risku, t.i., risku, ka viena valūtas maiņas darījumu puse samaksās valūtu, ko pārdevusi, bet nesaņems valūtu, ko nopirkusi.

CLS sistēma sāka darbību 2002. gadā un sākotnēji veica valūtas maiņas darījumus septiņās galvenajās valūtās, t.sk. euro. Pēc tam kad CLS sistēmas pārraugi 2008. gadā apstiprināja Meksikas peso un Izraēlas šekeli norēķiniem CLS sistēmā, tagad CLS sistēma veic norēķinus 17 valūtās. Turklāt CLS sistēma veic vienotās valūtas maksājumu darījumu norēķinus, kas saistīti ar ierobežotu finanšu instrumentu loku, t.i., kredīta atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumus (OTC) un darījumus ar nepiegādājamiem nākotnes līgumiem¹⁹.

CLS sistēmu pārvalda *CLS Bank International* (CLS banka) Ņujorkā. CLS banka pieder privātā sektora bankām un citām finanšu iestādēm. Federālo rezervju sistēma uzņēmusies galveno

¹⁹ Definēti kā "neto skaidrās naudas norēķinu" valūtas maiņas nākotnes darījumi, kuros divas puses vienojas veikt divus nosacītus valūtas maiņas darījumus un norēķināties par divu nosacīto darījumu starpību skaidrā naudā tajā valūtā, par kādu puses vienojušās. Puses fiziski nemaina divos nosacītajos valūtas maiņas darījumos noteiktās valūtas uz nepiegādājamiem nākotnes līgumiem.

pienākumu veikt CLS sistēmas pārraudzību uz sadarbību balstītas pārraudzības mehānismā, kurā iesaistītas G10 valstu centrālās bankas un centrālās bankas, kas valūtu norēķinus veic CLS sistēmā. ECB (ciešā sadarbībā ar euro zonas valstu NCB) ir galvenais CLS sistēmā veikto euro darījumu norēķinu pārraugš šajā uz sadarbību balstītas pārraudzības mehānismā.

Apjoma ziņā CLS sistēma ir lielākā maksājumu sistēma, kas veic euro darījumu norēķinus ārpus euro zonas. Eurosistēmai svarīgākā ir attiecīgi CLS sistēmas drošība un efektivitāte un atbilstība Eurosistēmas politikas principiem²⁰. 2008. gada decembrī CLS sistēmā vidēji dienā veikts 473 000 valūtas maiņas darījumu, kuru vidējais dienas norēķinu apjoms bija 3.3 trlj. euro.²¹ Darījumu skaits būtiski pieaudzis salīdzinājumā ar 2007. gada decembri, kad CLS sistēma vidēji dienā veica 381 436 darījumu norēķinus, kuru vidējais dienas norēķinu apjoms bija ekvivalents 2.9 trlj. euro. Euro joprojām ir otra nozīmīgākā norēķinu valūta pēc ASV dolāra (aptuveni 44%), jo no visiem CLS sistēmā veikto darījumu norēķiniem euro veikto darījumu īpatsvars sasniedza aptuveni 21%. CLS sistēmā veikto euro darījumu vidējais dienas apjoms 2008. gadā bija 560 mljrd. euro.

SNB 2008. gadā publicēja ziņojumu *Progress in reducing foreign exchange settlement risk* ("Ar norēķiniem ārvalstu valūtā saistītā riska samazināšanā panāktais progress").²² Ziņojumā, kuru palīdzēja sagatavot Eurosistēma, norādīts, ka 1996. gadā G10 valstu centrālo banku apstiprinātā visaptverošā ilgtermiņa stratēģija būtiski mazinājusi sistēmisko risku, ko izraisa valūtas maiņas darījumu izpildes veids. Tomēr ziņojumā arī norādīts, ka atsevišķas iestādes, nozares grupas un centrālās bankas var un tām vajag darīt vairāk, lai mazinātu vēl esošo pakļautību riskam un nodrošinātos pret risku, ka tiks pārtraukts jau sasniegtais progress.

SWIFT

ECB un citas G10 valstu centrālās bankas piedalās uz sadarbību balstītā SWIFT

pārraudzībā, un *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* veic galvenā pārrauga pienākumus. G10 valstu uz sadarbību balstītā SWIFT pārraudzība vērsta uz SWIFT infrastruktūras aizsardzības, darbības drošības, darbības nepārtrauktības un elastīguma nodrošināšanas uzdevumu izpildi. Pārraugu grupa 2008. gadā pārbaudīja, vai SWIFT šos uzdevumus pilda, nodrošinot atbilstošu pārvaldības kārtību, struktūras, procesus, riska vadības procedūras un kontroli, kas ļauj tai efektīvi pārvaldīt iespējamus riskus, kuri var rasties SWIFT izmantojošo tirgus infrastruktūru atbilstoši funkcionēšanai un finanšu stabilitātei kopumā.

SWIFT pārraugi 2008. gadā pievērsa īpašu uzmanību SWIFT projektam, lai ieviestu vairāku zonu ziņojumu pārraides arhitektūru. Lai palielinātu SWIFT infrastruktūras apstrādes jaudu, veicinātu tās elastību un izpildītu Eiropas datu aizsardzības prasības, SWIFT veikto apstrādi iedalīs divās zonās (transatlantiskajā un Eiropas zonā). Projekta ietvaros Eiropā tiks izveidots jauns globālais darbības centrs, kas apkalpos gan transatlantisko, gan Eiropas zonu. Projekta ieviešana notiks divos posmos – attiecīgi līdz 2010. un 2013. gadam. SWIFT Eiropas klienti tiks automātiski iedalīti Eiropas zonā, un visu Eiropas iekšējo plūsmu apstrādās un glabās Eiropā. Pārraugi pārskata SWIFT procesus šīs arhitektūras projektēšanai un sabiedrības iepazīstināšanai ar to, vienlaikus kontrolējot, vai pienācīga uzmanība pievērsta SWIFT pakalpojumu, kas ir ļoti svarīgi globālās finanšu stabilitātes saglabāšanai, nepārtrauktas elastības un pieejamības nodrošināšanai.

20 *The Eurosystem policy principles on the location and operation of infrastructures settling euro-denominated payment transactions* ("Eurosistēmas politikas principi euro denominēto maksājumu darījumu norēķinus veicošo infrastruktūru izvietojumam un darbībai"), ECB, 2007. gada jūlijs.

21 Katra valūtas maiņas darījuma naudas norēķinā ietverti divi maksājuma darījumi – viens katrā attiecīgajā valūtā. Tādējādi 2008. gada decembrī CLS sistēmā veikti 236 396 darījumi, kuru vidējais dienas apjoms bija ekvivalents aptuveni 1.65 trlj. euro.

22 <http://www.bis.org/publ/cpss83.htm>.

4.2. NELIELA APJOMA MAKSĀJUMU SISTĒMAS UN INSTRUMENTI

Eurosistēmas pārraudzība aptver arī neliela apjoma maksājumu sistēmas un maksājumu instrumentus. ECB 2008. gadā turpināja kontrolēt STEP2 (maksājumu sistēmas pārrobežu un arvien vairāk arī iekšzemes neliela apjoma maksājumiem euro) raitu funkcionēšanu. STEP2 darbību nodrošina EBA CLEARING. Vairākas sistēmā ieviestās pārmaiņas 2008. gadā bija jānovērtē saskaņā ar piemērojamiem pārraudzības standartiem.

EBA CLEARING 2008. gada 28. janvārī STEP2 sistēmā ieviesa SEPA kredīta pārvedumu pakalpojumu kredīta pārvedumu apstrādei saskaņā ar Eiropas Maksājumu padomes (EPC) noteikumu krājumu SEPA kredīta pārvedumu mehānismam. SEPA kredīta pārvedumu pakalpojumam 2008. gada maijā ieviesa papildu dienas ciklu, lai apmierinātu pieprasījumu, ko izraisīja euro zonas valstu iekšzemes plūsmas migrācija uz šo jauno pakalpojumu. Svarīgākās pārmaiņas sistēmā notika 2008. gada 8. decembrī, kad uz TARGET2 pārvietoja SEPA sniegtā kredīta pārvedumu pakalpojuma norēķinu. Līdz minētajam datumam kredīta pārveduma pakalpojumu veica EURO1, kā tas joprojām notiek ar citiem STEP2 pakalpojumiem. Šīs pārmaiņas nemainīja STEP2 atbilstības piemērojamiem pārraudzības standartiem līmeni.

Nemot vērā sabiedriskās apspriešanas gaitā 2007. gadā saņemtās atsauksmes, Padome 2008. gada janvārī apstiprināja euro zonā ieviesto karšu maksājumu sistēmu pārraudzības pamatprincipus. Eurosistēma 2008. gada maijā sāka euro zonā esošo karšu maksājumu sistēmu pārraudzības novērtējumu saskaņā ar jaunizveidotajiem pārraudzības standartiem. Novērtējumā ietvertas 26 sistēmas, četras no tām ir starptautiskas. Starptautiskās karšu sistēmas novērtē uz sadarbību balstītas vērtēšanas grupas, kas ietver centrālo banku – vadošo pārrauga – un citas brīvprātīgi iesaistījušās centrālās bankas.²³ Lai nodrošinātu vienādu pārraudzības standartu piemērošanu, visiem atsevišķo valstu

un starptautisko karšu sistēmu novērtējumiem piemēros salīdzinošās pārbaudes. Paredzēts publicēt kopīgo novērtējuma ziņojumu, sniedzot galvenos rezultātus kopumā.

Eurosistēma 2008. gadā sāka gatavot pārraudzības pamatprincipus Eiropas Maksājumu padomes izstrādātajiem jaunajiem SEPA maksājumu instrumentiem, t.i., kredīta pārvedumu sistēmai, ko ieviesa, sākot ar 2008. gada 28. janvāri, un tiešā debeta sistēmai (plānots ieviest 2009. gadā). Tiklīdz būs sagatavoti pārraudzības pamatprincipi, tos paredzēts publicēt sabiedriskai apspriešanai.

4.3. VĒRTSPAPĪRU UN ATVASINĀTO INSTRUMENTU KLĪRINGS UN NORĒĶINI

Eurosistēma ir īpaši ieinteresēta vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmu raitā darbībā, jo saistību neizpilde klīringā, norēķinos un nodrošinājuma glabāšanā var apdraudēt monetārās politikas īstenošanu, maksājumu sistēmu raitu darbību un finanšu stabilitātes nodrošināšanu.

Eurosistēma kā vērtspapīru norēķinu sistēmu (VNS) lietotājs novērtē euro zonas VNS, kā arī saikņu starp šīm VNS atbilstību Eurosistēmas lietotāju standartiem.²⁴ VNS un saiknes ir atbilstošas izmantošanai Eurosistēmas kredītooperācijās, ja tās atbilst šiem lietotāju standartiem, kas arī ir pamatā Eurosistēmas veiktajam jebkuru jauno VNS un saikņu vai nozīmīgu jau atbilstošu sistēmu uzlabojumu novērtējumam salīdzinājumā ar šiem standartiem.

2008. gadā novērtēja jauno sistēmu (*VP Lux*) un vienu jaunu releja tipa saikni un atzina

23 ECB ir Eurosistēmas vadošais šādu maksājumu karšu pārraugs: VISA, American Express un Diners/Discover. ECB kā vērtēšanas grupas locekle piedalās uz sadarbību balstītā MasterCard pārraudzībā, un Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique veic centrālās bankas – vadošā pārrauga – pienākumus.

24 Standards for the use of EU securities settlement systems in ESCB credit operations ("ES vērtspapīru norēķinu sistēmu izmantošanas ECBS kredītooperācijās standarti"), 1998. gada janvāris.

tās par atbilstošām Eurosistēmas lietotāju standartiem. Slovākijai gatavojoties pievienoties euro zonai 2009. gada 1. janvārī, Padome arī novērtēja Slovākijas VNS. Padome atzina, ka šī VNS atbilst lietotāju standartiem un tāpēc izmantojama Eurosistēmas monetārās politikas un dienas ietvaros izsniegtā kredīta operācijās. Turklāt Eurosistēma arī veica pirmo vispusīgo visu VNS, saikņu un jau izmantoto releja tipa saikņu novērtējumu, un paredzams, ka rezultāti būs pieejami 2009. gada pavasarī.

Eurosistēma 2008. gadā novērtēja starptautisko parāda vērtspapīru jauno glabāšanas mehānismu starptautiskās reģistrētās apliecības veidā, ko kopīgi emitēja divi starptautiskie centrālie vērtspapīru depozitāriji (ICSD) *Euroclear Bank* (Beļģija) un *Clearstream Banking Luxembourg*. Jaunajā mehānismā, kas jāievieš 2010. gada vidū, iestrādāti tie paši jaunā veida starptautiskās parādzīmes (NGN) mehānisma galvenie principi, ko 2006. gadā ieviesa starptautiskajiem parāda vērtspapīriem starptautiskās uzrādītāja apliecības veidā. Ņemot vērā starptautisko parāda vērtspapīru emisijas atsevišķas parādzīmes veidā sarukumu, to glabāšanas struktūras pārskatīšana nebija pamatota. Tāpēc tika pieņemts lēmums svītrot šos vērtspapīrus no Eurosistēmas kredītooperācijām atbilstošo aktīvu saraksta. Noteikts pārejas periods, kas beigsies 2010. gada 30. septembrī, un šajā periodā šāda veida vērtspapīri, kas emitēti pirms vai minētajā datumā, joprojām būs atbilstoši izmantošanai par nodrošinājumu līdz pat to termiņa beigām.

ECBS-CESR REKOMENDĀCIJAS VĒRTSPAPĪRU KLĪRINGAM UN NORĒĶINIEM EIROPAS SAVIENĪBĀ

Padome 2001. gadā apstiprināja pamatnostādnes ECBS un CESR sadarbībai vērtspapīru klīringa un norēķinu sistēmu jomā. Tajā pašā gadā izveidoja kopīgu darba grupu, lai ES videi piemērotu CPSS un Starptautiskās Vērtspapīru komisiju organizācijas izstrādātās VNS rekomendācijas (CPSS-IOSCO rekomendācijas) un, sākot ar 2004. gadu, piemērotu rekomendācijas arī centrālajiem darījuma partneriem. Šis darbs 2005. gadā tika apturēts triju neatrisinātu jautājumu (ECBS-CESR rekomendāciju apjoms, saturs un tiesiskā bāze) dēļ.

ECOFIN 2008. gada 3. jūnijā oficiāli lūgusi ECBS un CESR līdz 2008. gada rudenim piemērot un pabeigt "Vērtspapīru klīringa un norēķinu standartu Eiropas Savienībā" projektu, ievērojot vairākus principus, t.i., 1) akceptētajam tekstam jābūt nesaistošu rekomendāciju veidā un tas jāparedz tikai valsts iestādēm, nevis tirgus dalībniekiem, 2) tā darbības jomā jāietver starptautiskie centrālie vērtspapīru depozitāriji (ICSD) un jāizslēdz vērtspapīru kontu turētājas bankas un 3) kredītriska un likviditātes riska kontrolei jāpieņem G10 valstu apstiprinātais etalons – CPSS-IOSCO 9. rekomendācija VNS.

Saskaņā ar ECOFIN lūgumu ECBS-CESR darba grupa atsāka darbību un sagatavoja rekomendāciju projekta paketi, kas nodota sabiedriskajai apspriešanai no 2008. gada 23. oktobra līdz 2009. gada 23. janvārim. Apspriešanas periodā notika ieinteresēto pušu atklāta uzklauššana.

Šā darba dažādajos posmos cieši iesaistījās Eiropas Parlaments, Eiropas Komisija, CEBS, tirgus dalībnieki un asociācijas. Paredzams, ka 2009. gada 1. ceturkšņa beigās CESR, Padome un ārpus euro zonas esošo valstu NCB apstiprinās pārstrādātās rekomendācijas galīgajā versijā. Vienlaikus CEBS veic analīzi, lai noteiktu jomas, kurās varbūt arī turpmāk jāveic pasākumi atšķirību novēršanai ECBS-CESR rekomendācijās un tām bankām piemērojamā banku darbības regulēšanā, kuras pašas apguvušas klīringa un norēķinu darbības.

Tiklīdz rekomendācijas būs apstiprinātas, tās izmantos centrālo banku pārraugi un vērtspapīru regulatori, lai nosargātu gan vērtspapīru klīringa un norēķinu drošību, gan efektivitāti ES, kā arī dažādām infrastruktūrām nodrošinātu vienlīdzīgus darbības nosacījumus. ECBS-CESR rekomendācijas papildina citu ES forumu darbu, un gan tās, gan arī TARGET2 vērtspapīriem, Klīringa un norēķinu ētikas kodeksu un Džovanīni barjeru atcelšanu uzskata par vienu no ES politikas pilāriem pēc tirdzniecības darījumu slēgšanas sniegto pakalpojumu sektoram.

DARĪJUMA PARTNERU RISKĀ MAZINĀŠANA KREDĪTRISKA MIJMAIŅAS DARĪJUMOS

Saskaņā ar SNB datiem kredītriska mijmaiņas darījumu atlikuma summa nosacītās pamatvērtības izteiksmē 2008. gada jūnijā bija 57 trlj. ASV dolāru, veidojot aptuveni 8% no visiem atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumiem. CPSS 2007. gada marta ziņojumā *New developments in clearing and settlement arrangements for OTC derivatives* ("Jaunas atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu klīringa un norēķinu procedūru norises") norādītie nepieciešamie noturīgākie darbības principi atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu raitas apstrādes veicināšanai kļuva īpaši svarīgi 2008. gada finanšu tirgus satricinājuma dēļ. ECB 2008. gada 3. novembrī rīkoja tikšanos ar Eiropas ieinteresētajām pusēm sakarā ar centrālo darījuma partneru noteikšanu kredītriska mijmaiņas darījumiem. Tikšanās dalībnieki bija potenciālie šo centrālo darījuma partneru nodrošinātāji, dīleri, lietotāji un regulatori. Tikšanās papildināja Ņujorkas Federālo rezervju bankas un Eiropas Komisijas šajā jomā izrādītās iniciatīvas. ECB arī piedalījās Eiropas Komisijas izveidotajā darba grupā, kas novērtēja gan īstermiņa, gan ilgtermiņa uzraudzības, regulēšanas un konkurences jautājumus atvasināto finanšu instrumentu tirgū, lai veicinātu finanšu stabilitāti. Ieinteresētās puses minējušas vairāku risinājumu un vismaz viena Eiropas risinājuma priekšrocības. Padome 2008. gada 18. decembrī atgādināja par atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu infrastruktūras nostiprināšanas nozīmi un nepieciešamību kredīta atvasinātajiem instrumentiem nodrošināt vismaz vienu Eiropas centrālo darījuma partneri. Ņemot vērā centrālā darījuma partnera potenciāli sistēmisko nozīmīgumu, Eiropas centrālajam darījuma partnerim jāatrodas euro zonā.

Eurosistēma atbalsta Finanšu stabilitātes foruma un Eiropas Komisijas viedokli par darījuma partneru riska mazināšanas nozīmi un atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumiem tirgu caurredzamības veicināšanu, īpaši sistēmiski nozīmīgajās jomās (piemēram,

kredīta atvasinātie finanšu instrumenti). Centrālo darījuma partneru ieviešanu atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumiem uzskata par atbilstošu risinājumu, jo, koncentrējot vienā vietā pozīcijas, par kurām nav veikts norēķins, centrālie darījuma partneri: 1) samazina darījuma partneru risku, kam pakļauti tirgus dalībnieki, un veicina riska pārvaldības efektivitāti, 2) palielina tirgus integritāti un informācijas pieejamību, 3) standartizē riska ietekmes vērtēšanas kritērijus un 4) atbrīvo nodrošinājumu. Eurosistēma paziņoja par nodomu sadarboties ar citām valsts institūcijām, lai šajā ziņā veicinātu privātā sektora efektīvu kolektīvo rīcību. ECOFIN 2008. gada decembrī uzaicināja ECBS un CESR piemērot rekomendāciju projektu centrālajiem darījuma partneriem, lai skaidri un nepārprotami mazinātu atvasināto finanšu instrumentu ārpusbiržas darījumu riskus.

4.4. CITI PASĀKUMI

ECB 2008. gada 11. jūlijā publicēja "Maksājumu sistēmu un tirgus infrastruktūru pārraudzības 2007. gada ziņojumu", lai informētu valsts institūcijas, tirgus infrastruktūru nodrošinātājus un to dalībniekus un sabiedrību par norisēm sakarā ar ECB pārraudzības principiem un konkrētiem ar maksājumu sistēmām saistītiem pārraudzības pasākumiem. Ziņojums bija pirmā ECB pārraudzības pasākumiem veltītā publikācija. Ziņojuma apjoms tiks paplašināts, turpmākajiem jautājumiem veidojot Eurosistēmas pārraudzības ziņojumu.

Ņemot vērā to, ka maksājumu un vērtspapīru infrastruktūras ir ļoti būtiskas tirgus ekonomikas atbilstošai funkcionēšanai, svarīgi, lai šīs infrastruktūras, t.sk. to dalībnieki un pakalpojumu sniedzēji – trešās personas, ieviestu efektīvas riska pārvaldības un darbības nepārtrauktības procedūras un atbilstu attiecīgajiem valsts un starptautiskajiem standartiem. Ņemot vērā dažādu tirgus infrastruktūru lielo savstarpējo saistību un nepieciešamību augstā līmenī nodrošināt informācijas apmaiņu un savstarpējo izpratni, ECB un ES valstu NCB vienojušās veicināt informācijas apmaiņu par darbības

elastībai būtiskiem starptautiskajiem un valstu standartiem un īpaši par tiem, kas attiecas uz darbības nepārtrauktību. ECB 2008. gada februārī savā interneta lapā izveidojusi šim nolūkam paredzētu sadaļu par tirgus infrastruktūru darbības nepārtrauktību.²⁵ Ieinteresētajām pusēm šajā sadaļā sniegta informācija par infrastruktūrām, kas darbojas Eiropā, piemērojamiem jaunākajiem darbības nepārtrauktības standartiem, ar darbības nepārtrauktību saistīto terminu saraksts un aktualizēta informācija par jaunākajām norisēm Eiropā šajā jomā. Sadaļā arī atrodamas saites uz centrālajām bankām un citiem regulatoriem, kas izdevuši attiecīgos standartus, un to valstīs piemērojamo tirgus praksi (t.sk. valstīs ārpus Eiropas, piemēram, ASV, Honkongā un Japānā).

Lai nodrošinātu terminu konsekventu lietojumu visās ECBS publikācijās, kas attiecas uz maksājumiem, klīringu un norēķiniem, ECB 2008. gada 30. septembrī sabiedriskajai apspriešanai publicēja terminu sarakstu saistībā ar ES maksājumu, klīringa un norēķinu sistēmu tehniskajiem aspektiem. Lai veicinātu terminu pieņemšanu, sarakstā iekļautie termini definēti lietotājam draudzīgā un juridiski brīvā stilā. Saraksta galaversija tiks publicēta ECB interneta lapā.

Visbeidzot, ECB katru gadu publicē statistiskos datus par maksājumiem un vērtspapīru tirdzniecību, klīringu un norēķiniem. Dati sniegti valstu dalījumā un, sākot ar 2007. gadu, pieejami ECB interneta lapā tikai elektroniskā veidā, izmantojot Statistisko datu noliktavu. 2008. gada 26. novembrī publicēti 2007. gada dati.

25 Interneta lapas adrese: <http://www.ecb.europa.eu/paym/pol/bc/html/index.en.html>.

Vilms F. Duisenbergs savā atvadu pasākumā 2003. gada 22. oktobrī, nododot Padomes sanāksmēs izmantoto zvanu Žanam Klodam Trišē

5. NODAĻA

**EIROPAS UN
STARPTAUTISKĀS
ATTIECĪBAS**

I. EIROPAS JAUTĀJUMI

ECB 2008. gadā uzturēja regulārus sakarus ar Eiropas institūcijām un forumiem, īpaši ar Eiropas Parlamentu (sk. 6. nodaļu), ECOFIN, Eurogrupu un Eiropas Komisiju. ECB prezidents piedalījās ECOFIN sanāksmēs, kad tajās tika apspriesti ar ECBS uzdevumiem un mērķiem saistīti jautājumi, un Eurogrupas sanāksmēs. Eurogrupas prezidents un Ekonomikas un monetāro lietu komitejas pilnvarotais pārstāvis apmeklēja Padomes sanāksmes, kad uzskatīja to par nepieciešamu.

I.1. POLITIKAS JAUTĀJUMI

STABILITĀTES UN IZAUGSMES PAKTS

Sākotnēji labvēlīga makroekonomiskā vide 2008. gadā veicināja budžeta bilanču uzlabošanos lielākajā daļā valstu, tāpēc piecās no sešām dalībvalstīm, kurām 2007. gada beigās bija pārmērīgs budžeta deficīts, tā novēršanas procedūru īstenošana tika pārtraukta. ECOFIN 2008. gada jūnijā pabeidza pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu Čehijas Republikā, Itālijā, Portugālē un Slovēnijā, savukārt Polijā to pabeidza 2008. gada jūlijā. Slovēnijai tādējādi tika likvidēts nozīmīgs šķērslis, kas kavēja euro ieviešanu 2009. gadā. Grieķijas 2007. gada budžeta deficīta pārskatīšanas no 2.8% no IKP līdz 3.5% no IKP dēļ pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrā noteiktie procesuālie pasākumi netika veikti.

Tomēr makroekonomiskās vides pasliktināšanās gada laikā un finanšu krīzes ietekme uz nodokļu ieņēmumiem radīja spiedienu uz valsts finansēm un noteica atkārtotu liela budžeta deficīta pieaugumu, īpaši valstīs, kuras bija neaizsargātas labvēlīgajā periodā nepietiekami veiktas konsolidācijas dēļ. ECOFIN 2008. gada jūlijā uzsāka pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras īstenošanu Lielbritānijā, sniedzot tai rekomendāciju saskaņā ar Līguma 104. panta 7. punktu samazināt budžeta deficītu zem 3% no IKP līdz 2009./2010. finanšu gadam. Ungārijā 2008. gadā joprojām bija pakļauta pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrai (budžeta deficīta novēršanas termiņš –

vēlākais līdz 2009. gadam). Turklāt 2008. gada maijā Komisija sniedza Francijai konsultāciju ekonomiskās un budžeta politikas īstenošanā, iesakot veikt nepieciešamo valsts finanšu konsolidāciju un īstenot strukturālās reformas. 2008. gada jūnijā tā sniedza konsultāciju arī Rumānijai, norādot uz saistošas vidēja termiņa fiskālās struktūras nepieciešamību un risku, ka budžeta deficīts pārsniegs 3% no IKP.

Eurogrupa maijā apstiprināja Stabilitātes un izaugsmes paktā noteiktās politikas pamatnostādnes. Ministri norādīja, ka vairākām valstīm jāīsteno daudz vērienīgāka politika saskaņā ar pakta preventīvās daļas nosacījumiem un jāsasniedz 2007. gada sanāksmē Berlīnes vienošanās noteiktie budžeta mērķi, t.i., dalībvalstīm jāsasniedz vidēja termiņa mērķi 2008. vai 2009. gadā (un visām – vēlākais līdz 2010. gadam).

Tā kā finanšu svārstības gada laikā pastiprinājās, mazinot uzticēšanos finanšu sektoram, ECOFIN oktobrī aicināja valstis ievērot fiskālo piesardzību uzticamības veicināšanai. Ministri uzsvēra, ka pakts joprojām ietver atbilstošos principus, kas pilnībā jāpiemēro. Īpaši automatiskajiem stabilizatoriem būtu jāatvieglo gaidāmā lejupslīde. Attiecībā uz valsts finanšu ilgtermiņa stabilitāti Padome pārrunāja priekšlikumus par to, kā vidēja termiņa mērķu definīcijā ietvert iedzīvotāju novecošanas izraisīto fiskālo slogu.

LISABONAS STRATĒGIJA

2008. gadā sākās jauns Lisabonas stratēģijas (plaša ES ekonomiskās, sociālās un vides reformas programma) triju gadu politikas cikls, kas ir otrais cikls kopš stratēģijas pārskatīšanas 2005. gadā.

Eiropadome 2008. gada pavasarī apstiprināja integrētās vadlīnijas 2005.–2008. gada ciklam un uzsvēra, ka pašreizējā ciklā galvenā uzmanība jāpievērš noteikto mērķu īstenošanai. Tā arī papildināja šīs vadlīnijas ar katrai dalībvalstij sniegtajām īpašajām rekomendācijām un euro zonas valstīm paredzēto horizontālo pamatnostādni. Eiropas Komisija tika aicināta turpināt sadarbību ar dalībvalstīm, izstrādājot

skaidru un caurredzamu Lisabonas reformu uzraudzības un novērtēšanas metodiku. Turklāt, lai nodrošinātu nepārtrauktu strukturālo reformu īstenošanu, Eiropadome aicināja Komisiju, ES Padomi un nacionālos Lisabonas koordinatorus sākt atspoguļot Lisabonas stratēģijas īstenošanas procesu pēc 2010. gada.

2008. gada rudenī dalībvalstis iesniedza nacionālās reformu programmas. Tajās atspoguļots dalībvalstu līdz šim sasniegtais progress strukturālo reformu stratēģiju īstenošanā. Šīs stratēģijas ietver valsts finanšu stabilitātes un kvalitātes nodrošināšanu, uzņēmējdarbību reglamentējošās vides uzlabošanu, ieguldījumus pētījumos un attīstībā, un jauninājumos, kā arī pasākumu īstenošanu, lai veicinātu iesaistīšanos darba tirgū un darba tirgus elastību. Eiropas Komisija 2008. gada beigās publicēja savu pirmo 2008.–2010. gada Kopienas Lisabonas programmas novērtējumu, kas tika pieņemts 2007. gada beigās un papildina nacionālās reformu programmas ar pasākumiem, kas veicami ES līmenī. Komisija ieteica arī Lisabonas stratēģijas nostiprināšanas papildu pasākumus kā Eiropas tautsaimniecības atveseļošanās plāna sastāvdaļu.¹

ECB atkārtoti uzsvērusi strukturālo reformu īstenošanas nozīmi, lai veicinātu izaugsmi un nodarbinātību. Euro zonas valstīm īpaši būtu jāpiemēro visaptveroši reformu pasākumi EMS raitas darbības veicināšanai.

FINANŠU TIRGUS NORISES UN FINANŠU INTEGRITĀTE

ES finanšu tirgū 2008. gadā īstenoto politiku galvenokārt noteica finanšu krīze. ES Padome 2007. gada 2. pusgadā pieņēma trīs plānus, reaģējot uz finanšu tirgus svārstībām, kuras sākās 2007. gada augustā. Šajos trijos plānos tika ietverti pasākumi, kas veicami, lai 1) reaģētu uz finanšu svārstībām, 2) stiprinātu ES finanšu stabilitātes veicināšanas pasākumus un 3) pārskatītu Lamfalusi finanšu regulēšanas un uzraudzības procesu.

2008. gadā visu triju plānu īstenošanā bija vērojams būtisks progress. Reaģējot uz finanšu

svārstībām, Eiropas Komisija jūlijā publicēja ieteikumus kredītreitinga aģentūru pilnvarojuma, darbības un uzraudzības nosacījumiem. Oktobrī tā iesniedza priekšlikumu Kapitāla prasību direktīvas grozījumiem (sīkāku informāciju sk. 4. nodaļas 2. sadaļā). Lai stiprinātu ES finanšu stabilitātes veicināšanas pasākumus, ES banku uzraudzības iestādes, centrālās bankas un finanšu ministrijas pieņēma Saprāšanās memorandu par sadarbību pārrobežu finanšu stabilitātes nodrošināšanā, kas stājās spēkā jūnijā. Ievērojams bija arī Lamfalusi procesa pārskatīšanas progress, par ko liecināja vienošanās, kas paredz nacionālo uzraudzības iestāžu pilnvarās ietvert ES dimensiju līdz 2009. gada vidum un uzraudzības kolēģiju izveidošanu lielākajām pārrobežu finanšu grupām.

Kad 2008. gada rudenī finanšu krīze pastiprinājās, ES institūcijas un dalībvalstis arvien aktīvāk koordinēja pasākumus, lai risinātu jaunus uzdevumus. 12. oktobrī euro zonas valstu vai valdību vadītāji pieņēma saskaņotu darbības plānu. 15. oktobrī Eiropadome apstiprināja principus, par kuriem vienojušās euro zonas valstis, un aicināja ES valstis piemērot nacionālus pasākumus saskaņā ar darbības plānu. ECB prezidents piedalījās abās sanāksmēs.

Saskaņotā darbības plāna galvenie mērķi bija nodrošināt finanšu institūcijām nepieciešamo likviditāti, veicināt banku finansēšanu, nodrošināt finanšu institūcijām papildu kapitāla resursus, veikt efektīvu finansiālās grūtībās nonākušo banku rekapitalizāciju un nodrošināt pietiekamu elastību grāmatvedības noteikumu ieviešanā. Turklāt, lai ātri un efektīvi darbotos krīzes situācijā, tika izveidota finanšu krīzes grupa. Šajā grupā piedalās ES prezidējošās valsts pārstāvji, Eiropas Komisijas prezidents, ECB prezidents (kopā ar pārējām ES

¹ Šie pasākumi ietver: 1) uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu īstenošanu, 2) darba tirgus funkcionēšanas uzlabošanu, 3) speciālistu trūkuma samazināšanu un 4) ieguldījumu valsts infrastruktūrā veicināšanu. Eiropas tautsaimniecības atveseļošanās plānā uzsvēta arī piekļuves starptautiskajam tirgum uzlabošanas un starptautisko regulējošo institūciju sadarbības pastiprināšanas nozīme.

centrālajām bankām), Eurogrupas prezidents un dalībvalstu valdības.

CITA ES POLITIKA

ECB pārraudzīja ES klimata pārmaiņas un enerģētikas politikas norises, ņemot vērā to iespējamo ietekmi uz makroekonomiskajām norisēm, cenu stabilitāti un fiskālo situāciju. Attiecībā uz enerģētikas politiku gaidāms, ka ES iekšējā enerģijas tirgus funkcionēšanas uzlabošana pozitīvi ietekmēs enerģijas cenu dinamiku un veicinās enerģijas piedāvājuma prognozējamību. Abās politikas jomās uzmanība 2008. gadā tika vērsta uz ES vērīgo saistību pārvēršanu tiesību aktos.² ECB kontrolēja arī kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) norises, īpaši attiecībā uz to ietekmi uz pārtikas cenām. Reaģējot uz pārtikas cenu kāpumu, ES

Padome vienojās par vairākiem pasākumiem, lai uzlabotu pārtikas piedāvājumu (piemēram, valsts krājumu pārdošanu), atceltu lauksaimnieku pienākumu neapstrādāt daļu savas aramzemes, palielinātu piena kvotas un atceltu graudaugu importa nodevu. Pēc tam, kad Komisija bija uzsākusi veselības pārbaudi saskaņā ar KLP, ES Padome 2008. gada novembrī vienojās par KLP modernizēšanu un pilnveidošanu un atlikušo lauksaimniekiem noteikto ierobežojumu atcelšanu, reaģējot uz augošo pārtikas pieprasījumu.

² Saskaņā ar klimata un enerģijas jautājumus regulējošo tiesību aktu paketēm ES līdz 2020. gadam par 20% jāsamazina siltumnīcas gāzu izplūdes salīdzinājumā ar 1990. gadu un jāpalielina atjaunojamo enerģijas avotu izmantošana līdz 20% no kopējā ES enerģijas patēriņa. Turklāt tai par 20% jāuzlabo energoefektivitāte.

12. ielikums

EMS 10 GADU PASTĀVĒŠANA

2008. gadā tika atzīmēta ECB, Eurosistēmas un ECBS 10 gadu jubileja. Šī jubileja deva iespēju pārskatīt EMS pirmo 10 gadu darbību un apkopot šajā periodā gūto pieredzi.

ECB 2008. gada maijā publicēja "Mēneša Biļetena" speciālizlaidumu, kurā tika aplūkots Eurosistēmas darbs un sasniegumi, kā arī Eurosistēmas un euro zonas uzdevumi, ieejot otrajā gadu desmitā. EMS pirmie 10 gadi liecina par ECB spēju pilnībā izpildīt Līgumā noteiktās saistības. Neraugoties uz sarežģītu ārējo vidi, ko raksturoja būtisks preču cenu kāpums, cenu stabilitāti kopumā izdevies nodrošināt. Euro zonā patēriņa cenu gada pieauguma temps 1999.–2007. gadā vidēji bija 2.1%. Tas ir daudz zemāks rādītājs par patēriņa cenu vidējo gada inflāciju 1990.–1998. gadā (3%). Turklāt ECB izdevās stabilizēt ilgāka termiņa inflācijas gaidas cenu stabilitātei atbilstošā līmenī. EMS veicinājusi arī nodarbinātību. Nodarbināto skaits euro zonā 1999.–2007. gadā pieaudzis aptuveni par 16 milj. salīdzinājumā ar aptuveni 6 milj. 1990.–1998. gadā.

Eiropas Komisija maijā sniedza paziņojumu un publicēja ziņojumu *EMU@10: successes and challenges after 10 years of Economic and Monetary Union* ("EMS@10: Ekonomikas un monetārās savienības panākumi un izaicinājumi pēc 10 gadiem"), kurā uzsvērts, ka 10 gadus pēc euro ieviešanas tā kurss ir stabils. Komisija izteica arī vairākus priekšlikumus, lai uzlabotu koordinēšanas un uzraudzības procesu EMS, palielinātu euro zonas starptautisko nozīmi un veicinātu efektīvu EMS pārvaldību.

ECOFIN 2008. gada 7. oktobra sanāksmē pārrunāja EMS pirmajos 10 gados paveikto. Ministri secināja, ka EMS pēdējos 10 gados veicinājusi makroekonomisko stabilitāti un ka pēc tajā notikušo reformu procesa ES rīcībā ir vairāk līdzekļu ekonomisko šoku novēršanai. Lai turpmāk

izmantotu EMS priekšrocības un uzlabotu dalībvalstu ekonomisko sniegumu, ECOFIN vienojās par vairākiem priekšlikumiem, t.sk. 1) konkurētspējas norišu labāku kontroli (īpaši valstīs, kuras piedalās euro zonā un VKM II), 2) prioritāšu noteikšanu attiecībā uz strukturālo reformu ieteikumiem, lai ņemtu vērā ekonomisko situāciju, un 3) pasākumu, lai precīzāk noteiktu ekonomiskās attīstības cikla un ar to saistīto aktīvu cenu ciklu ietekmi uz nodokļu ieņēmumiem, īstenošanu.

Eiropas Parlaments pieņēma arī lēmumu par EMS pirmo 10 gadu darbību (sk. 6. nodaļu).

Vispārīgais secinājums, kas izriet no EMS pirmo 10 gadu darbības, bija tāds, ka EMS institucionālā struktūra darbojas labi. Tomēr, lai EMS gūtu ilgstošus panākumus, politikas veidotājiem stingri jāapņemas izpildīt Eiropas līmenī saskaņotos mērķus un aktīvi jāīsteno nepieciešamā politika.

I.2. INSTITUCIONĀLIE JAUTĀJUMI

LISABONAS LĪGUMS

Pēc tam, kad valstu vai valdību vadītāji 2007. gada 13. decembrī bija parakstījuši Lisabonas līgumu, dalībvalstis sāka ratifikācijas procedūru saskaņā ar katras valsts attiecīgajiem konstitucionālajiem nosacījumiem. Līdz šim Lisabonas līgumu ratificējušas 23 dalībvalstis. Vācija un Polija ir ļoti tuvu ratifikācijas procesa oficiālajam noslēgumam. Čehijas Republikā parlaments Līgumu vēl nav ratificējis.

Īrijā Lisabonas līgums tika iesniegts saistošam referendumam, un tas neguva vairākuma atbalstu. Pamatojoties uz to, Eiropadome 2008. gada 19. un 20. jūnija sanāsmē uzsvēra, ka joprojām jāievēro Lisabonas līguma, kura mērķis ir "palīdzēt paplašinātajai Savienībai darboties efektīvāk un demokrātiskāk", nosacījumi. Eiropadomes 2008. gada 11. un 12. decembra sanāsmē valstu vai valdību vadītāji vienojās par "juridisku garantiju" piešķiršanu Īrijai pēc Lisabonas līguma noraidīšanas. Īrijas valdība apņēmas centties ratificēt Lisabonas līgumu līdz pašreizējās Eiropas Komisijas pilnvaru termiņa beigām.

KONVERĢENCES ZIŅOJUMI

Saskaņā ar Līguma 122. pantu ECB un Eiropas Komisija sagatavoja konverģences ziņojumus par Bulgārijas, Čehijas Republikas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas, Ungārijas, Polijas, Rumānijas, Slovākijas un Zviedrijas sasniegto progresu, pildot nosacījumus, lai pievienotos euro zonai.

Slovākija šajos 2008. gada 7. maijā publicētajos ziņojumos tika vērtēta mazliet plašāk nekā citas valstis, tāpēc ka Slovākijas valdības institūcijas bija iesniegušas lūgumu veikt novērtēšanu, ņemot vērā tās nodomu 2009. gada 1. janvārī ieviest euro. Pamatojoties uz Komisijas priekšlikumu, ECOFIN 2008. gada 8. jūlijā nolēma, ka Slovākija izpildījusi nosacījumus, lai 2009. gada 1. janvārī pievienotos euro zonai (sk. 3. nodaļu).

I.3. NORISES ES KANDIDĀTVALSTĪS UN ATTIECĪBAS AR TĀM

ECB turpināja politisko dialogu ar ES kandidātvalstu centrālajām bankām, organizējot divpusējās sanāksmes un sanāksmes ES paplašināšanas procesam izveidotās vispārējās institucionālās struktūras ietvaros.

Pievienšanās sarunas ar Horvātiju tika uzsāktas 2005. gada oktobrī. Sarunas par atsevišķām *acquis communautaire* nodaļām tika uzsāktas 2006. gada jūnijā un aktīvi turpinājās 2008. gadā. Līdz gada beigām sarunās tika izskatīta 21 nodaļa un provizoriski pabeigtas četras. ECB turpināja nostiprināt divpusējās attiecības ar Horvātijas Nacionālo banku, piemēram, risinot augsta līmeņa politisko dialogu.

Pēc pievienšanās sarunu uzsākšanas ar Turciju 2005. gada oktobrī Eiropas Komisija 2006. gada jūnijā uzsāka sarunas par

atsevišķām *acquis communautaire* nodaļām. Eiropadome 2006. gada decembrī nolēma apturēt sarunas par astoņām no 35 nodaļām pievienošanās procesā ES, un to noteica nepietiekams progress muitas ūnijas paplašināšanā, ietverot tajā ES dalībvalstis. ES institūcijas turpina novērtēt Turcijas tiesību aktu atbilstību *acquis communautaire*, un tām ir panākumi sarunu uzsākšanā par citām nodaļām. ECB turpināja ieilgušo augsta līmeņa politisko dialogu ar Turcijas Republikas Centrālo banku.

Lai gan Bijušajai Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikai 2005. gadā tika piešķirts kandidātvalsts statuss, tai joprojām jāizpilda vairāki institucionālie kritēriji, lai uzsāktu sarunas par dalību ES, t.sk. daži, kas saistīti ar svarīgām politiskās reformas jomām. Joprojām bija cieša sadarbība starp ECB un Maķedonijas Republikas Nacionālās bankas darbiniekiem.

2. STARPTAUTISKIE JAUTĀJUMI

2.1. GALVENĀS NORISES STARPTAUTISKAJĀ MONETĀRAJĀ UN FINANŠU SISTĒMĀ

MAKROEKONOMISKĀS POLITIKAS PĀRRAUDZĪBA PASAULES TAUSAIMNIECĪBĀ

Ņemot vērā ekonomiskās un finanšu integrācijas straujo tempu, pasaules ekonomiskās vides nozīme ekonomiskās politikas īstenošanā euro zonā ir ļoti būtiska. Tāpēc Eurosistēma rūpīgi kontrolē un analizē ārpus euro zonas esošo valstu makroekonomisko politiku un to pamatojošās norises. Arī ECB ir svarīga nozīme makroekonomiskās politikas starptautiskā daudzpusējā pārraudzībā, kas galvenokārt tiek veikta starptautisko organizāciju, piemēram, SNB, SVF un OECD, sanāsmēs un G7 un G20 valstu finanšu ministru un centrālo banku prezidentu forumos. Starptautisko norišu novērtējumam 2008. gadā bija īpaši svarīga nozīme, lai veicinātu stabili makroekonomisko vidi un drošu makroekonomisko un finanšu politiku.

2008. gadā starptautiskajā ekonomiskajā vidē lielākoties dominēja pasaules finanšu satricinājums, atspoguļojot iepriekšējos gados novērotās iekšējās un ārējās nesabalansētības nevienmērīgu attīstību un ar to saistīto risku īstenošanos.

Ar šo risku īstenošanos saistītās problēmas strauji izplatījās visā pasaulē, ņemot vērā regulatīvo, grāmatvedības un darbības modeļu globālo raksturu, kas veicināja tādas prakses pārņemšanu, kura pēc tam izrādījās neskaidra un nenoturīga, kā arī ciešās pārrobežu finanšu un tirdzniecības saiknes. Sākotnējo šoku, kas sākās ASV zemas kvalitātes hipotēku kredītu tirgū, nozīmīgi pastiprināja arī augstais finanšu institūciju parāda īpatsvars un pārāk zemais risku novērtējums pasaulē. Lai gan tirgus svārstības no 2007. gada augusta līdz 2008. gada septembrim bija samērā īslaicīgas un skāra diezgan nelielu finanšu iestāžu skaitu, grūtības vairākās ļoti lielās un pasaules mērogā aktīvās institūcijās izraisīja galvenos triecienviļņus, sākot ar 2008. gada septembri. Tie radīja lielu spriedzi starpbanku un citos galvenajos finanšu tirgos, nopietnu saspīlējumu

vairāku valstu banku sektoros, būtiskas valūtas kursu un naftas cenu pārmaiņas pasaulē, nozīmīgu aktīvu cenu kritumu visā pasaulē un būtisku reālās saimnieciskās darbības palēnināšanos (sk. arī 1. nodaļu). Lai gan šī finanšu krīze sākās ASV, tā skāra arvien vairāk valstu, t.sk. gan attīstītās, gan (pēdējā laikā) attīstības valstis. Vairākas valstis lūdza palīdzību SVF (sk. nākamo sadaļu par starptautisko finanšu arhitektūru). Arī lielākās centrālās bankas, t.sk. ECB un Federālo rezervju sistēma, sniedza palīdzību likviditātes nodrošināšanai citu valstu centrālajām bankām. Federālo rezervju sistēma, piemēram, 2008. gada oktobra beigās izveidoja likviditātes mijmaiņas darījumu iespējas četru lielu sistēmiski svarīgu tautsaimniecību (Brazīlijas, Meksikas, Dienvidkorejas un Singapūras) centrālajām bankām, lai aktivizētu naudas tirgus attīstības valstīs.³

Tekošā konta bilance 2008. gadā būtiski mainījās galvenokārt šo norišu dēļ. Pirmkārt, ASV tekošā konta deficīts samazinājās par 0.7 procentu punktiem (līdz 4.6% no IKP), un to galvenokārt noteica zemāks iekšzemes pieprasījums.⁴ Otrkārt, dažu valstu tekošā konta pozitīvais saldo būtiski kritās. Ķīnā tas saruka par 1.9 procentu punktiem no IKP, savukārt Japānā – par 0.8 procentu punktiem. Vienlaikus naftas eksportētājvalstu tekošā konta pozitīvais saldo 2008. gadā kopumā palielinājās, un, lai gan naftas cenas gada beigās stipri kritās, tās gandrīz visu gadu pārsniedza 2007. gada līmeni. 2007. gadā novērotais euro zonas tekošā konta pozitīvais saldo 2008. gadā kļuva negatīvs (0.5% no IKP).

Eurosistēma 2008. gadā vairākkārt uzsvēra riskus un nenoteiktību, kas saistīta ar pastāvošo globālo nesabalansētību. Tā arī apstiprināja pilnīgu atbalstu uz sadarbību balstītai pieejai, kas nodrošinātu globālās nesabalansētības organizētu izlīdzināšanu. Īpaši Eurosistēma atkārtoti aicināja īstenot politiku privāto un valsts uzkrājumu palielināšanai valstīs ar tekošā

3 ECB sniegto informāciju par mijmaiņas darījumu līnijām sk. 2. nodaļas 1. sadaļu.

4 Šajā rindkopā minēti dati no SVF izdevuma *World Economic Outlook* (2008. gada oktobris).

konta deficītu, turpināt īstenot strukturālās reformas attīstītajās valstīs ar samērā zemu potenciālo izaugsmi, veikt iekšzemes pieprasījuma palielināšanas pasākumus attīstības valstīs ar lielu tekošā konta pozitīvo saldo, uzlabot kapitāla sadali šajās valstīs un kopumā labāk novērtēt riskus. Atbilstoši idejām par to, kā uzlabot starptautisko finanšu arhitektūru (sk. tālāk), kurā piedalās ECB un citas Eurosistēmas centrālās bankas, Eurosistēma uzsvērusi to, cik svarīgi nodrošināt, lai papildus finanšu tirgus disciplīnas veicināšanai šie uzlabojumi stiprinātu arī makroekonomiskās politikas disciplīnu. Pilnveidotai daudzpusējas ekonomiskās uzraudzības struktūrai būtu jānodrošina uz stabilitāti orientēta un ilgtspējīga ekonomiskā politika, īpaši sistēmiski svarīgās valstīs.

Visbeidzot, starptautiskā politikas pārraudzība tiek veikta arī pašā euro zonā. Papildus atsevišķu euro zonas valstu pārbaudēm gan SVF, gan OECD 2008. gadā veica regulāras euro zonas monetārās, finanšu un ekonomiskās politikas pārbaudes. SVF Vienošanās līguma IV panta konsultācijas un OECD Ekonomikas un attīstības analīzes komitejas pārbaude nodrošināja iespēju veidot lietderīgu viedokļu apmaiņu starp šīm starptautiskajām organizācijām un ECB, Eurogrupas prezidentūru un Eiropas Komisiju. Pēc šīm diskusijām gan SVF, gan OECD sagatavoja ziņojumu, kurā ietverts euro zonas politikas novērtējums.⁵

STARPTAUTISKĀ FINANŠU ARHITEKTŪRA

Finanšu satricinājums izraisīja plašas diskusijas par starptautiskās monetārās un finanšu sistēmas izveidi un darbību. ES valstu vai valdību vadītāji neformālajā sanāksmē 2008. gada 7. novembrī Briselē vienojās koordinēt atbildes reakciju uz finanšu krīzi un ieviest vienotus principus, uz kuriem pamatojoties varētu izveidot jaunu starptautisku finanšu sistēmu. 15. novembrī G20 valstu vadītāji sapulcējās Vašingtonā savā pirmajā sanāksmē par finanšu tirgiem un pasaules tautsaimniecību. Viņi aicināja darboties finanšu regulēšanas un makroekonomiskās politikas jomā un uzsvēra apņemšanos nodrošināt brīvu tirdzniecību. Turpmāko darbu organizē četras darba grupas, kuras sniedz pārskatu G20 valstu

finanšu ministru un centrālo banku prezidentu vietniekiem, kuri gatavoja 2009. gada pavasarī plānoto G20 valstu finanšu ministru un centrālo banku prezidentu tikšanos.

Reaģējot uz SVF dalībnieku aicinājumiem, tika veiktas konkrētas fonda finansiālā atbalsta iespēju pārmaiņas. Oktobrī tika izveidots jauns finanšu instruments – īstermiņa likviditātes iespēja. Šā instrumenta mērķis ir nodrošināt ātri izsniedzamu finansējumu valstīm, kuras īsteno stingru politiku, kurām ir labi sasniegumi un īslaicīgas likviditātes problēmas ārējo kapitāla tirgu norišu dēļ. Papildus šā jaunā instrumenta izveidei fonds uzsāka savas aizdevēja lomas dažādu aspektu pārskatīšanu. Turklāt tas sniedza finansējumu dažām dalībvalstīm, t.sk. Baltkrievijai, Ungārijai, Īslandei, Latvijai, Pakistānai un Ukrainai, regulāri īstenojot atbalsta pasākumus.

2008. gadā turpinājās dažādi centieni veikt SVF reformas. Galvenās aplūkotās reformu jomas ietvēra SVF uzraudzību, fonda aizdevēja lomu, tā vadību (t.sk. kvotas un pārstāvību SVF) un ienākumu un izdevumu struktūru. Vienošanās par šiem jautājumiem tiek panākta diskusijās pašā SVF un citos forumos (piemēram, G7 un G20), un ECBS un Eurosistēma veic šo diskusiju pārraudzību un attiecīgi piedalās tajās.

Pēc jauna lēmuma par dalībvalstu politikas divpusēju uzraudzību pieņemšanas 2007. gada vidū fonds pievērsās tā izpildei IV panta konsultācijās ar dalībvalstīm. Jaunajā lēmumā lielāka uzmanība pievērsta dažādu valstu savstarpējai ietekmei, izmantojot ārējo stabilitāti kā uzraudzības organizācijas principu. Ārējā stabilitāte formulēta ar atsauci uz valūtas kursu, kura analīze attiecīgi kļūst par galveno uzraudzības procesa sastāvdaļu. Oktobrī fonds sniedza savu pirmo "Paziņojumu par uzraudzības prioritātēm", kas ir SVF uzraudzības ceļvedis līdz 2011. gadam. Paziņojumā noteiktas četras galvenās fonda uzraudzības prioritātes: finanšu tirgus saspīlējuma novēršana, pasaules

⁵ *Euro area policies: 2008 Article IV consultation – staff report*, SVF, 2008. gada augusts, un *Economic survey of the euro area*, OECD, 2009. gada janvāris.

finanšu sistēmas stiprināšana, piemērošanās krasām preču cenu pārmaiņām un organizēta globālās nesabalansētības samazināšana. Lai to nodrošinātu, fonds cenšas uzlabot risku un ievainojamības avotu agrīno brīdinājumu sistēmu, analizējot arī makrofinansiālās saiknes, un pievērš uzmanību ievainojamības jautājumam arī attīstītajās valstīs. Fonds turpināja arī veltīt uzmanību finanšu sektora jautājumiem un ar to saistītām politikas mācībām, lai uzlabotu sadarbību ar Finanšu stabilitātes forumu.

Turklāt SVF Valde vienojās par visaptverošas kvotu un pārstāvības reformu paketes sagatavošanu, kura paredz: jaunu kvotas formulu; kvotu *ad hoc* pieauguma otro ciklu, kas pamatojas uz jauno formulu; trīskāršu pamatbalsu pieaugumu, lai veicinātu valstu ar zemiem ienākumiem pārstāvību; vēl vienu izpilddirektora vietnieka amata vietu abām Āfrikas pozīcijām Valdē. Divi galvenie reformu mērķi bija atkārtoti saskaņot kvotas daļas ar SVF locekļu relatīvajiem svāriem un lomu pasaules tautsaimniecībā un veicināt valstu ar zemiem ienākumiem pārstāvību un dalību SVF. Fonda vadības pilnveides darbs turpināsies, pamatojoties arī uz SVF Neatkarīgā novērtējuma biroja 2008. gada ziņojumu un Ievērojamo personu komitejas ziņojumu par SVF vadības reformu, kas jāpublisko līdz 2009. gada pavasarim.

SVF Valde vienojās arī par pasākumiem stabilāka tā finansiālā pamata izveidošanai. Runājot par ienākumiem, fonds turpmāk paļausies uz plašākiem un drošākiem ienākumu avotiem. Tas nozīmē fonda ieguldījumu institūcijas paplašināšanu un atbalsta institūcijas izveidošanu, kas tiek finansēta no strikti ierobežotas zelta tirdzniecības gūtās peļņas saskaņā ar Centrālo banku nolīgumu par zeltu. Izdevumu pusē apsvērumi par fonda galvenajām pilnvarām un rūpīgu prioritāšu noteikšanu ir galvenie priekšlikumi jaunas izdevumu struktūras izveidei, kas paredz būtisku budžeta samazināšanu. Turklāt finanšu satricinājuma apstākļos norisinās diskusijas par SVF līdzekļu pietiekamību.

Finanšu stabilitātes forums, kas veicināja dažādu nacionālo un starptautisko iniciatīvu koordinēšanu un sekoja to savlaicīgai īstenošanai, sniedza būtisku ieguldījumu pasaules finanšu sistēmas elastības nostiprināšanā. Tas arī sniedza ieteikumus piecās galvenajās jomās (piesardzīga pārraudzība, caurredzamība un novērtēšana, kredītreitingi, institūciju reakcija uz riskiem un pasākumi finanšu sistēmas spriedzes mazināšanai) un pārskatīja to īstenošanu.

Starptautiskā finanšu sabiedrība joprojām lielu uzmanību veltīja krīžu novēršanas un pārdomātu krīžu risinājumu veicināšanai. Tāpēc tika panākts progress stabilu kapitāla plūsmu un godīgas parāda pārstrukturēšanas jaunajos tirgos principu īstenošanā, kurus 2004. gadā atbalstīja G20 valstu finanšu ministri un centrālo banku prezidenti. Šo uz tirgu balstīto un brīvprātīgo principu mērķis ir nodrošināt pamatnostādnes suverēno emitentu un to privāto kreditoru rīcībai informācijas apmaiņas, dialoga veidošanas un ciešas sadarbības jomā. Arvien lielāks skaits finanšu institūciju un emitentvalstu atbalstījis šos principus un izrādījis īpašu interesi par to īstenošanas veicināšanu. Pēdējā sanāksmē Vašingtonā 2008. gada oktobrī Pilnvarnieku grupa, kurā darbojas augstākie vadītāji pasaules finanšu jomā un kura tika izveidota, lai vadītu principu īstenošanu, pārskatīja starptautiskās finanšu arhitektūras ietvaros sasniegto progresu un sniedza ieteikumus turpmākam darbam.

Cita finanšu tirgus iniciatīva 2008. gadā bija Valsts Investīciju fondu starptautiskās darba grupas Santjago principu izstrāde. Tos kopīgi saskaņoja attīstīto, jauno un attīstības valstu investīciju fondi, un tie atspoguļo kopīgus centienus izveidot visaptverošu struktūru, lai veicinātu izpratni par šo fondu darbību. Šo brīvprātīgo principu mērķis ir veicināt valsts investīciju fondu stabilizējošo lomu finanšu tirgos un palīdzēt saglabāt brīvu pārrobežu ieguldījumu plūsmu. OECD sniedz norādījumus par saņēmējvalstu politiku valsts investīciju fondu ieguldījumu jomā.

2.2. SADARBĪBA AR ĀRPUS ES ESOŠAJĀM VALSTĪM

Eurosistēma turpināja veicināt starptautisko sadarbību ar centrālajām bankām ārpus ES, organizējot seminārus un darbseminārus. Turklāt tās sniegtā tehniskā palīdzība joprojām bija svarīgs instruments, lai stiprinātu centrālo banku administratīvo kapacitāti, īpaši ES kaimiņu reģionos, un veicinātu atbilstību Eiropas un starptautiskajiem standartiem. ECB un Eiropas Komisija arī aktīvi piedalījās ES makroekonomiskajā dialogā ar Ķīnu, Indiju un Krieviju.

ECB turpināja padziļināt attiecības ar Rietumbalkānu valstīm. ECB un 17 ES NCB⁶ 2008. gada 1. septembrī uzsāka deviņu mēnešu tehniskās palīdzības programmu Serbijas Nacionālajai bankai. Eiropas Rekonstrukcijas aģentūras finansētā programma sniegs tai vajadzību novērtējumu, lai noskaidrotu centrālās bankas darbības jomas, kurās būs jāpanāk progress, gatavojoties pievienoties ES. Aplūkojamās jomas ietver banku uzraudzību, Serbijas Nacionālās bankas veikto tiesību aktu saskaņošanu atbilstoši *acquis communautaire*, kapitāla plūsmu liberalizāciju, monetārās politikas un ārvalstu valūtas kursa režīma īstenošanu, monetāro, finanšu un maksājumu bilances statistiku un finanšu pakalpojumu patērētāju aizsardzību.

Tehniskā sadarbība ar Krievijas Banku pastiprinājās, 2008. gada 1. aprīlī uzsākot jaunas Eiropas Komisijas finansētas centrālo banku sadarbības programmas īstenošanu. Šī programma paredz ECB partnerību ar *Deutsche Bundesbank*, *Bank of Greece*, *Banco de España*, *Banque de France*, *Banca d'Italia*, *De Nederlandsche Bank*, *Oesterreichische Nationalbank*, *Suomen Pankki* – *Finlands Bank* sadarbībā ar *Rahoitustarkastus* (Somijas finanšu tirgus uzraudzības institūcija). Tā noslēgsies 2010. gada decembrī. Programmas mērķis ir nodot Krievijas Bankai ES zināšanas un pieredzi iekšējā audita jomā un sniegt atbalstu pakāpeniskai Bāzeles II principu ieviešanai banku uzraudzības sistēmā.

Piektais Eurosistēmas augsta līmeņa seminārs, kurā piedalījās ES Vidusjūras reģiona dienvidu un austrumu piekrastes partnervalstu centrālo banku prezidenti un kuru organizēja ECB un Ēģiptes Centrālā banka, notika Aleksandrijā 2008. gada 26. un 27. novembrī. Prezidenti pārskatīja jaunākās ekonomiskās un finanšu norises reģionā un pārrunāja jautājumus par monetārās politikas stratēģijām, valūtas kursa režīmiem un banku sektoru Vidusjūras valstīs. ECB pārstāvji piedalījās arī vairākās sanāksmēs, kurās uzmanība tika veltīta ekonomiskajiem un finanšu jautājumiem Barselonas procesa – Vidusjūras reģiona valstu savienības – ietvaros.

Sadarbība ar Ēģiptes Centrālo banku turpinājās, tāpēc 2009. gada 1. janvārī tika uzsākta jauna Eiropas Komisijas finansēta triju gadu programma. Programmā piedalīsies *Българска народна банка* (Bulgārijas Nacionālās Bankas), *Česká národní banka*, *Deutsche Bundesbank*, *Bank of Greece*, *Banque de France*, *Banca d'Italia* un *Banca Națională a României* speciālisti. Programmai ir trīs galvenie mērķi: sagatavot vadlīnijas, kas Ēģiptes Centrālajai bankai palīdzētu izstrādāt jaunus noteikumus atbilstoši Bāzeles II bāzes režīmam, pabeigt to sagatavošanas un ieviešanas organizēšanu un izveidot jaunu sistēmu, kas paredz, ka bankas sniedz datus Ēģiptes Centrālajai bankai, lai varētu ieviest jaunus noteikumus.

Pirmo reizi augsta līmeņa Eurosistēmas seminārā, kuru kopīgi organizēja ECB un *Deutsche Bundesbank*, piedalījās Persijas līča Sadarbības padomes (GCC)⁷ dalībvalstu centrālo banku un monetāro aģentūru prezidenti. Tas notika Maincā 2008. gada 11. un 12. martā. Diskusijās uzmanība tika veltīta ekonomiskajām norisēm un struktūrām Persijas līča Sadarbības padomes valstīs un to lomai pasaules

6 Beļģijas, Bulgārijas, Čehijas Republikas, Dānijas, Vācijas, Igaunijas, Grieķijas, Francijas, Itālijas, Kipras, Latvijas, Ungārijas, Nīderlandes, Austrijas, Polijas, Rumānijas un Lielbritānijas NCB.

7 Bahreina, Kuveita, Omāna, Katara, Saūda Arābija un Apvienotie Arābu Emirāti.

tautsaimniecībā, īpaši naudas un finanšu, enerģijas un tirdzniecības jomā.

ECB, Ķīnas Tautas banka un *Banca d'Italia* kopīgi organizēja ceturto augsta līmeņa Austrumāzijas un Klusā okeāna reģiona un euro zonas valstu centrālo banku semināru *Banca d'Italia* Romā 26. un 27. jūnijā. Tā mērķis bija apmainīties viedokļiem par jautājumiem, kas jārisina abu reģionu politikas veidotājiem (piemēram, finanšu satricinājums, globālā nesabalansētība un izaugsmes perspektīvas).

2008. gadā ECB turpināja stiprināt attiecības ar Ķīnas Tautas banku. Abu institūciju 2002. gadā parakstītais Saprašanās memorands tika atkārtoti parakstīts 2008. gadā. Sadarbība būtiski palielinājusies dažos pēdējos gados, ietverot gan augsta līmeņa sanāksmes, gan darbinieku ciešāku sadarbību. ECB prezidents un Ķīnas Tautas bankas prezidents tikās ECB 5. septembrī, lai piedalītos politiskās diskusijās.

Bijušais Itālijas prezidents Karlo Azeljo Čampi (pa labi) un Žans Klods Trišē ceļā uz ceremoniju par godu ECB 10. gadadienai Frankfurtes Vecajā operā 2008. gada 2. jūnijā

6. NODAĻA

ATBILDĪBA

I. ATBILDĪBA PRET SABIEDRĪBU UN EIROPAS PARLAMENTU

Pēdējos gadu desmitos centrālo banku neatkarība kļuvusi par attīstīto un attīstības valstu monetārās politikas pamatnostādņu visai būtisku sastāvdaļu. Lēmums centrālajām bankām piešķirt neatkarību cieši sakņojas ekonomikas teorijā un pamatots ar empīriskiem datiem, kas liecina, ka šāda struktūra veicina cenu stabilitātes saglabāšanu. Vienlaikus demokrātiskas sabiedrības pamatprincips ir tas, ka jebkura neatkarīga institūcija, kas pilda sabiedriskas funkcijas, ir atbildīga par savām darbībām pret pilsoņiem un viņu ievēlētajiem pārstāvjiem. Neatkarīgas centrālās bankas atbildība jāsaprot kā pienākums izskaidrot un pamatot savus lēmumus pilsoņiem un viņu politiskajiem pārstāvjiem. Tāpēc atbildība ir centrālās bankas neatkarības sastāvdaļa.

Jau kopš tās dibināšanas ECB vienmēr apzinājusies savas atbildības par politikas lēmumiem būtisko nozīmi. Kā to prasa Līgums, tā uzturējusi regulāru dialogu ar ES pilsoņiem un Eiropas Parlamentu. ECB saistības šajā aspektā atspoguļo daudzās ECB publikācijas un liels skaits Padomes locekļu 2008. gadā teikto runu.

Līgumā ECB noteiktas precīzas pārskatu sniegšanas prasības, kas ietver ceturkšņa pārskata, nedēļas finanšu pārskata un gada pārskata publicēšanu. ECB būtībā Statūtos noteiktos pienākumus izpilda ar uzviju, piemēram, publicējot "Mēneša Biļetenu", nevis prasīto ceturkšņa pārskatu, kā arī pēc katra mēneša pirmās Padomes sēdes organizējot preses konferenci.

Eiropas Parlamentam kā institūcijai, kuras likumību tieši nosaka ES pilsoņi, joprojām ir galvenā nozīme, prasot atbildību no ECB. Saskaņā ar Līguma nosacījumiem ECB prezidents 2008. gadā Eiropas Parlamenta plenārsēdei iesniedza ECB 2007. gada pārskatu. Turklāt prezidents, katru ceturksni uzstājoties Eiropas Parlamenta Ekonomikas un monetāro lietu komitejā, turpināja regulāri sniegt pārskatus par ECB monetāro politiku un citiem uzdevumiem. Prezidents uzstājās arī Eiropas Parlamenta un valstu parlamentu kopīgajā

sanāksmē, lai apspriestu ES pamatnostādnes finanšu stabilitātes nodrošināšanai.

Arī citi Valdes locekļi daudzkārt uzstājās Eiropas Parlamentā. Viceprezidents Ekonomikas un monetāro lietu komitejai iesniedza ECB 2007. gada pārskatu. Ģertrūde Tumpela-Gugerela divas reizes uzstājās komitejā, informējot par jaunākajām norisēm vērtspapīru klīringa un norēķinu jomā, kā arī par Eurosistēmas TARGET2 vērtspapīru projektu. Jirgens Štarks komitejai iesniedza ECB 2008. gada Konverģences ziņojumu un piedalījās pārrunās par Slovērijas pievienošanu euro zonai. Lorenzo Bini Smagi piedalījās komitejas organizētajā paneldiskusijā par EMS pastāvēšanas pirmajiem 10 gadiem un turpmākajiem uzdevumiem.

Notika arī pārrunas starp ECB speciālistiem un Eiropas Parlamenta locekļiem par jomām, kurās ECB ir specifiska pieredze un zināšanas (piemēram, euro viltojumi, kapitāla prasības un statistika). Saskaņā ar iedibināto praksi Ekonomikas un monetāro lietu komitejas delegācija apmeklēja ECB, lai ar Valdes locekļiem apmainītos viedokļiem par dažādiem jautājumiem. ECB arī turpināja brīvprātīgi iedibināto praksi atbildēt uz Eiropas Parlamenta locekļu rakstiski iesniegtajiem jautājumiem, kas ir ECB kompetencē.

2. ATSEVIŠKI SANĀKSMĒS AR EIROPAS PARLAMENTU IZVIRZĪTIE JAUTĀJUMI

Daudzajās Eiropas Parlamenta un ECB viedokļu apmaiņās tika apspriests plašs jautājumu loks. Tālāk ieskicēti galvenie jautājumi, kuri tika izvirzīti apspriešanai.

EIROPAS PARLAMENTA LĒMUMS PAR ECB

2007. GADA PĀRSKATU

Saskaņā ar iedibināto praksi Eiropas Parlaments 2008. gada 9. jūlijā pieņēma pēc savas iniciatīvas izstrādāto rezolūciju par ECB 2007. gada pārskatu. Šajā rezolūcijā Eiropas Parlaments atbalstīja pilnīgu ECB neatkarību un atzina, ka Padomes sēžu protokolu publiskošana varētu izraisīt politisku spiedienu uz Padomes locekļiem. Rezolūcijā pausta atzinība par ECB lielisko veikumu, pārvaldot finanšu satricinājumu, un uzsvērts, ka vadošās centrālās bankas, t.sk. ECB, jau pirms finanšu krīzes sākuma brīdinājušas, ka riskus nedrīkst novērtēt par zemu. Turklāt rezolūcijā uzsvērtas Eurosistēmas divu pīlāru monetārās stratēģijas priekšrocības.

FINANŠU REGULĒŠANA

Eiropas Parlaments un ECB turpināja nopietnu dialogu par finanšu regulēšanas jautājumiem. Eiropas Parlaments rezolūcijā šajā jautājumā aicināja ieviest piemērotas pretcikliskas kapitāla prasības visiem finanšu tirgus dalībniekiem. Tāpat Eiropas Parlaments saskatīja nepieciešamību atbilstoši atklāt informāciju un izvēlēties piemērotas ārpusbilances posteņu grāmatošanas kārtības metodes, aicinot atklāt arī vairāk kvalitatīvas informācijas par sarežģītiem produktiem un vērtspapīrošanas procesu. Pievēršoties reitingu aģentūrām, Parlaments mudināja izveidot ES pārskatu mehānismu un uzstāja, ka jāievieš pasākumi, lai uzlabotu gan reitinga metodikas caurredzamību, gan kvalitātes nodrošināšanas sistēmas.

Uzstājoties 2008. gada 23. janvārī Eiropas Parlamenta un valstu parlamentu kopīgajā sanāksmē, prezidents brīdināja, ka arvien sarežģītākie finanšu instrumenti un neskaidrība par finanšu institūciju pakļautību riskiem varētu palielināt nenoteiktību par risku lielumu un šo risku galaturētāju, kas varētu liecināt par risku vērtēšanu plašumā. Prezidents uzsvēra

nepieciešamību uzlabot caurredzamību un pārveidot regulatīvo bāzi pretcikliskāku. Viņš arī aicināja finanšu institūcijas pilnveidot savu riska vadības praksi. Prezidents arī vairākas reizes uzsvēra nepieciešamību ātri ieviest ECOFIN stratēģisko plānu, kurā noteikts, kā politikai būtu jāreaģē uz finanšu satricinājumu.

ES PAMATNOSTĀDNES FINANŠU UZRAUDZĪBAS UN STABILITĀTES JOMĀ

Diskusijās starp ECB un Eiropas Parlamentu skaidri iezīmējās arī ES pamatnostādnes finanšu uzraudzības un stabilitātes jomā. Dažādās rezolūcijās par šo tēmu Eiropas Parlaments atzīmēja, ka finanšu uzraudzība Eiropā nav gājusi kopsolī ar ES finanšu tirgu integrāciju. Tāpēc Eiropas Parlaments uzskatīja, ka lielāko pārrobežu finanšu grupu uzraudzībai, kā arī Lamfalusī principu sistēmas triju 3. līmeņa komiteju statusa un atbildības nostiprināšanai un precizēšanai nepieciešams izveidot "uzraugu kolēģiju" (vairāk par Lamfalusī principu sistēmu sk. 4. nodaļas 2. sadaļā). Eiropas Parlaments arī mudināja ECB un ECBS aktīvi iesaistīties ES makrolīmeņa uzraudzības un finanšu stabilitātes politikas izstrādāšanā un īstenošanā, kā arī aicināja uzraugus un centrālās bankas ar Banku uzraudzības komitejas starpniecību nodrošināt ECB ar atbilstošu mikrolīmeņa uzraudzības informāciju. Visbeidzot, Parlaments ieteica likumdošanas pārmaiņas, lai uzlabotu organizatoriskos pasākumus krīžu novēršanai un vadīšanai.

Uzstājoties Parlamentā, prezidents uzsvēra, ka turpmāk būtu vairāk jāizmanto Lamfalusī principu sistēmas potenciāls un ka būtu ātri jāīsteno Lamfalusī sistēmas pārskatīšanas plānā paredzētie lēmumi. Tāpat prezidents aicināja arī strauji veikt ES finanšu stabilitātes veicināšanas plānā paredzētos pasākumus. Viņš īpaši uzsvēra, ka nepieciešama raita sadarbība un pietiekama informācijas apmaiņa starp uzraugiem un centrālajām bankām.

EMS 10 GADU PASTĀVĒŠANA

Eiropas Parlaments arī piedalījās diskusijā par EMS pastāvēšanas pirmajiem 10 gadiem

(sk. 12. ielikumu). 2008. gada 18. novembrī tas pieņēma rezolūciju, kurā izklāstīja savu viedokli, ka EMS pastāvēšanas pirmie 10 gadi bijuši veiksmīgi, jo vienotā valūta veicinājusi euro zonas valstu ekonomisko stabilitāti un integrāciju. Vienlaikus Parlaments atzina, ka, lai pilnībā gūtu labumu no EMS, jādara vēl vairāk, īpaši strukturālo reformu un stabilas fiskālās politikas īstenošanā.

ECB prezidents piekrita, ka EMS raitas darbības nodrošināšanai strukturālās reformas un piesardzīga fiskālā politika ir visai būtiskas. Viņš arī pauda bažas par to, ka strukturālo reformu un fiskālās konsolidācijas pasākumu veikšana kļuvusi gausāka.

Žans Klods Trišē, griežot dzimšanas dienas torti, svinībās par godu ECB 10. gadadienai Frankfurtes Vecajā operā 2008. gada 2. jūnijā. No labās uz kreiso: Žozē Manuels Barozu, Žans Klods Junkers, Žans Klods Trišē, Alīna Trišē, Hanss Gerts Poterings, Grēta Duisenberga un Janezs Janša

7. NODAĻA

ĀRĒJĀ KOMUNIKĀCIJA

I. KOMUNIKĀCIJAS POLITIKA

ECB ārējās komunikācijas mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par ECB politiku un lēmumiem. Tā ir ECB monetārās politikas un citu tās uzdevumu izpildes neatņemama sastāvdaļa. ECB komunikācijas darbības nosaka divas pamatnostādnes – atklātība un caurredzamība. Abas pamatnostādnes veicina ECB monetārās politikas efektivitāti, optimālu darbību un ticamību. Tās arī palīdz ECB centienos sniegt pilnīgu pārskatu par tās darbību, kā sīkāk skaidrots 6. nodaļā.

1999. gadā ieviestā monetārās politikas novērtējuma un lēmumu reālā laika, regulārās un detalizētās skaidrošanas koncepcija ir vienreizēji atklāta un caurredzama pieeja centrālās bankas komunikācijai. Monetārās politikas lēmumi tiek skaidroti preses konferencē tūlīt pēc tam, kad Padome tos pieņēmusi. Preses konferencē prezidents nolasa detalizētu ievadpaziņojumu, skaidrojot Padomes lēmumus. Prezidents un viceprezidents atbild uz plašsaziņas līdzekļu pārstāvju jautājumiem. Kopš 2004. gada decembra arī tie Padomes pieņemtie lēmumi, kuri neattiecas uz procentu likmju noteikšanu, katru mēnesi tiek publicēti Eurosistēmas centrālo banku interneta lapās.

ECB tiesību akti, tāpat kā Eurosistēmas konsolidētie finanšu pārskati, pieejami visās oficiālajās ES valodās.¹ Arī ECB gada pārskata un "Mēneša Biļetena" ceturkšņa versijas teksts pilnā apjomā pieejams visās oficiālajās ES valodās.² Konverģences ziņojums pieejams visās oficiālajās ES valodās vai nu pilnā apjomā, vai kopsavilkuma veidā.³ Lai nodrošinātu pārskata sniegšanu sabiedrībai un caurredzamību, ECB publicē citus dokumentus atsevišķās vai visās oficiālajās valodās, īpaši paziņojumus presei par monetārās politikas lēmumiem, speciālistu makroekonomiskās iespēju aplēses,⁴ politikas skaidrojumus un informatīvo materiālu, kas skar sabiedrību kopumā. ECB galveno publikāciju sagatavošana, publicēšana nacionālajās valodās un izplatīšana notiek ciešā sadarbībā ar NCB.

- 1 Izņemot īru valodu, kurai ES līmenī piešķirts izņēmuma statuss.
- 2 Izņemot īru (izņēmums ES līmenī) un maltiešu (vienošanās ar *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* pēc pagaidu izņēmuma statusa atcelšanas 2007. gada maijā) valodu.
- 3 Sk. 2. zemsvītras piezīmi.
- 4 ECB speciālistu iespēju aplēses kopš 2004. gada septembra un Eurosistēmas speciālistu iespēju aplēses – kopš 2000. gada decembra.

2. KOMUNIKĀCIJAS PASĀKUMI

ECB jāuzrunā dažādas auditorijas ar atšķirīgu finanšu un ekonomikas zināšanu līmeni, piemēram, finanšu eksperti, plašsaziņas līdzekļu pārstāvji, valdības, parlamenti un sabiedrība. Tāpēc tās pilnvaras un lēmumi skaidroti, izmantojot dažādus saziņas līdzekļus un pasākumus, kas pastāvīgi tiek uzlaboti, lai, ņemot vērā dažādās auditorijas, komunikācijas vidi un vajadzības, padarītu tos pēc iespējas efektīvākus.

ECB publicē vairākus pētījumus un ziņojumus, piemēram, gada pārskatu, kas sniedz ECB iepriekšējā gada aktivitāšu apskatu un tādējādi pastiprina ECB atbildību. "Mēneša Biļetens" pastāvīgi sniedz aktualizētu ECB veikto ekonomisko un monetāro norišu vērtējumu un detalizētu tās lēmumu pamatojumu, savukārt "Finanšu Stabilitātes Pārskats" novērtē euro zonas finanšu sistēmas stabilitāti attiecībā uz tās spēju absorbēt nelabvēlīgus šokus.

Visi Padomes locekļi tieši piedalās sabiedrības zināšanu un izpratnes par Eurosistēmas uzdevumiem un politiku veicināšanā, sniedzot komentārus Eiropas Parlamentā un nacionālajos parlamentos, uzstājoties ar publiskām runām un sniedzot intervijas plašsaziņas līdzekļiem. 2008. gadā ECB prezidents uzstājās Eiropas Parlamentā piecas reizes. Valdes locekļi 2008. gadā aptuveni 300 reižu uzstājās dažādu auditoriju priekšā un sniedza aptuveni 200 interviju plašsaziņas līdzekļiem, kā arī publicēja rakstus žurnālos un laikrakstos.

Nozīmīga loma, nodrošinot informācijas par Eurosistēmu un paziņojumu izplatīšanu nacionālajā līmenī plašai sabiedrībai un ieinteresētajām pusēm, ir arī euro zonas NCB. Tās uzrunā dažādas nacionālās un reģionālās auditorijas to dzimtajā valodā un vidē.

2008. gadā ECB – gan patstāvīgi, gan sadarbībā ar ES NCB un Eiropas Žurnālistikas centru – noorganizēja 12 seminārus, kuru mērķis bija veicināt starptautisko un nacionālo plašsaziņas līdzekļu pārstāvju zināšanas un izpratni. Pirmo reizi viens no šiem semināriem tika rīkots sakarā ar Padomes izbraukuma sēdi, kas notika Briselē 4. decembrī.

ECB 2008. gadā savās telpās Frankfurtē uzņēma aptuveni 14 000 apmeklētāju. Apmeklētāji saņēma informāciju no pirmavota ECB speciālistu un vadītāju sagatavotu prezentāciju veidā. Lielākā daļa apmeklētāju bija vidusskolēni un universitāšu studenti, kā arī finanšu sektora profesionāļi.

Visi ECB publicētie dokumenti un informācija par dažādiem tās veiktajiem pasākumiem sniegta ECB interneta lapā. To 2008. gadā apmeklēja 18 milj. interesentu (par 20% vairāk nekā iepriekšējā gadā). Aplūkots 126 milj. lapu un lejuplādēts 25 milj. dokumentu. 2008. gadā ECB sniegusi atbildes uz aptuveni 60 000 sabiedrības informācijas pieprasījumu par daudziem jautājumiem saistībā ar ECB darbību, politiku un lēmumiem.

2008. gadā ECB komunikācijas pasākumi galvenokārt bija veltīti pasaules finanšu satricinājuma notikumu un seku, kā arī ECB un Eurosistēmas veikto pasākumu skaidrošanai. Ceturtā daļa Valdes locekļu visu publiski teikto runu un trešā daļa ECB paziņojumu preseī attiecās uz šo jautājumu, turklāt vairāk – 2008. gada 2. pusgadā. Pieauga arī ECB atzinumu skaits par atsevišķu ES dalībvalstu veiktajiem fiskālajiem un regulatīvajiem pasākumiem. Būtiski bija palielinājies no preses, sabiedrības un ECB apmeklētājiem saņemto informācijas pieprasījumu skaits saistībā ar finanšu satricinājumu un Eurosistēmas veiktajiem pasākumiem. Lai apmierinātu augošo informācijas pieprasījumu, tika uzlabota ECB interneta lapas atklātā tirgus operāciju sadaļa, ieviešot jaunu sadaļu par monetārās politikas izsoļu operācijām, kā arī tika publiskoti dati par visām kopš 1999. gada notikušajām tirgus operācijām.

Par godu 10 gadu jubilejai ECB 2008. gada 1. jūnijā atvēra durvis plašākai sabiedrībai. 1 400 pieteiktajiem apmeklētājiem tika organizētas ekskursijas pa ēku gida pavadībā, darbsemināri, izstādes un spēles.

Kultūras dienas, ko 2008. gadā ECB organizēja sadarbībā ar visām ECBS centrālajām bankām,

bija veltītas ES, un tajās māksliniecisko ieguldījumu bija sniegušas visas 27 ES dalībvalstis. Laika ziņā Kultūras dienu programma bija iepļānota tā, lai sakristu ar ECB jubilejas svinībām, kuras apmeklēja ES valstu un valdību vadītāji, kā arī daudzas personības, kas devušas nozīmīgu ieguldījumu EMS izveidē. Tika publicēts "Mēneša Biļetena" jubilejas speciālizdevums, sniedzot atskatu uz EMS pirmajiem 10 gadiem un iezīmējot nākotnē gaidāmos izaicinājumus. 5. ECB centrālo banku darbības konference "Euro 10 gadu: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi", kas notika Frankfurtē 2008. gada 13. un 14. novembrī, pulcināja centrālo banku darbiniekus, akadēmisko aprindu pārstāvjus, tirgus dalībniekus un plašsaziņas līdzekļu pārstāvjus no visas pasaules.

2008. gadā ECB sadarbībā ar *Národná banka Slovenska*, gatavojoties euro ieviešanai Slovēnijā 2009. gada 1. janvārī, organizēja informācijas kampaņu. Visos euro ieviešanai Slovēnijā domātajos komunikācijas pasākumos tika izmantots Eurosistēmas izveidotais logo "€ – MŪSU nauda". Kampaņa Slovēnijā notika saskaņā ar tādu pašu komunikācijas stratēģiju, kāda bija izstrādāta Slovēnijai, Kiprai un Maltai. Kampaņas mērķis bija iepazīstināt profesionālās skaidrās naudas apstrādes iestādes un plašu sabiedrību ar euro banknošu un monētu vizuālo noformējumu un pretviltošanas elementiem, kā arī ar skaidrās naudas maiņas kārtību (sk. 3. nodaļu). Eurosistēmas centrālās bankas, gatavojoties euro banknošu otrajam izlaidumam nākamajos gados, izstrādājušas komunikācijas stratēģiju.

5. ECB centrālo banku darbības konferences paneļdiskusija 2008. gada 13. un 14. novembrī

8. NODAĻA

INSTITUCIONĀLĀ STRUKTŪRA, ORGANIZĀCIJA UN FINANŠU PĀRSKATI

I. ECB LĒMĒJINSTITŪCIJAS UN KORPORATĪVĀ VADĪBA

I.1. EUROSISTĒMA UN EIROPAS CENTRĀLO BANKU SISTĒMA

Eurosistēma ir euro zonas valstu centrālo banku sistēma. Tajā ietilpst ECB un to ES dalībvalstu NCB, kuru valūta ir euro (kopš 2009. gada 1. janvāra – 16). Padome pieņēma terminu "Eurosistēma", lai veicinātu izpratni par euro zonas valstu centrālo banku darbības struktūru. Termins uzsver visu tās dalībnieku kopīgo identitāti, komandas darbu un sadarbību. Termins "Eurosistēma" ir ietverts Lisabonas līgumā¹.

ECBS ietilpst ECB un visu ES dalībvalstu NCB (kopš 2007. gada 1. janvāra – 27), t.i., arī to dalībvalstu NCB, kuras vēl nav ieviesušas euro.

ECB ir Eurosistēmas un ECBS kodols un nodrošina šo organizāciju attiecīgo uzdevumu izpildi vai nu pašas ECB darbības rezultātā, vai

ar NCB palīdzību. Saskaņā ar starptautiskajām publiskajām tiesībām ECB ir juridiskā persona.

Visas NCB ir juridiskās personas saskaņā ar attiecīgās valsts likumiem. Euro zonas NCB, kas veido neatņemamu Eurosistēmas daļu, veic Eurosistēmai uzticētos uzdevumus saskaņā ar ECB lēmējinstītūciju izstrādātajiem noteikumiem. NCB sniedz savu ieguldījumu arī Eurosistēmas un ECBS darbā, piedaloties Eurosistēmas/ECBS komitejās (sk. šīs nodaļas 1.5. sadaļu). Tās pēc pašu ierosmes var veikt ar Eurosistēmu nesaistītas funkcijas, ja vien Padome neuzskata, ka šādas funkcijas traucē Eurosistēmas mērķiem un uzdevumiem.

¹ Sīkāku informāciju par Lisabonas līgumu sk. 5. nodaļas 1.2. sadaļā.

Eurosistēmu un ECBS vada ECB lēmējinstiucijas – Padome un Valde. Ģenerālpadome izveidota kā trešā ECB lēmējinstiucija, kas pastāvēs, kamēr būs ES dalībvalstis, kuras vēl nav ieviesušas euro. Lēmējinstiuciju darbību nosaka Līgums, ECBS Statūti un attiecīgais reglaments.² Eurosistēmā un ECBS lēmumu pieņemšana notiek centralizēti. Tomēr gan stratēģijas izstrādē, gan darbībā ECB un euro zonas NCB vienoti veicina Eurosistēmas kopīgo mērķu sasniegšanu, ievērojot decentralizācijas principu saskaņā ar ECBS Statūtiem.

1.2. PADOME

Padomi veido ECB Valdes locekļi un euro ieviesušo dalībvalstu NCB vadītāji. Saskaņā ar Līgumu tās galvenie pienākumi ir:

- apstiprināt pamatnostādnes un pieņemt Eurosistēmai uzticēto uzdevumu izpildes nodrošināšanai nepieciešamos lēmumus;
- formulēt euro zonas monetāro politiku, iekļaujot lēmumus, kas attiecas uz Eurosistēmas vidēja termiņa monetārajiem mērķiem, galvenajām procentu likmēm, rezervju nodrošinājumu un šo lēmumu īstenošanai nepieciešamo pamatnostādņu izstrādi.

Padome parasti tiekas divas reizes mēnesī ECB Frankfurtē pie Mainas, Vācijā. Tā veic arī padziļinātu monetāro un ekonomisko norišu novērtējumu un mēneša pirmajā sēdē pieņem attiecīgus lēmumus, savukārt otrajā sēdē parasti tiek izskatīti jautājumi, kas attiecas uz citiem ECB un Eurosistēmas uzdevumiem un pienākumiem. 2008. gadā divas sēdes nenotika Frankfurtē – vienu reizi Padome viesojās *Bank of Greece* Atēnās, bet otru – *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* Briselē.

Pieņemot lēmumus par monetāro politiku un citiem ECB un Eurosistēmas uzdevumiem, Padomes locekļi nepārstāv savu valsti, bet darbojas kā pilnīgi neatkarīgas personas. To atspoguļo Padomē piemērotais princips "viens

loceklis – viena balss". 2008. gada 18. decembrī Padome pieņēma lēmumu saglabāt pašreizējo balsošanas režīmu³ un ieviest rotācijas sistēmu tikai tad, kad euro zonas NCB prezidentu skaits pārsniegs 18.⁴ Šo lēmumu pieņēma sakarā ar prezidentu skaita palielināšanos Padomē līdz 16 pēc euro ieviešanas Slovākijā 2009. gada 1. janvārī. Vienlaikus Padome lēma par rotācijas sistēmas⁵ ieviešanas galvenajiem aspektiem pēc tam, kad prezidentu skaits pārsniegs 18. Izanalizējot vairākus modeļus, Padome izvēlējās šādu rotācijas modeli – prezidenti rotācijas kārtībā iegūst un atdod balsošanas tiesības pēc viena mēneša. Vienā reizē rotācijas kārtībai pakļauto prezidentu skaitu noteiks atbilstoši prezidentu skaita un katrai grupai piešķirto balsu skaita starpībai mīnus divi, negatīva skaitļa gadījumā ņemot tā absolūto vērtību. Šāds rotācijas modelis ļauj panākt, ka periodi bez balsstiesībām atsevišķiem prezidentiem ir īsi, un nodrošina relatīvu balsošanas kopuma sastāva stabilitāti.⁶

2 Par ECB reglamentiem sk. 2004. gada 19. februāra Lēmumu ECB/2004/2, ar kuru pieņemts Eiropas Centrālās bankas Reglaments (OV L 80, 18.03.2004., 33. lpp.), 2004. gada 17. jūnija Lēmumu ECB/2004/12, ar kuru pieņemts ECB Ģenerālpadomes Reglaments (OV L 230, 30.06.2004., 61. lpp.), un 1999. gada 12. oktobra Lēmumu ECB/1999/7 par ECB Valdes Reglamentu (OV L 314, 08.12.1999., 34. lpp.). Šie reglamenti pieejami arī ECB interneta lapā.

3 Saskaņā ar ECBS Statūtu 10.2. pantu balsstiesīgo prezidentu skaits nepārsniedz 15, bet paredzēta arī iespēja, ka Padome atliek rotācijas sistēmas ieviešanu, līdz prezidentu skaits pārsniedz 18.

4 Sk. 2008. gada 18. decembra informāciju presei un Lēmumu ECB/2008/29, ar ko atliek rotācijas sistēmas ieviešanu Eiropas Centrālās bankas Padomē.

5 2002. gada 19. decembrī Padome pieņēma lēmumu par rotācijas sistēmu, saskaņā ar kuru NCB prezidentiem būs balsstiesības uz atšķirīgiem laika periodiem atkarībā no valstu tautsaimniecības relatīvā apjoma euro zonā. Balstoties uz šo rādītāju, NCB prezidenti tiks iekļauti dažādās grupās. Minētais sadalījums nosaka, cik bieži prezidenti var izmantot balsstiesības. Sākumā būs divas grupas, bet pēc tam, kad euro zonu veidos vismaz 22 valstis, būs trīs grupas. Rotācijas sistēmas aprakstu sk. arī 2002. gada 20. decembra informācijā presei <http://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2002/html/index.en.html>.

6 Rotācijas modeli oficiāli ieviesīs saskaņā ar ECB lēmumu, ar kuru tiks grozīts 2004. gada 19. februāra Lēmums ECB/2004/2, ar kuru pieņemts Eiropas Centrālās bankas Reglaments; sīkāka informācija tiks sniegta kādā no nākamā ECB "Mēneša Biļetena" rakstiem.

PADOME

Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):

Džons Hērlijs, Maikls S. Bonello,
Ģertrūde Tumpela-Gugerela,
Žans Klods Trišē,
Lukass D. Papademoss,
Mīgels Fernandess Ordoņess,
Īvs Meršs

Vidējā rindā (no kreisās uz labo):

Kristiāns Nojē,
Marko Kranjecs,
Vitors Manuels Ribeiru Konstansiu,
Georgijs Provopuls,
Erki Līkanens,
Ēvalds Novotnijs

Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):

Ivans Šramko,
Hosē Manuels Gonsales-Paramo,
Aksels A. Vēbers, Nouts Velinks,
Gijs Kveidens, Lorencs Bini Smagi,
Jirgens Štarks

Piezīme. Fotografēšanās brīdī nebija klāt Mario Dragi un Atanasija Orfanida.

Žans Klods Trišē

ECB prezidents

Lukass D. Papademoss

ECB viceprezidents

Lorencs Bini Smagi

ECB Valdes loceklis

Maikls S. Bonello

Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta prezidents

Vitors Konstansiu

Banco de Portugal prezidents

Mario Dragi

Banca d'Italia prezidents

Mīgels Fernandess Ordoņess

Banco de España prezidents

Nikolass C. Gargans

Bank of Greece prezidents

(līdz 13.06.2008.)

Hosē Manuels Gonsales-Paramo

ECB Valdes loceklis

Tonijs Graimss

Central Bank and Financial Services Authority of Ireland prezidenta v.i.

(19.07.2008.–19.09.2008.)

Džons Hērlijs

Central Bank and Financial Services Authority of Ireland prezidents

(01.01.2008.–18.07.2008.)

un no 20.09.2008.)

Marko Kranjecs

Banka Slovenije prezidents

Klauss Libšers

Oesterreichische Nationalbank prezidents

(līdz 31.08.2008.)

Erki Līkanens

Suomen Pankki – Finlands Bank prezidents

Īvs Meršs

Banque centrale du Luxembourg prezidents

Ēvalds Novotnijs

Oesterreichische Nationalbank prezidents

(no 01.09.2008.)

Kristiāns Nojē

Banque de France prezidents

Atanasijs Orfanidis

Central Bank of Cyprus prezidents

Georgijs A. Provopuls

Bank of Greece prezidents (no 20.06.2008.)

Gijs Kveidens

Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique prezidents

Ivans Šramko⁷

Národná banka Slovenska prezidents

(no 01.01.2009.)

Jirgens Štarks

ECB Valdes loceklis

Ģertrūde Tumpela-Gugerela

ECB Valdes locekle

Panajotis Aristidis Tomopuls

Bank of Greece prezidenta v.i.

(14.06.2008.–19.06.2008.)

Aksels A. Vēbers

Deutsche Bundesbank prezidents

Nouts Velinks

De Nederlandsche Bank prezidents

⁷ 2008. gadā Národná banka Slovenska prezidents apmeklēja Padomes sēdes īpašā viesu statusā saskaņā ar ECOFIN 2008. gada 8. jūlija lēmumu, ka ar 2009. gada 1. janvāri Slovākija vairs nav valsts, uz kuru attiecas izņēmums

I.3. VALDE

Valdi veido ECB prezidents, viceprezidents un vēl četri locekļi, kurus ieceļ euro ieviešu dalībvalstu vai to valdību vadītāji, savstarpēji vienojoties. Valdes sēdes parasti notiek reizi nedēļā. Valdes galvenie pienākumi ir:

- sagatavot Padomes sēdes;
- īstenot euro zonas monetāro politiku saskaņā ar Padomes apstiprinātajām pamatnostādnēm un lēmumiem un, to darot,

sniegt nepieciešamās norādes euro zonas NCB;

- vadīt ECB ikdienas darbu;
- īstenot konkrētas pilnvaras, ko tai deleģējusi Padome. Dažas pilnvaras ir regulatīvas.

ECB vadības, darbības plānošanas un gada budžeta sagatavošanas procesā Valdi konsultē un tai palīdz Vadības komiteja. Vadības komiteju veido viens Valdes loceklis, kas ir priekšsēdētājs, un vairāki augstākā līmeņa vadītāji.

Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):

Jirgens Štarks,
Hosē Manuels Gonsaless-Paramo,
Lorenzo Bini Smagi

Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):

Ģertrūde Tumpela-Gugerela,
Žans Klods Trišē,
Lukass D. Papademoss

Žans Klods Trišē

ECB prezidents

Lukass D. Papademoss

ECB viceprezidents

Lorenzo Bini Smagi

ECB Valdes loceklis

Hosē Manuels Gonsaless-Paramo

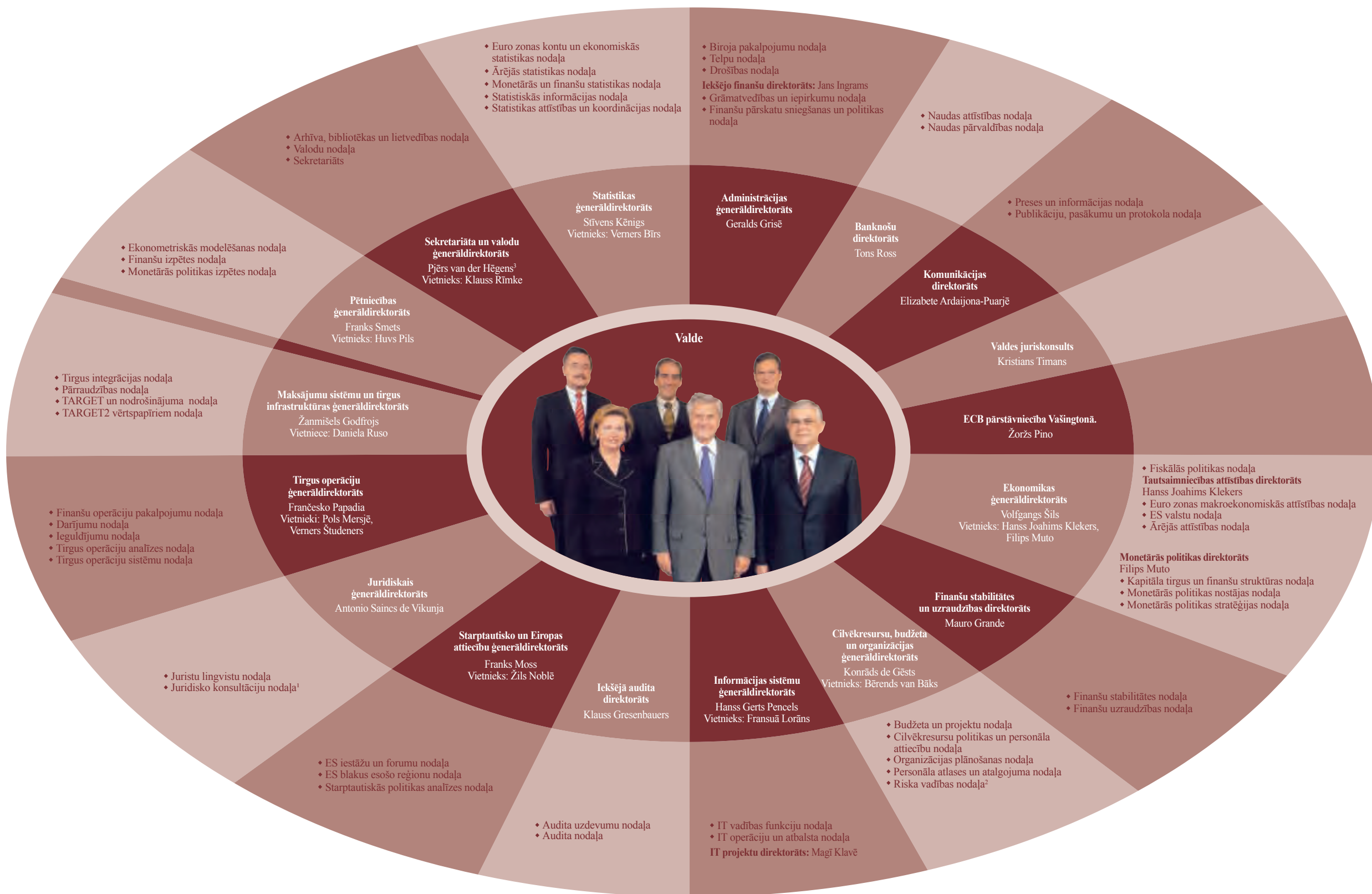
ECB Valdes loceklis

Jirgens Štarks

ECB Valdes loceklis

Ģertrūde Tumpela-Gugerela

ECB Valdes locekle

Valde

Otrajā rindā (no kreisās uz labo): Jirgens Štarks (*Jürgen Stark*), Hosē Manuels Gonsalss Paramo (*José Manuel González-Páramo*), Lorencs Bini Smagi (*Lorenzo Bini Smaghi*)
Pirmajā rindā (no kreisās uz labo): Ģertrūde Tumpela-Gugerela (*Gertrude Tumpel-Gugerell*), Žans Klods Trišē (*Jean-Claude Trichet*) (prezidents), Lukass D. Papademoss (*Lucas D. Papademos*) (viceprezidents)

¹ Ietver datu aizsardzības funkciju.

² Ziņo tieši Valdei.

³ Valdes, Padomes un Ģenerālpadomes sekretārs.

I.4. ĢENERĀLPADOME

Ģenerālpadomi veido ECB prezidents, viceprezidents un visu 27 ES dalībvalstu NCB vadītāji. Tā galvenokārt īsteno no EMI

pārņemtos uzdevumus, kas ECB joprojām jāveic tāpēc, ka visas ES dalībvalstis vēl nav ieviesušas euro. 2008. gadā notika piecas Ģenerālpadomes sēdes.

Pirmajā rindā (no kreisās uz labo):

Marko Kranjecs,
Džons Hērlijs,
Maikls S. Bonello,
Žans Klods Trišē,
Lukass D. Papademoss,
Migels Fernandess Ordoņess,
Īvs Meršs, Kristiāns Nojē

Vidējā rindā (no kreisās uz labo):

Ivans Šramko,
Georgijs A. Provopuls,
Vitors Manuels Rībeiru Konstansiu,
Erki Līkanens, Ēvalds Novotnijs,
Reinoldijs Šarkins, Stefans Ingves

Pēdējā rindā (no kreisās uz labo):

Aksels A. Vēbers, Zdeneks Tūma,
Ilmārs Rimšēvičs, Nouts Velinks,
Gijs Kveidens, Ivans Iskrovs,
Nils Bernšteins, Andress Lipstoks,
Slavomirs Skšipeks, Andrāšs Šimors

Piezīme. Fotografēšanās brīdī nebija klāt Mario Dragi, Mērvina Kinga, Atanasija Orfanida un Mugura Konstantina Iseresku.

Žans Klods Trišē

ECB prezidents

Lukass D. Papademoss

ECB viceprezidents

Nils Bernšteins

Danmarks Nationalbank prezidents

Maikls S. Bonello

Bank Centrali ta' Malta/Central Bank of Malta prezidents

Vitors Konstansiu

Banco de Portugal prezidents

Mario Dragi

Banca d'Italia prezidents

Migels Fernandess Ordoņess

Banco de España prezidents

Nikolass C. Gargans

Bank of Greece prezidents

(līdz 13.06.2008.)

Tonijs Graimss

Central Bank and Financial Services Authority of Ireland prezidenta v.i.

(19.07.2008.–19.09.2008.)

Džons Hērlijs

Central Bank and Financial Services Authority of Ireland prezidents

(01.01.2008.–18.07.2008.)

un no 20.09.2008.)

Stefans Ingves

Sveriges Riksbank prezidents

Mugurs Konstantīns Isaresku

Banca Națională a României prezidents

Ivans Iskrovs

Българска Народна Банка (Bulgārijas Nacionālās bankas) prezidents

Mērvins Kings

Bank of England prezidents

Marko Kranjecs

Banka Slovenije prezidents

Klauss Lībšers

Oesterreichische Nationalbank prezidents (līdz 31.08.2008.)

Erki Līkanens

Suomen Pankki – Finlands Bank prezidents

Andress Lipstoks

Eesti Pank prezidents

Īvs Meršs

Banque centrale du Luxembourg prezidents

Ēvalds Novotnijs

Oesterreichische Nationalbank prezidents

(no 01.09.2008.)

Kristiāns Nojē

Banque de France prezidents

Atanasijs Orfanidis
Central Bank of Cyprus prezidents

Georgijs A. Provopuls
Bank of Greece prezidents
(no 20.06.2008.)

Gijs Kveidens
*Nationale Bank van België/Banque
Nationale de Belgique* prezidents

Ilmārs Rimševičs
Latvijas Bankas prezidents

Reinoldijs Šarkins
Lietuvos bankas valdes priekšsēdētājs

Andrāšs Šimors
Magyar Nemzeti Bank prezidents

Slavomirs Skržiņpeks
Narodowy Bank Polski prezidents

Ivans Šramko
Národná banka Slovenska prezidents

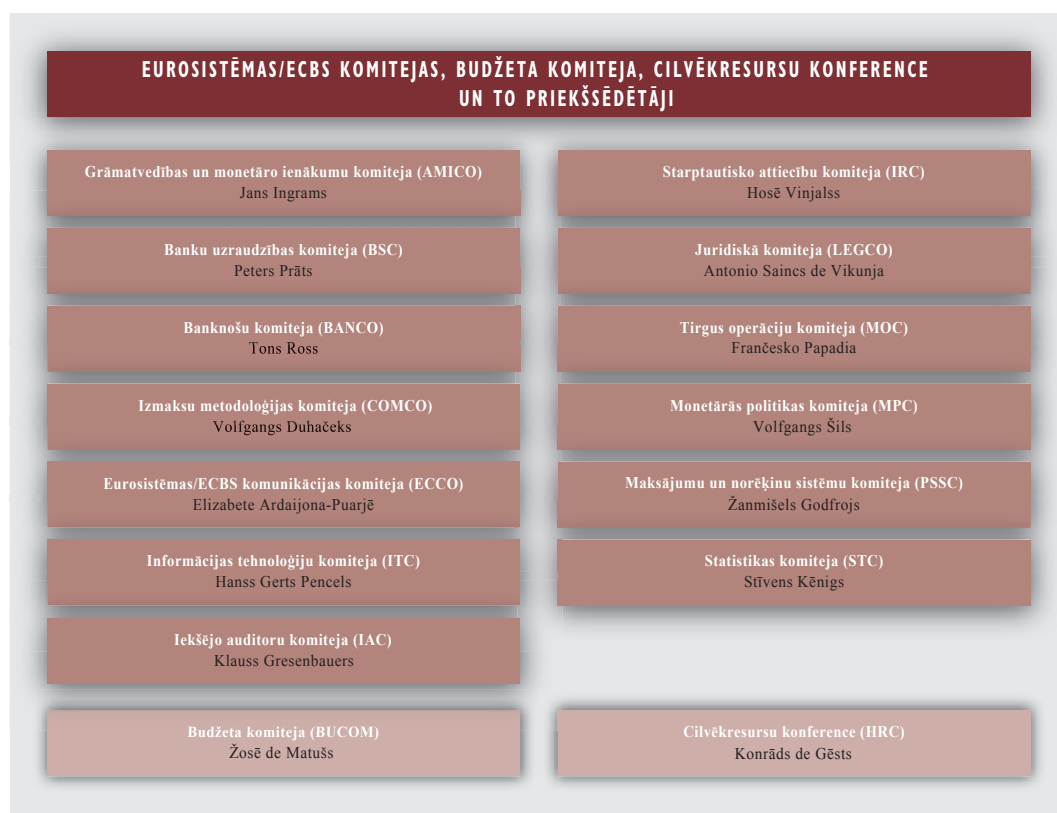
Panajotis Aristidis Tomopuls
Bank of Greece prezidenta v.i.
(14.06.2008.–19.06.2008.)

Zdeneks Tūma
Česká národní banka prezidents

Aksels A. Vēbers
Deutsche Bundesbank prezidents

Nouts Velinks
De Nederlandsche Bank prezidents

I.5. EUROSISTĒMAS/ECBS KOMITEJAS, BUDŽETA KOMITEJA, CILVĒKRESURSU KONFERENCE UN EUROSISTĒMAS IT KOORDINĀCIJAS KOMITEJA

Eurosistēmas/ECBS komitejas turpināja sniegt nozīmīgu palīdzību ECB lēmējinstītūcijām to uzdevumu īstenošanā. Pēc Padomes un Valdes lūguma komitejas nodrošināja ekspertu palīdzību savas kompetences jomās un veicināja lēmumu pieņemšanas procesu. Komiteju sastāvā parasti ir tikai Eurosistēmas centrālo banku darbinieki. Tomēr to dalībvalstu NCB, kuras vēl nav ieviesušas euro, piedalās komiteju sēdēs, ja tajās tiek izskatīti Ģenerālpadomes kompetencē esošie jautājumi. Ja nepieciešams, var tikt pieaicinātas arī citas kompetentas institūcijas (piemēram, nacionālās uzraudzības institūcijas – uz Banku uzraudzības komiteju). 2008. gada 31. decembrī saskaņā ar ECB Reglamenta 9. panta 1. punktu bija izveidotas 13 Eurosistēmas/ECBS komitejas.

Budžeta komiteja, kas tika izveidota saskaņā ar Reglamenta 15. pantu, palīdz Padomei ar ECB budžetu saistītos jautājumos.

2005. gadā saskaņā ar Reglamenta 9.a pantu tika izveidota Cilvēkresursu konference kā pieredzes, profesionālo zināšanu un informācijas apmaiņas forums starp Eurosistēmas/ECBS centrālajām bankām cilvēkresursu vadības jomā.

Saskaņā ar Eurosistēmas misijas paziņojumu un organizatoriskajiem principiem, kas nosaka mērķi izmantot sinerģiju Eurosistēmā un izmaksu efektivitātes rezultātā gūt apjomradītu ekonomiju, Padome 2007. gada augustā izveidoja Eurosistēmas IT koordinācijas komiteju (EISC), kuras uzdevums ir koordinēt IT izmantošanas pastāvīgu pilnveidošanu Eurosistēmā. EISC atbildība konkrēti saistīta ar Eurosistēmas IT pārvaldību, un EISC mērķis ir palielināt Padomes lēmumu pieņemšanas produktivitāti un efektivitāti saistībā ar Eurosistēmas/ECBS IT projektiem un darbību. EISC, kuras sastāvā ir pa vienam pārstāvim no katras Eurosistēmas centrālās bankas, sniedz pārskatus Padomei ar Valdes starpniecību.

I.6. KORPORATĪVĀ VADĪBA

ECB korporatīvā vadība bez lēmējinstītūcijām ietver arī vairākus ārējās un iekšējās kontroles līmeņus, trīs ētikas kodeksus un noteikumus par ECB dokumentu publisko pieejamību.

ĀRĒJĀS KONTROLES LĪMEŅI

ECBS Statūtos paredzēti divi līmeņi, t.i., ārējais auditors, kas tiek iecelts ECB gada pārskatu revīzijas veikšanai (ECBS Statūtu 27.1. pants), un Eiropas Revīzijas palāta, kas pārbauda ECB vadības darbības efektivitāti (27.2. pants). Eiropas Revīzijas palātas gada ziņojums kopā ar ECB atbildi publicēts ECB interneta lapā un Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī. Lai sabiedrībai būtu pilnīga pārlicība par ECB ārējā auditora neatkarību, tiek piemērots auditorirotācijas princips.⁸ 2008. gadā atbilstoši Statūtos noteiktajam Padome uzdevumam sniegt rekomendācijas ES Padomei par ECBS centrālo banku ārējo auditoru iecelšanu saskaņā ar ECBS Statūtu 27.1. pantu Padome apstiprināja "Ārējo auditoru izvēles un pilnvarojuma labāko praksi", kas tika publicēta ECB interneta lapā. Labākā prakse, kas nodrošina augsta līmeņa norādījumus katrai Eurosistēmas centrālajai bankai, izvēloties ārējos auditorus un pēc tam nosakot to pilnvaras, ļauj Padomei formulēt rekomendācijas ES Padomei, balstoties uz saskaņotiem, konsekventiem un caurredzamiem izvēles kritērijiem.

IEKŠĒJĀS KONTROLES LĪMEŅI

ECB iekšējās kontroles sistēmas pamatā ir pieeja, ka katra organizācijas struktūrvienība (daļa, nodaļa, direktorāts vai ģenerāldirektorāts) ir atbildīga par savu risku pārvaldību un

⁸ *KPMG Deutsche Treuhand-Gesellschaft AG Wirtschaftsprüfungsgesellschaft* bija ECB ārējais auditors 2003.–2007. finanšu gadam. Pēc konkursa procedūras pabeigšanas un atbilstoši saskaņotajai praksei par auditorirotāciju *PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft* tika iecelts par ECB ārējo auditoru 2008.–2012. finanšu gadam.

kontroli, kā arī par tās darbības produktivitāti un efektivitāti. Katra struktūrvienība īsteno darbības kontroles procedūras jomā, par kuru tā ir atbildīga saskaņā ar pieņemamo riska līmeni, ko *ex ante* nosaka Valde. Piemēram, ieviests noteikumu un procedūru kopums, t.s. Ķīnas mūris, ar kura palīdzību iekšējai informācijai, kas radīta struktūrvienībās, kuras atbild par monetāro politiku, neļauj nonākt struktūrvienībās, kuras atbild par ECB ārējo rezervju un pašu kapitāla portfeļa pārvaldīšanu. 2008. gadā ECB turpināja uzlabot pieeju darbības risku pārvaldībai. Pirmkārt, viena no centrālajām Cilvēkresursu, budžeta un organizācijas ģenerāldirektorāta vienībām koordinēja visaptverošu hierarhisku pasākumu, kad darbības jomas noteica darbības riskus, kuriem īstenojoties varētu būt būtiskas negatīvas darbības, reputācijas vai finanšu sekas attiecībā uz ECB. Balstoties uz šo pasākumu, tika izstrādāti darbības plāni šādu risku novēršanai. Otrkārt, ECB un euro zonas NCB izstrādāja Eurosistēmas uzdevumu un procesu darbības risku pārvaldības sistēmu, kas tiks ieviesta ar 2009. gadu.

Neatkarīgi no ECB iekšējās kontroles struktūras un risku uzraudzības Iekšējā audita direktorāts veic revīzijas, par kurām tieši atbildīga Valde. Saskaņā ar ECB Revīzijas hartā⁹ noteiktajām pilnvarām ECB iekšējie auditori sniedz neatkarīgu un objektīvu vērtējumu un konsultācijas, nodrošinot sistēmisku pieeju risku pārvaldības, kontroles un vadības procesu efektivitātes novērtēšanai un uzlabošanai. Iekšējā audita direktorāts stingri ievēro Iekšējo auditoru institūta starptautiskos "Iekšējā audita profesionālās prakses standartus".

Iekšējā audita komiteja, kas ir viena no Eurosistēmas/ECBS komitejām un ko veido ECB un NCB iekšējā audita vadītāji, ir atbildīga par Eurosistēmas/ECBS kopīgo projektu un operacionālo sistēmu audita nodrošināšanas koordināciju.

Lai uzlabotu korporatīvo vadību, Padome nolēma ar 2007. gada aprīli izveidot ECB Audita komiteju trīs Padomes locekļu sastāvā, par priekšsēdētāju ieceļot *Central Bank*

and Financial Services Authority of Ireland prezidentu Džonu Hērliju (*John Hurley*).

ĒTIKAS KODEKSI

ECB pieņemti trīs ētikas kodeksi. Pirmais domāts Padomes locekļiem un atspoguļo viņu atbildību sargāt Eurosistēmas integritāti un reputāciju un nodrošināt tās darbības efektivitāti.¹⁰ Tas sniedz norādījumus Padomes locekļiem un viņu vietniekiem un nosaka ētiskos standartus, pildot Padomes locekļu funkcijas. Padome ir arī iecēlusi padomnieku, kura uzdevums ir tās locekļiem sniegt norādījumus par atsevišķiem profesionālās ētikas aspektiem. Otrais ir ECB Ētikas kodekss, kas sniedz norādījumus ECB darbiniekiem un Valdes locekļiem un nosaka, ka, veicot darba pienākumus, no katra tiek gaidīta atbilstība augstiem profesionālās ētikas standartiem.¹¹ Saskaņā ar Ētikas kodeksa iekšējās informācijas neizmantošanas noteikumiem ECB darbiniekiem un Valdes locekļiem aizliegts savtīgos nolūkos izmantot iekšējo informāciju, veicot privātas finanšu darbības ar savu pašu risku un savā labā vai arī ar kādas trešās personas risku vai tās labā.¹² Trešais ir Valdes locekļu Ētikas kritēriju papildkodekss.¹³ Tas papildina abus pārējos kodeksus, detalizētāk nosakot uz Valdes locekļiem attiecināmo ētisko režīmu. Valdes iecelts ētikas padomnieks nodrošina šo noteikumu konsekventu interpretāciju.

KRĀPŠANAS APKAROŠANAS PASĀKUMI

1999. gadā Eiropas Parlaments un ES Padome pieņēma Regulu¹⁴, lai pastiprinātu cīņu pret krāpšanu, korupciju un visām citām nelikumīgām darbībām, kas kaitē Kopienas finanšu interesēm.

9 Harta publicēta ECB interneta lapā, lai veicinātu ECB ieviesto audita procedūru caurredzamību.

10 Sk. Padomes locekļu Ētikas kodeksu (OV C 123, 24.05.2002., 9. lpp.), tā grozījumus (OV C 10, 16.01.2007., 6. lpp.) un ECB interneta lapā.

11 Sk. Eiropas Centrālās bankas Ētikas kodeksu saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas Reglamenta 11.3. pantu (OV C 76, 08.03.2001., 12. lpp.) un ECB interneta lapā.

12 Sk. ECB Personāla reglamenta 1. daļas 2. sadaļu, kurā ietverti profesionālās ētikas un profesionālās konfidencialitātes noteikumi (OV C 92, 16.04.2004., 31. lpp.), un ECB interneta lapā.

13 Sk. Valdes locekļu Ētikas kritēriju papildkodeksu (OV C 230, 23.09.2006., 46. lpp.) un ECB interneta lapā.

14 Eiropas Parlamenta un Padomes 1999. gada 25. maija Regula (EK) Nr. 1073/1999 par izmeklēšanu, ko veic Eiropas Krāpšanas apkarošanas birojs (OLAF; OV L 136, 31.05.1999., 1. lpp.).

Saskaņā ar šo Regulu Eiropas Krāpšanas apkarošanas birojs (*European Anti-Fraud Office*; OLAF) veic iekšējo izmeklēšanu Kopienas iestādēs, institūcijās, birojos un aģentūrās, ja radušās aizdomas par krāpšanu.

Saskaņā ar OLAF Regulu visām minētajām institūcijām jāpieņem lēmumi, lai OLAF katrā no tām varētu veikt izmeklēšanu. 2004. gada jūnijā Padome pieņēma lēmumu¹⁵ par OLAF izmeklēšanas noteikumiem ECB, kas stājās spēkā 2004. gada 1. jūlijā.

ECB DOKUMENTU PUBLISKA PIEEJAMĪBA

2004. gada martā pieņemtais ECB lēmums par ECB dokumentu publisku pieejamību¹⁶ atbilst citu Kopienas iestāžu un institūciju piemērotajiem mērķiem un standartiem attiecībā uz to dokumentu publisku pieejamību. Tas veicina caurredzamību, vienlaikus ņemot vērā ECB un NCB neatkarību un nodrošinot konkrētu ar ECB uzdevumiem saistītu jautājumu konfidencialitāti.¹⁷

Arī 2008. gadā bija maz pieprasījumu nodrošināt publisku pieejamību.

15 Lēmums ECB/2004/11 par Eiropas Krāpšanas apkarošanas biroja izmeklēšanas nosacījumiem Eiropas Centrālajā bankā saistībā ar krāpšanas, korupcijas un visām citām nelikumīgām darbībām, kas kaitē Kopienas finanšu interesēm, apkarošanu un par grozījumiem Eiropas Centrālās bankas personāla nodarbinātības noteikumos (OV L 230, 30.06.2004., 56. lpp.). Šis Lēmums tika pieņemts pēc Eiropas Kopienu Tiesas 2003. gada 10. jūlija sprieduma Lietā-11/00 "Komisija pret Eiropas Centrālo banku" (*Commission v European Central Bank*), ECR I-7147.

16 Lēmums ECB/2004/3 par publisku piekļuvi Eiropas Centrālās bankas dokumentiem (OV L 80, 18.03.2004., 42. lpp.).

17 Saskaņā ar ECB saistībām nodrošināt atklātību un caurredzamību ECB interneta lapas sadaļa "Arhīvs" nodrošina piekļuvi vēsturiskiem dokumentiem.

2. ORGANIZĀCIJAS AKTUALITĀTES

2.1. CILVĒKRESURSI

ECB 2008. gadā turpināja ieviest cilvēkresursu politikas sistēmu, kurā iekļautas ECB vērtības un cilvēkresursu pamatprincipi.¹⁸ Šī sistēma pamato, kāpēc izvēlētas konkrētas cilvēkresursu politikas un kā tās savstarpēji saistītas. Šajā sistēmā ar cilvēkresursu vadību saistītās politikas var iedalīt četrās galvenajās jomās.

KORPORATĪVĀ KULTŪRA

ECB, kurā strādā darbinieki no 27 ES dalībvalstīm, integrējusi dažādības vadību savā cilvēkresursu praksē tā, lai darbinieku individuālās prasmes un spējas tiktu atzītas un pilnībā izmantotas ECB mērķu sasniegšanai. Dažādības vadība ECB balstās uz 2006. gadā noteikto dažādības stratēģiju. Tā cenšas nodrošināt, lai pret visiem darbiniekiem izturētos ar cieņu un viņu darbu vērtētu pēc nopelniem. 2008. gadā ECB organizēja pirmo dažādības forumu vadītājiem, lai palielinātu izpratni par dažādības jautājumiem un apspriestu un dalītos pieredzē par dažādiem ar dzimumu, nacionalitāti un vecumu saistītiem jautājumiem.

Turpinājās ECB sešu pamatvērtību (kompetences, efektivitātes un optimālas darbības, integritātes, komandas gara, caurredzamības un atbildības un darba Eiropas labā) iestrāde cilvēkresursu politikā, lai ieviestu šīs vērtības ikdienas rīcībā un uzlabotu sniegumu.

PERSONĀLA IZAUGSME

Joprojām lielu atbalstu guva ECB iekšējās mobilitātes vispārējie principi, kas rosina darbiniekus pēc katriem pieciem nostrādātiem gadiem mainīt amata vietu. Mobilitāte tiek uztverta kā darbinieku iespēja paplašināt profesionālās zināšanas un attīstīt prasmes, kā arī veids, kā ECB var palielināt darbinieku izpratni un stimulēt darbības jomu sinerģiju. Šajā ziņā personāla iekšējās atlases politika, uzsverot plašu kompetenci, paredz arī turpmāku darbinieku iekšējās mobilitātes veicināšanu. 2008. gadā 165 darbinieki, t.sk. 17 vadītāji un konsultanti, īslaicīgi vai uz ilgu laiku tika pārcelti citā amatā organizācijas ietvaros.

ECB ārējās darba pieredzes programma veicina darbinieku nosūtīšanu komandējumā uz ES27 NCB vai attiecīgām starptautiskajām organizācijām (piemēram, SVF un SNB) uz 2–12 mēnešiem. 2008. gadā šīs programmas ietvaros komandējumos devās 23 darbinieki. Turklāt ECB 30 darbiniekiem piešķīra bezalgas atvaļinājumu uz laiku līdz trim gadiem. Daudzi no viņiem (19) sāka darbu NCB, starptautiskajās organizācijās vai privātsabiedrībās. Citi izmantoja šos bezalgas atvaļinājuma periodus studijām. 2008. gada decembra beigās kopējais darbinieku skaits, kas izmantojuši bezalgas atvaļinājumu, bija 54 (2007. gadā – 56), bet bērnu kopšanas atvaļinājumu – 26 (2007. gadā – 23).

Papildus mobilitātes (t.sk. vadības rotācijas) veicināšanai cilvēkresursu stratēģija turpināja pievērst uzmanību ECB darbinieku attīstībai un īpaši – vadības prasmju nostiprināšanai, izmantojot mācības un individuālo sagatavošanu. Vadītāju mācībās galvenā uzmanība tika pievērsta komandas darba, vadības un personāla atlases prasmju uzlabošanai, kā arī dažādiem darba izpildes vadības aspektiem.

Vadītāji piedalījās arī vairāku avotu sniegtā novērtējumā, kurā tiešie padotie, kolēģi un ārējie partneri katram vadītājam nosaka personīgās attīstības jomas. Pamatojoties uz vairāku avotu sniegtā novērtējuma rezultātiem, tika nodrošināta individuāla sagatavošana.

Nemitīga visu darbinieku prasmju un iemaņu apgūšana un attīstība joprojām ir viens no ECB cilvēkresursu stratēģijas stūrakmeņiem. Par pamatprincipu tiek pieņemts, ka mācīšanās un attīstība ir darbinieku un iestādes kopīga atbildība. No vienas puses, ECB nodrošina budžeta līdzekļus un mācību sistēmu un vadītāji nosaka darbinieku mācību vajadzības atbilstoši viņu pašreizējam amatam. No otras puses, darbiniekiem jāveic viss nepieciešamais mācībām un izaugsmei un jānodrošina savu profesionālo zināšanu un prasmju uzturēšana

¹⁸ Cilvēkresursu pamatprincipi ir šādi: organizācijas vajadzības, decentralizēta personāla vadība, nopelni, dažādība, pievilcīgi nodarbinātības nosacījumi un abpusējas saistības.

augstākajā līmenī. Papildus vairākām iespējām celt kvalifikāciju darbavietā darbinieki turpināja izmantot ārējās mācību iespējas, lai īstenotu individuālas specializētāku mācību vajadzības. Tika izmantotas arī tādu mācību iespējas, kas tika organizētas kā ECBS programmu sastāvdaļa vai ko piedāvāja NCB.

Saskaņā ar papildizglītības politiku ECB 12 darbiniekiem nodrošināja atbalstu tādas kvalifikācijas iegūšanā, kas paaugstina profesionālo kompetenci papildus viņu pašreizējā amata prasībām.

PERSONĀLA ATLASE

2008. gada beigās reālais pilna darba laika ekvivalenta darbinieku skaits ar ECB darba līgumiem bija 1 536¹⁹ (2007. gada beigās – 1 478).

Jaunie darbinieki pastāvīgajās amata vietās tika pieņemti darbā ar fiksēta termiņa darba līgumiem uz pieciem gadiem vadītāja amatos un uz trim gadiem – pārējos amatos, ko var nomainīt ar beztermiņa līgumiem, ņemot vērā organizācijas apsvērumus un individuālo sniegumu. Fiksēta termiņa darba līgumus var noslēgt arī, lai aizstātu pastāvīgos darbiniekus, kas ir prombūtnē uz laiku ilgāku par 12 mēnešiem, piemēram, bērna kopšanas vai bezalgas atvaļinājumā. 2008. gadā kopumā ECB piedāvāja noslēgt 108 fiksēta termiņa darba līgumus. Savukārt 45 darbinieki ar fiksēta termiņa vai pastāvīgu darba līgumu 2008. gadā aizgāja no darba ECB. Turklāt 2008. gadā tika noslēgti 113 īstermiņa līgumi (papildus dažiem pagarinātiem līgumiem no 2007. gada), lai aizstātu darbiniekus par gadu īsākas prombūtnes laikā, bet 83 īstermiņa līgumu termiņš šā gada laikā beidzās.

ECB piedāvāja īstermiņa līgumus arī NCB un starptautisko organizāciju ekspertiem, tādējādi sniedzot ECB un minētajām organizācijām iespēju savstarpēji gūt pieredzi. NCB darbinieku īstermiņa pieņemšana darbā arī palīdz stiprināt ECBS komandas garu. 2008. gada 31. decembrī 122 speciālisti no NCB un starptautiskajām organizācijām veica ECB dažādus uzdevumus (2007. gada 31. decembrī – 91 speciālists).

2008. gada septembrī, noslēdzot divu gadu darba līgumu bez tiesībām to pagarināt, darbu ECB uzsāka nesen augstskolu beigušiem absolventiem ar daudzpusīgu izglītību paredzētās ECB Absolventu programmas trešā gada dalībnieki. Absolventu programmas pirmā dalībnieku grupa 2008. gadā to pabeidza, un daudzi no viņiem veiksmīgi pieteicās ECB uz amatiem ar fiksēta termiņa darba līgumu ar tiesībām to pagarināt.

ECB piedāvātās stažēšanās iespējas bija paredzētas studentiem un augstskolu absolventiem ar ekonomisko, statistikas, uzņēmējdarbības vadības, juridisko un tulka izglītību. 2008. gada 31. decembrī ECB bija 84 stažieri.

ECB piedāvāja arī divas vadošajiem ekonomistiem paredzētas stipendijas *Wim Duisenberg Research Fellowship* programmas ietvaros un piecas *Lamfalussy Fellowship* programmas stipendijas jaunajiem pētniekiem.

NODARBINĀTĪBAS NOSACĪJUMI

Ņemot vērā paredzamā dzīves ilguma un ilgtermiņa finansējuma jaunākās aktualitātes, ECB pārskatīja saviem darbiniekiem piedāvāto pensiju plānu. Paredzams, ka tās rezultātā pārmaiņas tiks ieviestas 2009. gada sākumā.

2008. gadā ECB uzsāka arī disciplināro un apelācijas procedūru pārskatīšanu. Ieviesto pārmaiņu mērķis bija palielināt abu procedūru efektivitāti un optimālu darbību, vienlaikus saglabājot darbinieku tiesības.

Lai uzlabotu profesionālās un privātās dzīves līdzsvaru un vēl vairāk attīstītu ECB elastību, Valde 2008. gadā nolēma uzsākt pilotprojektu, lai pakāpeniski ieviestu tāldarbu (*teleworking*). Pēc projekta pabeigšanas 2009. gadā, pirms tiks pieņemts lēmums par programmas turpināšanu, rūpīgi tiks izvērtēti ieguvumi un trūkumi.

¹⁹ Nav iekļauti darbinieki, kas izmanto bezalgas atvaļinājumu. Šajā skaitā ietverti darbinieki ar pastāvīgu, fiksēta termiņa vai īstermiņa līgumu, ECB Absolventu programmas dalībnieki un darbinieki dzemdību vai ilgtermiņa slimības atvaļinājumā.

2.2. CILVĒKRESURSU KONFERENCE

2008. gadā Cilvēkresursu konferences (HRC) un tās apakšstruktūru darbība aptvēra dažādus personāla mācību un attīstības aspektus. Pamatojoties uz vajadzību novērtējumu, ir izstrādāti jauni ECBS mācību pasākumi, kas tiks ieviesti 2009. gadā. HRC arī veica pasākumus, lai palielinātu mobilitāti ECBS ietvaros, lai paplašinātu Eurosistēmas/ECBS centrālo banku darbinieku iespējas mācīties citam no cita un veicinātu sadarbību un komandas garu.

Turklāt, lai veicinātu pieredzes apmaiņu un labākās prakses noteikšanu un ievērošanu, HRC un Eurosistēmas/ECBS komunikācijas komiteja organizēja konferenci par komunikāciju cilvēkresursu jomā, un tajā piedalījās pārstāvji no visām ECBS centrālajām bankām. Savās sanāksmēs HRC apsprieda arī ar demogrāfiju un novērtējuma centriem saistītus jautājumus, kā arī cilvēkresursu nozares nākotni Eiropā un galvenos izaicinājumus līdz 2015. gadam.

2.3. ECB JAUNĀS TELPAS

2008. gadā turpinājās darbs saistībā ar ECB jaunajām telpām Frankfurtes *Ostend* rajonā.

2008. gada aprīlī jauno telpu atrašanās vietā tika uzsākti sagatavošanās darbi, kas jāveic pirms būvdarbu uzsākšanas. Divas četrstāvu piebūves Tirdzniecības halles galā tika nojauktas ar rokām, lielāko daļu klinkera ķieģeļu paturot Tirdzniecības halles fasādes restaurācijai, lai saglabātu oriģinālo ķieģeļu krāsu un faktūru. Pavasara beigās tika uzsākti pirmie zemes darbi biroju torņu abu pagrabstāvu un darbinieku pazemes autostāvvietas izbūvei būvlaukuma dienvidu daļā. Pēc tam zemē tika iedzīti pamatu pāļi. Šos priekšdarbus pabeidza līdz 2008. gada septembrim, iekļaujoties termiņos un budžetā.

2008. gada 6. maijā Frankfurtes pilsētas mērs Petra Rota (*Petra Roth*) pasniedza ECB prezidentam ECB jaunās ēkas būvatļauju.

Būvatļauja ir oficiāls likumīgs apstiprinājums jaunajai ēkai vecās Tirdzniecības halles atrašanās vietā.

2008. gada 25. jūnijā ECB nolēma oficiāli slēgt starptautisko publisko konkursu par ģenerāluzņēmēju jaunās ECB ēkas būvniecībai, jo tas nedeļa apmierinošu ekonomisko rezultātu, tā kā iesniegtie pieteikumi ievērojami pārsniedza ECB budžeta aplēses. 2008. gada vasarā un rudenī arhitekti un plānotāji veica padziļinātu būvniecības tirgus situācijas analīzi. Balstoties uz to, 2008. gada novembrī Padome pieņēma lēmumu mainīt konkursa stratēģiju, sadalot būvdarbus atsevišķās jomās un paketēs, un attiecīgi vēlreiz uzsākt būvdarbu konkursa procedūru. 2009. gada laikā tiks izsludināts aptuveni 15 konkrētu konkursa paziņojumu par būvniecības darbiem, fasādi un citām ēkas daļām. Šāda konkursa stratēģija izvēlēta, lai piesaistītu konkurētspējīgākus piedāvājumus, t.sk. no vidējiem uzņēmumiem, un katrai jomai atrastu tajā specializējušos uzņēmumus. Konkursa stratēģija būs balstīta uz sabalansētiem līguma nosacījumiem, ko bieži izmanto būvniecības tirgū.

ECB pilnībā saglabā apņemšanos stingri ievērot būvniecības izmaksu aplēses, kas ir aptuveni 500 milj. euro (2005. gada salīdzināmajās cenās). Šīs izmaksas ir pārvērtētas atbilstoši Vācijas Statistikas biroja (*Statistisches Bundesamt*) attiecīgajiem oficiālajiem cenu indeksiem. Tiek uzskatīts, ka ieguldījumam atbilstošas vērtības ziņā labākais variants ir būvēt jaunu ēku, kas projektēta, ievērojot ECB īpašās vajadzības.

2009. gada beigās pēc konkursa pieteikumu izvērtēšanas Padome pieņems nepieciešamos papildu lēmumus.

2.4. EUROSISTĒMAS IEPIRKUMU KOORDINĒŠANAS BIROJS

2007. gada jūlijā Padome nolēma izveidot Eurosistēmas Iepirkumu koordinēšanas biroju (*Eurosystem Procurement Coordination Office*; EPCO), lai uzlabotu sadarbību Eurosistēmas

ietvaros iepirkumu jomā. Tajā brīvprātīgi piedalās 20 ECBS centrālo banku. 2007. gada decembrī par EPCO vadītāju no 2008. gada 1. janvāra līdz 2012. gada 31. decembrim tika noteikta *Banque centrale du Luxembourg*. 2008. gadā darbā tika pieņemti četri EPCO darbinieki un notika septiņas attiecīgo centrālo banku iepirkumu speciālistu sanāksmes. Darbs galvenokārt bija veltīts labākās prakses noteikšanai. 2008. gada novembrī Padome pieņēma lēmumu par kopīgu Eurosistēmas iepirkumu sistēmas izveidi. Balstoties uz šo lēmumu, kura mērķis ir nodrošināt vienlīdzīgus spēles noteikumus centrālajām bankām, kas piedalās kopīgajos iepirkumos, Padome arī apstiprināja iepirkumu plānu 2009. gadam. EPCO vada EPCO Vadības komiteja, un tā sniedz pārskatus Padomei ar Valdes starpniecību.

3. ECBS SOCIĀLAIS DIALOGS

ECBS Sociālais dialogs ir konsultatīvs forums, kurā iesaistīta ECB un darbinieku pārstāvji no ECBS centrālajām bankām un Eiropas arodbiedrību federācijām.²⁰ Tā mērķis ir sniegt informāciju un veicināt viedokļu apmaiņu par jautājumiem, kuri varētu būtiski ietekmēt nodarbinātības nosacījumus ECBS centrālajās bankās.

Šī informācija tiek sniegta informatīvajā izdevumā, ko publicē divas reizes gadā, un aprīlī un oktobrī notiekošajās sanāksmēs. 2008. gada sanāksmēs galvenokārt tika apspriesti jautājumi par sadarbību un specializāciju Eurosistēmā, Lisabonas līgumu un tā ietekmi uz ECBS, kā arī tirgus operāciju un finanšu uzraudzības lomu svārstību laikā. Notika diskusijas arī par jautājumiem saistībā ar banknošu izgatavošanu un laišanu apgrozībā un maksājumu sistēmām (TARGET2, TARGET2 vērtspapīriem un CCBM2). Darbinieku pārstāvjus informēja arī par HRC veikto darbu.

Tika izveidota *ad hoc* darba grupa banknošu izgatavošanai un laišanai apgrozībā. Tajā darbojās ļoti ierobežots dalībnieku skaits, lai risinātu ar banknotēm saistītus tehniskus jautājumus pirms ECBS Sociālā dialoga plenārsēdes.

20 Eiropas Centrālo banku arodbiedrību Pastāvīgā komiteja (*The Standing Committee of European Central Bank Unions; SCECBU*), *Union Network International – Europa (UNI-Europa Finance)* un Eiropas Valsts pārvaldes arodbiedrību federācija (*The European Federation of Public Service Unions; EPSU*).

4. ECB FINANŠU PĀRSKATI

VADĪBAS ZIŅOJUMS PAR 2008. GADU

1. DARBĪBAS RAKSTURS

ECB darbība 2008. gadā detalizēti aprakstīta attiecīgajās gada pārskata nodaļās.

2. MĒRĶI UN UZDEVUMI

ECB mērķi un uzdevumi aprakstīti ECBS Statūtos (2. un 3. pants). Pārskats par šo mērķu īstenošanu sniegts prezidenta ievadvārdos gada pārskatā.

3. GALVENIE RESURSI, RISKI UN PROCESI

ECB PĀRVALDĪBA

Informācija, kas saistīta ar ECB pārvaldību, sniegta 8. nodaļā.

VALDES LOCEKĻI

Par Valdes locekļiem ieceļ personas ar nevainojamu reputāciju un profesionālo pieredzi saistībā ar monetārajiem vai banku jautājumiem. Valdes locekļus ieceļ dalībvalstu valdības, savstarpēji vienojoties valstu vai valdību vadītāju līmenī, pamatojoties uz ES Padomes ieteikumu pēc tās apspriedēm ar Eiropas Parlamentu un Padomi.

Lēmumus par Valdes locekļu darba noteikumiem un nosacījumiem pieņem Padome, pamatojoties uz priekšlikumu, ko sniedz komiteja, kuras sastāvā ir trīs Padomes iecelti locekļi un trīs ES Padomes iecelti locekļi.

Valdes locekļu atalgojums izklāstīts finanšu pārskatu 29. skaidrojumā "Personāla izmaksas".

DARBINIEKI

2008. gadā ECB darbinieku ar pilna darba laika ekvivalenta darba līgumiem¹ vidējais skaits pieauga līdz 1 499 (2007. gadā – 1 448). Gada beigās bija 1 536 darbinieki. Sīkāka informācija atrodama finanšu pārskatu 29. skaidrojumā

"Personāla izmaksas" un 8. nodaļas 2. sadaļā, kurā aprakstīta arī ECB cilvēkresursu stratēģija.

IEGULDĪJUMU DARBĪBAS UN RISKU PĀRVALDĪBA

ECB ārējo rezervju portfeli veido euro zonas NCB ārējo rezervju aktīvi, kas nodoti ECB saskaņā ar ECBS 30. panta noteikumiem, un ienākumi no tiem. Šie aktīvi tiek izmantoti, lai finansētu ECB darbības valūtas tirgū Līgumā noteiktajiem mērķiem.

ECB pašu kapitāla portfelis atspoguļo tās apmaksātā kapitāla ieguldījumus, uzkrājuma valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem atbilstošo bilances posteni, vispārējo rezervju fondu un šā portfeļa iepriekš uzkrātos ienākumus. Tas paredzēts, lai nodrošinātu ECB ienākumus, kas tiek izmantoti pamatdarbības izdevumu segšanai.

ECB ieguldījumu darbības un tās veiktā saistīto risku pārvaldīšana sīkāk raksturota 2. nodaļā.

BUDŽETA SAGATAVOŠANAS PROCESS

Galvenais ECB finanšu pārvaldības procesa dalībnieks ir Budžeta komiteja (BUCOM), kurā iekļauti ECB un euro zonas NCB eksperti. Saskaņā ar Reglamenta 15. pantu BUCOM palīdz Padomei, sniedzot detalizētu novērtējumu par ECB gada budžeta projektiem un Valdes iesniegtajiem papildu budžeta finansējuma pieprasījumiem, pirms tie tiek iesniegti Padomei apstiprināšanai. Izdevumu atbilstību apstiprinātajam budžetam regulāri uzrauga Valde, ņemot vērā ECB iekšējās kontroles funkcijas ieteikumus, un Padome ar BUCOM palīdzību.

¹ Nav iekļauti bezalgas atvaļinājumā esošie darbinieki. Šajā skaitā ietverti darbinieki ar pastāvīgu, noteikta termiņa vai īstermiņa līgumiem un ECB Absolventu programmas dalībnieki. Ietverti arī darbinieki, kas atrodas dzemdību un bērna kopšanas vai ilgstošā slimības atvaļinājumā.

4. FINANŠU REZULTĀTI

FINANŠU PĀRSKATI

Saskaņā ar ECBS Statūtu 26.2. pantu ECB finanšu pārskatus sagatavo Valde atbilstoši Padomes noteiktajiem principiem. Tad finanšu pārskatus apstiprina Padome, un pēc tam tie tiek publicēti.

UZKRĀJUMS VALŪTAS KURSA, PROCENTU LIKMJU UN ZELTA CENAS RISKIEM

Lielākā daļa ECB aktīvu un saistību periodiski tiek pārvērtēta pēc pašreizējiem valūtas tirgus kursiem un vērtspapīru cenām, tāpēc ECB pelnītspēju būtiski ietekmē valūtas kursu svārstības un mazāk – procentu likmju riski. Šie riski galvenokārt rodas saistībā ar tās ārējo rezervju aktīvu turējumiem ASV dolāros, Japānas jenās un zeltā, kas galvenokārt ieguldīti procentus pelnošos instrumentos.

Nemot vērā ECB lielo pakļautību minētajiem riskiem un tās pārvērtēšanas kontu apjomu, 2005. gadā Padome pieņēma lēmumu izveidot uzkrājumu valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem. 2007. gada 31. decembrī uzkrājumā bija 2 668 758 313 euro. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.2. pantu *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* 2008. gada 1. janvārī arī iemaksāja uzkrājumā attiecīgi 4 795 450 euro un 2 388 127 euro. Ņemot vērā sava novērtējuma rezultātus, Padome nolēma 2008. gada 31. decembrī papildus ieskaitīt uzkrājumā 1 339 019 690 euro. Šis pārskaitījums palielināja uzkrājuma apjomu līdz atļautajam maksimumam – 4 014 961 580 euro. Padome pieņēmusi lēmumu, ka uzkrājums kopā ar ECB vispārējo rezervju fondā turēto summu nedrīkst pārsniegt euro zonas valstu NCB apmaksātā ECB kapitāla vērtību.

Šis uzkrājums tiks izmantots, lai segtu realizētos un nerealizētos zaudējumus, īpaši novērtēšanas zaudējumus, kurus nesedz pārvērtēšanas konti. Šā uzkrājuma apjomu un turpmāko palielināšanas nepieciešamību katru gadu pārskata, ņemot vērā vairākus faktoros, t.sk. risku ietverošu aktīvu

turējumu apjomu, risku īstenošanās gadījumus attiecīgajā finanšu gadā, paredzamos rezultātus nākamajā gadā un risku novērtējumu, kas ietver riskam pakļauto vērtību (VaR) aprēķināšanu risku ietverošajiem aktīviem un tiek konsekvēti piemērots ilgstošā laika periodā.

2008. GADA FINANŠU REZULTĀTI

ECB tīrie ienākumi pirms pārveduma uzkrājumā riskiem bija 2 661 milj. euro (2007. gadā – 286 milj. euro). 1 322 milj. euro tīro peļņu pēc pārveduma veikšanas sadalīja starp NCB.

2007. gadā sakarā ar euro kursa attiecībā pret ASV dolāru un – mazāk – attiecībā pret Japānas jenu kāpumu ECB šajās valūtās turēto aktīvu vērtība samazinājās. Šo vērtības samazinājumu aptuveni par 2.5 mljrd. euro uzrādīja kā izdevumus peļņas un zaudējumu aprēķinā. 2008. gadā sakarā ar euro kursa samazināšanos attiecībā pret Japānas jenu un ASV dolāru nerealizētie guvumi bija aptuveni 3.6 mljrd. euro. Šie guvumi tika uzrādīti pārvērtēšanas kontā atbilstoši Padomes Eurosistēmai noteiktajai vienotajai grāmatvedības politikai.

2008. gadā tīrie procentu ienākumi samazinājās līdz 2 381 milj. euro (2007. gadā – 2 421 milj. euro), galvenokārt a) samazinoties tīrajām procentu ienākumiem ASV dolāros un b) izmaksājot lielāku atlīdzību par NCB prasībām par nodotajām ārējām rezervēm. Tīro procentu ienākumu samazināšanos tikai daļēji kompensēja lielāki procentu ienākumi, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā, galvenokārt atspoguļojot vispārējo euro banknošu apjoma apgrozībā pieaugumu.

Tīrie realizētie guvumi no finanšu operācijām 2008. gadā saruka līdz 662 milj. euro (2007. gadā – 779 milj. euro), galvenokārt samazinoties saskaņā ar Centrālo banku nolīgumu par zeltu, kas stājās spēkā 2004. gada 27. septembrī un ko parakstījusi ECB, pārdotā zelta apjomam. Mazāku tīro realizēto guvumu no šīm operācijām tikai daļēji kompensēja lielāka tīrā realizētā peļņa no vērtspapīru pārdošanas 2008. gadā pēc ASV procentu likmju krituma minētajā gadā.

ECB kopējās administratīvās izmaksas, ieskaitot nolietojumu, 2008. gadā pieauga līdz 388 milj. euro (2007. gadā – 385 milj. euro).

PĀRMAIŅAS ECB KAPITĀLĀ

Saskaņā ar Padomes 2007. gada 10. jūlija Lēmumu 2007/503/EK un Lēmumu 2007/504/EK Kipra un Malta 2008. gada 1. janvārī ievieša vienoto valūtu. Tādējādi saskaņā ar ECBS Statūtu 49.1. pantu *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* šajā datumā apmaksāja atlikušo parakstītā kapitāla daļu. Šo maksājumu rezultātā ECB apmaksātais kapitāls pieauga no 4 127 milj. euro 2007. gada 31. decembrī līdz 4 137 milj. euro 2008. gada 1. janvārī.

5. CITI JAUTĀJUMI

VIDES AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMI

Pamatojoties uz ECB Vides aizsardzības politikas pamatprincipiem, ko pieņēma 2007. gada beigās, 2008. gadā tika sagatavots ECB pārvaldes vides aizsardzības aspektu saraksts un pirmā aplēse par ECB ietekmi uz vidi. ECB arī pieņēma lēmumu izveidot vides vadības sistēmu, kas atbilst starptautiski atzītajam ISO 14001 un EMAS standartam. Uzsākts projekts, lai 2010. gadā veiktu bankas vides vadības sistēmas sertifikāciju. Daži pasākumi tika sekmīgi īstenoti 2008. gadā.

INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJU PAKALPOJUMU VADĪBA

2008. gadā ECB bija pirmā centrālā banka, kas saņēma sertifikātu par atbilstību starptautiskajam ISO/IEC 20000 standartam par teicamu IT pakalpojumu vadību. ISO/IEC 20000 standartā aprakstīts vadības procesu kopums efektīvai IT pakalpojumu sniegšanai uzņēmumam un tā klientiem. Šā standarta piemērošana bija būtisks ieguldījums IT pakalpojumu sniegšanai ECB, un jau gūti būtiski panākumi un pieaudzis galalietotāju apmierinājums.

BILANCE 2008. GADA 31. DECEMBRĪ

AKTĪVI	Skaid- rojumi	2008 (euro)	2007 (euro)
Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi	1	10 663 514 154	10 280 374 109
Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	2		
SVF debitoru parādi		346 651 334	449 565 998
Atlikumi bankās un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi		41 264 100 632	28 721 418 912
		41 610 751 966	29 170 984 910
Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	2	22 225 882 711	3 868 163 459
Prasības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	3		
Atlikumi bankās, ieguldījumi vērtspapīros un aizdevumi		629 326 381	0
Pārējās prasības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm	4	25 006	13 774
Eurosistēmas iekšējās prasības	5		
Prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā		61 021 794 350	54 130 517 580
Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)		234 095 515 333	17 241 183 222
		295 117 309 683	71 371 700 802
Pārējie aktīvi	6		
Pamatlīdzekļi		202 690 344	188 209 963
Pārējie finanšu aktīvi		10 351 859 696	9 678 817 294
Ārpusbilances instrumentu pārvērtēšanas starpība		23 493 348	34 986 651
Uzkrājumi un nākamo periodu izdevumi		1 806 184 794	1 365 938 582
Dažādi		1 272 185 672	69 064 934
		13 656 413 854	11 337 017 424
Kopā aktīvi		383 903 223 755	126 028 254 478

PASĪVI	Skaid- rojumi	2008 (euro)	2007 (euro)
Banknotes apgrozībā	7	61 021 794 350	54 130 517 580
Saistības euro pret citiem euro zonas valstu rezidentiem	8	1 020 000 000	1 050 000 000
Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	9	253 930 530 070	14 571 253 753
Saistības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	10	272 822 807	0
Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	10		
Noguldījumi, kontu atlikumi un citas saistības		1 444 797 283	667 076 397
Eurosistēmas iekšējās saistības	11		
Saistības par nodotajām ārējām rezervēm		40 149 615 805	40 041 833 998
Pārējās saistības	12		
Ārpusbilances instrumentu pārvērtēšanas starpība		1 130 580 103	69 589 536
Uzkrājumi un nākamo periodu ienākumi		2 284 795 433	1 848 257 491
Dažādi		1 797 414 878	659 763 920
		5 212 790 414	2 577 610 947
Uzkrājumi	13	4 038 858 227	2 693 816 002
Pārvērtēšanas konti	14	11 352 601 325	6 169 009 571
Kapitāls un rezerves	15		
Kapitāls		4 137 159 938	4 127 136 230
Gada peļņa		1 322 253 536	0
Kopā pasīvi		383 903 223 755	126 028 254 478

2008. GADA PEĻŅAS UN ZAUDĒJUMU APRĒĶINS

	Skaid- rojumi	2008 (euro)	2007 (euro)
Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem		997 075 442	1 354 887 368
Procentu ienākumi, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā		2 230 477 327	2 004 355 782
Pārējie procentu ienākumi		8 430 894 437	4 380 066 479
<i>Procentu ienākumi</i>		<i>11 658 447 206</i>	<i>7 739 309 629</i>
Atlīdzība par NCB prasībām par nodotajām ārējām rezervēm		(1 400 368 012)	(1 356 536 045)
Pārējie procentu izdevumi		(7 876 884 520)	(3 962 006 944)
<i>Procentu izdevumi</i>		<i>(9 277 252 532)</i>	<i>(5 318 542 989)</i>
Tīrie procentu ienākumi	23	2 381 194 674	2 420 766 640
Realizētie finanšu operāciju guvumi/ zaudējumi	24	662 342 084	778 547 213
Finanšu aktīvu un pozīciju norakstīšana	25	(2 662 102)	(2 534 252 814)
Pārvedumi uz/no uzkrājumiem valūtas kursa un cenas riskam		(1 339 019 690)	(286 416 109)
Finanšu operāciju, vērtības norakstīšanas un riska uzkrājumu neto rezultāts		(679 339 708)	(2 042 121 710)
Tīrie komisijas maksas izdevumi	26	(149 007)	(621 691)
Ienākumi no kapitāla akcijām un līdzdalības kapitālā	27	882 152	920 730
Pārējie ienākumi	28	7 245 593	6 345 668
Kopā tīrie ienākumi		1 709 833 704	385 289 637
Personāla izmaksas	29	(174 200 469)	(168 870 244)
Administratīvie izdevumi	30	(183 224 063)	(184 589 229)
Pamatlīdzekļu nolietojums		(23 284 586)	(26 478 405)
Banknošu ražošanas pakalpojumi	31	(6 871 050)	(5 351 759)
Gada peļņa		1 322 253 536	0

Frankfurtē pie Mainas 2009. gada 24. februārī

EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

Žans Klods Trišē (*Jean-Claude Trichet*)
Prezidents

GRĀMATVEDĪBAS POLITIKA¹

FINANŠU PĀRSKATU FORMA UN SNIEGŠANA

ECB finanšu pārskati sagatavoti, lai patiesi atspoguļotu ECB finansiālo stāvokli un darbības rezultātus. Tie sagatavoti saskaņā ar šādu grāmatvedības politiku², ko ECB Padome uzskata par atbilstošu centrālās bankas darbības būtībai.

GRĀMATVEDĪBAS PRINCIPI

Ievēroti šādi grāmatvedības principi: ekonomiskā būtība un caurredzamība, piesardzība, notikumu pēc bilances datuma atzīšana, būtiskums, uzkrāšanas princips, darbības turpināšanas pieņēmums, konsekvence un salīdzināmība.

AKTĪVU UN SAISTĪBU ATZĪŠANA

Aktīvu vai saistības atzīst bilancē tikai tad, ja ir ticams, ka jebkurš ar to saistīts nākotnes saimnieciskais labums plūds uz ECB vai no tās, visi ar to saistītie riski un atlīdzība būtībā ir nodoti ECB un aktīva izmaksas vai vērtību vai saistību apjomu var ticami novērtēt.

UZSKAITES PAMATS

Šie pārskati sagatavoti saskaņā ar sākotnējo izmaksu principu, kas atbilstoši pielāgots, lai iekļautu tirgojamo vērtspapīru, zelta un visu pārējo bilances un ārpusbilances aktīvu un saistību ārvalstu valūtās novērtējumu tirgus vērtībā. Darījumi ar finanšu aktīviem un saistībām pārskatos atspoguļoti, ievērojot datumu, kad veikti norēķini.

Darījumus ar ārvalstu valūtā denominētiem finanšu instrumentiem, izņemot darījumus ar vērtspapīriem, grāmato ārpusbilances kontos darījuma datumā. Norēķinu datumā ārpusbilances grāmatojumus reversē un darījumus uzrāda bilancē. Ārvalstu valūtas pirkšana un pārdošana ietekmē ārvalstu valūtas tīro pozīciju darījuma datumā. Realizētie pārdošanas guvumi vai zaudējumi arī tiek aprēķināti šajā datumā. Uzkrātos procentus, prēmijas vai diskonta summas, kas saistītas ar ārvalstu valūtā denominētiem finanšu instrumentiem, aprēķina

un grāmato katru dienu. Šie uzkrājumi arī katru dienu ietekmē ārvalstu valūtas pozīciju.

ZELTS UN ĀRVALSTU VALŪTU AKTĪVI UN SAISTĪBAS

Aktīvi un saistības ārvalstu valūtā izteikti euro pēc valūtas kursa bilances datumā. Ienākumi un izdevumi izteikti pēc valūtas kursa uzskaites dienā. Ārvalstu valūtu aktīvu un saistību pārvērtēšanu veic katrai valūtai atsevišķi, iekļaujot gan bilances, gan ārpusbilances instrumentus.

Aktīvu un saistību ārvalstu valūtās pārvērtēšanu pēc tirgus cenām veic atsevišķi no pārvērtēšanas pēc valūtas kursa.

Zeltu novērtē pēc tirgus cenas gada beigās. Zelta gadījumā cenas pārvērtēšana netiek nodalīta no valūtas pārvērtēšanas. Tā vietā uzrāda vienu zelta vērtību, pamatojoties uz zelta cenu euro par vienu Trojas unci, ko gadam, kas noslēdzās 2008. gada 31. decembrī, aprēķināja pēc euro kursa attiecībā pret ASV dolāru 2008. gada 31. decembrī.

VĒRTSPAPĪRI

Visus tirgojamus vērtspapīrus un līdzīgus aktīvus novērtē pēc vidējās tirgus cenas vai pamatojoties uz attiecīgo ienesīguma līkni bilances datumā. Katru vērtspapīru novērtē atsevišķi. Gadam, kas noslēdzās 2008. gada 31. decembrī, tika izmantotas vidējās tirgus cenas 2008. gada 30. decembrī. Netirgojamus vērtspapīrus novērtē pēc izmaksām, savukārt nelikvidās kapitāla daļas novērtē pēc izmaksām, ņemot vērā vērtības samazināšanos.

IENĀKUMU ATZĪŠANA

Ienākumi un izdevumi atzīti periodā, kurā tie nopelnīti vai radušies. Ārvalstu valūtas, zelta

- 1 ECB grāmatvedības politika detalizēti izklāstīta Lēmumā ECB/2006/17 (OV L 348, 11.12.2006., 38. lpp.; ar grozījumiem).
- 2 Šī politika atbilst ECBS Statūtu 26.4. panta noteikumiem. Tie paredz saskaņotu pieeju noteikumiem, kas regulē Eurosistēmas operāciju grāmatvedību un finanšu pārskatu sniegšanu.

un vērtspapīru pārdošanas realizētos guvumus un zaudējumus uzrāda peļņas un zaudējumu aprēķinā. Šādus realizētos guvumus un zaudējumus aprēķina atbilstoši attiecīgā aktīva vidējām izmaksām.

Nerealizētos guvumus neatzīst kā ienākumus, bet pārved tieši uz pārvērtēšanas kontu.

Nerealizētos zaudējumus uzrāda peļņas un zaudējumu aprēķinā, ja tie pārsniedz iepriekšējos pārvērtēšanas guvumus, kas uzrādīti atbilstošajā pārvērtēšanas kontā. Nerealizētos zaudējumus no kāda vērtspapīra, valūtas vai zelta neieskaita ar nerealizētajiem guvumiem no cita vērtspapīra, valūtas vai zelta. Ja gada beigās ir nerealizēti zaudējumi no kāda posteņa, šā posteņa vidējās izmaksas samazina līdz valūtas kursam vai tirgus cenai gada beigās.

Iegādāto vērtspapīru prēmijas vai diskonta summas aprēķinātas un uzrādītas kā daļa no procentu ienākumiem un tiek amortizētas šo aktīvu atlikušajā termiņā.

REVERSIE DARĪJUMI

Reversie darījumi ir operācijas, kurās ECB pārķ vai pārdod aktīvus saskaņā ar *repo* līgumu vai veic kredītooperācijas pret nodrošinājumu.

Repo darījumos vērtspapīri tiek pārdoti par naudu, vienlaikus slēdzot līgumu par to atpirkšanu no darījuma partnera par noteiktu cenu konkrētā nākotnes datumā. *Repo* darījumi uzskaitīti kā nodrošināti pieņemtie noguldījumi bilances saistību pusē un arī rada procentu izdevumus peļņas un zaudējumu aprēķinā. Vērtspapīri, kas pārdoti šāda līguma ietvaros, paliek ECB bilancē.

Reversajos *repo* darījumos vērtspapīri tiek pirkti par naudu, vienlaikus slēdzot līgumu par to atpārdošanu darījuma partnerim par noteiktu cenu konkrētā nākotnes datumā. Reversie *repo* darījumi uzrādīti kā nodrošināti aizdevumi bilances aktīvu pusē, bet netiek iekļauti ECB vērtspapīru turējumā. Tie rada procentu ienākumus peļņas un zaudējumu aprēķinā.

Reversos darījumus (t.sk. vērtspapīru aizdevumu darījumus), ko veic automatizētās vērtspapīru aizdevumu programmas ietvaros, uzrāda bilancē tikai gadījumos, kad tiek sniegts nodrošinājums naudā, ko nogulda ECB kontā. 2008. gadā ECB nesaņēma nodrošinājumu naudā saistībā ar šādiem darījumiem.

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTI

Valūtas instrumenti, t.i., biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi, ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumu nākotnes puse un citi valūtas instrumenti, kas ietver vienas valūtas apmaiņu pret citu kādā nākotnes datumā, ārvalstu valūtas maiņas guvumu un zaudējumu aprēķināšanai iekļauti ārvalstu valūtas tīrajā pozīcijā.

Katru procentu likmju instrumentu pārvērtē atsevišķi. Atklāto biržā tirgoto procentu likmju nākotnes darījumu līgumu mainīgās rezerves dienas pārmaiņas uzrādītas peļņas un zaudējumu aprēķinā. Biržā netirgoto nākotnes darījumu ar vērtspapīriem un procentu likmju mijmaiņas darījumu vērtēšanas pamatā ir vispārpieņemtas vērtēšanas metodes, izmantojot novērojamās tirgus cenas un procentu likmes un diskonta faktorus no norēķina datumiem līdz novērtējuma datumam.

NOTIKUMI PĒC BILANCES DATUMA

Aktīvi un pasīvi koriģēti, atspoguļojot notikumus laikā no gada beigu bilances datuma līdz datumam, kad finanšu pārskatus apstiprina Padome, ja šādi notikumi būtiski ietekmē aktīvu un pasīvu stāvokli bilances datumā.

Svarīgi notikumi pēc bilances datuma, kas neietekmē aktīvu un pasīvu stāvokli bilances datumā, atspoguļoti skaidrojumos.

ECBS IEKŠĒJIE ATLIKUMI/EUROSISTĒMAS IEKŠĒJIE ATLIKUMI

ECBS iekšējie darījumi ir pārrobežu darījumi starp divām ES centrālajām bankām. Šos darījumus apstrādā galvenokārt TARGET2

sistēmā³ (*Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system*; sk. 2. nodaļu), un to rezultātā veidojas divpusēji atlikumi šo TARGET2 pieslēgto ES valstu centrālo banku kontos. Šie divpusējie atlikumi katru dienu tiek nodoti ECB, un katrai NCB paliek tikai viena divpusējā tīrā pozīcija attiecībā pret ECB. ECB uzskaitē šī pozīcija atspoguļo katras NCB neto prasības vai saistības pret pārējo ECBS.

ECBS iekšējie atlikumi euro, kas ir euro zonas valstu NCB atlikumi ECB (izņemot ECB kapitālu un pozīcijas, kas veidojas, nododot ECB ārējo rezervju aktīvus), atspoguļoti kā Eurosistēmas iekšējās prasības vai saistības un ECB bilancē uzrādīti kā viena neto aktīvu vai saistību pozīcija.

Eurosistēmas iekšējie atlikumi, kas saistīti ar euro banknošu sadali Eurosistēmā, uzrādīti kā viens neto aktīvs postenī "Prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā" (sk. "Banknotes apgrozība" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

ECBS iekšējie atlikumi, kas ir ārpus euro zonas esošo valstu NCB atlikumi ECB un radušies no to dalības TARGET2⁴, atspoguļoti postenī "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem".

PAMATLĪDZEKĻI

Pamatlīdzekļi, izņemot zemi, tiek novērtēti pēc izmaksām, atņemot nolietojumu. Zemi novērtē pēc izmaksām. Nolietojumu aprēķina pēc lineārās metodes, sākot ar ceturksni pēc pamatlīdzekļa iegādes un turpinot visu paredzamo aktīva izmantošanas laiku, kas ir šāds.

Datori, ar tiem saistītā datoraparātūra un programmatūra, transportlīdzekļi	4 gadi
Aprīkojums, mēbeles un iekārtas telpās	10 gadu
Pamatlīdzekļi, kuru cena mazāka par 10 000 euro	Noraksta iegādes gadā

Nolietojuma periods kapitalizētajiem būvniecības un remonta izdevumiem, kas saistīti ar ECB pašreizējām telpām, saīsināts, lai nodrošinātu šo aktīvu pilnīgu norakstīšanu pirms ECB pārcelšanās uz jaunajām telpām.

ECB PENSIJU PLĀNS UN CITI PĒCNODARBINĀTĪBAS PABALSTI

ECB nodrošina saviem darbiniekiem noteiktu pabalstu shēmu. To finansē, izmantojot aktīvus, kas tiek turēti darbinieku ilgtermiņa pabalstu fondā.

BILANCE

Saistības, kuras bilancē tiek atzītas attiecībā uz noteikto pabalstu plāniem, veido noteikto pabalstu pienākuma pašreizējā vērtība bilances datumā, no kuras atņemta šā pienākuma finansēšanai izmantoto plāna aktīvu patiesā vērtība, kas koriģēta, ņemot vērā neatzītos aktuāros guvumus vai zaudējumus.

Noteikto pabalstu pienākumu katru gadu aprēķina neatkarīgi aktuāri, izmantojot plānotās vienības kredītmēteri. Noteikto pabalstu pienākuma pašreizējo vērtību nosaka ar aplēsto nākotnes naudas plūsmu diskontēšanu, izmantojot procentu likmes, kādas ir augstas kvalitātes uzņēmumu obligācijām euro ar tādu termiņu, kas atbilst attiecīgo pensiju saistību termiņam.

Aktuārie guvumi un zaudējumi var rasties uz pieredzi pamatoto korekciju rezultātā (kur faktiskie rezultāti atšķiras no iepriekšējiem aktuāra pieņēmumiem) un no aktuāra pieņēmumu pārmaiņām.

PEIŅAS UN ZAUDĒJUMU APRĒĶINS

Peļņas un zaudējumu aprēķinā iekļauj neto summu, kas ietver:

a) kārtējās darba izmaksas pabalstiem, kas uzkrājas gada laikā;

3 Tehniski decentralizētā TARGET sistēma tika pakāpeniski aizstāta ar jaunu otrās paaudzes sistēmu (TARGET2), kuras darbība pamatojas uz vienotu tehnisko platformu visiem dalībniekiem. Migrācija no TARGET uz TARGET2 sistēmu sākās 2007. gada novembrī un tika pabeigta 2008. gada maijā.

4 2008. gada 31. decembrī TARGET2 piedalījās šādas ārpus euro zonas esošo valstu NCB: *Danmarks Nationalbank*, *Latvijas Banka*, *Lietuvos bankas*, *Narodowy Bank Polski* un *Eesti Pank*.

- b) procentus pēc diskonta likmes no noteikto pabalstu pienākuma;
- c) plāna aktīvu paredzamo atdevi;
- d) jebkurus aktuāros guvumus un zaudējumus, kuri atzīti peļņas un zaudējumu aprēķinā, izmantojot "10% koridora" pieeju.

"10% KORIDORA" PIEEJA

Tiros kumulatīvos neatzītos aktuāros guvumus un zaudējumus, kuri pārsniedz lielāko no a) 10% no noteikto pabalstu pienākuma pašreizējās vērtības vai b) 10% no plāna aktīvu patiesās vērtības, amortizē plānā iesaistīto darbinieku paredzamā vidējā atlikušā darba stāža laikā.

VALDES LOCEKĻU PENSIJAS UN PĀRĒJIE PĒCNODARBINĀTĪBAS PIENĀKUMI

Ir nefondētas vienošanās par ECB Valdes locekļu pensijām un uzkrājumiem darbinieku invaliditātes pabalstiem. Šo pabalstu paredzamās izmaksas tiek uzkrātas Valdes locekļu/darbinieku pilnvaru termiņa vai nodarbinātības laikā, lietojot līdzīgu grāmatvedības metodi kā noteikto pabalstu pensiju plāniem. Aktuārie guvumi un zaudējumi tiek atzīti, kā norādīts iepriekš.

Lai noteiktu atbilstošās saistības finanšu pārskatos, šos pienākumus katru gadu vērtē neatkarīgi aktuāri.

BANKNOTES APGROZĪBĀ

ECB un euro zonas valstu NCB, kas kopā veido Eurosistēmu, emitē euro banknotes.⁵ Apgrozībā esošo banknošu kopējā vērtība katra mēneša pēdējā darbadienā saskaņā ar banknošu pārdales atslēgu tiek sadalīta starp Eurosistēmas centrālajām bankām.⁶

ECB piešķirtā daļa ir 8% no apgrozībā esošo banknošu kopējās vērtības, ko atspoguļo bilances pasīvu postenī "Banknotes apgrozībā". ECB daļa kopējā euro banknošu emisijā nodrošināta ar prasībām pret NCB. Šīs prasības, par kurām tiek maksāti procenti⁷, uzrādītas

apakšpostenī "Eurosistēmas iekšējās prasības: prasības saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā" (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/ Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumā). Procentu ienākumi no šīm prasībām ietverti postenī "Tīrie procentu ienākumi". Šie ienākumi pienākas NCB tajā finanšu gadā, kad tie radušies, bet sadalāmi nākamā gada otrajā darbadienā.⁸ Tos sadala pilnībā, izņemot gadījumus, kad ECB tīrā peļņa attiecīgajā gadā ir mazāka par tās ienākumiem no euro banknotēm apgrozībā un tas ir pamats Padomes lēmumam pārvest līdzekļus uzkrājumā valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem un/vai atņemt no šiem ienākumiem izmaksas, kas radušās ECB saistībā ar euro banknošu emisiju un apstrādi.

PĀRKLASIFICĒŠANA

Pārskatāmībai 2008. gadā vairāki posteņi tika pārklasificēti un salīdzināmie atlikumi 2007. gada 31. decembrī attiecīgi korigēti. Šī pārklasificēšana aprakstīta bilances skaidrojumos.⁹

CITI JAUTĀJUMI

Ņemot vērā ECB kā centrālās bankas lomu, Valde uzskata, ka naudas plūsmas pārskata publicēšana nesniegtu finanšu pārskatu lasītājiem nekādu svarīgu papildu informāciju.

Saskaņā ar ECBS Statūtu 27. pantu un pamatojoties uz Padomes rekomendāciju, ES Padome uz

5 2001. gada 6. decembra Lēmums ECB/2001/15 par euro banknošu emisiju (OV L 337, 20.12.2001., 52. lpp.; ar grozījumiem).

6 "Banknošu pārdales atslēga" ir procentuālās daļas, ko iegūst, ņemot vērā ECB daļu kopējā euro banknošu emisijā un piemērojot kapitāla atslēgu NCB daļai no šā kopuma.

7 2001. gada 6. decembra Lēmums ECB/2001/16 par iesaistīto dalībvalstu nacionālo centrālo banku monetāro ienākumu sadali, sākot ar 2002. finanšu gadu (OV L 337, 20.12.2001., 55. lpp.; ar grozījumiem).

8 2005. gada 17. novembra Lēmums ECB/2005/11 par Eiropas Centrālās bankas ienākumu no euro banknotēm apgrozībā sadali starp iesaistīto dalībvalstu nacionālajām centrālajām bankām (OV L 311, 26.11.2005., 41. lpp.).

9 Pārklasificēšana veikta saskaņā ar ECB grāmatvedības politiku, kas izklāstīta Lēmumā ECB/2006/17 (OV L 348, 11.12.2006., 38. lpp.; ar grozījumiem).

pieciem gadiem – līdz 2012. finanšu gada beigām – apstiprinājusi *PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft* par ECB ārējiem revidentiem.

BILANCES SKAIDROJUMI

1. ZELTS UN ZELTĀ IZTEIKTIE DEBITORU PARĀDI

ECB 2008. gada 31. decembrī piederēja 17 156 546 unces tīra zelta (2007. gadā – 18 091 733 unces). Zelta daudzums samazinājās tāpēc, ka a) 963 987 unces tīra zelta tika pārdotas saskaņā ar Centrālo banku nolīgumu par zeltu, kas stājās spēkā 2004. gada 27. septembrī un ko parakstījusi ECB, un b) Kiprā un Maltā ieviešot vienoto valūtu, *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* saskaņā ar ECBS Statūtu 30.1. pantu nodeva ECB attiecīgi 19 151 unci un 9 649 unces tīra zelta¹⁰. Turējuma vērtības euro ekvivalenta samazinājumu šo darījumu rezultātā vairāk nekā kompensēja būtisks zelta cenas kāpums 2008. gadā (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

2. PRASĪBAS ĀRVALSTU VALŪTĀ PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU UN EURO ZONAS VALSTU REZIDENTIEM

SVF DEBITORU PARĀDI

Šis aktīvs atspoguļo Speciālās aizņēmuma tiesības (SDR) ECB turējumā 2008. gada 31. decembrī. Tas saistīts ar divvirzienu vienošanos ar Starptautisko Valūtas fondu (SVF) par SDR pirkšanu un pārdošanu, saskaņā ar kuru SVF ir pilnvarots ECB vārdā organizēt SDR pirkšanu vai pārdošanu par euro minimālā un maksimālā turējumu apjoma robežās. SDR definē kā valūtu grozu. Tā vērtību nosaka kā četru galveno valūtu (euro, Japānas jenas, Lielbritānijas sterliņu mārciņas un ASV dolāra) valūtas kursu svērto summu. Grāmatvedības vajadzībām SDR uzskata par ārvalstu valūtu (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumus).

ATLIKUMI BANKĀS UN IEGULDĪJUMI VĒRTSPAPĪROS, ĀRĒJIE AIZDEVUMI UN CITI ĀRĒJIE AKTĪVI UN PRASĪBAS ĀRVALSTU VALŪTĀ PRET EURO ZONAS VALSTU REZIDENTIEM

Šos divus posteņus veido atlikumi bankās, aizdevumi ārvalstu valūtās un ieguldījumi ASV dolāros un Japānas jenās denominētos vērtspapīros. Ārvalstu valūtā denominēto vērtspapīru diskontu un prēmiju amortizācija iepriekš tika iekļauta attiecīgi postenī "Uzkrājumi un nākamo periodu izdevumi" un postenī "Uzkrājumi un nākamo periodu ienākumi". Pārskatāmībai ECB nolēma pārklasificēt šos atlikumus un uzrādīt postenī "Atlikumi bankās un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi". Salīdzināmie atlikumi 2007. gada 31. decembrī attiecīgi koriģēti.

<i>Prasības pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem</i>	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pieprasījuma noguldījumu konti	5 808 582 148	761 073 851	5 047 508 297
Naudas tirgus noguldījumi	573 557 686	688 783 688	(115 226 002)
Reversie repo darījumi	379 961 453	543 247 188	(163 285 735)
Ieguldījumi vērtspapīros	34 501 999 345	26 728 314 185	7 773 685 160
Kopā	41 264 100 632	28 721 418 912	12 542 681 720

<i>Prasības pret euro zonas valstu rezidentiem</i>	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pieprasījuma noguldījumu konti	619 534	574 945	44 589
Naudas tirgus noguldījumi	22 225 263 177	3 867 588 514	18 357 674 663
Kopā	22 225 882 711	3 868 163 459	18 357 719 252

Ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu turēto pieprasījuma noguldījumu kontu atlikuma pieaugums galvenokārt skaidrojams ar a) Dānijas kronu norēķiniem 3.9 mljrd. euro apmērā par 2008. gada 31. decembrī

¹⁰ Zelts, kura kopējā vērtība atbilda 16.5 milj. euro, tika nodots ar 2008. gada 1. janvāri.

nepabeigtajiem mijmaiņas darījumiem ar *Danmarks Nationalbank* (sk. 20. skaidrojumu "Ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi") un b) atlikumiem Šveices frankos (1.2. mljrd. euro vērtībā), kas radušies saistībā ar vienošanos par mijmaiņas darījumiem ar Šveices Nacionālo banku¹¹ (sk. 9. skaidrojumu "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem"). Šo atlikumu kopējā vērtība pieaugusi arī sakarā ar Japānas jenas un ASV dolāra kursa kāpumu attiecībā pret euro, nerealizētajiem guvumiem no vērtspapīriem (sk. 14. skaidrojumu "Pārvērtēšanas konti"), ieņēmumu no zelta pārdošanas ieguldīšanu (sk. 1. skaidrojumu "Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi") un ienākumiem, kas saņemti galvenokārt no ASV dolāru portfeļa.

Noguldījumi, kas saistīti ar Eurosistēmas centrālo banku veiktajām operācijām, lai nodrošinātu kredītiestādēm euro zonā likviditāti ASV dolāros, iekļauti naudas tirgus noguldījumos euro zonas valstu rezidentu turējumā.

Turklāt ar 2008. gada 1. janvāri, kad Kipra un Malta ieviesa vienoto valūtu, *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* saskaņā ar ECBS Statūtu 30.1. pantu nodeva ECB ASV dolārus, kuru kopējā vērtība bija 93.5 milj. euro.

2008. gada 31. decembrī ECB bija šādi neto ārvalstu valūtu turējumi¹² ASV dolāros un Japānas jenas.

	Milj. valūtas vienību
ASV dolāri	40 062
Japānas jenas	1 084 548

3. PRASĪBAS EURO PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

2007. gadā šajā postenī tika iekļauti naudas tirgus noguldījumi un pieprasījuma noguldījumu konti, kas ir ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu turējumā kā ECB kapitāla un rezervju tiešs atbilstošais postenis. ECB nolēma pārklasificēt šos turējumus kā specializētu portfeli, kas

tagad iekļauts postenī "Pārējie finanšu aktīvi". Salīdzināmais atlikums 2007. gada 31. decembrī attiecīgi koriģēts.

2008. gada 31. decembrī šo posteni veidoja galvenokārt prasība 460 milj. euro apmērā pret *Magyar Nemzeti Bank* saistībā ar vienošanos par *repo* darījumiem, kas noslēgta ar ECB. Šī vienošanās nodrošina *Magyar Nemzeti Bank* iespēju aizņemties līdz 5 mljrd. euro, lai atbalstītu iekšzemes operācijas likviditātes nodrošināšanai euro.

4. PĀRĒJĀS PRASĪBAS EURO PRET EURO ZONAS VALSTU KREDĪTIESTĀDĒM

2007. gadā šajā postenī tika iekļauti naudas tirgus noguldījumi un pieprasījuma noguldījumu konti, kas ir euro zonas valstu rezidentu turējumā kā ECB kapitāla un rezervju tiešs atbilstošais postenis. ECB nolēma pārklasificēt šos turējumus kā specializētu portfeli, kas tagad iekļauts postenī "Pārējie finanšu aktīvi". Salīdzināmais atlikums 2007. gada 31. decembrī attiecīgi koriģēts.

2008. gada 31. decembrī šo prasību veidoja pieprasījuma noguldījumu konts euro zonas valsts rezidenta turējumā.

¹¹ Šie atlikumi Šveices frankos atspoguļo riska kontroles pasākumus, ko ECB piemēro attiecībā uz EUR/CHF valūtas mijmaiņas darījumu izsoles operācijām (5% sākotnējā nodrošinājuma rezerve 1 nedēļas operācijām un 15% sākotnējā nodrošinājuma rezerve 84 dienu operācijām).

¹² Attiecīgajā ārvalstu valūtā denominēti aktīvi mīnus pasīvi, uz ko attiecas ārvalstu valūtas pārvērtēšana. Tie ietverti posteņos "Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem", "Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem", "Uzkrājumi un nākamo periodu izdevumi", "Saistības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem", "Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem", "Ārpusbilances instrumentu pārvērtēšanas starpība" (pasīvu pusē) un "Uzkrājumi un nākamo periodu ienākumi", ņemot vērā arī biržā netirgotos valūtas maiņas nākotnes darījumus un ārvalstu valūtas mijmaiņas darījumus ārpusbilances posteņos. Guvumi no ārvalstu valūtas denominēto finanšu instrumentu cenu pārvērtēšanas nav iekļauti.

5. EUROSISTĒMAS IEKŠĒJĀS PRASĪBAS

PRASĪBAS SAISTĪBĀ AR EURO BANKNOŠU SADALI EUROSISTĒMĀ

Šo posteni veido ECB prasības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar euro banknošu sadali Eurosistēmā (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

PĀRĒJĀS PRASĪBAS EUROSISTĒMĀ (NETO)

2008. gadā šo posteni veidoja galvenokārt euro zonas valstu NCB TARGET2 atlikumi attiecībā pret ECB (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/ Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumos). Šīs pozīcijas kāpumu galvenokārt noteica kompensējošie mijmaiņas darījumi, kas veikti ar NCB saistībā ar ASV dolāru likviditāti palielinošajām operācijām (sk. 9. skaidrojumu "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem").

Šajā postenī iekļauta arī summa, kas pienākas euro zonas valstu NCB saistībā ar ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadali (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

	2008 (euro)	2007 (euro)
Prasības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar TARGET2	420 833 781 929	145 320 642 526
Saistības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar TARGET2	(185 532 591 178)	(128 079 459 304)
Saistības pret euro zonas valstu NCB saistībā ar ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadali	(1 205 675 418)	0
Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)	234 095 515 333	17 241 183 222

6. PĀRĒJIE AKTĪVI

PAMATLĪDZEKĻI

Šo aktīvu sadalījums 2008. gada 31. decembrī bija šāds.

	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Izmaksas			
Zeme un ēkas	159 972 149	156 964 236	3 007 913
Datoraparātūra un programmatūra	174 191 055	168 730 634	5 460 421
Aprīkojums, mēbeles, iekārtas telpās un transportlīdzekļi	28 862 720	27 105 564	1 757 156
Pamatlīdzekļi būvniecības stadijā	83 407 619	59 791 855	23 615 764
Pārējie pamatlīdzekļi	3 577 485	1 195 290	2 382 195
Kopā izmaksas	450 011 028	413 787 579	36 223 449
Uzkrātais nolietojums			
Zeme un ēkas	(59 885 983)	(49 672 589)	(10 213 394)
Datoraparātūra un programmatūra	(160 665 542)	(150 195 777)	(10 469 765)
Aprīkojums, mēbeles, iekārtas telpās un transportlīdzekļi	(26 618 732)	(25 562 068)	(1 056 664)
Pārējie pamatlīdzekļi	(150 427)	(147 182)	(3 245)
Kopā uzkrātais nolietojums	(247 320 684)	(225 577 616)	(21 743 068)
Atlikusi bilances vērtība	202 690 344	188 209 963	14 480 381

Pieaugums kategorijā "Pamatlīdzekļi būvniecības stadijā" galvenokārt skaidrojams ar uzsāktajiem darbiem saistībā ar ECB jauno ēku. Pārvedumi no šīs kategorijas uz attiecīgajiem pamatlīdzekļu posteņiem tiks veikti pēc šo aktīvu lietošanas uzsākšanas.

PĀRĒJIE FINANŠU AKTĪVI

Euro denominēto vērtspapīru diskontu un prēmiju amortizācija iepriekš attiecīgi tika iekļauta posteņos "Uzkrājumi un nākamo periodu izdevumi" un "Uzkrājumi un nākamo periodu ienākumi". Pārskatāmībai ECB nolēma pārklasificēt šos atlikumus un uzrādīt šajā postenī. Turklāt šajā postenī tagad iekļauti naudas tirgus noguldījumi un pieprasījuma noguldījumu konti euro, kas tiek turēti kā ECB kapitāla un rezervju tiešs atbilstošais postenis (sk. 3. skaidrojumu "Prasības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem" un 4. skaidrojumu "Pārējās prasības euro pret euro

zonas valstu kredītiestādēm"). Salīdzināmie atlikumi 2007. gada 31. decembrī attiecīgi koriģēti.

Šā posteņa galvenie komponenti ir šādi.

	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Pieprasījuma noguldījumu konti euro	4 936 630	5 153 295	(216 665)
Naudas tirgus noguldījumi euro	150 000 000	120 000 000	30 000 000
Euro denominētie vērtspapīri	9 675 505 128	8 843 080 586	832 424 542
Reversie <i>repo</i> darījumi euro	479 293 075	668 392 837	(189 099 762)
Pārējie finanšu aktīvi	42 124 863	42 190 576	(65 713)
Kopā	10 351 859 696	9 678 817 294	673 042 402

a) Pieprasījuma noguldījumu konti, naudas tirgus noguldījumi, vērtspapīri un reversie *repo* darījumi euro veido ECB pašu līdzekļu ieguldījumu (sk. 12. skaidrojumu "Pārējās saistības"). ECB pašu līdzekļu aktīvu tīrā vērtības pieauguma pamatā galvenokārt bija ieguldījums pašu līdzekļu portfeli, kas atbilst uz ECB uzkrājumu valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem 2007. gadā pārskaitītajai summai, nerealizētajiem guvumiem no vērtspapīriem (sk. 14. skaidrojumu "Pārvērtēšanas konti") un no pašu līdzekļu portfeļa saņemtajiem ienākumiem.

b) ECB pieder 3 211 Starptautisko norēķinu bankas (SNB) akciju, kas uzskaitītas pēc to iegādes izmaksām (41.8 milj. euro).

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTU PĀRVĒRTĒŠANAS STARPĪBA

2008. gadā šo posteņi veidoja galvenokārt pārvērtēšanas guvumi no nepabeigtajiem procentu likmju mijmaiņas darījumiem (sk. 19. skaidrojumu "Procentu likmju mijmaiņas darījumi").

UZKRĀJUMI UN NĀKAMO PERIODU IZDEVUMI

2008. gadā šī pozīcija ietvēra uzkrātos saņemamos procentus no ECB prasībām par euro banknošu sadali Eurosistēmā pēdējā ceturksnī (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos) 500.4 milj. euro apjomā un uzkrātos procentus no TARGET2 atlikumiem 648.9 milj. euro apjomā, kas saņemami no euro zonas valstu NCB par 2008. gada pēdējo mēnesi.

Šajā postenī iekļauti arī uzkrātie procenti no vērtspapīriem (sk. arī 2. skaidrojumu "Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu un euro zonas valstu rezidentiem" un 6. skaidrojumu "Pārējie aktīvi") un citiem finanšu aktīviem.

DAŽĀDI

Šo posteņi veido galvenokārt uzkrātā ECB ienākumu no banknotēm starpperioda sadale (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos un 5. skaidrojumu "Eurosistēmas iekšējās prasības").

Šajā postenī iekļauti arī pozitīvie saldo saistībā ar nepabeigtajiem mijmaiņas un biržā netirgotajiem valūtas maiņas nākotnes darījumiem ārvalstu valūtā 2008. gada 31. decembrī (sk. 20. skaidrojumu "Valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi"). Šos atlikumus radījusi šādu darījumu konvertēšana to euro ekvivalentā pēc attiecīgās valūtas vidējās cenas bilances datumā salīdzinājumā ar euro vērtību, kādā šie darījumi sākotnēji uzrādīti (sk. "Ārpusbilances instrumenti" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

Šajā postenī iekļauta arī prasība pret Vācijas Federālo finanšu ministriju saistībā ar pievienotās vērtības un citu samaksāto netiešo nodokļu atmaksu. Šādi nodokļi atmaksājami saskaņā ar Protokola par privilēģijām un imunitāti Eiropas Kopienās 3. panta noteikumiem, kas attiecas uz ECB atbilstoši ECBS Statūtu 40. pantam.

7. BANKNOTES APGROZĪBĀ

Šis postenis ietver ECB daļu (8%) no kopējā euro banknošu apgrozībā apjoma (sk. "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

8. SAISTĪBAS EURO PRET CITIEM EURO ZONAS VALSTU REZIDENTIEM

Šis postenis ietver Euro banku asociācijas (EBA) locekļu noguldījumus, ko ECB izmanto kā nodrošinājumu EBA maksājumiem, kas tiek veikti TARGET2 sistēmā.

9. SAISTĪBAS EURO PRET ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

Šo posteni galvenokārt veido saistības pret Federālo rezervju sistēmu 219.7 mljrd. euro apjomā saistībā ar ASV dolāru termiņizsoļu iespēju. Šīs programmas ietvaros Federālo rezervju sistēma pagaidu savstarpējas vienošanās par mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līnijas) veidā nodrošināja ECB ASV dolārus, lai piedāvātu Eurosistēmas darījuma partneriem īstermiņa finansējumu ASV dolāros. Vienlaikus ECB noslēdza kompensējošus mijmaiņas darījumus ar euro zonas valstu NCB, kuras izmantoja iegūtos līdzekļus, lai reverso un mijmaiņas darījumu veidā veiktu likviditāti palielinošas operācijas ASV dolāros ar Eurosistēmas darījuma partneriem. Šo ECB un NCB kompensējošo mijmaiņas darījumu rezultātā veidojās Eurosistēmas iekšējie atlikumi starp ECB un NCB, kas uzrādīti postenī "Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)".

Šajā postenī iekļautas arī saistības pret Šveices Nacionālo banku 18.4 mljrd. euro apmērā. Vienošanās par mijmaiņas darījumiem ietvaros Šveices Nacionālā banka nodrošina Šveices frankus, piedāvājot Eurosistēmas darījuma partneriem īstermiņa finansējumu Šveices frankos. Vienlaikus ECB noslēdza mijmaiņas darījumus ar euro zonas valstu NCB, kuras

izmantoja iegūtos līdzekļus, lai mijmaiņas darījumu veidā veiktu likviditāti palielinošas operācijas Šveices frankos ar Eurosistēmas darījuma partneriem, saņemot pretī euro skaidro naudu. Veicot mijmaiņas darījumus starp ECB un NCB, veidojās Eurosistēmas iekšējie atlikumi, kas uzrādīti postenī "Pārējās prasības Eurosistēmā (neto)". Turklāt šajā postenī iekļautas saistības pret Šveices Nacionālo banku 15.4 mljrd. euro apmērā. Šīs saistības izveidojās, izvietojot ECB euro līdzekļus, ko Šveices Nacionālā banka saņēma, veicot līdzīgas operācijas ar citiem darījuma partneriem.

Šajā postenī atspoguļoti arī ārpus euro zonas esošo valstu NCB atlikumi ECB saistībā ar darījumiem, ko apstrādā TARGET2 sistēmā (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

10. SAISTĪBAS ĀRVALSTU VALŪTĀ PRET EURO ZONAS VALSTU UN ĀRPUS EURO ZONAS ESOŠO VALSTU REZIDENTIEM

Šajā postenī ietilpst galvenokārt *repo* darījumi ar euro zonas valstu un ārpus euro zonas esošo valstu rezidenti saistībā ar ECB ārvalstu valūtas rezervju pārvaldību.

11. EUROSISTĒMAS IEKŠĒJĀS SAISTĪBAS

Tās ir saistības pret euro zonas valstu NCB, kas radās, nododot ārējo rezervju aktīvus ECB, tām pievienojoties Eurosistēmai. Tās tiek atlīdzinātas pēc pēdējās pieejamās Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju procentu likmes, kas koriģēta, lai atspoguļotu to, ka no zelta sastāvdaļas peļņa netiek gūta (sk. 23. skaidrojumu "Trie procentu ienākumi").

Kad *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta*, Kiprai un Maltai ieviešot vienoto valūtu, nodeva ārējos rezervju aktīvus, šīs saistības pieauga par 107 781 807 euro.

	Līdz 2007. gada 31. decembrim (euro)	No 2008. gada 1. janvāra ¹⁾ (euro)
<i>Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique</i>	1 423 341 996	1 423 341 996
<i>Deutsche Bundesbank</i>	11 821 492 402	11 821 492 402
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	511 833 966	511 833 966
<i>Bank of Greece</i>	1 046 595 329	1 046 595 329
<i>Banco de España</i>	4 349 177 351	4 349 177 351
<i>Banque de France</i>	8 288 138 644	8 288 138 644
<i>Banca d'Italia</i>	7 217 924 641	7 217 924 641
<i>Central Bank of Cyprus</i>	-	71 950 549
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	90 730 275	90 730 275
<i>Bank Ċentrali ta' Malta/ Central Bank of Malta</i>	-	35 831 258
<i>De Nederlandsche Bank</i>	2 243 025 226	2 243 025 226
<i>Oesterreichische Nationalbank</i>	1 161 289 918	1 161 289 918
<i>Banco de Portugal</i>	987 203 002	987 203 002
<i>Banka Slovenije</i>	183 995 238	183 995 238
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	717 086 011	717 086 011
Kopā	40 041 833 998	40 149 615 805

1) Atsevišķās summas noapaļotas līdz tuvākajam euro. Skaitļu noapaļošanas rezultātā summa var atšķirties no kopsummas.

Central Bank of Cyprus un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* prasības noteica attiecīgi 71 950 549 euro un 35 831 258 euro apjomā, lai nodrošinātu, ka attiecība starp šīm prasībām un citām NCB, kas ievieš euro, kredītētājām kopējām prasībām ir vienāda ar attiecību starp *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* svērumiem ECB kapitāla atslēgā un citu iesaistīto NCB kopējo svērumu šajā atslēgā. Starpība starp šo prasību un nodoto aktīvu vērtību (sk. 1. skaidrojumu "Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi" un 2. skaidrojumu "Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu un euro zonas valstu rezidentiem") tika uzskatīta par daļu no *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* iemaksām, kas tām saskaņā ar ECBS Statūtu 49.2. pantu jāveic rezervēs un uzkrājumos, kuru apjoms ir ekvivalents ECB rezervēm 2007. gada 31. decembrī (sk. 13. skaidrojumu "Uzkrājumi" un 14. skaidrojumu "Pārvērtēšanas konti").

12. PĀRĒJĀS SAISTĪBAS

ĀRPUSBILANCES INSTRUMENTU PĀRVĒRTĒŠANAS STARPĪBA

Šo posteni veido galvenokārt nepabeigto mijmaiņas un biržā netirgoto valūtas maiņas nākotnes darījumu ārvalstu valūtā pārvērtēšanas pārmaiņas 2008. gada 31. decembrī (sk. 20. skaidrojumu "Valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi"). Šīs pārvērtēšanas pārmaiņas radījusi šādu darījumu konvertēšana to euro ekvivalentā pēc valūtas kursa bilances datumā salīdzinājumā ar euro vērtību, šos darījumus konvertējot pēc attiecīgās valūtas vidējās cenas (sk. "Zelts un ārvalstu valūtu aktīvi un saistības" grāmatvedības politikas skaidrojumos un arī 6. skaidrojumu "Pārējie aktīvi").

Šajā postenī ietverti arī zaudējumi no procentu likmju mijmaiņas darījumiem pārvērtēšanas.

UZKRĀJUMI UN NĀKAMO PERIODU IENĀKUMI

Šo posteni veido galvenokārt NCB maksājami procenti, kas attiecas uz to prasībām par nodotajiem ārējo rezervju aktīviem (sk. 11. skaidrojumu "Eurosistēmas iekšējās saistības"), 1.4 mljrd. euro apjomā. Tajā iekļauti arī uzkrājumi saistībā ar NCB maksājāmām summām, kas attiecas uz TARGET2, uzkrājumi saistībā ar finanšu instrumentiem (sk. arī 2. skaidrojumu "Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu un euro zonas valstu rezidentiem" un 6. skaidrojumu "Pārējie aktīvi") un citi uzkrājumi.

DAŽĀDI

Šo posteni veido galvenokārt negatīvie saldo saistībā ar nepabeigtajiem mijmaiņas un biržā netirgotajiem valūtas maiņas nākotnes darījumiem ārvalstu valūtā 2008. gada 31. decembrī (sk. 20. skaidrojumu "Valūtas mijmaiņas darījumi un biržā netirgotie valūtas maiņas nākotnes darījumi"). Šos atlikumus radījusi šādu darījumu konvertēšana to euro

ekvivalentā pēc attiecīgās valūtas vidējās cenas bilances datumā salīdzinājumā ar euro vērtību, kādā šie darījumi sākotnēji uzrādīti (sk. "Ārpusbilances instrumenti" grāmatvedības politikas skaidrojumos).

Šajā postenī ietverts arī saistībā ar ECB pašu līdzekļu pārvaldību veikto *repo* darījumu atlikums 337.6 milj. euro apjomā (sk. 6. skaidrojumu "Pārējie aktīvi") un neto saistības, kas attiecas uz ECB pensiju pienākumiem, kā aprakstīts tālāk.

ECB PENSIJU PLĀNS UN CITI PĒCNODARBINĀTĪBAS PABALSTI

Bilancē atzītās summas saistībā ar ECB pensiju pienākumiem (sk. "ECB pensiju plāns un citi pēcnodarbinātības pabalsti" grāmatvedības politikas skaidrojumos) ir šādas.

	2008 (milj. euro)	2007 (milj. euro)
Pienākumu pašreizējā vērtība	317.0	285.8
Plāna aktīvu patiesā vērtība	(226.7)	(229.8)
Neatzītie aktuārie guvumi/ (zaudējumi)	7.6	35.4
Bilancē atzītās saistības	97.9	91.4

Pienākumu pašreizējā vērtībā ietverti nefondēti pienākumi saistībā ar Valdes locekļu pensijām un uzkrājumiem darbinieku darbības zaudējuma gadījumiem 42.3 milj. euro apjomā (2007. gadā – 36.8 milj. euro).

Summas, kas 2008. un 2007. gadā atzītas peļņas un zaudējumu aprēķinā saistībā ar kategorijām "Kārtējās darba izmaksas", "Procenti no pienākumiem", "Plāna aktīvu paredzamā atdeve" un "Gadā atzītie neto aktuārie (guvumi)/zaudējumi", ir šādas.

	2008 (milj. euro)	2007 (milj. euro)
Kārtējās darba izmaksas	24.7	26.5
Procenti no pienākumiem	10.7	8.6
Plāna aktīva paredzamā atdeve	(10.0)	(7.9)
Gadā atzītie neto aktuārie (guvumi)/zaudējumi	(1.1)	0
Kopā kategorijā "Personāla izmaksas"	24.3	27.2

Saskaņā ar "10% koridora" pieeju (sk. "ECB pensiju plāns un citi pēcnodarbinātības pabalsti" grāmatvedības politikas skaidrojumos) neto kumulatīvos neatzītos aktuāros guvumus, kuri pārsniedz lielāko no a) 10% no noteikto pabalstu pienākuma pašreizējās vērtības vai b) 10% no plāna aktīvu patiesās vērtības, amortizē plānā iesaistīto darbinieku paredzamā vidējā atlikušā darba stāža laikā.

Noteikto pabalstu pienākuma pašreizējās vērtības pārmaiņas ir šādas.

	2008 (milj. euro)	2007 (milj. euro)
Noteikto pabalstu sākuma pienākums	285.8	258.5
Darba izmaksas	24.7	26.5
Procentu izmaksas	10.7	8.6
Plāna dalībnieku iemaksas	17.9	14.2
Pārējās neto pārmaiņas saistībās, kas atspoguļo plāna dalībnieku iemaksas	(12.3)	2.5
Samaksātie pabalsti	(3.8)	(2.5)
Aktuārie (guvumi)/zaudējumi	(6.0)	(22.0)
Noteikto pabalstu beigu pienākums	317.0	285.8

Plāna aktīvu patiesās vērtības pārmaiņas ir šādas.

	2008 (milj. euro)	2007 (milj. euro)
Plāna aktīvu sākuma patiesā vērtība	229.8	195.3
Paredzamā atdeve	10.0	7.9
Aktuārie guvumi/(zaudējumi)	(32.7)	(4.0)
Darba devēja iemaksas	17.5	16.2
Plāna dalībnieku iemaksas	17.8	14.1
Samaksātie pabalsti	(3.4)	(2.2)
Pārējās neto pārmaiņas aktīvos, kas atspoguļo plāna dalībnieku iemaksas	(12.3)	2.5
Plāna aktīvu beigu patiesā vērtība	226.7	229.8

Gatavojot šajā skaidrojumā minētos novērtējumus, aktuāri izmantojuši pieņēmumus, kurus uzskaites un informācijas atklāšanas nolūkiem akceptējusi Valde.

Lai aprēķinātu personāla shēmas saistības, izmantoti šādi galvenie pieņēmumi, kā atspoguļots tālāk tabulā. Peļņas un zaudējumu aprēķinā uzrādāmās gada summas aprēķināšanai

aktuāri izmantoja plāna aktīvu paredzamās atdeves procentu likmi.

	2008 (%)	2007 (%)
Diskonta likme	5.75	5.30
Plāna aktīva paredzamā atdeve	6.50	6.50
Algu palielinājums nākotnē	2.00	2.00
Pensiju palielinājums nākotnē	2.00	2.00

13. UZKRĀJUMI

Šo posteni veido uzkrājums valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem un citi uzkrājumi. Pie citiem uzkrājumiem pieder atbilstošs uzkrājums saistībā ar ECB līgumsaistībām atjaunot pašreizējās ECB telpas to sākotnējā stāvoklī tad, kad ECB tās atbrīvos un pārcelsies uz pastāvīgajām telpām.

Padome, ņemot vērā ECB lielo pakļautību valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem un tās pārvērtēšanas kontu apjomu, uzskatīja par atbilstošu 2005. gada 31. decembrī izveidot šiem riskiem paredzētu uzkrājumu. Gadījumos, kad Padome to uzskatīs par nepieciešamu, šis uzkrājums tiks izmantots, lai finansētu nākotnes realizētos un nerealizētos zaudējumus, īpaši pārvērtēšanas zaudējumus, kurus nesedz pārvērtēšanas konti. Šā uzkrājuma apjomu un turpmāko nepieciešamību pārskata katru gadu, pamatojoties uz ECB novērtējumu par tās pakļautību minētajiem riskiem. Veicot šo novērtējumu, tiek ņemti vērā vairāki faktori, t.sk. risku ietverošu aktīvu turējumu apjoms, risku īstenošanās gadījumi kārtējā finanšu gadā, paredzami rezultāti nākamajā gadā un risku novērtējums, kas ietver riskam pakļauto vērtību (VaR) aprēķināšanu risku ietverošajiem aktīviem un tiek konsekventi piemērots ilgstošā laika periodā.¹³ Uzkrājums kopā ar vispārējo rezervju fondā turēto summu nedrīkst pārsniegt euro zonas valstu NCB apmaksātā ECB kapitāla vērtību.

2007. gada 31. decembrī uzkrājums valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem sasniedza 2 668 758 313 euro. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.2. pantu *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta*

2008. gada 1. janvārī iemaksāja uzkrājumā attiecīgi 4 795 450 un 2 388 127 euro. Ņemot vērā sava novērtējuma rezultātus, Padome nolēma 2008. gada 31. decembrī papildus ieskaitīt uzkrājumā 1 339 019 690 euro¹⁴. Rezultātā uzkrājuma apjoms palielinājās līdz 4 014 961 580 euro, kas atbilst euro zonas valstu NCB apmaksātā ECB kapitāla vērtībai, un tīrā peļņa samazinājās līdz 1 322 253 536 euro.

14. PĀRVĒRTĒŠANAS KONTI

Šie konti ietver pārvērtēšanas atlikumus, kas rodas saistībā ar nerealizētajiem guvumiem no aktīviem un saistībām. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.2. pantu *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* 2008. gada 1. janvārī iemaksāja šajos atlikumos attiecīgi 11.1 milj. euro un 5.5 milj. euro.

	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Zelts	6 449 713 267	5 830 485 388	619 227 879
Arvalstu valūtas	3 616 514 710	0	3 616 514 710
Vērtspapīri un citi instrumenti	1 286 373 348	338 524 183	947 849 165
Kopā	11 352 601 325	6 169 009 571	5 183 591 754

Gada beigu pārvērtēšanā izmantotie valūtu kursi bija šādi.

Valūtu kursi	2008	2007
ASV dolāri par euro	1.3917	1.4721
Japānas jenas par euro	126.14	164.93
Euro par SDR	1.1048	1.0740
Šveices franki par euro	1.4850	Nav pieejams
Dānijas kronas par euro	7.4506	Nav pieejams
Euro par Trojas unci zelta	621.542	568.236

15. KAPITĀLS UN REZERVES

KAPITĀLS

Saskaņā ar Padomes 2007. gada 10. jūlija Lēmumu 2007/503/EK un 2007/504/EK, kas pieņemts atbilstoši Līguma 122. panta

¹³ Sk. arī ECB gada pārskata 2. nodaļu.

¹⁴ Šā pārveduma finansēšanai izmantoja realizētos guvumus no zelta pārdošanas 0.3 mljrd. euro apmērā un ECB ieņēmumus no euro banknotēm apmēram 1.0 mljrd. euro apmērā.

2. punktam, Kipra un Malta ievieša vienoto valūtu 2008. gada 1. janvārī. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.1. pantu un Padomes 2007. gada 31. decembrī pieņemtajiem tiesību aktiem¹⁵ *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* 2008. gada 1. janvārī iemaksāja attiecīgi 6 691 401 euro un 3 332 307 euro – līdz šim neapmaksāto ECB parakstītā kapitāla daļu. Rezultātā ECB apmaksātais kapitāls pieauga no 4 127 136 230 euro 2007. gada 31. decembrī līdz 4 137 159 938 euro 2008. gada 1. janvārī, kā redzams tabulā¹⁶.

- 15 2007. gada 31. decembra Lēmums ECB/2007/22 par *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* apmaksāto kapitālu, ārējo rezervju aktīvu nodošanu un iemaksām Eiropas Centrālās bankas rezervēs un uzkrājumos (OV L 28, 01.02.2008., 36. lpp.); Eiropas Centrālās bankas un *Central Bank of Cyprus* 2007. gada 31. decembra vienošanās par prasībām, ko Eiropas Centrālā banka kreditējusi *Central Bank of Cyprus* saskaņā ar Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtu 30.3. pantu (OV C 29, 01.02.2008., 4. lpp.); Eiropas Centrālās bankas un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* 2007. gada 31. decembra vienošanās par prasībām, ko Eiropas Centrālā banka kreditējusi *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta* saskaņā ar Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtu 30.3. pantu (OV C 29, 01.02.2008., 6. lpp.).
- 16 Atsevišķās summas noapaļotas līdz tuvākajam euro. Skaitļu noapaļošanas rezultātā komponentu summa šīs sadaļas tabulās var atšķirties no kopsummas.

	Kapitāla atslēga līdz 2007. gada 31. decembrim (%)	Apmaksātais kapitāls līdz 2007. gada 31. decembrim (euro)	Kapitāla atslēga no 2008. gada 1. janvāra (%)	Apmaksātais kapitāls no 2008. gada 1. janvāra (euro)
<i>Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique</i>	2.4708	142 334 200	2.4708	142 334 200
<i>Deutsche Bundesbank</i>	20.5211	1 182 149 240	20.5211	1 182 149 240
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	0.8885	51 183 397	0.8885	51 183 397
<i>Bank of Greece</i>	1.8168	104 659 533	1.8168	104 659 533
<i>Banco de España</i>	7.5498	434 917 735	7.5498	434 917 735
<i>Banque de France</i>	14.3875	828 813 864	14.3875	828 813 864
<i>Banca d'Italia</i>	12.5297	721 792 464	12.5297	721 792 464
<i>Central Bank of Cyprus</i>	-	-	0.1249	7 195 055
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	0.1575	9 073 028	0.1575	9 073 028
<i>Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta</i>	-	-	0.0622	3 583 126
<i>De Nederlandsche Bank</i>	3.8937	224 302 523	3.8937	224 302 523
<i>Oesterreichische Nationalbank</i>	2.0159	116 128 992	2.0159	116 128 992
<i>Banco de Portugal</i>	1.7137	98 720 300	1.7137	98 720 300
<i>Banka Slovenije</i>	0.3194	18 399 524	0.3194	18 399 524
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	1.2448	71 708 601	1.2448	71 708 601
Euro zonas valstu NCB starpsuma	69.5092	4 004 183 400	69.6963	4 014 961 580
<i>Българска народна банка (Bulgārijas Nacionālā banka)</i>	0.8833	3 561 869	0.8833	3 561 869
<i>Česká národní banka</i>	1.3880	5 597 050	1.3880	5 597 050
<i>Danmarks Nationalbank</i>	1.5138	6 104 333	1.5138	6 104 333
<i>Eesti Pank</i>	0.1703	686 727	0.1703	686 727
<i>Central Bank of Cyprus</i>	0.1249	503 654	-	-
<i>Latvijas Banka</i>	0.2813	1 134 330	0.2813	1 134 330
<i>Lietuvos bankas</i>	0.4178	1 684 760	0.4178	1 684 760
<i>Magyar Nemzeti Bank</i>	1.3141	5 299 051	1.3141	5 299 051
<i>Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta</i>	0.0622	250 819	-	-
<i>Narodowy Bank Polski</i>	4.8748	19 657 420	4.8748	19 657 420
<i>Banca Națională a României</i>	2.5188	10 156 952	2.5188	10 156 952
<i>Národná banka Slovenska</i>	0.6765	2 727 957	0.6765	2 727 957
<i>Sveriges Riksbank</i>	2.3313	9 400 866	2.3313	9 400 866
<i>Bank of England</i>	13.9337	56 187 042	13.9337	56 187 042
Ārpus euro zonas esošo valstu NCB starpsuma	30.4908	122 952 830	30.3037	122 198 358
Kopā	100.0000	4 127 136 230	100.0000	4 137 159 938

Ārpus euro zonas esošo valstu NCB jāapmaksā 7% no to parakstītā kapitāla, piedaloties ECB darbības izmaksu segšanā. Iemaksas kopējais apjoms 2008. gada beigās bija 122 198 358 euro. Ārpus euro zonas esošo valstu NCB nav tiesīgas saņemt daļu no ECB sadalāmās peļņas, t.sk. ienākumus, kas gūti no euro banknošu sadales Eurosistēmā, un tās neuzņemas arī nekādas saistības finansēt ECB zaudējumus.

16. NOTIKUMI PĒC BILANCES DATUMA

PĀRMAIŅAS ECB KAPITĀLA ATSLĒGĀ

Saskaņā ar ECBS Statūtu 29. pantu NCB daļas ECB kapitāla atslēgā tiek svērtas vienādā proporcijā atbilstoši katras dalībvalsts iedzīvotāju skaita un IKP īpatsvaram ES iedzīvotāju skaitā un IKP, ko ECB paziņo Eiropas Komisija. Šos svērumus koriģē reizi piecos gados.¹⁷ Otrā šāda korekcija pēc ECB dibināšanas notika 2009. gada 1. janvārī. Pamatojoties uz Padomes 2003. gada 15. jūlija Lēmumu 2003/517/EK par statistiskajiem datiem, kas izmantojami Eiropas Centrālās bankas kapitāla parakstīšanas atslēgas koriģēšanai¹⁸, 2009. gada 1. janvārī NCB kapitāla atslēgas tika koriģētas šādi.

	Kapitāla atslēga no 2008. gada 1. janvāra līdz 2008. gada 31. decembrim (%)	Kapitāla atslēga no 2009. gada 1. janvāra (%)
<i>Nationale Bank van België/ Banque Nationale de Belgique</i>	2.4708	2.4256
<i>Deutsche Bundesbank</i>	20.5211	18.9373
<i>Central Bank and Financial Services Authority of Ireland</i>	0.8885	1.1107
<i>Bank of Greece</i>	1.8168	1.9649
<i>Banco de España</i>	7.5498	8.3040
<i>Banque de France</i>	14.3875	14.2212
<i>Banca d'Italia</i>	12.5297	12.4966
<i>Central Bank of Cyprus</i>	0.1249	0.1369
<i>Banque centrale du Luxembourg</i>	0.1575	0.1747
<i>Bank Ċentrali ta' Malta/ Central Bank of Malta</i>	0.0622	0.0632
<i>De Nederlandsche Bank</i>	3.8937	3.9882
<i>Oesterreichische Nationalbank</i>	2.0159	1.9417

	Kapitāla atslēga no 2008. gada 1. janvāra līdz 2008. gada 31. decembrim (%)	Kapitāla atslēga no 2009. gada 1. janvāra (%)
<i>Banco de Portugal</i>	1.7137	1.7504
<i>Banka Slovenije</i>	0.3194	0.3288
<i>Národná banka Slovenska</i>	-	0.6934
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i>	1.2448	1.2539
Euro zonas valstu NCB starpsumma	69.6963	69.7915
<i>Българска народна банка (Bulgārijas Nacionālā banka)</i>	0.8833	0.8686
<i>Česká národní banka</i>	1.3880	1.4472
<i>Danmarks Nationalbank</i>	1.5138	1.4835
<i>Eesti Pank</i>	0.1703	0.1790
<i>Latvijas Banka</i>	0.2813	0.2837
<i>Lietuvos bankas</i>	0.4178	0.4256
<i>Magyar Nemzeti Bank</i>	1.3141	1.3856
<i>Narodowy Bank Polski</i>	4.8748	4.8954
<i>Banca Națională a României</i>	2.5188	2.4645
<i>Národná banka Slovenska</i>	0.6765	-
<i>Sveriges Riksbank</i>	2.3313	2.2582
<i>Bank of England</i>	13.9337	14.5172
Ārpus euro zonas esošo valstu NCB starpsumma	30.3037	30.2085
Kopā	100.0000	100.0000

SLOVĀKIJAS PIEVIENOŠANĀS EURO ZONAI

Saskaņā ar Padomes 2008. gada 8. jūlija Lēmumu 2008/608/EK, kas pieņemts atbilstoši Līguma 122. panta 2. punktam, Slovākija ievieša vienoto valūtu 2009. gada 1. janvārī. Saskaņā ar ECBS Statūtu 49.1. pantu un Padomes 2008. gada 31. decembrī pieņemtajiem tiesību aktiem¹⁹ *Národná banka Slovenska* 2009. gada 1. janvārī iemaksāja 37 216 407 euro – līdz šim neapmaksāto ECB parakstītā kapitāla daļu. 2009. gada 1. janvārī saskaņā ar ECBS Statūtu

17 Šos svērumus koriģē arī tad, ja ES pievienojas jaunas dalībvalstis.

18 OV L 181, 19.07.2003., 43. lpp.

19 2008. gada 31. decembra Lēmums ECB/2008/33 par *Národná banka Slovenska* iemaksāto kapitālu, ārējo rezervju aktīvu nodošanu un iemaksām Eiropas Centrālās bankas rezervēs un uzkrājumos (OV L 21, 24.01.2009., 83. lpp.); Eiropas Centrālās bankas un *Národná banka Slovenska* 2008. gada 31. decembra vienošanās par prasībām, ko Eiropas Centrālā banka kreditējusi *Národná banka Slovenska* saskaņā ar Eiropas Centrālo banku sistēmas un Eiropas Centrālās bankas Statūtu 30.3. pantu (OV C 18, 24.01.2009., 3. lpp.).

vienošanos par mijmaiņas darījumiem (mijmaiņas darījumu līniju) ar ECB. Saskaņā ar šo vienošanos ECB nodrošina *Danmarks Nationalbank* euro līdzekļus, uz darījumu laiku saņemot pretī Dānijas kronas. Iegūtie līdzekļi tiek izmantoti, lai veiktu likviditātes uzlabošanas pasākumus euro īstermiņa tirgos.

Turklāt 2008. gada 31. decembrī bija biržā netirgots nākotnes darījumu prasību pret NCB un saistību pret Federālo rezervju sistēmu atlikumi, kas radušies sakarā ar likviditātes nodrošināšanu ASV dolāros Eurosistēmas darījuma partneriem (sk. 9. skaidrojumu "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem").

2008. gada 31. decembrī bija arī biržā netirgots nākotnes darījumu prasību pret NCB un saistību pret Šveices Nacionālo banku atlikumi, kas radušies sakarā ar likviditātes nodrošināšanu Šveices frankos Eurosistēmas darījuma partneriem (sk. 9. skaidrojumu "Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem").

21. AIZŅĒMUMU UN AIZDEVUMU OPERĀCIJU ADMINISTRĒŠANA

Saskaņā ar Līguma 123. panta 2. punktu un Padomes 2002. gada 18. februāra Regulas (EK) Nr. 332/2002 9. pantu ECB vidēja termiņa finansiālās palīdzības mehānisma ietvaros ir atbildīga par Eiropas Kopienas aizņēmumu un aizdevumu operāciju administrēšanu. Šīs shēmas ietvaros Eiropas Kopienas aizdevuma Ungārijai atlikums 2008. gada 31. decembrī bija 2.0 mljrd. euro.

22. NEPABEIGTIE TIESAS PROCESI

Document Security Systems Inc. (DSSI) iesniedza zaudējumu atlīdzināšanas prasību pret ECB Eiropas Kopienas pirmās instances tiesā, apgalvojot, ka, izgatavojot euro banknotes, ECB pārkāpusi DSSI patenta tiesības²⁰. Pirmās instances tiesa noraidīja DSSI prasību pret ECB par zaudējumu atlīdzināšanu²¹. ECB pašlaik

veic darbības, lai šo patentu anulētu vairākās nacionālajās jurisdikcijās. Turklāt ECB stingri uzsver, ka nav nekādā veidā pārkāpusi patenta tiesības, un attiecīgi aizstāvēsies pret jebkurām apsūdzībām, kuras DSSI varētu celt kompetentās valsts tiesās.

Tā kā pirmās instances tiesa noraidīja DSSI prasību pret ECB par zaudējumu atlīdzināšanu un ECB veiktās darbības, lai dažās nacionālajās jurisdikcijās anulētu DSSI patenta nacionālās daļas, līdz šim bijušas veiksmīgas, ECB joprojām ir pārliecināta, ka zaudējumu atlīdzības maksājumi DSSI ir maz iespējami. ECB aktīvi seko turpmākajai prāvas norisei.

²⁰ DSSI Eiropas patents Nr. 0455 750 B1.

²¹ Pirmās instances tiesas 2007. gada 5. septembra rīkojums, lieta T-295/05. Lieta pieejama interneta lapā www.curia.eu.

PEĻŅAS UN ZAUDĒJUMU APRĒĶINA SKAIDROJUMI

23. TĪRIE PROCENTU IENĀKUMI

PROCENTU IENĀKUMI NO ĀRĒJO REZERVJU AKTĪVIEM

Šo posteni veido šādi procentu ienākumi (atņemot procentu izdevumus), kas saistīti ar aktīviem un saistībām ārvalstu valūtā.

	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Procentu ienākumi no pieprasījuma noguldījumu kontiem	11 202 181	24 052 321	(12 850 140)
Procentu ienākumi no naudas tirgus noguldījumiem	218 184 237	196 784 561	21 399 676
Procentu ienākumi no reversajiem <i>repo</i> darījumiem	42 404 485	138 079 630	(95 675 145)
Procentu ienākumi no vērtspapīriem	885 725 044	1 036 836 752	(151 111 708)
Tīrie procentu ienākumi no procentu likmju mijmaiņas darījumiem	2 299 631	0	2 299 631
Tīrie procentu ienākumi no biržā netirgotajiem valūtu nākotnes un mijmaiņas darījumiem	0	19 766 033	(19 766 033)
Kopā procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem	1 159 815 578	1 415 519 297	(255 703 719)
Procentu izdevumi par pieprasījuma noguldījumu kontiem	(45 896)	(154 041)	108 145
Procentu izdevumi par pieņemtajiem noguldījumiem	(1 574 337)	0	(1 574 337)
Tīrie procentu izdevumi par <i>repo</i> darījumiem	(29 492 415)	(60 476 997)	30 984 582
Tīrie procentu izdevumi par procentu likmju mijmaiņas darījumiem	0	(891)	891
Tīrie procentu izdevumi par biržā netirgotajiem valūtu nākotnes un mijmaiņas darījumiem	(131 627 488)	0	(131 627 488)
Procentu ienākumi no ārējo rezervju aktīviem (neto)	997 075 442	1 354 887 368	(357 811 926)

PROCENTU IENĀKUMI, KAS GŪTI NO EURO BANKNOŠU SADALES EUROSISTĒMĀ

Šo posteni veido procentu ienākumi saistībā ar ECB daļu kopējā euro banknošu emisijā. Procentu ienākumi no ECB prasībām saistībā ar tās banknošu daļu tiek aprēķināti pēc pēdējās pieejamās Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju procentu likmes. Ienākumu pieaugums 2008. gadā galvenokārt atspoguļoja vispārējo euro banknošu apjoma apgrozībā pieaugumu.

Šie ienākumi tiek sadalīti starp NCB, kā aprakstīts sadaļā "Banknotes apgrozībā" grāmatvedības politikas skaidrojumos. Pamatojoties uz aplēsēm par ECB 2008. gada finanšu rezultātiem un lēmumu finansēt pārvedumu uzkrājumā valūtas kursa, procentu likmju un zelta cenas riskiem no ECB ienākumiem no euro banknotēm apgrozībā (sk. 13. skaidrojumu "Uzkrājumi"), Padome nolēma sadalīt atlikušo šo ienākumu daļu 1.2 mljrd. euro apmērā euro zonas valstu NCB saskaņā ar to daļu ECB kapitālā.

ATLĪDZĪBA PAR NCB PRASĪBĀM PAR NODOTAJĀM ĀRĒJĀM REZERVĒM

Šajā postenī uzrādīta atlīdzība, ko izmaksā euro zonas valstu NCB par to prasībām pret ECB saistībā ar ārējo rezervju aktīviem, kas nodoti saskaņā ar ECBS Statūtu 30.1. pantu.

PĀRĒJIE PROCENTU IENĀKUMI UN PĀRĒJIE PROCENTU IZDEVUMI

Šajos posteņos ietverti procentu ienākumi (8.0 mljrd. euro; 2007. gadā – 3.9 mljrd. euro) un procentu izdevumi (7.6 mljrd. euro; 2007. gadā – 3.8 mljrd. euro) par atlikumiem saistībā ar TARGET2 (sk. "ECBS iekšējie atlikumi/Eurosistēmas iekšējie atlikumi" grāmatvedības politikas skaidrojumos). Šeit uzrādīti arī procentu ienākumi un izdevumi saistībā ar citiem euro denominētiem aktīviem un saistībām.

24. REALIZĒTIE FINANŠU OPERĀCIJU GUVUMI/ (ZAUDĒJUMI)

Neto realizēto guvumu/(zaudējumu) no finanšu operācijām sadalījums 2008. gadā bija šāds.

	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Neto realizētie guvumi/(zaudējumi) no vērtspapīriem un biržā tirgotajiem procentu likmju nākotnes darījumiem	349 179 481	69 252 941	279 926 540
Neto realizētie guvumi no valūtas kursiem un zelta cenas	313 162 603	709 294 272	(396 131 669)
Realizētie guvumi no finanšu operācijām	662 342 084	778 547 213	(116 205 129)

Neto realizēto guvumu no valūtas kursiem un zelta cenas vispārējais samazinājums 2008. gadā galvenokārt skaidrojams ar mazāku pārdotā zelta apjomu šajā gadā (sk. 1. skaidrojumu "Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi").

25. FINANŠU AKTĪVU UN POZĪCIJU NORAKSTĪŠANA

	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Nerealizētie zaudējumi no vērtspapīru cenas	(2 164 000)	(15 864 181)	13 700 181
Nerealizētie zaudējumi no procentu likmju mijmaiņas darījumu cenas	(476 831)	(18 899)	(457 932)
Nerealizētie zaudējumi no valūtas kursiem	(21 271)	(2 518 369 734)	2 518 348 463
Kopā vērtības samazinājums	(2 662 102)	(2 534 252 814)	2 531 590 712

2008. gadā šos izdevumus veidoja galvenokārt bilancē uzrādīto atsevišķu vērtspapīru iegādes izmaksu vērtības samazinājums līdz to tirgus cenai 2008. gada 30. decembrī.

26. TĪRIE KOMISIJAS MAKSAS IZDEVUMI

	2008 (euro)	2007 (euro)	Pārmaiņas (euro)
Ienākumi no komisijas maksas	588 052	263 440	324 612
Izdevumi saistībā ar komisijas maksu	(737 059)	(885 131)	148 072
Tīrie komisijas maksas izdevumi	(149 007)	(621 691)	472 684

Šajā kategorijā ienākumi ietver soda naudas, kas kredītiestādēm tika uzliktas par obligāto rezervju prasību neizpildi. Izdevumi saistīti ar maksu par pieprasījuma noguldījumu kontiem un maksājumiem saistībā ar biržā tirgto ārvalstu valūtu procentu likmju nākotnes līgumu izpildi (sk. 18. skaidrojumu "Biržā tirgotie procentu likmju nākotnes līgumi").

27. IENĀKUMI NO KAPITĀLA AKCIJĀM UN LĪDZDALĪBAS KAPITĀLĀ

Šajā pozīcijā iekļautas dividendes, kas saņemtas par SNB akcijām (sk. 6. skaidrojumu "Pārējie aktīvi").

28. PĀRĒJIE IENĀKUMI

Dažādi pārējie ienākumi gada laikā saistīti galvenokārt ar citu centrālo banku iemaksām saistībā ar pakalpojumu līguma izmaksām, ko ECB centralizēti noslēgusi ar ārējo IT tīkla pakalpojumu sniedzēju, un neizmantoto uzkrājumu administratīvajām vajadzībām pārvešanu uz peļņas un zaudējumu aprēķinu.

29. PERSONĀLA IZMAKSAS

Šajā kategorijā ietvertas algas, pabalsti, darbinieku apdrošināšana un dažādas pārējās izmaksas (149.9 milj. euro; 2007. gadā – 141.7 milj. euro). Personāla izmaksas 1.1 milj. euro apjomā (2007. gadā – 1.1 milj. euro) saistībā ar ECB jaunās ēkas būvniecību ir kapitalizētas un netiek iekļautas šajā postenī. Algas un pabalsti, t.sk. augstākās vadības atalgojums, pamatā veidoti atbilstoši Eiropas Kopienas atalgojuma shēmai un ir ar to salīdzināmi.

Valdes locekļi saņem pamatalgu un papildu pabalstus mājokļa īrei un reprezentācijas izdevumiem. Prezidentam mājokļa īres pabalsta vietā tiek nodrošināta oficiāla rezidence, kas pieder ECB. Saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas personāla nodarbinātības noteikumiem Valdes locekļiem ir tiesības saņemt mājokļa, bērna kopšanas un izglītības pabalstu (atbilstoši personīgajiem apstākļiem). Pamatalgu apliek ar nodokli, ko iekasē Eiropas Kopiena, kā arī no tās atvelk iemaksas pensiju, veselības apdrošināšanas un negadījumu apdrošināšanas shēmās. Pabalstus neapliek ar nodokļiem un neiekļauj pensiju aprēķinā.

Valdes locekļiem izmaksātās pamatalgas 2008. un 2007. gadā bija šādas.

Kopā Valdes locekļiem izmaksātie pabalsti un pabalsti no ECB iemaksām veselības

	2008 (euro)	2007 (euro)
Žans Klods Trišē (<i>Jean-Claude Trichet</i> ; prezidents)	351 816	345 252
Lukass D. Papademos (<i>Lucas D. Papademos</i> ; viceprezidents)	301 548	295 920
Ģertrūde Tumpela-Gugerela (<i>Gertrude Tumpel-Gugerell</i> ; Valdes locekle)	251 280	246 588
Hosē Manuels Gonsales-Paramo (<i>José Manuel González-Páramo</i> ; Valdes loceklis)	251 280	246 588
Lorenzo Bini Smagi (<i>Lorenzo Bini Smaghi</i> ; Valdes loceklis)	251 280	246 588
Jirgens Štarks (<i>Jürgen Stark</i> ; Valdes loceklis)	251 280	246 588
Kopā	1 658 484	1 627 524

apdrošināšanas un negadījumu apdrošināšanas shēmā bija 600 523 euro (2007. gadā – 579 842 euro) un kopējais atalgojums – attiecīgi 2 259 007 euro (2007. gadā – 2 207 366 euro).

Bijušajiem Valdes locekļiem noteiktu laiku pēc viņu amata pilnvaru termiņa beigām veikti pārejas laika maksājumi. 2008. gadā šie maksājumi un ECB iemaksas bijušo Valdes locekļu veselības apdrošināšanas un negadījumu apdrošināšanas shēmās veidoja 30 748 euro (2007. gadā – 52 020 euro). Pensijas, ieskaitot ar tām saistītos pabalstus, bijušajiem Valdes locekļiem vai viņu apgādājamiem un iemaksas

veselības apdrošināšanas un negadījumu apdrošināšanas shēmās veidoja 306 798 euro (2007. gadā – 249 902 euro).

Šajā postenī iekļauti arī 24.3 milj. euro (2007. gadā – 27.2 milj. euro), kas atzīti saistībā ar ECB pensiju plānu un citiem pēcnodarbinātības pabalstiem (sk. 12. skaidrojumu "Pārējās saistības").

2008. gada beigās faktiskais pilna darba laika ekvivalenta darbinieku skaits, kam bija darba līgumi ar ECB, bija 1 536²² (t.sk. 144 ieņēma vadošus posteņus). 2008. gadā notika šādas darbinieku skaita pārmaiņas.²³

	2008	2007
1. janvārī	1 478	1 416
Jaunie darbinieki	307	310
Aizgājušie darbinieki/ darbinieki, kuriem beidzies līguma termiņš	238	235
Neto samazinājums sakarā ar nepilna laika nodarbinātības tendenču maiņu	11	13
31. decembrī	1 536	1 478
Vidējais darbinieku skaits	1 499	1 448

30. ADMINISTRATĪVIE IZDEVUMI

Tie ietver visus pārējos kārtējos izdevumus saistībā ar telpu īri un uzturēšanu, precēm un aprīkojumu, kas nav kapitālieguldījumi, profesionālajiem pakalpojumiem un pārējiem pakalpojumiem un piegādēm, kā arī izdevumus, kas saistīti ar personālu, t.sk. darbinieku pieņemšanas, pārcelšanās, iekārtošanās, apmācības un pārvietošanas izdevumus.

22 Nav iekļauti bezalgas atvaļinājumā esošie darbinieki. Šajā skaitā ietverti darbinieki ar pastāvīgu, noteikta termiņa vai īstermiņa līgumiem un ECB Absolventu programmas dalībnieki. Ietverti arī darbinieki, kas atrodas dzemdību un bērna kopšanas vai ilgstošā slimības atvaļinājumā.

23 2007. gada dati par darbinieku skaitu šajā tabulā ietver darbiniekus bezalgas/bērna kopšanas atvaļinājumā, bet neietver darbiniekus ar īstermiņa līgumiem, kā arī citu ECBS centrālo banku darbiniekus, kam ir darba līgumi ar ECB uz noteiktu laiku, un ECB Absolventu programmas dalībniekus. Šīs pārmaiņas datu sniegšanā 2008. gadā tika ieviestas, lai padarītu tos lietderīgākus finanšu pārskatu lietotājiem. 2007. gada dati attiecīgi koriģēti.

31. BANKNOŠU RAŽOŠANAS PAKALPOJUMI

Šie izdevumi saistīti ar euro banknošu pārrobežu pārvadājumiem starp NCB, reaģējot uz negaidītām banknošu pieprasījuma svārstībām. Šīs izmaksas centralizēti sedz ECB.

PricewaterhouseCoopers Aktiengesellschaft Wirtschaftsprüfungsgesellschaft
Olaf-Palme-Straße 35, 60439 Frankfurt am Main

President and Governing Council
of the European Central Bank

Frankfurt am Main

**PricewaterhouseCoopers
Aktiengesellschaft
Wirtschaftsprüfungsgesellschaft**

Olaf-Palme-Straße 35
60439 Frankfurt am Main
Postfach 50 03 64
60393 Frankfurt am Main
www.pwc.de

Telefon +49 69 9585-0

25 February 2009

Independent auditor's report

We have audited the accompanying annual accounts of the European Central Bank, which comprise the balance sheet as at 31 December 2008, the profit and loss account for the year then ended, and a summary of significant accounting policies and other explanatory notes.

The responsibility of the European Central Bank's Executive Board for the annual accounts

The Executive Board is responsible for the preparation and fair presentation of these annual accounts in accordance with the principles established by the Governing Council, which are set out in Decision ECB/2006/17 on the annual accounts of the European Central Bank, as amended. This responsibility includes: designing, implementing and maintaining internal control relevant to the preparation and fair presentation of annual accounts that are free from material misstatement, whether due to fraud or error; selecting and applying appropriate accounting policies; and making accounting estimates that are reasonable in the circumstances.

Auditor's responsibility

Our responsibility is to express an opinion on these annual accounts based on our audit. We conducted our audit in accordance with International Standards on Auditing. Those standards require that we comply with ethical requirements and plan and perform the audit to obtain reasonable assurance whether the annual accounts are free from material misstatement.

An audit involves performing procedures to obtain audit evidence about the amounts and disclosures in the annual accounts. The procedures selected depend on the auditor's judgement, including the assessment of the risks of material misstatement of the annual accounts, whether due to fraud or error. In making those risk assessments, the auditor considers internal control relevant to the entity's preparation and fair presentation of the annual accounts in order to design audit procedures that are appropriate in the circumstances, but not for the purpose of expressing an opinion on the effectiveness of the entity's internal control. An audit also includes evaluating the appropriateness of accounting policies used and the reasonableness of accounting estimates made by management, as well as evaluating the overall presentation of the annual accounts.

We believe that the audit evidence we have obtained is sufficient and appropriate to provide a basis for our audit opinion.

Opinion

In our opinion, the annual accounts give a true and fair view of the financial position of the European Central Bank as of 31 December 2008, and of the results of its operations for the year then ended in accordance with the principles established by the Governing Council, which are set out in Decision ECB/2006/17 on the annual accounts of the European Central Bank, as amended.

Frankfurt am Main, 25 February 2009

**PricewaterhouseCoopers
Aktiengesellschaft
Wirtschaftsprüfungsgesellschaft**

Jens Rohrbach
Wirtschaftsprüfer

ppa. Muriel Atton
Wirtschaftsprüfer

Šo ECB ārējā revidenta ziņojuma neoficiālo tulkojumu nodrošinājusi ECB. Neatbilstības gadījumā noteicošais ir teksts angļu valodā ar PWC parakstu.

Eiropas Centrālās bankas
prezidentam un Padomei
Frankfurtē pie Mainas

2009. gada 25. februārī

Neatkarīga revidenta ziņojums

Mēs esam veikuši pievienoto Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatu, kas ietver 2008. gada 31. decembra bilanci, peļņas un zaudējumu aprēķinu par gadu, kas noslēdzās 2008. gada 31. decembrī, un nozīmīgāko grāmatvedības principu un citu skaidrojumu kopsavilkumu, revīziju.

Eiropas Centrālās bankas Valdes atbildība par finanšu pārskatiem

Valde ir atbildīga par šo finanšu pārskatu sagatavošanu un patiesu atspoguļojumu saskaņā ar Padomes noteiktajiem principiem, kas izklāstīti Lēmumā ECB/2006/17 par Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatiem (ar grozījumiem). Šī atbildība ietver tādas iekšējās kontroles sistēmas izstrādi, ieviešanu un uzturēšanu, kas ir svarīga, lai sagatavotu un patiesi atspoguļotu finanšu pārskatus, kuros nav krāpšanas vai kļūdu dēļ radušos būtisku neatbilstību, atbilstošas grāmatvedības politikas izvēli un piemērošanu un attiecīgajos apstākļos pamatotu grāmatvedības aplēšu sagatavošanu.

Revidenta atbildība

Mēs esam atbildīgi par atzinumu, ko izsakām par šiem finanšu pārskatiem, pamatojoties uz mūsu veikto revīziju. Mēs veicām revīziju saskaņā ar Starptautiskajiem revīzijas standartiem. Šie standarti nosaka, ka mums jāievēro ētiskās prasības un jāplāno un jāveic revīzija tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par to, ka finanšu pārskatos nav būtisku neatbilstību.

Revīzija ietver procedūras, kas tiek veiktas, lai iegūtu revīzijas pierādījumus par finanšu pārskatos norādītajām summām un citu informāciju. Procedūru izvēle balstās uz revidenta spriedumu, t.sk. risku, ka krāpšanas vai kļūdu dēļ finanšu pārskatos varētu rasties būtiskas neatbilstības, novērtējumu. Novērtējot šos riskus, revidents ņem vērā iekšējo kontroles sistēmu, kas svarīga institūcijas finanšu pārskatu sagatavošanai un patiesai atspoguļošanai, lai izstrādātu attiecīgajiem apstākļiem atbilstošas revīzijas procedūras, taču ne lai izteiktu atzinumu par institūcijas iekšējās kontroles sistēmas efektivitāti. Revīzija ietver arī lietotās grāmatvedības politikas piemērotības un vadības izdarīto grāmatvedības aplēšu pamatotības novērtējumu, kā arī vispārēju finanšu pārskatu satura izvērtējumu.

Mēs uzskatām, ka esam ieguvuši pietiekamus un atbilstošus revīzijas pierādījumus, kas dod pamatu mūsu atzinumam.

Atzinums

Mūsaprāt, finanšu pārskati sniedz patiesu un skaidru priekšstatu par Eiropas Centrālās bankas finansiālo stāvokli 2008. gada 31. decembrī un tās darbības rezultātiem gadā, kas noslēdzās 2008. gada 31. decembrī, saskaņā ar Padomes noteiktajiem principiem, kas izklāstīti Lēmumā ECB/2006/17 par Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatiem (ar grozījumiem).

Frankfurtē pie Mainas 2009. gada 25. februārī

PricewaterhouseCoopers
Aktiengesellschaft
Wirtschaftsprüfungsgesellschaft

Jens Rönnberg
Wirtschaftsprüfer

ppa. Muriel Atton
Wirtschaftsprüfer

PEĻNAS UN ZAUDĒJUMU SADALES SKAIDROJUMS

Šis skaidrojums nav ECB 2008. gada finanšu pārskatu sastāvdaļa.

IEŅĀKUMI, KAS SAISTĪTI AR ECB DAĻU NO KOPĒJĀ APGROZĪBĀ ESOŠO BANKNOŠU APJOMA

2007. gadā saskaņā ar Padomes lēmumu visus ienākumus 2 004 milj. euro apmērā no ECB kopējā apgrozībā esošo banknošu apjoma daļas paturēja, lai nodrošinātu, ka gada kopējā peļņas sadale nepārsniedz gada tīro peļņu. 2008. gadā 1 206 milj. euro, kas veido daļu ienākumu no ECB kopējā apgrozībā esošo banknošu apjoma daļas, 2009. gada 5. janvārī sadalīja starp NCB atbilstoši to apmaksātajām daļām ECB parakstītajā kapitālā.

	2008 (euro)	2007 (euro)
Gada peļņa	1 322 253 536	0
Ienākumi no ECB banknošu emisijas, kas sadalīti NCB	(1 205 675 418)	0
Gada peļņa pēc ienākumu sadales par ECB banknošu emisiju	116 578 118	0
Peļņas sadale NCB	(116 578 118)	0
Kopā	0	0

PEĻNAS SADALE/ZAUDĒJUMU SEGŠANA

Saskaņā ar ECBS Statūtu 33. pantu ECB tīro peļņu pārskaita šādi:

- Padomes noteiktu summu, kas nepārsniedz 20% no tīrās peļņas, pārskaita vispārējo rezervju fondā, kas nepārsniedz 100% no kapitāla;
- pārējo tīro peļņu sadala ECB akcionāriem proporcionāli to apmaksātajām daļām.

Ja ECB radušies zaudējumi, tos var kompensēt no ECB vispārējo rezervju fonda un, ja nepieciešams, saskaņā ar Padomes lēmumu – no attiecīgā finanšu gada monetārajiem ienākumiem proporcionāli un nepārsniedzot apjomu, kādā tas sadalīts starp NCB saskaņā ar ECBS Statūtu 32.5. pantu¹.

2009. gada 5. martā Padome pieņēma lēmumu neveikt pārskaitījumu vispārējā rezervju fondā un sadalīt atlikumu (117 milj. euro) euro zonas NCB proporcionāli to apmaksātajam kapitālam.

Ārpus euro zonas esošo valstu NCB nav tiesīgas saņemt daļu no ECB peļņas.

¹ Saskaņā ar ECBS Statūtu 32.5. pantu NCB monetāro ienākumu summa jāsadala NCB proporcionāli to daļām ECB apmaksātajā kapitālā.

5. EUROSISTĒMAS KONSOLIDĒTĀ BILANCE 2008. GADA 31. DECEMBRĪ

(MILJ. EURO)

AKTĪVI	2008. GADA 31. DECEMBRĪ ¹	2007. GADA 31. DECEMBRĪ ²
1. Zelts un zeltā izteiktie debitoru parādi	217 722	201 584
2. Prasības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	160 372	139 030
2.1. SVF debitoru parādi	13 192	9 057
2.2. Atlikumi bankās un ieguldījumi vērtspapīros, ārējie aizdevumi un citi ārējie aktīvi	147 180	129 973
3. Prasības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	234 293	41 975
4. Prasības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	18 651	18 822
4.1. Atlikumi bankās, ieguldījumi vērtspapīros un aizdevumi	18 651	18 822
4.2. Kredīta iespēju prasības VKM II ietvaros	0	0
5. Aizdevumi, kas izsniegti euro euro zonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā	860 312	637 178
5.1. Galvenās refinansēšanas operācijas	239 527	368 607
5.2. Ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas	616 662	268 477
5.3. Precizējošās reversās operācijas	0	0
5.4. Strukturālās reversās operācijas	0	0
5.5. Aizdevumu iespēja uz nakti	4 057	91
5.6. Papildu nodrošinājuma pieprasījumu kredīti	66	2
6. Pārējās prasības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm	56 988	23 798
7. Euro zonas rezidentu euro denominētie vērtspapīri	271 196	143 983
8. Valdības parāds euro	37 438	37 062
9. Pārējie aktīvi	218 134	264 454
Kopā aktīvi	2 075 107	1 507 887

Dažos gadījumos skaitļu noapaļošanas rezultātā komponentu summa var atšķirties no kopsummas.

1 Konsolidētie dati (2008. gada 31. decembrī) ietver arī *Central Bank of Cyprus* un *Bank Ċentrali ta' Malta/Central Bank of Malta*, kas ir Eurosistēmas dalībnieces kopš 2008. gada 1. janvāra.

2 Salīdzinošie dati (2007. gada decembrī) koriģēti, iekļaujot 2008. gada 31. decembrī veikto pārklasificēšanu.

PASĪVI

2008. GADA
31. DECEMBRĪ2007. GADA
31. DECEMBRĪ

1. Banknotes apgrozībā	762 921	676 678
2. Saistības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm monetārās politikas operāciju rezultātā	492 310	379 183
2.1. Pieprasījuma noguldījumu konti (ietverot obligāto rezervju sistēmu)	291 710	267 337
2.2. Noguldījumu iespēja	200 487	8 831
2.3. Termiņnoguldījumi	0	101 580
2.4. Precizējošās reversās operācijas	0	0
2.5. Papildu nodrošinājuma pieprasījumu noguldījumi	113	1 435
3. Pārējās saistības euro pret euro zonas valstu kredītiestādēm	328	126
4. Emitētie parāda vērtspapīri	0	0
5. Saistības euro pret citiem euro zonas valstu rezidentiem	91 077	46 183
5.1. Saistības pret valdību	83 282	38 115
5.2. Pārējās saistības	7 794	8 069
6. Saistības euro pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	293 592	45 094
7. Saistības ārvalstu valūtā pret euro zonas valstu rezidentiem	5 723	2 490
8. Saistības ārvalstu valūtā pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem	10 258	15 553
8.1. Noguldījumi, kontu atlikumi un citas saistības	10 258	15 553
8.2. Kredīta iespēju saistības VKM II ietvaros	0	0
9. Saistības pret SVF Speciālo aizņēmuma tiesību ietvaros	5 465	5 279
10. Pārējās saistības	166 500	123 076
11. Pārvērtēšanas konti	175 735	147 123
12. Kapitāls un rezerves	71 200	67 101
Kopā pasīvi	2 075 107	1 507 887

PIELIKUMI

ECB APSTIPRINĀTIE JURIDISKIE INSTRUMENTI

Tabulā sniegts to juridisko instrumentu saraksts, kurus ECB apstiprinājusi 2008. gadā un 2009. gada sākumā un publicējusi Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī. Oficiālo Vēstnesi var saņemt Eiropas Kopienų Oficiālo publikāciju birojā. Visu ECB kopš tās dibināšanas apstiprināto un Oficiālajā Vēstnesī publicēto juridisko instrumentu sarakstu sk. ECB interneta lapas sadaļā "Tiesiskais regulējums".

Nr.	Nosaukums	OV atsauce
ECB/2008/1	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 28. janvāra Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i> ārējiem revidentiem	OV C 29, 01.02.2008., 1. lpp.
ECB/2008/2	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 30. aprīļa Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par Eiropas Centrālās bankas ārējiem revidentiem	OV C 114, 09.05.2008., 1. lpp.
ECB/2008/3	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 15. maija Lēmums par drošības akreditācijas procedūrām ar euro banknotēm saistīto aizsargāto euro materiālu izgatavotājiem	OV L 159, 20.06.2007., 48. lpp.
ECB/2008/4	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 19. jūnija Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2006/9 par dažiem sagatavošanās pasākumiem pārejai uz euro skaidro naudu un par euro banknošu un monētu priekšpiegādi un priekšpiegādes otro fāzi ārpus euro zonas	OV L 176, 04.07.2008., 16. lpp.
ECB/2008/5	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 20. jūnija Pamatnostādne par Eiropas Centrālās bankas ārējo rezervju aktīvu pārvaldīšanu, ko veic nacionālās centrālās bankas, un par juridisko dokumentāciju operācijām ar šiem aktīviem (pārstrādāta)	OV L 192, 19.07.2008., 63. lpp.
ECB/2008/6	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 26. augusta Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2002/7 par Eiropas Centrālās bankas statistikas pārskatu sniegšanas prasībām ceturkšņa finanšu pārskatu jomā	OV L 259, 27.09.2008., 12. lpp.
ECB/2008/7	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 5. septembra Pamatnostādne, ar ko groza 2005. gada 17. februāra Pamatnostādni ECB/2005/5 par Eiropas Centrālās bankas statistikas pārskatu sniegšanas prasībām un statistiskās informācijas sniegšanas procedūrām Eiropas Centrālo banku sistēmā valdības finanšu statistikas jomā	OV L 276, 17.10.2008., 32. lpp.
ECB/2008/8	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 11. septembra Pamatnostādne par datu vākšanu saistībā ar euro un Valūtas informācijas sistēmas 2 darbību	OV L 346, 23.12.2008., 89. lpp.
ECB/2008/9	Ieteikums Padomes Regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 2533/98 par statistiskās informācijas vākšanu, ko veic Eiropas Centrālā banka	OV C 251, 03.10.2008., 1. lpp.

Nr.	Nosaukums	OV atsauce
ECB/2008/10	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 22. oktobra Regula, ar ko groza Regulu ECB/2003/9 par obligāto rezervju piemērošanu	OV L 282, 25.10.2008., 14. lpp.
ECB/2008/11	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 23. oktobra Regula par pagaidu pārmaiņām nodrošinājuma atbilstības noteikumos	OV L 282, 25.10.2008., 17. lpp.
ECB/2008/13	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 23. oktobra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2000/7 par Eurosistēmas monetārās politikas instrumentiem un procedūrām	OV L 36, 05.02.2009., 31. lpp.
ECB/2008/14	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 28. oktobra Lēmums par pārejas noteikumiem Eiropas Centrālās bankas veiktajai obligāto rezervju piemērošanai pēc euro ieviešanas Slovākijā	OV L 319, 29.11.2008., 73. lpp.
ECB/2008/15	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 14. novembra Lēmums par to, kā īstenot 2008. gada 23. oktobra Regulu ECB/2008/11 par pagaidu pārmaiņām nodrošinājuma atbilstības noteikumos	OV L 309, 20.11.2008., 8. lpp.
ECB/2008/16	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 17. novembra Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Banque centrale du Luxembourg</i> ārējiem revidentiem	OV C 299, 22.11.2008., 5. lpp.
ECB/2008/17	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 17. novembra Lēmums, ar ko nosaka kopīga Eurosistēmas iepirkuma noteikumus	OV L 319, 29.11.2008., 76. lpp.
ECB/2008/18	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 21. novembra Pamatnostādne par pagaidu pārmaiņām nodrošinājuma atbilstības noteikumos	OV L 314, 25.11.2008., 14. lpp.
ECB/2008/19	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 5. decembra Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Bank Ċentrali ta' Malta/ Central Bank of Malta</i> ārējiem revidentiem	OV C 322, 17.12.2008., 1. lpp.
ECB/2008/20	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 11. decembra Lēmums par 2009. gadā emitējamo monētu daudzuma apstiprināšanu	OV L 352, 31.12.2008., 58. lpp.
ECB/2008/21	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 11. decembra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2006/16 par grāmatvedības un finanšu pārskatu sniegšanas tiesisko regulējumu Eiropas Centrālo banku sistēmā	OV L 36, 05.02.2009., 46. lpp.
ECB/2008/22	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 11. decembra Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2006/17 par Eiropas Centrālās bankas finanšu pārskatiem	OV L 36, 05.02.2009., 22. lpp.

Nr.	Nosaukums	OV atsauce
ECB/2008/23	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 12. decembra Lēmums par nacionālo centrālo banku procentuālo daļu Eiropas Centrālās bankas kapitāla parakstīšanas atslēgā	OV L 21, 24.01.2009., 66. lpp.
ECB/2008/24	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 12. decembra Lēmums, ar ko nosaka pasākumus, kas vajadzīgi Eiropas Centrālās bankas kapitāla apmaksai, kuru veic iesaistītās nacionālās centrālās bankas	OV L 21, 24.01.2009., 69. lpp.
ECB/2008/25	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 12. decembra Lēmums, ar ko nosaka noteikumus un nosacījumus Eiropas Centrālās bankas kapitāla daļu pārvedumiem nacionālo centrālo banku starpā un apmaksātā kapitāla koriģēšanai	OV L 21, 24.01.2009., 71. lpp.
ECB/2008/26	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 12. decembra Lēmums, ar ko groza 2001. gada 6. decembra Lēmumu ECB/2001/15 par euro banknošu emisiju	OV L 21, 24.01.2009., 75. lpp.
ECB/2008/27	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 12. decembra Lēmums, ar ko nosaka pasākumus, kas nepieciešami iemaksām Eiropas Centrālās bankas uzkrātajā pašu kapitāla vērtībā un nacionālo centrālo banku prasību koriģēšanai, kuras ekvivalentas nodotajiem ārējo rezervju aktīviem	OV L 21, 24.01.2009., 77. lpp.
ECB/2008/28	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 15. decembra Lēmums, ar ko nosaka pasākumus, kas nepieciešami Eiropas Centrālās bankas kapitāla apmaksai, kuru veic neiesaistītās nacionālās centrālās bankas	OV L 21, 24.01.2009., 81. lpp.
ECB/2008/29	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 18. decembra Lēmums, ar ko atliek rotācijas sistēmas ieviešanu Eiropas Centrālās bankas Padomē	OV L 3, 07.01.2009., 4. lpp.
ECB/2008/30	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 19. decembra Regula par vērtspapīrošanas darījumos iesaistīto finanšu instrumentsabiedrību aktīvu un pasīvu statistiku	OV L 15, 20.01.2009., 1. lpp.
ECB/2008/31	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 19. decembra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2007/9 par monetāro, finanšu iestāžu un tirgu statistiku (pārstrādāta)	OV L 53, 26.02.2009., 76. lpp.
ECB/2008/32	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 19. decembra Regula par monetāro finanšu iestāžu nozares bilanci (pārstrādāta)	OV L 15, 20.01.2009., 14. lpp.
ECB/2008/33	Eiropas Centrālās bankas 2008. gada 31. decembra Lēmums par to, kā <i>Národná banka Slovenska</i> apmaksā Eiropas Centrālās bankas kapitālu, nodod ārējo rezervju aktīvus un veic iemaksas rezervēs un uzkrājumos	OV L 21, 24.01.2009., 83. lpp.

Nr.	Nosaukums	OV atsauce
ECB/2009/1	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 20. janvāra Pamatnostādne, ar ko groza Pamatnostādni ECB/2000/7 par Eurosistēmas monetārās politikas instrumentiem un procedūrām	OV L 36, 05.02.2009., 59. lpp.
ECB/2009/2	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 27. janvāra Lēmums, ar ko groza Lēmumu ECB/2007/5, ar kuru nosaka iepirkuma noteikumus	OV L 51, 24.02.2009., 10. lpp.
ECB/2009/3	Eiropas Centrālās bankas 2009. gada 16. februāra Ieteikums Eiropas Savienības Padomei par <i>Deutsche Bundesbank</i> ārējiem revidentiem	OV C 43, 21.02.2009., 1. lpp.

ECB APSTIPRINĀTIE ATZINUMI

Tabulā sniegts to atzinumu saraksts, kurus ECB apstiprinājusi 2008. gadā un 2009. gada sākumā saskaņā ar Līguma 105. panta 4. punktu un ECBS Statūtu 4. pantu, kā arī ar Līguma 112. panta 2. punkta b) apakšpunktu un Statūtu 11.2. pantu. Visu ECB kopš tās dibināšanas apstiprināto atzinumu sarakstu sk. ECB interneta lapā.

a) ECB atzinumi pēc dalībvalsts pieprasījuma¹

Nr. ²	Iniciators	Tēma
CON/2008/1	Kipra	Euro banknošu un monētu reproducēšanas kontrole Kiprā
CON/2008/2	Čehijas Republika	<i>Česká národní banka</i> un Finanšu ministrijas pilnvaru dalījums attiecībā uz to, kā sagatavo un valdībai iesniedz tiesību aktu projektus
CON/2008/3	Vācija	Vācijas tiesību akti par monētām
CON/2008/4	Zviedrija	Grozījumi <i>Sveriges Riksbank</i> statūtos attiecībā uz tās Valdes locekļu amata pilnvaru termiņiem
CON/2008/5	Polija	Grozījumi noguldījumu aizsardzības sistēmas pārvaldībā, uzraudzībā un finansēšanā, īpaši saistībā ar <i>Narodowy Bank Polski</i> līdzdalību
CON/2008/6	Portugāle	Nacionālās Statistiskās sistēmas darbības principi, noteikumi un struktūra un <i>Banco de Portugal</i> loma
CON/2008/7	Rumānija	Grozījumi likumos par čekiem, vekseljiem un parādzīmēm
CON/2008/8	Francija	Pārmaiņas Senmartēnas (<i>Saint-Martin</i>) un Senbartelmī (<i>Saint-Barthélemy</i>) monetārajā režīmā, kas notikušas to statusa maiņas dēļ Francijas likumos
CON/2008/9	Vācija	<i>Deutsche Bundesbank</i> darba tiesiskās attiecības ar tās personālu
CON/2008/10	Itālija	Atalgojums <i>Banca d'Italia</i> un strukturālās pārmaiņas valdības kontā, kas atvērts <i>Banca d'Italia</i>
CON/2008/11	Portugāle	Auditoru uzraudzība un <i>Banco de Portugal</i> loma šajā aspektā
CON/2008/13	Grieķija	Grieķijas sociālās nodrošināšanas sistēmas reforma saistībā ar <i>Bank of Greece</i>
CON/2008/14	Igaunija	Administratīvie grozījumi Likumā par <i>Eesti Pank</i>

1 Padome 2004. gada decembrī nolēma, ka ECB atzinumi, kas sniegti pēc nacionālo institūciju pieprasījuma, vienmēr jāpublicē uzreiz pēc to apstiprināšanas un nosūtīšanas institūcijai, kura lūgusi konsultāciju.

2 Pieprasījumi numurēti tādā secībā, kādā Padome tos apstiprinājusi.

Nr. ²	Iniciators	Tēma
CON/2008/16	Somija	Finanšu un apdrošināšanas uzraudzības integrācija
CON/2008/17	Luksemburga	<i>Banque centrale du Luxembourg</i> pilvaras un tās darbinieku pensiju shēma
CON/2008/18	Slovākija	Juridiskais režīms attiecībā uz maksājumu sistēmām, tā atbilstība Līgumam un iekšzemes maksājumu sistēmas raitas pārejas uz TARGET2 veicināšana
CON/2008/20	Polija	<i>Narodowy Bank Polski</i> loma attiecībā uz vērtspapīru klīringu un norēķiniem un centrālā vērtspapīru depozitārija sistēmu
CON/2008/21	Čehijas Republika	Likumprojekts par <i>Česká národní banka</i>
CON/2008/23	Slovākija	Tiesību aktu projekti, kas attiecas uz cenu paralēlu norādīšanu banku, kapitāla tirgus, apdrošināšanas un pensiju uzkrājumu nozarēs un noapaļošanas noteikumiem dažiem vērtspapīru veidiem
CON/2008/24	Grieķija	Uzņēmējdarbības tiesību normu nepiemērošana dažiem kredītiestāžu darījumiem
CON/2008/25	Slovākija	Summu paralēla norādīšana azartspēļu nozarē
CON/2008/26	Polija	Bojātu banknošu un monētu aizstāšanas noteikumi
CON/2008/27	Slovākija	Cenu paralēlas norādīšanas un noapaļošanas noteikumi nodarbinātības un sociālās nodrošināšanas jomā
CON/2008/29	Bulgārija	Grozījumi likumā par statistiku
CON/2008/30	Austrija	Dzīvības apdrošināšanas ar uzkrājumu veidošanu ieviešana un apdrošināšanas sabiedrību uzņēmējdarbības noteikumi
CON/2008/31	Rumānija	<i>Banca Națională a României</i> statūtu grozījumi
CON/2008/32	Polija	Grozījumi noguldījumu aizsardzības sistēmas pārvaldībā, uzraudzībā un finansēšanā, īpaši saistībā ar <i>Narodowy Bank Polski</i> līdzdalību
CON/2008/33	Beļģija	<i>Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique</i> revīzijas komitejas izveidošana
CON/2008/34	Zviedrija	<i>Sveriges Riksbank</i> finansiālā neatkarība
CON/2008/35	Dānija	Mazākās nominālvērtības monētas kā likumīga maksāšanas līdzekļa izņemšana no apgrozības
CON/2008/36	Latvija	Tiesību akti par banknotēm un monētām

Nr. ²	Iniciators	Tēma
CON/2008/38	Malta	Tiesiskais regulējums banknošu atkārtotai laišanai apgrozībā, ko veic kredītiestādes un citas specializētās skaidrās naudas apstrādes iestādes
CON/2008/39	Polija	Finanšu stabilitātes komiteja
CON/2008/40	Slovākija	Turpmāki detalizēti euro ieviešanas tehniskie noteikumi
CON/2008/41	Austrija	Austrijas iemaksas saistībā ar Libērijas parāda atvieglojumu finansēšanu
CON/2008/42	Luksemburga	Grozījumi, kas dod <i>Banque centrale du Luxembourg</i> iespēju efektīvāk veicināt finanšu stabilitāti un precīzē obligāto rezervju prasību režīmu
CON/2008/43	Slovēnija	Valsts ierēdņiem noteiktie ierobežojumi un aizliegumi
CON/2008/44	Īrija	Pasākumi, lai sniegtu finansiālu atbalstu kredītiestādēm
CON/2008/46	Beļģija	Valsts garantija kredītiem, ko <i>Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique</i> izsniegusi finanšu stabilitātes nodrošināšanai
CON/2008/47	Zviedrija	Banknošu un monētu apmaiņa un izņemšana no apgrozības
CON/2008/48	Īrija	Finanšu atbalsta pasākumu veikšana attiecībā uz kredītiestādēm
CON/2008/49	Vācija	Euro monētu un Vācijas euro piemiņas monētu aizstāšana
CON/2008/50	Beļģija	Valsts garantija kredītiestāžu saistību nodrošināšanai
CON/2008/51	Grieķija	Noguldījumu garantiju un ieguldītāju aizsardzības sistēmas
CON/2008/52	Spānija	Finanšu aktīvu iegādes fonda izveidošana un citi valdības pasākumi finanšu stabilitātes veicināšanai
CON/2008/53	Polija	Tiesiskā regulējuma paplašināšana <i>Narodowy Bank Polski</i> veiktajai statistiskās informācijas vākšanai
CON/2008/54	Dānija	Finanšu stabilitātes sistēma, kas garantē noguldītāju un parasto kreditoru prasību pilnīgu izpildi
CON/2008/55	Austrija	Tiesību akti finanšu tirgus stabilitātes atjaunošanai
CON/2008/56	Francija	Valsts garantiju sniegšana nolūkā veicināt finanšu stabilitāti
CON/2008/57	Vācija	Finanšu tirgus stabilizācijas fonda izveide un citi finanšu stabilitātes pasākumi

Nr. ²	Iniciators	Tēma
CON/2008/58	Itālija	Pasākumi banku sistēmas stabilitātes nodrošināšanai
CON/2008/59	Zviedrija	Finanšu sistēmas stabilizācijas pasākumi
CON/2008/60	Spānija	Finanšu aktīvu iegādes fonda darbība
CON/2008/61	Beļģija	Noguldījumu un dažu dzīvības apdrošināšanas produktu aizsardzība
CON/2008/62	Zviedrija	Valsts garantijas bankām un kredītu tirgus uzņēmumiem
CON/2008/64	Beļģija	Emitentu informācijas pārvaldība to vērtspapīru dematerializācijas kontekstā
CON/2008/65	Itālija	Pasākumi, ar ko īsteno banku sistēmas stabilitātes garantijas
CON/2008/66	Lietuva	Obligāto rezervju prasību grozījumi
CON/2008/67	Spānija	Prasības valsts garantiju sniegšanai
CON/2008/68	Somija	Finanšu stabilitātes pasākumi saistībā ar valdības garantiju fondu
CON/2008/69	Īrija	Noguldījumu garantiju shēmas piemērošanas jomas paplašināšana
CON/2008/71	Bulgārija	<i>Българска народна банка</i> (Bulgārijas Nacionālās bankas) pārvaldīta finanšu iestāžu reģistra izveidošana
CON/2008/72	Rumānija	Ārvalstu valūtas rezervju izmantošana tūrismam
CON/2008/73	Bulgārija	Grozījumi <i>Българска народна банка</i> (Bulgārijas Nacionālās bankas) statūtos, gatavojoties euro ieviešanai
CON/2008/74	Beļģija	Valsts garantija, kuras mērķis ir likviditātes aizplūšanas novēršana
CON/2008/75	Somija	Valsts kapitāla ieguldījumi bankās
CON/2008/76	Slovēnija	Valsts garantijas un citi pasākumi finanšu sistēmas stabilitātes nodrošināšanai
CON/2008/78	Bulgārija	<i>Българска народна банка</i> (Bulgārijas Nacionālās bankas) loma saistībā ar maksājumu iestādēm un maksājumu sistēmu operatoriem, kā arī maksājumu un norēķinu sistēmu pārraudzība
CON/2008/79	Grieķija	Pasākumi likviditātes veicināšanai
CON/2008/80	Polija	Valsts kases palīdzība finanšu iestādēm

Nr. ²	Iniciators	Tēma
CON/2008/81	Ungārija	Pasākumi finanšu starpniecības sistēmas stiprināšanai, lai nodrošinātu finanšu stabilitāti
CON/2008/82	Spānija	<i>Banco de España</i> peļņas iemaksa Valsts kasē
CON/2008/83	Ungārija	<i>Magyar Nemzeti Bank</i> statūtu saskaņošana ar Kopienas tiesību aktiem
CON/2008/85	Francija	Finanšu instrumentu tiesiskā regulējuma modernizācija
CON/2008/86	Slovākija	Skaidrās naudas apgrozība
CON/2008/87	Spānija	Grozījumi Likumā par maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmām
CON/2008/88	Slovēnija	Valsts garantijas piešķiršanas kritēriji un nosacījumi
CON/2008/89	Latvija	Monētārās politikas instrumenti
CON/2008/90	Ungārija	Banknošu un monētu apstrāde un izplatīšana un tehniskie pasākumi viltošanas novēršanai
CON/2008/91	Beļģija	Kā uz <i>Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique</i> attiecinā ierobežojumus atlaišanas pabalstu izmaksai biržā kotētu uzņēmumu vadītājiem
CON/2008/92	Slovēnija	Valsts garantijas piešķiršanas kritēriji un nosacījumi
CON/2009/2	Latvija	Valsts galvojumi banku aizņēmumiem
CON/2009/3	Slovēnija	Nosacījumi valsts kapitāla investīcijām un parādu un kapitāla mijmaiņas līgumiem saskaņā ar Likumu par publiskajām finansēm
CON/2009/4	Beļģija	Noteikumi, kas nosaka <i>Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique</i> ienākumu sadali un peļņas nodošanu Beļģijas valstij
CON/2009/5	Austrija	Kā <i>Oesterreichische Nationalbank</i> apmaksā ierosināto palielinājumu SVF Austrijas kvotā
CON/2009/6	Dānija	Finanšu stabilitātes sistēmas paplašināšana, garantējot noguldītāju un parasto kreditoru prasību pilnīgu apmierināšanu, un sistēma valsts kapitāla ieguldīšanai kredītiestādēs
CON/2009/7	Luksemburga	<i>Banque centrale du Luxembourg</i> loma statistikas vākšanā
CON/2009/8	Zviedrija	Mazākā nomināla monētu likumīgā maksāšanas līdzekļa statusa pārtraukšana un grozījumi noapaļošanas noteikumos

Nr. ²	Iniciators	Tēma
CON/2009/9	Ungārija	Centrālā vērtspapīru depozitārija, klīringa iestādes un centrālā darījuma partnera darbības noteikumi
CON/2009/10	Latvija	Noguldījumu garantiju sistēma un uzraudzības iestāžu loma maksātspējas procesā
CON/2009/11	Latvija	Valsts izmaksātā atlīdzība saistībā ar banku pārņemšanu
CON/2009/12	Kipra	Valsts aizdevumu un garantiju piešķiršanas noteikumi un nosacījumi ārkārtas situācijās
CON/2009/13	Bulgārija	Papildu atbilstības kritēriji <i>Българска народна банка</i> (Bulgārijas Nacionālās bankas) Padomes locekļiem un papildu noteikumi attiecībā uz informācijas sniegšanu šajā jomā
CON/2009/15	Īrija	Finanšu atbalsta pasākumi saistībā ar valsts ierēdņu atalgojumu
CON/2009/16	Īrija	Tiesību akti, ar ko finanšu ministram banku rekapitalizācijas ietvaros ļauj dot norādījumus par Valsts pensiju rezerves fonda līdzekļu ieguldīšanu finanšu iestādēs

b) ECB atzinumi pēc Eiropas institūcijas pieprasījuma³

Nr.⁴	Iniciators	Tēma	OV atsauce
CON/2008/12	ES Padome	Kopienas statistika attiecībā uz ārējo tirdzniecību ar ārpuskopienas valstīm	OV C 70, 15.03.2008., 1. lpp.
CON/2008/15	ES Padome	Padomes Regulas par to, kā piemērot Protokolu par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru, kodifikācija	OV C 88, 09.04.2008., 1. lpp.
CON/2008/19	ES Padome	Regulatīvās kontroles procedūras ieviešana attiecībā uz dažiem statistikas instrumentiem	OV C 117, 14.05.2008., 1. lpp.
CON/2008/22	Eiropas Komisija	Regulas par Kopienas brīvo darbavietu statistiku ieviešana attiecībā uz sezonālās izlīdzināšanas procedūrām, kvalitātes pārskatiem, datu vākšanu, nosūtīšanas specifikācijām un priekšizpēti	OV C 134, 31.05.2008., 10. lpp.
CON/2008/28	ES Padome	Euro ieviešana Slovākijā un Slovākijas kronas maiņas kurss attiecībā pret euro	OV C 180, 17.07.2008., 1. lpp.
CON/2008/37	ES Padome	Grozījumi attiecībā uz saistītām sistēmām un kredītpasībām Direktīvā par norēķinu galīgumu maksājumu un vērtspapīru norēķinu sistēmās un Direktīvā par finanšu nodrošinājuma līgumiem	OV C 216, 23.08.2008., 1. lpp.
CON/2008/45	ES Padome	Medaļas un žetoni, kas līdzīgi euro monētām	OV C 283, 07.11.2008., 1. lpp.
CON/2008/63	Eiropas Komisija	Jauns Lēmums par Eiropas Banku uzraugu komiteju	OV C 45, 24.02.2009., 1. lpp.
CON/2008/70	ES Padome	Grozījumi Direktīvā par noguldījumu garantiju sistēmām attiecībā uz seguma līmeni un maksājumu kavējumu	OV C 314, 09.12.2008., 1. lpp.

³ Pieejami arī ECB interneta lapā.

⁴ Pieprasījumi numurēti tādā secībā, kādā Padome tos apstiprinājusi.

Nr.⁴	Iniciators	Tēma	OV atsauce
CON/2008/77	ES Padome	Priekšlikums Padomes Regulai, ar ko izveido iespēju, kas nodrošina vidēja termiņa finanšu palīdzību dalībvalstu maksājumu bilancēm	OV C 328, 23.12.2008., 1. lpp.
CON/2008/84	ES Padome	Direktīva par elektroniskās naudas iestāžu darbības sākšanu, veikšanu un uzraudzību	OV C 30, 06.02.2009., 1. lpp.
CON/2009/1	ES Padome	Jauna Regula par pārrobežu maksājumiem Kopienā	OV C 21, 28.01.2009., 1. lpp.
CON/2009/14	Eiropas Komisija	Saskaņotajos patēriņa cenu indeksos ietvertu sezonas produktu atspoguļošanas standarti	Vēl nav publicēti

EUROSISTĒMAS MONETĀRĀS POLITIKAS PASĀKUMU HRONOLOĢIJA¹

2007. GADA 11. JANVĀRIS UN 8. FEBRUĀRIS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 3.50%, 4.50% un 2.50%).

2007. GADA 8. MARTS

ECB Padome nolemj palielināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 3.75%), sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 2007. gada 14. martā. Padome arī nolemj palielināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 25 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 4.75% un 2.75%; spēkā ar 2007. gada 14. martu).

2007. GADA 12. APRĪLIS UN 10. MAIJS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 3.75%, 4.75% un 2.75%).

2007. GADA 6. JŪNIJS

ECB Padome nolemj palielināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 4.0%), sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 2007. gada 13. jūnijā. Padome arī nolemj palielināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 25 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 5.0% un 3.0%; spēkā ar 2007. gada 13. jūniju).

2007. GADA 5. JŪLIJS, 2. AUGUSTS, 6. SEPTEMBRIS, 4. OKTOBRIS, 8. NOVEMBRIS, 6. DECEMBRIS UN 2008. GADA 10. JANVĀRIS, 7. FEBRUĀRIS, 6. MARTS, 10. APRĪLIS, 8. MAIJS UN 5. JŪNIJS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 4.00%, 5.00% un 3.00%).

2008. GADA 3. JŪLIJS

ECB Padome nolemj palielināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi par 25 bāzes punktiem (līdz 4.25%), sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 2008. gada 9. jūlijā. Padome arī nolemj palielināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 25 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 5.25% un 3.25%; spēkā ar 2008. gada 9. jūliju).

2008. GADA 7. AUGUSTS, 4. SEPTEMBRIS UN 2. OKTOBRIS

ECB Padome nolemj nemainīt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 4.25%, 5.25% un 3.25%).

2008. GADA 8. OKTOBRIS

ECB Padome nolemj samazināt galveno refinansēšanas operāciju minimālo pieteikuma procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 3.75%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2008. gada 15. oktobrī. Padome arī nolemj nekavējoties samazināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 50 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 4.75% un 2.75%). Turklāt Padome nolemj, ka, sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 15. oktobrī, nedēļas galvenās

refinansēšanas operācijas tiks veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru, piešķirot visu piedāvātās summas apjomu, kā arī piemērojot galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi. Sākot ar 9. oktobri, ECB arī samazinās pastāvīgo iespēju koridoru (no 200 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem) ap galvenās refinansēšanas operācijas procentu likmi. Abi šie pasākumi tiks veikti tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams un vismaz līdz 2009. gada pirmā izpildes perioda beigām 20. janvārī.

2008. GADA 15. OKTOBRIS

ECB Padome nolēmj vēl paplašināt nodrošinājuma sistēmu un veicināt likviditātes nodrošināšanu. Lai to īstenotu, Padome nolēmj: 1) paplašināt aktīvu kā atbilstoša nodrošinājuma Eurosistēmas kredītooperācijās sarakstu, kas būs spēkā līdz 2009. gada beigām, 2) veicināt ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju nodrošinājumu (spēkā no 2008. gada 30. oktobra līdz 2009. gada 1. ceturkšņa beigām) un 3) nodrošināt likviditāti ASV dolāros, veicot valūtas mijmaiņas darījumus.

2008. GADA 6. NOVEMBRIS

ECB Padome nolēmj samazināt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 3.25%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2008. gada 12. novembrī. Padome arī nolēmj samazināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 50 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 3.75% un 2.75%; spēkā ar 2008. gada 12. novembri).

2008. GADA 4. DECEMBRIS

ECB Padome nolēmj samazināt Eurosistēmas galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi par 75 bāzes punktiem (līdz 2.50%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2008. gada 10. decembrī. Padome arī nolēmj samazināt aizdevumu iespējas uz nakti procentu

likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi par 75 bāzes punktiem (attiecīgi līdz 3.00% un 2.00%; spēkā ar 2008. gada 10. decembri).

2008. GADA 18. DECEMBRIS

ECB Padome nolēmj, ka galvenās refinansēšanas operācijas joprojām tiks veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru, piešķirot visu piedāvātās summas apjomu arī pēc izpildes perioda, kas beidzas 2009. gada 20. janvārī. Šis pasākums tiks veikts tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams un vismaz līdz trešā rezervju prasību izpildes perioda pēdējam piešķirumam 2009. gada 31. martā. Turklāt pastāvīgo iespēju procentu likmju koridors, kas, sākot ar 2008. gada 9. oktobri, tika samazināts līdz 100 bāzes punktiem ap galvenās refinansēšanas operācijas dominējošo procentu likmi, sākot ar 2009. gada 21. janvāri, tiks simetriski paplašināts līdz 200 bāzes punktiem.

2009. GADA 15. JANVĀRIS

ECB Padome nolēmj samazināt galveno refinansēšanas operāciju fiksēto procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 2.00%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2009. gada 21. janvārī. Padome arī nolēmj, ka aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme un noguldījumu iespējas procentu likme būs attiecīgi 3.00% un 1.00% (atbilstoši 2008. gada 18. decembra lēmumam spēkā ar 2009. gada 21. janvāri).

2009. GADA 5. FEBRUĀRIS

ECB Padome nolēma nemainīt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likmi (attiecīgi 2.00%, 3.00% un 1.00%).

2009. GADA 5. MARTS

ECB Padome nolēmj samazināt galveno refinansēšanas operāciju fiksēto procentu likmi par 50 bāzes punktiem (līdz 1.50%), sākot ar operācijām, par kurām norēķins veicams 2009. gada 11. martā. Padome arī nolēmj, ka aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme un noguldījumu iespējas procentu likme būs attiecīgi 2.50% un 0.5% (spēkā ar 2009. gada 11. martu).

Turklāt Padome nolēmj visās galvenajās refinansēšanas operācijās, speciāla termiņa refinansēšanas operācijās un papildu un regulārajās ilgāka termiņa refinansēšanas operācijās turpināt izmantot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilnu piešķirumu tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams un katrā ziņā arī pēc 2009. gada beigām. Padome arī nolēma joprojām saglabāt pašreizējo papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju un speciāla termiņa refinansēšanas operāciju biežuma un termiņu struktūru tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams un katrā ziņā arī pēc 2009. gada beigām.

PĀRSKATS PAR ECB KOMUNIKĀCIJU SAISTĪBĀ AR EURO LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANU¹

2008. GADA 14. JANVĀRIS

GALVENĀ REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA

ECB turpina rūpīgi sekot likviditātei, un tās mērķis ir noturēt ļoti īsa termiņa procentu likmes tuvu galveno refinansēšanas operāciju minimālajai pieteikuma procentu likmei. Tāpēc ECB, lai apmierinātu darījuma partneru vēlmi rezervju prasību izpildes perioda sākumā izpildīt rezervju prasības, galvenajās refinansēšanas operācijās piešķirs augstāku likviditāti nekā etalonsumma tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams. ECB mērķis ir panākt sabalansētu likviditāti rezervju prasību izpildes perioda beigās.

2008. GADA 7. FEBRUĀRIS

PAPILDU ILGĀKA TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA

Padome šodien nolēma atjaunot divas papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas (ITRO), kuras attiecīgi 2007. gada 23. novembrī (60 mljrd. euro apjomā) un 2007. gada 12. decembrī (60 mljrd. euro apjomā) un kuru termiņš ir attiecīgi 2008. gada 21. februāris un 2008. gada 13. marts. Šo abu papildu ITRO atsākšanas mērķis – līdz šim panākto progresu turpmāk konsolidēt euro naudas tirgus funkcionēšanas normalizēšanā. Izsoļu atsākšanu īstenoš šādi, un tā neietekmēs regulārās ITRO. Abas papildu ITRO tiks veiktas, izmantojot mainīgas procentu likmes izsoles un abām iepriekš izsludinot piedāvājuma summu (60 mljrd. euro apjomā). Norēķins par pirmo operāciju veicams 2008. gada 21. februārī, un tās termiņš ir 2008. gada 22. maijs. Norēķins par otro operāciju veicams 2008. gada 13. martā, un tās termiņš ir 2008. gada 12. jūnijs. Abas papildu ITRO tiks īstenotas, izmantojot standarta izsoles procedūru, izsludinot izsoli un veicot piešķirumu attiecīgi divas dienas un vienu dienu pirms norēķina.

2008. GADA 28. MARTS

PAPILDU ILGĀKA TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA

Padome 2008. gada 27. marta sēdē nolēma veikt papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas (ITRO) ar 6 mēnešu termiņu. Padome arī nolēma veikt turpmākās papildu ITRO ar 3 mēnešu termiņu, neietekmējot regulārās katra mēneša ITRO. Šo 3 un 6 mēnešu papildu ITRO mērķis ir veicināt euro naudas tirgus funkcionēšanas normalizēšanu. 3 un 6 mēnešu papildu operācijas tiks īstenotas šādi. Tās visas tiks veiktas, izmantojot mainīgas procentu likmes standarta izsoles procedūru un iepriekš izsludinot piedāvājuma summas. To termiņš parasti būs attiecīgā mēneša otrā ceturtdiena. Vienu 6 mēnešu papildu ITRO ar iepriekš izsludinātu piedāvājuma summu 25 mljrd. euro apjomā izsolīs trešdien, 2. aprīlī, norēķins veicams ceturtdien, 3. aprīlī, un tās termiņš ir ceturtdiena, 2008. gada 9. oktobris. Otru 6 mēnešu papildu ITRO ar piedāvājuma summu 25 mljrd. euro apjomā izsolīs trešdien, 9. jūlijā, norēķins veicams ceturtdien, 2008. gada 10. jūlijā, un tās termiņš ir ceturtdiena, 2009. gada 8. janvāris. Divas jaunas papildu 3 mēnešu ITRO ar iepriekš izsludinātu piedāvājuma summu (katra 50 mljrd. euro apjomā) aizstās divas papildu 3 mēnešu ITRO, kurām nebija pienācis termiņš (katra 60 mljrd. euro apjomā). Pirmā tiks izsolīta trešdien, 21. maijā, norēķins veicams ceturtdien, 22. maijā, un tās termiņš ir ceturtdiena, 2008. gada 14. augusts. Otrā tiks izsolīta trešdien, 11. jūnijā, norēķins veicams ceturtdien, 12. jūnijā, un tās termiņš ir ceturtdiena, 2008. gada 11. septembris.

¹ Pārskats par komunikāciju saistībā ar likviditātes nodrošināšanu citās valūtās, kas nav euro, pieejams ECB interneta lapā.

2008. GADA 31. JŪLIJS

PAPILDU ILGĀKA TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA

Padome šodien nolēma atjaunot divas 3 mēnešu papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas (ITRO), kurām nebija pienācis termiņš un kuras izsolītas attiecīgi 2008. gada 21. maijā (50 mljrd. euro apjomā) un 2008. gada 11. jūnijā (50 mljrd. euro apjomā). To termiņš ir attiecīgi 2008. gada 14. augusts un 2008. gada 11. septembris. Šo divu 3 mēnešu papildu ITRO atjaunošanas mērķis ir turpināt līdz šim panāktā progresa konsolidāciju euro naudas tirgus situācijas normalizēšanai. Izsoles atsākšana neietekmēs regulārās ITRO un tiks īstenota šādi. Abas papildu ITRO tiks veiktas, izmantojot mainīgas procentu likmes izsoli, katrai iepriekš izsludinot piedāvājuma summu 50 mljrd. euro apjomā. Norēķins par pirmo operāciju veicams 2008. gada 14. augustā, un tās termiņš ir 2008. gada 13. novembris. Norēķins par otro operāciju veicams 2008. gada 11. septembrī, un tās termiņš ir 2008. gada 11. decembris. Abas papildu ITRO tiks īstenotas, izmantojot standarta izsoles procedūru, izsludinot izsoli un veicot piešķirumu attiecīgi divas dienas un vienu dienu pirms norēķina.

2008. GADA 4. SEPTEMBRIS

PAPILDU ILGĀKA TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA

Padome šodien nolēma atjaunot 6 mēnešu papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju (ITRO), kurai nebija pienācis termiņš un kura izsolīta 2008. gada 2. aprīlī (25 mljrd. euro apjomā). Šīs operācijas termiņš ir 2008. gada 9. oktobris. Padome arī nolēma atjaunot divas 3 mēnešu papildu ITRO (50 mljrd. euro apjomā), kuru termiņš ir attiecīgi 2008. gada 13. novembris un 11. decembris. Šo papildu ITRO atsākšanas mērķis ir turpmāk veicināt situācijas normalizēšanu euro naudas tirgū. Izsoļu atsākšana neietekmēs regulārās ITRO. Papildu ITRO tiks īstenotas šādi. Abas 3 mēnešu papildu ITRO tiks veiktas, izmantojot mainīgas procentu likmes izsoles, katrai iepriekš

izsludinot piedāvājuma summu 50 mljrd. euro apjomā. Norēķins par pirmo operāciju veicams 2008. gada 13. novembrī, un tās termiņš ir 2009. gada 12. februāris. Norēķins par otro operāciju veicams 2008. gada 11. decembrī, un tās termiņš ir 2009. gada 12. marts. 6 mēnešu papildu ITRO tiks īstenotas, izmantojot mainīgas procentu likmes izsoli, iepriekš izsludinot piedāvājuma summu 25 mljrd. euro apjomā. Norēķins par operāciju veicams 2008. gada 9. oktobrī, un tās termiņš ir 2009. gada 9. aprīlis. Tāpat kā iepriekš 6 mēnešu papildu ITRO tiks piemērots maksimālais pieteikuma apjoms (2.5 mljrd. euro). Papildu ITRO tiks īstenota, izmantojot standarta izsoles procedūru, izsludinot izsoli un veicot piešķirumu attiecīgi divas dienas un vienu dienu pirms norēķina.

2008. GADA 29. SEPTEMBRIS

SPECIĀLĀ TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA

ECB Padome nolēma veikt speciālā termiņa refinansēšanas operāciju. Šādas operācijas mērķis ir uzlabot euro zonas banku sistēmas kopējo likviditāti. Operācija tiks īstenota šādi. To veiks šodien, izmantojot mainīgas procentu likmes standarta izsoles procedūru, iepriekš neizsludinot piedāvājuma summu. Norēķins par operāciju veicams otrdien, 2008. gada 30. septembrī, un tās termiņš ir piektdiena, 2008. gada 7. novembris. ECB turpinās virzīt likviditāti tā, lai tā būtu sabalansēta, kas atbilst mērķim noturēt ļoti īsa termiņa procentu likmes tuvu minimālajai pieteikuma procentu likmei. Speciālā termiņa refinansēšanas operāciju atjaunos vismaz līdz gada beigām.

2008. GADA 3. OKTOBRIS²

VISPĀRĒJS PAZIŅOJUMS PAR LIKVIDITĀTES POLITIKU

ECB Padome pieņēmusi lēmumu, ka no 2008. gada 6. oktobra līdz turpmākam paziņojumam visas iestādes, kas ir atbilstošas, lai

² Šajā sarakstā nav iekļauti vispārēji paziņojumi par likviditātes politiku, kas nebija tieši saistīti ar likviditātes nodrošināšanu. Tie pieejami ECB interneta lapā.

piedalītos Eurosistēmas atklātā tirgus operācijās, kuras veic kā standarta izsoles, un kas atbilst attiecīgo valstu NCB noteiktajiem papildu darbības vai citiem atlases kritērijiem, būs atbilstošas arī dalībai ātrajās izsolēs (t.i., izsoles procedūrā, ko parasti izmanto precizējošajās operācijās). Valstu NCB var, ja nepieciešams, sniegt attiecīgajās dalībvalstīs reģistrētajām iestādēm piemērojamu turpmāku sīkāku informāciju.

2008. GADA 7. OKTOBRIS

PAPILDU ILGĀKA TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA

ECB Padome šodien nolēma palielināt 6 mēnešu papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operācijā piešķiramo apjomu no 25 mljrd. euro līdz 50 mljrd. euro, kas informācijā presei bija iepriekš izsludināts 2008. gada 4. septembrī, un piešķirumu veiks 2008. gada 8. oktobrī. Šajā operācijā piemērojama maksimālā pieteikuma apjoms būs 5 mljrd. euro.

2008. GADA 8. OKTOBRIS

VISPĀRĒJS PAZIŅOJUMS PAR LIKVIDITĀTES POLITIKU

ECB Padome šodien telefonkonferencē pieņēma lēmumu īstenot šādus divus pasākumus. Nedēļas galvenās refinansēšanas operācijas tiks veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru, ar pilna apjoma piešķirumu, kā arī piemērojot galvenās refinansēšanas operācijas procentu likmi (t.i., pašlaik 3.75%), sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 15. oktobrī. ECB ar 9. oktobri samazinās pastāvīgo iespēju procentu likmju koridoru (no 200 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem) – tuvu galvenās refinansēšanas operācijas procentu likmei. Tāpēc ar 9. oktobri aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme tiks samazināta no 100 bāzes punktiem līdz 50 bāzes punktiem augstāk par galvenās refinansēšanas operācijas procentu likmi (pašlaik 4.25%) un noguldījumu iespējas procentu likme tiks palielināta no 100 bāzes punktiem līdz 50 bāzes punktiem zemāk par galvenās refinansēšanas operācijas procentu

likmi (pašlaik 3.25%). Abi šie pasākumi tiks veikti tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams, bet vismaz līdz 2009. gada pirmā rezervju prasību izpildes perioda beigām 20. janvārī. ECB turpinās virzīt likviditāti tā, lai tā būtu sabalansēta, kas atbilst mērķim noturēt īstermiņa procentu likmes tuvu galvenās refinansēšanas operācijas procentu likmei.

2008. GADA 9. OKTOBRIS

PRECIZĒJOŠĀ OPERĀCIJA

Ar šo operāciju tiek īstenots vakar pieņemtais lēmums (sk. 8. oktobra informāciju presei) apmierināt visas darījuma partneru vēlmes, t.i., veikt pilna apjoma piešķirumu refinansēšanai pret atbilstošu nodrošinājumu ar galveno refinansēšanas likmi 3.75% tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams, bet vismaz līdz 2009. gada pirmā rezervju prasību izpildes perioda beigām 20. janvārī.

2008. GADA 15. OKTOBRIS

PAPILDU ILGĀKA TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA/SPECIĀLĀ TERMIŅA REFINANSĒŠANAS OPERĀCIJA³

ECB Padome šodien telefonkonferencē pieņēma lēmumu, ka, sākot ar operāciju, par kuru norēķins veicams 2008. gada 30. oktobrī, un līdz 2009. gada 1. ceturkšņa beigām Eurosistēma veicinās ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas atbilstoši nodrošinājuma pūla pagaidu paplašināšanai.

Visas ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas līdz 2009. gada martam tiks veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru ar pilna apjoma piešķirumu. Divu 3 mēnešu papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operāciju (ITRO; termiņš – 2009. gada februāris un marts) atmaksa tiks pagarināta, un 2009. gada janvārī notiks 3 mēnešu papildu operācija. Atmaksa tiks pagarināta 6 mēnešu

³ Sarakstā nav ietverti paziņojumi par fiksētām procentu likmēm, kas piemērotas ITRO, papildu ITRO un speciālā termiņa refinansēšanas operācijām no 2008. gada 30. oktobra līdz 31. decembrim. Tās pieejamas ECB interneta lapā.

papildu ITRO ar termiņu 2009. gada janvārī, un četras 6 mēnešu papildu ITRO tiks veiktas 2008. gada novembrī, 2008. gada decembrī, 2009. gada februārī un 2009. gada martā vienlaikus ar attiecīgajām 3 mēnešu papildu ITRO. Tā katru mēnesi līdz 2009. gada martam ieskaitot notiks divas 3 mēnešu ITRO/papildu ITRO un viena 6 mēnešu ITRO. Turklāt speciālā termiņa refinansēšanas operācijas, kas izsolīta 2008. gada 29. septembrī, atmaksa tiks pagarināta, pienākot tās termiņam 2008. gada 7. novembrī, un tās termiņš atbilst rezervju prasību izpildes periodam.

ECB joprojām virzīs likviditāti tā, lai tā būtu sabalansēta, kas atbilst mērķim noturēt īstermiņa procentu likmes tuvu galvenās refinansēšanas operācijas procentu likmei. Šim nolūkam ECB pieņems arī termiņnoguldījumus ar vienas nedēļas termiņu.

2008. GADA 16. OKTOBRIS

CITI EURO LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANAS PASĀKUMI

Magyar Nemzeti Bank 2008. gada 10. oktobrī sniedza paziņojumu par jaunām atklātā tirgus operācijām likviditātes veicināšanai iekšzemes valūtas mijmaiņas darījumu tirgū. Šodien *Magyar Nemzeti Bank* un ECB sniedz kopēju paziņojumu par līgumu *Magyar Nemzeti Bank* euro likviditātes nodrošināšanas instrumentu atbalstam. Līgums noslēgts par *repo* darījumiem, kas dos iespēju *Magyar Nemzeti Bank* aizņemties līdz 5 mljrd. euro bankas operāciju turpmākai veicināšanai. Sīkāka informācija par *Magyar Nemzeti Bank* valūtas mijmaiņas darījumu izsolēm pieejama *Magyar Nemzeti Bank* interneta lapā <http://www.mnb.hu>.

2008. GADA 27. OKTOBRIS

CITI EURO LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANAS PASĀKUMI

Danmarks Nationalbank šodien paziņo par likviditātes uzlabošanas pasākumiem euro īstermiņa tirgos. Šo pasākumu veicināšanai ECB un *Danmarks Nationalbank* šodien noslēgusi

abpusēju valūtu vienošanos (valūtu mijmaiņas darījumu līniju) 12 mljrd. euro apjomā, ko īstenošas tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams.

2008. GADA 21. NOVEMBRIS

CITI EURO LIKVIDITĀTES NODROŠINĀŠANAS PASĀKUMI

Narodowy Bank Polski un ECB sniedz kopēju paziņojumu par līgumu *Narodowy Bank Polski* euro likviditātes nodrošināšanas instrumentu atbalstam. 2008. gada 6. novembrī noslēgtais līgums attiecas uz *repo* darījumiem, un tas dos iespēju *Narodowy Bank Polski* aizņemties līdz 10 mljrd. euro bankas operāciju turpmākai veicināšanai. Sīkāka informācija par *Narodowy Bank Polski* darbību pieejama *Narodowy Bank Polski* interneta lapā <http://www.nbp.pl>.

2008. GADA 18. DECEMBRIS

VISPĀRĒJS PAZIŅOJUMS PAR LIKVIDITĀTES POLITIKU

ECB Padome šodien, ņemot vērā 2008. gada 8. oktobra informāciju preseī par pārmaiņām izsoļu procedūrā un pastāvīgo iespēju procentu likmju koridora diapazonā, pieņēma šādu lēmumu. Galvenās refinansēšanas operācijas joprojām tiks veiktas, izmantojot fiksētas procentu likmes izsoles procedūru, ar pilna apjoma piešķirumu vēl pēc rezervju prasību izpildes perioda beigām 2009. gada 20. janvārī. Šis pasākums tiks veikts tik ilgi, kamēr tas būs nepieciešams, bet vismaz līdz trešā rezervju prasību izpildes perioda pēdējam piešķirumam 2009. gada 31. martā. Pastāvīgo iespēju procentu likmju koridors, ko 2008. gada 9. oktobrī samazināja līdz 100 bāzes punktiem – tuvu dominējošai galveno refinansēšanas operāciju procentu likmei –, no 2009. gada 21. janvāra tiks atkal palielināts līdz 200 bāzes punktiem. Tāpēc, sākot ar 21. janvāri, aizdevumu iespējas uz nakti procentu likme tiks palielināta no 50 bāzes punktiem līdz 100 bāzes punktiem augstāk par galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi un noguldījumu iespējas procentu likme tiks samazināta no 50 bāzes punktiem līdz 100 bāzes

ATKLĀTĀ TIRGUS OPERĀCIJAS VALŪTU DALĪJUMĀ

Operācijas euro

Operācijas veids ¹⁾	Ilgums (dienas)	Norēķina datums	Piešķirtais apjoms ²⁾ (mljrd. euro)	Pieteikumu kopapjoms ²⁾ (mljrd. euro)	Robežlikme (%)	Vidēja svērtā procentu likme (%)	Fiksētā procentu likme (%)	Izsoles dalībnieku skaits	Pieteikumu seguma koeficients
PO	1	02.01.2008.	-168.6	-168.6	–	–	4.00	54	1.00
PO	1	03.01.2008.	-200.0	-212.6	–	–	4.00	69	1.06
GRO	5	04.01.2008.	128.5	275.3	4.18	4.21	–	269	2.14
GRO	7	09.01.2008.	151.5	285.4	4.20	4.22	–	301	1.87
PO	1	15.01.2008.	-20.0	-45.7	–	–	4.00	28	2.29
GRO	7	16.01.2008.	190.5	242.1	4.16	4.21	–	281	1.27
GRO	7	23.01.2008.	175.5	234.6	4.16	4.19	–	276	1.34
GRO	7	30.01.2008.	167.5	253.3	4.18	4.20	–	264	1.51
ITRO	92	31.01.2008.	50.0	98.2	4.21	4.33	–	151	1.96
GRO	7	06.02.2008.	161.5	223.8	4.17	4.20	–	226	1.39
PO	1	12.02.2008.	-16.0	-29.2	–	–	4.00	22	1.82
GRO	7	13.02.2008.	187.5	223.7	4.10	4.18	–	229	1.19
GRO	7	20.02.2008.	178.0	226.7	4.10	4.15	–	262	1.27
PITRO	91	21.02.2008.	60.0	110.5	4.15	4.26	–	105	1.84
GRO	7	27.02.2008.	183.0	233.2	4.10	4.15	–	260	1.27
ITRO	91	28.02.2008.	50.0	109.6	4.16	4.23	–	165	2.19
GRO	7	05.03.2008.	176.5	240.5	4.11	4.14	–	264	1.36
PO	1	11.03.2008.	9.0	45.1	4.13	4.14	–	32	5.01
GRO	7	12.03.2008.	209.5	260.4	4.12	4.16	–	298	1.24
PITRO	91	13.03.2008.	60.0	132.6	4.25	4.40	–	139	2.21
GRO	7	19.03.2008.	202.0	295.7	4.16	4.20	–	336	1.46
PO	5	20.03.2008.	15.0	65.8	4.13	4.20	–	44	4.39
GRO	7	26.03.2008.	216.0	302.5	4.23	4.28	–	301	1.40
ITRO	91	27.03.2008.	50.0	131.3	4.44	4.53	–	190	2.63
PO	1	31.03.2008.	15.0	30.7	4.06	4.13	–	25	2.05
GRO	7	02.04.2008.	150.0	283.7	4.21	4.25	–	306	1.89
PITRO	189	03.04.2008.	25.0	103.1	4.55	4.61	–	177	4.12
GRO	7	09.04.2008.	130.0	247.6	4.23	4.24	–	295	1.90
PO	1	15.04.2008.	-14.9	-14.9	–	–	4.00	7	0.71
GRO	7	16.04.2008.	204.5	249.7	4.21	4.26	–	310	1.22
GRO	7	23.04.2008.	173.0	218.4	4.21	4.25	–	302	1.26
GRO	7	30.04.2008.	170.0	247.5	4.26	4.29	–	316	1.46
ITRO	90	02.05.2008.	50.0	101.2	4.67	4.75	–	177	2.02
GRO	7	07.05.2008.	150.0	229.3	4.26	4.29	–	304	1.53
PO	1	13.05.2008.	-23.5	-32.5	–	–	4.00	29	1.38
GRO	7	14.05.2008.	191.5	208.5	4.18	4.26	–	287	1.09
GRO	7	21.05.2008.	176.5	203.1	4.15	4.22	–	326	1.15
PITRO	84	22.05.2008.	50.0	86.6	4.50	4.68	–	138	1.73
GRO	7	28.05.2008.	170.0	224.1	4.19	4.23	–	330	1.32
ITRO	91	29.05.2008.	50.0	97.7	4.51	4.62	–	171	1.95
GRO	7	04.06.2008.	153.0	210.1	4.17	4.22	–	336	1.37
PO	1	10.06.2008.	-14.0	-18.5	–	–	4.00	15	1.32
GRO	7	11.06.2008.	191.0	202.8	4.03	4.18	–	343	1.06
PITRO	91	12.06.2008.	50.0	99.8	4.60	4.72	–	128	2.00
GRO	7	18.06.2008.	188.0	224.3	4.03	4.13	–	425	1.19
GRO	7	25.06.2008.	208.0	243.3	4.07	4.25	–	439	1.17
ITRO	91	26.06.2008.	50.0	89.8	4.50	4.67	–	174	1.80
GRO	7	02.07.2008.	154.5	254.7	4.10	4.15	–	433	1.65
PO	1	08.07.2008.	-14.6	-14.6	–	–	4.00	12	0.69
GRO	7	09.07.2008.	175.0	263.6	4.32	4.37	–	400	1.51
PITRO	182	10.07.2008.	25.0	74.6	4.93	5.03	–	141	2.98
GRO	7	16.07.2008.	155.0	265.9	4.34	4.36	–	440	1.72
GRO	7	23.07.2008.	175.5	268.2	4.35	4.38	–	461	1.53
GRO	7	30.07.2008.	166.0	247.4	4.38	4.42	–	430	1.49
ITRO	91	31.07.2008.	50.0	107.7	4.70	4.76	–	189	2.15
GRO	7	06.08.2008.	160.0	241.9	4.38	4.41	–	424	1.51
PO	1	12.08.2008.	-21.0	-22.6	–	–	4.25	10	1.08
GRO	7	13.08.2008.	176.0	233.4	4.37	4.40	–	430	1.33

1) GRO = galvenā refinansēšanas operācija; ITRO = ilgāka termiņa refinansēšanas operācija; PITRO = papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operācija; STRO = speciālā termiņa refinansēšanas operācija.

2) Likviditāti palielinošās operācijās – pozitīvs lielums; likviditāti samazinošās operācijās – negatīvs lielums.

Operācijas euro

Operācijas veids ¹⁾	Ilgums (dienas)	Norēķina datums	Piešķirtais apjoms ²⁾ (mljrd. euro)	Pieteikumu kopapjoms ²⁾ (mljrd. euro)	Robežlikme (%)	Vidējā svērtā procentu likme (%)	Fiksētā procentu likme (%)	Izsoles dalībnieku skaits	Pieteikumu seguma koeficients
PITRO	91	14.08.2008.	50.0	78.9	4.61	4.74	–	124	1.58
GRO	7	20.08.2008.	151.0	228.7	4.38	4.40	–	454	1.51
GRO	7	27.08.2008.	167.0	226.5	4.39	4.42	–	424	1.36
ITRO	91	28.08.2008.	50.0	77.2	4.60	4.74	–	191	1.54
GRO	7	03.09.2008.	160.0	226.3	4.39	4.41	–	411	1.41
PO	1	09.09.2008.	-20.1	-20.1	–	–	4.25	17	0.63
GRO	7	10.09.2008.	176.5	223.3	4.39	4.41	–	422	1.27
PITRO	91	11.09.2008.	50.0	69.5	4.45	4.66	–	114	1.39
PO	1	15.09.2008.	30.0	90.3	4.30	4.39	–	51	3.01
PO	1	16.09.2008.	70.0	102.5	4.32	4.40	–	56	1.46
GRO	7	17.09.2008.	150.0	328.7	4.53	4.58	–	533	2.19
PO	1	18.09.2008.	25.0	49.3	4.30	4.39	–	43	1.97
GRO	7	24.09.2008.	180.0	334.0	4.73	4.78	–	506	1.86
PO	1	24.09.2008.	40.0	50.3	4.25	4.35	–	36	1.26
ITRO	84	25.09.2008.	50.0	154.6	4.98	5.11	–	246	3.09
STRO	38	30.09.2008.	120.0	141.7	4.36	4.88	–	210	1.18
GRO	7	01.10.2008.	190.0	228.0	4.65	4.96	–	419	1.20
PO	1	01.10.2008.	-173.0	-173.0	–	–	4.25	52	1.00
PO	1	02.10.2008.	-200.0	-216.1	–	–	4.25	65	1.08
PO	3	03.10.2008.	-193.8	-193.8	–	–	4.25	54	1.00
PO	1	06.10.2008.	-171.9	-171.9	–	–	4.25	111	1.00
PO	1	07.10.2008.	-147.5	-147.5	–	–	4.25	97	1.00
GRO	7	08.10.2008.	250.0	271.3	4.70	4.99	–	436	1.09
PITRO	182	09.10.2008.	50.0	113.8	5.36	5.57	–	181	2.28
PO	6	09.10.2008.	24.7	24.7	–	–	3.75	99	1.00
GRO	7	15.10.2008.	310.4	310.4	–	–	3.75	604	1.00
GRO	7	22.10.2008.	305.4	305.4	–	–	3.75	703	1.00
GRO	7	29.10.2008.	325.1	325.1	–	–	3.75	736	1.00
ITRO	91	30.10.2008.	103.1	103.1	–	–	3.75	223	1.00
GRO	7	05.11.2008.	312.0	312.0	–	–	3.75	756	1.00
STRO	33	07.11.2008.	20.4	20.4	–	–	3.75	55	1.00
PO	1	11.11.2008.	-79.9	-149.7	3.60	3.51	–	117	1.87
GRO	7	12.11.2008.	334.4	334.4	–	–	3.25	848	1.00
PITRO	91	13.11.2008.	66.8	66.8	–	–	3.25	139	1.00
PITRO	182	13.11.2008.	41.6	41.6	–	–	3.25	127	1.00
GRO	7	19.11.2008.	338.0	338.0	–	–	3.25	851	1.00
GRO	7	26.11.2008.	334.5	334.5	–	–	3.25	836	1.00
ITRO	91	27.11.2008.	42.2	42.2	–	–	3.25	161	1.00
GRO	7	03.12.2008.	339.5	339.5	–	–	3.25	787	1.00
PO	1	09.12.2008.	-137.5	-152.7	3.05	2.94	–	95	1.11
GRO	7	10.12.2008.	217.9	217.9	–	–	2.50	783	1.00
STRO	42	10.12.2008.	134.9	134.9	–	–	2.50	139	1.00
PITRO	91	11.12.2008.	55.9	55.9	–	–	2.50	105	1.00
PITRO	182	11.12.2008.	38.1	38.1	–	–	2.50	96	1.00
GRO	6	17.12.2008.	209.7	209.7	–	–	2.50	792	1.00
ITRO	98	18.12.2008.	50.8	50.8	–	–	2.50	169	1.00
GRO	7	23.12.2008.	223.7	223.7	–	–	2.50	640	1.00
GRO	7	30.12.2008.	238.9	238.9	–	–	2.50	629	1.00

1) GRO = galvenā refinansēšanas operācija; ITRO = ilgāka termiņa refinansēšanas operācija; PITRO = papildu ilgāka termiņa refinansēšanas operācija; STRO = speciālā termiņa refinansēšanas operācija.

2) Likviditāti palielinošās operācijās – pozitīvs lielums; likviditāti samazinošās operācijās – negatīvs lielums.

Operācijas ASV dolāros

Darījuma veids ¹⁾	Norēķina datums	Ilgums (dienas)	Piešķirtais apjoms (mljrd. ASV dolāru)	Robežlikme (%)	Fiksētā procentu likme (%) (RD)/fiksētie mijmaiņas darījumu punkti (VMD)	Pieteikumu kopsumma (mljrd. ASV dolāru)	Izsoles dalībnieku skaits	Pieteikumu seguma koeficients
RD	17.01.2008.	28	10.0	–	3.95	14.8	22	1.48
RD	31.01.2008.	28	10.0	–	3.12	12.4	19	1.24
RD	27.03.2008.	28	15.0	–	2.62	31.2	34	2.08
RD	10.04.2008.	28	15.0	–	2.82	30.8	32	2.05
RD	24.04.2008.	28	15.0	–	2.87	30.1	33	2.01
RD	08.05.2008.	28	25.0	–	2.22	39.5	31	1.58
RD	22.05.2008.	28	25.0	–	2.10	58.9	54	2.36
RD	05.06.2008.	28	25.0	–	2.26	64.9	50	2.59
RD	19.06.2008.	28	25.0	–	2.36	78.5	56	3.14
RD	03.07.2008.	28	25.0	–	2.34	84.8	57	3.39
RD	17.07.2008.	28	25.0	–	2.30	90.1	59	3.60
RD	31.07.2008.	28	25.0	–	2.35	101.7	63	4.07
RD	14.08.2008.	28	20.0	–	2.45	91.1	66	4.55
RD	14.08.2008.	84	10.0	–	2.75	38.5	57	3.85
RD	28.08.2008.	28	20.0	–	2.38	89.2	69	4.46
RD	11.09.2008.	28	10.0	–	2.53	43.3	53	4.33
RD	11.09.2008.	84	10.0	–	2.67	31.7	40	3.17
RD	18.09.2008.	1	40.0	4.00	–	101.7	61	2.54
RD	19.09.2008.	3	40.0	3.50	–	96.7	64	2.42
RD	22.09.2008.	1	40.0	3.25	–	82.1	48	2.05
RD	23.09.2008.	1	40.0	3.30	–	77.6	48	1.94
RD	24.09.2008.	1	40.0	2.50	–	61.7	40	1.54
RD	25.09.2008.	1	40.0	2.55	–	72.7	43	1.82
RD	25.09.2008.	28	25.0	–	3.75	110.1	71	4.40
RD	26.09.2008.	3	30.0	2.25	–	41.4	33	1.38
RD	26.09.2008.	7	35.0	4.50	–	82.5	52	2.36
RD	29.09.2008.	1	30.0	3.00	–	57.4	42	1.91
RD	30.09.2008.	1	30.7	0.50	–	30.7	32	1.00
RD	30.09.2008.	1	30.0	11.00	–	77.3	57	2.58
RD	01.10.2008.	1	50.0	3.25	–	70.9	61	1.42
RD	02.10.2008.	1	50.0	2.75	–	67.2	55	1.34
RD	03.10.2008.	3	50.0	2.51	–	82.9	59	1.66
RD	06.10.2008.	1	50.0	4.00	–	90.9	59	1.82
RD	07.10.2008.	1	50.0	6.75	–	109.2	67	2.18
RD	08.10.2008.	1	70.0	9.50	–	122.0	69	1.74
RD	09.10.2008.	1	100.0	5.00	–	116.2	66	1.16
RD	09.10.2008.	85	20.0	–	1.39	88.7	70	4.43
RD	10.10.2008.	4	93.9	0.50	–	93.9	62	1.00
RD	14.10.2008.	1	98.4	0.20	–	98.4	67	1.00
RD	15.10.2008.	1	100.0	0.50	–	120.2	70	1.20
RD	16.10.2008.	7	170.9	–	2.28	170.9	86	1.00
VMD	23.10.2008.	7	3.9	–	-2.45	3.9	11	1.00
RD	23.10.2008.	7	68.0	–	2.03	68.0	61	1.00
VMD	23.10.2008.	28	22.6	–	-8.60	22.6	16	1.00
RD	23.10.2008.	28	101.9	–	2.11	101.9	91	1.00
VMD	30.10.2008.	7	14.5	–	-3.03	14.5	16	1.00
RD	30.10.2008.	7	92.1	–	1.91	92.1	70	1.00
VMD	06.11.2008.	7	1.0	–	-3.61	1.0	5	1.00
RD	06.11.2008.	7	58.6	–	1.53	58.6	47	1.00
VMD	06.11.2008.	84	0.7	–	-26.55	0.7	3	1.00
RD	06.11.2008.	84	70.8	–	1.60	70.8	67	1.00
VMD	13.11.2008.	7	1.0	–	-3.22	1.0	7	1.00
RD	13.11.2008.	7	60.6	–	1.43	60.6	42	1.00
VMD	20.11.2008.	8	0.9	–	-3.29	0.9	6	1.00
RD	20.11.2008.	8	72.5	–	1.48	72.5	52	1.00
VMD	20.11.2008.	28	4.8	–	-9.64	4.8	4	1.00

1) RD = reversais darījums; VMD = valūtas mijmaiņas darījums.

Operācijas ASV dolāros

Darījuma veids ¹⁾	Norēķina datums	Ilgums (dienas)	Piešķirtais apjoms (mljrd. ASV dolāru)	Robežlikme (%)	Fiksētā procentu likme (%) (RD)/fiksētie mijmaiņas darījumu punkti (VMD)	Pieteikumu kopsumma (mljrd. ASV dolāru)	Izsoles dalībnieku skaits	Pieteikumu seguma koeficients
RD	20.11.2008.	28	52.3	–	1.51	52.3	54	1.00
VMD	28.11.2008.	6	0.8	–	-2.53	0.8	6	1.00
RD	28.11.2008.	6	84.6	–	1.42	84.6	60	1.00
VMD	04.12.2008.	7	0.8	–	-2.28	0.8	6	1.00
RD	04.12.2008.	7	75.1	–	1.47	75.1	50	1.00
VMD	04.12.2008.	84	1.5	–	-13.03	1.5	3	1.00
RD	04.12.2008.	84	67.5	–	1.42	67.5	53	1.00
VMD	11.12.2008.	7	0.8	–	-1.75	0.8	6	1.00
RD	11.12.2008.	7	57.4	–	1.24	57.4	39	1.00
VMD	18.12.2008.	5	5.1	–	-1.30	5.1	7	1.00
RD	18.12.2008.	5	41.6	–	1.18	41.6	36	1.00
VMD	18.12.2008.	28	0.1	–	-6.00	0.1	1	1.00
RD	18.12.2008.	28	47.6	–	1.28	47.6	47	1.00
VMD	23.12.2008.	16	5.4	–	-4.07	5.4	7	1.00
RD	23.12.2008.	16	52.3	–	1.16	52.3	46	1.00
VMD	30.12.2008.	83	0.1	–	-8.30	0.1	2	1.00
RD	30.12.2008.	83	10.8	–	1.20	10.8	30	1.00

1) RD = reversais darījums; VMD = valūtas mijmaiņas darījums.

Operācijas Šveices frankos

Darījuma veids ¹⁾	Norēķina datums	Ilgums (dienas)	Piešķirtais apjoms (mljrd. euro)	Robežlikme (%)	Fiksētie mijmaiņas darījumu punkti	Pieteikumu kopsumma (mljrd. euro)	Izsoles dalībnieku skaits	Pieteikumu seguma koeficients
VMD	22.10.2008.	7	15.3	–	-6.36	15.3	50	1.00
VMD	29.10.2008.	7	13.6	–	-6.04	13.6	33	1.00
VMD	05.11.2008.	7	15.0	–	-6.84	15.0	36	1.00
VMD	07.11.2008.	84	0.9	–	-60.22	0.9	6	1.00
VMD	12.11.2008.	7	10.6	–	-6.97	10.6	35	1.00
VMD	19.11.2008.	7	12.5	–	-6.95	12.5	38	1.00
VMD	21.11.2008.	84	0.5	–	-65.17	0.5	7	1.00
VMD	26.11.2008.	7	13.7	–	-8.23	13.7	37	1.00
VMD	03.12.2008.	7	13.9	–	-8.23	13.9	36	1.00
VMD	05.12.2008.	84	0.5	–	-84.15	0.5	6	1.00
VMD	10.12.2008.	7	12.8	–	-6.19	12.8	29	1.00
VMD	17.12.2008.	6	9.7	–	-5.49	9.7	28	1.00
VMD	19.12.2008.	84	0.7	–	-70.63	0.7	6	1.00
VMD	23.12.2008.	7	11.6	–	-6.25	11.6	29	1.00
VMD	30.12.2008.	8	15.8	–	-6.97	15.8	36	1.00

1) VMD = valūtas mijmaiņas darījums.

EIROPAS CENTRĀLĀS BANKAS PUBLICĒTIE DOKUMENTI (SĀKOT AR 2008. GADA JANVĀRI)

Saraksts paredzēts lasītāju informēšanai par Eiropas Centrālās bankas atsevišķiem dokumentiem, kas publicēti, sākot ar 2008. gada janvāri. Pētījumu sarakstā iekļauti tikai tie izdevumi, kuri publiskoti 2008. gada decembrī–2009. gada februārī. Publikācijas pieejamas vai tās var pasūtīt bez maksas, ja nav norādīts citādi, un tās ir krājumā (kontaktadrese: info@ecb.europa.eu).

Eiropas Centrālās bankas un Eiropas Monetārā institūta publicēto dokumentu pilns saraksts pieejams ECB interneta lapā (<http://www.ecb.europa.eu>).

GADA PĀRSKATS

"Annual Report 2007", April 2008.

KONVERĢENCES ZIŅOJUMS

"Convergence Report May 2008".

"MĒNEŠA BIĻĒTENA" SPECIĀLIZDEVUMS

"10th anniversary of the ECB 1998–2008", May 2008.

"MĒNEŠA BIĻĒTENOS" PUBLICĒTIE RAKSTI

"Productivity developments and monetary policy", January 2008.

"Globalisation, trade and the euro area macroeconomy", January 2008.

"The Eurosystem's experience with forecasting autonomous factors and excess reserves", January 2008.

"The analysis of the euro money market from a monetary policy perspective", February 2008.

"Securitisation in the euro area", February 2008.

"The new euro area yield curves", February 2008.

"Business investment in the euro area and the role of firms' financial positions", April 2008.

"Short-term forecasts of economic activity in the euro area", April 2008.

"Developments in the EU arrangements for financial stability", April 2008.

"Price stability and growth", May 2008.

"The Eurosystem's open market operations during the recent period of financial market volatility", May 2008.

"One monetary policy and many fiscal policies: ensuring a smooth functioning of EMU", July 2008.

"Euro area trade in services: some key stylised facts", July 2008.

"The Eurosystem as a provider of technical assistance to EU neighbouring regions", July 2008.

"The external dimension of monetary analysis", August 2008.

"The role of banks in the monetary policy transmission mechanism", August 2008.

"Ten years of the Stability and Growth Pact", October 2008.

"Cross-border bank mergers & acquisitions and institutional investors", October 2008.

"Monitoring labour cost developments across euro area countries", November 2008.

"Valuing stock markets and the equity risk premium", November 2008.

"Ten years of TARGET and the launch of TARGET2", November 2008.

"Housing wealth and private consumption in the euro area", January 2009.

"Foreign asset accumulation by authorities in emerging markets", January 2009.

"New survey evidence on wage setting in Europe", February 2009.

"Assessing global trends in protectionism", February 2009.

STATISTIKAS KABATGRĀMATA

Izdod katru mēnesi, sākot ar 2003. gada augustu.

JURIDISKIE PĒTĪJUMI

- 6 "The legal implications of the prudential supervisory assessment of bank mergers and acquisitions under EU law" by S. Kerjean, June 2008.
- 7 "Electronic money institutions: current trends, regulatory issues and future prospects" by P. Athanassiou and N. Mas-Guix, July 2008.

SPECIĀLĀS PUBLIKĀCIJAS

- 78 "A framework for assessing global imbalances" by T. Bracke, M. Bussière, M. Fidora and R. Straub, January 2008.
- 79 The workings of the Eurosystem: monetary policy preparations and decision-making – selected issues" by P. Moutot, A. Jung and F. P. Mongelli, January 2008.
- 80 China's and India's roles in global trade and finance: twin titans for the new millennium?" by M. Bussière and A. Mehl, January 2008.
- 81 "Measuring financial integration in new EU Member States" by M. Baltzer, L. Cappiello, R. A. De Santis and S. Manganelli, March 2008.
- 82 "The sustainability of China's exchange rate policy and capital account liberalisation" by L. Cappiello and G. Ferrucci, March 2008.
- 83 "The predictability of monetary policy" by T. Blattner, M. Catenaro, M. Ehrmann, R. Strauch and J. Turunen, March 2008.
- 84 "Short-term forecasting of GDP using large monthly datasets: a pseudo real-time forecast evaluation exercise" by G. Rünstler, K. Barhoumi, R. Cristadoro, A. Den Reijer, A. Jakaitiene, P. Jelonek, A. Rua, K. Ruth, S. Benk and C. Van Nieuwenhuyze, May 2008.
- 85 "Benchmarking the Lisbon strategy" by D. Ioannou, M. Ferdinandusse, M. Lo Duca and W. Coussens, June 2008.
- 86 "Real convergence and the determinants of growth in EU candidate and potential candidate countries: a panel data approach" by M. M. Borys, É. K. Polgár and A. Zlate, June 2008.
- 87 "Labour supply and employment in the euro area countries: developments and challenges", by a Task Force of the Monetary Policy Committee of the European System of Central Banks, June 2008.
- 88 "Real convergence, financial markets, and the current account – emerging Europe versus emerging Asia" by S. Herrmann and A. Winkler, June 2008.
- 89 "An analysis of youth unemployment in the euro area" by R. Gomez-Salvador and N. Leiner-Killinger, June 2008.
- 90 "Wage growth dispersion across the euro area countries: some stylised facts" by M. Andersson, A. Gieseck, B. Pierluigi and N. Vidalis, July 2008.
- 91 "The impact of sovereign wealth funds on global financial markets" by R. Beck and M. Fidora, July 2008.
- 92 "The Gulf Cooperation Council countries: economic structures, recent developments and role in the global economy" by M. Sturm, J. Strasky, P. Adolf and D. Peschel, July 2008.
- 93 "Russia, EU enlargement and the euro" by Z. Polański and A. Winkler, August 2008.
- 94 "The changing role of the exchange rate in a globalised economy" by F. di Mauro, R. Ruffer and I. Bunda, September 2008.

- 95 "Financial stability challenges in candidate countries managing the transition to deeper and more market-oriented financial systems" by the International Relations Committee expert group on financial stability challenges in candidate countries, September 2008.
- 96 "The monetary presentation of the euro area balance of payments" by L. Bê Duc, F. Mayerlen and P. Sola, September 2008.
- 97 "Globalisation and the competitiveness of the euro area" by F. di Mauro and K. Forster, September 2008.
- 98 "Will oil prices decline over the long run?" by R. Kaufmann, P. Karadeloglou and F. di Mauro, October 2008.
- 99 "The ECB and IMF indicators for the macro-prudential analysis of the banking sector: a comparison of the two approaches" by A. M. Agresti, P. Baudino and P. Poloni, November 2008.
- 100 "Survey data on household finance and consumption: research summary and policy use" by the Eurosystem Household Finance and Consumption Network, January 2009.

PĒTĪJUMU BIĻETENS

"Research Bulletin", No 7, June 2008.

PĒTĪJUMI

- 973 "Do China and oil exporters influence major currency configurations?" by M. Fratzscher and A. Mehl, December 2008.
- 974 "Institutional features of wage bargaining in 23 European countries, the United States and Japan" by P. Du Caju, E. Gautier, D. Momferatou and M. Ward-Warmedinger, December 2008.
- 975 "Early estimates of euro area real GDP growth: a bottom-up approach from the production side" by E. Hahn and F. Skudelny, December 2008.
- 976 "The term structure of interest rates across frequencies" by K. Assenmacher-Wesche and S. Gerlach, December 2008.
- 977 "Predictions of short-term rates and the expectations hypothesis of the term structure of interest rates" by M. Guidolin and D. L. Thornton, December 2008.
- 978 "Measuring monetary policy expectations from financial market instruments" by M. Joyce, J. Relleen and S. Sorensen, December 2008.
- 979 "Futures contract rates as monetary policy forecasts" by G. Ferrero and A. Nobili, December 2008.
- 980 "Extracting market expectations from yield curves augmented by money market interest rates: the case of Japan" by T. Nagano and N. Baba, December 2008.
- 981 "Why the effective price for money exceeds the policy rate in the ECB tenders?" by T. Välimäki, December 2008.
- 982 "Modelling short-term interest rate spreads in the euro money market" by N. Cassola and C. Morana, December 2008.
- 983 "What explains the spread between the euro overnight rate and the ECB's policy rate?" by T. Linzert and S. Schmidt, December 2008.
- 984 "The daily and policy-relevant liquidity effects" by D. L. Thornton, December 2008.
- 985 "Portuguese banks in the euro area market for daily funds" by L. Farinha and V. Gaspar, December 2008.
- 986 "The topology of the federal funds market" by M. L. Bech and E. Atalay, December 2008.

- 987 "Probability of informed trading on the euro overnight market rate: an update" by J. Idier and S. Nardelli, December 2008.
- 988 "The interday and intraday patterns of the overnight market: evidence from an electronic platform" by R. Beaupain and A. Durré, December 2008.
- 989 "Modelling loans to non-financial corporations in the euro area" by C. Kok Sørensen, D. Marqués Ibáñez and C. Rossi, January 2009.
- 990 "Fiscal policy, housing and stock prices" by A. Afonso and R. M. Sousa, January 2009.
- 991 "The macroeconomic effects of fiscal policy" by A. Afonso and R. M. Sousa, January 2009.
- 992 "FDI and productivity convergence in central and eastern Europe: an industry-level investigation" by M. Bijsterbosch and M. Kolasa, January 2009.
- 993 "Has emerging Asia decoupled? An analysis of production and trade linkages using the Asian international input-output table" by G. Pula and T. A. Peltonen, January 2009.
- 994 "Fiscal sustainability and policy implications for the euro area" by F. Balassone, J. Cunha, G. Langenus, B. Manzke, J. Pavot, D. Prammer and P. Tommasino, January 2009.
- 995 "Current account benchmarks for central and eastern Europe: a desperate search?" by M. Ca' Zorzi, A. Chudik and A. Dieppe, January 2009.
- 996 "What drives euro area break-even inflation rates?" by M. Ciccarelli and J. A. García, January 2009.
- 997 "Financing obstacles and growth: an analysis for euro area non-financial corporations" by C. Coluzzi, A. Ferrando and C. Martinez-Carrascal, January 2009.
- 998 "Infinite-dimensional VARs and factor models" by A. Chudik and M. H. Pesaran, January 2009.
- 999 "Risk-adjusted forecasts of oil prices" by P. Pagano and M. Pisani, January 2009.
- 1000 "Wealth effects in emerging market economies" by T. A. Peltonen, R. M. Sousa and I. S. Vansteenkiste, January 2009.
- 1001 "Identifying the elasticity of substitution with biased technical change" by M. A. León-Ledesma, P. McAdam and A. Willman, January 2009.
- 1002 "Assessing portfolio credit risk changes in a sample of EU large and complex banking groups in reaction to macroeconomic shocks" by O. Castrén, T. Fitzpatrick and M. Sydow, February 2009.
- 1003 "Real wages over the business cycle: OECD evidence from the time and frequency domains" by J. Messina, C. Strozzi and J. Turunen, February 2009.
- 1004 "Characterising the inflation-targeting regime in South Korea" by M. Sánchez, February 2009.
- 1005 "Labour market institutions and macroeconomic volatility in a panel of OECD countries" by F. Rumler and J. Scharler, February 2009.
- 1006 "Understanding sectoral differences in downward real wage rigidity: workforce composition, institutions, technology and competition" by P. Du Caju, C. Fuss and L. Wintr, February 2009.
- 1007 "Sequential bargaining in a new-Keynesian model with frictional unemployment and staggered wage negotiation" by G. de Walque, O. Pierrard, H. Sneessens and R. Wouters, February 2009.
- 1008 "Liquidity (risk) concepts: definitions and interactions" by K. Nikolaou, February 2009.
- 1009 "Optimal sticky prices under rational inattention" by B. Maćkowiak and M. Wiederholt, February 2009.
- 1010 "Business cycles in the euro area" by D. Giannone, M. Lenza and L. Reichlin, February 2009.
- 1011 "The global dimension of inflation – evidence from factor-augmented Phillips curves" by S. Eickmeier and K. Moll, February 2009.

- 1012 "Petrodollars and imports of oil-exporting countries" by R. Beck and A. Kamps, February 2009.
- 1013 "Structural breaks, cointegration, and the Fisher effect" by A. Beyer, A. Haug and B. Dewald, February 2009.
- 1014 "Asset prices and current account fluctuations in G7 economies" by M. Fratzscher and R. Straub, February 2009.
- 1015 "Inflation forecasting in the new EU Member States" by O. Arratibel, C. Kamps and N. Leiner-Killinger, February 2009.

CITAS PUBLIKĀCIJAS

"Bond markets and long-term interest rates in non-euro area Member States of the European Union", January 2008 (tikai tiešsaistē).

"Oversight framework for card payment schemes – standards", January 2008 (tikai tiešsaistē).

"The role of money – money and monetary policy in the twenty-first century – proceedings of the Fourth ECB Central Banking Conference 2006", February 2008.

"Euro area balance of payments and international investment position statistics – Annual quality report", March 2008 (tikai tiešsaistē).

"ECB statistics quality framework (SQF)", April 2008 (tikai tiešsaistē).

"Quality assurance procedures within the ECB statistical function", April 2008 (tikai tiešsaistē).

"ECB statistics – an overview", April 2008 (tikai tiešsaistē).

"TARGET Annual Report 2007", April 2008 (tikai tiešsaistē).

"Financial integration in Europe", April 2008.

"Financial Stability Review", June 2008.

"Labour supply and employment in the euro area countries: developments and challenges", June 2008.

"The international role of the euro", July 2008 (tikai tiešsaistē).

"Payment systems and market infrastructure oversight report", July 2008 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Dimitrios Papadimoulis, Member of the European Parliament", July 2008 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Ashley Mote, Member of the European Parliament", July 2008 (tikai tiešsaistē).

"Legal framework of the Eurosystem and the ESCB. ECB legal acts and instruments", July 2008.

"CCBM2 User Requirements 4.1", July 2008 (tikai tiešsaistē).

"Simulating financial instability – conference on stress testing and financial crisis simulation exercises, 12–13 July 2007", September 2008.

"New procedure for constructing ECB staff projection ranges", September 2008 (tikai tiešsaistē).

"Commission's draft directive/regulation on credit rating agencies – Eurosystem contribution to the public consultation", September 2008 (tikai tiešsaistē).

"Euro money market survey", September 2008 (tikai tiešsaistē).

"EU banking structures", October 2008 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Mario Borghesio, Member of the European Parliament", October 2008 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Ashley Mote, Member of the European Parliament", October 2008 (tikai tiešsaistē).

"A strategic vision for statistics: challenges for the next 10 years – Fourth ECB Conference on Statistics, 24 and 25 April 2008", November 2008.

"The implementation of monetary policy in the euro area: General documentation on Eurosystem monetary policy instruments and procedures", November 2008.

"The Eurosystem policy principles on the location and operation of infrastructures settling euro-denominated payment transactions: specification of 'legally and operationally located in the euro area' ", November 2008 (tikai tiešsaistē).

"Single Euro Payments Area – sixth progress report", November 2008 (tikai tiešsaistē).

"EU banks' liquidity stress-testing and contingency funding plans", November 2008 (tikai tiešsaistē).

"Government finance statistics guide", December 2008 (tikai tiešsaistē).

"Financial Stability Review", December 2008.

"Covered bonds in the EU financial system", December 2008 (tikai tiešsaistē).

"The incentive structure of the 'originate and distribute' model", December 2008 (tikai tiešsaistē).

"Recommendations of the Governing Council of the European Central Bank on the pricing of recapitalisations", December 2008 (tikai tiešsaistē).

"Recommendations of the Governing Council of the European Central Bank on government guarantees for bank debt", December 2008 (tikai tiešsaistē).

"Commercial property markets – financial stability risks, recent developments and EU banks' exposures", December 2008 (tikai tiešsaistē).

"Correspondent central banking model (CCBM) – procedures for Eurosystem counterparties", December 2008 (tikai tiešsaistē).

"Letter from the ECB President to Mr Robert Sturdy, Member of the European Parliament", January 2009 (tikai tiešsaistē).

"Euro money market study 2008", February 2009 (tikai tiešsaistē).

"Eurosystem oversight policy framework", February 2009 (tikai tiešsaistē).

"Harmonised oversight approach and oversight standards for payment instruments", February 2009 (tikai tiešsaistē).

"European Commission's consultation on hedge funds – Eurosystem contribution", February 2009 (tikai tiešsaistē).

INFORMATĪVĀS BROŠŪRAS

"The European Central Bank, the Eurosystem, the European System of Central Banks", 2nd edition, April 2008.

"Price Stability – why is it important for you?", June 2008.

"A single currency – an integrated market infrastructure", September 2008.

TERMINU SKAIDROJUMS

Šajā terminu skaidrojumā ietverti atsevišķi ECB gada pārskatā atrodamie termini. Pilnīgāku un detalizētāku terminu skaidrojumu sk. ECB interneta lapā.

Aizdevumu iespēja uz nakti (*marginal lending facility*) – Eurosistēmas pastāvīgā iespēja, kuru **darījuma partneri** var izmantot, lai saņemtu no NCB kredītu uz nakti ar iepriekš noteiktu procentu likmi pret atbilstošajiem aktīviem (sk. arī **galvenās ECB procentu likmes**).

Atklātā tirgus operācija (*open market operation*) – operācija, ko finanšu tirgū veic pēc centrālās bankas iniciatīvas. Atkarībā no mērķiem, regularitātes un procedūrām **Eurosistēmas** atklātā tirgus operācijas var iedalīt četrās kategorijās: **galvenās refinansēšanas operācijas, ilgāka termiņa refinansēšanas operācijas, precizējošās operācijas** un strukturālās operācijas. Attiecībā uz izmantotajiem instrumentiem Eurosistēmas galvenie atklātā tirgus instrumenti ir **reversie darījumi**, un tos var izmantot visās četrās operāciju kategorijās. Turklāt strukturālajām operācijām pieejamas parāda vērtspapīru emisijas un tiešie darījumi, savukārt precizējošo operāciju veikšanai pieejami tiešie darījumi, **valūtas mijmaiņas darījumi** un noguldījumu ar noteiktu termiņu piesaiste.

Atpirkšanas līgums (*repurchase agreement*) – vienošanās par vērtspapīru pārdošanu un vēlāku atpirkšanu par konkrētu cenu kādā konkrētā datumā. To sauc arī par *repo* līgumu.

Bruto darbības ieņēmumi (*gross operating surplus*) – pārpalikums (vai deficīts), kas rodas, atskaitot no saražoto galaproduktu vērtības starppatēriņa izmaksas, nodarbināto atlīdzību un nodokļu izmaksas mīnus ražošanas subsīdijas, bet neņemot vērā ar finanšu un neražoto aktīvu aizņemšanos/īrēšanu vai īpašumu saistītos maksājumus un saņemtus ienākumus.

Centrālā valdība (*central government*) – valdība saskaņā ar **Eiropas Kontu sistēmas 1995** definīciju, kurā neietilpst reģionālā un vietējā līmeņa valdība (sk. arī **valdība**).

Centrālais darījuma partneris (*central counterparty*) – **darījuma partneris**, kas vienā vai vairākos finanšu tirgos tirgotos līgumos darbojas kā starpnieks, t.i., pircējs attiecībā pret visiem pārdevējiem un pārdevējs attiecībā pret visiem pircējiem.

Centrālais vērtspapīru deponētāris (*CVD*) (*central securities depository (CSD)*) – iestāde 1) vērtspapīru darījumu apstrādes un to norēķinu nodrošināšanai dematerializētā veidā un 2) ar aktīvu lomu vērtspapīru emisiju integritātes nodrošināšanā. Vērtspapīrus var turēt materializētā (bet imobilizētā) veidā vai dematerializētā (t.i., tikai elektronisku ierakstu) veidā.

Centrālo banku korespondentattiecību modelis (*CCBM*) (*correspondent central banking model (CCBM)*) – mehānisms, ko radījusi **Eurosistēma**, lai **darījuma partneri** varētu izmantot atbilstošos aktīvus pārrobežu darījumos. CCBM NCB savstarpēji darbojas kā vērtspapīru kontu turētājas. Katra NCB savā vērtspapīru pārvaldes struktūrā atvērusi vērtspapīru kontus visām pārējām NCB (un **Eiropas Centrālajai bankai**).

Cenu stabilitāte (*price stability*) – cenu stabilitātes saglabāšana ir **Eurosistēmas** galvenais mērķis. **Padome** definējusi cenu stabilitāti kā **euro zonas saskaņotā patēriņa cenu indeksa** pieaugumu salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu mazāku par 2%. Padome arī darījusi zināmu, ka, lai nodrošinātu cenu stabilitāti, tā cenšas saglabāt inflāciju zemāku par 2%, bet tuvu 2% vidējā termiņā.

Cits finanšu starpnieks (*CFS*) (*other financial intermediary (OFI)*) – sabiedrība vai kvazisabiedrība (izņemot apdrošināšanas sabiedrības un pensiju fondus), kas galvenokārt

nodarbojas ar finanšu starpniecību, uzņemoties saistības veidos, kas nav nauda, noguldījumi un/vai tuvi noguldījumu aizstājēji, pret institucionālām struktūrām, kas nav **MFI**. CFS ietver sabiedrības, kas galvenokārt nodarbojas ar ilgtermiņa finansējuma nodrošināšanu (piemēram, sabiedrības, kas nodarbojas ar finanšu līzingu pakalpojumiem, sabiedrības, kas izveidotas vērtspapīrotu aktīvu turēšanai, vērtspapīru un atvasināto finanšu instrumentu dīleri, ja tie darbojas savā vārdā, riska kapitālsabiedrības un attīstības kapitālsabiedrības).

Darījuma partneris (counterparty) – finanšu darījuma (piemēram, jebkura darījuma ar centrālo banku) otra puse.

ECOFIN (ECOFIN Council) – ES Padome ekonomikas un finanšu ministru sastāvā.

Eiropas Centrālā banka (ECB) (European Central Bank (ECB)) – ECB ir **Eurosistēmas** un **Eiropas Centrālo banku sistēmas (ECBS)** centrs, un saskaņā ar **Līgumu** (107. panta 2. punkts) tā ir juridiskā persona. Saskaņā ar ECBS Statūtiem tā nodrošina Eurosistēmai un ECBS uzticēto uzdevumu veikšanu, izvēršot savu darbību vai arī ar NCB starpniecību. ECB pārvalda **Padome, Valde** un – kā trešā lēmējinstītūcija – **Ģenerālpadome**.

Eiropas Centrālo banku sistēma (ECBS) (European System of Central Banks (ESCB)) – sistēmā ietilpst **Eiropas Centrālā banka (ECB)** un visu 27 ES dalībvalstu NCB, t.i., tajā ietilpst ne tikai **Eurosistēmas** dalībnieki, bet arī to dalībvalstu NCB, kuras vēl nav ieviesušas euro. ECBS pārvalda ECB **Padome, Valde** un – kā ECB trešā lēmējinstītūcija – **Ģenerālpadome**.

Eiropas Kontu sistēma 1995 (EKS 95) (European System of Accounts 1995 (ESA 95)) – visaptveroša un integrēta makroekonomikas kontu sistēma, kuras pamatā ir starptautiski saskaņotu statistikas jēdzienu, definīciju un uzskaites noteikumu kopums un kuras mērķis ir nodrošināt saskaņotu ES dalībvalstu tautsaimniecību kvantitatīvo aprakstu. EKS 95 ir Kopienas versija par pasaules Nacionālo kontu sistēmu 1993 (NKS 93).

Eiropas Monetārais institūts (EMI) (European Monetary Institute (EMI)) – pagaidu institūts, kas tika izveidots 1994. gada 1. janvārī, uzsākot **Ekonomikas un monetārās savienības** otro posmu. Pēc **Eiropas Centrālās bankas** nodibināšanas 1998. gada 1. jūnijā tas tika likvidēts.

Ekonomikas un finanšu komiteja (EFK) (Economic and Financial Committee (EFC)) – konsultatīva Kopienas struktūra, kas piedalās **ECOFIN** un Eiropas Komisijas darba sagatavošanā. Tās uzdevumi ietver dalībvalstu un Kopienas ekonomiskā un finanšu stāvokļa vērtēšanu un budžeta pārraudzību.

Ekonomikas un monetārā savienība (EMS) (Economic and Monetary Union (EMU)) – process, kura rezultātā ieviesta vienotā valūta – euro – un **euro zonas** vienotā monetārā politika, kā arī veikta ES dalībvalstu ekonomiskās politikas koordinācija. Šis **Līgumā** aprakstītais process notika trijos posmos. Pēdējais, trešais, posms sākās 1999. gada 1. janvārī, kad pilnvaras monetārajā jomā tika nodotas **Eiropas Centrālajai bankai** un tika ieviests euro. EMS izveides procesu noslēdza euro ieviešana skaidrās naudas aprītē 2002. gada 1. janvārī.

EONIA (euro uz nakti izsniegto kredītu vidējais indekss) (EONIA (euro overnight index average)) – efektīvās procentu likmes rādītājs, kas dominē euro starpbanku darījumu uz nakti tirgū. To aprēķina kā euro denominēto beznodrošinājuma aizdevumu darījumu uz nakti procentu likmju vidējo svērto rādītāju saskaņā ar sarakstā iekļauto banku sniegtajiem datiem.

Etalonportfelis (*benchmark portfolio*) – attiecībā uz ieguldījumiem atsauces portfelis vai indekss, ko iegūst, izmantojot šo ieguldījumu likviditātes un riska, kā arī to atdeves mērķrādītājus. Izmantojot etalonportfeli, tiek salīdzināts faktiskā portfeļa sniegums.

EURIBOR (euro starpbanku kredītu procentu likmju indekss) (*EURIBOR (euro interbank offered rate)*) – likme, ar kādu saskaņā ar sarakstā iekļauto banku sniegtajiem datiem visaugstākā reitinga banka vēlas aizdot naudas līdzekļus citai visaugstākā reitinga bankai un ko katru dienu aprēķina starpbanku noguldījumiem ar dažādiem termiņiem līdz 12 mēnešiem.

Euro efektīvais kurss (EEK, nominālais/reālais) (*effective exchange rate (EER) of the euro (nominal/real)*) – vidējie svērtie divpusējie euro kursi attiecībā pret **euro zonas** galveno tirdzniecības partnervalstu valūtām. **Eiropas Centrālā banka** publicē nominālā EEK indeksus attiecībā pret divām tirdzniecības partnervalstu grupām: EEK21 (ietilpst 11 ārpus euro zonas esošās ES dalībvalstis un 10 galvenās tirdzniecības partnervalstis ārpus ES) un EEK41 (ietilpst EEK21 un 20 papildu valstis). Izmantotie svāri atspoguļo katras partnervalsts daļu euro zonas tirdzniecībā, ņemot vērā konkurenci trešo valstu tirgos. Reālie EEK ir nominālie EEK, kas deflēti ar ārvalstu un iekšzemes cenu vai izmaksu attiecības vidējo svērto vērtību. Tādējādi tie ir cenu un izmaksu konkurētspējas rādītāji.

Euro zona (*euro area*) – zona, kurā ietilpst tās dalībvalstis, kuras saskaņā ar **Līgumu** ieviesušas euro kā vienoto valūtu un kurās tiek īstenota vienotā monetārā politika, par ko atbild **Eiropas Centrālās bankas Padome**. Euro zonā pašlaik ietilpst Beļģija, Vācija, Īrija, Grieķija, Spānija, Francija, Itālija, Kipra, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Austrija, Portugāle, Slovēnija, Slovākija un Somija.

Eurosistēma (*Eurosystem*) – **euro zonas** centrālo banku sistēma. Tajā ietilpst **Eiropas Centrālā banka** un to dalībvalstu NCB, kuras ieviesušas euro.

Finanšu stabilitāte (*financial stability*) – stāvoklis, kādā finanšu sistēma, kurā ietilpst finanšu starpnieki, tirgi un tirgus infrastruktūras, ir spējīga izturēt šokus un finanšu nelīdzsvarotības izlīdzināšanos, tādējādi mazinot varbūtību, ka finanšu starpniecības procesā varētu izveidoties pārrāvumi, kas ir pietiekami nopietni, lai būtiski kavētu uzkrājumu novirzīšanu uz ienesīgām ieguldījumu iespējām.

Galvenā refinansēšanas operācija (*main refinancing operation*) – regulāra **atklātā tirgus operācija**, ko **Eurosistēma** veic **reverso darījumu** veidā. Šādas operācijas veic katru nedēļu ar standartizsoļu palīdzību, un to termiņš parasti ir 1 nedēļa.

Galvenās ECB procentu likmes (*key ECB interest rates*) – **Padomes** noteiktās procentu likmes, kas atspoguļo **Eiropas Centrālās bankas** monetārās politikas nostāju. Tās ir **galveno refinansēšanas operāciju, aizdevumu iespējas uz nakti un noguldījumu iespējas** procentu likme.

Ģenerālpadome (*General Council*) – viena no **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** lēmējinstīcijām. Tajā ietilpst ECB prezidents un viceprezidents un visu **Eiropas Centrālo banku sistēmas** NCB vadītāji.

Iespējas līgums (*option*) – finanšu instruments, kas tā īpašniekam dod tiesības, tomēr neuzliek saistības pirkt vai pārdot noteiktus aktīvus (piemēram, obligācijas vai akcijas) par iepriekš noteiktu cenu (iespējas līguma izmantošanas cenu (*strike* vai *exercise price*)) vai nu noteiktā datumā, vai līdz noteiktam datumam (iespējas līguma izmantošanas datumam (*exercise* vai *maturity date*)).

Iespēju aplēses (*projections*) – četrreiz gadā veikta pasākuma rezultāti, kura mērķis ir prognozēt iespējamās nākotnes makroekonomiskās norises **euro zonā**. **Eurosistēmas** speciālistu iespēju aplēses tiek publicētas jūnijā un decembrī, bet **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** speciālistu iespēju aplēses – martā un septembrī. Tās ietilpst ECB monetārās politikas stratēģijas **tautsaimniecības analīzes** pīlārā un tādējādi ir viens no vairākiem ieguldījumiem **Padomes** veiktajā **cenu stabilitātes** risku novērtējumā.

Ilgāka termiņa refinansēšanas operācija (*longer term refinancing operation*) – regulāra **atklātā tirgus operācija**, ko **Eurosistēma** veic **reverso darījumu** veidā. Šādas operācijas veic katru mēnesi ar standartizsoļu palīdzību, un to termiņš parasti ir 3 mēneši.

Implīcētais svārstīgums (*implied volatility*) – gaidāmais aktīva (piemēram, akcijas vai obligācijas) cenas pārmaiņu tempa svārstīgums (t.i., standartnovirze). To var iegūt no aktīva cenas, termiņa beigu datuma un attiecīgo **iespējas līgumu** izmantošanas cenas, kā arī no bezriskā ienesīguma likmes, izmantojot iespējas līgumu cenu noteikšanas modeli (piemēram, Bleka–Skoulza (*Black-Scholes*) modeli).

Izpildes periods (*maintenance period*) – periods, uz kādu aprēķina **kredītiestāžu** atbilstību **rezervju prasībām**. Izpildes periods sākas dienā, kad veicams norēķins par pirmo **galveno refinansēšanas operāciju**, kas tiek veikta pēc ECB **Padomes** sēdes, kurā paredzēts sniegt monetārās politikas nostājas kārtējā mēneša novērtējumu. Vismaz trīs mēnešus pirms katra gada sākuma **Eiropas Centrālā banka** publicē rezervju prasību izpildes periodu kalendāru.

Kandidātvalstis (*candidate countries*) – valstis, no kurām ES pieņēmusi pieteikumu dalībai ES. 2005. gada 3. oktobrī sākās pievienošanās sarunas ar Horvātiju un Turciju, bet ar Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku tās vēl nav uzsāktas.

Kapitāla vērtspapīri (*equities*) – vērtspapīri, kas atspoguļo īpašumtiesības uz akciju sabiedrības daļu. Tie ietver biržās tirgotas akcijas (kotētās akcijas), nekotētās akcijas un citus kapitāla vērtspapīru veidus. Kapitāla vērtspapīri parasti nodrošina ienākumus dividendžu veidā.

Kapitāla vērtspapīru tirgus (*equity market*) – tirgus, kurā emitē un tirgo **kapitāla vērtspapīrus**.

Korporatīvā vadība (*corporate governance*) – noteikumi, procedūras un procesi, saskaņā ar kuriem organizācija tiek vadīta un kontrolēta. Korporatīvās vadības uzbūve nosaka dažādu organizācijas dalībnieku (piemēram, valde, vadītāji, akcionāri un citas iesaistītās puses) tiesību un savstarpējo pienākumu sadalījumu, kā arī lēmumu pieņemšanas noteikumus un kārtību.

Kredīta atvasinātais finanšu instruments (*credit derivative*) – finanšu instruments, kas nošķir **kredītrisku** no pamatā esošā finanšu darījuma, nodrošinot iespēju atsevišķi noteikt kredītriska cenu un veikt tā novirzīšanu.

Kredītiestāde (*credit institution*) – 1) uzņēmums, kas nodarbojas ar noguldījumu vai citu atmaksājamu līdzekļu pieņemšanu no sabiedrības un kredītu piešķiršanu savā vārdā, vai 2) uzņēmums vai jebkura cita juridiskā persona, kas atšķiras no 1. punktā minētajiem un emitē maksāšanas līdzekļus elektroniskās naudas veidā.

Kreditrisks (*credit risk*) – risks, ka **darījuma partneris** pilnā apjomā nenokārtos savas saistības vai nu pienākot termiņam, vai arī jebkurā laikā pēc tam. Kreditrisks ietver aizstāšanas izmaksu risku un pamatsummas risku, kā arī risku, ka norēķinu neveiks norēķinu veicošā banka.

Līgums (*Treaty*) – Eiropas Kopienas dibināšanas līgums (Romas līgums). Līgums vairākkārt grozīts, īpaši, noslēdzot Līgumu par Eiropas Savienību (Māstrihtas līgumu), kurš izveidoja **Ekonomikas un monetārās savienības** pamatus un kurā ietilpa **ECBS** Statūti.

Lisabonas stratēģija (*Lisbon strategy*) – visaptveroša strukturālo reformu programma, kuras mērķis ir pārveidot ES par "visdinamiskāko un konkurētspējīgāko uz zināšanām balstīto tautsaimniecību pasaulē" un kuru 2000. gadā uzsāka Lisabonas Eiropadome.

M1 – šaurās naudas rādītājs, kas ietver skaidro naudu apgrozībā un noguldījumus uz nakti **MFI** un **centrālajā valdībā** (piemēram, pastā vai Valsts kasē).

M2 – vidējās naudas rādītājs, kas ietver **M1**, noguldījumus ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu līdz 3 mēnešiem ieskaitot (t.i., īstermiņa krājnoguldījumus) un noguldījumus ar noteikto termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot (t.i., īstermiņa noguldījumus) **MFI** un **centrālajā valdībā**.

M3 – plašās naudas rādītājs, kas ietver **M2** un tirgojamās instrumentus, īpaši **atpirkšanas līgumus**, **naudas tirgus** fondu akcijas un daļas, kā arī **MFI** emitētus **parāda vērtspapīrus** ar termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot.

M3 pieauguma atsauces vērtība (*reference value for M3 growth*) – **M3** gada kāpuma temps vidējā termiņā atbilstoši **cenu stabilitātes** saglabāšanas mērķim. Pašlaik **M3** gada pieauguma atsauces vērtība ir 4.5%.

Maksājumu apstrādes automatizācija (STP) (*straight-through processing (STP)*) – pilnībā automatizēta darījumu/maksājumu pārvedumu apstrāde, t.sk., kur nepieciešams, automatizēta rīkojumu apstiprināšana, salīdzināšana, ģenerēšana, klīringa (tīrvērtes) un norēķina veikšana.

Maksājumu bilance (*balance of payments (b.o.p.)*) – statistikas pārskats, kas apkopo kādas valsts saimnieciskos darījumus ar pārējām valstīm konkrētā periodā. Šeit ietilpst darījumi, kas saistīti ar precēm, pakalpojumiem un ienākumiem, tādi darījumi, kas saistīti ar finanšu prasībām un saistībām pret pārējām valstīm, un darījumi (piemēram, valstu parāda atlaišana), kas klasificējami kā pārvedumi.

MFI (monetārās finanšu iestādes) (*MFIs (monetary financial institutions)*) – finanšu iestādes, kas veido **euro zonas** naudas emisijas sektoru. Šeit ietilpst **Eurosistēma**, rezidentu **kreditīestādes** saskaņā ar Kopienas tiesību aktu definīciju un visas pārējās rezidentu finanšu iestādes, kas nodarbojas ar noguldījumu un/vai tiem tuvu aizstājēju piesaisti no ne-MFI, kā arī kredītu izsniegšanu un/vai ieguldījumu veikšanu vērtspapīros savā vārdā (vismaz ekonomiskā nozīmē). Pēdējā grupā galvenokārt ietilpst **naudas tirgus** fondi.

MFI ilgāka termiņa finanšu saistības (*MFI longer-term financial liabilities*) – noguldījumi ar noteikto termiņu ilgāku par 2 gadiem, noguldījumi ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu ilgāku par 3 mēnešiem, **euro zonas MFI** emitētie **parāda vērtspapīri** ar sākotnējo dzēšanas termiņu ilgāku par 2 gadiem un euro zonas MFI sektora kapitāls un rezerves.

MFI kredīts euro zonas rezidentiem (*MFI credit to euro area residents*) – MFI izsniegtie aizdevumi ne-MFI, kas ir **euro zonas** valstu rezidenti (t.sk. **valdībai** un privātajam sektoram), un MFI euro zonas rezidentu ne-MFI emitēto vērtspapīru turējumi (akcijas, citi kapitāla vērtspapīri un **parāda vērtspapīri**).

MFI procentu likmes (*MFI interest rates*) – procentu likmes, kuras rezidentu **kredītiestādes** un citas **MFI**, izņemot centrālās bankas un **naudas tirgus** fondus, piemēro euro denominētajiem **euro zonas** rezidentu mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumiem un tām izsniegtajiem kredītiem.

MFI sektora konsolidētā bilance (*consolidated balance sheet of the MFI sector*) – bilance, kas sagatavota, MFI kopsavilkuma bilancē ietverot **MFI** savstarpējo darījumu neto pozīcijas (piemēram, MFI savstarpējos aizdevumus un noguldījumus). Tā sniedz statistisko informāciju par MFI sektora aktīviem un saistībām pret šim sektoram nepiederošiem **euro zonas** rezidentiem (t.i., **valdību** un pārējiem euro zonas rezidentiem) un pret ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem. Tā ir galvenais statistisko datu avots monetāro rādītāju aprēķināšanai un nodrošina pamatu regulārai **M3** neietilpstošo bilances posteņu analīzei.

MFI tīrie ārējie aktīvi (*MFI net external assets*) – **euro zonas MFI** sektora ārējie aktīvi (piemēram, zelts, ārvalstu valūtu banknotes un monētas, ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu emitēti vērtspapīri un ārpus euro zonas esošo valstu rezidentiem izsniegti aizdevumi), no kā atskaitītas euro zonas MFI sektora ārējās saistības (piemēram, ārpus euro zonas esošo valstu rezidentu noguldījumi un **atpirkšanas līgumi**, kā arī to **naudas tirgus** fondu akciju/daļu un MFI emitēto **parāda vērtspapīru** ar termiņu līdz 2 gadiem ieskaitot turējumi).

Minimālā pieteikuma procentu likme (*minimum bid rate*) – zemākā procentu likme, ar kuru **darījuma partneri** var iesniegt pieteikumus **galveno refinansēšanas operāciju** mainīgas procentu likmes izsolēs.

Monetārā analīze (*monetary analysis*) – viens no **Eiropas Centrālās bankas** principu sistēmas pīlāriem visaptverošas **cenų stabilitātes** risku analīzes veikšanai, kas ir **Padomes** monetārās politikas lēmumu pamats. Monetārā analīze palīdz novērtēt vidējā termiņa un ilgtermiņa inflācijas tendences, ņemot vērā ciešo saistību starp naudu un cenām ilgākos periodos. Monetārajā analīzē tiek ievērotas norises plašā monetāro rādītāju spektrā, t.sk. **M3**, tā sastāvdaļās un M3 neietilpstošajos bilances posteņos, īpaši kredītos, un dažādos likviditātes pārpalikuma rādītājos (sk. arī **tautsaimniecības analīze**).

Monetārie ienākumi (*monetary income*) – **Eurosistēmas** monetārās politikas funkcijas veikšanas procesā uzkrātie NCB ienākumi, ko iegūst no saskaņā ar **Padomes** vadlīnijām iezīmētiem aktīviem, kurus tur apmaiņā pret apgrozībā esošām banknotēm un noguldījumu saistībām pret **kredītiestādēm**.

Naudas tirgus (*money market*) – tirgus, kurā tiek piesaistīti, ieguldīti un tirgoti īstermiņa līdzekļi, izmantojot instrumentus, kuru sākotnējais termiņš parasti nepārsniedz 1 gadu.

Nefinanšu sabiedrību ārējā finansējuma izmaksas (reālās) (*cost of the external financing of non-financial corporations (real)*) – nefinanšu sabiedrību izmaksas, kas rodas, piesaistot jaunus ārējos līdzekļus. **Euro zonas** nefinanšu sabiedrībām tās tiek aprēķinātas kā vidējās svērtās banku aizdevumu izmaksas, **parāda vērtspapīru** izmaksas un kapitāla vērtspapīru izmaksas, pamatojoties

vērtspapīru tīrie darījumi un/vai pozīcijas, kuru emitenti ir euro zonas rezidenti ("saistības"). Tiek ietverti kapitāla vērtspapīri un **parāda vērtspapīri** (obligācijas un parādzīmes un **naudas tirgus instrumenti**), izņemot **tiešajās investīcijās** vai rezerves aktīvos uzrādītās summas.

Precizējošā operācija (*fine tuning operation*) – atklātā tirgus operācija, ko **Eurosistēma** veic, lai novērstu neparedzētas likviditātes svārstības tirgū. Precizējošo operāciju biežums un termiņi nav standartizēti.

Reālā laika bruto norēķinu (RTGS) sistēma (*real-time gross settlement (RTGS) system*) – norēķinu sistēma, kurā maksājumu apstrāde un norēķins notiek, pamatojoties uz katru atsevišķu maksājuma dokumentu (neizmantojot mijieskaitu) reālajā laikā (nepārtraukti; sk. arī **TARGET**).

Reversais darījums (*reverse transaction*) – operācija, kurā centrālā banka pērk vai pārdod aktīvus saskaņā ar **atpirkšanas līgumu** vai veic kredītooperācijas pret **nodrošinājumu**.

Rezervju bāze (*reserve base*) – to bilances posteņu (īpaši saistību) summa, kuri veido **kredītiestādes rezervju prasību** aprēķināšanas bāzi.

Rezervju norma (*reserve ratio*) – centrālās bankas noteikta norma katrai **rezervju bāzē** iekļauto atbilstošo bilances posteņu kategorijai. Šo normu izmanto **rezervju prasību** aprēķināšanai.

Rezervju prasības (*reserve requirement*) – minimālais rezervju apjoms, kas **kredītiestādei** jāglabā **Eurosistēmā** iepriekš noteiktā rezervju prasību **izpildes periodā**. Atbilstība prasībām tiek noteikta, pamatojoties uz rezervju kontu dienas atlikumu vidējo rādītāju izpildes periodā.

Sākotnējā bilance (*primary balance*) – valdības tīrie aizņēmumi vai tīrie aizdevumi, izņemot procentu maksājumus par valdības konsolidētajām saistībām.

Saskaņotais patēriņa cenu indekss (SPCI) (*Harmonised Index of Consumer Prices (HICP)*) – *Eurostat* aprēķināts patēriņa cenu dinamikas rādītājs, kas saskaņots visām ES dalībvalstīm.

Sistēmiskais risks (*systemic risk*) – risks, ka, vienam dalībniekam nespējot nokārtot savas saistības sistēmā, arī citi dalībnieki nespēs laikā nokārtot savas saistības, iespējams, izraisot papildu problēmas (piemēram, ievērojamas likviditātes vai kredītu problēmas), kas var apdraudēt finanšu sistēmas stabilitāti. Šādu nespēju var radīt darbības vai finanšu problēmas.

Stabilitātes un izaugsmes pakts (*Stability and Growth Pact*) – Stabilitātes un izaugsmes pakta mērķis ir **Ekonomikas un monetārās savienības** trešajā posmā nodrošināt stabilas valdības finanses, lai stiprinātu **cenu stabilitātes** un spēcīgas, ilgtspējīgas, nodarbinātību veicinošas izaugsmes nosacījumus. Lai sasniegtu šo mērķi, pakts paredz, ka dalībvalstīm jānosaka vidēja termiņa budžeta mērķi. Tas ietver arī **pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras** konkrētas specifikācijas. Pakts ietilpst Amsterdamas Eiropadomes 1997. gada 17. jūnija Rezolūcija par Stabilitātes un izaugsmes paktu un divas Padomes Regulas: 1) 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa pārraudzības un ekonomiskās politikas pārraudzības un koordinācijas stiprināšanu (ar grozījumiem, kurus ieviesa 2005. gada 27. jūnija Regula (EK) Nr. 1055/2005), un 2) 1997. gada 7. jūlija Regula (EK) Nr. 1467/97 par pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras ieviešanas paātrināšanu un precizēšanu (ar grozījumiem, kurus ieviesa 2005. gada 27. jūnija Regula (EK) Nr. 1056/2005). Stabilitātes un izaugsmes pakta papildina **ECOFIN** ziņojums "Stabilitātes un izaugsmes pakta ieviešanas uzlabošana", ko apstiprināja Briseles

Eiropadome 2005. gada 22. un 23. martā. To papildina arī jaunais Rīcības kodekss "Stabilitātes un izaugsmes pakta īstenošanas specifikācijas un vadlīnijas par stabilitātes un konverģences programmu formu un saturu", ko 2005. gada 11. oktobrī apstiprināja ECOFIN.

Starptautisko investīciju bilance (s.i.b.) (*international investment position (i.i.p.)*) – kādas valsts nenokārtoto tīro finanšu prasību (vai finanšu saistību) pret pārējām valstīm vērtība un sastāvs.

TARGET (Eiropas Vienotā automatizētā reālā laika bruto norēķinu) sistēma (*TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer) system*) – reālā laika bruto norēķinu sistēma (RTGS) euro.

TARGET2 – jauna **TARGET** sistēmas paaudze, kura iepriekšējo decentralizēto tehnisko struktūru aizstāj ar vienotu kopēju platformu, kas nodrošina saskaņotu pakalpojumu sniegšanu, izmantojot vienotu cenu noteikšanas shēmu.

Tautsaimniecības analīze (*economic analysis*) – viens no **Eiropas Centrālās bankas** principu sistēmas pilāriem visaptverošas **cenu stabilitātes** risku analīzes veikšanai, kas ir **Padomes** monetārās politikas lēmumu pamats. Tautsaimniecības analīze galvenokārt tiek veikta pašreizējo ekonomisko un finanšu norišu un implicēto īstermiņa līdz vidējā termiņa cenu stabilitātes risku novērtējumam preču, pakalpojumu un faktoru tirgu piedāvājuma un pieprasījuma mijiedarbības skatījumā minētajos termiņos. Šajā ziņā vajadzīgā uzmanība tiek pievērsta nepieciešamībai noteikt tautsaimniecību ietekmējošo satricinājumu raksturu, to ietekmi uz izmaksu un cenu noteikšanas pārmaiņām un to īstermiņa līdz vidējā termiņa izplatīšanās perspektīvas tautsaimniecībā (sk. arī **monetārā analīze (*monetary analysis*)**).

Tiešās investīcijas (*direct investment*) – pārrobežu investīcijas, ko veic, lai iegūtu ilgstošu līdzdalību kādā uzņēmumā, kas ir rezidents citā valstī (parasti, lai nodrošinātu īpašumtiesības, kas atbilst vismaz 10% no parastajām akcijām vai balsstiesībām). Tiešās investīcijas ietver pašu kapitālu, reinvestēto peļņu un citu uzņēmumu savstarpējiem darījumiem saistītu kapitālu.

Tirgus likviditātes risks (*market liquidity risk*) – risks, ka darījumus finanšu tirgū nevar noslēgt vai var noslēgt tikai ar sliktākiem, nekā gaidīts, nosacījumiem nepietiekama tirgus dziļuma vai tirgus traucējumu dēļ.

Tirgus risks (*market risk*) – risks, ka tirgus cenu pārmaiņu rezultātā radīsies zaudējumi (gan bilances, gan ārpusbilances posteņos).

Uzņēmumu pelnītspēja (*corporate profitability*) – uzņēmumu peļņas rādītāju mērs, kas galvenokārt saistīts ar to apgrozījumu, aktīviem vai pašu kapitālu. Ir vairāki atšķirīgi uzņēmumu pelnītspējas rādītāji, kuru pamatā ir uzņēmumu finanšu pārskatu dati, piemēram, pamatdarbības ieņēmumu (apgrozījums mīnus pamatdarbības izdevumi) attiecība pret apgrozījumu, neto ieņēmumu (pamatdarbības un ar pamatdarbību nesaistītie ieņēmumi pēc nodokļu, amortizācijas un ārkārtas posteņu atskaitīšanas) attiecība pret apgrozījumu, aktīvu peļņa (tīro ieņēmumu attiecība pret kopējiem aktīviem) un pašu kapitāla atdeve (tīro ieņēmumu attiecība pret akcionāru līdzekļiem). Makroekonomikas līmenī, pamatojoties uz nacionālo kontu datiem, par pelnītspējas rādītāju bieži vien izmanto **bruto darbības ieņēmumus**, piemēram, saistībā ar IKP vai pievienoto vērtību.

Valde (*Executive Board*) – viena no **Eiropas Centrālās bankas (ECB)** lēmējinstīcijām. Valdē ir ECB prezidents, viceprezidents un vēl četri locekļi, kurus ieceļ euro ieviešušo dalībvalstu vai to valdību vadītāji, savstarpēji vienojoties.

Valdība (*general government*) – **Eiropas Kontu sistēmā 1995** definēts sektors, kurā ietilpst rezidentu iestādes, kas galvenokārt nodarbojas ar privātam un kolektīvam patēriņam paredzētu netirgus preču un pakalpojumu ražošanu un/vai nacionālo ienākumu un līdzekļu pārdali. Šeit ietilpst centrālās, reģionālās un vietējās valdības iestādes, kā arī sociālās nodrošināšanas fondi. Šeit neietilpst valsts īpašumā esošas iestādes, kas veic komercdarbību (piemēram, valsts uzņēmumi).

Valūtas mijmaiņas darījums (*foreign exchange swap*) – vienas valūtas maiņa pret otru, vienlaikus veicot darījumu pēc darījuma sākumkurša un darījumu pēc darījuma beigu kursa.

Vērtspapīrošana (*securitisation*) – finanšu aktīvu (piemēram, mājokļa hipotekāro aizdevumu) pūla veidošana un to turpmāka pārdošana specifiskiem mērķiem dibinātiem uzņēmumiem (*special purpose vehicles*), kas pēc tam emitē vērtspapīrus ar fiksētu ienākumu un pārdod tos ieguldītājiem. Šādu vērtspapīru pamatsumma un procentu likme atkarīga no pamatā esošo finanšu aktīvu pūla radītajām naudas plūsmām.

Vērtspapīru norēķinu sistēma (VNS) (*securities settlement system (SSS)*) – vērtspapīru darījumu norēķinu pārvedumu sistēma. Tajā ietilpst visas institucionālās procedūras, kas nepieciešamas klīringa un norēķinu veikšanai vērtspapīru darījumos un vērtspapīru glabāšanas pakalpojumu sniegšanai.

VKM II (Valūtas kursa mehānisms II) (*ERM II (exchange rate mechanism II)*) – valūtas kursa mehānisms, kas nodrošina pamatprincipus sadarbībai valūtas kursa politikas jomā starp **euro zonas** valstīm un ārpus euro zonas esošajām ES dalībvalstīm. VKM II ir daudzpusēja vienošanās par fiksētiem, bet koriģējamiem centrālajiem kursiem un $\pm 15\%$ standarta pieļaujamo svārstību koridoru. Lēmumi par centrālajiem kursiem un, iespējams, šaurākiem svārstību koridoriem tiek pieņemti, savstarpēji vienojoties attiecīgajai ES dalībvalstij, euro zonas valstīm, **Eiropas Centrālajai bankai (ECB)** un citām ES dalībvalstīm, kuras piedalās šajā mehānismā. Visiem VKM II dalībniekiem, t.sk. ECB, ir tiesības uzsākt konfidencialu procedūru, lai pārskatītu centrālos kursus (veiktu korekciju).

